VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE

Ex variis ante editis, præsertim ex

ALEXAND. SCOTI,
JO. KAHL, BARN. BRISSONII,

ET

JO. GOTTL. HEINECCII

ACCESSIONIBUS;

OPERA, ET STUDIO

B. PHILIP. VICAT,

Juris utriusque D. et Professoris

EDITIO SECUNDA

Auctior, atque emendatior

TOMUS SECUNDUS

D – I

NEAPOLI MDCCLX.
SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER
Cum Privilegio S. R. M.

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE
Ex variis ante editis, præsertim ex
ALEXAND. SCOTI,
JO. KAHL, BARN. BRISSONII,
ET
JO. GOTTL. HEINECCII
ACCESSIONIBUS;
OPERA, ET STUDIO
B. PHILIP. VICAT,
Juris utriusque D. et Professoris
EDITIO SECUNDA
Auctior, atque emendatior
TOMUS SECUNDUS

D – I

NEAPOLI MDCCLX.
SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER
Cum Privilegio S. R. M.

VOCABULARIUM

JURIS UTRIUSQUE.

D Littera. In prænominibus est *Decimus*, uti Q. *Quintus*. Eadem præposita Cæsarum nominibus nota est consecrationis, vel *ἀποθεώσεως*, & *Divum* significat. In tabellis judiciariis, & quidem de crimine perduellionis una tabella L. *liberationem*, altera D. damnationem notabat, quum in reliquis judiciis A. esset *absolvo*, C. *condemno*, N. L. *non liquet*. Cæs. *de bell. civ.* 3. 83 Denique D. est *datæ*, vel *datum*, uti in fine prooemii institutionum D. C. P. id est, *datum Constantinopoli*.

Dacia provincia, cujus fit mentio in *l. ult. C. de divers. offic.* duplex fuit, una *mediterranea*, altera *ripensis*. *Novell.* 131. *c.* 3. Meminit *ripensis* & Ammian. Marcellin. *lib.* 26. *c.* 27. ex eaque oriundum fuisse Aurelianum Imperatorem, Eutropius *lib.* 9. *c.* 9. scribit. Daciam autem provinciam trans Danubium a Trajano constitutam, sublato Exercitu, & traductis Provincialibus, reliquit idem Aurelianus desperans, eam posse retineri, abductosque ex ea populos in Moesia collocavit, adpellavitque suam Daciam, quæ nunc duas Moesias dividit, quemadmodum auctor est Vopiscus *in Aureliano c.* 29. Eutrop. *lib.* 9. *c.* 9. Provinciam, ait, *Daciam*, quam Trajanus ultra Danubium fecerat, intermisit, vastato omni Illyrico, & in Moesia collocavit, & est in dextra Danubio in mare fluenti, quum antea fuerit in læva.

Dactyliotheca anulorum caussa paratam thecam significat *l.* 52. §. 8. *l.* 53. *D. de legat.* 3. *l.* 63. *D. de furt.* & Plin. *lib.* 37. *c.* 1. Erant eæ cistellæ elegantioris operis, & plerumque eburneæ. Juven. *Sat.* 13. Sardonychus loculis quæ custoditur eburnis. Plura notavit Kirchman. *de Anulis c.* 17. *p.* 178. Elegans est, quam Gorlæus suæ gemmarum veterum collectioni præfixit, dactyliothecæ inscriptio. *Hein.*

Dæmonum cultus *l.* 34. §. 1. *D. de Episc. aud.* pro idololatria. Erat enim hæc veterum Christianorum consentiens opinio, dæmones esse, quos colant pagani, eosque & simulacris inesse, & sacrificiorum nitore delectari, & oracula fundere, & variis prodigiis

digiis miseris illudere. Multa huc pertinentia habet Tertull. *de Spectac. cap.*13. *Apologet. cap.*22. & reliqui scriptores ecclesiastici *passim*. Hein. Conf. 1. *Epist. Paul. ad Cor. c.* 11. *v.* 21.

DAMA vel Damas servile nomen *l.* 105. *D. de verb. obl. l.* 29. §. *ult. D. de legat.*3. & Pers. *Sat.* 6. *v.* 78.

DAMASUS Pontifex Rom. cujus fit mentio *l.* 2. *C. Th. de fid. cathol.*

DAMNABILIS ars *l.* 2. *C. de malef. & mathem.*

DAMNARE dicitur judex, contra quem in caussis civilibus, & pecuniariis pronunciat *l.* 30. *D. depos. & passim*. Etiam in caussis criminalibus, veluti adulterii *l.* 29. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* in adulterio *l.* 13. *D. de his, quæ ut indign.* Sed & accusator damnare dicitur, qui reum peregit, caussamque tenuit. Quinctil. *declam.* 333. & 361.

Damnare quis dicitur Testamento heredem, id est, obstringere, obligare, ut in *l.* 16. *D. commun. præd. l.* 87. *D. ad Leg. falcid.* Damnari heres potest, ut alicui domum exstruat Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 6. §. 10. Testamento damnatus heres, ne officeret luminibus *l.*31. *D. de servit. præd. urb.*

Damnare etiam est improbare, vel infirmare, ut in *l.*29. *D. de inoff. test.* ibi: Licet quasi furiosæ judicium ejus damnetur.

DAMNAS esto, vetus formula legislatoria, qua usus est Aquillius *l.*2. *pr. D. ad Leg. Aquil.* Quanti id eo anno plurimi fuit, tantum æs dare domino damnas esto. Lex vetus apud Frontin. *de Aquæduct. lib.* 2. Is populo Romano C millia damnas esto. Et rursus in lege, quæ in eodem libro recensetur, reficere, restituere, ædificare, ponere, demoliri damnas esto. Porro in *Legis* Mamiliæ *cap.*4. Quotiescumque fecerit HS. IIII. colonis, municipibusque eis, in quorum agro id factum erit, dare damnas esto. Quæ formula ex *cap.* 5. ejusdem Legis Mamiliæ, nec non in alia apud Gell. *lib.*7. *cap.*3. occurrit. *Hein.*

Eadem formula frequenter utebantur testatores in relinquendis legatis, veluti in *l.* 82. *D. de cond. & dem.* Quinctilian. *lib.*7. *c. pen.* Exemplum tradit Agraetius *in lib. de orthographia*: *Unde & in jure damnas istius; & istud esto legatum dicitur, hoc est, solvendo esto, quod solvi omnibus necesse est, etsi res aliena legetur*. Illud adjicere non pigebit, verbum *damnas* etiam numero multitudinis de pluribus heredibus dici, ut in *l.* 122. §. 1. *D. de legat.*1. *L. Titius & C. Seius P. Mævio decem dare damnas sunto*. Sic & in *l.*34. §. 1. *D. de legat.* 3. *Viginti dare damnas sunto sine dolo malo.* Hinc

DAMNATIONIS legatum, quod heres aliquid dare, facere damnabatur per formulam *heres damnas esto*. De quo Vid. §.1. *Inst. de legat.* & ibi Theophil. Ulpian. 24. *fragm.* 8. Cai. 2. *Inst.* 5. 2. Paull. 3. *sent.* 6. §. 8. 10.

DAMNATUS in *tit. D. de bon. damnat.* est, qui vel caput naturale, vel civile per judicis sententiam amisit *l.* 1. *D. eod.*

Damnatum in Edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum possessio denegatur *l.* 13. *D. de bon. poss.* accipimus eum, qui non provocavit. Ceterum si provocet, nondum *damnatus* videtur. Eadem caussa erit, & si ab eo damnatus sit, qui jus damnandi non habuit. Nam damnatus quis est, ubi damnatio tenuit *l.* 2. §. *ult. D. de pæn.l.*6.§.8. *D. de injust.rupt.irrit.*

Damnatus heres eo sensu dicitur, quem modo in art. *damnare*, & *damnas* exposui.

DAMNOSE imminere dicuntur ædes in *l.*40. §.3. *D. de damn. infect.* ubi alias legitur *damnosæ*.

DAM-

Damnum ab ademtione, & deminutione patrimonii dicitur *l. 3. D. de damn. infect.* Quinctil. *declam.* 300. Damnum dicit missionem bonorum, quæ habuerimus, ibidemque tradit, damnationem ex eo dictam esse, quod plerisque criminibus pecuniaria pœna imponeretur. Proinde nemo *damnum* facit, nisi cui de suo aliquid deminuitur, & deperit, aliudque est *damnum facere*, aliud lucro prohiberi *l.26. D. de damn. inf.* Aliud lucrum extorqueri, aliud damnum infligi *l.6. §.11. D. quæ in fraud. cred.* Porro damnum non facit, id est, non dat, nisi qui id facit, quod facere jus non habet *l.151. D. de reg. jur.* id est, qui *damnum injuria*, vel *per injuriam* dat *l.19. D. commod. l.4. C. de leg. Aquil.* sive vel jubeat dari *l.169. D. de regul. jur.* vel occasionem præstet *l. 30. §. 3. D. ad Leg. Aquil.*

Damnum infectum id est, nondum factum, quod futurum veremur *l.2. D. de damn. inf.* Vetus Glossarium græcum. Damni infecti, *αγυγη ζημιας μελλωσης actio damni futuri*. Est vero juxta aliud Glossarium græcum stipulatio prætoria, vel obligatio verborum personalis, quæ & ad heredes transmittitur, & adversus heredes datur. Exigitur vero ob vicini ædes ruinosas, si ex earum casu damnum immineat. Hinc *damni infecti* agere *l.40. §. 2. D. de damn. infect.* cavere *l. 13. §.3. D. eod.* Eam autem in rem edixerat Prætor. (1). Se jussurum, damni infecti nomine ei, cujus interest, in eum diem, quem caussa cognita statuerit, cautionem præstari. (2). Si ita non caveatur, se in jus bona immissurum eum, cui cavendum erat. (3). Adversus eum, qui nec cavit, nec in possessionem missum admisit, se actionem in factum daturum. (4). Si ab eo, qui in possessionem missus est, & alius vicinus cautionem damni infecti exigat, neque ea præstetur, se illum vicinum simul in possessionem ire jussurum. Ita Hein. *in Digest. part. 6. §.102.* verbosi, & prolixi edicti nucleum exponit, cujus verba exstant in *leg. 7. pr. D. de damn. inf.* Hinc *damni infecti* (subintellige *caussa*, vel *nomine*) promittere *l.28. §.3. D. de judic.* Dicitur etiam *damnum infectum* promittere *l. 9. §. 3. D. de reb. auct. jud. possid.* Damni infecti stipulatio *l. 23. l. 24. l. 30. l.32. l. 40. D. de damn. inf.*

Quod ad interdictum attinet, quo Prætor, ne quid in loco publico fiat, neve quid in eum locum immittatur, qua ex re quid illi damni detur, interdicit, damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico consequebatur, quale quale sit, veluti si prospectus, aut aditus deterior, angustiorve fiat *l.2. pr. & §.10. D. ne quid in loc. publ.*

Damnum injuria datum in lege Aquillia accipimus, quod cum damno injuriam attulerit *l.49. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* vel, ut Justinianus ait, damnum culpa datum *pr. Inst. de injur. l. 15. §. 46. D. de injur.* Alias damnum ex culpa, injuria ex affectu fieri dicitur *l. 34. pr. D. de oblig. & act.* Damni injuria actio *l. 1. §. 4. D. de his, qui effud. vel dejec. l. 6. §. 1. D. naut. caup. & stab.* Quinctil. *Declam.* 373. quæ & actio damni injuriæ *l. 31. D. de furt. l. 9. §. ult. D. de tutel. & rat. distr.* & passim.

Damnum vero non modo pecuniarium *l. 5. §. 4. D. de his, qui effud. vel dejec.* sed & existimationis *l. 1. C. si contr. matr.* famæ *l. 1. C. de mod. mult.* infamiæ *l. 8. C. ex quib. causs. inf.*

Citra damnum voluntatis, i. e. citra offensam voluntatis testatoris *l.23. §.2. D. de fideic. lib.*

Sine damno, i. e. sine diminutione, &, ut Theophilus in-

digiis miseris illudere. Multa huc pertinentia habet Tertull. *de spectac. cap.*13. *Apologet. cap.*22. & reliqui scriptores ecclesiastici *passim*. Hein. Conf. 1. *Epist. Paul. ad Cor. c.* 11. *v.* 21.

DAMA vel Damas servile nomen *l.* 105. *D. de verb. obl. l.* 29. §. *ult. D. de legat.*3. & Pers. *Sat. 6. v.* 78.

DAMASUS Pontifex Rom. cujus fit mentio *l.* 2. *C. Th. de fid. cathol.*

DAMNABILIS ars *l.* 2. *C. de malef. & mathem.*

DAMNARE dicitur judex, contra quem in caussis civilibus, & pecuniariis pronunciat *l.* 30. *D. depos. & passim*. Etiam in caussis criminalibus, veluti adulterii *l.* 29. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* in adulterio *l.* 13. *D. de his, quæ ut indign.* Sed & accusator damnare dicitur, qui reum peregit, caussamque tenuit. Quinctil. *declam.* 333. & 361.

Damnare quis dicitur Testamento heredem, id est, obstringere, obligare, ut in *l.* 16. *D. commun. præd. l.* 87. *D. ad Leg. falcid.* Damnari heres potest, ut alicui domum exstruat Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 6. §. 10. Testamento damnatus heres, ne officeret luminibus *l.*31. *D. de servit. præd. urb.*

Damnare etiam est improbare, vel infirmare, ut in *l.*29. *D. de inoff. test.* ibi: Licet quasi furiosæ judicium ejus damnetur.

DAMNAS esto, vetus formula legislatoria, qua usus est Aquillius *l.*2. *pr. D. ad Leg. Aquil.* Quanti id eo anno plurimi fuit, tantum æs dare domino damnas esto. Lex vetus apud Frontin. *de Aquæduct. lib.* 2. Is populo Romano C millia damnas esto. Et rursus in lege, quæ in eodem libro recensetur, reficere, restituere, ædificare, ponere, demoliri damnas esto. Porro in *Legis* Mamiliæ *cap.*4. Quotiescumque fecerit HS. IIII. colonis, municipibusque eis, in quorum agro id factum erit, dare damnas esto. Quæ formula ex *cap.* 5. ejusdem Legis Mamiliæ, nec non in alia apud Gell. *lib.*7. *cap.*3. occurrit. *Hein.*

Eadem formula frequenter utebantur testatores in relinquendis legatis, veluti in *l.* 82. *D. de cond. & dem.* Quinctilian. *lib.*7. *c. pen.* Exemplum tradit Agraetius *in lib. de orthographia*: *Unde & in jure damnas istius; & istud esto legatum dicitur, hoc est, solvendo esto, quod solvi omnibus necesse est, etsi res aliena legetur*. Illud adjicere non pigebit, verbum *damnas* etiam numero multitudinis de pluribus heredibus dici, ut in *l.* 122. §. 1. *D. de legat.*1. *L. Titius & C. Seius P. Mævio decem dare damnas sunto*. Sic & in *l.*34. §. 1. *D. de legat.* 3. *Viginti dare damnas sunto sine dolo malo.* Hinc

DAMNATIONIS legatum, quod heres aliquid dare, facere damnabatur per formulam *heres damnas esto*. De quo Vid. §.1. *Inst. de legat.* & ibi Theophil. Ulpian. 24. *fragm.* 8. Cai. 2. *Inst.* 5. 2. Paull. 3. *sent.* 6. §. 8. 10.

DAMNATUS in *tit. D. de bon. damnat.* est, qui vel caput naturale, vel civile per judicis sententiam amisit *l.* 1. *D. eod.*

Damnatum in Edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum possessio denegatur *l.* 13. *D. de bon. poss.* accipimus eum, qui non provocavit. Ceterum si provocet, nondum *damnatus* videtur. Eadem caussa erit, & si ab eo damnatus sit, qui jus damnandi non habuit. Nam damnatus quis est, ubi damnatio tenuit *l.* 2. §. *ult. D. de pœn.l.*6.§.8. *D. de injust.rupt.irrit.*

Damnatus heres eo sensu dicitur, quem modo in art. *damnare*, & *damnas* exposui.

DAMNOSE imminere dicuntur ædes in *l.*40. §.3. *D. de damn. infect.* ubi alias legitur *damnosæ.*

DAM-

Damnum ab ademtione, & deminutione patrimonii dicitur *l. 3. D. de damn. infect.* Quinctil. *declam.* 300. Damnum dicit missionem bonorum, quæ habuerimus, ibidemque tradit, damnationem ex eo dictam esse, quod plerisque criminibus pecuniaria pœna imponeretur. Proinde nemo *damnum* facit, nisi cui de suo aliquid deminuitur, & deperit, aliudque est *damnum facere*, aliud lucro prohiberi *l.26. D. de damn. inf.* Aliud lucrum extorqueri, aliud damnum infligi *l.6. §.11. D. quæ in fraud. cred.* Porro damnum non facit, id est, non dat, nisi qui id facit, quod facere jus non habet *l.151. D. de reg. jur.* id est, qui *damnum injuria*, vel *per injuriam* dat *l.19. D. commod. l.4. C. de leg. Aquil.* sive vel jubeat dari *l.169. D. de regul. jur.* vel occasionem præstet *l. 30. §. 3. D. ad Leg. Aquil.*

Damnum infectum id est, nondum factum, quod futurum veremur *l.2. D. de damn. inf.* Vetus Glossarium græcum. Damni infecti, *αγγυη ζημιας μελλουσης actio damni futuri*. Est vero juxta aliud Glossarium græcum stipulatio prætoria, vel obligatio verborum personalis, quæ & ad heredes transmittitur, & adversus heredes datur. Exigitur vero ob vicini ædes ruinosas, si ex earum casu damnum immineat. Hinc *damni infecti* agere *l.40. §. 2. D. de damn. infect.* cavere *l. 13. §. 3. D. eod.* Eam autem in rem edixerat Prætor. (1). Se jussurum, damni infecti nomine ei, cujus interest, in eum diem, quem caussa cognita statuerit, cautionem præstari. (2). Si ita non caveatur, se in jus bona immissurum eum, cui cavendum erat. (3). Adversus eum, qui nec cavit, nec in possessionem missum admisit, se actionem in factum daturum. (4). Si ab eo, qui in possessionem missus est, & alius vicinus cautionem damni infecti exigat, neque ea præstetur, se illum vicinum simul in possessionem ire jussurum. Ita Hein. *in Digest. part. 6. §. 102.* verbosi, & prolixi edicti nucleum exponit, cujus verba exstant in *leg. 7. pr. D. de damn. inf.* Hinc *damni infecti* (subintellige *caussa*, vel *nomine*) promittere *l.28. §.3. D. de judic.* Dicitur etiam *damnum infectum* promittere *l. 9. §. 3. D. de reb. auct. jud. possid.* Damni infecti stipulatio *l. 23. l. 24. l. 30. l. 32. l. 40. D. de damn. inf.*

Quod ad interdictum attinet, quo Prætor, ne quid in loco publico fiat, neve quid in eum locum immittatur, qua ex re quid illi damni detur, interdicit, damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico consequebatur, quale quale sit, veluti si prospectus, aut aditus deterior, angustiorve fiat *l.2. pr. & §.10. D. ne quid in loc. publ.*

Damnum injuria datum in lege Aquillia accipimus, quod cum damno injuriam attulerit *l.49. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* vel, ut Justinianus ait, damnum culpa datum *pr. Inst. de injur. l. 15. §. 46. D. de injur.* Alias damnum ex culpa, injuria ex affectu fieri dicitur *l. 34. pr. D. de oblig. & act.* Damni injuria actio *l. 1. §. 4. D. de his, qui effud. vel dejec. l. 6. §. 1. D. naut. caup. & stab.* Quinctil. *Declam.* 373. quæ & actio damni injuriæ *l. 31. D. de furt. l. 9. §. ult. D. de tutel. & rat. distr.* & passim.

Damnum vero non modo pecuniarium *l. 5. §. 4. D. de his, qui effud. vel dejec.* sed & existimationis *l. 1. C. si contr. matr.* famæ *l. 1. C. de mod. mult.* infamiæ *l. 8. C. ex quib. causs. inf.*

Citra damnum voluntatis, i. e. citra offensam voluntatis testatoris *l.23. §.2. D. de fideic. lib.*

Sine damno, i. e. sine diminutione, &, ut Theophilus in-

terpretatur : ὅτχα ὅαπάνης §. 2. *Inst. quib. al. lic. vel non.* Sic & in *l. ult.* §. 21. *D. de mun. & hon.* damnis administrantis idem est, ac ejus impensis.

Damnum in societate non intelligitur, nisi omni lucro deducto *l.* 30. *D. pro soc.*

Damnum inferens non est absolvendus, nisi damno secundum arbitrium læsi restituto *c.*32. *causs.*24. *qu.* 8. *c.* 2. *causs* 14. *qu.* 6.

Damnum is dat, qui jubeat dare *l.* 169. *D. de reg. jur.*

Damnis administrantis in *l. ult.* §. 21. *D. de mun. & hon.* idem est, ac ejus impendiis.

Damnum petere, & in *l.* 23. §. 1. *in fin. D. pro soc.* sed sine sensu. Hinc ingeniose Bynkersh. 4. *Obs.* 25. legit: *Abstine commodo, quod per servum accessit, si damnum metuis.* Hein.

Δανείζεσθαι, mutuam pecuniam accipere significat *l.*34. §.1. *D. de pignor. l.* 88. §.15. *D. de leg.*2.

Daphne. Ejus lucus apud Urbem Antiochiam fuit amœnissimus, & cupressis maxime opacus, ut Nicephorus *lib.* 10. *hist. eccl. c.* 28. & *lib.* 16. *c.* 23. scribit. Ejus fit mentio *l.*12. *C. de cupress. ex luco Daphn.* apud Lamprid. in *Alexand. c.* 53. Eutrop. *lib.* 6. *c.* 11. *lib.* 2. Macchab. *c.* 4. *v.* 33. Egesipp. *lib.* 3. *cap.* 5. *lib.* 4. *c.* 1. Chrysostom. *in orat. de Babyla martyre.*

Fuit hic lucus suburbanus Antiochiæ, & quasi suburbium, adeo omnibus voluptatum illecebris infamis, ut *daphnei mores* in proverbium irent. Hinc vitio vertitur Lucio Vero, quod in deliciis apud Antiochiam, & Daphnen vixerit. Jul. Capitolin. *in vita M. Antonini c.* 8. Et Avidius Cassius acriter invectus est in milites diffluentes luxuria in Daphnicis moribus agentes. Volcat.Gallio *in vita Avid. c.* 5. Denique Marcus proposuit grave edictum, ut si quis cinctus reperitur apud Daphnen, discinctus rediret. Jul. Capit. *in Marco c.* 6. Vere ergo in Syria fuit iste Daphnes, quod Baiæ in Italia, quodque Hannibalis militibus Campania, idem Romanorum exercitui Daphne esse credebatur. Add. Casaubon. *in Capitolin. c.*6. *vita Marci.* Hein.

Dardanarius *leg.*6. *D. de extraord. crim. l.* 37. *D. de pœn.* Dardanus olim magus fuisse credebatur, tam stupendæ artis, ut frumenta, & annonas ex alienis horreis in sua avertere diceretur. Unde *dardaniæ* artes pro magicis apud Columell. in *poem. de cult. hort.* v. 357. *At si nulla valet medicina repellere pestem, Dardaniæ veniant artes.* Ab hoc vero mago nomen inditum hominibus nequam, qui prædestinatam ubique annonam carius vendunt, falsis mensuris, ac adulterinis stateris in distrahendis mercibus utuntur, adeoque aliorum pecunias nefariis artibus in arcam suam avertunt. In quod hominum genus acriter invehitur B. Ambrosius *lib.* 3. *de offic. c.* 6. De Dardano, & Dardanariis plura vid. apud Turneb. 9. *advers.* 17. & Menag. *Amœn. jur. civ. c.*39. *p.*344. Hein.

Dare proprie est accipientis facere. Itaque hæc stipulatio, *Fundum Tusculanum dari*, hoc continet, ut dominium omnino efficiatur stipulatoris quoquomodo *leg.* 75. §. *ult. D. de verb. obl.* Nec videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt *l.* 128. *D. de reg. jur.* Nec datum intelligitur, quod navis levandæ caussa jactum est *l.* 1. *D. de Leg. Rhod.* Dedisse etiam intelligendus est is, qui compensavit, vel permutavit *l.* 76. *D. de verb. signif.* Dedisse intelligor siquidem mandatu meo datum est, vel a procuratore meo omnium rerum, vel ab eo, qui negotium

meum

meum gessit, & ratum habui *l. 7. D. de calumniat.* in Edicto Aedilium, cujus verba referuntur in *l.25. §. ult. D. de Ædil. edict. Dari* non id solum accipimus, quod numeratur venditori, ut puta pretium, & usuræ ejus, sed & si quid emtionis caussa erogatum est *l. 27. D. eod. tit.*

Dare in ultimis voluntatibus. Sic *dari* dicitur fideicommissum *l. 15. §. 7. D. ad Leg. falc.* hereditas *l. 10. D. de cond. instit. l. ult. D. de legat. 2. l. 5. C. de pact.* legatum *l. 12. §. 1. l. 23. D. de inoff. testam.* Dare, legare pecuniam *l. 1. D. ad leg. falcid.*

Dare, unum ex verbis ad prætoris officium pertinentibus, veluti cum *dare* dicitur actionem, & exceptionem, bonorum possessionem judices.

Dare diem stipulationi, id est, præstituere *l. 13. §. ult. D. de damn. inf.*

Dare, facere, præstare *l. 13. §. 6. D. de act. emt. l. 37. D. de op. libert.* Hæc autem verba: Quod mihi dare facere oportet, licet conjuncta videantur, sic tamen accipienda sunt, ut quodvis eorum sufficiat probare *l. 53. D. de verb. signif.*

Dare jusjurandum, testimonium. Vid. in his vocibus.

Dare se in matrimonium *leg. pen. §. ult. D. ad municip.* militiæ, in militiam *l. 3. §. ult. l. 4. §. 1. D. de re milit.*

Dare necessitatem probationi, id est, imponere *l. 3. C. Theod. de fid. test. & instr.*

Dare operas patrono, id est, edere, præstare *l. 16. §. ult. D. de oper. libert.*

Dare satis *l. 5. §. ult. D. de heredit. petit.* satisdationem *l. 7. D. de nov. op. nunc.* Vid. infra *Satisdare*.

Dare usumfructum heres jussus tunc dare intelligitur, si legatarium in fundum inducit, sumve patitur uti, frui *l. 3. D. de usufr.*

Dare simpliciter pro dare, vel ferre sententiam, ut in *l. 27. in fin. D. de liberal. caus. Contra libertatem dabit*, id est, sententiam feret. Sed & Tacitus 4. *Annal.* 43. Ita secundum Messenios *datum*, id est, pro Messeniis pronunciatum. Suet. *in Claud. c. 12.* Absentibus secundum præsentes dabat facillime. Plin. *lib. 7. epist. 6.* Finem cognitioni quæstio imposuit, quæ secundum reos dedit. Hæc autem loquutio imminuta, & concisa est: plane enim sic enunciatur, *secundum aliquem litem dare*, quam loquendi figuram in pronunciationibus usitatam ex Valerio Max. *lib. 3. c. 3.* & Seneca *in præf. lib. 7. declam.* docuit Brissonius. Cic. *pro Rosc. cap. 1.* Quominus secundum eos lis detur, non recusamus. Lucan. *lib. 8. v. 333.* Secundum Aemathiam lis tanta datur. Liv. *lib. 23. c. 6.* Et secundum eum in lite judicem (aut judicium) dare. De his loquutionibus, *Dare secundum aliquem; & litem secundum*, vel *contra quem dare* ex instituto egit Cujac. *6. obs. 27.*

Hinc *Dari* etiam est damnari. Sic dari ad bestias *l. 12. D. de poen. l. 8. D. de Leg. Corn. de fals.* in exsilium *l. 4. D. de interd. & releg.* in ludum venatorium *l. 8. §. ult. D. de poen.* in metallum, vel in opus metalli *l. 1. D. de jur. patr. l. 3. §. 2. D. de muner.* in quæstionem *l. 12. D. de quæst.*

DASUMIANUM SCum *l. 36. 51. §. 4. D. de fideic libert.* quo cavebatur de his, qui fideicommissariam libertatem præstare rogati, justa ex caussa abessent, ut nec libertas impediretur, nec libertas eriperetur his, qui fraude carerent *l. 33. D. eod. tit.*

DATIO in *l. 68. D. de solut.* idem ac solutio.

Datio aliquando facto opponi-

tur *l.* 82. *D. de condit. & dem.*

DATIVUS tutor diecebatur, auctore Ulpiano 11. *fragm.* 14. qui testamento datus erat. Dativus sive testamentarius tutor *l.*7. *D. rem pupill. salv.* At Dativos, & testamentarios separat Modestinus *d. l.* 7. quemadmodum dativam tutelam a testamentaria, & legitima Justinianus in *l.* 40. *C. de Episc. & cler.* dativosque idem Imperator in *l. ult. C. de legit. tut.* accipit, qui a judiee dantur.

DATU. Hoc supino posteriore pro priore aliquando usus est Ulpianus *l.* 38. §. 21. *D. de verb. obl.* si recte se habent verba in Florentinis *Stipulatus a Mævio fuerit, fundum Titio dotu iri.* Sed eredit Heioeec. librarii hoc vitium esse. Vid. Ant. Augustin. *Emend. & obs. lib.* 2. *c.* 2.

DE sæpe a Ictis aceipitur pro *A* vel *Ab*. Sic de domo numerare, pro *a domo l.* 40. *D. de reb. cred.* De me petere *l.* 5. §. 14. *D. commod.* de quibus, pro *a quibus l.* 11. *D. de vacat. & excus. mun.* De Roma abire *l.* 37. §. 2. *D. de procurat.* De te stipulatus *l.* 37. *D. de usufr. l.* 67. §. *ult. D. de furt.* De Titio stipulatus *l.* 36. §. 1. *D. de usufr.*

De pro *ex*. De fundo, id est, *ex fundo l.* 6. §. 1. *D. comm. divid.* De prædiis pro *ex prædiis l.* 8. §. 1. *D. de vacat. & excus. mun.* Ita pro verbis *De ipsis formis*, quæ in *l.*1. *C. Th. de aquæd.* concurrunt, Tribonianus reposuit *Ex ipsis formis l.* 1. *C. de aquæd.* notatus ideo a Jac. Gothofr. *ad d. l.* 1. *C. Th.*

Nee prætermittendæ hic notæ, & frequentissimæ loquutiones De cetero, id est, in posterum, deinceps *l.*14. *C. Th. de aquæd. l.*2. *C. Justin. eod. tit.* De futuro *l.*8. *C. Th. de annon.* De integro litigare *l.*13. *C.l.*16. *C. Th. de adpell.*

DEALBATOR *l.*1. *C. de excus. artif.*

DEAMBULANDI jus *l.*12. §. 1. *D. de usu & habit.*

DEAURARE, *Deaurator l.*1.*C.Th. de fabric. l.* 1. *C. de excus. artif.*

DEBERE proprie quis id tantum intelligitur, quod peti, & ab invito exigi potest *l* 108. *D. de verb. signif.* Unde festivus ille jocus Martialis *lib.*2. *epigr.*3 Sexte, nihil debes, nil debes Sexte, fatemur; Debet enim, si quis solvere, Sexte, potest. Itaque nec servus debere, nec servo deberi quidquam intelligitur *l.*41. *D. de pecul.* Ac proinde eos, qui natura tantum obligantur, *debitores* per abusionem dieimus, quum debitores hi tantum proprie intelligantur, a quibus invitis peeunia exigi potest *l.*16. § 4. *D. de fidejus. l.*108. *D. de verb. signif.* Obtinuit tamen, ut etiam *natura deberi* dicamus, licet ejus petitio nulla sit *l.*1. §. *ult. D. de constit. pec. l.*1. §.17. *D. ad Leg. falcid. l.*85. *D. de reg. jur. l.*10. *D. de oblig. & act.* adeo ut qui natura tantum obligatus solverit, debitum solvisse dicatur *l.* 16. §. *pen. D. de solut.* Sic fit, ut deberi aliquid vel natura, vel civili, vel honorario jure possit *l.* 1. §. 6. *l.* 3. *D. de constit. pec. l.* 1. *D. de novat. l.* 47. *D. ad SC. Trebell.* Eaque est juribus debita pecunia *l.*3. §.1. *D. de constit.pec.*

Ceterum verbum *debet* omnem omnino actionem comprehendere intelligitur, sive civilis, sive honoraria sit persequutio *l.* 178. *in fin. D. de verb. signif.* Et ita excusari potest definitio actionis *pr. Inst. de action.*

Debere quid interdum dicitur res, in qua alteri jus est. Sic servitutem debent ædes *l.* 6. *D. de servit. præd. rust.* area *l.* 14. *D. eod.* domus *l.*11. *D. eod.*

Deberi etiam parentum hereditas liberis dicitur propter votum parentum, & naturalem erga liberos caritatem *l.* 7. §. *ult. D. si tab. test. null. ext. l. ult. D.*

de

de bon. damn. At non sic parentibus liberorum, ut liberis parentum debetur hereditas *d. l.* 7. §. *ult. D. eod. l.* 17. *D. de inoff. test.*

Debet aliquando pro *potest* usurpatur *l.* 2. §. 13. *D. ne quid in loc. publ. l.* 1. *D. de pen. leg. l.* 4. §. *ult. D. de offic. proconf. l.* 9. *D. de aur. arg. leg. l. ult. D. an per al. cauf. adpell. l.* 8. §. 3. *D. de legat.* 2. *l.* 1. *pr. D. de hered. inst. l.* 1. *C. de furt. l.* 3. *C. de pign. l.* 45. *D. ad SC. Trebell. l.* 2. *C. de fid. instr. l.* 1. §. 1. *D. quand. adpell. l.* 28. §. *pen. D. de legat.* 3. *l.* 4. §. 6. juncta *l.* 6. §. 1. *D. de offic. praef.* Et hinc *Debet* aliquando consilii verbum est, ut in §. 5. *Inst.* quod cum eo, ceu observavit Strauch *in Lexic. particul. sub hac voce* 11. 8.

DEBILES personæ *l.* 19. *fin. D. de reb. auct. jud. possid.* hæ nimirum, quæ propter infirmitatem, & perpetuum aliquem morbum suis negotiis superesse non possunt *l.* 4. 5. *D. de postul. Debiles* vel leves solidi *l.* 2. *C. Th. de ponderator.*

DEBILITATOS homo *l.* 13. *D. de rei vind.* mulus *l.* 27. §. 3. *D. ad Leg. Aquil.*

DEBITA portio, quæ liberis ex substantia paterna jure civili debetur *l.* 8. §. 11. *D. de inoff. test.* nimirum olim quarta pars successionis, quæ ab intestato obtigisset. Adpellatur & *debitum bonorum subsidium l.* 2. *l.* 5. *C. de inoff. donat.* & *debitum* simpliciter.

Debita etiam pars, seu portio adpellatur, quæ Patronis ex Lege Papia relinqui debet *l.* 114. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 28. §. *ult.* §. 6. *D. de leg.* 2. & passim.

DEBITOR tam ex contractu, quam ex delicto intelligitur *l.* 14. *seq. D. de hered. pet.*

DEBITORES etiam sæpe vocantur, qui publica tributa debent, ut in *rubr. & tit. C. de indulg. debit.* aliisque plurimis locis, etiam in *l.* 2. *C. ex quib. cauf. infam. irrog.* ut frustranea omnino sit, & vana illorum emendatio, qui *tributorum* nomen eo loco reponunt.

In eo, quod dicitur, *Debitores rerum publicarum ab honoribus arceri*, *debitores* accipimus eos tantum, qui ex administratione reliquantur, vel qui ex pollicitatione, quæ recusari non potest, obstricti sunt *l.* 2. §. 1. *D. de mun. & hon.*

Definit *debitor* esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali abhorrentem *l.* 66. *D. de reg. jur.*

DEBITRIX mulier *l.* 8. §. 2. *l.* 24. *D. ad SC. Vellei.*

DEBITUM dicitur, ad quod pietas impellit, & stimulat, ut *in l.* 5. *D. de oper. libert. l.* 1. *C. de his quæ ut indign. l.* 19. *D. quæ in fraud. cred. l.* 4. *D. de curat. furiof.*

DEBITU. Supinum posterius, quo pro priore usus est Pomponius, *Quia certum est debitu iri l.* 1. §. 1. *D. de cond. & dem.* Simile exemplum Vid. supra in *datu.* Hein.

DECANICA *l.* 3. *C. de heret. l.* 30. *C. Th. eod. tit. Nov. Just.* 89. seu Diaconica loca sunt ab ipsis Ecclesiis sejuncta, a quibus separantur *l.* 30. *C. Th. de heret.* Non ergo Ecclesiæ proprie erant, nec Ecclesiæ pars, verum sancta Ecclesiæ loca, & Ecclesiæ proxima, alias *Secretaria* dicta, ubi vasa, vestes, aliæque usibus sacris destinatæ res, lipsana quoque, & fragmina adservabantur, hodie *sacristia* dicta. Jac. Gothofr. in *Comment. ad d. l.* 30. *C. Th. de heret.* Coel. Rhodigin. *Lection. Antiq. lib.* 25. *c.* 23.

DECANOS in Urbe Constantinopolitana humandorum corporum curam gessisse, patet ex *Nov.* 59. quæ de sumtibus funerum tractat, in qua est δεκανοὺς ἤτοι κοπιατὰς καλουμένους δεκανοὺς. Argumentum hu-

hujus rei certissimum est, quod illic Justinianus eos *δικανὺς ἤτοι κοπιάτας* vocat. *Κοπιάτας* autem ex vetere glossario *νεκροθάπτας* supra interpretati sumus.

Vetus Glossarium: *Δεκανοὶ ἀρχὴ δέκα ὀνομάτων συνηγμένοι.* Et alibi: *δεκανοί, κολλεγιᾶτοι, συμμέτοι.* Sed & D. Ambros. *lib.* 5. *epist.* 33. missos de palatio Decanos, narrat. Et ita *Decanorum corpus* accipe *l. un. C. Th. de decan.*

D E C A N T A R E. Juris & legum auctoritatibus *decantatur* (in Cod. Justin. immutatum *declaratur*) per servum, vel procuratorem, colonum, vel actorem, seu conductorem præjudicium possessioni, invito vel inscio domino, imponi non posse *l.* 2. *C. Th. de pign.* Decantari autem dicuntur, quæ regularia sunt Jurisconsultis *ἄσματα*, carmina ut philosophis: quo sensit apud Catonem, Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt.

D E C A N U S capituli. Quo exactior esset monachorum cura, quorum numerus sæpe insignis erat, constitutum, ut post Abbatem, & Præpositum *Decani* constituerentur, qui singuli sub sua cura, & inspectione decem monachos haberent. Espen. P. 1. *jur. Eccl. tit.* 11. *c.* 2. §. 1. Thomassinus P. 1. *de ver. & nov. eccl. discipl. lib.* 3. *c.* 66. §. 8. Unde plures sæpe in uno monasterio erant decani, inter quos senior eminebat, qui absentibus Abbatibus, Præpositisque universam monachorum curam gerebat. Ubi ex Chrodogangi instituto collegia canonicorum secundum imaginem monasticæ disciplinæ colligebantur, conveniens fuit visum, præter præpositos etiam *decanos* Canonicis, monastico more viventibus, præficere. Tractu temporis cum paullatim præpositi curæ rerum temporalium pene se totos darent, tota fere inspectio in Canonicorum vitam, & mores multis in capitulis transiit ad *decanos*. Immo observante Thomassino *cit. l.* §. 15. in quibusdam capitulis plane præpositis sua potestate abuti incipientibus. Inde fere in plerisque capitulis *decani* capita Congregationis facti sunt, quoad directionem Canonicorum, & jus convocandi ad capitulum obtinuere. Disciplinam utique Ecclesiasticam in Canonicos delinquentes adeo exercuere, ut flagellis etiam uterentur, auctore Anton. Matthei *de nobil. lib.* 2. *c.* 40. *p.* 617. Hoc intuitu decanis etiam *cura animæ* adscribitur in *c.* 7. *decretal. de elect.* adeo ut in quibusdam locis etiam jurisdictionem in canonicos exerceant.

Eliguntur Decani, sicut præpositi, ab ipso capitulo, & quidem ex gremio ipsius capituli, adeoque nemo ad decanatum adspirare potest, nisi qui Canonicus ejusdem Ecclesiæ est. Electio ipsa fere eo modo peragitur, quo Episcoporum. Consensu ab electo electioni præstito, & confirmatione impetrata a capitulo introductio expetenda est, cui mox dies a capitulo dicitur. Hoc advenientе ad capitulum electus properat, & per seniorem in comitatu omni Canonicorum ad chorum Ecclesiæ Cathedralis in habitu clericali per portam majorem (per quam *Decanus* semper, & quidem unice ad chorum sese confert, quod ipsius præeminentiæ datum est) ducitur, & a seniori sub pulsu duarum majorum campanarum, & celebratione divinorum *birretum* ei imponitur, & ad *stallum decani* ducitur. Finitis sacris rursus eodem sub comitatu ad capitulum deducto *locus decani*, & *curia* ejusdem adsignatur, & totus actus sollemni convivio clauditur. Sequenti die ad dormitorium vicariorum duci solet, quo ipsi novo decano stipulata manu obsequium, & obedientiam promit-

mittunt, ille vero benevolentiam, & privilegiorum, juriumque conservationem repromittit, & sub horum comitatu rursus ad curiam suam properat; eosque sollemni convivio eodem modo excipit. Decanus non debet quis fieri nisi primo in presbyterum ordinatus *c.* 2. 3. *dist.*60. De decanis, qui in Monasteriis decem monachis præerant Vid. D. Augustin. *lib.* 1. *de morib. monach.* De Capituli decanis vid. amplius supra in art. *canonicus*, & art. *capitulum*.

Decaproti *l.* 3. § 10. *l. ult.* §. 26. *D. de mun. & honor. l.* 10. *D. de pollicit.* Latine *Decem primi* dicuntur a Cic. *pro Rosc. c.* 9. Decretum Decurionum statim fit, ut *Decem* primi proficiscantur. Add. 2. *Verr.*67. Usurpat hoc verbum Jul. Firmic. *lib.* 3. *mathem.* & ita in *l.*2. *C. Th. de quæstion.* Decem primi ordinis curiales, & in *l.* 35. *C. Th. de episc. & cler.* Adparet autem ex supra dictis locis, *Decem primos* tributa exegisse, & pro oneribus defunctorum fiscalia detrimenta resarcivisse. Alii sunt *Desemprimi* domestici *l.* 7. *l.* 8. *l.* 9. *C. Th. de domestic. & protect.* Addit *Hein.* In municipiis, qui, muneribus universis expletis, ad summum gradum pervenerant, vocabantur *Decuriones primæ curiæ l.*11. *C. Th. de decurion.* item *primarii curiarum l.*39. *C. Th. eod. tit.* & *omnibus functi* honoribus, Gruter. *p.*59. 6. & a numero modo ΠΕΝΤΕ ΠΡΩΤΟΙ, *quinque primi*, modo ΔΕΚΑ ΠΡΩΤΟΙ, Decemprimi, modo ΕΙΚΟΣΙΠΡΩΤΟΙ, *viginti primi*. Reines. *ad Inscr. p.* 22. & *Glaff I.* 99. In marmore apud Gruter. *p.* 49. laudatur Flavius Antistianus *V. E. De decem Primis Pater Patrum.* Erant & *Decemprimi* Vicorum *l.*2. *C. ut nem. ad suum patr. susc. rust.* & *Decemprimi Collegiorum*, Gruter. *Inscr. p.*302. 2. *p.*89. 4. *p.*398. 7.

Decaprotia *l. ult.* §.26. *D. de mun. & hon. l.* 8. *C. de mun. patrim.* quæ & *Decemprimatus* adpellatur in *l.* 1. *D. de mun. & hon. l.* 7. *l.* 8. *l.* 9. *C. Th. de domest. & protect.*

Decargyrus numus, majoris pecuniæ, seu majorinæ speciei, ut clare ostendit *l.* 2. *C. Th. si quis pecun. conflav.* ubi videnda diligens commentatio Jac. Gothofredi, qui decargyrum dictum putat, quod decima pars ejus argentum esset, sicut *Electrum* est *μιγμα χρυσου, και αργυρου*, in quo quinta argenti portio est, teste Plinio *lib.*33. *c.*4. cujus mentio & apud Silvium *lib.*1. *v.*299. hic omne metallum. Electri & Gemino pallent de semine venæ. Diversus a Centenionali *d. l.*2. & ibi idem Gothofred.

Decedere dominium ab aliquo dicitur in *l.*10. §. *ult. D. de condict. furt. Decedit* quod consumtum est *l.* 25. §. 15. *D. de hered. pet.* tempus *l.* 2. *C. de vend. rer. Decedere* provincia dicebatur proconsul, qui anno finito discedens, eam successori tradebat Cic. *ad famil. lib.* 3. *epist.* 6. Ita & *decedere* quem dicimus possessione *l.* 1. §.1. *D. si ventr. nom.* de possessione *l.*31. *D. de dol.*

Decedere, minui. Sic aliquid legato dicitur decedere *l.* 72. *D. de legat.* 1.

Decedere, pro diem obire *l.*26. *D. de recept. arb. l.* 4. *D. qui satisd. cog.* Ita vita decedere *l.* 42. *D. de mort. caus. don.* & passim. *Decedere* autem non homines tantum, sed & equos, & reliqua animalia ICti dicunt *l.* 1. §. 12. *D. si quadrup. paup. l.* 13. *D. de pign.*

Decemprimatus, & *Decemprimi.* Vid. *Decaproti.*

Decemviri legum ferendarum *l.* 1. §.4. *D. de orig. jur. l.*63. *D. de Don. int. vir. & ux.* De his plene Livius *lib.* 3. *c.* 32. 33.

33. & Dionyf. Halic. *lib.* 10. *p.* 680. De abrogato iis magiftratu jam pene in tyrannidem abeunte vid. eumd. Liv. *lib.* 3. *c.*36. feq. & Dionyf. Halic. *lib.*11. HEIN.

Decemviri litibus, vel antiquis *ftilitibus* judicandis apud Spartian. *in Hadr. c.* 2. & *in Antiqu. Infcript.* apud Gruter. *p.*360. 3. & *p.* 502. Eorum confeffus ordinarium erat Prætoris confilium, quod fimul haftam centumviralem coegiffe, fcribit Pomponius *l.* 2. §. 29. *D. de orig. jur.* De his plura Ger. Noodt. *de Jurifdict. I.* 12. *p.* 107. *Tom.* 1. *operum*. Fuiffe enim XV VIROS, & XX VIROS STILITIBUS INDICANOIS, oftendit Reinef. Claff. 6. *Infcr.* 42. 30. & 131. HEIN.

DECERNERE, cauffa eognita aliquid ftatuere. Sic *decernere* dicitur Prætor *l.* 15. §. 22. *D. de damn. infect.* princeps *l.* 1. *D. de conftit. princ.* & paffim. Sic *decernuntur* actiones, id eft dantur *l.* 1. §. 2. & §. 3. *D. de vulg. & pupil. fubft.* alimenta *l.* 2. 3. *D. ubi pupil. educ.* bellum *l.* 118. *D. de verb. fignif.* bonorum poffeffio *l.*1. §.7. *D. de fucceff. edict.* curatio, & tutela *l.* 3. §. *ult. D. de adminiftr. & peric. tut.* honor *l.* 1. §. 1. *D. de pollicit.* repetitio *l.*1. *C. fi adv. cogn.*

Decernere, conftituere. Sic Decernit heres de hereditate, id eft, conftituit, an eam ad fe pertinere velit *l.*13. §.1. *D. de adquir. vel omit. hered.* Decernunt municipes *l.*1. *D. de libert. univerf.*

DECEPTA mulier, i. e. callide inducta ad intercedendum *l.* 2. §. 3. *D. ad SC. Vellei.*

DECERPERE fructus *l.*11. §. 5. *D. de ufufr. l.* 25. §. *ult. l.* 26. §. *ult. D. de furt.*

DECESSIO pro deminutione, & detractione *l.* 28. *D. fi quis omiff. cauf. teft. l.* 188. §. 1. *D. de verb. fignif.* & alibi.

DECESSOR *l.* 4. §. 4. *D. de offic. proconf.* Ita Decefforí, quem prædecefforem vocat Julianus *Nov.* 125. fucceffor opponitur *l.* 10. *D. de off. proconf.* Cic. *ad famil. lib.* 3. *epift.* 2. ut πρόμενος, και διάδοχος *Novell.* 95.

DECESSUS, *us*, pro obitu *l.* 34. *D. de ufu, & ufufr. leg.*

DECIDERE, antepenultima correpta, corruere. Sic decidunt ædes *l.*7. §. *ult. D. de damn. inf.*

Decidere antepenultima producta, & cædere, vel fuccidere. In *decidendis* arboribus damnum datum *l.* 6. *C. de pignorat. act.*

Decidere, verberare. Decidere quem verberibus *l.* 2. *in fin. D. de term. mot.*

Decidere, pacifci, vel tranfigere fignificat *l.*46. *D. de rei vind.* Paull. 1. *Sent.* 19. 2. Sic *decidere* cum creditoribus *l.*59. *D. de admin. & peric. tut.* Vid. infra art. *decifio*. Damnum pro fure *decidere* de furto pacifci eft *l.* 9. §. 2. *D. de minor. l.*7. *D. de condict. furt.*

Decidere pecunia *l.* 26. §. 12. *D. de condict. indeb.* tranfactione *l.* 23. *C. de tranfact.* Quia vero & jusjurandum pro tranfactione eft, *Decidi* quid dicitur etiam jurejurando *l.* 22. §. *ult. D. de noxal. act. l.*1. *D. de jurejur.*

Denique vel maxime cauffæ dubiæ deciduntur per legem, vel judicis fententiam. Sic *deciditur* cauffa, fententia *l.*3. *C. fi a non compet.* controverfia, lis, quæftio *l.* 42. *C. de tranfact. l.*13. *D. de lib. cauff. l.* 32. *D. de furt.*

DECIES centena, id eft, decies centena millia *l.* 6. *D. de ufur.* & apud Juvenal. *Sat.*10. *v.* 335. Vid. Plutarch. *in vit. M. Antonii*.

DECIMA, fc. pars. Decimam vir & uxor inter fe certis cafibus capiunt ex Lege Julia, & Papia. Ulp. 15. *fragm.* Decimam bonorum vovere *l.* 2. §. *ult. D. de pollicit.* Solebat *Decima* facultatum voveri Herculi, Plutarch. *Quæft.*

Quæst. Rom. 18. Plaut. *Bacchid.* 4. 4. *v.* 15. & *Trucul.* 2. 7. *v.* 10. Elegans ejus rei exemplum exstat in marmore apud Vignol. *de column. Antonin. p.*337. HEIN.

Quænam autem illa *Decima*, de cujus immunitate agit Ulp. *libro singulari de legit. heredit.* apud auctorem *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 16. §. 9. Eam Antoninus Caracalla, duplicato onere, pro vicesima hereditatum, & manumissionum exigere coeperat. Non tam diuturnum fuit pessimi principis institutum. De Opilio enim Macrino, qui ei successerat Dio Cassius *lib.* 78. *pag.* 833. Τα περι τε τυς κληρυς, και περι τας ελευθεριας καταλειφθεντα υπο του Καρακαλλυ παυσας. *Quæ Caracalla circa defunctorum hereditates, & circa manumissiones exegerat, cessare jubens.* Hinc post ejus tempora vicesimæ iterum meminerunt Jurisconsulti, non decimæ, veluti Paullus 4. *Sent.* 6. Vid. Ezech. Spanhem. *Orb. Rom. exercit.* 2. *c.* 4. *p.* 252. HEIN.

Decima porro parte litis mulctabantur, qui calumniosam litem intenderant §. 1. *Inst. de poen. tem. litig. l.* 3. *C. Hermog. de calumn.* Obsoleverat actio illa decimaria, quo adornatæ Justiniani jussu sunt Institutiones. Sed eam in usum revocavit ipse Justinianus *Nov.*112. *c.*2. Vid. Jac. Cujac.7. *obs.* 5. & Hier. Bignon. *Not. ad Marcul. lib.* 1. *c.* 20. HEIN.

Decimæ Ecclesiasticæ pars decima fructuum ex agris, pratis, vineis, arboribus, & animalibus a Parochianis Ecclesiis pendenda *C. Parochianus* 14. *de decim.* ad quas solvendas ipsimet etiam Judæi ab Episcopo omni districtione compellendi sunt *c. de terris* 16. *eod. tit.* Solvendæ etiam sunt nondum deductis fructibus censualibus, aut tributariis, qui domino fundi proprietario, aut domino territoriali a colonis præstantur. Aut si ejusmodi censuales, vel tributarii fructus indecimati jam pervenerunt in manus domini proprietarii, vel territorialis, is ad solvendas ex talibus fructibus indecimatis decimas ab Episcopo compellendus est, quia res cum onere suo transit *C. cum non* 33. *eod. tit.* Nec licet colono ex fructibus necdum decimatis tot fructus deducere, quot sufficiunt ad solvenda servientibus, & mercenariis debita pro servitio per decursum totius anni impenso, sed fructus collecti statim decimandi, & decimati sine deminutione sub anathematis districtione solvendi sunt *C. cum homines* 7. *eod. tit.* Similiter non licet colono ante decimationem fructuum deducere fructus correspondentes pro expensis seminum, & laboris, vel agriculturæ *c. non est* 22. *eod. tit.* Quando integra multitudo populi ex Dioecesi, in qua diu habitavit, migravit in aliam, decimas ex artificio, vel negotiatione, & agricultura persolvat Ecclesiæ, in qua recipit sacramenta, decimas vero de agris, vel arboribus in aliena Parochia sitis solvat Ecclesiæ, cui solvendas consuetudo loci, vel viciniæ diu obtenta præscribit *c. ad Apostolic.* 20. *eod. tit.* Decimas solvit tam colonus partiarius, quam dominus pro rata fructuum, quos percipit *c. a nobis* 24. *eod. tit.* Jubetur solvi decima de iis, quæ diversis anni partibus ex diversis seminibus percipiuntur *c. ex parte* 21. *eod. tit.* etiam de luna, de foeno, de molendinis, de piscariis, ubi ex antiqua consuetudine solebant solvi *cap. pervenit* 5. *eod. tit.* Immo ubi consuetudo viget solvendi decimas de apibus, ad eas solvendas Parochiani ab Episcopo com-

compellendi sunt *cap. nuntias 6. eod. tit.* Circa res adquisitas pecunia jam decimata, quando venduntur v. g. domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, merces, non possunt exigi decimæ, nisi deductis expensis, ita ut decimæ solum debeantur ex lucro residuo. Circa vero res primum adquirendas, v. g. circa fructus primum percipiendos expensæ deduci non possunt, quia fructus non transeunt ab uno ad alterum sine onere expensarum, prout domus, & agri transeunt sine onere decimarum. Sic etiam pro restauratione rerum, ex quibus decimæ percipiuntur, expensæ a decimis deduci non possunt *c. pastoralis* 28. *eod. tit.* Decimæ solvendæ sunt de terris cultis, in quibus prius domus constructæ fuerant, ac etiam de pascuis ad frugum fertilitatem translatis, cum olim etiam de pascuis decimæ solutæ fuerint *c. commissum eod. tit.* D. Euseb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 3. *tit.* 30.

DECIMARE *l.* 2. *C. Th. de veteran.* est decimum quemque, quem sors tetigit, supplicio adficere. Unde decimatæ Legiones, quæ per ejusmodi sortitionem supplicio subjectæ sunt. De eo supplicii genere videndi Guil. Budæus *in tit. de his, qui not. infam.* Pet. Faber. *semestr. lib.* 1. *c.* 18. *p.* 12.

DECIMARIA Lex Papia, qua conjuges, si orbi essent, id est, liberos communes non haberent, ex testamento invicem nihil capere potuerunt præter decimam unicam matrimonii nomine, & pro numero liberorum ex alio matrimonio susceptorum totidem *decimas*. Hæ orbitatis poenæ erant jure antiquo, de quibus late quoque dixit Jac. Gothofr. ad leges decimarias, seu ad caput 12. Legis Juliæ de Maritandis Ordinibus.

DECISIO pro pactione, seu transactione *l.* 7. *D. de condict. furt. l.* 3. *D. ad leg. falcid. l.* 13. *C. de furt. l.* 7. 19. 14. *C. de transact.* Glossæ veteres: *Decisiones, pactiones cum debitoribus, quibus debiti portio remittitur*, χρεῶν ἀποκοπαί; Nam plerumque cum creditoribus ita res transigitur, ut certa crediti portione contenti sint, ut patet exemplis *leg.* 44. *D. de pact. l.* 59. *D. de administr. & peric. tut.*

DECLARARE manifestum, apertumque facere passim in LL. ut *l.* 35. §. 1. *D. de rei vind. l.* 8. §. 4. *D. si serv. vind. l.* 11. *D. de jur. & fact. ign.*

DECLINARE examen ordinariæ sedis *l.* 4. *C. de jurisd.* exceptiones *l.* 8. *C. de restit. milit.* municipalia *l.* 2. *C. qui num. lib. se excus.* sententiam *l.* 22. §. 3. *C. de furt.* socios *l.* 1. *in fin. C. ubi quis decur. vel cohort.* HEIN.

DECOCTIO, dilapidatio bonorum *l.* 5. *C. de fabricens.* Et hoc significatu

DECOCTOR *l.* 15. *C. Th. de pistor. & catabol. l.* 40. *C. de decurion. l.* 2. *fin. C. de fund. rei priv.* Cic. *in Catilin.* 2. *c.* 3. *& Philipp.* 2. *c.* 18.

DECOLLARE. Diomedes *lib.* 1. *Decollo* apud veteres *decipio* significasse ait. Quod Plauti, & Lucillii testimoniis confirmat. Plaut. *Captiv. act.* 3. *sc.* 1. *v.* 36. Et illic mihi una spes coenatica. Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cornam asperam. Et in *Casinar. act.* 2. *sc.* 5. *v.* 28. Si fors autem decollabit.

DECRESCERE, & crescere, uti & adcrescere opponuntur *l.* 40. *D. de petul. l.* 4. *D. si pars hered. pet.*

DECRETALIS epistola est, in qua Papa ad consultationem alicujus respondet *c.* 1. *de rescr.* sive

ſive ſolus, ſive de conſilio fratrum, ut in *c. bonæ memoriæ* 23. *de elect.* Unde *Decretum ſtatuit, decretaliſque reſpondet*. Et de differentia horum nominum *decretalis epiſtola*, *decretum*, *canon*, *dogma*, *interdictum*, & *ſanctio* eſt gloſſa in ſumma *diſt.* 3. *in verb. omnes*.

Decretum in genere eſt, quod prævia deliberatione ſtatuitur. Et ita accipe *Decreta* civitatis *l.* 36. *D. ad municipal.* decurionum *rubr. C. de decret. decur.* ordinis *leg.* 30. *D. de neget. geſt.* patrum pro SCis *l.* 27. *D. ad municipal.* quæ & decreta Senatus vocantur *l.* 32. §. 24. *D. de don. int. vir. & ux.* Sciendum autem eſſ inter Senatus decretum, & *conſultum* aliquid diſcriminis interceſſiſſe. Nam, ut Feſtus *lib.* 16. refert, Senatus decretum a *Conſulto* Aelius Gallus ſic diſtinguit, ut id dicat particulam quamdam eſſe Senatus conſulti, ut quum provincia alicui decernitur. Quod tamen ipſum Senatus conſulti eſt.

Decretum in ſpecie etiam dicitur, quod cauſſa cognita ſtatuitur, vel pronunciatur *l.* 1. *D. de offic. adſeſſ.* Cauſſa, inquam, cognita. Decretum enim cauſſæ cognitionem deſiderat, ut adparet ex *l.* 9. §. 1. *D. de offic. proconſ.* a quo paragrapho credibile eſt avulſam eſſe *l.* 71. *D. de reg. jur.* licet inſcriptio in libri, unde deſumta ſit, numero variet. Sane Theophilus *ad* §. 6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Decretum interpretatur *απεφασιν βασιλεως, μεταξυ δυο μερων παρ αυτῳ δικαζομενων εκφερομενην*, *Sententiam principis, inter duas partes, quarum ipſe de cauſſa cognovit, & judicavit, pronunciatam.* Et Paullus tres *decretorum libros* inſcripſerat, ſeu Imperialium ſententiarum in cognitionibus prolatarum. Unde fit, ut *Decretum pro tribunali* tantum, non etiam de plano interponi poſſit *l.* 7. §. 10. *D. de confirm. tut.* *l.* 3. §. 8. *D. de bonor. poſſeſ.* & quidem a Prætore latine tantum, ut definit *l.* 48. *D. de re judic.* Talia *Decreta* Conſulum *l.* 3. *D. de min.* pontificum *l.* 8. *D. de religioſ.* præſidum *l.* 3. D. *de min.* prætorum *l.* 75. *D. de judic.* principis *l.* 7. *D. de juſt. & jur.* *l.* 1. *D. ex quib. cauſ. maj.* Hinc Prætoris *Decretalis* bonorum poſſeſſio *l.* 1. §. 7. *D. de ſucceſſ. edict.* *l.* 2. §. 1. *D. quis ord. in poſſeſ.* quæ ſcilicet *decreto* petitur *l.* 2. §. 11. *D. ad SC. Tertull.* *l.* 4. §. *ult. D. de bon. poſſeſ. cont. tab.*

Decretum quo damni infecti nomine prætor in poſſeſſionem mittit *primum* interpretantur, *ſecundum* quo eum, qui miſſus eſt, poſſidere jubet, dominiumque capere per longum tempus permittit *leg.* 15. §. 16. *D. de damn. infect.*

Decumbere, lecto adfixum eſſe propter valetudinem *l.* 1. §. 4. *D. ſi quis caut. jud. ſiſt. cauſſ.* Aliquando & mori eſt Cic. 2. *Tuſcul. c.* 17. & Philipp. *lib.* 3. *c.* 14.

Decuria *l.* 3. *D. de bon. poſſeſ.* *l.* 3. *D. de bon. poſſeſ.* *l.* 22. *D. de fidej.* *l.* 25. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her.*

Decuriales *l.* 1. 3. *C. Th. de decur. Urb. R.* *l.* 18. *C. Th. de piſt. & catab.*

Decurionatus *l.* 3. *C. ex quib. cauſ. infam.* Hinc ad Decurionatum devocari *l.* 7. *C. de adpell.*

Decuriones ex eo dictos quidam aiunt, quod initio, quum coloniæ deducerentur, decima pars eorum, qui deducerentur, publici conſilii gratia conſcribi ſoleret *l.* 239. §. 5. *D. de verb. ſignif.*

In

In municipiis enim, & coloniis Decuriones consilio publico præerant, & suæ curiæ quasi Senatores erant *l.* 32. *Cod. de decurion.* eaque de caussa & sportulas accipiebant *l.* 6. §. 1. *D. de decur.* Magnis vero simul subjiciebantur oneribus, ut docet Brisson. *lib.* 4. *antiq. sel. c.* 13. Et ita *Decuriones municipiorum & coloniarum* apud Suet. *Aug. c.* 99. civitatum *Novell. Theod. & Valentin. de his qui spont. mun.*

De hujus vocabuli etymo subtiliter, suo more, disputat Ægid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 39. *p.* 277. Dicti etiam sunt *Senatores coloniæ* apud Grut. *p.*464. 9. βυλευται, Petit. *Var. Lect.* 3. *c.* 6. quemadmodum ipsum collegium Βουλη Plin. *lib.*10. *ep.*113. Iidem aliquando vocantur principales *l.* 189. *Cod. Theod. de decur. l.* 40. *Cod. Theod. de hæret.* Grut. *p.* 363. 2. itemque censuales *l. un. C. Theod. de privileg. dom. Aug.* quia decuriones non minus, quam Senatores Rom. pro certo modo census, seu facultatum adlegebantur. Alciat. *ad l.* 239. §.5. *D. de verb. signif.* Censum enim eorum fuisse centum millium numum, vel 25. saltim jugerum, ostendit Noris. *in Cenotaph. Pisan. Diss.* 1. *c.* 3. *p.* 43. *seq.* quo & sequente *c.* 4. permulta de Decurionum numero, conditionibus, censu, honoribus, & decretis erudite observavit. Quemadmodum porro, qui Romæ primi a Censoribus in Senatum legebantur, *Principes Senatus*, ita qui in municipiis, & coloniis primum in albo decurionum locum obtinebant, Principes sui ordiois dicebantur. Plura, quæ ad Decuriones pertinent, dabunt Scip. Gentil. *de jurisd. II.* 5. & 6. & *III.* 28. Guid. Pancirol. *de magistr. municipal.* Jac. Gothofr. *in paratitl.* & *Comment. ad tit. C. Th. de decurion.* Hein. *Decurionum* legitimus *numerus. Vid. art. legitimus.*

Erant & Palatii Decuriones *l.* 1. *C. Th. de decur. & silent.* Ammian. Marcell. *lib.* 20. *c.* 4. *Palatii decurio, qui ordo est dignitatis.* Decuriones autem palatii excubias egisse, docet *l.*4. *C. Th. de dec. & silent.*

Decuriones etiam in re militari adpellatos, qui denis militibus præerant, Modestus *in Epitome* tradit. Non. Marcell. *Decuriones*, & Centuriones & numero, cui in militia præerant, dicebantur.

DECURRERE ad actionem *l.* 5. *D. si mens. fals. mod.* ad emtionem *l.* 35. *D. de Ædil. edict.* ad jusjurandum *l.* 3. *D. de jurejur.* ad nomina *l.* 37. *D. de stipul. serv.* in opinionem *l.* 2. §. 8. *D. pro emt.* in unam sententiam *l.* 13. §.1. *D. de lib. & post.* Decurrunt portiones ad heredes *l.* 4. *D. de alim. vel cib.*

Ceterum frequentissimæ sunt formulæ. Ad hoc, vel ad id, vel eo decursum est *l.* 45. *D. sol. matrim. l.* 4. *C. de delae. l.* 2. *D. de bon. libert. l.* 2. §. 8. *D. pro emt.*

DECURSIS hastis *l.* 6. *C. de fid. & jur. hast. fisc. l.* 1. *C. Theod. de fisc. debit. Decurso* jure sollemni, id est, sollemnitate juris absoluta, Paull. 2. *sent.* 21. §. 5. HEIN.

DECUS publicum *l.* 6. *C. de ædific. priv.* Decora vitæ *l.*6. *C. de emendand. propinq.*

DEDECORATIO sacerdotii *l.* 34. §. 4. *in fin. C. de Episc. aud.*

DEDERE. Dedi hostibus *l.* 4. *D. de captiv.* Dederunt se hostibus *l.* 27. *D. eod.*

Dedere noxæ est corpus, quod nocuit, læso tradere, vel animal

tra-

tradere vivum *l.* 1. §. 24. *D. si quadrup. paup.* Hinc *dedere servos*, pro *noxæ dare l.* 30. *D. de hered. pet.*

Dedicare locum *l.* 61. *D. de pact.* res *l.* 12. *D. de curat. furios.* in sacrum *l. ult. D. de litigos.* togam in funus filii *l.* 19. *D. de in rem ver.*

Quomodo in monimentis veteribus differant *dare*, & *dedicare*, docet Jac. Perizon. *Animad. hist. c.* 7. *p.* 307. *Dabatur* sola animi destinatione, *Dedicabatur adstante sacerdote*, uti est in marmore apud Gruter. *Inscr. p.* 35. 1. vel eo *præsidente*, uti apud Reines. *ad inscr. p.*135. Ceterum *dedicatio* ne pacto quidem poterat impediri *l.* 61. *D. de pact.* Nemo paciscendo efficere potest, ne sibi locum suum dedicare liceat, aut ne vicino invito prædium alienet. Hein.

Deditio noxæ *l.* 5. 10. 16. *D. de noxal. act.* id est, deditio ipsius corporis, quod deliquit *l.* 1. *D. eod. tit.*

Dedititius, libertus, de quo Justinianus §. 3. *Inst. de libertin. l. un. de latin. libert. toll. tit. C. de dedităt. lib. toll.* & *Novell.* 78. Dedititiorum autem numero erant olim, qui pœnæ caussa vincti a Domino, quibusve stigmata inusta, quive propter noxiam torti, nocentesve inventi, aut traditi, ut ferro, vel cum bestiis depugnarent, vel in custodiam conjecti, deinde quoquomodo manumissi. Ulpian. *tit.*1. §. 11. *tit.* 7. §. 4. *tit.* 22. §. 22. Caius *Inst. lib.* 1. *tit.* 1. *pr.* & §. 3. ubi ait: Dedititii sunt, qui post admissa crimina supplicio subditi, & publice pro criminibus cæsi sunt, aut in quorum facie, vel corpore quæcumque indicia, aut igne, aut ferro impressa sunt, ut deleri non possint. Ita *dedititios* accipe apud Tertullian. *in libro de Pallio c.* 14. Theophil. *ad §. ult. Inst. de libert.* superiori interpretationi consentieos, ita adpellatos scribit ad exemplum peregrinorum, qui a Romanis victi iterum rebellassent, quod priscis temporibus dedititios vocarint. Dedititii enim, ut vetus Glossarium definit, *οι μετα το ληφθηναι την των νικησαντων πολεμιων εξουσια εαυτους επιτρεψαντες*, *post occupationem provinciæ se ipsos victorum potestati dedentes*.

Deditus, i. e. res alicui studens. *Deditus* desidiæ *l.* 25. §. 1. *D. de probat.* Singularis vero loquutio est, *Damno* deditus, i. e. obnoxius, subjectus *l. ult.* §. 3. *in fin. C. de furt.*

Deducere præter notas significationes idem est, ac longinquo arcessere, & ciere. Hinc *deducendus* in *l.* 3. *C. Theod. de exhib. & transmitt. reis.*

Deducere etiam est dividere, separare *l.* 3. §. *ult. l.* 5. §. 1. *D. de rei vind.* Ita deducere hereditatem in tres partes *l.*13. §. *ult. D. de bon. possess. cont. tab.*

Deduci ignibus, seu liquescere ferri materies *l.* 1. *C. Just. l.* 2. *C. Th. de fabricens.*

Deductio in domum mariti *l.* 5. *D. de rit. nupt.* Alias *deductio* est detractio *l.* 41. §. 1. *D. de legat.*2. *l.* 51. *fam. ercisc. l.* 38. §. 2. *D. de pecul.*

Deductior paullo numerus pro paullo minore in *l.* 21. *C. Theod. de medic. & professor.*

Deesse in jure nostro sæpe est ad judicium non adesse, vel non comparare. Ita per contumaciam deesse *l.* 13. *pr. D. de minor.* Ita etiam quis dicitur deesse cognitioni *l.* 27. §. 1. *D. de lib. caus.* defensioni *l.* 21. §. *ult. D. quib. ex caus. maj.*

Defectus, a, um. Ita *defectus* ætate *l.* 3. §. 8. *D. de SC. Silan. Defectum* annis dixit Phædrus *lib.* 1. *fab.* 21. *v.* 3.

con-

conditione *l.* 10. 31. 81. *D. de condit. & dem. l.* 13. *pr. D. de statul.* Dicitur & ipsa conditio defecta, quæ deficit *l.* 10. *l.* 31. *l.* 81. *D. de condit. & dem. l.* 38. §. 3. 4. *D. de hered. inst.* Fænei *defectiv*e idoneis debitoribus, ut & *defecta* domus idoneæ opponuntur in *l* 3. *C. Th. de indulg. deb.* Defecta intentione *l.* 20. *C. de probat.* Defectus judicio familiæ ereiscundæ *l* 49. *D. famil. ercisc.* Defectæ senectutis homo *l.* 12. §. 3. *D. de usufr.*

DEFENDERE aliquando est eamdem vicem, quam reus, subire *l.* 51. §. 1. *D. de procur.* Ulpianus ad Edictum prætoris, quod in *l.* 35. §. *ult. D. eod. tit.* proponitur.

Defendere, ait, est facere, quod Dominus in litem faceret, & cavere idonee *l.* 35. §. *ult. D. eod. tit.* Alienæ enim litis nemo sine satisdatione idoneus est defensor *l.* 46. §. 2. *D. eod. tit.* Unde & vulgarem judicatum solvi stipulationis clausulam (qua *reum recte, id est boni viri arbitratu defendi* promittitur *l.* 6. *D. judic. solv.*) explicans Ulpianus: *Defendere*, inquit, est satisdare. Sic enim videtur defendere quis, si satisdet *l.* 5. §. 3. *D. judic. solv.* Proinde non intelligitur *defendi* filius a patre, nisi judicatum solvi satisdetur *l.* 36. *D. de injur.* Denique qui suscipit alterius defensionem, etsi locupletissimus sit, aut consularis, non videtur defendere, nisi satisdare paratus sit *l.* 51. §. *ult. cum l.* 51. *l.* 53. *D. de procur.* Præter satisdationem ita *defendere* videtur procurator, si judicium accipiat. Plane si in possessionem patiatur venire eum, qui damni infecti satis, vel legatorum nomine desideret, vel ex noxali caussa duci servum patiatur, defendere videbitur *l.* 35. §. *ult. l.* 36. *D. eod. tit.* Quod si interrogatus procurator, qua ex parte heres sit dominus, non respondeat, plane defendere non videtur *l.* 9. §. 4. *D. de interr. in jur. fac. l.* 39. *D. de procur. l.* 4. *D. si ex nox. caus. ag.* Quare, reo latitante post litem contestatam, ita demum fidejussores eum defendere videbuntur, si vel unus ex his pro solido eum defendat, vel omnes, vel qui ex his unum dederint, in quem judicium transferatur *l.* 42. §. *ult. D. de procur.* Enim vero sufficienter defendisse mariti defensor videtur, si tantum uxori præstet, quantum ea dotis judicio consequutura fuisset, si ipsum maritum convenisset *l.* 14. *pr. D. solut. matr.* Ulpianus porro ad hæc Edicti verba, quibus prætor in integrum restitutionem pollicetur, si quis quid usu suum fecerit, actioneve qua solutus fuerit, ob id, quod dies ejus exisset, quum absens non defenderetur, Defendi, ait, non eum videri, cujus se quisitus ab actore, non sit defensioni defuturus, plenaque defensio accipietur, si & judicium non detrectetur, & judicatum solvi satisdetur *l.* 21. §. *ult. D. ex quib. causs. maj.* Ita enim absens defendi non videtur, si actor ultro interpellat, nec quisquam defensioni se offerat *l* 22. *D. eod. tit.* In eo vero Edicto, quo prætor in ejus bona, qui judicio sistendi caussa fidejussorem dedit, si neque sui potestatem faciat, neque defendatur, iri jussurum pollicetur, *defendi* videtur, qui propter absentiam in nullo adversarii sui caussam deteriorem facit *l.* 2. *pr. & §. pen. D. quib. ex causs. in possess.* In alio Edicto, quod sub eodem titulo proponitur, quo prætor, si pupillus in suam tutelam venerit, & recte *defendatur* possessione decedere se jussurum, pollicetur,

recte

velle defendi, est sui potestatem facere, & ad suscipiendum judicium paratum esse, denique vel per se, vel per alium, sed cum satisdatione: nec ille videtur *defendi*, qui, quod judicatum est, non solvit *l.* 63. *D. de judic.* Idem *eodem libro* tradit, quotiescumque non fit nomine pupilli, quod quivis paterfamilias idoneus facit, non videri defendi: Sive igitur solutionem, sive judicium, sive stipulationem detrectet, defendi non videri *l.* 10. *D. de adm. & peric. tut.* Idem *libro* 44. *ad Edictum* non *defendere* videri eum, ait, non tantum qui latitat, sed & eum, qui præsens negat, se defendere, aut non vult suscipere actionem *l.* 52. *D. de reg. jur.*

Defendere sibi res tanquam donatas *l.* 33. *§. ult. D. de don. int. vir. & ux.* hereditatem *l.* 7. *§.* 1. *D. de hered. pet.* jus earum rerum, quæ prioris conjugii fuerunt *l.* 3. *C. Th. de matern. bon.* Quæ loquendi ratio elegans est, sed alio plane sensu apud Ictos, alio apud veteres auctores usurpatur. Illis enim defendere sibi quid, est jus sibi in ea re adserere. Apud hos vero defendere *cui quid* significat, aliquid ab aliquo avertere. Eo sensu Virgilius *Eclog.* 7. *v.* 47. *solstitium pecori defendite.* Ubi Servius: *Defendite*, id est, prohibete, vel excludite. Hor. *lib.* 1. *carm. Ode* 17. *v.* 22 Et igneam Defendit æstatem capellis usque meis, pluviosque ventos. Denique Propertius *Eleg. ad Gallum lib.* 2. *Eleg.* 20. *v.* 12. Huic tu nympharum cupidas defende ruinas. Ita enim hunc locum emendandum censet Gronov. 3. *Obs.* 3. HEIN.

Defendere pro ulcisci, vel vindicare. Sic non *defendere* mortem defuncti *l.* 29. *§. ult. D. de jur fisc.* id est defuncti vindictam insuper habere, ut loquitur *l.* 17. *D. de iis quæ ut indign.* Atque hoc sensu verbum defendere usurpavi. Tertullian. *adv. Marc. lib.* 1. *c.* 26. quum ait: Cur enim non prohibet admitti, quod non defendit admissum? Idem etiam *defensoria* pro vindicta posuit *lib.* 2. *adv. Marc. c.* 14. Eodem modo accipe loquutiones, *Defendere* necem consobrini *l.* 7. *C. qui accus. non poss. l.* 21. *§.* 1. *D. de SC. Silan.* testatoris *l.* 50. *§.* 2. *D. de legat.* 1.

DEFENSACULA fisci mereri, id est, advocationem fisci *l.* 2. *C. Theod. de advoc. fisci.*

DEFENSARE idem, quod defendere, tueri in *l.* 3. *C. Th. de his, qui ad eccles.* & aliis locis ejusd. Cod.

DEFENSIO, quidquid adversario opponitur, non modo ex parte rei, sed & actoris. Nam defensiones etiam jura actoris significant *l.* 8. *C. quom. & quand. jud. sent. l.* 1. *C. quib. res jud. non noc. l.* 2. *§.* 1. *D. si ex nox. caus. agat. l.* 45. *§.* 1. *D. de proc. & defens.*

Defensio datur in capitalibus judiciis *l.* 33. *§.* 2. *D. de procur.* id est, excusatio absentis, ut *l.* 13. *D. de publ. jud.* seu licet pro absentibus verba facere, & absentiam excusare.

Defensionis legitimæ persona pro tutore *l. ult. C. si propt. publ. pensit. Sin autem minoris forte persona fuerit inserta, necesse sit legitimæ defensionis personam adesse,* seu, ut habet *l.* 2. *C. Th. de distr. pign. lib.* 11. *tit.* 9. unde prior interpolata est, *quemquam legitimæ defensionis indiguisse personæ.*

Defensio pro obtentu. Sub religionis defensione *l.* 27. *C. Th. de Episc. lib.* 16. *tit.* 2.

Defensio, ultio, vindicta. Defensio mortis *l.* 5. *§. ult. D. ad SC. Silan.*

Defensor sæpe dicitur, qui in judicio vel pro se, vel alio quomodocumque defendit. Ita propriæ salutis defensor est in *l. 3. C. ad leg. Corn. de sicar.* Et fisci non minus, quam privatorum advocati dicuntur defensores *l. 6. C. de dilat. l. 3. C. Th. eod.* Illi & *defensores* domus principis in *l. ult. C. Th. de actor. procur.*

Alias in judicio *defensor* in specie dicitur, qui pro reo litem suscipit, sive ex mandato, sive sine eo, ad prius pertinent verba veteris glossarii, *Defensor*, *ἐκδικητης, ὁ δια μανδατα των ὑπερ τινος δικην ὑποδεχομενος*, *vindex, interveniente mandato, judicium alterius suscipiens.* Ad posterius pertinere videntur verba Theophili *in §. 5. Inst. de satisd.* quæ juxta latinam versionem hunc sensum habent: Quod si contingat, ut ipse principalis reus ob quamlibet caussam præsto non sit, sed alius quisquam volens absentis defensionem subeat, nulla differentia inter actiones in rem, vel in personam introducenda citra impedimentum, velut defensor, admittendus est. At sæpe defensor dicitur, qui sine mandato pro reo litem suscipit satisdando judicatum solvi. Vid. *l. un. C. de satisd.* atque ita *defensor* a procuratore separatur *l. 9. §. 6. l. 34. §. 3. D. de jurejur. l. 6. §. 2. D. de his qui not. infam.* Et voluntarius est defensor, si sponte id faciat, qualis est, de quo supra Theophili verba allata sunt. Necessarius, si ex obligatione aliqua erga reum principalem litem suscipere tenetur. Quod utique variis modis oriri potest, aut ex pacto antecedente, nimirum si aliquis pecuniam, aut alia ex rebus, de quibus lis metuitur, sperat in se redundare, atque sic ex innominato contractu, aut si cui adversus eum regressus competit. Vid. Huber. *præl. ad Digest. p. m. 667.* aut denique a judice detur *defensor*, quod in criminalibus plerumque fieri solet. Vurffel. *jurispr. defin. §. 178. in not.*

Defensores civitatum, sive locorum non ex decurionibus, sed ex aliis municipibus, seu civibus eligebantur olim tres, qui curarent, ne tenuiores, & infimi a nobilibus læderentur *l. 2. 3. C. de defensor. civit.* Atqui hi videntur fuisse similes tribunis plebis, ideo defensores plebis adpellantur *l. 1. C. de offic. juridic. l. 8. C. Th. de donation.* Civitatum vindices adpellantur in *l. 1. C. Th. quacum. prædit. pot.* Hi autem in Constitutionibus etiam Magistratus vocantur *tot. tit. C. de defensor. civit. l. 2. C. de annal. except.* Judicabant de pecuniariis caussis usque ad trecentos aureos, de levioribus quoque criminibus cognoscebant, eadem competenti castigationi tradentes, cum tamen hoc ante magistratibus municipalibus non licuisset *l. 12. D. de jurisd.* deprehensos in majoribus criminibus in carcerem detrudebant, mittebantque ad provinciæ præsidem *l. 3. l. 4. l. 7. C. de defensor. civit.* Denique apud defensores civitatum testamentorum, & donationum insinuationes, & quidquid aliud erat monumentorum proprium agebatur *Novel. 15. c. 1. §. 1.* A quibus autem crearentur, & quinam, & quousque, vid. *in d. tit. de defensorib. civ.* & in *d. Nov. 15.* Horum autem munus, cum olim fuisset quinquennale, hac Novella fit biennale. Ita *defensores*, & curiales singularum urbium *l. 12. l. 13. C. Th. de pagan. sacrif. & templ.*

Defensores ecclesiarum *l. 23. C. de testam.* Quem Justinianus Novell. 74. vocat *ἐκκλησιας ἐκδικον*, cum vetus interpres *defenso-*

rem

rem vertit Suidas in Δημοσιου. Ὁ ἔκδικος χάρτης, καὶ δημόσιος, ὁ ἔκδικος. Δημοσιων *defensio*, & Δημοσιου *defensor*. De his ecclesiarum defensoribus plura Cæs. Rasponus *lib. 3. de Basilic. & Patriarchia Lateran. t. 18. p.* 277. Defensor ecclesiæ idem est qui hodie Castaldus, advocatus, & judex in *c.* 8. §. 2. *caussa* 1. *qu.* 3. & *c. generali de elect. in* 6.

Defensores locorum *l.* 30. *C. de Episc. l. ult. C. de judic. l.* 14. *§. in provincia C. de non num. pec.* eodem significatu ac supra defensores civitatum.

Defensores rerum publicarum *l.* 1. §. 13. *D. quand. adpell. l.* 10. *§. ult. D. de vacat. & excus. mun. l.* 1. *C. de offic. ej. qui vic. al. obtin. Defensores*, quos Græci Syndicos adpellant *l. ult.* §. 13. *D. de mun. & hon.* Personalia civilia sunt munera *defensio* civitatis, id est, ut Syndicus fiat *l.* 1. §. 2. *D. eod. tit.* Sic Defensionem reipublicæ suscipere *l.* 16. *§. ult. D. eod. tit.*

Defensor senatus *l.* 2. *l.* 3. *C. de præd. senat.*

DEFENSU supinum posterius pro priore: *Cavere debeo defensu iri heredem l.* 1. §. 9. *D. de dot. præleg.* Hein.

DEFERRE interdum nihil aliud est, quam καταμηνύειν, indicare, patefacere, ut loquitur constitutio græca in *l.* 7. *C. de delator.*

Alias *deferre* est postulare, seu accusare, & reum quem agere *l.* 5. §. 11. *D. de lib. agnosc. l.* 18. *D. de jur. fisc.* Sic autem concise dicitur. Plena enim loquutio est: Deferre nomen *l.* 10. *§. ult. D. de jur. patron.* Et ita *deferri* rei nomen, & *accipi* invenies apud Cic. *lib.* 2. *de invent. c.* 19. Sic *Deferre* adulterii ream, Quinctilian. *Declam.* 329. caussam *leg.* 18. §. 5. *D. de jur. fisc. l.* 13. *D. de accus.* Proinde in *l.* 7. *D. ad leg. Jul. Majest.* in qua vulgo scriptum est: *Sed & milites, qui caussas alias defendere non possunt*, videndum an non Modestinus, qui Marciani vestigia legens ejus verba, quæ in *d. l.* 13. *D. de accus.* habentur, imitatus est, scripserit, *Caussas alienas deferre*, maxime quum id ipsa Modestini verba antecedentia, & sequentia suadeant. Dicebatur etiam olim caussa ad patronos deferri a reis & clientibus, ut ex Cic. *de Petit. Consulat.* adparet. Apud eumdem *lib.* 1. *de orat. c.* 58. Antonius: *At si*, inquit, *caussa aliqua ad nos delata est.* Idem Orat. *pro Cluent. c.* 13. *Ut hæc ad nos caussa delata est. Deferre* crimen *l.* 27. §. 7. *D. ad leg. jul. de adult.* querelam *l.* 11. §. 6. *D. eod. tit.* Deferre se ipsum dicitur, qui sibi seu palam, seu tacite relictum, quod capere non possit, profitetur, vel qui ultro præfectis ærario nunciat, eam rem, quæ sibi relicta est, capere sibi non licere *l.* 2. *l.* 3. *§. ult. l.* 13. *pr. l.* 16. *D. de jur. fisc. l.* 5. *in fin. D. de his quæ ut indign. l.* 1. *C. de his, qui sese defer.*

Deferre pro conferre, dare, tribuere. Sic defertur actio *l.* 64. §. 4. *D. sol. matrim.* auxilium *l.* 26. §. 9. *D. ex quib. caus. maj.* Deferuntur bona intestati jure *l.* 42. §. 1. *D. de bon. libert.* fisco vacantia bona *l.* 6. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* jus in bonis *l.* 1. *D. de libert. univers.* bonorum possessio *l.* 2. §. 4. *D. de bon. possess. cont. tab. l.* 1. §. 7. *D. de success. edict.* cognitio rescripto *l.* 1. *C. si contra jus* conditio jurisjurandi *l.* 9. *C. de reb. cred.* facultas accusandi *l.* 1. *C. ad Leg. jul. de adult.* hereditas *l.* 130. *l.* 151. *D. de verb. signif. l.* 2. *D. famil. erciscu.* fundus hereditarius

DEFENSOR sæpe dicitur, qui in judicio vel pro se, vel alio quomodocumque defendit. Ita propriæ salutis defensor est in *l. 3. C. ad leg. Corn. de sicar.* Et fisci non minus, quam privatorum advocati dicuntur defensores *l. 6. C. de dilat. l. 3. C. Th. eod.* Illi & *defensores* domus principis in *l. ult. C. Th. de actor. procur.*

Alias in judicio *defensor* in specie dicitur, qui pro reo litem suscipit, sive ex mandato, sive sine eo, ad prius pertinent verba veteris glossarii, *Defensor*, *ἐκδικητής, ὁ διὰ μανδάτου τὴν ὑπέρ τινος δίκην ὑποδεχόμενος*, *vindex, interveniente mandato, judicium alterius suscipiens.* Ad posterius pertinere videntur verba Theophili *in §. 5. Inst. de satisd.* quæ juxta latinam versionem hunc sensum habent: Quod si contingat, ut ipse principalis reus ob quamlibet caussam præsto non sit, sed alius quisquam volens absentis defensionem subeat, nulla differentia inter actiones in rem, vel in personam introducenda citra impedimentum, velut defensor, admittendus est. At sæpe defensor dicitur, qui sine mandato pro reo litem suscipit satisdando judicatum solvi. Vid. *l. un. C. de satisd.* atque ita *defensor* a procuratore separatur *l. 9. §. 6. l. 34. §. 3. D. de jurejur. l. 6. §. 2. D. de his qui not. infam.* Et voluntarius est defensor, si sponte id faciat, qualis est, de quo supra Theophili verba allata sunt. Necessarius, si ex obligatione aliqua erga reum principalem litem suscipere tenetur. Quod utique variis modis oriri potest, aut ex pacto antecedente, nimirum si aliquis pecuniam, aut alia ex rebus, de quibus lis metuitur, sperat in se redundare, atque sic ex innominato contractu, aut si cui adversus eum regressus competit. Vid. Huber. *præl. ad Digest. p. m. 667.* aut denique a judice detur *defensor*, quod in criminalibus plerumque fieri solet. Vurffel. *jurispr. defin. §. 178. in not.*

DEFENSORES civitatum, sive locorum non ex decurionibus, sed ex aliis municipibus, seu civibus eligebantur olim tres, qui curarent, ne tenuiores, & infimi a nobilibus læderentur *l. 2. 3. C. de defensor. civit.* Atqui hi videntur fuisse similes tribunis plebis, ideo defensores plebis adpellantur *l. 1. C. de offic. juridic. l. 8. C. Th. de donation.* Civitatum vindices adpellantur in *l. 1. C. Th. quacum. prædit. pot.* Hi autem in Constitutionibus etiam Magistratus vocantur *tot. tit. C. de defensor. civit. l. 2. C. de annal. except.* Judicabant de pecuniariis caussis usque ad trecentos aureos, de levioribus quoque criminibus cognoscebant, eadem competenti castigationi tradentes, cum tamen hoc ante magistratibus municipalibus non licuisset *l. 12. D. de jurisd.* deprehensos in majoribus criminibus in carcerem detrudebant, mittebantque ad provinciæ præsidem *l. 3. l. 4. l. 7. C. de defensor. civit.* Denique apud defensores civitatum testamentorum, & donationum insinuationes, & quidquid aliud erat monumentorum proprium agebatur *Novel. 15. c. 1. §. 1.* A quibus autem crearentur, & quinam, & quousque, vid. *in d. tit. de defensorib. civ.* & in *d. Nov. 15.* Horum autem munus, cum olim fuisset quinquennale, hac Novella fit biennale. Ita *defensores*, & curiales singularum urbium *l. 12. l. 13. C. Th. de pagan. sacrif. & templ.*

Defensores ecclesiarum *l. 23. C. de testam.* Quem Justinianus Novell. 74. vocat *ἐκκλησίας ἔκδικον*, cum vetus interpres *defenso-*

rem

rem vertit Suidas in Δηφένσωρ. Ὁ ἔκδικος χήρας, καὶ ὀρφανοῦ, ὁ ἔκδικος. Δηφενσίων *defensio*, & Δηφένσωρ *defensor*. De his ecclesiarum defensoribus plura Cæs. Rasponus *lib.* 3. *de Basilic. & Patriarchia Lateran.* c. 18. *p.* 277. Defensor ecclesiæ idem est qui hodie Castaldus, advocatus, & judex in *c.* 8. §. 2. *caussa* 1. *qu.* 3. & *c. generale de elect. in* 6.

Defensores locorum *l.* 30. *C. de Episc. l. ult. C. de judic. l.* 14. §. *in provincia C. de non num. pec.* eodem significatu ac supra defensores civitatum.

Defensores rerum publicarum *l.* 1. §. 13. *D. quand. adpell. l.* 10. §. *ult. D. de vacat. & excus. mun. l.* 1. *C. de offic. ej. qui vic. al. obtin. Defensores*, quos Græci Syndicos adpellant *l. ult.* §. 13. *D. de mun. & hon.* Personalia civilia sunt munera *defensio* civitatis, id est, ut Syndicus fiat *l.* 1. §. 2. *D. eod. tit.* Sic Defensionem reipublicæ suscipere *l.* 16. §. *ult. D. eod. tit.*

Defensor senatus *l.* 2. *l.* 3. *C. de præd. senat.*

Defensu supinum posterius pro priore: *Cavere debet defensu iri heredem l.* 1. §. 9. *D. de dot. præleg.* Hein.

Deferre interdum nihil aliud est, quam καταμηνύειν, indicare, patefacere, ut loquitur constitutio græca in *l.* 7. *C. de delator.*

Alias *deferre* est postulare, seu accusare, & reum quem agere *l.* 5. §. 11. *D. de lib. agnosc. l.* 18. *D. de jur. fisc.* Sic autem concise dicitur. Plena enim loquutio est: Deferre nomen *l.* 10. §. *ult. D. de jur. patron.* Et ita *deferri* rei nomen, & *accipi* invenies apud Cic. *lib.* 2. *de invent.* c. 19. Sic *Deferre* adulterii ream, Quinctilian. *Declam.* 329. caussam *leg.* 18. §. 5. *D. de jur. fisc. l.* 13. *D. de accus.* Proinde in *l.* 7. *D. ad leg. Jul. Majest.* in qua vulgo scriptum est: *Sed & milites, qui caussas alias defendere non possunt*, videndum an non Modestinus, qui Marciani vestigia legens ejus verba, quæ in *d. l.* 13. *D. de accus.* habentur, imitatus est, scripserit, *Caussas alienas deferre*, maxime quum id ipsa Modestini verba antecedentia, & sequentia suadeant. Dicebatur etiam olim caussa ad patronos deferri a reis & clientibus, ut ex Cic. *de Petit. Consulat.* adparet. Apud eumdem *lib.* 1. *de orat.* c. 58. Antonius: *At si*, inquit, *caussa aliqua ad nos delata est*. Idem Orat. *pro Cluent.* c. 13. *Ut hæc ad nos caussa delata est*. *Deferre* crimen *l.* 27. §. 7. *D. ad leg. jul. de adult.* querelam *l.* 11. §. 6. *D. eod. tit.* Deferre se ipsum dicitur, qui sibi seu palam, seu tacite relictum, quod capere non possit, profitetur, vel qui ultro præfectis ærario nunciat, eam rem, quæ sibi relicta est, capere sibi non licere *l.* 2. *l.* 3. §. *ult. l.* 13. *pr. l.* 16. *D. de jur. fisc. l.* 5. *in fin. D. de his quæ ut indign. l.* 1. *C. de his, qui sese defer.*

Deferre pro conferre, dare, tribuere. Sic defertur actio *l.* 64. §. 4. *D. sol. matrim.* auxilium *l.* 26. §. 9. *D. ex quib. caus. maj.* Deferuntur bona intestati jure *l.* 42. §. 1. *D. de bon. libert.* fisco vacantia bona *l.* 6. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* jus in bonis *l.* 1. *D. de libert. univers.* bonorum possessio *l.* 2. §. 4. *D. de bon. poss. contr. tab. l.* 1. §. 7. *D. de success. edict.* cognitio rescripto *l.* 1. *C. si contra jus* conditio jurisjurandi *l.* 9. *C. de reb. cred.* facultas accusandi *l.* 1. *C. ad Leg. jul. de adult.* hereditas *l.* 130. *l.* 151. *D. de verb. signif. l.* 2. *D. famil. ercisc.* fundus heredi

reditate *l.* 37. *D. de contrah. emt.* honor *l.* 10. 11. 14. §. 3. *D. de mun. & hon.* jurisdictio *l.* 6. *D. de jurisd.* jusjurandum *l.* 13. *pr. l.* 16. 17. *& passim tit. D. de jurejur.* legatum *l.* 7. *D. de legat.* 1. onus *l.* 2. *C. de filiis fam.* optio *l.* 79. *D. ad SC. Trebell.* preces *l.* 1. *C. de prec. Imp. offer.* quarta ex constitutione D. Pii *l.* 2. §. 1. *D. famil. ercisc.* successio *l.* 4. *C. de legit. hered.* tutela *l.* 7. *D. de cap. minut. l.* 1. *l.* 3. *l.* 6. *D. de legit. tut. l.* 31. §. 1. *l.* 41. *l.* 45. *D. de excus.*

Deferre, ferre, adducere, *referre*. Sic Deferuntur rationes ad ærarium *l.* 15. §. *ult. D. de jur. fisc.* merces in tabernam *l.* 34. *D. de pign.*

Deferre in censum, id est profiteri *l.* 4. §. 6. *D. de censib. l.* 7. *l.* 8. *C. de donat.* Sic deferuntur salinæ in censum *leg.* 4. §. 7. *D. de cens.* Et ita deferendi verbum interpretandum est in *l.* 4. §. 5. *D. eod.* & apud Plin. *lib.* 7. *cap.* 49. Seneca *lib.* 1. *de benef. cap.* 3. *Nec illis fraudi est, si aliquid in censum tulerint.* Idem *Epist.* 91. Hæc omnia æstimationem desiderant, scilicet quantum cuique in censum deferendum sit. Valer. Maxim. *lib.* 4. *c.* 4. Cujus, ut superstitis, nullum fuit, quod in censum deferretur. Proinde apud Gell. *lib.* 7. *c.* 10. perperam scriptum esse, *in censum dedicavisti*, pro *detulisti*, probabile est. *Deferre* census. Tertullian. *de præscript. adv. hæret. c.* 32. Hoc modo ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt. Idem de *monogam. c.* 5. Etiam in Christo novans censum non possit eum sine monogamiæ professione deferre.

DEFICERE, id est, cessare. Sic deficit actio *leg.* 31. §. 18. *D. de Ædil. edict.* auxilium Senatus consulti *l.* 4. *C. de SC. Vellei.* conditio quæ non exstitit *l.* 20. *D. de usu & usufr.* conventio *l.* 20. *D. qui pot. in pign.* exceptio *l.* 12. *de præscr. verb.* fides veri *l.* 4. *D. de jur. & fact. ign.* gradus *l.* 57. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* interdictum *l.* 3. §. 13. *D. de itin. actuq. priv.* judicium *l.* 16. *C. famil. ercisc.* jus civile *l.* 6. §. 1. *D. de bon. posses.* lex *l.* 64. §. 9. *D. solut. matr.*

Deficere dicuntur, qui hereditatem omittunt, vel ante agnitam, aditamque eam decedunt *l.* 5. *D. de vulg. & pup. subst. l.* 78. *D. ad Leg. falcid.* Ita deficientium partes interpretare in *l.* 8. *D. de alim. vel cibar. leg. l.* 5. *D. de vulg. & pup. substit.*

Ita ipsa quoque pars deficere dicitur *l.* 55. 57. 59. *D. de legat.* 2. quæ alias cessare, & vacare dicitur. Ita deficiens pars *l.* 78. *D. ad leg. falc.* defecta pars *l.* 31. *D. de condit. & dem.* Deficit, quod relictum est *l.* 56. 60. *D. de legat.* 2.

Deferre etiam dicuntur, qui ab his, quorum sub imperio sunt, desistunt, & in hostium numerum se conferunt *l.* 5. §. 1. *D. de cap. min.* Unde defectio Cassiana apud Volcat. Gall. *in vita Avidii Cassii*.

Deficere, animum agere, exspirare *l.* 3. §. 2. *D. de pœn. l.* 32. §. 14. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 22. *C. de administr. tut.* Ita deficientis voluntas, id est morientis *l.* 1. *C. Theod. ad Leg. Corn. de fals.* & aliis locis.

Deficere denique dicuntur debitores, qui labuntur facultatibus, & efficiuntur non solvendo *l.* 3. §. 8. *D. de jur. fisc.* Unde *defectus* facultatibus *l.* 33. *D. de jur. dot. l.* 1. *C. de oper. libert.* Hoc sensu & cautio deficere dicitur *l.* 73. *D. de cond. & demon-*

monstr. fidejussoribus ad inopiam vergentibus. Et ita *defecta* nomina accipe in *l.* 11. *in fin. D. de usufr.*

DEFIGERE animos ad libidinem *l.* 3. *C. Theod. de malef. & mathem.* Dixit Paullus *lib.* 5. *sent. tit.* 23. §. 5. *obligare*, quod est obcantare. Vocabulum est magicum, de quo adductis variis ex Virgilio, Horatio, Ovidio, Cicerone, & Plinio locis egerunt Cujac. *lib.* 27. *obs. c.* 17. Salmas. *in Solin. p.* 1088. Schulting. *jurispr. vet. antejust. p.* 310. HEIN.

DEFINIRE, pro regula aliquid statuere. Nihil in perpetuum, neque generaliter definire possumus *l.* 14. *D. de divers. temporal.*

Definire, determinare. Ita Lege definiti anni *l.* 5. 6. *C. de fideic. libert.* Definire mercedem *l.* 25. §. *D. locat.* pubertatem *l.* 14. *D. de alim. vel cib. legat.*

DEFINITIO pro canone, & generali regula *leg.* 262. *D. de reg. jur. l.* 32. *D. de usufr. l.* 10. *D. de aur. arg. leg.* Itaque libri *definitionum*; quales Papinianus, & *τῶν ὅρων*, quales Q. Mucius Scævola scripsit, nihil aliud continuerunt quam regulas, vel axiomata juris, ejusdemque argumenti fuerunt *libri regularum*, quales reliquerunt Cervidius Scævola, Neratius, Pomponius, Caius, Ulpianus, Paullus, Martianus, Modestinus, Licinius Rufinus, immo & *libri opinionum*, quales Ulpianus adornaverat, si credimus Jac. Gothofredo in *Comment. ad l.* 58. *D. de reg. jur.* Quod tamen ego non crediderim. Adde Ev. Otton. *Papinian. c.* 12. §. 3. *p.* 244. *seq.* HEIN.

DEFINITIVA sententia *l. ult. C. quand. non est necess.* In Digestis hæc vox non occurrit. Vid. infra *sententia*.

DEFLECTERE aliquo suæ rei caussa *leg.* 38. *D. ex quib. causs. maj.* a justitia *l.* 17. *C. de quæstion.*

DEFORMARE ædificium *l.* 22. *C. de administr. tut.* deforme reddere. Deformare matrimonia falsis contumeliis *l.* 30. *C. ad leg. jul. de adulter.*

Deformatum dicitur, quod jam formatum, ac prope perfectum est. Quinctilian. *in præf. lib.* 6. *Inst.* Paullus in *l.* 14. *D. de stat. hom.* vocat *aliquatenus effectum*. Hein. Iidem fere sensus in illo Plauti in *Pseudol. Act.* 2. *sc.* 4. *v.* 10. 11. Jam instituta, ornata cuncta in ordine animo ut volueram, Certa, deformata habebam, ubi *deformare* est delineare, describere *ὑποτυποῦν*.

Deformare personam, pro designare, est apud Paull. 5. *Sent.* 4. 5. si hoc verbum a Paulli, ac non potius ab Aniani manu est. Vix certe latinum hoc sensu videtur. *Hein.*

DEFORMIS. Quæ deformibus ruinis intercidisse dicuntur *l.* 11. *C. de oper. publ.*

DEFORMITAS ædificiorum *l.* 7. *D. de off. præsid.* corporis *l. ult. D. de his qui effud.* loci *l.* 1. *D. ne quid in loc. sacr.* personarum *l.* 3. *D. si quadrup. paup.*

DEFRAUDARI commodo *l.* 45. *D. solut. matr.*

DEFRUTUM, mustum decoctum, & despumatum, ut Pallad. & Plin. *lib.* 14. *c.* 9. scribunt. Varro de *vit. pop. Rom. lib.* 1. apud Non. Sapam adpellabant, quod de musto ad mediam partem decoxerant, *Defrutum*, si ex duabus partibus ad tertiam redegerant, defervefaciendo. Utriusque meminit *l.* 12. §. 10. *D. de instr. vel instr. leg.* Defruti vero & *passi* meminit *l.* 9. *pr. D. de trit. vin. ol. leg. l. ult.* §. *ult. D. eod.* Passum autem co-

eodem teſte Varrone, nominabant veteres, ſi in vindemia uvam diutius coctam legerent, eamque paſſi eſſent in ſole audiri. Nam & *paſſum*, quo ex ſicciore uva eſt, & *defrutum*, quo magis incoctum eſt, eo eſt valentius, teſte Celſo *lib.* 2. *medicin. cap.* 17. Plane Victorinus in *lib. de orthograph.* *Defrutum* ſcribendum eſſe docet, propterea quod deſervendo, & coquendo tale fiat, quod *defrudetur*, id eſt, fraudetur, vel minuatur coctura.

DEFUGA curiæ, vel collegii *l.* 3. *C. Th. de his qui cont. propt. relig.*

DEFUGERE dicitur auctor, vel ejus heres, qui laudatus, & ad rem defendendam conventus deeſt, defenſionemque cauſſæ detrectat *leg.* 85. §. 1. *l.* 139. §. 1. *D. de verb. oblig.* *l.* 39. §. *ult. D. de evict.* Eodem ſenſu defugere auctoritatem dixerunt Plaut. in *Pœnul. act.* 1. *ſc.* 1. Terent. in *Eunuch. Act.* 2. *ſc.* 3. *v.* 89. Cic. *pro P. Sulla. c.* 11.

Defugere inquiſitionem veritatis *l.* 10. *Cod. ad Leg. jul. de adult.*

DEFUNCTORIA inquiſitio *l.* 34. §. 4. *D. de epiſc. aud.* Ita & Petron. *in ſatyr. p.* 81. Non ſatiatus defunctorio ictu morte me anſeris vindicavi. *Defungi* enim interdum dicimur, quum quid facimus leviter, ac dicis cauſſa, ne nihil feciſſe videamur. Jo. Frid. Gronov. 4. *obſ. c.* 13. *p.* 217. Unde *defunctorie* idem quod obiter, vel in ſpeciem.

DEFUNCTORIE fieri dicitur, quod non fit bona fide, ſed aliquo obtentu, item quod non fit ea, qua par eſt, diligentia. Mater defunctorie tutorem petiit *leg.* 2. §. 31. *D. ad SC. Tertull.* Tres tutelæ eodem tempore non defunctorie ſuſceptæ *l. un. C. qui num. tut.* Senec. *Contrav.* 31. *extr.* Defunctorie cauſſam agere. *Hein.*

DEFUNDERE. Vaſa in quibus vinum defunditur. Paull. 3. *ſent.* 6. §. 61. ubi quidam malunt *diffunditur*. Sed Paullus loquitur de inſtrumento cauponario, per quod vinum *defunditur*, puta in urnas, ſextaria, quadrantalia, cetera. De diſcrimine harum loquutionum *diffundere*, & *defundere vinum*, ex inſtituto egerunt Cujac. 21. *obſ.* 22. Turneb. 1. *adverſar.* 1. Schulting. *juriſpr. vet. antejuſt. p.* 370. Hein. Vid. infra *diffundere*.

DEFUNGI litis æſtimatione *l.* 37. §. *ult. D. ad leg. Aquil.* id eſt, eam præſtare.

Defungi munere (in Florent. *muneri*) *l.* 1. §. 6. *D. ad SC. Turpill.* noxæ deditione *l.* 37. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.*

Defungi vita, pro mori *l.* 1. *C. de teſtit.* *l.* 40. *D. de teſtam. mil.* Defuncta capita gregis *leg.* 68. §. *ult. D. de uſufr.* i. e. demortua.

DEGENER, majorum ſuorum virtutes deſerens *Nov.* 7.

Degeneres, pro filiis naturalibus *l.* 12. *in fin. C. de natural. lib.* HEIN.

DEGERE *l.* 1. *C. ubi de hered. ag.* & *paſſim*, habitare, commorari.

DEGLABRARE arborem *l.* 5. *pr. D. arb. furt. caeſ.* id eſt, eam glabram facere, corticem ei demere.

DEGRADARE *l.* 3. *C. de offic. magiſtr. offic.* ubi tamen *regradari* legit Haloander. *Hein.*

DEGRADATIO ſolum *verbalis*, ſeu depoſitio ab ordinibus, vel gradibus eccleſiaſticis clericorum in ſacris ordinibus conſtitutorum eſt facienda a proprio Epiſcopo adſiſtente ſibi certo Epiſcoporum numero a ſacris canonibus definito. In degradatione

vero

vero eorum, qui solum minores ordines receperunt, sufficit proprii Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum præsentia. *Actualis*, seu *sollemnis* clerici degradatio fit, sicut exauctoratio militum, quibus insignia militaria detrahuntur. Clericus itaque degradandus vestibus sacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum ad ordinem suum spectans, ac si in officio suo deberet sollemniter ministrare, ad Episcopi præsentiam adducitur, cui Episcopus publice singula, sive sint vestes, sive calix, sive alia, quæ illi in sua ordinatione fuerunt tradita, singulariter auferat, inchoando ab illo, quod illi ultimo fuerat traditum, & descendendo gradatim ad vestem, quæ datur in collatione tonsuræ. Tunc radatur caput illius, seu tondeatur, ne tonsuræ clericalis vestigium appareat. Poterit autem Episcopus in degradatione ad terrorem uti verbis, ad illa oppositis, quæ in collatione ordinum adhiberi solent, dicendo presbytero in ablatione planetæ: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali privamus. Similibus verbis utitur in remotione reliquorum insignium. In ablatione ultimi dicit: Authoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus Sancti, ac nostra tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio clericali *cap. degradatio* 2. *de pœnis in* 6. Concilium Tridentinum statuit, ut in casu, quo clericus est degradandus, & curiæ sæculari tradendus, ut in depositione *verbali* possit procedere per Vicarium Generalem, in depositione autem *actuali* debeat ipsemet peragere functionem, atque in casu, quo requiritur Episcoporum præsentia, possint adhiberi Abbates, habentes usum mitræ, & baculi, &, si ex dioecesi commode haberi non possint, aliæ personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, & in jure peritæ Concil. Trident. *sess.* 13. *c.* 4.

DEGUSTARE vinum *l.* 1. *pr. &* §. 1. *D. de peric. & comm. rei vend.*

Qui liberales scientias *degustaverint*, id est, mediocrem earum scientiam habeant *l.* 1. *C. Th. de excus. artif.* Vid. Vitruv.

Degustatum fulgore, *κεραυνωθέν*, pro tactum, disjectum, derasum, exustum. Haruspicinæ vocabulo, ni fallor, proprio Constantius Imp. in *l.* 1. *C. Th. de pagan.* Si quid de palatio nostro, ait, aut ceteris operibus publicis degustatum fulgore esse constiterit. Lucretius etiam *lib.* 2. *v.* 192. Nec cum subsiliunt ignes ad tecta domorum. Et celeri flamma degustant tigna, trabesque. Pro quo idem *lib.* 5. ambesse, id est, ambedere dixit *v.* 397. Ignis enim superavit, & ambens multa perussit. Lucanus *lib.* 6. *v.* 266. Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti Montis adest. Eodem sensu Virgilius *lib.* 12. de lancea infixa *v.* 376. summum degustat vulnere corpus.

DEJERARE, id est, jurejurando decidere *l.* 22. §. *ult. D. de nox. act. l.* 21. §. 2. *D. eod. tit.*

DEJICERE in interdicto *unde vi* est quacumque possessione expellere. *Dejicitur* enim, qui possidet sive civiliter, sive naturaliter. Nam & naturalis possessio ad hoc interdictum pertinet *leg.* 1. §. 9. *D. de vi, & vi arm.* Dejicit autem tam qui manibus suis dejicit, quam is, qui mandavit, vel jussit, ut alius dejiceretur, vel ratum habuit

l. 12. §. 12. *D. eod. tit. l.* 152. *D. de reg. jur.* quam ad illius interdicti quæstionem referendam, inscriptio docet. Dejecisse quoque locatorem colonus videtur, qui emtori possessionem non tradidit, nisi probabili caussa ductus id fecerit *l.* 11. *D. de vi, & vi arm.*

Dejicere in interdicto *de effusis & dejectis* est ex sublimiore ædium parte projicere *l.* 1. *D. de his qui effud. vel dejec.* Pro *dejecto* autem quid habeatur, exponitur *l.* 1. §. 3. *D. de his, qui effud. vel dejec.* Quo nomine actio *de effusis, & dejectis* competit *l.* 5. §. 5. *D. eod. tit.*

DEINCEPS, id est, de cetero *l.* 8. *C. de episc. aud. l.* 12. *D. de usur. l.* 11. §. 1. *D. de donat.* & passim. Hein.

DEINDE plerumque pro minore aliquando tamen & pro satis longo temporis intervallo accipitur *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* Interdum idem significat, ac denique, ut in *l.* 1. §. 1. *D. si tab. test. null. exst.* Vid. August. Barbos. *Diction.* 53.

DELAPSÆ terræ *l.* 62. *D. de usufr.*

DELATIONES fiscales *l.* 15. *D. de jur. fisc.* Delatio mortui *l.* 14. §. 8. *D. de relig.* Vid. supra *deferre.*

DELATOR est, qui neque suam, neque suorum injuriam exsequitur, sed vel quæstus gratia, præmiive consequendi, vel vindictæ publicæ studio nocentium nomina defert, vel fisco quæsita bona nunciat *l.* 2. §. 3. *leg.* 4. 15. 18. §. 1. *l.* 23. §. 4. *l.* 29. *D. de jur. fisc. tit. C. de delat.* Constantin. Harmenop. *lib.* 1. *tit.* 5. §. 1. delatorem μηνυτὴν vocat, eumque ita definit: τὸν ἀρχηγὸν καὶ αἴτιον γινόμενον τινὸς ὑποθέσεως, ἢ πράγματος, ἀγνοουμένου μὲν πρότερον, φανερωθέντος δὲ παρ' αὐτοῦ, auctorem & caussam rei alicujus cognoscendæ, quæ cum antea ignota esset, postea ab illo indicatur. *Delatores* etiam *nunciatores* vocant Impp. in *l.* 4. *C. de delator.* Cujusmodi hominum genus Martial. *lib.* 1. *epigr.* 4. exagitans: Turba, ait, gravis paci, placidæque inimica quieti, Quæ semper miseras sollicitabat opes. Plin. *panegyr. c.* 35. Vidimus delatorum judicium, quasi grassatorum, quasi latronum, non solitudinem illi noviter, sed templum, sed forum consederant, nulla testamenta secura, nullus status certus, non orbitas, non liberi proderant. Immo in ipsis Legibus nostris pessime audit id hominum genus. Vid. *l.* 4. *C. de delat. l.* 10. *C. Theod. de petit. l.* 6. *C. de malef. & mathem. l.* 7. *C. Just. eod. tit.* Et vero quid acerbius in eos dici, statuique potuisset, quam illud in *l.* 2. *C. Theod. de petit.* Comprimatur unum maximum vitæ humanæ malum, delatorum exsecranda pernicies, & inter primos conatus in ipsis faucibus strangulетur, & amputatæ radicitus invidiæ lingua vellatur, ita ut judices nec calumniam, nec vocem prorsus deferentis admittant; sed, qui delator exstiterit, capitali sententiæ subjugetur. Addantur *l.* 5. *C. eod. tit. l.* 3. 4. 24. *C. Th. eod. tit.*

In componenda delatorum historia omnium omnino industriam superavit Brenckman. in *Comment. de Lege Remmia* inserta *Thesaur. Jur. Tom.* 3. *p.* 1561. seq. *Hein.* Plane *delator* non est, qui protegendæ caussæ suæ gratia aliquid ad fiscum nunciat *l.* 44. *D. de jur. fisc.* Sed nec qui reipublicæ caussas defendit, delatorum criminibus tenetur, quum hi soli exsecrabiles sint nunciatores, qui fisco deferunt *l.* 4. *Cod. de delat.*

DELATORIA curiositas *l.* 6. *D.*

D. de jur. & fact. ign. Delatorii libelli *l. 7. C. Th. de petit. & ult. dat.*

DELEGARE est vice sua alium reum creditori dare, vel cui jusserit *l. 10. D. de novat. & deleg. l.26. §. ult. D. de jurejur.*

Delegare etiam mandare significat, & committere *l. 2. D. si mens. fals. mod. l. 32. §. 16. de recept. qui arb.* Unde judex datus adpellatur *delegatus l. 5. §. 11. 14. C. de judic.* de quo infra. Delegata jurisdictio *leg. 1. D. de damn. infect.* publici judicii exercitio *l. 1. D. de offic. ejus, cui mand. jurisd.* Delegatum munus *l. 12. §. 14. D. de religios.* negotium *l. 10. C. de adpell.* Delegata in usum aliquem pecunia *l. 2. D. ad Leg. Jul. peculat.* Delegare testamento tutelam *l. 3. §. 3. D. de admin. & peric. tut.*

DELEGATIO, qua creditori suo alium reum vice sua dat debitor, quæ vel per stipulationem, vel per litis contestationem fit *l. 11. D. de novat.* Vetus Glossarium: *Delegatio, η εκ προσωπου εις προσωπον μετατιθεσιν το χρεος, quæ debiti a persona in personam fit translatio.* Sic delegatio vicem solutionis sustinet *l. 37. §. 4. D. de oper. libert.*

Delegatio in posteriorum Imperatorum rescriptis descriptionem significat a principe, vel præfecto prætorio singulis provinciis transmissam, quo tributorum, annonarumque illationis modus, & ratio continentur, & quomodo largitionalium titulorum exactio debeat procedere, describitur, ac præcipitur *l. 23. C. de decurion. l. 2. C. de indiction. l. 7. C. de offic. rect. prov. l. 10. C. de excus. mun. l. un. C. ne collat. per logograph. Novella Valentiniani & Marciani de suar. & boar.* Hujusmodi delegationes Justinianus *Nov. 128. c. 1.* διατυπωσεις vocat, *σημαινουσας το οποσον εν εκαστη επαρχια, ητοι πολει υπερ εκαστου ζυγου η ιουγιου η κεντυριου, η αλλων οιων δηποτε ονομασι τουτο μεν εν ειδει, τουτο δε εν χρυσω δημοσιω τελεσματι επικειται*, descriptiones declarantes, quantum in unaquaque provincia, seu civitate pro uno quoque jugo, aut juliis, aut centuriis, aut quorumvis aliorum nomine tam in specie, quam in auro tributorum nomine incumbat. Sic delegatio missa *l. 3. C. Theod. de indict.* Particulari *delegationum* notitia ante indictionis exordium singulis transmissa provinciis *l. 2. C. de indict.* Add. *l. 8. C. de exact. mun. l. 4. C. de annon. & trib. l. ult. C. de can. largit. tit.*

DELEGATORIÆ *l. 22. C. Theod. de erogat. mil. annon. l. 16. C. Th. de evict.* sunt Principis vel Præfecti prætorio Epistolæ, uti vocantur in *l. 8. C. Th. de extraord. l. 8. C. de excus. mun.* quibus jubentur provinciæ numeris, scholis species præbere. Jac. Gothofr. Comm. *ad l. 22. C. Th. de erog. mil.*

DELEGATORII judices in eadem caussa, qui opinatoribus junguntur in *l. 7. pr. C. de exactor.*

DELEGATUS, cui actus jurisdictionis expediendus mandatur, veluti examen testium, transumtio documentorum, ocularis inspectio, inquisitio in rationes, exsequutio, liquidatio, & distributio in concursu creditorum. Ita quidem delegati intelliguntur *c. 28. decretal. de off. jud. deleg.* quamquam hodie *commissarii* nomine veniat is, cui ejusmodi actus singulares expediendi committuntur, ut sic a delegato proprie dicto differat, cui jurisdictio ipsa mandata est in certa caussa, ut universos actus in illa facien-

dos

dos expediat. Vid. Vurffel. *Jurifpr. defin.* §. 10.

DELERE imaginem, librum *l.* 31. *D. de furt.* instrumentum *l.* 28. *D. eod. tit.* patriam *l.* 35. *D. de religiof.* teſtamentum *l.* 41. *D. ad Leg. Aquil.* *Deletus* ager vi fluminis *l.* 11. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv.* *Deletum* chirographum *l.* 40. 41. *D. ad Leg. Aquil.*

DELETITIA charta *l.* 4. *D. de bon. poſſeſ. ſec. tab.* id eſt cui antea quid inſcriptum, ſed poſtea eraſum. Quod pluribus probant Cujac. ad *d. l.* 4. & Guid. Pancirol. 2. *Var. Lect.* 108.

DELIBATIO hereditatis *l.* 116. *D. de legat.* 1. Ita legatum definitur, quod teſtator ex eo, quod univerſum heredis foret, aliquid decerpit, deminuit, & ſubducit. Ex diverſo *Illibatus* quadrans *l.* 20. §. 5. *D. famil. erciſc.* id eſt integer non imminutus.

DELIBERARE in *l.* 1. §. 3. *D. de poſtul. l.* 6. §. 5. *D. ad SC. Trebell. l.* 29. §. 9. *D. ad Leg. Jul. de adult.* eſt rei rationes ſecum ſubducere. Deliberare de bonorum poſſeſſione *l.* 1. §. 12. *D. de ſucceſſ. edict.* id eſt, utrum admittat bonorum poſſeſſionem an non *l.* 2. §. 2. *D. de bon. poſſeſ. ſec. tab.* *Deliberat* heres, adire hereditatem *l.* 9. §. 1. *D. ex quib. cauſſ. in poſſeſ.* Hine

Deliberandi jus, quod heredi a prætore conceditur, ad ſtatuendum; utrum heres eſſe velit, an non *tot. tit. D. & C. de jur. deliber.* & deliberationis tempus *l.* 71. *D. ad SC. Trebell.*

DELICATUS debitor *l.* 25. *in fin. D. de pign. act.*

DELICIÆ. Non deliciis, ſed juſtis adfectionibus dare libertatem *l.* 16. *pr. D. de manum. vind.*

DELICTUM, factum illicitum, ſponte admiſſum, quo quis & ad reſtituendum, ſi fieri poſſit, & ad pœnam obligatur. Vel, ut Donellus *XV.* 24. *comm.* Admiſſum turpe, quo alteri male fit, id eſt, nocetur, vel detrahitur. Eſt vero delictum vel *verum*, vel *quaſi delictum*. Illud ex dolo malo, hoc ex culpa ſine dolo admittitur. Tametſi damnum injuria datum, a potiore ICti *delictum* quam *quaſi delictum* adpellare maluerunt, quamvis id tam ex culpa, quam ex dolo naſcatur §. 3. *Inſt. de Leg. Aquil.* In gravioribus ſane *delictum* magis, quam *quaſi delictum* adpellaveris id, quod culpa erit admiſſum, v. g. ſi ob male actas excubias hoſtis arcem occupaverit. *Verum* iterum vel *publicum*, vel privatum eſt *delictum*. Illud publicæ animadverſione vindicatur, & publicum ejus eſt judicium, publicaque accuſatio cuivis ex populo competens ideo, quod maxime ad reipublicæ læſionem tendit, & vocatur κατ᾽ ἐξοχὴν crimen *l.* 17. §. 6. *D. de ædil. edict.* Privatum vero *delictum* eſt, quod directe ad privatorum ſaltim læſionem tendit, & ideo privatam ſaltim producit perſequutionem. Dein & hoc diſcriminis notandum, quod hoc in delictorum genere fuerit actum apud recuperatores, in *publicis* coram magiſtratibus, ita ut pœna in *privatis* ipſi actori adjudicaretur, quamvis & in his criminaliter agi liceret, id eſt, quando actor poenam reo aut corporalem, aut pecuniariam infligendam, fiſco exſolvendam, petit. Eſtor. *animadv. ad Hein. Inſt.* Quomodo ab exceſſu differat delictum ex ſenſu juris canonici, Vid. infra art. *exceſſus*.

DELINIMENTUM. Deliniment is novercalibus inſtigatus *l.* 4. *D. de inoff. teſt.*

DELINQUERE. Pati delinquere, & delicti auctorem eſſe differunt *l.* 3. *D. de neg. act.*

DELI-

Delitescere dicitur servus *l.* 1. §. 2. *D. de fugitiv.*

Delphica in *l.* 3. *D. de supell. leg.* & apud Paull. 3. *sent.* 6. §. 56. sunt mensæ tripodes. Martial. *lib.* 12. *epigr.* 67. Argentum, atque aurum non simplex delphica portat. Vetus Horatii interpres ad hunc versum *lib.* 1. *serm. sat.* 6. *Et lapis albus Pocula cum cyatho tria continet*: Lapis, ait mensa marmorea, quam *delphicam* vocant, scilicet quæ pretii non est magni. Τριποδης τραπεζα. Cujus vocis originem cum significatione aperit auctor Etymologici his verbis: Δελφικα τον τριποδα Ρωμαιοι. επει πρωτον εν Δελφοις γεγονεν. *Delphicam* Romani vocant tripoda, quod Delphis primum fuerit. Plin. *lib.* 34. *c.* 3. Ex ære factitavere & cortinas tripodum, nomine delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur.

Demandare pro mandare in *l.* 1. §. 8. *ad SC. Turpill.* *l. ult.* §. 4. *D. de verb. oblig.*

Demens, mente captus, & proprie loquendo a furioso diversus, unde ab hoc separatur *l.* 2. *D. de inoff. test.* *l.* 27. §. 5. *D. de recept. arb.* *l.* 28. *C. de episc. aud.* §. 3. *Inst. de curat.* quemadmodum & furor, & dementia *l.* 6. *D. de curat. furios.* *l.* 8. §. 1. *D. de tut. dat.* *l.* 17. §. 11. *D. de injur.* *l. ult.* §. 1. *C. de adm. tut.* Græci Icti ita distinguunt, ut furiosos μαινομενους, dementes ανοητους dicant. *Dementiam* autem, seu insaniam & stultitiam Cic. *lib.* 3. *Tusc. Quæst.* *c.* 5. definit adfectionem lumine mentis carentem, inconstantiam sanitate vacantem, quum non integra mens est, & sana, tuetur tamen mediocritatem officiorum, & vitæ communem cultum, atque usitatum. Furorem vero interpretatur mentis ad omnia cæcitatem. Ibidemque de furioso agens: Qui ita sit adfectus, eum dominum rerum suarum vetant *XII. Tabulæ*. Itaque non est scriptum: Si insanus, sed si furiosus esse incipit. Quæ postrema verba e glossemate in carmen XII. Tabularum, cujus prima dumtaxat verba laudaverat Cicero, irrepsisse videntur. Verba certa ita concepta fuisse, compertum est: *Si furiosus exsistat*, ut ex Cic. *lib.* 2. *de invent.* *c.* 50. & *Auct. ad Herenn.* *lib.* 2. *c.* 13. liquet.

Porro latius plerumque *dementiæ* nomen porrigitur, ut cum furore *dementia* confundatur. Hoc modo Quinctilian. *Declam.* 348. Dementiam ablatum rerum omnium intellectum definit. Hinc dementis curator *leg.* 18. §. *ult.* *D. de legat.* 2. *l.* 7. §. 1. *D. de curat. furios.*

Demere fenestras, & ostia *l.* 59. *D. de rei vind.*

Demerere, vel *demereri*, Ulpianus in *l.* 31. §. 8. *D. de legat.* 3. Si ita sit fideicommissum relictum, Illi *si demeruerit* (ubi perperam Florentiæ legitur, *si & meruerit*,) omnimodo fideicommissum debebitur, si modo meritum, quasi apud virum bonum collocare fideicommissarius potuit. Hein.

Demersi in Tiberim lapides *l.* 13. *D. de adqu. rer. dom.*

Deminuere de bonis *l.* 5. §. 3. *D. de carbon. edict.* id est, alienare. His verbis *deminui bona vetabo*, Prætor non tantum alienationem impedit, verum etiam actiones exercere non patitur *l.* 7. *D. de jur. delib.*

Deminuta res in SCo de hereditatis petitione *l.* 20. §. 6. & §. 21. *D. de hered. pet.* intelliguntur etiam usucaptæ, & quæ ob id de hereditate exierant *l.* 21. *D. eod. tit.*

De-

Deminuere jus suum, id est minus reddere *l.* 71. *D. ad Leg. falcid:* & ita accipe deminuere legatum *l.* 78. §. 1. *D. de legat.* 3. lites *l.* 21. *D. de reb. cred.* obligationem *l.* 22. *D. de solut. & liberat.* patrimonium *l.* 6. *pr.* §. 2. *D. quæ in fraud. cred.* res corporaliter *l.* 5. *D. de impens. in res dot. fact.*

DEMINUTIO pro alienatione in *l.* 15. §. 4. *D. de divers. temp. præscr.* *l.* 10. *D. de curat. furios.* *l.* 10. § 20. *D. de ventr. in possess. mitt.*

Deminutio quælibet minutio, per quam rei quid decedit. Deminutio ex bonis *l.* 33. *D. de reb. auct. jud.* patrimonii *l.* 55. §. 1. *D. de admin. & peric. tut.* Capitis *deminutio* *l.* 2. *D. de legit. tut.* *l.* 2. §. 1. *D. de capit. minut.* Vid. supra *Caput.*

DEMITTERE. Demissa res in jusjurandum *l.* 34. §. *ult.* *D. de jurejur.*

DEMOGRAMMATEUS. Ita nonnulli legendum censent in *l.* 4. *C. de tabular. scrib. logograph.* quum in vulgatis sit *medographeus.* Ita δημογραφευς esset populi, vel plebis scriba. Sed incerta omnino est loci illius lectio. *Hein.*

DEMOLIRE pro *demoliri* *l.* 7. §. *ult.* *D. quod vi aut cl.* *l.* 27. *D. de usu & usufr.* *l.* 50. *D. ad Leg. Aquil.* *l.* 30. *pr.* *D. locat.* *l.* 12. *D. comm. divid.* *l.* 43. §. 1. *de damn. infect.* Quamvis vero *demolio* plerisque parum latinum videatur, id tamen bonis auctoribus non plane ignotum fuisse, ostenderunt Ger. Jo. Voss. *de Analog. lib.* 3. *c.* 6. Brissonius *Parerg. n.* 56. Scip. Gentil. *parerg. lib.* 1. *c.* 18. Ducker. *de latin. vet. jurisc. p.* 328. Et sane quum Valer. Maxim. *lib.* 5. *c.* 10. *exempl.* 2. scripserit, *Ne quid mali fortuna moliret*, & Lactant. *lib.* 4. *c.* 21. altaria *demolierunt*, non video, cur id σολοικον videri debeat in Jurisconsultorum libris. *Hein.*

DEMOLIRI ædificia *l.* 2. *C. de ædif. priv.* Demolitus ædificium *l.* 2. *D. si usufr. pet.* Sed & passive eo deponente utuntur Jurisconsulti, uti Ulpianus, Paries qui demolitus est *l.* 37. *D. de damn. inf.* Ita est demolitis ædibus *l.* 10. §. 1. *D. quib. mod. usufr.* Demolito opere Paull. *lib.* 5. *tit.* 6. §. 2. In demoliendis sepulcris *l.* 2. *Cod. de sepulcr. viol.*

DEMOLITIO operum *l.* 1. §. 10. *D. de nov. op. nunc.*

DEMONSTRARE, quod dicturus est *l.* 1. §. 1. *D. de edend.* rem vocabulis quibusdam *l.* 6. *D. de reb. cred.* prius est ostendere, posterius est describere per periphrasin.

DEMONSTRATIO a *caussa*, & conditione multum differt *l.* 75. §. 1. *l.* 96. *D. de legat.* 1. *l.* 17. *D. de condit. & dem.* Theophil. in §. 30. *Inst. de legat.* Δεμονστρατιων εστιν δηλωσις πραγματος ο ληγατευεται. Καυσα δε εστι δηλωσις της αιτιας δι ην ληγατευεται. *Demonstratio* est descriptio rei, quæ legatur, Caussa, rationis ob quam legatur. Inter *demonstrationem* etiam, & conditionem hoc interest, quod demonstratio plerumque factam rem ostendit, *conditio* futuram *l.* 34. §. *ult.* *D. de condit. & dem.* *Demonstratio* certe vel in præsens, vel in præteritum tempus confertur, ut patet ex *l.* 6. *D. de legat.* 1. & *l.* 25. *D. de legat.* 3. Hæc oratio *Stichum, qui meus est*, demonstrandi caussa posita intelligitur. At si ita concipiatur, Stichum qui meus erit, pro conditione accipitur *leg.* 6. *D. de legat.* 1. Demonstratio quoque est, si ita dicam, *Vestem purpuream, quæ uxoris caussa parata est*, con-

rum, quot mihi debet, Stichum, quem de Titio emi, Fundum Tusculanum, qui mihi a Titio donatus est. Fundum quem illa mihi dosi dedit l. 10. *D. de aur. arg. leg. l.* 76. §. 3. *D. de legat.* 2. *l.* 17. *l.* 40. §. 4. *D. de cond. & dem.* Ulpian. *tit.* 24. §. 19. Sic demonstratio nominis vice fungi dicitur *l.* 34. *pr. D. de cond. & dem. l.* 6. *D. si cert. pet. l.* 6. *in fin. D. de rei vind.* Quibus ex omnibus adparet *demonstrationem* qualem Icti intelligunt definiri posse, Designationem notarum individui, quod objectum est voluntatis.

DEMOVERE se pro abire, relinquere communionem in *l.* 7. *C. Th. de haret.*

DEMORARI petitionem *l.* 8. *C. qui pet. tut.*

DEMORTUA capita gregis *l.* 29. *D. de usufr.* mancipia *l.* 11. §. 5. *D. de minor.*

DEMOSTHENES orator in *l.* 2. *D. de legib. l.* 16. §. 7. *D. de poen.*

DEMUM, tandem, denique *l.* 1. §. 14. *D. si quadrup. paup.* & apud Plaut. *Mostell. act.* 3. *sc.* 2. *v.* 152.

DENA in *l. ult. D. de tribut. act. l.* 79. *D. de legat.* 1. significat decem singulis personis. At in *l.* 3. *D. de ann. legat. l. ult. pr. D. de verb. oblig.* significat decem in singulos annos.

DENARISMUS in *l.* 107. *& l.* 123. *C. Th. de decurionibus* accipitur vel de quacumque exigua praebitione in pecunia, (fuit enim & denarius aureus & argenteus,) vel de denario argenteo. Alias *denarismus* aliquando accipitur pro computatione per nummos aereos. Vid. Jac. Gothofr. *ad d. l.* 107. & Du-Fresne *in Glossar. med. & infim. latin.* hac voce.

DENARIUS *l.* 40. *D. de reb. cred. l. ult. D. de inst. act. l.* 65. §. *ult. D. de verb. obl.* At *denaria* plurative in *l.* 21. *D. de cond. indeb. l.* 26. §. 1. *D. depos. l.* 20. §. 1. *D. de ann. legat.*

DENDROPHORI in *l.* 20. *C. Theod. de pagan. sacrif. & templ. l.* 1. *C. Th. de centon. & dendroph.* & in antiquis inscriptionibus non semel. Ii quid sint, tam obscurum est, ut pauci explicare, nemo ferme sententiam suam aperte de iis profiteri hactenus sit ausus. Id certum est, alios esse *dendrophoros*, de quibus *l.* 10. *C. Theod. de pagan.* alios, de quibus peculiaris codicis Theodosiani titulus agit, secus ac existimavit Cujac. *lib.* 7. *obs. c.* 30. Nempe Dendrophororum nomina, quorum *l.* 20. meminit, fuerunt professionum gentilitiarum, hoc est, corpora quaedam, & collegia paganae superstitionis, quibus qui addicti erant, in honorem alicujus Dei, veluti Bacchi, Silvani, (qui in vetere inscriptione ipse δενδροφόρος dicitur. Vid. Serv. *ad Virgil.* 1. *Georg. v.* 20. Apollinis, Hecates, Cereris; horum enim omnium honoribus institutas fuisse δενδροφορίας ex Strabone ostendit Reinesius) arbores, stirpitus excisas, humeris ferebant, seu, ut Commodianus loquitur, *succollabant*, de quibus praeter Artemidor. *lib.* 2. *c.* 41. & Jos. Scaligeri locus est accipiendus, quando epist. ad Lindebrogios fratres *lib.* 3. *epist.* 205. *Dendrophoros*, inquit, a Silvano Dendrophoro intexto in vexillis illorum corporatorum dictos, certum est. Additur locus Arnobii *lib.* 5. *adv. gent. p.* 167. Illi vero *dendrophori*, quorum in inscriptione tituli *C. Th. de centonar. & dendroph.* mentio fit circa domos, & aedificia, eaque sarcta tecta habenda occupati, adeoque inter artifices, & opifices

ces fuisse videntur, *quorum corpora in quibusdam oppidis fuerint, centonariorum, atque fabrorum adnecti* jubet Constantinus, addita ratione, *quoniam* frequentia *hominum ea multiplicari expediat*. Fuisse autem in plerisque oppidis, & non infrequentes *dendrophoros*, inscriptiones antiquæ, ubi toties eorum occurrit mentio, dubitare nos non patiuntur. Vid. Reines. *Inscr. Class.* 1. 40. Jac. Gothofr. *Comm. ad C. Theod. ibid.* Alciat, *Prætermiss. verb. militia*, & *ad l.* 167. *D. de verb. signif.* Car. Du-Fresne *Glossar. med. & inf. lat.*

D E N E G A R E actiones dicebantur Magistratus *l.* 4. *D. de reb. jud.* & passim. Sic & *denegantur* alimenta *l.* 1. *§.* 2. *l.* 6. *D. de ventr. in possess. mitt.* & auxilium *l.* 2. *D. de his qui sui vel al. jur.* bonorum possessio *l. ult. D. si a par. qui manum.* defensio *l.* 1. *C. quib. ad lib. provoc.* exactio *l.* 48. *D. de oper. libert.* exceptio *l.* 23. *D. de nox. act.* exsequutio operis novi *l.* 19. *D. de nov. op. nunc.* &c.

D E N I Q U E pro certe, vel plane, eleganter ponitur, etsi nihil præcedat *l.* 6. *§.* 6. *D. de postul. l.* 40. *pr. & §.* 2. *D. de procur. l.* 17. *D. de negot. gest. l.* 1. *D. commun. divid. l.* 7. *§. ult. D. de curat. furios. l.* 10. *D. de usu & habit.* Bachov. in *πρωτ. ad l.* 1. *D. de postul.* & *Error. Fabrian.* 21. *in exam. rational.* Eadem notione hæc particula reperitur in *l.* 8. *D. ad Leg. jul. majest.* & apud Tertullian. *ad Nation. lib.* 1. *c.* 4. ubi vid. Jac. Gothofred. *Not. p.* 76. aliisque locis.

Denique idem quod proinde in *l.* 7. *§. ult. D. de curat. furios.* uti explicat Cujac. 14. *obs.* 35. qui tamen videtur legisse D E I N D E *l.* 3. *§. ult. D. ad exil. l. un. pr. D. de offic. quæst.* Idem significatus est in *l.* 87. *D. de reg. jur. l.* 8. *D. de pignor.* ut mirer Strauchium, summum virum, non aliam præter jam citatam *l.* 8. *de pignor.* reperisse, ubi hoc sensu usurpetur hæc particula, sicuti fatetur ipse *in Lexic. partic. h. v.* Vid. Jac. Gothofr. Comment. ad *l.* 87. *D. de reg. jur.*

D E N O M I N A T A testamento filia, ut tutori nuberet *l.* 7. *D. ad Leg. jul. de adult.*

D E N O T A R E, describere, demonstrare. *Denotati* ex artificio, vel officio, vel quolibet alio modo *l.* 24. *D. de manumiss. testam.*

Denotare, ignominia adficere *l.* 54. *D. de legat.* 1. Suet. *in Calig. c.* 56. Quem seniorem denotare omnia probro consueverat Caius.

Denotare etiam damnare, punire, corripere *l.* 2. *C. de exact. tribut.* Sæpe ita loquutum esse Tertullianum, sæpe & alios ejusdem ætatis scriptores usos esse ea verbi notione, ostendit Salmasius *ad Tertullian. de Pallio c.* 1. *p.* 93. *& c.* 2. *p.* 173. Observavit idem hoc Bynkersh. *lib.* 1. *observ. c.* 2. *p.* 16. Hein.

D E N U N C I A R E alterum reddere de re aliqua certiorem. Ita *denunciare* coheredi, paratum se, accipere partem *l.* 7. *D. de condit. & dem.* emtori, ut tollat vinum *l.* 1. *§.* 3. *D. de peric. & comm. rei vend.* Denunciant Ædiles *l.* 37. *D. de Ædil. edict.*

Denunciare testimonium *in l.* 19. *D. de test.* id est, ad testimonium dicendum vocare. Cic. *pro Cluent. c.* 8. Sic in Lege Manilia, Testibus publice dumtaxat in res singulas decem denunciandi potestatem facito. Plin. *lib.* 6. *epist.* 5. *Placeret in futurum ad eam legem adjici, ut sicut accusatoribus inquirendi, testibusque denunciandi potestas ex ea Lege esset,*

ita

ita reis quoque fieret. Quinctilian. *lib.* 5. *c.* 7. quod est de testibus, Duo sunt genera testium, aut voluntariorum, aut eorum, quibus judex in publicis judiciis lege denunciare solet.

Denunciare domi vel *domum* *l.* 1. §. 1. *seq. de agnosc. & al. lib. l.* 4. §. 5. *D. de damn. inf.* Cic. *pro P. Quinct. c.* 17. An quum Romæ domus ejus, uxor, liberi sint, Domum potius denunciem? Et paullo post: Quærere quis procurator sit, Domum denunciare. De hac domuum denunciatione ex instituto egit Cujac. *lib.* 7. *obs. c.* 15.

Denunciasse in lege Julia de adulteriis accipitur simpliciter, ut, etsi quis non denunciet ad judicem, sufficiat, si quis adulterii se acturum denunciaverit *l.* 17. *pr. D. ad Leg. jul. de adult.* Secundum quam interpretationem & *l.* 2. *l.* 39. §. 6. *D. eod. tit.* intelligendæ sunt.

Singularis est syntaxis, *denunciatus sum*, pro denunciatum mihi est. Venditor ab emtore denunciatus, ut eum evictionis nomine defenderet *leg.* 49. *D. de judic.* Quum ex caussa evictionis intendimus, auctoris heredes in solidum denunciandi sunt *l.* 85. §. 5. *D. de verb. oblig.* id est, conveniendi, ut loquitur *l.* 139. *D. eod. tit.* seu ad rem defendendam conveniendi, ut est in *l.* 74. §. 1. *D. de eviction.*

DENUNCIATIO criminis *l.* 19. *C. ad leg. jul. de adult.* operis novi *l.* 5. §. 10. *D. de nov. op. nunc.* pro evictione interposita *l.* 63. *D. de evict. &c.*

Denunciatio autem criminis ex mente juris canonici differt ab accusatione, qua deferens reum directe agit ad vindictam, hoc est, ad rei punitionem. At denunciatio est, quando quis refert reum ad superiorem solum ex fine, & motivo correctionis, non ut reus publice puniatur, & confundatur, sed ut emendetur; & ideo ad hanc denunciationem non est opus, ut fiat in scriptis cum inscriptione actionis, aut inscriptione sui nominis ad subeundam pœnam Talionis, si denuncians deficiat in probatione. Vid. *c. super his de accusat.* In tali tamen casu sternitur superiori vi ad inquisitionem, quæ tunc fieri dicitur, quando superior subditus adstringit ad manifestationem rei, vel criminis, contra quem, vel de quo instituitur quæstio *c. super* 16. *eod. tit. & c. licet Heli* 31. de simonia. D. Euseb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 5. *tit.* 1. §. 1.

Denunciationes in *l.* 5. *pr. D. de pœn. l.* 7. *l.* 9. *C. quomod. & quand. jud.* & apud Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 5. §. 7. accipiendæ sunt interpellationes, quibus ad magistratus, judicesve quis per officiales evocatur. Constantin. Harmenop. *lib.* 1. *tit.* 4. §. 26. *ὑπομνήσεις* vocat. *Conventiones* etiam adpellant Impp. *l. un. C. Theod. de petit. & desistent.* Sic & edicti denunciatio *l.* 23. §. *ult. D. de adpell.* Denunciatione conveniri Paull. 2. *Sent.* 31. §. 13. *l.* 10. *C. de pign.* Contumaces, qui neque denunciationibus, neque edictis Præsidum obtemperassent *l.* 5. *pr. D. de pœn.*

Denunciationes matrimonii. Antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter missarum sollemnia publice denuntientur, inter quos matrimonium sit contrahendum, quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum impedimentum opponatur, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur &c. Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. Si aliquando probabilis fuerit suspicio, ma-

matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel saltem parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur. Deinde (in hoc casu, in quo timenda malitiosa impeditio) ante illius consummationem denunciationes in ecclesia fiunt, ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur, nisi ordinarius ipsemet judicaverit expedire, ut prædictæ denunciationes remittantur, quod illius prudentia, & judicio S. Synodus relinquit. Idem D. Euseb. Amort. *l. c.*

Denunciatio vox haruspicinæ; & fulguralis nominatim disciplinæ in *l.* 1. *C. Th. de paganis*, ibi: Eam autem denunciationem atque interpretationem, quæ de tactu Amphitheatri scripta est. Ammianus Marcellinus *lib.* 30. *cap.* 8. Sortem denunciarat & supremam prodigiis ingerentibus multis: nam apud Sirmium fulmen excussum palatii partem incendit, *ἀποτέλεσμα* Græcis, ut ipsi denunciandi artem exercentes dicebantur *ἀποτελεῖν* apud Ptolemæum & ejus interpretem: *ὁ γὰρ* ΑΠΟΤΕΛΩΝ *ἢ καθ' ὅλα ἔθνη καὶ πόλεις ἀποτελεῖ, ἢ τόνδε τινὰ τῶν ἀνθρώπων:* Divinatoriam autem exercens, aut denunciat integris gentibus, aut urbibus, aut singulis tantum.

Denuo, iterum *l.* 36. *l.* 21. *§.* 5. *D. de recept. arb. l.* 3. *D. de distr. pign. l.* 1. *C. de advoc. divers. jud.*

Depascere & *depasci*. Si quadrupes quid depasta sit. Paull. 1. *Sent.* 15. §. 1. Virgil. *Æn. lib.* 2. *v.* 215. Miseros morsu depascitur artus.

Depecisci apud Terent. *Phorm. Act.* 1. *Sc.* 3. *v.* 14. ubi Donatus pactione transigere interpretatur. Depectus vero, Ulpiano interprete, dicitur, qui turpiter pactus est *l.* 3. *§.* 2. *D. de calumniat.* Usus eodem verbo est Cicero *pro Rosc. c.* 38. *de invent. lib.* 2. *c.* 24. D. Ambros. in psalm. 35. & Imperatores *in l.* 1. *C. Th. de rapt. virg.*

Magnam hic dicam Ulpiano scripsit Laur. Valla *lib.* 6. *eleg. c.* 83. ostendens, falsam esse Ulpiani interpretationem, & *depectum* dici æque, qui honeste, ac qui turpiter pactus sit, quod pluribus firmavit Floridus, refellere autem conati sunt Alciatus, & defensor anonymus apud Ducker. *de latin. vet. Ictor. p.* 283. *& seq.* Et res omnino certa est, promiscui usus apud bonos auctores esse hoc verbum, & de honesto non minus, quam turpi pacto usurpari. At ideo non errasse dixerim Ulpianum, qui *d. l.* 3. *§.* 2. *D. de calumn.* edictum de calumniatoribus interpretatur, adeoque recte notavit, in illo edicto *depectum* dici, qui turpiter pactus sit. Observavit id præter illum defensorem anonymum, & Hotomannum Scip. Gentil. *parerg. lib.* 1. *c.* 32. *& ad Apulei. Apol. n.* 723. Hein.

Depectio *l.* 2. *C. de abolit. l.* 31. *C. Theod. de annon. & trib.* Depectiones conscelerata *l.* 1. *C. Theod. de postul.* Depectiones celebrare *l.* 1. *C. Theod. de abolit.*

Depector litium dixit Apulei. *in Apolog. p.* 321. Quem paciscendi modum *piraticum* eleganter vocat Quinctil. *Declam.* 231. Hein.

Depellere damnum *l.* 1. *§.* 16. *D. de nov. op. nunc.* periculum *l.* 1. *§.* 16. *D. ad SC. Silan.* Depelli ab actione Paull. 5. *Sent.* 2. §. 5. ab officio *l.* 12. *C. de procur.*

Dependo. Dependere pecuniam *l.* 2. *D. de distr. pign.*

poenam

pœnam *l.* 42. *D. de condict. indeb.* id eſt, ſolvere.

Deperdere. Deperditum in quæſtione de hereditatis petitione intelligitur, quod in rerum natura eſſe deſiit *l.* 21. *D. de hered. pet. l.* 2. §. 5. *D. de hered. vel act. vend. Deperditus* homo, diſſolutus *l.* 3. *D. de jur. & fact. ignor.* ibi Deperditi, & nimium ſecuri hominis ignorantia.

Deperire, id eſt, perire dicuntur tam res corporales, quam incorporales, ut actio, ſervitutes *in l.* 19. *D. de pec. conſt. l.* 18. *D. de ſervit. ruſt. præd.*

Deploratio, querela. Frequente læſorum deploratione didicimus *l. ult. C. Th. de ſuperexact.* Deplorationum aditus obſtruatur *l.* 2. *in fin. C. Th. de naufrag.*

Deploratus, humilis, & miſer *l.* 6. §. 1. *D. de edend.*

Deponere, & rem alicui cuſtodiendam, ſervandamque, nulla mercede interveniente, eamque fidei illius committere, ut patet ex *l.* 1. *pr.* §. 8. §. 9. *ſeq. D. depoſ.* ſeu commendare *l.* 24. *D. eod. l.* 126. *D. de verb. ſignif.* Licet autem *deponere* tam unus, quam plures poſſint, tamen apud ſequeſtrem nonniſi plures deponere poſſunt. Nam tum id fit, quum aliqua res in controverſiam ducitur *l.* 17. *D. depoſ. l.* 39. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.*

Deponere etiam ſignificat derelinquere, & dimittere. Ita deponere adfectum, & animum accuſandi *l.* 6. *D. ad SC. Turpill.* honorem *l.* 18. *D. ad municip.* poſſeſſionem *l.* 34. *D. de adquir. vel omitt. poſſeſ.* provinciam Cic. *lib.* -. *ad famil. epiſt.* 2.

Deponere ædificium *l.* 6. *D. ſi ſerv. vind. l.* 17. *l.* 31. *D. de ſervit. præd. urb.* arboris ramos *l.* 37. *D. de ſerv. præd. urb.* id eſt, deſtruere, excidere.

Deponere de patrimonio ſuo *l.* 5. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux.* id eſt, deminuere.

Depopulari hereditatem *l.* 1. §. 1. *D. ſi is qui teſt. lib.* Active etiam dixit Plin. *de bell. hiſp. c.* 42. Pompeius provinciam veſtro impulſu *depopulavit*.

Deportare in inſulam *l.* 2. §. *ult. D. de bon. eor.* Inde exſul dicitur deportatus *l.* 1. §. *ult. D. de bon. poſſ. cont. tab.* Deportatos autem eos accipere debemus, quibus Princeps inſulas adnotavit, vel quibus deportandis ſcripſit. Ceterum priuſquam factum præſidis princeps comprobet, nondum amiſiſſe civitatem videntur *l.* 2. §. 3. *D. de legat.* 3.

Deportatio, pœna fuit relegatione gravior: qua damnati in inſulas deportabantur, & civitatis jura amittebant. Ex quo ἀπόλιδες effici, & ad peregrinitatem redigi dicuntur *l.* 17. *D. de pœn. l.* 10. §. 6. *D. de in jus voc. l.* 1. §. 2. *D. de leg.* 3. Georg. Pachymer. in paraphraſi *Epiſt. ult.* B. Dionyſii: *ὅτι τὴν νῆσον ἐξόρια παρὰ Ῥωμαίοις περιβλητὸν τιμωρίαν ἐμέμψατο, καὶ οὐ δύναται ὁ ἄρχων τὴν νῆσον ὀνομάζειν, εἰ μὴ ὁ βασιλεὺς μόνος.* In inſulam deportatio apud Romanos eſt pœna, capitali ſimilis, dicta deportatio. Neque inſulam nominare licebat magiſtratui, ſed ſoli principi. Subdit, D. Joannem evangeliſtam deportatum, id eſt, *εἰς νῆσον ἐξόριστον*. Vid. *Apocalypſ. I.* 8. Add. *l.* 3. *D. ad leg. jul. pecul. l.* 2. §. 1. *D. de pœn.* Deportatio æterna *l.* 6. §. 1. *in fin. C. unde vi.* Exſilium quod eſt vice deportationis *l.* 14. §. 3. *D. de bon. libert.*

Deportatio autem hæc aquæ, & ignis interdictioni acceſſit. Quum enim antea interdicti, vel exſules libere vagarentur, & ſibi, quam-

eumque liberet, civitatem exsilii locum eligerent, ea vero res non videretur periculo carere, primus Augustus, suadente Livia, eos, quibus aqua & igni interdictum esset, catenis vinctos in insulas jussit deportari, ceu rem pluribus refert Dio Cass. *lib.* 55. *p.* 562. Vid. Schulting. *Jurispr. vet. antejust. p.*47, *seq.* HEIN.

DEPOSCIT caussa *l.* 11. *D. de pœn.*

DEPOSITARIUS *l.* 1. §. 36. *in fin. D. depos.* id est, is, penes quem depositum est, ut est in *l.* 29. *D. depos.* Tamen *Depositarius* etiam aliquando pro deponente, vel depositore accipitur *l.* 7. §. *ult. D. depos. l.* 24. *D. de reb. auct. jud. possid.*

DEPOSITIO pro deposito *l.* 1. *l.* 2. §. 21. *l.* 5. §. *ult. D. depos.* & pro repositione, ut in thesauris est vetus depositio pecuniæ *l.* 31. §. *ult. D. de adqu. rer. dom.*

Depositio ædificii *l.* 9. §. 2. *D. quod met. caus.* id est, demolitio.

Depositio dignitatis *l.* 8. *D. de pœn.* id est, privatio. Vid. supra art. *degradatio.*

Depositio patrimonii in *l.* 3. §. 2. *D. de ann. leg.* perperam legitur pro *positione* patrimonii. *Hein.*

Depositiones testium, id est, attestata *l.* 3. *C. si min. se maj.*

DEPOSITOR, deponens, qui deposuit *l.* 1. §. 37. *D depos.*

DEPOSITUM est, quod custodiendum alicui datum est, ex eo, quod deponitur. Particula enim *de* auget positum, ut ostendatur totum ejus fidei commissum, quod ad custodiam rei pertinet *l.* 1. *D. depos.* Est autem proprie *depositum* Ictis res mobilis alteri gratis custodienda data. Quod si res immobilis custodienda committitur, mandatum est *leg.* 5. §. 4. *D. de præscr. verb. coll. l.* 3. *in fin.* D. *de adquir. vel omitt. poss. l.* 11. *D. de perit. & comm. rei vend.* Convenit cum verbo deponere quidem vocabulum commendare *l.* 14. *D. depos. l.* 186. *D. de verb. signif.* immobilibus tamen magis adplicatum, commendatur potius cura. Additum est *gratis custodiendæ*: Si enim quid pro custodia præstetur, locatio conductio erit, aut contractus innominatus.

DEPRÆDARI *l.* 1. §. 1. *D. de alig.* De eo verbo vid. Langl. *lib.* 7. *Semestr. c.* 1.

DEPRÆDATIO *l.* 1. *C. Theod. de re mil. l.* 9. *Cod. eod. tit.*

DEPRECARI valde precari *l.* 14. *C. de pact.* Aliquando est precari, ne quid fiat, adeoque precari, & *deprecari* opponuntur, ut apud Ovid. *lib.* 2. *de Ponto epist.* 2. Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

DEPRECATIO actorum *l.* 6. *C. Theod. de accus. & inscr.* id est, desiderium, vel libellus, preces principi oblatæ pro edendis seu exhibeodis actis, uti interpretatur Jac. Gothofred. in *not. ad d. l.*

Alias *deprecationis* vocabulum non querelam, vel libellum supplicem quemvis, sed veniæ, vel indulgentiæ postulationem significat. Hinc *Deprecatio* delicti *l.* 17. §. 5. *D. de Ædil. edict.* pœnæ *l.* 45. *D. de admin. & peric. tut.* Huic vocabuli notioni soli intentus Jac. Gothofredus *in Diss. de imper. mar. cap.* 1. *p.* 3. reprehendit interpretem, qui in *l.* 9. *D. de leg. Rhod. de jact.* græcum ἀξίωσις verterit deprecationem, quum libellus iste Eudæmoois nullam complectatur veniæ precationem. At si deprecatio quemvis libellum supplicem, seu

ἀξίω-

ἀξίωσιν significat, ceu ipse ad Codicem Theodosianum *d. l. 6. de accus.* notavit, nescio cur ferenda illa versio non sit in *l. 9. D. de leg. Rhod.* Recte ergo Bynkersh. *ad d. l. 9. cap. 1. p. 275.* versionem illam huic *κρίσει* Gothofredi præferendam, existimat. *Hein.*

DEPREHENDERE, invenire *l. 1. §. 11. D. ad SC. Tertull.* & passim. Et etiam adprehendere. Sic deprehendi dicuntur fugitivi *l. 4. D. de fugitiv.* deprehensa a domino possessio *l. 10. D. de condict. furt.* Aliquando est in delicto opprimere. Sic deprehendi in adulterio *l. 4. D. de cond. ob. turp. caus.* Deprehensus fur *l. 4. D. ad Leg. Aquil.*

DEPREHENSIO *l. 43. D. de rit. nupt.* id est, deprehensio in adulterio.

DEPRESSUS locus *l. 1. §. 3. D. de riv.* Depressior aqua *l. 1. §. 1. D. ne quid in flum. publ.*

DEPRETIATUM in *l. 22. D. ad Leg. Aquil.* dicitur, quod pretio minutum, & vilius factum est, ut in *l. 27. §. 17. D. ad Leg. Aquil.* Utitur hoc verbo & Tertullianus *lib. 4. adverf. Marcion. c. 29. & lib. de spectac. c. 22.* Immo & *de fuga in persequut. cap. 10. de anima c. 24. ad nation. c. 10. apolog. c. 45.* Hein. Isidorus *lib. 10. orig.* Depreciatus dicitur, quod fit vilis, nec aliquo pretio dignus. At Glossarium: Depretiatos *ἐλαττωθέντας* vertit.

DEPRIMERE humilius reddere, demergere. Sic deprimere locum *l. 1. §. ult. D. ut in flum. publ.* depressa navis *l. 6. l. 7. D. de leg. Rhod.*

DEPROPERARE, properare, festinare *l. un. in fin. C. de nov. op. nunc. l. 3. §. 18. C. de vet. jur. enucl. l. 31. C. de episc. aud.* Plaut. *Pœnul. act. 1. sc. 2. v. 108.* Horat. *lib. 2. carm. od. 7.*

DEPUGNARE cum bestiis *l. 1. §. 6. D. de postul.*

DEPUTATI domesticorum equitum, & peditum in *Notitia Rom. Imp. Deputati Fabricæ* in *Novell. 85. c. 1.* in qua ita est: *Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς συγκαταλεγομένοις, οὓς ὁπλοποιούς, καὶ δεπουτάτους καλοῦσι.* Sed nec illis, qui in numeros relati sunt, quos armorum artifices, & deputatos vocant. Plane Leo Imperator in libro *de bellico adparatu c. 3. & c. 11.* *Δεπουτάτους* antiquis temporibus adpellatos ait, qui suis temporibus *σκριβῶνες* dicantur; *οἵτινες παρακολουθοῦντες τῇ παρατάξει ἐν τῇ μάχῃ τραυματιζομένους ἀναλαμβάνοντες, ὡς ἰατροί, καὶ περιποιοῦνται.* Qui sequuti aciem in prælio vulneratos suscipiunt, tamquam medici, eosque servare student.

Deputati sacræ vestis *l. 7. C. de palat. sacr. larg.* Deputati in villis *l. 3. §. 9. D. de pen. leg.*

DERELICTUM. Pro derelicto habet, qui rem omnimodo a se reiicit *l. 36. D. de stipul. serv.* Vetus glossarium: Pro derelicto, *τὸ ἀπολελειμμένον πρᾶγμα, ὃ καταλείπει ὁ δεσπότης οἰκείᾳ γνώμῃ, res veluti abdicata, quam dominus ultro derelinquit.* Sane pro derelicto habetur, quod ea mente abjicit dominus, ut illud in numero rerum suarum esse nolit *§. pen. Inst. de rer. divis. & tit. D. pro derelict.* Non enim potest id videri pro derelicto habitum, quod salutis caussa interim dimissum est *l. 21. §. 1. D. de adquir. vel omitt. poss. l. 9. §. ult. D. de adquir. rer. dom.* Et hinc, qui levandæ navis gratia res aliquas projiciunt, non hanc mentem habent, & eas pro derelicto habeant *l. 2. §. ult.*

l. 9. *D. ad Leg. Rhod. de jact.* Denique an pro derelicto habeatur servus, quem dominus in capitali caussa non defendit, vid. *l.* 9. *D. de publ. judic.* sed & derelictum, & deperditum differunt *l.* 21. §. 1. *D. de adquir. vel amitt. possess.*

DERECTARIUS, vid. infra *directarius.*

DERIDERE sententiam *l.* 10. *D. de negot. gest.*

DERIPERE ex naufragio aliquid *l.* 7. *D. de incend. ruin. naufr.*

DERISORIUM legatum *l.* 7. *D. de legat.* 1.

DERIVARE aquam *l.* 29. *D. de serv. præd. rust.*

Derogare, verbum ad *rogationes*, quæ fiebant in comitiis, pertinens. Hinc derogare juri *l.* 77. §. 24. *D. de legat.* 2. *& passim*, Derogatum vero legibus, quum pars primæ legis tollitur. Vid. supra *abrogare*.

DEROGATORIUM edictum *l.* 2. *D. de ventr. inspic.*

DESCENDERE dicuntur alicujus sanguine creti, ut in *l. ult. D. de senat.* & ipsa cognatio naturalis per fæminas descendere dicitur *l.* 4. §. 2. *D. de grad. & adfin.* Et quidquid ab altero originem ducit, descendere ab hoc dicitur. Sic nomen Juris a justitia *descendere* dicitur *l.* 1. *pr. D. de just. & jur. Descendit* actio ex lege *l.* 23. *D. de rei vind.* condictio ex lege *l.* 28. *D. ad Leg. Jul. de adult.* crimen ex lege *l.* 29. §. 6. *D. eod. tit.* & similes multæ loquutiones.

Descendere ad quid, id est, procedere, progredi: Sic *Descendere* ad actiones *l.* 1. *D. de præscr. verb.* ad clausulam *l.* 26. §. 9. *D. ex quib. caus. maj.* ad crimen *l.* 11. *C. de accus.* ad definitionem *l.* 60. §. *ult. D. de legat.* 3. ad judicium *l.* 2. *D. de salv. interd.* Descendit pœna ad heredes *l. ult.* §. 1. *D. de administr. rer. ad civ. pert.*

DESCRIBERE bona, id est, inventarium facere, Paull. 5. *Sent.* 12.

Describere corpora instrumentorum *l.* 15. *D. de reb. auct. jud. possid.* rationes *l.* 8. *D. famil. ercisc.* tabulas *l.* 1. *D. quemadm. tab. test. aper.* id est, exemplum sumere ex authentico. Ita *describendi* facere copiam *l.* 1. §. 1. *D. de edend. Descripto* asse, id est; de quo ita scriptum, ut exhaustus sit *l.* 67. *D. de hered. inst.*

DESECARE fructus *l.* 12. §. 5. *D. de usufr.* segetes *l.* 27. §. 25. *D. ad Leg. Aquil.*

DESERERE, negligere, derelinquere. Sic deserere accusationem *l.* 4. *D. ad SC. Turpill.* consuetudinem *l.* 5. §. 5. *D. de aquir. rer. dom.* excubias *l.* 10. *D. de re milit.* exercitum *l.* 2. *D. ad Leg. Jul. maj.* litem *l.* 11. *D. judic. solv.* vadimonium Senec. *lib.* 4. *de benef. cap.* 39. Quid intersit inter desertum vadimonium, & desertam litem, puta jam contestatam, ostendit Cujac. *ad Novell.* 69. Deserta promissio judicii sistendi caussa facta *l.* 4. §. 4. *D. si quis caut. jud. sist. caus.*

Deserere absolute dicitur miles, dum aufugit *l.* 3. §. 9. *l.* 5. §. 1. *D. de re milit.* Sic & Seneca *lib.* 2. *de ira c.* 10. Necessaria venia est, ubi totus *deseruit* exercitus, qua lectione nullam aliam veriorem esse, multis conductis similibus exemplis ostendit Gronovius.

DESERTIO *l.* 3. §. 6. *l.* 5. *pr. &* §. 9. *l.* 10. *D. de re milit.* Desertionis peccatum subit miles, si desistat ab excubatione præsidis, vel cujusvis præpositi *l.* 3. §. 6. *D. eod.*

Desertio pro deserto vadimonio in *l.* 5. §. 5. *D. si quis caut. jud.*

jud. sist. Desertionis pœna *d. l.* 5. id est, quæ promissioni judicii sistendi caussa adjicitur, committiturque, si reus ad judicium non venerit.

Desertionis periculum in *l. 1. §. 13. D. ad SC. Turpill.* est pœna, in quam incidunt, qui ab accusatione desistunt, institutumque crimen non peragunt.

DESERTOR in re militari dicitur, qui stationem suam deserit, & prolixum tempus vagatur, diuque abest *leg. 3. §. 2. l. 4. §. pen. l. 5. D. de re mil. l. 1. C. de desert. l. ult. C. quib. ex causs. servi. l. ult. C. quand. sic fin. jud.*

Desertor accusationis, qui ab accusatione desistit *l. 1. §. 1. D. ad SC. Turpill.*

DESERTUS ager *rubr. C. de omn. agr. desert.* Deserta prædia *l. ult. §. 27. D. de muner. & hon. l. 2. C. si propt. publ.* Desertiores partes provinciæ *l. 7. §. 9. D. de interd. & releg.*

DESERVIRE *l. 4. D. de his, qui notantur infam. l. 39. § ult. de legat. 1. l. 3. §. 7. D. de penu leg. l. 198. D. de verb. signif.* Hinc defendere posses lectionem in *l. 1. §. 2. D. de dol.* Qui per dissimulationem *deserviunt*, id est, commodant, non nocent.

DESES, piger, rerum suarum incuriosus *l. 2. pr. l. 3. in fin. C. de annal. præscr.*

DESIDERARE est postulare, & petere, &, ut vulgo in usu forensi loquimur, requirere. Hinc *desiderare* improbe *l. 32. D. de rei vind.* apud judicem *l. 33. D. de judic.* libello *l. 41. §. 7. D. de leg. 1. &c.*

DESIDERIUM pro libello, postulatione, precibus. Ita Desiderium postulantium *l. 4. D. de duob. reis.* Desideria provincialia *l. 11. D. de offic. procons.* Sueton. *in August. cap. 53.* Promiscuis salutationibus admittebat & plebem, tanta comitate *desideria* excipiens, ut quemdam corripuerit, quod sic libellum porrigeret, quasi elephanto stipem. Sic idem hoc vocabulo usus est Sueton. *in Aug. cap. 17.* In primis vero eo delectari videntur Plinius, & Tacitus, quorum ille in *Panegyr. cap. 79.* Videmus, ut provinciarum desideriis, ut singularum etiam civitatum precibus occurras, hic *lib. 1. Annal. cap. 26.* Tiberium olim desideria legionum frustrari solitum. Et *lib. 1. cap. 19.* Non per seditionem, & turbas desideria militum ad Cæsarem deferenda.

Desiderium, voluntas, Sic desideria morientium *l. 4. C. de nat. lib.*

Desiderium in *l. 1. C. Theod. de Scænic.* de eo usurpatur, qui extrema suffragia, id est, baptismum, vel eucharistiam in extremo vitæ suæ termino poscit, Unde & *desiderata* pro ipso sacramento accipiuntur, idque ideo, quod Catechumeni, qui toto κατηχήσεως tempore sacra synaxi, seu κοινωνίᾳ excludebantur, dicam illum τῆς κοινωνίας multis votis, ac desideriis prosequerentur, quod conductis ex patribus testimoniis variis ostendit Jac. Gothofred. *in not. ad d. l. 1.*

DESIDIA, id est, negligentia *l. 26. §. ult. D. de nox. act.* Hinc junguntur culpa, seu *desidia*, ac negligentia § 3. *Inst. quib. mod. re contr. obl.*

DESIGNARE & certum specialiter dicere junguntur in *l. 7. D. de injur.*

Designare, destinare. Pater Severinam cognati nuptiis testamento designavit *l. 101. D. de cond. & dem.*

DESIGNATOR, quem Græci βραβευτὴν adpellant, arbiter certaminum *l. 4. D. de his qui*

not. infam. Verbo Græco usus est Suet. *in Neron. c.* 83. Donat. *in Adelph. Terent. act.* 1. *sc.* 2. *v.* 7. Designatores, ait, dictos eos, qui ludis funebribus præerant, ob eam, ut existimat caussam, quod multa fierent nova, & spectanda simul, ut turba retineretur. Hor. *lib.* 1. *Epist.* 7. *v.* 6. Designatores decorat lictoribus atris. Ubi vetus interpres: *Designatores*, inquit, dicuntur, qui ad locum Libitinæ funebria præstanda conducuntur, ut defuncti cum honore efferantur. Aliter Designatores sunt funerum mancipes, & ordinatores. Nam *designare* est ordinare. Unde & qui loca in theatris spectatoribus distribuebant, designatores dicebantur: Seneca *de benef. lib.* 6. *c.* 38. Et ceteros, qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas habere eadem, quæ *designatores*, & libitinarios vota, Tertullian. *de spectac. c.* 10. Designatorem funerum arbitrum vocat.

Frustra dubitatur, an omnes generatim *βραβευταὶ* recte ab Ulpiano dicti sint *designatores*, nec sine temeritata hic Jurisconsulto exprobratur ignorantia ab Alciato *in tit. C. de decur.* & ab Alexandro ab Alex. *Genial. dier. lib.* 6. *tit.* 9. Quis anim Ulpianum credat mores suorum temporum, de quibus ibi loquitur, ignorasse? Scholiastes sane Horatii utriusque generis designatores jungit, nec de funebribus designatoribus loquitur, Plaut. in *pœnulo prol. v.* 19. dum ait: Neu lictor verbum, aut virgæ mutiant: Neu designator præteriens obambulet. Addatur Jac. Nic. Loens. *Miscell. Epiphill.* 3. 25. HEIN.

DESINERE esse non videtur, quod nec incepit *l.* 96. *D. de cond. & dem. Desinere* tamen *pertinere usumfructum*, quod ad stipulationem attinet, qua cavet fructuarius, se restituturum rem, quum ususfructus ad eum pertinere *desinet*, accipimus, etiam si nec coeperit pertinere, quum legatus esset *l.* 1. *pr. l.* 3. §. 1. *D. usufr. quemadm. cav.*

DESISTERE dicitur accusator, qui accusationem non implet, nec in ea usque ad sententiam perseverat, aut citra abolitionem eam omittit *l.* 15. *pr.* & §. 4. *D. ad SC. Turpill.* Destitisse autem ab accusatione, ut SCo Turpilliano teneatur, accipimus eum, qui in totum animum agendi deposuit, non qui distulit accusationem *l.* 13. *D. ad SC. Turpill.* Alias, ut ab Ulpiano traditur, *destitisse* videtur, non qui distulit, sed qui liti renunciavit in totum *l.* 21. *D. de minor.* Desistere enim est de negotio abstinere, quod calumniandi animo instituerat. Plane si quis, cognita rei veritate, suum negotium deseruerit, nolens in lite improba perseverare, quam calumniæ caussa non instituerat, is destitisse non videtur *l.* 10. *D. de judic.* Ab accusatione desistera judicatur, qui cum adversario suo de compositione ejus criminis, quod intendebat, fuerit loquutus. Destitisse atiam videntur, qui animum accusationis implendæ prorsus deseruerunt *l. ult. C. ad SC. Turpill.* Animo destitit ab accusatione, qui adfectum & animum agendi deposuit. Destitisse quoque videtur, qui intra præfinitum accusationis tempus reum suum non peregit *l.* 6. §. 1. *D. eod. tit.* Destitisse & is existimatur, qui post intentum crimen adulterii eamdem reduxit uxorem *l.* 40. *in fin. D. ad Leg. Jul. de adult.* Desistere contra non videtur, qui exemtum reum non defert *l.* 12. *D. ad SC. Turpill.*

DESOLVERE pro exsolvere. Si id quod in peculium ver-

sum est, reliquorum nomine desolutum est *l.* 41. §. 9. *D. de fideicom. libert.*

Desperare de viri vita *l.* 21. *D. de act. rer. am.*

Desperata valetudo *l.* 4. *C. de expos. infant.* Desperatum opus §. 2. *proœm. Inst.* id est, dificillimum.

Despicere in Florentino Codice pro *dispicere* positum est in *l.* 27. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Despondere sibi aliam uxorem *l. ult.* §. *ult. D. de divort. & repud.*

Desponsatio est mentio, & promissio futurarum nuptiarum. Vid. *sponsalia.*

Destinare ad certum finem seponere, constituere quid facere. Quid vero intersit inter *destinare*, & *despondere* filiam, ostendit Cujac. 16. *obs. c.* 35.

Destinare, designare. Si actor destinare non possit, nisi ex præsentibus *l.* 3. §. 7. *D. ad exhib.*

Destinare judicio, id est, ad judicem mittere *l.* 2. *C. ubi quis de curial. vel cohort.*

Destinatio animi *l.* 4. *D. de concubin.* paternæ voluntatis *l.* 11. *C. de donat.*

Destituere deserere. Susceptam libertatis caussam destituere, Paull. 5. *sent.* 1. §. 5. Destitui auxilio *l.* 6. *C. quom. & quand.* Destituta res *l.* 4. *C. ad SC. Turpill.*

Destitutum testamentum dicitur, ex quo heres non exsistit, sive nolit hereditatem adire, sive ob mortem, vel deficientem conditionem non potuerit §. 7. *Inst. de hered. qua ab intest.* *l.* 72. *D. ad leg. Falcid.*

Singularis sensus est in illis, *Labeo refert, P. Cæcum, Nonii Asprenatis patrem, aversa sella a Bruto destitutum, quum vellet postulare* *l.* 1. §. 5. *D. de postul.* Sensus enim est, Brutum, aversa sella, faciem avertisse a Nonio Cæco, nec eum postulantem audire voluisse, sive quod insignia magistratus non vidisset, nec pro eo, ac decet, ea esset reveritus, sive quod, ut eleganter suspicatus est Ulr. Huberus in Prælect. *ad lib.* 3. *D. tit.* 1. §. 2. veteres cæci occursum abominarentur. *Hein.*

Destricte, abscisse, vel ut vulgo loquuntur, præcise *l.* 13. *D. de procur.* *l.* 16. *D. de recept. qui arb.* *l.* 7. §. 8. *D. de minor.* *l.* 1. §. 26. *D. de quæst.*

Destringere; distrahere passim in legibus, atque etiam in *l.* 3. *pr. D. de alim. & cib. leg.* Ne a singulis heredibus minutatim alimenta petentes destringantur (quum Florentiæ legatur) *distribuantur*. Hein.

Mediæ, infimæque latinitatis auctores eo verbo utuntur pro *coercere*, vel *castigare*. Et hinc, quum apud Caium *Inst. lib.* 1. *tit.* 3. §. 1. legimus: *Jus destringendi*, (vel *distringendi*) in servos dominis pro sua potestate permittitur? id ab Aniani manu esse, observarunt viri docti. Et recte quidem, quia in *l. D. de his, qui sui vel al. jur.* ubi genuina Caii verba habentur, id verbum non occurrit. Nec minus bene observarunt, verbi hujus notionem inferioris præcipue ætatis scriptoribus maxime esse familiarem, ex quibus locum Cassiodori *lib.* 2. *Var. cap.* 14. adduxit Schulting. *vet. jurispr. antejust.* p. 24. Nescio tamen, an non & meliore ævo ita aliquando loquuti sint. Sane eo referendus videtur locus Senecæ *Epist.* 95. *Torti destrictique* Hein. Imo in hac phrasi *destricti* eodem sensu ac *distracti* poni videtur.

Destruere quod ædificatum est *l.* 11. §. 1. *D. de nov. op. nunc.*

Desuetudo est exstinctio usus eorum, quæ in Lege sunt posita, aut legis habent vigorem. Ita in desuetudinem abire dicuntur actiones *l. 1. §. ult. D. de interrog. in jur. fac.* capitulum legis *l. 27. §. 4. D. ad Leg. Aquil.* Leges per desuetudinem abrogantur *l. 32. D. de legib.* Sunt autem qui *desuetudinem* ibi *contrarium usum*, non etiam solum *non usum* intelligi volunt. Sed id repugnat monitis Pomponii, Celsi, & Pauli in *l. 3. 4. 5. 6. D. de Legib.* Nam si jura constitui oportet, vel ut perpetuo arceantur ea, quæ ne vel semel eveniant è republica est, vel ad ea regulanda, quæ frequenter accidunt, cur respectu Legum hujus generis pro Lege haberi, hodienum poterit id, quod olim ob solam casuum frequentiam constitutnm est? Finge v. g. generis alicujus mercium, quas regio non producit, prohibitam esse importationem, ne per hanc nimia fiat pecuniæ exportatio. Procedentibus temporibus coepit id genus mercium in illa regione produci, & excoli ita, ut eadem bonitate, viliorique pretio, quam externæ haberi possit: Diu nemo de his cogitavit. Quid si forte quis, singulari quodam casu vel adfectu, extraneam accipit, Num adplicanda illi erit Lex illa, quasi adhuc existeret?

Desultor in *l. 20. D. de præscr. verb.* ab eo dictus, auctore Isidoro *lib. 18. c. 39.* quod quum ad finem cursus venerat, desiliebat, & de equo in equum transiliebat. Hunc scite Manilius *lib. 5. Astronom. v. 85.* Nec non (ait) alterno *desultor* sidere dorso. Quadrupedum, & stabilis poterit defigere plantas, Per quos vadit equos, ludet per terga volantum. Vid. Coel. Rhodigin. *Lect. antiq. lib. 21. c. 30.*

Merentur præ ceteris legi, quæ de his *desultoribus* notavit Jos. Scalig. ad *Manil. p. 353.* *Desultor*, inquit, a vetere magistro redditur ζευξιππος, *μεταβατης* hoc est, combinator. Desultores idcirco præmittebantur missuum nunciandorum caussa. Cassiodorus, Equi desultorii, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros, Luciferi prævialtorias velocitates imitantur. Hyginus in Mythologico: Unde etiam Romani sumunt institutum, quum *desultorem* mittunt. Unus duos equos habet, pileum in capite, ex equo in equum transilit. Recte ergo combinatores sunt *desultores*. Glossæ: combinare *ζευγνυειν*. Juncti enim erant equi, ab equorum alterutro in alterum corpus transmittebant. Præmissio illa combinatorum, seu *desultorum* dicebatur *προπεμψις των ζευξιππων*, vel *τα παριππεια*. Sed an *αμφιπποι* junctis equis uterentur, dubito. Ælianus quidem scribit, *τους περι Ιστρον βαρβαρους μεταβαινειν απο ιππων εις αλλους ιππους*, barbaros juxta Istrum ex uno equo in alium transilire: Sed illi equi possunt etiam non esse juncti. Firmicus hunc locum transferens in suum librum, ut solet, *quadrupedum* interpretatur *quadrigarum*. Aut, inquit, qui saltu quadrigas transeat. Quod si verum erat, accipiendum fuerit de genere aurigarum, qui dicebantur *Vertumni*. Propertius: Esto etiam aurigæ species Vertumnus, & ejus, Trajicit alterno qui leve pondus equo. Atqui Vertumnum non intelligit Manilius, sed potius simplicem *desultorem* equorum, cui opponit equitem *singulatorem*. Hæc Scaliger, cujus & sequentia sunt lectu dignissima, ubi ex Homeri Iliad. *ό* observat, veteres & per equos conquaternatos desultasse. Hein.

DETEGERE falsam æstimationem *l.* 14. *C. de probat.* calumniam *l.* 65. *D. de condict. indeb. &c.* Detectus est retinuisse uxorem *l.* 2. §. 6. *D. ad Leg. Jul. de adult.*

DETENTATIO, detentio in *l.* 15. §. 3. *D. ex quib. cauf. maj. l.* 5. *D. de impenf. in res dot. fact.*

DETENTATOR, detentor in *l.* 7. *pr. C. und. vi.* Detentator injustus *l.* 8. §. 1. *C. eod. tit.* Tametsi & justi possessores, veluti domini, & qui dominorum loco sunt *detentatores* adpellantur *l.* 5. *in fin. C. de diverf. præd. urb. & rust.*

DETENTIO servitutis in *l.* 1. *D. de remiss.* ubi pro detentio *petitio* legi jubet Cujac. 2. *obs.* 16. quum nemo tertius servitutem tamquam servitutem possidere possit. Sed minore tumultu Ulpiano opem fert Muretus *observ. jur. c.* 14. rescribi jubens *defensio*. Qua conjectura nec elegantius quidquam, nec verius est. Vid. Bynkersh. 5. *obs. c.* 25. Hein.

DETERIOR calculus pro contraria sententia *l.* 11. *C. de adpell.*

Deteriorem facere caussam possessionis. Hoc quid sit, patet ex *l.* 9. *pr.* & §. 5. *D. de reb. auct. jud. possid.*

Deteriorem servum facit, qui fugam suaserit, & qui furtum, & qui mores ejus corruperit, Paull. 1. *sent.* 13. §. 5. Is quoque, ut Ulpianus in Edicti de servo corrupto interpretatione tradit, deteriorem facit, qui servo persuadet, ut injuriam faceret, vel furtum, vel fugeret, vel alienum servum ut sollicitaret, vel ut peculium intricaret, aut amator existeret, vel malis artibus esset deditus, vel in spectaculis nimius, vel seditiosus, vel si actori suasit verbis, sive pretio, ut rationes dominicas intercideret, adulteraret, vel etiam, ut rationem sibi commissam turbaret *l.* 1. §. *ult. D. de serv. corrupt.* vel qui luxuriosum, vel contumacem facit, quive ut stuprum pateretur, persuasit *l.* 2. *D. eod. tit.* In Ædilitio edicto hoc, quod *deterior* factus est servus, non solum ad corpus, sed etiam ad animi vitia referendum est *l.* 25. §. 4. *D. de Ædil. edict.* Si *deterius* mancipium sive animo, sive corpore ab emtore factum, ut puta, si stupratum sit, aut sævitia emtoris fugitivum esse coeperit, vel ex quacunque caussa *deterius* factum sit *l.* 22. *D. eod. tit.*

Deterior in interdicto de fluminibus fieri dicitur statio, navigationisque iter, si usus ejus corrumpatur, ut quoquo modo corrumpatur, impediatur, difficiliorque, aut minor, aut rapacior cursus fiat, aut in totum auferatur *l.* 1. *pr.* §. 15. *D. de flumin.*

Deteriorem vero viam fieri in interdicto *de via publica* accipimus, si usus ejus ad commeandum, id est, ad eundum, agendum corrumpatur *l.* 2. §. 20. & §. 31. *D. ne quid in loc. publ.*

DETERIORATUM, deterius redditum *l.* 2. *D. de petit. & comm. rei vend.*

DETERMINARE caussam *l.* 6. *C. de adpell.* tempus *l.* 15. §. 7. *D. de damn. inf.* id est, definire.

DETERRERE. Ad deterrenda maleficia *l.* 31. *D. de depos.*

DETESTABILE raptus crimen *l. un. pr. v. sin autem C. de rapt. virgin.*

DETESTARI, absenti denunciare *l.* 39. §. *pen. D. de verb. signif.*

DETESTATI, pro detestabiles

les in *l.* 35. *C. Theod. de heret.*, nisi pro *detestati* legere malis *detecti*.

DETESTATIO, denunciatio facta cum testatione, ut est in *l.* 40. *D. eod. tit.* Detestatio etiam, auctore Festo *lib.* 13. dicebatur, quum Deus testis in deteriorem partem vocabatur. Detestatio sacrorum apud Gell. *lib.* 15. *c.* 27. Idem *lib.* 6. *cap.* 12. meminit libri a Ser. Sulpicio jurisconsulto scripti *de sacris detestandis*. Sacra nimirum privata, quæ jus pontificium perpetua esse jusserat, variis postea artibus perimebantur, inprimis mancipatione per æs & libram, itemque venditione, quæ vocabatur coemtio adhibitis senibus coemtionalibus, de qua Cic. *pro Muren. c.* 12. Denique in comitiis calatis auctoritate Pontificum, populique suffragiis, quæ ipsa erat *sacrorum detestatio*, de qua Gell. *lib.* 15. *c.* 12. HEIN.

DETEXTA vestis *l.* 22. *D. de aur. arg. vest. leg. l.* 70. §. 12. *D. de legat.* 5.

DETINERE fines publicos *l.* 5. §. *ult. D. de oper. publ.* instrumenta *l.* 1. *C. ut causs.* pecuniam *l. ult.* §. 5. *ult. D. de admin. rer. ad civ. pert.* id est, habere §. possidere. *Detineri* dicitur usu via in *l.* 6. *vers. si is fundus D. quemadm. serv. amitt.* id est, jus viæ retineri.

DETORQUERE crimen in alium *l.* 13. §. 14. *D. de SCo Silan.*

DETRACTIO *l.* 9. §. 13. *D. de hered.* deductio.

DETRAHERE aliquid, & adjicere opponuntur *l.* 1. §. 3. *D. de verb. oblig.* Detracto usufructu fundum legare *l.* 4. *D. si ususfr. pet.*

DETRECTARE sæpe cum alio verbo jungitur, ut Detrectare fungi munere *l.* 9. *D. de munet.* judicatum facere *l.* 5. *C. de admin. tut.*

DETRIMENTUM ait Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* a detritu, quod ea quæ trita, minoris pretii. Hinc detrimentum infamiæ *l.* 1. *C. ex quib. caus. infam.* Cum alterius detrimento locupletiorem fieri *l.* 14. *D. de condict. indeb.* Pecuniæ, quæ ex detrimento solvitur, usuræ non præstantur *l.* 24. *D. ad municipal.*

DETRUDERE in servilem conditionem *l.* 2. *C. de postlim. revers.* Detrursus episcopali loco, & nomine *l.* 14. *C. de episc. & cler.* id est, exauctoratus.

DEVEHERE merces *l.* 1. §. *ult. D. de peric. & comm. rei vend.*

DEVENIRE dicitur ad aliquem hereditas *l. ult. D. quib. mod. pign.*

DEVERSORIUM pro *diversorium* legitur in Codice Florentino *l.* 13. §. *ult. D. de usufr. l.* 3. *D. in quib. caus. pign.* Vid. infra *diversorium*.

DEVERTERE pro *divertere* gratis *l.* 6. *D. naut. caup. stab.* Vid. *Divertere*.

DEVERTICULUM pro *diverticulum l.* 4. *C. Theod. de off. rect. prov. l.* 45. *D. de usurp. l.* 7. *D. de divers. temp. præscr.* & apud Frontin. *lib.* 1. *de aquæ duct.*

DEVIARE a catholicæ religionis dogmate *l.* 13. *pr. C. Th. de pagan.* fide *l. ult. C. Theod. de apostat.*

DEVIRGINATA ancilla *l. ult. D. de offic. præf.* Petr. Arbitr. *Satyr. c.* 25. Cur non devirginatur Panichidis nostra? Hieronym. *de monogam. cap.* 25. In Ægypto primum devirginata est, & ibi fractæ sunt mammæ ejus. Non. Marcell. *in voce Virgines*: Nam & quicumque ex ephebis excesserant, devirginari dicebantur. Invenitur hoc verbum & apud

apud Hyginum *fab.* 23. Eademque figura Græci διακορῆσαι, & διαπαρθενεύσασθαι dicunt, ut a Julio Polluce *lib.* 3. *onomast. segm.* 42. notatur. Lucian. *in Dialog. meretr. p.* 543. *Tom.* 2. *op.* τὴν ἐκ Πειραιῶς, τὴν ἄρτι διακεκορευμένην. Illam ex Piræo, quæ nuper devirginata fuit.

Latinitatem verbi *devirginare* defenderunt Alber. Gentil. *Diss. de latinitate veteris bibliorum versionis male accusata p.* 94. Jo. a Wouvern *Animadv. ad Petron. p.* 401. & Symbol. Ge. Erhardi *ad eumd.* Bynkersh. *obs. lib.* 1. *c.* 25. & Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.* 324. Henr. Stephan. *de Latin. fals. susp. p.* 190. Hein.

DEUNX *l.* 40. *D. de hered. inst.* est pars assis, quam Volus. Mæcian. *in libello de asse* explicans, in deunce uncias esse undecim, scribit. *Deunx*, inquit Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* a duodecim dempta uncia.

DEVOCARE in irritum *l.* 41. *C. de liberal. causs.* ad minus *l. ult. C. de filiisf. & quemadm.*

DEVOLVI. Devolutus in Tiberim anulus *leg.* 23. *D. de præscr. verb. Devoluta* bona ad fiscum *l.* 20. *l.* 45. §. 11. *D. de iur. fisc.* Devoluti in summam egestatem *l.* 7. *D. de bon. damn. Devolvitur* gestus in tutelæ actionem *l.* 1. §. 5. *D. de eo, qui pro tut.* tutela in judicium *l.* 9. §. 1. *D. de admin. & per. tut.* lumen in ædes *l.* 17. §. 2. *D. de serv. præd. urb. Devolutus* in hunc orbem postumus *l.* 3. *C. de postum. hered.*

DEVOTIO pro obsequio, & cultu. *Devotio* quæ Romano debetur imperio *l. ult. C. Theod. de aur. coron.* Ac in specie pro cultu divino. Dies feriati, & *devotionum l. ult. C. Th. de natival.*

DEVOTUS. Principales *devoti l.* 126. *C. Th. de decurion.* Devoti in solvendis tributis *l.* 4. *C. Th. de naufr.* Dio *lib.* 53. ad A. V. C. 727. καὶ τὸν προτρεπόμενοι τὸν κρατοῦντα, λέγειν εἰώθασιν, ὅτι σοὶ καθωσιώμεθα, & hodie etiam, qui Imperatorem verbis adhortantur, se ei dicunt, esse sacros. Ita male versum, reddendum hoc modo vult Jac. Gothofredus, Dicere solent, Devoti tibi sumus. Notum jam illud D. N. M. Q. E. Seneca *lib.* 3. *de benef. c.* 4. Nemo non deditum se, & *devotum* professus est, & si quod aliud humilius verbum, quo se oppignoraret, invenit.

Devotæ gentes, quæ olim Romano populo parebant *l.* 8. *C. de vectigal. & commiss.*

DEUS numero singulari aliquoties a Ictis nuncupatur *l.* 32. §. 4. *D. de recept. arb. l.* 5. §. 12. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 2. *D. de just. & jur. l.* 5. *D. ad Leg. Falcid.* Sic donatum Deo immortali *l.* 4. §. 1. *D. ad Leg. jul. pecul.* Si ego detuli, ut per *Deum* jurares *l.* 3. §. *ult. D. de jurejur.* Per *Deum* jurare *l.* 33. *D. eod. tit.* Per Deum rogo *l.* 3. *D. de jur. fisc.* Signum Dei *l.* 38. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* Lex *Dei* munus *l.* 2. *D. de legib.* Inepte ergo suspicaces sunt, qui plerisque his locis singularem illum numerum in Pandectis a Triboniani manu esse, ariolantur. Quasi non & pagani unum summum Deum agnovissent, nec unquam de Divinitate aliter, quam numero plurali loquuti essent. Merito horum hominum acumen mireris, quos numquam vel Ciceronis, vel Senecæ, vel aliorum veterum opera vel per transennam inspexisse oportet. Vid. Bynkersh. *obs. lib.* 6. *c.* 2. Hein.

DEU-

Deusta armamenta *l. 6. D. ad Leg. Rhod.* Deustæ ædes *l. 3. §. 9. D. de oblig. & act.*

Dextans *§. 5. Inst. de hered. inst. l. 30. §. 2. D. eod. tit.* interprete Varrone *de ling. lat. lib. 4. As demto sextante*, id est, decem unciæ, vel, uti Theophilus in *§. 5. Inst. de hered. inst.* definit. *Dextans*, *διμοιρον εκτον, ο μοιρες δεκα ουγκιων. Duæ partes e tribus cum sexta, id est, unciæ decem.* Hein.

Dextra, & sinistra adire *l. 31. D. comm. præd.*

Diabathra, Græcanicarum solearum genus. Hinc *Diabathrarii l. 1. C. de excus. artif.* qui eos faciunt, & vendunt. Plaut. in *Aulul. act. 3. sc. 5. v. 35.* Sedentarii, sutores diabathrarii. Alias *Diabathra* est gradus pensilis, seu scala *απο το διαβαινειν*, quod est transire. Hic *anabathra* apud Juvenal. *sat. 7. v. 46. Et quæ conducto pendent anabathra tigillo.*

Diacatochi *l. 1. Cod. Theod. de fisc. debitor.* possessores, detentores. Tracta nempe significatione a genere ad speciem, diacatochi ibi negliguntur possessores fundorum patrimonialium perpetuo, ac privato jure, velut domesticorum, & avita successione quæsitorum, ut ait *l. 7. Cod. Just. de omni agro deserto* salvo patrimoniali canone; ut ita opponuntur diacatochi emphyteuticariis, qui domini non efficiuntur *l. 1. D. si ager vectigal.* Vid. Jac. Gothofr. *comm. ad d. l.* Hinc diacatochia in *d. l. 7. C. Just. de omn. agr.*

Diacones medio ævo dicebantur pro Diaconis, Papinian. *resp. tit. 3.* Presbyteris cum *Diaconibus* subscriptis, Plura exempla vid. apud Car. Du-Fresne *in Gloss. med. & inf. lat.*

Diaconi, latine ministri, correspondere dicuntur Levitis, quia sicut in sacerdote consecratio, ita in Diacono ministerii dispensatio habetur *c. 1. §. Levitæ dist. 21.* De antiquo Diaconorum statu fusissime egerunt inter alios Lud. Thomassinus *P. 1. de vet. & nov. Eccles. discipl. lib. 2. c. 29. seq.* Claud. Espencæus *lib. 1. digress. c. 5.* Nicol. Januarius *de jur. & offic. Archid. c. 1. seq.* Morinus *de SS. ordinat. P. III. ex 9.* qui omnes hærent in ea opinione, illos ab apostolis esse constitutos, eorumque originem referri Act. VI. quo loco septemviri constituti leguntur, qui mensis ministrabant, quos *Diaconos* fuisse censent auctore Eusebio *lib. 1. hist. eccl. cap. 1. p. m. 29.* Quemadmodum itaque diaconi ministri erant, ita primarium eorum officium in ministrando consistebat, prout Cyprianus *epist. 3.* scribit. Diaconos post ascensum Domini in coelos Apostoli sibi constituerunt episcopatus sui, & ecclesiæ ministros. Huc collineat *can. 18. conc.* Nicæni relatus *in c. 14. dist. 93.* in quo patres expresse aiunt, diaconos esse ministros episcoporum. Officia sua olim non expediebant nisi ex præscitu, & consensu episcopi; & eorum potestas variis canonibus fuit restricta *cap. 13. seqq. & 20. dist. 93.* Sic jus baptizandi non exercere poterant absque episcopo, vel presbytero nisi prædictis fortassis ordinibus longius constitutis necessitas extrema compelleret *d. c. 13.* Tertullian. *de baptism. c. 17.* nec præsente presbytero nisi jussi eucharistiam erogabant *cap. 18. dist. 93.* Ad eorum porro officia refertur, quod omnia referre debeant ad episcopum, quæ correctione indigent, inde oculi ejus dicti *c. 6. & 12.* assistant Episcopo sacrificanti *c. 39. de consecr.*

dist.

dist. 1. vel alia sacra peragenti *cap.* 1. *dist.* 25. quod oblationes inferant, & disponant in altari, componantque mensam domini *c.* 1 *dist.* 25. prædicent evangelium cum officio precum, recitatione nominum *c.* 1. *dist.* 25. *c.* 23. *dist.* 93. quod in necessitate munia sacerdotalia obire queant. Thomassin. *P. I. lib.* 3. *c.* 33. §. 7. Ceterum presbyteris venerationem, & observantiam debent *c.* 5. *dist.* 93. cum etiam horum ministri sunt *c.* 17. *dist.* 93. Officia autem quæ a presbyterorum diversa præstanda habebant Diaconi, ea hodie nonnisi in sollemni missa usum habent juxta *c.* 59. *de consecr. dist.* 1. cum in missis communibus officia diaconorum impleant ipsi presbyteri; imo tandem in capitulis, & collegiis canonicorum eo deventum, ut ordinatio diaconorum magis in hunc fieri soleat finem, ut per diaconatum, tamquam gradum, ad presbyteratum descendatur, Espen. *P. I. jur. eccl. tit.* 1. *c.* 3. §. 12. Plures olim in singulis ecclesiis diaconi fuerunt; Concilium Chalcedonense testatur *Actione* 10. in Edessena Ecclesia presbyteros fuisse quindecim, Diaconos triginta octo, Justinianus ordinavit, Constantinopoli esse debere Diaconos centum, *Tit. c. de Episc.* Postea fere unice in cathedralibus fuere Diaconi. Fuit autem Diaconis insignior aliquis præfectus, quem Archidiaconum vocabant.

Archidiaconi quidem potestas, & officium perpetuo variabat pro diversitate locorum, & temporum. Huc quando in moderno jure Canonico de Archidiaconis reperiuntur variæ leges, caute attendendum est, quo sæculo illæ constitutæ sint, & pro quo loco. Officium Archidiaconi, prout olim ante sua tempora in usu erat, describit Gregorius IX. his verbis: Ut Archidiaconus post Episcopum sciat, se vicarium esse ejus in omnibus, & omnem curam in clero tam in urbe positorum, quam eorum, qui per paroecias habitare noscuntur, ad se pertinere, sive de eorum conversatione, sive honore, & restauratione ecclesiarum, sive doctrina ecclesiasticorum; vel ceterarum rerum studio, & delinquentium rationem curam Deo redditurus est. Et ut de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, parœciam (Diœcesin) universam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent; ad vicem sui Episcopi corrigat, & emendet. Alia officia explicatius Archidiacono adscribit Innocentius III. his verbis: Consuluit nos tuæ fraternitatis devotio, quod ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipsum in cura episcopalis sollicitudinis debeat sublevari? Respondemus, quod Archidiaconus secundum statuta B. Isidori (qui scripsit sæculo septimo) imperat subdiaconis & Levitis; parœciarum sollicitudo, & earum ordinatio ad ipsum pertinet, & audire debet jurgia singulorum. Archipresbyteri autem, qui a plebibus Decani nuncupantur, ejus se noverint jurisdictioni subjacere. In alia nostra constitutione meminimus nos expressisse, quod institutio corporalis tam super beneficiis, quam etiam dignitatibus ad ipsum debeat pertinere, examinatio etiam clericorum, si fuerint ad sacros ordines promovendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum duximus observandum, ut qui beneficiis ecclesiasticis præficiendi fuerint, a suo prius examinentur Archidiacono, & per ipsum postmodum Episcopo præsententur *c. ad hæc* 7. *de offic.*

offic. Archidiac. Idem Pontifex declarat, ad *Archidiaconum* præter examinationem, ac præsentationem ordinandorum etiam pertinere, ut in sede ponat Abbatissas, & Abbates *c. ut nostrum. 9. eod. tit.* Immo vero, ubi consuetudinis est, etiam Abbates & Monachi in Archidiaconatu siti subjiciuntur jurisdictioni Archidiaconi, ita ut teneantur ei obedire in his, quæ pertinent ad jurisdictionem, correctionem, & visitationem, seu jus Archidiaconale, videlicet ut coram eo conquerentibus respondeant, citati ad ejus præsentiam veniant, justas sententias observent, ejus mandata honesta, & sancta secundum Deum de correctione excessuum & aliis, quæ Archidiaconi solent, & possunt rationabiliter injungere, audituri, & salva sua regula & Abbatis sui debita obedientia servaturi *c. 10. eod. tit.* Ceterum Archidiaconis prohibetur, ferre excommunicationis sententiam *c. 5. eod. tit.* alicui conferre curam animarum sine licentia, & mandato Episcopi *c. 4. eod. tit.* clericis concedere dimissorias ad recipiendos ab alio episcopo ordines. Immo ordinati dependenter a talibus dimissoriis suspenduntur ab exercitio ordinum *cap. 8. eod. tit.* privative decanos rurales sine consensu parochorum capituli eligere, vel deponere prohibentur *c. 7. §. consequenter eod. tit.* sæpius quam semel in anno paroecias visitare, nisi necessitas poscat *cap. 2. eod. tit.* Minoris momenti officia, quæ Archidiacono adscribuntur, sunt, Divinum officium ordinare, videlicet Diaconum designare, qui in missa evangelium cantet, denominare eos, qui lectiones, responsalia, vel epistolam cantent, qui candelabra, vel thuribulum deferant, qui Levitæ Episcopo adsistant *cap. 3. eod. tit.* curam gerere, ut in omnibus ecclesiis cimelia fideliter asserventur *cap. 6. eod. tit.* Concilium Tridentinum de Archidiaconis decernit, ut sint Doctores in Theologia, vel Licentiati in jure Canonico *sess. 12. c. 12.* Visitationem in ecclesiis, in quibus visitare consueverunt, assumto secum Notario per semet ipsos exerceant, & intra mensem Episcopo rationem reddere, depositiones testium, atque integra acta exibere teneantur *sess. 24. c. 5.* cognitionem circa caussas matrimoniales, vel criminales, & circa concubinatum clericorum examini, & jurisdictioni episcoporum relinquant *sess. 24. cap. 20. & sess. 25. cap. 14.* D. Euseb. Amort. *Elem. jur. can. lib. 1. tit. 24.*

Diaconica non Ecclesiæ propriæ erant, immo neque Ecclesiæ ipsius pars proprie, verum Ecclesiis juncta loca ad Ecclesiam, quæ alias Secretariæ dicuntur, ubi vasa, vestesque, aliæque res sacris usibus destinatæ, imo & lipsana seu reliquiæ, & fragmina asservabantur, seu reposita erant. De vasis fides a Laodicensis Synodi *can. 21. p. 785. 786. Tom. 1. Concil. Edit. Harduin.* οτι ου δει υπηρετας χωραν εχειν εν τω διακονικω και απτεσθαι δεσποτικων σκευων. Latina versio sic habet in codice canonum *eccl. univ. p. 51. Tom. I. Bibl. jur. can. Hen. Justell.* Quod non oportet ministros locum habere in secretario, & dominica vasa contingere. In *secretario*, vel ut alii codices Romanus, & Dionysii Exigui, retenta græca voce, in *diaconico*. De vestibus sacris in *Diaconico* repositis fides a Typico S. Sabæ *c. 2.* αλλασσουσι την ιερατικην στολην εν τω διακονικω, mutant sacram stolam in secretario. Ecclesiæ vero id junctum fuisse ostendit Codinus *de*

officiis

officiis aulæ Constantinop. cap. 14. *n.* 24. εν δε τη τυ εσπερινυ ωρα, εν μεν συνισταται Πατριαρχης, απερχεται εις την αγιαν σοφιαν ο βασιλευς. και ακυει παρ αυτου τας τυ μεγαλυ βασιλειυ ευχας της διακονικυ, circa vespertinum tempus confert se Imperator ad sanctam Sophiam, si patriarcha præsens sit, auditque ab illo magni Basilii precationes prope diaconicum. Diaconici autem mentio est in *l.* 30. *C. Theod. de hæret.* Vid. ibi Jac. Gothofr. *in Comment.ar.*

DIACONISSÆ *Nov.* 3. *pr.* anus, quibus in carcere vinctorum, pauperum, ægrotantium cura, aliaque pietatis officia demandabantur. Eædem & baptismo tingendis feminis inserviebant, & puellas ad pietatem instituebant, ceu ex antiquitatibus sacris erudite ostendit Casp. Zieglerus *singulari commentario de Diaconis, & Diaconissis vet. Eccles.* Earum ætas quinquaginta circiter annorum definitur *Novell.* 6. *c.* 6. quinquaginta abcisse *l.* 9. *C. de episc. & cler.* At quadraginta annos sufficere, credidit Justinianus *Nov.* 123. *c.* 13. Hein.

DIACOPI, qui in aggeribus fiunt *l.* 10. *D. de extraord. crim.* Scissuras ea voce intelligi notat Alciat. *lib.* 1. prætermiss. *verb. chomata.*

DIADOTÆ, diribitores, divisores in *l.* 28. *C. Th. de erog. milit. annon.*

DIÆTA habitationem in hortis amœnitatis, & voluptatis caussa exstructam significat *l.* 43. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 13. §. *ult. D. de usufr. l. pen.* §. *ult. D. de don. int. vir. & ux.* Lamprid. in Elagabal. *c.* 30. & 31. *Zaetas* adpellat more Græcorum, quia δια sæpe in ζα commutant, ut *Zabulus* pro *Diabolus* apud ecclesiasticos scriptores, veluti apud Cyprian. *Serm. de eleemosyn. & serm. de Zelo & amore* non semel, & apud Paulinum crebro. Add. Marcell. Donat. ad Lamprid. p. 957. Turneb. *advers.* 24. 4. Vid. infra *Zeta.*

Diætæ in ædibus pro cœnaculis *l.* 13. §. 7. *D. de usufr. l.* 32. *D. de donat. l.* 13. §. 2. *D. de acceptil. l.* 1. §. 27. *D. de SC. Silan. l.* 41. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 34. *D. de usu, & usufr. leg.* Diætæ hypocaustæ *l.* 55. §. 3. *D. de legat.* 3.

DIÆTARIUS servus *l.* 12. §. 42. *D. de instr. vel. instr. leg. l.* 1. §. 3. *D. naut. caup. stab.* qui diætarum purgandarum curam habet. *Zetarius* scribitur apud Paull. 3. *sent. tit.* 6. §. 58. Referuntur *Diætarii* etiam inter eos, qui custodiæ caussa navibus præponuntur, junguntur que ναυφυλαξιν *in l.* 1. §. 3. *D. naut. caup. stab.*

DIARIA, diurnum victum, seu diurna cibaria significant, quorum legato neque habitationem, neque vestiarium, neque calcearium deberi, traditur, quoniam de cibo tantum testator sensit *l.* 21. *D. de alim. & cibar. legat.* Petron. *Satyr. c.* 24. *Hodie post ofellum diaria non sumo.*

Diaria aliquando etiam erogationes denotant, ut in *Novell.* 57. aliquando calendarium.

DIASTOLEÆ in *l. ult. C. de tabul. scrib.* dispunctores erant rationum, sive instrumentorum. Διαστελλειν enim, & διαστιζειν dispungere est, conferre scilicet accepta, & expensa, quod & æra dispungere dicitur apud Apulei. *de Deo Socrat.*

DIATRETARIUS in *l.* 1. *C. de excus. artif.* qui vitra cavat, & perforat; dictus απο τυ διατρησαι, quod est *cavare*, vel *perforare*. Salmas. *ad histor. Aug. script. p.* 458. Sunt tamen, qui in

in *d. l.* 1. legendum censent *diabathrarii*, de quibus supra.

DIATRETUS calix *l.* 27. §. 29. *D. ad Leg. Aquil.* De eo supra sub *calix*.

DICARE religioni *l.* 5. §. 8. *D. de don. int. vir. & ux.*

DICATIO pro devotione in *l.* 1. *C. Th. de veteran.* & passim. Vid. Salmas. in *not. ad Pollion. Galien. c.* 14.

DICERE declarare. Dixit Augustus *l.* 1. *C. de sentent. pass.*

Dicere, adseverare. Dico audiendum *l.* 10. *D. de fidejus.*

Dicere, pronunciare. Dicere pœnam sententia *l.* 15. *C. de pœn.*

Dicere renunciare. Dicere falsum modum *rubr. D. si mens. fals. mod.*

Dicere caussam, dotem, jus, legem, mulctam, sententiam, testimonium, vindicias. Vid. suis locis. *Dictum*, id est, conventum *l.* 22. *D. de reb. cred.* Dicta latitudo *l.* 13. §. 2. *D. de serv. præd. rust.* Ceterum in venditione *Dictum* & *promissum* separantur. Et quidem dictum accipitur, quod verbotenus pronunciatum est, nudoque sermone finitur, *Promissum* & ad nudam pollicitationem, & sponsionem pertinet *l.* 1. §. 1. *l.* 19. §. 2. *D. de Ædil. edict.* Dicere enim adfirmare est *l.* 18. *D. eod. tit.* Ceterum quod venditor, ut commendet, *dicit*, sic habendum est, quod ad præstationem attinet, quasi neque *dictum*, neque promissum sit *l.* 37. *D. de dol. mal.* Cic. *de offic. lib.* 3. *c.* 13. *Sin autem dictum non omne præstandum est, quod dictum non est, id præstandum putas*. Hinc *dicere* in venditione *l.* 6. §. 4. *D. comm. præd. l.* 21. §. 3. *l.* 27. *l.* 38. *D. de act. emt.*

DICHONEUTUM æs, quod & figuratum *l.* 1. *C. Th. de collat. ær.* id est, conflatum.

DICIS caussa, hoc est, perfunctorie, & simulate, & ad speciem, non vere, nec ex animo *l.* 1. §. 34. *D. ad SC. Silan.* Sic *dicis* caussa numerationis loco intercedere dicuntur numi *l.* 4. *D. commod.* Consuli de eadem formula possunt Cujac. 5. *obs.* 33. Petr. Victor. *Var. Lect. lib.* 2. *c.* 24. Andr. Schott. *obs. philos. lib.* 5. *c.* 33. & Pet. Pith. *Advers. lib.* 2. *c.* 8. Ceterum quum græco *οσιας ενεκα* usus sit Modestinus, facile patet, quam male Latinus interpres id reddiderit *puritatis caussa*, quum dicis caussa vertere debuisset. *Hein.*

DICTARE actionem, & judicium pro instituere, & inferre dicunt Jurisconsulti *l.* 1. §. 1. *D. de edend. l.* 50. §. 1. *D. de pecul. l. ult. D. pro dot.* & aliis locis.

Dictare etiam testator dicitur, qui testamentario excipiente suprema sua ordinat *l.* 93. *D. de legat.* 3. *l.* 9. §. 1. *D. de hered. inst.* Sic & *l.* 40. *D. de milit. test.* & apud Juvenal. *sat.* 6. *dictabitur* heres.

Dictare, exigere, postulare. Dictantibus ipsis rebus *l.* 2. §. 11. *D. de reg. jur.*

DICTATOR in re trepida proditus est, a quo nec provocandi jus fuit, & cui etiam capitis animadversio data est. Hunc Magistratum, quoniam summam potestatem habebat, non erat fas ultra sextum mensem retinere *l.* 2. §. 18. *D. de orig. jur.* Dictatoribus magistri equitum jungebantur, qui adsociati participales curiæ secundam post eos potestatem gererent, ut *d. l.* 2. §. 18. *l.* 1. *D. de offic. præf. prætor.* traditur.

Dictator figurate, qui rei cuidam pro imperio intercedit, eique obsistit, & obloquitur *l.* 1. *C. Th. de leg. & decret.* & ibi Jac. Gothofr. *in Comm.*

DIENSES Macedoniæ populi *l. fin. D. de censib.*

Dies

Dies more Rom. a media nocte incipit, & sequente nocte finitur *l.* 8 *D. de feriis.* Macrob. *Saturn. lib.* 1. *c.* 3. Diei autem horas ab ortu solis dinumerabant, duodecim diei, totidemque nocti tribuentes. Atque ita primam, sextam, septimam horam, quoties in libris nostris occurrit; accipe *l.* 14. *D. qui test. fac. poss. l.* 1. *D. de manumiss. l.* 7. *D. de usurp. & usuc. l.* 5. *§. ult. D. de servit. l.* 27. *§.* 1. *D. de lib. & post. l. ult. C. de transact. l* 2. *D. de ann. legat.* Cujusque autem diei *major pars* est horarum diei septem, primarum utique, non supremarum *l.* 2. *§. ult. D. de verb. signif.* Virgilius *Aen.* 9. *v.* 156. *meliorem* diei *partem* dixit, quæ, Servio interprete, itidem est horarum septem, non a media nocte, sed solis ortu dinumerandarum. Nam hæ solæ septem horæ, ac ne eæ quidem, negotiis impendebantur a Romanis, quorum occupationes singulis horis ubi describit Martialis *lib.* 4. *epigr.* 8. ita finit, In quintam varios extendit Roma labores, Sexta quies lassis, septima finis erit.

Dies pro quovis tempore, ut in *tit. de in diem addict.*

Annua bima, trima *die* dare est tribus pensionibus per triennium dare *l.* 3. *§. pen. D. de ann. legat.*

Dies cedere dicitur, quando incipit deberi pecunia *l.* 213. *D. de verb. signif.* Venisse dicimus, si adest tempus, quo peti possit *l.* 213. *D. de verb. signif.*

Dies certus, qui quando exstiturus sit, præscitur, a quo differt incertus, qui, quando, an exstiturus sit, nescitur, conditionis vim obtinet *l.* 30. *D. de legat.* 1. *l.* 11. *in fin. D. de legat.* 2.

Dies citerior, vid. suo loco.

Dies continui, utiles, justi. Vide suis locis.

Diem functi pro defunctis *l.* 5. *C. Theod. de sepulcr. viol. l.* 17. *C. Th. de prætor.*

Dies proferre, id est, prorogare, vel producere *l.* 27. *l.* 33. *D. de rec. arb.*

Dies repetita, id est, ut vulgo dicimus, antidata *l.* 2. *D. de fid. instr.* Vid. infra verb. *repetere.*

Dies temporalis *l.* 63. *D. de adpell. l.* 9. *C. Th. de separ. adpell.* Habetur eadem loquutio *l.* 32. *C. de adpell.* & ubique accipitur pro diebus peremtoriis, quos hodie fatalia adpellationis vocant. Cujac. 12. *obs.* 4.

Ex *die in diem.* Vid. *ex* & *in.*

Diffamare, famam alicui diferre, ut loquitur Plaut. *Trinum. Act.* 3. *sc.* 2. *v.* 65. *l.* 5. *C. de ingen. manum.* In deteriorem partem eo verbo usi sunt Tacit. *lib.* 15. *Annal. c.* 19. Ovid. 4. *metam.* 2. 336. & Apulei *lib.* 1. *metam. p.* 108. Hein.

Diffareatio modus sollemnis divortiorum sollemnissimus, & vetustissimus Romanorum, quo uxor, quæ per sacrificium, in quo & panis farreus adhibebatur, in manum convenerat, contrario, & admodum tristi ritu a marito divellebatur. Festus *lib.* 4. voce *diffareatio*: Diffareatio, inquit, genus sacrificii, quo inter virum, & mulierem fiebat dissolutio. Dicta diffareatio, quia fiebat farreo libo adhibito. Hinc Plutarch. *Quæst. Rom. p.* 276. ubi de divortio Flaminis, & Flaminicæ agit, (hos autem conjuges confarreatos esse oportebat) ritumque in eo adhibitum describit: Οἱ δὲ ἱερεῖς, inquit, παρεγένοντο τῇ τοῦ γάμου διαλύσει, πολλὰ φρικώδη, καὶ ἀλλόκοτα, καὶ σκυθρωπὰ δρῶντες. At sacerdotes, qui interfuerunt, quum ejusmodi matrimonium dissolveretur, multa horrenda, inaudita, & tristia fecerunt, Hein.

DIFFERENTIARUM libros novem scripserat Modestinus, unde aliquot in Pandectis capita transcripta sunt. Sumitur vero vocabulum hoc regulariter pro discrimine, ut in *l. 8. D. de eo, quod cert. loc. l. 2. §. 3. D. de nox. act. l. 1. §. 2. D. ad Leg. Corn. de Sicar. l. 38. D. de hered. pet.*

DIFFERRE pro discrepare *l. 16. D. de condict. indeb. l. 53. D. ad Leg. Aquil.*

Differre in aliud tempus rejicere. Ita *differri* quaestio dicitur in tempus pubertatis *l. 1. D. de carb. edict.*

DIFFICILE pro difficulter *l. 13. D. de offic. praesid. l. 5. D. de contrah. emt. l. ult. C. Th. de alim. quae inop. l. 1. §. 9. D. de postul. l. 2. §. 9. D. de orig. jur.*

Difficile, id est raro *l. 13. §. 1. D. de ann. legat.*

DIFFICILIUS Papinianus dixit pro nullo modo, vel plane non *l. 1. D. de pign. l. 8. D. de collat. l. 95. §. 3. D. de solut.* & Julianus *l. 22. §. 7. D. rat. rem hab.* & Ulpianus *l. 25. pr. D pro soc.* Hein.

Singularis est loquutio, In *difficili* esse *l. 29. §. 15. D. de lib. & postum.* Hanc quidam adeo non potuerunt concoquere, ut legerent *casus indifficilis*, quorum κρισιν refellit Alciat. *in fine lib. 4. de verb. signif.* Dionysius vero Gothofredus in *d. l. 29. § 15.* rescribendum putat, *Ille casus in dissimili est.* Sed nec textui quadrat illa emendatio, nec est necessaria. Luculenter enim ostendit Ducker. *de latin. vet. ICtor. p. 390.* eodem modo Livium *lib. 3. c. 8.* dixisse: *Exitus haud in facili est*, & *lib. 3. c. 65. Moderatio tuendae libertatis in difficili est.* & Celsum *lib. 5. de medicin. c. 26 In difficili rem esse*; Nec ignotae sunt similes loquutiones, in proclivi, in expedito, e facili, e difficili, quarum exempla peti jubet ex Jo. Frid. Gronov. *Not. ad Liv. lib. 3. c. 8.* & Nic. Heins. *ad Ovid. de art. am. 3. v. 471.* HEIN.

DIFFICULTAS *l. 83. §. 1. D. de hered. inst. l. 137. §. 4. D. de verb. obl.*

DIFFICULTER *l. 44. D. de test. mil.*

DIFFIDENTIA. Cum magno labore, saepe etiam cum diffidentia, quae plerumque juvenes avertit, serius ad id perducemus, ad quod leviore via ductus sine magno labore, & diffidentia maturius perduci potuisset *§. 2. Inst. de just. & jur.*

DIFFINDI dies ex XII. Tab. jubebatur, quum judex, vel alter ex litigantibus morbo sontico impediebatur *l. 2. §. 3. D. si quis caution.* *Diffindi* autem erat, in alium diem rejici. Unde *diffisiones* apud Gell. *lib. 14. c. 4.* Quum autem in plerisque & Pandectarum & Gellii editionibus sine sensu legeretur *diem diffundi*, veram & genuinam scripturam ex Florentino Codice primus restituit Angel. Politianus *Obs. & emend. syllog. 1. c. 41.* Ipsam vero veterem loquutionem exposuerunt Cujac. 12. *obs. 18.* & Jac. Gothofr. *ad Leg. XII. Tab. 2.* HEIN.

DIFFUNDERE proprie de vino dicebatur, quod diffundi dicebatur ex doliis in amphoras, & cados *l. 6. l. 15. D. de trit. vin. ol.* Aliud ergo est *defundere* vinum apud Paull. 3. *sent. tit. 6. §. 62.* Id enim cauponum esse, jam supra monuimus in *defundere.* HEIN.

DIFFUSUM, id est, amplum. *Diffusum* patrimonium *l. 11. C. de excus.* *Diffusa* servitus *l. 13. §. 1. D. de serv. praed. rust.*

DIGERIES in *l. 4. Cod. Theod. de suariis*, ibi: Animal, quod

quod a possessore tradendum ob *digeriem* prius unius tantum noctis jejunitate vacuetur.

DIGESTA. Hunc titulum Justinianus a veteribus Jureconsultis mutuatus est. Scripserat enim Alfenus *digestorum libros* 40. Julianus *libros* 90. Celsus *libros* 39. Marcellus totidem, Pomponius 5. Scævola 40. Marcianus 7. Harmenop. *lib.* 1. *t.* 1. §. 6. Ἰουστινιανὸς τὰς πολλὰς νομοθεσίας τῶν νομικῶν ἐν πεντήκοντα βιβλίοις διὰ σοφῶν ἀνδρῶν σπουδαίως συνήγαγε ἃ καὶ ΔΙΓΕΣΤΑ, ἤτοι ΠΑΝΔΕΚΤΗΝ, ὡς πάντων δεκτικὰ τῶν νόμων ἐκάλεσεν, Justinianus plurima peneque immensa a veteribus illis Jurisconsultis edita volumina in quinquaginta libros contulit studio, atque opera prudentum, atque in ea re exercitatorum hominum. Quæ etiam *digesta* aut *Pandectas*, quod omnis generis leges complecterentur, nominavit. Rationem utriusque nominis reddidit Imperator.

DIGITUS. Δακτύλου ὕδατος *Digitum aquæ* invenies in *l.* 37. *D. de serv. præd. rust.*

Qui se digito truncabant, ut militiam subterfugerent, curiis addicebantur *l.* 1. *C. Th. de fil. milit. app. l.* 4. *C. Th. de tiron.* Dicebantur etiam *murci*, de quo vocabulo plura Cujac. *lib.* 15. *obs. c.* 40. Jac. Gothofr. in *l.* 4. *Cod. Th. de fil. mil.* Menag. *amæn. jur. c.* 3. *p.* 12. HEIN.

DIGMA græca vox in *l.* 9. *C. Theod. de susc.* idem, quod specimen, indicium, probatio, vel proba, uti vocatur in *l. un. C. Th. de strator. Digma* clandestinum mittere, ut facta collatione adparere possit, sit ne fraus aliqua commissa, nec ne. Inde est, quod & ipse locus, ubi mercium suarum specimen, seu δεῖγμα producere consueverunt mercatores, hoc nomine apud Græcos adpellatur. Vid. Jac. Gothofr. *comm. in d. l.* 9.

DIGNATIO nostra in *l. ult. C. Th. de privil. cor. qui in sacr. pal. mil.* & ibi Jac. Gothofr.

DIGNE exhiberi *l.* 31. *D. de poen.*

DIGNITAS aliquando idem, ac conditio, etiam vilissima. Sic mancipium vestiendum dicitur pro *dignitate* sua *l.* 15. §. 2. *D. de usufr.* ordinum dignitas, familiarumque *l.* 1. §. 13. *D. de insp. ventr.*

Dignitates militiæ opponuntur in *l.* 13. *C. de offic. rect. prov. l.* 8. *C. de pagan. l. ult. C. de jurisd. om. jud. Dignitatis* adpellatione officia simplicia continentur *c. si forte de elect.*

DIGNUS qui meretur. *Dignus* emancipatione §. 2. *Inst. de adopt.* venia *l.* 3. §. 7. *D. de re mil.*

Dignum esse pro tanti pretii esse. Sic dignus fundus, vel servus tot aureis dicitur, qui tot aureos valet *l.* 28. §. 3. *l.* 31. §. 3. *D. de don. int. vir. & ux.* Quanti dignus est fundus *l.* 12. *D. de in rem vers.*

Dignum, id est, conveniens in *l.* 2. §. *ult. D. quis ord. in bon. poss. serv. l.* 17. §. 3. *D. de adopt. & emancip. Dignum* suæ personæ *l.* 18. §. 9. *D. de jur. fisc.* Est hic græcismus, quo usi etiam Plaut. *Pœnul. Act.* 2. *v.* 10. *Trinum. act.* 5. *SC.* 2. *v.* 29. Virgil. *Aen.* 12. *v.* 649. Magnorum haud umquam indignus avorum. *Hein.*

DIJUDICARE inter se dicuntur, qui de re dubia conveniunt. Ut pretium servaret, donec inter vos *dijudicaretur* (in Flor. dijudicaretur) cujus oleum esset *l.* 9. §. 3. D. *de dol. mal.*

DILABI ædificio *l.* 6. *D. de divis. rer.*

DILACERARE bona, & dis-

sipare *l.* 1. *D. de curat. furios.*

DILACERATIO publica *l.* 3. *C. Theod. ad Leg. jul. de ambit.*

DILANIARE corpus pœnis publicis *l.* 1. *C. de emend. serv.*

DILAPIDARE, consumere, & perdere *l.* 25. §. 11. *D. de hered. pet. l.* 11. §. 6. *D. de minor.*

DILATARE actum, & iter *l.* 3. §. 13. *D. de itin. actuq. priv.*

DILATORIA exceptio. Vid. *exceptio*.

DILECTUS, pro *delectus*. Ita in Pandectis Florentinis scribitur, eamque scriptionem in vetustissimis Plauti, aliorumque bonorum auctorum libris constanter reperiri, testantur Rittershus. *ad Paull.* 2. *sent.* 20. §. 1. & Muret. *ad Cic. Philipp.* 6. *c.* 2. Hein. Hinc Ad *delectum* non respondere *l.* 4. §. 10. *D. de re mil. l.* 20. *D. comm. divid.* ubi perperam *delictum* legitur. Nihili enim esse phrasin, *ad delictum non respondere*, nemo non animadvertit. Papinian. *l.* 36. *D. de statu lib.* Circa *dilectum* ordinis.

DILIGENS juris civilis *l.* 27. *D. de jur. patron.* Cornel. Nep. in *Epamin. c.* 3. Adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur.

Diligens custodia, id est, exactior, quam suis rebus quis adhiberet *l.* 5. §. 5. *D. commod.*

DILIGENTER rem inquirere *l.* 9. §. 2. *D. de jur. & fact. ignor.* rationes tractare *l.* 8. *D. de manumiss. test.*

DILIGENTIA culpæ opponitur, ut liquet ex *l.* 63. *D. de contrah. emt.* ubi diligentiam præstare Proculus interpretatur, ut culpa absit. Diligentiam non male definieris usum virium, aliarumque rerum fini adsequendo sufficientium. Verum ex adjuncto verbo augetur, & intenditur hujus vocabuli notio. Interdum enim *exacta*, interdum ea, quam diligens paterfamilias, interdum ea, quam suis quis rebus adhibet, desideratur, ut in *l.* 24. §. 5. *D. solut. matrim. & l.* 17. *pr. D. de jur. dot.* Maritus eam *diligentiam* præstabit, quam in suis rebus exhibet. Et in *l.* 25. §. 16. *D. famil. ercisc.* Non tamen *diligentiam* præstare debet, qualem diligens paterfamilias. Talem igitur præstabit, qualem in suis rebus. Item in *l.* 1. *D. de tut. & rat. distr.* Talem diligentiam præstando, qualem in suis rebus. At in *l.* 3. *D. de peric. & comm. rei vend.* venditor præstare *exactiorem diligentiam* jubetur, quam suis rebus adhiberet. Sed is, qui utendum accepit, *exactissimam diligentiam* custodiendæ rei præstare compellitur, nec sufficit, ei eamdem diligentiam adhibere, quam suis rebus adhibet, si alius diligentior custodire potuerit *l.* 1. §. 4. *D. de obl. & act.* §. 2. *Inst. quib. mod. re contr. oblig.* In rebus quoque commodandis *diligentia* præstanda est, qualem diligentissimus paterfamilias suis rebus adhibet *l.* 18. *pr. D. commod. l.* 1. §. 4. *D. de obl. & act.* §. 2. *Inst. quib. mod. re contr. oblig.* Similiter qui aliena negotia gerit, exactam diligentiam rebus ejus, pro quo intervenit, præstare debet. Paull. 1. *sent.* 5. §. 1. Quæ omnia qui præstat, *omnem diligentiam* præstare dicitur *l.* 24. *Cod. de usur.* Magistratus Reipublicæ non dolum solummodo, sed & latam negligentiam, & hoc amplius, etiam diligentiam debent *l.* 6. *D. de admin. rer. ad civ. pert. Diligentia* præstanda est ab eo, qui commodatum accepit *l.* 5. §. 9. *D. commod. Diligentia* quoque ab herede exigenda est *l.* 47. §. 1. *D. de legat.* 1. Custodiam venditor talem præstare debet, quam præstant hi, quibus res commodata est,

ut

ut diligentiam præstet exactiorem, quam in suis rebus adhiberet *l.* 3. *D. eod. tit.*

Diligentia non ambitiosa *l* 33. *pr. D. de usur.* cui opponitur *insolentia curiosa* in *ead. leg.*

DILUCIDA intervalla furiosi *l.* 9. *C. qui testam. fac. poss.*

DILUCIDE, aperte, clare, diserte *l.* 13. *C. de non num. pec.*

DIMIDIATIS noctibus *l.* 8. *D. de fer.*

DIMINUERE. Vid. *Deminuere.*

DIMISSORIÆ litteræ, vel *Dimissorii* libelli dicuntur, vulgo *apostoli*, ab eo quod caussa ad eum, qui adpellatus est, dimittitur *l.* 106. *D. de verb. signif. l. un. D. de libell. dimiss.*

DIMITTERE damnatos *l.* 31. *D. de pœn.* id est, abire pati.

Dimittere uxorem, id est, repudiare *l.* 37. §. *ult. D. de minor.*

Dimittere creditores ex pecunia *l.* 70. 72. *D. de legat.* 2. *l.* 38. *pr. D. de legat.* 3. Paull. 2. *sent.* 13. §. 8. Dimitti autem creditores dicuntur, quum iis pecunia exsolvitur *l.* 15. §. 5. *D. de re jud. l.* 16. *D. qui pot. in pign. l.* 38. *pr. D. de legat.* 3. *l.* 3. *in fin. D. de separ. l.* 10. §. 1. *l.* 17. *l.* 16. *D. quæ in fraud. cred. l.* 28. *D. de pact. dot. l.* 1. *D. de distr. pign. l.* 3. *C. de his, qui in prior. cred.*

Dimitti etiam debitor dicitur, quando liberatur *l.* 4. *pr. D. de decret. ab ord. fac.* Dimitti debito *l.* 19. *D. de dol.* obligatione *l.* 41. *D. de oper. libert.* Dimissis legatis, id est, solutis *l.* 6. *pr. D. si quis omiss. causs. test.*

DINOSCITUR liber a servo *l.* 7. *D. de contrah. emt.* Juv. *Sat.* 10. *v.* 2. *seq.* pauci dinoscere possunt vera bona, atque illis multum diversa remota erroris nebula.

DINUMERARE passus *l.* 1. *D. si quis caut.*

DINUMERATIO dierum *l.* 1. *D. si quis caut.* temporis *l.* 39. *D. ex quib. causs.*

DINUMMIUM in *l. un. C. de Alexandriæ primat.* ita a præstationis quantitate, & modo adpellatum vectigal, quod fisco, vel reip. præstatur pro mercibus, quæ importantur, & exportantur, quod εξαγωγιον Justinianus vocat in edicto *de Alexandrinis.* διχεραтον Græce dixeris: quale ad reficiendos urbis muros a Leone Iconomacho, teste Cedreno *fin. Tom.* 1. a Nicephoro, si fides Constantino Manass. in *Annal. p.* 93. *inter script. R. B.*

DIOECESES adpellabantur administrationes multarum provinciarum; quæ in unum coactæ per Præfectos prætorio, & eorum vicarios regebantur *l. un. C. ut omn. jud. l.* 3. *C. Theod. de collat. equor. l.* 34. *C. Th. de navicul.* Veluti sub præfectura prætoriana Orientis quinque erant *Dioeceses*, Oriens, Ægyptus, Asiana, Pontica, Thracica, quemadmodum ex *l. un. C. ut nemo ad suum patroc. l.* 5. *C. de temp. & repar. adpell. l* 2. *C. de milit. vest. l.* 1. *C. de comit. l.* 10. *C. de numerar. l.* 6. *C. de fund. patrim. l.* 97. *C. Th. de decurion.* & ex *Notit. Imp. Rom.* liquet. Quarum Dioeceseon unaquæque plures provincias complectebatur. *Orientis* certe *dioeceseos* quindecim erant provinciæ, *Ægyptiaca* sex, *Asiana* decem, *Pontica* totidem, *Thracica* sex. Præfecturæ vero prætorianæ *Illyrici* Dioeceses duæ suberant, *Macedonia* & *Dacia*, quarum illa provincias sex, hæc quinque capiebat. *Ægyptiacæ* quoque Dioeceseos mentio fit *l.* 8. *C. de heret.*

Hanc orbis Romani descriptionem in certas *Dioeceses* luculenter

descripsit Philipp. Berterius *in libris* πιθανῶν insertis *Tom. IV. Thesaur. jur. civ. p.* 889. *sequ.* Totus Orbis Rom. in *orientale*, & *occidentale* imperia dividebatur. Claudian. *de bell. Gildon. v.* 3. Conspirat gemini frænis communibus orbes. Corippus *lib.* 1. Omnia vectantes gemini commercia mundi. Orientalis Imperii quinque erant *Diœceses*, quibus præfectus prætorio orientis, duæ, quibus præfectus prætorio Illyrici vice sacra præerat. Priores Oriens, Ægyptus, Asiana, Pontica, Thracia *l.* 2. *C. de milit. vest. l.* 1. *C. ut nem. ad patrocin.* posteriores Macedonia, & Dacia. *Diœceses* orientis metropolin habent Antiochiam, quam Zosimus *lib.* 1. *c.* 27. τῆς ἑῴας πάσης μητρόπολιν, *totius orientis metropolin* vocat, Ægyptus Alexandriam τὴν πάσης Αἰγύπτου μητέρα, Pacatius *metaphr. Europ. lib.* 2. *c.* 3. Asiana Ephesum jam Paulli Apostoli ætate Asiæ metropolin, Pontica Cæsaream Cappadociæ urbem, Thracia olim Heracleam, postea Constantinopolin, Macedonia Thessalonicam μητέρα πάσης Μακεδονίης, *matrem totius Macedoniæ*, uti vocatur *Antholog. lib.* 1. *cap.* 26. *epigr.* 4. Dacia vel eamdem Thessalonicam, vel Ulpiam Trajanam, seu Zarmithegethusam, vel Sardicam. Occidentis Diœceses erant sex, Italia, cujus metropolis Mediolanum, Illyricum, cujus metropolis Sirmium, Africa, cujus metropolis Carthago, Galliæ, quarum caput Augusta Treverorum, Hispaniæ, quarum urbs prima Emerita, denique Britanniæ, in qua Eboracum eminebat. Ex his Italiam, Illyricum & Africam, antequam singularis præfectus prætorio Africæ a Justiniano constitueretur, Præfectus prætorio Italiæ, Gallias, Hispanias, & Britannias præfectus prætorio Galliarum administrabat. Singulas Diœceses sub se plures provincias habuisse, jam Brissonius notavit. Orienti recte tribuit quindecim, earum quinque constat fuisse consulares, Syriam, Palæstinam, Phoenicem, Ciliciam, & Cyprum, decem præsidiales, Palæstinam secundam, Phoenicem Libani, Euphratensem, Syriam Salutarem, Mesopotamiam, Osrhoenam, Ciliciam secundam, Arabiam, & Isauriam. Sex Ægypti provinciæ hæ enumerantur, Ægyptus, Thebais, Lybia superior, Lybia inferior, seu Pentapolis, Arcadia, quæ omnes a Præsidibus regebantur, & Augustamnica, quæ a Correctore. Asianæ Diœceseos non decem, sed undecim fuerunt provinciæ, una proconsularis Asia, tres consulares, Pamphylia, Hellespontus, & Lydia, septem præsidiales Lycaonia, Pisidia, Phrygia prima, seu Pacatiana, Phrygia secunda, seu salutaris, Lycia, Caria, & Insulæ. Diœceseos Ponticæ duæ provinciæ parebant consularibus, Galatia, & Bithynia, una Correctori, Paphlagonia, octo Præsidibus, puta Honorias, Cappadocia prima, Cappadocia secunda, Hellenopontus, Pontus, Polemoniacus, Armenia prima seu major, Armenia secunda, seu minor, Galatia salutaris, vel secunda, ut adeo & hujus Diœceseos non decem, sed undecim fuerint provinciæ. Thraciæ Diœceseos sex provinciæ fuerunt, duæ consulares, Europa & Thracia, quatuor præsidiales, Hæmimontium, Rhodope, Mœsia secunda, & Scythia. Sex Macedoniæ Diœceseos provinciarum una erat proconsularis, Achaia, duæ consulares, Macedonia, & Creta, tres præsidiales, Thessalia, Epirus vetus, Epirus nova cum parte Macedoniæ salutaris, vel secundæ. Quinque Diœceseos

ceseos Daciæ provinciæ sunt Dacia mediterranea consularis, Dacia ripensis, Mœsia prima, Dardania, Prævalitana cum parte Macedoniæ salutaris, præsidiales. Occidentis Diœceseon primæ Italiæ, septemdecim fuere provinciæ, octo consulares, Campania, Tuscia cum Umbria, Picenum suburbicarium, Flaminium cum Piceno annonario; Æmilia, Venetia, Liguria, & Sicilia, duæ Correctoriæ Apulia cum Calabria, & Lucania cum Bruttiis, septem Præsidiales, Samnium, Valeria, Sardinia, Corsica, Raetia prima, Raetia secunda, & Alpes Cottiæ. Diœceseos Illyriæ sex referuntur provinciæ. Nam consulari paruit Pannonia secunda, Correctori Savia, Præsidibus Dalmatia, Pannonia prima, Noricum Mediterraneum, & Noricum ripense, quibus tamen septimam provinciam Valeriam addendam putarat laudatus Berterius *ibid. Diatrib.* 1. *c.* 5. *p.* 821. Ad Africam pertinuere provinciæ sex Carthaginensis, seu Zeugitana, proconsularis (hunc enim unicum in occidente proconsulem reperimus) Byzacium, & Numidia, consulares Tripolis, Mauritania Cæsariensis, & Sitifensis, præsidiales. Galliarum septemdecim numerabantur provinciæ, & in his sex consulares, uti Viennensis, Lugdunensis prima, & Belgica secunda, undecim præsidiales Aquitania prima, Secunda, Tertia, seu Novempopulania, Lugdunensis Secunda, Tertia, Quarta, quæ & Senonia adpellata, Maxima Sequanorum, Narbonensis prima, Narbonensis secunda, Alpes maritimæ, Alpes Pœninæ cum Graiis. Hispaniarum Diœcesis e septem constata provinciis tres habuit consulares, Lusitaniam, Baeticam, Callæciam, & quatuor præsidiales Tarraconensem, Carthaginiensem, Tingitanam, & Insulas Baleares. Britanniæ Diœcesis in quinque provincias descripta fuit, consulares duas, Maximam Cæsariensem, & Valentiam, & tres Præsidiales Britanniam primam, Britanniam secundam, & Flaviam Cæsariensem. *Hein.*

Diœceses auctore Pelagio Pontifice in *can. scitote* 2. *caus.* 6. *quæst.* 3. in provincia plures comprehenduntur; siquidem in ea Episcopos decem, vel undecim metropolitani coadjutores adesse oportere ait. Huc quoque facit *c. si quis Episc.* 2. *caus.* 6. *quæst.* 4. & *c. quamvis* 4. *de præbend. in* 6. quo definitum est, sacerdotium rescripto Pontificis assignatum alicui in diœcesi non ubique in tota provincia esse collatum.

Diœcetæ præfecti, curatores alicujus rei. Sic Diœcetæ piarum actionum *l.* 46. §. 1. *C. de episc. & cler.* ergasticorum *l.* 5. *C. de episc. aud.* Usus eodem vocabulo est Cic. *pro Rabir. c.* 8. & 9. Hein.

Διοικηταὶ pro actoribus *l.* 48. *D. de judic.*

Diomedes. Ejus & Glauci permutatio in proverbium abiit, de qua Homerus *Iliad.* ζ. *v.* 236. Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων, *Aurea æneis, centena novenariis* permutavit. Huic permutationi suam in perpurganda jurisprudentia operam comparat Justinianus, seque pro æneis aurea posteris reddidisse ait *Const. Omnem reip.* §. *ult. ad Antecessor.* Hein.

Diphilus servi nomen *l. ult. D. de fideic. libert. l.* 50. *D. de admin. & peric. tut.*

Diploma, vid. infra *duploma.*

Diptycha in *l.* 1. *C. Th. de expens. ludor.* erant quæ Magistratus officia ineuntes amicis donabant. Vid. Jac. Gothofr. *comm. ad d. l.* Est, qui diptycha a mo-

a monetariis, five editoribus ludorum ideo miffa ad amicos putat, ut in his notarent amici, quæ vellent, five quæ notare vifa in fpectaculis.

Directarius (vel rectius *Derectarius*) adpellabatur, qui fe furandi animo in aliena cœnacula dirigebat *l. 7. D. de extraord. crim.* Paull. 5. *fent.* 4. §. 8. Vetus Gloffarium: *Directarius*, *ὁ εἰς τὰς ἀλλοτρίας οἰκίας τῷ κλέψαι εἰσερχόμενος οἰκίας, καὶ θυρεπανοίκτης*, qui in alienas ædes furandi cauffa ingreditur, januarum effractor. Legi merentur, quæ de etymo, & notione hujus vocabuli adnotavit Ger. Henr. Urfinus *obferv. philolog. c. 7.* Menag. *Amœn. jur. civ. c. 39. p. 277.*

Directo, id eft, recto jure, ut in §. 1. *Inft. de fideic. hered.* feu directo jure, ut *l. 9. C. de teftam. manum.* Sic directo agere, & *pretoria actione* opponuntur *l. 26. §. 12. D. de noxal. act.* itemque directo agere, & *de peculio l. 3. §. 4 D. commod. l. ult. D. pro foc. §. ult. Inft. quod cum eo, qui in al. pot.* nec non directo agere, & noxaliter §. 5. *Inft. de noxal. act.* denique directo agere, & *utili actione* experiri *l. 45. D. folut. matrim.*

Adverfa quoque funt *directo*, & *per fideicommiffum l. 16. D. de fideic. libert. l. 2. C. quand. & quib. quart. pars* §. 1. *Inft. de codicill.* Ex *directo* & ex fideicommiffo *l. 56. D. de manum. teft. l. 12. §. ult. D. de fideic. libert.* Directo data libertas *l. 55. D. eod. tit.* tunc intelligitur, quum non ab alio fervum manumitti rogat teftator, fed veluti ex fuo teftamento competere vult libertatem §. 2. *Inft. de fing. reb. per fideic.* Eodem fenfu directo fubftituere quis dicitur, id eft, non per fideicommiffum *l. 15. D. de vulg. & pup. fubft.*

Directo aliquando *ἀμέσως*, fine medio, non interveniente alio. Et hoc fenfu Scævola *directo* oppofuit *per fucceffionem*. Non directo, fed per fucceffionem ad filium hereditas patris pervenit, id eft, non *ἀμέσως*, fed mediate ab extraneo, quem pater exheredato filio fubftituerat, quique filium illum a patre exheredatum poftea fcripferat heredem *l. 103. D. de legat. 3.* Vid. infra *directus, a, um.*

Directorium in *l. 3. C. Th. de can. frum. urb. Rom.* eft iter rectum, recta navigatio, ut vocatur *l. 31. C. Th. de navicular.* Sic & *ὁδηγνώμων*, quafi dicas director viarum, manfionum, qui fcilicet viam dirigit, præparat *apud Suidam.* Gothofr. *in d. l.*

Directus, *us.* Quod fi altera pars, locorum adepta dominium, fubterfugiendo moras adtulerit, ne poffit controverfia definiri ad locorum ordines, (&) *directus*, Agrimenfor dirigatur ad loca &c. Ibi *directum* vocem Agrimenforiæ arti propriam effe notat Jac. Gothofr. pro qua *directurum* dixit Innocentius Agrimenfor ille, cujus, ut primus indicavit Sichardus, meminit Ammianus Marcellin. *lib. 19.* Innocentius inquam ille in libello de literis notis juris exponendis ipfum terminum, inquit, & ipfum locum directura trifinium facit. Alii *recturam* vocant, Hygenus inquam, Aggenus, Frontinus. Et huc pertinens verbum *dirigere*. vid. infra.

Directus, a, um. Hoc epitheton Jurifconfultis frequentiffimum & actionibus, & donationibus, & inftitutionibus, & judiciis, & libertatibus datis, & fubftitutionibus, & generatim verbis tribuitur. *Directa* actio non uno fenfu accipitur. Interdum enim *utili*, interdum *contraria*,

inter-

interdum *pretoriæ* opponitur. Primo significatu *directæ* dicuntur actiones, quæ recta ex verbis legis, vel edicti descendunt, quum *utiles* ex æquo & bono ad propositum negotium accommodentur per interpretationem *l.* 47. *D. de negot. gest. l.* 37. *D. de obl. & act. l.* 3. *D. de sent. pass. l.* 27. §. 10. *in fin. D. de procurat.* & aliis locis.

Directa, seu *recta* judicia opponuntur contrariis *leg.* 58. §. 2. *D. commod.* & *directa* actio *contrariæ leg.* 20. *D. de neg. gest.* Directæ vero actiones tunc intelliguntur, quæ ex negotio gesto principaliter competunt, unde & principales adpellantur *l.* 17. §. 2. *D. commod.* Scilicet utrinque *directa* actio aliquando competit, cum uterque eorum, inter quos negotium fuit celebratum, ex eo pariter obligatur, veluti in emtione venditione, ubi actio emti directa, & venditi etiam directa est. Aliquando ex una parte *directa*, ex altera *contraria*. Illa datur adversus eum, qui statim ex contractu obligatur, eique competit, qui nonnisi ex post facto obligationi subest. Sic *directa* competit actio *mandati* adversus mandatarium, huic vero ad indemnitatem consequendam ex post facto competit mandati *contraria*.

Interdum *Directa* actio legitimam, seu legibus proditam significat. Et ita *directa* in rem actio est jure civili prodita §. 3. *Inst. de action.* ad differentiam *Publicianæ*, quæ a Prætore inventa, introductaque est. Sic *directa* in rem actione dominium vindicando *l.* 6. *C. quib. non objic.* Sic & in *l.* 24. *C. de rei vind.* Directa vindicatio vocatur, quæ adminiculo rescissoriæ actionis (prætoriæ) non indiget. *Directa* actio etiam dicitur hereditatis petitio, quippe quæ heredi datur ex LL. XII. Tabularum *l.* 3. §. *ult. C. de carbon. edict.*

Directa actio & *directum* judicium in *l.* 3. *l.* 5. §. 13. & *l.* 17. *D. ad exhib.* ratione præparatoriæ actionis dicitur, & principale judicium significat, cujus præparandi caussa aliud præmittitur, veluti rei vindicationem, ad quam via sternitur per actionem ad exhibendum.

Directa actio & ea est, quæ in solidum competit, ad differentiam *noxalis* §. 5. *Inst. de nox. act. l.* 26. §. 4. *D. eod. tit.*

Directa donatio ad differentiam ejus, quæ mortis caussa constituta *l.* 25. *C. de donat.*

Directa institutio *precariæ*, seu *fideicommissariæ* opponitur *l.* 19. *D. de testam. milit.*

Directæ libertates, quæ verbis directis, seu directo datæ sunt *l.* 12. *D. si quis omiss. caus. test. l.* 11. §. *ult. l.* 24. §. 1. *D. ad S C. Trebell.* & alibi passim. Hinc *directæ* & *fideicommissariæ* libertates sæpe opponuntur, ut in *l.* 12. *l.* 28. §. *ult. D. si quis omiss. caus. test.* Vid. supra *directo.*

Directæ substitutiones separantur a fideicommissariis *l.* 7. *C. de impub. & al. subst. l.* 26. *C. de inoff. test.*

Directa verba, id est, civilia, legitima, imperativa, quibus recta hereditas, vel legatum, vel libertas relinquitur, qualia sunt hæc Heres esto, heredem facio, instituo, do lego, præcipito, tibi habeto, sumito, vindicato, heres damnas esto dare, sinito eum habere, relinquo, liber esto *l.* 2. *C. commun. de legat. l.* 15. *C. de test.* Quibus adversabantur verba fideicommissi, seu precaria, quæ inflexa sunt, & oblique, precativeque, non imperative concipiuntur. Sic *directis* verbis adimitur hereditas *l.* 4. *C. de his quæ ut indign.* datur libertas *l.* 14.

C.

C. de testam. manum. stipulatio componitur *l.* 10. *C. de contrah. stipul.* substituitur *l.* 7. *C. de impub. & al. substit.*

DIRIGERE, ad certum finem referre. *Dirigere* actionem *l.* 12. *D. de procurat. l.* 1. *C. de exsequut. rei jud. & passim* destinationem in aliquem *l.* 77. §. 10. *D. de legat.* 2. intentionem *l.* 77. §. 26. *D. eod. tit.* pactum *l.* 40. *D. de pact.* petitionem adversus aliquem *l.* 20. §. 8. *D. famil. erciscund.* verba stipulationis *l.* 5. *D. ut legat. seu fideic. causs. cav.* Directum ad speciem *l.* 28. *D. de reg. jur.*

Dirigere fines in *l.* 2. §. 1. *D. fin. regund.* In Novella Theodosii & Valentiniani: Agrimensor pro laborum vicissitudine, si limitem *direxerit*, volumus, ut per singulas possessionis uncias singulos aureos accipiat pro intentione, quæ inter partes sopiatur. Aggenus *Comment. in Frontin. p.* 68. de rigore agens: Termini quoque quibusdam locis positi sunt, ut ab uno ad unum *dirigantur* per pedes a 420. ad 380. & infra hoc si licet. Quibus ex locis adparet dirigere vocabulum etiam agrimensorium esse. *Dirigere* viam *l.* 9. *D. de servit.*

Dirigere, sequioris ævi scriptoribus est mittere. Quam significationem verbi sæpe in Pandectis, sæpius in codice deprehendimus. *Dirigat* acta cum refutatoriis partium, suisque litteris ad nos *l.* 19. *C. de adpellat. & consult.* Archigerontes & Diœcetæ *diriguntur* *l.* 5. *C. de episc. aud.* Quidquid exactum fuerit dirigatur *l. ult. C. de collat. fund. patr. & emphyt.* Judices ad aliud judicium *dirigantur leg.* 4. *C. de pedan. jud.* Dirigere litteras *l.* 65. *D. de procurat.* navigium *l.* 3. *Cod. de naut. fœn.* officium suum *dirigere* *l.* 7. §. 10. *D. commun. divid.* reos ad judicium *l.* 7. *l.* 9. *pr. C. de defens. civit.* rescriptum *l.* 1. *C. de divers. rescr.*

DIRIMERE affinitatem *l.* 43. §. *ult. D. de procur.* jura *l.* 9. *D. de div. reg. jur.* matrimonium *l.* 13. *Cod. de inst. & subst.* societatem *l.* 27. *D. pro soc.* id est, divellere, dissolvere.

Dirimere controversiam *l.* 2. §. 1. *D. fin. reg.* cunctationem *l.* 20. *D. de manumiss.* aliquid judicio *l.* 6. §. *ult. D. de his qui not. infam.* litem *l.* 3. §. 2. *D. de judic.* quæstionem *l.* 8. §. *ult. D. fin. regund.* varietatem *l.* 13. §. *ult. D. de ann. leg.* id est, decidere, rescindere.

DIRIPERE aliquid ex naufragio *l.* 4. §. 1. *D. de incend. ruin.* Direptorum negotiorum audientia *l. ult. C. de ordin. cogn.* Direptum stillicidium *l.* 20. §. 5. *D. de serv. præd. urb.*

DIRUERE ædes *l.* 73. *D. de contr. emt.* aquæ ductum *l.* 27. §. 32. *D. ad Leg. Aquil.* sepulcrum *l.* 2. *D. de sepulcr. viol.* villam *l.* 2. *D. quib. mod. ususfr. fin.*

DISCEDERE a marito *l.* 8. *D. de bon. damn.* cum bona gratia, id est, divertere *l.* 32. §. 10. *D. de don. int. vir. & ux.*

Discedere dicitur dominium ab aliquo *l.* 10. §. *ult. D. de cond. furt.*

DISCEPTARE dicitur arbiter inter litigatores *l.* 11. *D. de recept. arbitr.* id est arbitrari. Itemque de exceptionibus quibusdam omnino ipse debet disceptare, qui ad exhibendum actione judicat *l.* 1. §. 13. *D. ad exhib.*

Sed & litigatores disceptare, id est, contendere dicuntur. Sic disceptare civilibus actionibus de caussa *l.* 2. *C. si non comp. jud.*

DISCEPTATIO pro lite, seu lite *l.* 7. *D. de jud. l.* 3. *C. eod. tit. & passim.*

DISCEPTATOR pro judice, seu arbitro *l. 3. §. 1. l. 17. D. de recept. arbitr. l. 7. D. fam. ercisc.* Et hunc sensum huic vocabulo tribuit Cic. *in partit. orat. c. 3.* Hinc *disceptator*, & reconciliator pacis apud Liv. *lib. 35. c. 44.* & Val. Max. *lib. 2. c. 10. ex. 4.*

DISCERE. Nota formulam Ictorum *Didici l. 1. §. 25. D. de vi arm. l. 50. D. de minor. & possim.* qua utuntur, quando sententiam suam aliorum auctoritati opponunt.

DISCESSIO fieri dicebatur, quum in diversas sententias ibant senatores. Exempla hujus loquutionis habemus apud Cic. *lib. 1. ad famil. Epist. 2. ad Attic. lib. 42. Epist. 31.* Plin. *lib. 2. Epist. 10. lib. 8. Epist. 14.* Suet. *in Tib. c. 31.* Tacit. *3. annal. 62. & lib. 14. c. 49.* Gell. *lib. 3. c. 18. & lib. 14. c. 7.*

DISCIDIUM pro divortio, & repudio *l. 8. D. de capt. & postl.* Martial. *lib. 10. Epigr. 41. v. 8.* Discidium non est hoc, Proculeia, lucrum est. Add. Suet. *in Domit. c. 3.*

Discidium pro schismate, haeresi, *διχοστασία l. 2. C. Th. de haeret.*

DISCINGERE pro distinguere, & judicare, dirimere *l. ult. C. Th. de palat. sacr. larg. l. 2. C. Th. de offic. rect. prov. l. 64. C. Th. de adpell. l. 2. l. 3. C. Th. quor. adpell.* Rufinus *histor. ecclef. lib. 19. c. 2.* His omissis illa, quae ad fidem Dei pertinent, absque ulla animorum contentione *distringite*, ubi & *distinguere* alibi legitur. Add. *l. 17. l. 18. C. Th. de agent. l. 4. C. Th. fin. regund. l. 20. C. Th. de div. off.* Vid. Savaron. in Sidon. *lib. 2. ep. 7.* & Juretum in Symmach. *lib. 10. ep. 52.*

DISCIPLINAE nomen in quodlibet artificium cadit. Hinc in *disciplinam* se dare, Gell. *lib. 5. c. 10. Disciplinis*, vel arte instituere *l. 27. §. 2. D. de usufr.*

Disciplina speciatim pro clericatu. Disciplinam saeculo probabilem eligere *l. 19. C. de Episc. & cler.* Vid. Jac. Gothofr. *adnot. & Comm. ad l. 44. C. Th. eod. tit.*

Disciplinae etiam nomine venit accuratus ordo domi, ac militiae servatus. Hinc Adversus publicam disciplinam plebem suscipere, & defendere, idem est, ac seditionem concitare *rubr. & l. un. C. Th. de his qui pleb. aud. contr. discipl. publ. collig.*

DISCIPULUS non modo liberalium studiorum, sed & cujusvis artis vocatur *l. 1. C. de stud. liberal. l. 5. §. ult. D. ad Leg. Aquil. Discipuli* fullonis *l. 5. §. 10. D. de institor.*

DISCRETIO animalium *l. 62. D. de usufr. l. 17. §. 2. C. de advoc. divers. jud. l. fin. pr. C. de SS. Eccl.* id est separatio.

DISCRETUS. *Discretis* surdo & muto sancimus *l. 10. C. qui test. fac. poss.* id est, iis, qui alterutro vitio laborant, non utroque simul.

Discretae gentes, id est, distinctae *l. 5. D. de just. & jur.*

DISCRIMEN periculum. Discrimen capitis, & fortunarum *l. 1. C. quae res ven.* existimationis *l. 7. D. de injur.* litis *l. ult. C. de poen. jud.* periculi poenae *l. 2. C. de fid. instr. Discrimen* suum curia novit, Formula interloquutionis in *l. 71. C. Th. de dec.* quae sic id innuit: Curialium penuriam in periculum reliquorum recidere. Vid. Jac. Gothofred. *comm. ad d. l.*

DISCURSUS de navibus judiciariis usurpatur *l. un. in fin. C. Th. de lusor. Danub.* Vid. infra art. *judiciariae naves* & Dis-

cur-

cursus veredorum *l.* 16. *C. Th. de curs.*

Discursus. Nutricibus, quarum detestabile ministerium fuisse arguetur, redemtique *discursus* pœna immineat *l.* 1. *C. Th. de rapt. virg.* ubi *discursus* sunt internuncia, verborumque ministeria ad virginem alliciendam.

Discus in *l.* 19. §. 1. *D. de furt. l.* 21. *l.* 26. §. *ult. D. depos.* est orbis, in quo cibus in mensa tractatur, & conciditur. Alias vocabuli notiones exposuit Cæl. Rhodig. *lib.* 14. *var. lect. c.* 12.

Discussio in *l.* 1. *C. Th. de discussor. l.* 14. *C. Th. de jur. fisc.* Discussionum comitiva *l. ult. C. Theod. ad leg. jul. de ambit.* munus scilicet discutiendi, & inquirendi opus publicum, vel discutiendi rationes, sed impensas publicas extra ordinem commissum. Vid. *Comment.* Jac. Gothofr. *ad d. l.* & varia ibi Cassiodori, & Symmachi loca.

Discussio pecuniæ *l.* 14. *Cod. Th. de jur. fisc.* id est, per quam excepti, & expensi ratio clarescit, ut hac ipsa lege explicatur. Discussio, vel ratiocinium in *l.* 1. *C. de ratioc. oper. l.* 6. *C. de adv. div. jud.*

Discussio jugorum *l.* 3. *C. de discussor.*

Discussione honorum, & munerum civilium omnium perfunctus *l.* 5. *C. Th. de decur.* ubi Gothofredus *discussionem* honorum de eo dici, ait, qui si discutiatur, omnibus honoribus functus reperiatur. Alii, inter quos Heineccius, pro *discussione* legi malunt *decursione*.

Discussiones Justinianus *Nov.* 147. *c.* 2. vocat, quæ *δικαίαν εἴσπραξιν κατ' αὐτῶν ἐπάγουσι, τοὺς οὐ προσηκόντως ἐκ τοῦ δημοσίου λαβόντων*, quæ justam illorum exactionem inducunt, qui non convenienter à fisco acceperunt.

Discussor in *l. pen. C. quor. appell. non rec. l.* 21. 29. *C. Th. eod. tit.* & passim. In vetustis Glossariis redditur *πράκτωρ, πρακτευτής*, alias *λογοθέτης*. Et rationes certe fiscales, & publicas dispunxisse *discussores*, non dubium est. Meminit & Cassiodorus *lib.* 4. *var. c.* 38. errorque est in hoc verbo apud eumdem auctorem *lib.* 9. *var. cap.* 10. in qua *discursoribus* pro *discussoribus* legitur. De his legi præ ceteris meretur Car. Labbæus in *Constitutionib. novis X. Impp. Græcolatin. p.* 56.

Discutere litem *l.* 35. §. 2. *D. de rec. arb l.* 8. *C. de exsequut. rei jud.* matrimonia *l.* 2. *D. de don. int. vir. & ux.* periculum *l.* 4. *D. de naut. fœn.* sponsalia *l.* 2. *D. de divort.* id est, dissolvere.

Disertus, vel *Disertissimus*, epitheton, & elogium jurisconsultorum forensium, & advocatorum *l.* 5. *C. de bon. quæ lib. l. ult. C. de inst. & substit.* Lamprid. in *Alexand. Sever. cap.* 16. Rationem reddit Bynkersh. 7. *obs.* 6. Quum enim antea distincta essent jurisconsultorum, & oratorum officia, postquam serviente jam republica paullo minus pretii statui coepit eloquentia, jurisconsulti ipsi caussas orare, atque adeo advocati; & oratoris officia conjungere cœperunt. Eodem pertinet gloriosæ vocis munimen in *l.* 14. *C. de advoc. divers. jud.* nec non elogium *Disertissimi* legum oratores, & oratores maximi, & *πρέπων* in *Const. ad Antecess.* §. 2. 6. & in *Const. græca de conf. pand.* §. 9. Hein.

Disjuncti in jure civili adpellantur; qui re, non etiam verbis conjuncti sunt, & *disjunctim* relictum, quod duobus separatim, & diversis orationibus relictum est, in hunc modum:

Titio

Titio hominem Stichum do lego, Caii Stichum do lego. §. 8. *Inst. de legat.* Disjuncti ab ipso testatore aperte sunt sermone distincti *l. un. C. de caduc. toll.*

DISJUNCTIM alias est sub disjunctione, seu alternatione, ut sub diversis conditionibus disjunctim positis *l.* 51. *D. de condit. & demonstr.*

DISJUNCTIVE idem quod disjunctim. Disjunctive commixti *l.* 34. *D. de leg.* 1.

DISJUNCTIVUM est, veluti quum dicimus, aut dies, aut nox est, quorum posito altero, necesse est alterum tolli, item sublato altero, poni alterum *l.* 124. *D. de verb. signif.* Hinc *disjunctivo* modo comprehensa plurium rerum dinumeratio plura legata non facit *l.* 35. *D. quand. dies leg. ced.* Disjunctivo modo conditiones adscriptae *l.* 18. *D. de cond. & dem.*

DISPAR, impar, dissimile. Ex disparibus partibus servum habere *l.* 13. §. *ult. D. de instit. act.*

DISPENDIUM, & *compendium* opponuntur *l.* 65. §. 6. *D. pro soc. Varr. de ling. lat.* Dispendium ideo, quod in dispendendo solet minus fieri. *Dispendium* caussae, ac fortunarum *l.* 30. *Cod. de appell.* existimationis *l. ult. C. de poen. jud.* pudoris *l.* 1. *C. Th. de habitu.*

Dispendium negotiatorum, id est, tributa, & collationes, quae a negotiatoribus praestabantur *l.* 10. *C. Th. de Episc.*

Dispendium in *l.* 25. *C. Th. de susceptorib.* In aridis fructibus centesimam levandi *dispendii* caussa a possessore susceptor accipiat. Ibi autem *dispendium* est pro imminutione.

DISPENSANTUR incrementa Nili *l.* 10. *D. de extraord. crim.*

DISPENSATIO *c. in caussis de sent. & re jud.* est juris, seu regulae per eum, ad quem spectat.

Dispensatio ex mente juris canonici definiri potest, quod sit provida, & gratiosa legis prohibitivae, vel praeceptivae a legislatore, justa caussa id suadente, facta relaxatio, vel ad terminatum quoddam tempus, vel in certo, & peculiari dumtaxat casu, hoc effectu, ut contra legis rigorem aliquid licite, & valide fieri queat, vel ut, quod inutiliter & contra leges factum, subsistat, salvo legis laxatae vinculo, & vigore. Eamus per singula, ut conceptus hujus termini moralis evidentior fiat. Dicimus provida & gratiosa legis relaxatio, quod prudens legislator pro re nata circa leges versari oporteat providendo, ne, neglecta publica, & communi utilitate *sotempestive* legis vigorem sequatur, sed pro re nata quandoque quid ex eo remittat. Gratiosa vero haec relaxatio est intuitu beneficii, quod in eum, vel eos confertur, intuitu cujus, vel quorum legis vigor remittitur, unde etiam passim *misericors c. un. decretal. de furtiv. ord. susc.* & ipsa dispensatio vocatur misericordia *c. un. in fin. decretal. de clerico per salt. promot.* Quamquam autem *dispensatio* frequentius se exserat circa legem prohibitivam, quandoque etiam lex praeceptiva relaxanda. Sic est dispensatio cum clerico, qui praetermisso diaconatu ad superiores ordines transit *c. sollicitudo dist.* 52, quo in exemplo habes dispensationem ejus etiam, quod nullitatis vitio laborat. Peragenda quidem regulariter haec relaxatio a Legislatore. Hinc judici subalterno haud permissa est dispensandi libertas, qui minister legum est, non arbiter. Non ergo dispensare

potest,

poteſt, niſi quatenus legiſlator id conceſſerit, veluti determinatis negotiis, in quibus inferioris diſpenſatio toleratur, ut in *c. ſi alicujus 59. de elect. c. ſi quis presbyter & c. presbyteros & c. conſtituerentur diſt. 1. c. pœnitentibus 5. cauſ. 26. qu. 7.* Vid. Bartol. in *l. barbarius D. de offic. prætor.* ut & ſpeciali delegatione *cap. 2. de eo qui fuit, ordin. ſuſcep.* Porro deſideratur juſta cauſſa in omni diſpenſatione, qualis ſemper credita fuit publicæ eccleſiæ utilitas, ut recte obſervat Thomaſſin. *P. 1. lib. 3. c. 26. §. 5.* ſi forſan, ſervato juris rigore, eccleſiæ, & religionis chriſtianæ commodum admodum lædi potuiſſet. Innocent. utique III. in *c. 5. decretal. de reſtitut. in integr.* ſedem Romanam ait, pro conſideratione ætatum, & temporum ſeu gravium neceſſitatum diſpenſatione plura ordinare. Idem in *c. 19. de ſent. & re judic.* præmittit, in judicio ſummi pontificis ordinem juris ſubtiliter obſervandum eſſe, hac adjecta tamen clauſula, niſi forte cum aliquid (cauſſa neceſſitatis & utilitatis inſpecta) diſpenſatione duxerit ſtatuendum. Huc collineat Concil. Tridentin. *ſeſſ. 25. de reform. c. 18.* ubi ait: Sicut publice expedit, legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius evenientibus caſibus, & neceſſitatibus pro communi utilitate ſatisfiat. . . . Quod ſi urgens, juſtaque ratio, & major quandoque utilitas poſtulaverint, cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id cauſſa cognita, ac ſumma maturitate, atque gratia a quibuſcumque, ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum, aliterque facta diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur. Remittitur porro aliquid de rigore legis, vel ad certum tempus, vel in certo caſu. In hoc omnino differunt *diſpenſationes* a *privilegiis*, quæ jus ſtabile perſonæ indulgent, quod vel ad vitam ejus durat, vel perpetuum eſt, prout perſonale, vel reale eſt. Ita quando alicui conceditur, ut uxoris ſororem Sylviam ducere poſſit contra legis præceptum, ultra hunc caſum diſpenſatio ſe non extendit, ut hac mortua alteram ejus ſororem Annam ducere minime queat. Qui vero *privilegium* impetravit, jus novum adeptus eſt, ſecundum quod in quibuſcumque obvenientibus caſibus agere in poſterum valide poſſit. Effectus porro diſpenſationis eſt duplex, ut vel licite citra violationem legis aliquid fieri poſſit, ut quod contra leges factum eſt, ſubſiſtat. Et in eo differt *diſpenſatio* ab *indulgentiis*. Hæ enim præſupponunt delicta commiſſa, quorum relaxatur pœna acceptis in ſolutum meritis; generaliter omnibus ſitientibus, & conditiones adjectas implentibus proponuntur, denique rebus, locis, perſoniſque aliquando in perpetuum, aliquando ad tempus proponuntur. Diſpenſatio vero ſtricte facultatem largitur, ut actus licite contra legem fieri, vel omitti queat, nec in ejus omiſſione, vel perpetratione peccetur, & delinquatur: Indulgentia præſupponit jam delictum commiſſum eſſe, diſpenſatio præcavet, ne actus contra legem fiat, quia ante ejus perpetrationem vigor legum in ſubjecto ſuſpenditur. Hæc actam præcedit, illa ſequitur effectu. Hæc a vinculo legis liberat, illa per æquipollens implementum legis efficere dicitur, dum loco *pœnarum* accipiuntur merita ex Theſauro eccleſiæ hauſta: Denique differt diſpenſatio ab abſolutione a cenſuris, vel excommunicatione, quæ abſolutio revera eſt reſtitutionis ex capite gratiæ ſpecies, adeoque pœnam, quam quis jam ſuſtinet, & in qua diutius ſubſiſtere debebat, finit, & laxat.

Dispensator adpellatur servus, qui familiæ rationes dispensat, peculiique administrationem habet *l. 31. l. 62. D. de furt. & passim.* Per *dispensatores* utique olim nomina faciebant, ut adparet ex *l. ult. §. 4. D. de verb. oblig.* Quinctilian. *Declam.* 345. Satis sit vobis, o Divites, hoc vestras præstare fortunas, quod per *dispensatores* foeneratis. Unde Theoph. *in §. 10. Inst. mandat.* *Dispensatorem* definit οἰκονόμον, ὃς εἴωθεν ἐκδανείζειν τὰ δεσποτικὰ χρήματα servum, qui solet foenori dare pecunias dominicas. Dispensatores vero, ut ex vetusto glossario describunt, dictos, quibus pecuniarum administratio crederetur, ipsa nominis notatio arguit, quam ab antiquo pecuniam adpendendi more, non numerandi, Varro *lib. 4. de ling. lat. ad finem*, Sex. Pompeius, & Isidorus deducunt.

Sed & qui principum pecunias curant, thesaurorumque administrationem gerunt, in constitutionibus *dispensatorum* nomen habent *l. 1. C. si advers. fisc. l. 4. C. de fid. instr. Tit. C. Theod. de his qui cum dispensat. contr.* Qua in re servorum ministerio primum usos Imperatores, constat. Suetonius sane in *Aug. c. 66.* Diomedem *dispensatorem* servum Augusti memorat, De Cæsare etiam sic Macrob. 2. *saturn.* 3. Sequuto omnium risu *dispensatorem* Cæsar vocavit, & centum sestertia graculo numerare jussit. Plinius quoque *lib. 7. cap. 39.* Armeniaci belli sub Nerone *dispensatorem* julian servitutem servisse judicat, manumissum, & quidem immenso pretio, narrans. Sed & Claudii servum, *dispensatorem*, quingenariam lancem habuisse, idem Plinius *lib. 33. c. 11.* refert.

Disperqtre, dissolvere Justinianus *l. 28. in fin. C. de nupt.* Melius est, legis Papiæ severitatem compescere, quam eam sequendo hominum matrimonia *dispergere*.

Disperire, interire *l. 5. D. de oblig. & act.*

Dispertire, divisionem facere *l. 71. D. de usufr.*

Dispicere de conditione institoris *l. 1. D. de instit. act.* Dispicite patres *l. 22. de hered. pet.*

Displicebat Proculo *l. 32. D. depos.* heredibus *l. 42. §. 1. D. de fideic. hered.*

Dispoliatio quinquaginta librarum auri, id est, mulcta *l. 6. C. Th. de sepulcr. viol.*

Disponere familiam *l. 7. D. de opt. vel elect. leg.* milites *l. 1. §. 12. D. de offic. præf. urb.* quæstionem Paull. 3. *sent. 5. §. 11.* rationes *l. 1. C. de bon. proscr.* id est in ordinem redigere.

Disponere etiam dicuntur arbiter *l. 19. D. comm. divid.* prætor *l. 3. §. 4. D. liber. exhib.* testator *l. 114. §. 12. D. de legat. 1.* id est, statuere.

Dispositio defuncti *l. ult. C. fam. ercisc.* extrema *l. 2. C. commun. manum.* ultima *leg. 28. C. de testam.*

Dispositiones præcipue sunt principis. Hinc *dispositionum* Comes *l. 8. C. de prox. sacr. scrin.* Comitiva *dispositionum l. 4. C. de prox. comit. disposit.*

Dispositio epistolarum, & libellorum *leg. 1. C. Th. eod. tit.* *Dispositiones* principales *l. ult. C. de fruct. & lit. expens.* *Dispositionum* scrinium *l. 3. 4. 11. C. de prox. sacr. scrin.* Vid. sub voce *comites*.

Dispositio pro provisione. Navicularios Africanos, qui idonea publicis dispositionibus, ac necessitatibus ligna convectant *l. 10. C. Theod. de navicul.* Publicis *dispositionibus*, id est, provisionibus, necessitatibus. Vid. *l. 1. C.*

Th.

Tib. de proxim. Capitolini *in Gordian. c.28.* Cujus viri tanta in rep. dispositio fuit, ut & mox *cap.29.* Tantum habuerat conditorum, ut vacillare dispositio Romana non posset. Vid. & Ammian. Marcell. *lib. 19. c. 11.* ubi de Anatolio apud eumdem *disponere* pro annonæ providere *lib. 14. c. 7.*

DISPUNGERE est conferre accepta, & data *leg. 56. D. de verb. signif.* quod caput ad *l.15. D. de reb. auct. jud. possid.* pertinet, ut ex ipsis inscriptionibus patet. Hinc *dispungere* rationes *l.6. §. ult. D. de statu lib.* Seneca *lib.4. de benef. c. 31.* Apud me istæ acceptorum, expensorumque rationes *dispungentur. Dispunctio d. l. 55.*

DISPUTARE. Notando & disputando bene, & optima ratione decrevit *l.18. §. 26. D. de mun. & hon.*

Disputare barbare pro *distinguere* usurpari videmus apud Caium *Inst. lib. 2. tit. 8. §. 3.* Nec *disputari* potest, si de diversis matribus nascantur. Sed si conferas Auctorem Collat. *Leg. Mos. & Rom. tit.16. §. 2.* ubi idem Caii testimonium occurrit, illico patet, verba illa non a Caii, sed Aniani, vel alius compilatoris manu esse. *Hein.*

DISPUTATIO, controversia, seu disceptatio. Sic Disputatio fori *l. 2. §. 5. D. de orig. jur.*

Disputatio pro dissertatione, vel tractatione. Ne verbosa sit disputatio *pr. Inst. quod cum eo, qui in al. pot.*

Disputationum libros permultos scripserunt veteres Jurisconsulti. Eorum libros decem ab Ulpiano scriptos memorat Index Pandectis Florentinis præpositus, id est, publicarum disceptationum, ut patet ex *l.11. C. de quæst.* Venuleius autem Saturninus non *disputationum*, sed *stipulationum* libros scripserat, ceu observavit Labittus *de usu Indic. Pand. c. 6. §.5.* qui in mendo cubare ostendit inscriptionem legis 18. *D. de judic. solv.* legendumque esse ait *libro 7. Stipulationum.* Harum enim libros 19. eum reliquisse, & ex laudato indice, & ex tribus & viginti, quæ & his libris in pandectas migrarunt, fragmentis, satis constat. HEIN.

Disputatio pro exceptione dixit Caius *lib. 2. Inst. tit. 9. §. 11.* Neque potest ei, cui pro nostro debito cavet, de cauto, & non numerato, sicut fieri solet, aliquid *disputationis* adferre, id est, non potest ei hoc dare exceptionem non numeratæ pecuniæ. Sed quis spoponderit, hæc a Caii manu esse? HEIN.

DISQUIRERE *l. 8. C. de petit. her. l.5. C. ad SC. Maced.*

DISQUISITIO hujus rei judicis est *l.3. D. ex quib. caus. maj.*

DISSENSIONES civiles *l. 21. §. ult. D. de capt. & postl.*

Dissensiones inter lectos, quas a Labeone, & Capitone inchoatas Sabinus, & Nerva auxerunt *l. 2. §. 47. v. hi duo. de or. jur.*

DISSENSU contrario dissolvitur emtio venditio, vel locatio conductio *l. 80. D. de solut.* immo omnis nudi consensus obligatio *l. 35. D. de reg. jur.* ubi *dissensu* ponitur pro concordante recessu a priore voluntate, qua in unum & idem, negotium nempe colligandum, contrahentes consenserant.

DISSENTIRE in nomine, vel de pretio *l. 6. D. de contr. emt.* de qualitate *l. 21. §. 2. D. de act. emt. vend.*

DISSERERE breviter *l. 4. §. 3. D. de grad. & adfin.*

DISSIDIUM, pro quo in *l. 10. §. ult. D. ad Leg. Jul. de adult.* legendum *discidium*, de quo supra.

DISSIPARE ædificium *l.* 3. §. *pen. D. de incend. ruin. naufr.* fepulcra *l.* 2. *C. Th. de fepulcr. viol.* id eft, difturbare, & demoliri.

Diffipare bona *l.*38. *D. mand.* dilapidare.

DISSOCIARI e Societate difcedere *l.* 4. *D. pro foc. Diffociatum* matrimonium, id eft, diffolutum *l.* 14. *C. de nupt. l.* 23. *C. ad Leg. jul. de adult.*

DISSOCIATA in jus diverfum mancipia *l. un. C. Th. commun. divid.* id eft, feparata.

DISSOLUTA negligentia *l.* 29. *pr. D. mand.* quæ alias fupina. Cicero diffolutum hominem in re familiari vocat negligentem, & parum circumfpectum, follicitumque patremfamilias.

DISSOLUTOR fepulcrorum *l.* 8. §. 1. *C. de repud.* Diffolutrix *l.* 8. §. 2. *C. eod. tit.*

DISSONANTES fententiæ *l.*24. *D. de manum. Diffonæ* fententiæ *l.* 38. *D. de re jud.*

DISTANTIA. Inter fideicommiffa, & legata funt quædam diftantiæ. Caii 2. *Inft.*7. §.8.

DISTERMINANTUR vicini in urbanis prædiis communibus parietibus *l.* 4. §. 10. *D. finium regund.*

DISTINGUERE cauffas adpellationis *l.* 30. *C. Th. de adpell. & confult.* id eft, edere, & dicere diftincte.

DISTRACTIO fundi *l.* 8. §. 15. *D. de tranfact.* pignoris *rubr. D. & C. de diftract. pign.* id eft, venditio.

DISTRACTOR argenti *l.* 17. *C. de pignor. l.*2. §. *ult. C. de conftit. pecun.* id eft, argentarius.

DISTRAHERE fundum *l.* 8. §. 15. *D. de tranfact. l.* 39. *D. de rei vind.* i. e. vendere.

Diftrahere, diffolvere, feu dirimere. *Diftrahere* æs alienum *l.* 5. §. 20. *D. de reb. eor. qui fub tut.* conjunctionem *l.* 38. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* matrimonium *l.*14. *C. de nupt.* negotium §.6. *Inft. de oblig. quæ quafi ex contr.* obligationem *l.* 5. §. 3. *D. de oblig. & act.* focietatem *l.* 27. *l.* 63. §. *ult. l.*64. 65. *D. pro foc.*

Diftrahere, diripere. Qui fecerit quo magis funus diripiatur *diftrahatur l.* 5. *pr. D. ad Leg. jul. de vi publ.*

Diftrahere rationes *tit. D. de tut. & rat. diftr.* quam phrafin Vefenbec. in *paratitl.* 11. 6. & Dionyf. Gothofredus *conturbare, refcindere rationes* interpretantur. Aliter Bynkersh. 6. *obf.* 8. Rationes enim huic funt patrimonium pupilli, quod & Paull. rationem pupillarem vocat *l.* 43. §. 1. *D. de adminiftr. & peric. tut. Diftrahere* vero accipit pro *diffipare*, adeoque rationes *diftrahere* eft intercipere pecuniam pupillarem, uti explicat Ulpianus *l.* 1. §. 22. *D. de tut. & rat. diftr.* vel rem ex bonis pupilli auferre, ut loquitur Paullus *l.* 2. *D. eod. tit.* Sed non facile animadvertitur, cur, admiffo hoc fenfu phrafeos, hæc actio de diftrahendis, ac non potius de diftractis rationibus dicta fit. *Hein.*

DISTRIBUTIO affis *l.* 13. §. 1. *D. de hered. inft.* id eft, affignatio partium affis hereditarii heredibus facta.

Diftributio quotidiana Pontificio jure fignificat id, quod præftatur his, qui horis certis interfunt divinis *cap.* 2. §. 1. *de ætat. & qualit. in Clem. c. un. de cleric. non refid. in* 6. *& c. licet vobis de præbend.*

Diftributiones quotidianæ, quæ alias manualia beneficia, feu victualia nuncupantur, fingulis diebus in ecclefiis erogantur canonicis, & aliis beneficiatis, feu clericis, qui officiis divinis in ipfis eccle-

ecclesiis intersunt horis canonicis *c.* 2. §. 1. *in Clement.* & *c. un. de cler. non resid. in 6. c.* 19. *Decretal. de praebend.* & *dignit. c.* 32. *eod. tit.* Erant igitur hæ olim victus canonicorum quotidianus, quem alii percipere non poterant, quam præsentes, quod natura rei postulabat. Hunc in finem pistores constituebantur, qui panes ad quotidianas distributiones coquebant. In synodo Coloniensi anno 1260. cautum fuisse refert Schaten. *lib. XI. annal. Paderborn. ad cit. ann.* ut pistrinum publicum constitueretur, ex quo panes quotidie distribuerentur clericis. Pistores ipsi solemni juramento obstringebantur, cujus formulam adducit Anton. Matthæi *de nobilit, lib.* 2. *c.* 48. *in f. p.* 751.

DISTRICTE edicere *l.* 15. *D. de rec. arbitr.*

DISTRICTIO *l.* 16. §. 1. *D. de rec. arb.* id est, coactio.

DISTRICTUS. Districta ferro judicum severitas *l.* 3. *Cod. Th. de petit.* Districtissimi defensores id est, severissimi *l. ult. C. Th. de defensor. civit.* Vid. supra *districte destringere.*

DISTRICTUS, US, idem quod territorium in *c.* 4. *Clem. de elect.* licet non desint, qui existiment latiorem habere significationem verbum *districtus*, quam *territorium*, ut tradit Alciat. in *l. pupillos §. territorium. D. de verb. signif.*

DITIO Romana *l. ult. C. de infant. expos.* In *ditionem* venerant provinciæ *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* *Ditio* urbium, municipumque *l. ult. C. de vectigal.*

Ditio pro potestate dominica *l.* 2. *C. de libert. & eor. lib.*

DIU Ulpianus interpretatur *non minus decennio l.* 16. §. 3. *D. qui & a quib. man.* Sed non ubique id observatur. *Diu* non adparentibus conductoribus, id est, biennii spatio, aut eo plus *l.* 56. *D. locat.* *Diu* possidere hereditatem *l.* 6. §. 1. *D. de adquir. vel omit. hered.* id est, per longum tempus *l.* 10. *D. de petit. hered.*

DIVALE beneficium *l.* 17. *C. Th.* id est, ab Imperatore concessum. Et ita *divalis* nomine venit, quicquid ab eo proficiscitur, passim in LL. nostris.

DIVERSARI. Probe in actu reip. *diversatus*, id est, versatus, exercitatusque *l.* 4. *C. Th. de agent. in reb.*

DIVERSORIUM pro secessu amoeno *l.* 4. *C. Theod. de offic. rect. prov.* quo significatu & Symmachus hac voce usus est *lib.* 1. *epist.* 1. Non quod ejus *diversorii* satietas ceperit nos, quod, quum diutius visitur, plus amatur.

DIVERSUS, A, UM. Aliquando id, quod ab altero separatum, aliquando quod contrarium est. Sic *diversum* dicemus *l.* 26. §. 4. *D. de noxal. act.* *l.* 31. *D. de inoff. testam.*

Diversus (id est, contrarius) exitus *l.* 12. *D. de negot. gest.*

Diversa pars pro adversario *l.* 71. *D. de judic.* & *passim.* Quinctil. *lib.* 4. *c.* 2. Actori satis est, dixisse, certam creditam pecuniam peto ex stipulatione, legatum peto ex testamento: *Diversæ* partis expositio est, cur ea non debeatur. Idem *diversam partem* dixit *lib.* 5. *c.* 6. ut & ejusdem nominis auctor *Declam.* 370. & 236. & Tertull. *advers. Marcion. lib.* 3. *c.* 15. Ovid. *lib.* 1. *de remed. am. v.* 50. *Diversis* partibus arma damus. Ita *diversæ* partis advocatus *l.* 31. *D. de rec. arbitr.* Add. Senec. *lib.* 2. *de ira c.* 23. Suet. *de clar. grammat. c.* 9. & *in Tib. c.* 2. Ex *diverso* allegatum *l.* 26. *D. de prob.* dictum est *l.* 55. *D. de administr. & per. tut.* respondebatur *l.* 43. *D. famil. ercisc.* i. e. ab adversa parte.

Diver-

Diversorum. Operas ad prosecutionem equorum, vel diversorum, neminem provincialium præbere permittimus *l*. 2. *C. Theod. ne damn. provinc. inflig.* Ibi pro *diversorum diversorium* reponunt, quod Jac. Gothofredo displicet, qui *diversorum* adpellatione intelligenda ait ceteras species fiscales omnes præter equos seu animalia, ac si lex diceret, equorum & quarumcumque tandem specierum fiscalium, quæ variæ sunt, & diversæ, quemodo mercium diversarum commeatus dicitur in *l*. 1. *de littor. & itin. cust.* operarum atque artificium diversorum *l*. 15. *de extraord.*

Divertere dicitur uxor, quæ a viro, cui nupta est, discedit *l*. 42. *D. de judic. l*. 5. §. 5. *D. de dol. mal. & met. exc. l*. 27. §. 30. *D. ad Leg. Aquil.*

Dives marmorum vena *l*. 11. *C. Th. de metallic. Dives* patrimonio *l*. 3. *C. de commerc.*

Dividere pro partiri. Dividi non possunt servitus *l*. 1. §. 21. *D. si quid in fraud. patron.* stipulationes viæ, itineris, actus, aquæductus, ceterarumque servitutum *l*. 72. *D. de verb. oblig.* Communi *dividundo* vid. *Communi*, & *divisio*.

Dividuitas pro divisione *l*. 80. §. *ult. D. ad Leg. falcid.* De ea voce, quæ aliorum Latinorum auctorum auctoritate destituitur, vid. Duker. *de latin. vet. Ictor. p*. 147. Hein.

Divinatio in *l*. 15. §. 13. *D. de injur.* & in *causs.* 26. *qu.* 3. *c*. 1. ubi enumerantur divinationum genera, accipitur pro scientia magica, vel fallaci prophetatione.

Sed & si de constituendo accusatore quærebatur, judiciumque super ea re reddebatur, cuinam potissimum ex duobus, pluribusve accusatio, subscriptiove in reum permitteretur, ea res, atque judicum cognitio *divinatio* olim adpellabatur, quemadmodum Quinctilian. *lib*. 3. *cap*. 10. & *lib*. 7. *cap*. 4. Gell. *lib*. 2. *cap*. 4. & Ascon. Pædian. *In Cicer. divinat.* docent. Cujusmodi adpellationis varias iidem auctores caussas adferunt. Unde & illam Ciceronis orationem, quæ vulgo Divinatio inscribitur, idem Gellius citat hoc titulo: *M. Tullius oratione de accusatore constituendo.*

Divinitatis auxilio, id est, Dei. *Consult. vet. Icti c*. 6.

Divinum adpellatur in jure civili, quod ab Impp. proficiscitur. Ita *divina* adnotatio *l*. 2. *C. ne quib. mun. vel præstat.* Augusta *l. ult. fin. C. de quadrag. præscr.* constitutio *l. ult. C. de legit. hered.* dispositio *l*. 43. §. 2. *C. de episc. & cler.* domus *l* 12. *D. ad SC. Turpill.* indulgentia *l*. 3. *D. de const. princ.* jussio *l*. 7. *C. de natural.* lex *l*. 42. §. 8. *C. de episc. & cler.* serenitas *l*. 2. §. *pen. C. de off. præt. Afric.* vox *l. un. pr. C. ut omn. jud. Divinæ* aures *l. ult. C. de adquir. possess. Divini* apices *l*. 43. *pr. C. de Summ. trin.* Divini vultus *l*. 6. *Cod. Th. de indulg. crim.* ubi divinorum *vultuum adpetitor* dicitur falsæ monetæ reus, cui vultus principis adprimitur. *Divinum* beneficium *l*. 7. *C. de interdict. matr.* compendium, edictum *l*. 7. *pr. C. de summ. trin.* numen *l*. 2. *C. de offic. magistr. offic.* oraculum *l. ult. C. de jur. dom.* os *l*. 1. §. 6. *C. de vet. jur. enucl.* rescriptum *l*. 19. *C. de oper. publ.* verbum *l*. 2. *C. de mand. princ.*

Divisio pro partitione. Quædam res *divisionem* non admittunt, vel recipiunt, id est, *dividi non possunt*, uti est in *l*. 85. *D. de verb. oblig.* Talia sunt

actus, aquæ ductus, iter, via *l.* 1. & 2. *D. eod. tit.* *l.* 80. §. 1. *D. ad Leg. falcid.* sive legatæ hæ servitutes, sive in stipulationem deductæ sint *d. l.* 80. *l.* 25. §. 9. *D. famil. ercisc.* Et hinc heredes promissoris in solidum teneantur *l.* 2. §. 2. *D. de verb. obl.* Nec divisionem recipiunt ea, quæ in nominibus sunt, quum ipso jure divisa sint *l.* 6. *fam. ercisc.* noxæ deditio servi *l.* 27. §. 2. *D. ad Leg. Aquil.* operis effectus *l.* 85. §. 2. *D. de verb. obl.* partus ancillæ *l.* 31. §. 6. *D. de Aedil. edict.* restitutio servitutis *l.* 4. §. 3. *D. si serv. vind.* servitus *l.* 13. §. 1. *D. de acceptil.* statuæ, nempe legatæ *l.* 11. §. 24. *D. de legat.* 3. Plane *divisionem* recipit legatum usufructus *l.* 80. *D. ad Leg. falcid.* & cautio, amplius non agi *l.* 4. §. 1. *D. de verb. oblig.*

Divisiones pro erogationibus, & distributionibus, quæ singulis decurionibus, & civibus fiebant *l.* 23. *D. de ann. legat.* *l.* 122. *pr.* *D. de legat.* 1. Hanc vocabuli notionem, quæ maxime ad convivia, & congiaria pertinebat, illustrat Jo. Frid. Gronov. in *Papin. Stat. c.* 13. *p.* 73. Hein.

Divisionis beneficium jus fidejussori in solidum convento competens, liberandi se ab obligatione, solutione ratæ. Si enim plures pro uno debito simpliciter fidejusserant, tenebantur in solidum *l.* 3. *C. de fidej.* adeoque & quilibet conveniri poterat. Imperator vero Hadrianus iis beneficium tribuit, ut si omnes tempore litis contestationis essent solvendo, quilibet eorum ultra ratam suam non teneretur *l.* 26. *seq. D. de fidej.* Adeoque hac ratione dividitur inter plures obligatio, quæ cuilibet incumbebat tota. Wurffell. *Jurispr. defin.* §. 719.

DIVORTIUM inter virum & uxorem fieri dicitur, *Repudium* sponsæ remitti videtur, quod & in uxoris personam non absurde cadit *l.* 191. §. 1. *D. de verb. signif.* Inter *divortium* enim, & *repudium* hoc interest, quod *repudiari* etiam futurum matrimonium potest, non recte autem sponsa *divertisse* dicitur, quod *divortium* ex eo dictum est, quod in diversas partes eant, qui discedunt *l.* 191. *D. eod. tit.* Ac proinde divortium vel a diversitate mentium dictum fuisse existimant, vel quia in diversas partes eant, qui distrahant matrimonia *d. l.* 191. & *l.* 2. *D. de divort.* Hinc *Divortium* facere dicitur vir æque Cic. *lib.* 12. *ad famil. epist.* 50. & *lib.* 13. *ad Attic. epist.* 7. ac uxor *l.* 64. *D. de don. int. vir. & ux.* Non minus enim frequenter uxores a maritis, quam hi ab illis divertebant, Juvenal. *sat.* 6. Martial. *lib.* 6. *epigr.* 7. & Senec. *lib.* 3. *de benef. c.* 16. Sic divortium Titia a Seio fecit *l.* 34. *D. solut. matrim.* De divortio bona malaque gratia facto vide infra sub art. *gratia.* Utique jure civili vetere divortium erat, quo vinculum ipsum matrimonii solvebatur; at jure canonico non tale admittitur divortium, sed illud saltem, quo vel ad tempus, vel perpetua conjugum quoad thorum, vel etiam quoad cohabitationem fit, remanente tamen vinculo conjugii, ita ut neutri parti vivente altera liceat transire ad alias nuptias ob sacramenti caussam *c. un. de voto* in 6. *c.* 7. Decretal. *de divort.* In caussa adulterii hæc separatio perpetua est, nihilominus tamen adultera amittit dotem, & dotalitium *c.* 4. *decretal. de donat. int. vir. & ux.* vel, ubi communio bonorum viget, partem ex statuto, vel consuetudine debitam *c.* 10. *decretal. de consuetud.* quod ipsum adulterium caussam privatio-

tionis constituat, ut defuncto eo ante sententiam divortii, & nulla interveniente reconciliatione, sententiam privationis adhuc ferri, immo post mortem adulteræ hæc exceptio heredibus opponi queat *c.* 4. *cit.* Etsi autem divortium quoad vinculum ipsum non toleretur, in casu tamen, quo unus duorum conjugum infidelium ad fidem convertitur; si remanens in infidelitate nullo modo velit cohabitare, vel si nolit cohabitare sine blasphemia divini nominis, vel si cohabitando partem conversam ad peccatum mortale pertrahere velit, conversa ad secunda vota transire poterit, si vult. *c. quanto* 7. *eod. tit.* Sed in casu, quo unus conjugum non solum ad hæresin, sed etiam ad infidelitatem v. g. judaicam, Turcicam, aut Ethnicam deficit, facto divortio neutri parti ad secundas nuptias transire permittitur a Papa, licet fateatur, ab aliquo prædecessorum aliter judicatum fuisse *c.* 7. *cit.* Utique si post carnalem copulam alter conjugum fit religiosus, alter non posset matrimonium contrahere, sed potest, si nulla fuit carnalis copula *c. ex publico de convers. conjug. in decretal.*

DIURNI effractores *l. ult. D. de effract.* qui interdiu effracturæ crimen admittunt.

DIUTINA possessio *l.* 9. *D. de diversi. tem.*

DIUTURNITAS possessionis *l.* 7. *C. de præscr. long. temp.*

DIUTURNUM, & longum silentium, id est quinquennii *l. ult. C. si maj. fact. alien.*

DIVI adpellantur Imperatores, qui post excessum consecrati, & inter Deos relati erant, eo sollemni ritu, quem Herodian. *lib.* 6. *c.* 2. describit. Post cujusmodi apotheosin aræ, templaque iis constitui, sacerdotes, ac sodales creari, & ludi fieri, omnesque divini honores decerni solebant, ut ex Tacito, Tranquillo, Spartiano, Julio Capitolino, & aliis id genus auctoribus liquet. Quod Prosper. Aquitanic. *lib. de promiss. & prædict. c.* 7. ita exagitat: Aeterna cum dicitur, quæ temporalis est, utique nomen est blasphemiæ: quum mortales, licet reges, in ea dicantur *divi*, eisque supplices dicunt, Numini vestro, altaribus vestris, perennitati vestræ, & cetera, quæ vanitas, non veritas tradidit, atque exsecrabilia sunt. Sed & Carolus M. aut alias, qui Caroli nomine eum librum scripsit, in opere contra Synodum Græcorum Nicen. *II. lib.* 1. *c.* 3. Priscæ, ait, gentilitatis error Christi adventu repulsus quoddam cernitur in his reliquisse vestigium, qui se fidei, & religioni Christianæ jactant retinere fastigium, qui & intra ecclesiam novas, & ineptas constitutiones audacter statuere adfectant, & se *divos*, suaque gesta *divalia* gentiliter nuncupare non formidant. Et paullo post: Sceptra Imperialia retinentes post mortem in Deos credebantur transferri, & *divi* vocabantur, & simulacra illorum *dii* nuncupabantur. Quæ nomina, adspernato vero Deo, contemta humilitate, dæmoniaca, vel humana arrogantia sibi usurpavit. Quæ ita Christianus odisse debet, sicut odit auctorem. Non minus graviter in hunc gentilitium furorem invehitur Minucius Felix *in Octav. p.* 26.

Divi fratres, qui intelliguntur M. Antoninus vulgo Philosophus, & Lucius Aelius Commodus Verus, primumque hi duo Augusti adpellati; & fastis consularibus sic adscripti sunt, auctore Spartiano in *Ael. Vero c.* 7. Eutrop. *lib.* 8. *c.* 5. Post hunc imperavit

vit M. Antoninus Verus, haud dubie nobilissimus, quippe quum ejus origo paterna a Numa Pompilio, materna a Salentino rege penderet. Cum eo Lucius Annius Antoninus Verus, tumque primum Rom. respublica, duobus æquo jure imperium administrantibus paruit, quum usque ad eum singulos semper habuisset Augustos.

Divi princeps, id est Impp. in genere *passim*. At in *l. ult. D. de reb. eor.* Divorum Principum nomine Severus, & Antoninus exaudiendi sunt.

Adduntur hic duo, notatu non indigna, primum disputare viros doctos, an & vivis Imperatoribus divinos hos honores tribuerint? Alterum, an solis Imperatoribus? Prius affirmat Mencken. Diss. *de consecrat. Aug. ex num.* §. 6. Negat contra Vignol. *de columna. Antonini* c. 5. *p.* 74. Sane negandum non est, Romanorum veterum tantam fuisse insaniam, ut & vivis principibus numinum, & deorum nomen tribuerent, templa, arasque dedicarent, eorum imagines adorarent, per eos, eorumque salutem, vel genium jurarent. At vivos ex SCo consecratos esse, nec Menckenius dixit, & diserte negavit Tacit. *Annal. lib.* 15. *c. ult.* Ad alterum quod attinet, non modo Augustos & Augustas, sed & eorum propinquos in Deorum numerum referri consuevisse, jam probavit Ez. Spanh. *de usu & præst. numism. Diss.* 11. *p.* 328. *Tom.* 2. Quin & quos flagitioso amore deperibant principes, ceu numi *Antinoi* innumeri, veterumque de eo puero historiæ neminem dubitare patiuntur. *Hein.*

DIVULGANTUR judicia secreta *l.* 1. §. 38. *D. depositi.*

DOCERE pictorem, aut librarium *l.* 28. *D. de rei vind.*

Docere, ostendere, seu apud judicem probare *l.* 9. *C. de rei vind. l.* 1. *C. rer. amot.* & aliis locis.

DOCILIS. Dociliora sunt mancipia rudia *l.* 37. *D. de Ædil. edict.* Qui aquarum inventos ductus, & modos *docili* libratione ostendunt *l.* 3. *C. Theod. de excus. artif.*

DOCTORES *l.* 2. *Cod. de profess.* sunt viri quibus facultas docendi concessa est publice. Theologiæ *doctores*, alias Theologi a magistris grammaticam clericos docentibus separantur in *c. quia* 4. *decretal. de magistr.* ubi Innocent. III. ait: Ut facilius habeantur idonei Doctores Theologiæ & magistri, conferatur licentia docendi, seu prout nunc vocatur doctoratus, & licentiatus sine pretio: nec sub obtentu consuetudinis ab eis, qui docent, aliquid exigant, nec cuiquam, qui sit idoneus, licentia docendi denegetur. Honorius *III. c. super specula eod. tit.* Pro majori docentium incitamento, & studentium profectu docentes in Theologica facultate, quamdiu in scholis docuerint, studentes vero solum per quinque annos de licentia generali sedis Apostolicæ percipiunt integre proventus præbendarum & beneficiorum suorum, non obstante quavis alia consuetudine, vel statuto.

Inter Christiani orbis universitates maxime a SS. Pontificibus Parisienses doctores commendantur, præcipue ab Innocentio VIII. Nicolao III. Gregorio III. Pio II. & aliis: Illis concessa fuit per universum orbem docendi facultas, aliarum universitatum magistros & Doctores antecellunt, a Regibus, Conciliis & a SS. Pontificibus sæpissime sunt consulti, Privilegium nobilitatis obtinent, A jure immunes sunt a

resi-

residentia beneficiorum, aut ecclesiasticarum dignitatum tempore, quo in hac universitate studia sua peragunt, Ad omnia munera civilia, aut ecclesiastica, nullo præcedente examine a jure idonei reputantur; Ejus consultissimæ facultatis professores post XX. annos sunt, & adpellantur Comites, & nobilitatis stemmate cum comitis corona uti possunt. Hoc ex Bullis SS. Pontificum, & ex Archivo universitatis desumtum humanissime suppeditavit Vir clarissimus consultissimus Abbas Giron J. V. Doctor Parisiensis Protonotar. Apostol.

DOCTRINA artificum *l. 3. D. de solut.* puerorum *l. 39. D. de verb. signif. l. 28. §. 1. D. de don. int. vir. & ux.*

DOCUMENTA, quibus aliquid docetur, vel probatur. Sic Documenta apertissima *l. ult. C. de probat.* libelli *l. 40. C. Th. de adpell.* fidelis obsequii *l. 8. C. Th. de privil. cor.* In specie sunt litteræ publicæ *in c. quoniam contr. extr. de probat.*

DODRANS, id est novem unciæ *l. 35. D. de hered. inst.* Varr. *lib. 4. de ling. lat. Dodrans* demto quadrante.

DOGMATIS hæretici infamia *l. 1. C. Theod. de fid. cath.* Dogma religionis catholicæ *l. 13. C. Th. de pagan.*

Dogma τῆς συγκλήτου βουλῆς pro Senatus consulto in rescripto græco Severi, cujus verba citantur in *l. 2. §. 3. D. ad SC. Vellei.*

DOLABRA in instrumento lanionis numeratur *l. 18. D. de instr. vel instr. leg.*

Est etiam instrumentum fabrile. Hinc præfectus vigilum cum hamis, & *dolabris* errare dicebatur ad diruendas, & demoliendas domos, ut ruina aliquarum incendium reprimatur *l. 3. §. 3. D. de offic. praef. vigil.*

DOLARE tigna *l. 235. §. ult. D. de verb. signif.*

DOLIARIS, e, a dolio. Doliare vinum *l. 1. §. ult. D. de peric. & comm. rei vend.* ad differentiam *amphorarii*.

DOLIARIUM, (vel ut Florentiæ scriptum, *Dolearium*,) si ex doliario pars vini venierit *l. 35. §. pen. D. de contr. emt.*

DOLIUM, vas majus, & capacius, in quo vina condebantur, unde postea in amphoras, cados, & metretas diffundebantur *l. 15. D. de tritic. vin. el. l. 38. D. de judic. l. 8. §. 2. D. de legat. 2. l. 27. §. 3. D. de instr. vel instr. leg.* In horreis defossa dolia *leg. 8. D. de eod. tit.* humi demersa dixit Columella *lib. 2. cap. 6.* Dolia fictilia, vel plumbea, quibus terra adgesta est, & in his viridaria posita, eaque gratia in ædibus ita interdum illigabantur, ut ibi perpetuo essent posita *l. 26. D. eod. tit.* Sane apud Plin. *lib. 14. c. 1.* ubi vulgo *foliis inclusæ* legitur, in uno ex MSSC. Brisson. *doliis inclusæ*, in altero vero *doliis fictilibus* inclusæ scriptum est. Dolia vinaria *l. 27. D. de act. emt.* qualia tamdiu censentur, ut Julianus tradit, quamdiu vinum habent, sine vino desinentia esse in eo numero, quoniam ad alium usum transferri possunt, veluti si frumentum his indatur *l. 206. D. de verb. signif.*

DOLON in *l. 53. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* & apud Suet. *in Claud. c. 13.* flagellum significat, interprete Servio in *Æneid. 7. v. 664.* intra cujus virgam pugio latebat, a fallendo græce dictum est, id est, *ἀπὸ τοῦ δόλου*, quod ligni speciem præferat, interius gladium habens, Plutarch. *in Tib. & Caio Gracch. p. 829. Tom. 1.* ξιφίδιον λῃστρικόν, ὃ δόλωνα καλοῦσι. pugionem latrocinalem, quem dolonem vocant. Hesychius *: Δολω-*

νες, ait, ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκεκρυμμένα, Dolones, pugiones intra ligna latitantes. Artemidor. *lib.* 2. *de somn. cap.* 14. Ὁρμιαὶ δὲ καὶ ἀγκιστρα. καὶ καθετῆρες, καὶ οἱ λεγόμενοι δόλωνες, δόλους ἢ ἐνέδρας σημαίνουσι, Funiculi piscatorii, hami, catheteres, & dolones, quos vocant, dolum atque insidias significant. In libro quodam MSCo qui Fœmina Hesperica inscribitur: Huic quidam robustus ferali dolone tyrannus hirta crassi latera terebravit apri. Et alias Truces reciproco libramine penetrant dolones. Glossæ: *Dolones*, tela abscondita. Isidor. *lib.* 18. *c.* 1. Dolones sunt vaginæ ligneæ, intra quas latet pugio sub baculi specie.

DOLOR atrocis injuriæ *l. un. C. de ingrat. libert.* justus *l.* 38. §. 8. *D. ad Leg. jul. de adult.* maritalis *l.* 15. *D. eod. tit.* verus *l.* 30. *C. eod. tit.*

DOLOSE facere *l.* 3. *D. si mens. fals. mod.* varsari *l.* 3. §. 1. *D. de minor.*

DOLOSIS artibus *l.* 6. *C. solut. matrim.*

DOLUS alius *bonus*, alius malus est. Dolum bonum veteres pro sollertia dicebant, maxime si adversus hostem, vel latronem quis machinaretur *leg.* 1. §. 3. *D. de dol. mal.* D. Augustinus *Epist.* 29. Quamquam & apud illos Romanæ linguæ disertissimos dixerit: Neque tamen illi dolus ad cavendum, aut astutia deerant, astutiam ponens in bono. Eodem modo & Basilius *in proverb.* quandam etiam esse καλὴν, καὶ ἐπαινετὴν πανουργίαν, *bonum, & laudabilem dolum tradit.* Vid. M. Ant. Muret. *Var. lect.* 18. 4. *Doli mali* vocabulum a XII. Tabulis manasse, docet Donat. *in Ter. Eunuch. act.* 3. *sc.* 3. his verbis: Quod autem addidit, dolo malo, aut ἀρχαϊσμός est, quia sic in XII. Tabulis a veteribus scriptum est, aut ἐπίθετον doli est perpetuum, aut diastole est, quia est bonus, quo a medentibus falli ægros, non tantum decipi, Lucretius postea testatur.

Dolum malum C. Aquilius Gallus, uti Cic. *de offic. lib.* 3. *c.* 14. & *Topic. c.* 9. scribit, definiebat, quum aliud agitur, aliud simulatur. D. August. *Serm.* 22. *de Jacobo & Esauo*: Dolus ergo quid est? Quando aliud agitur, aliud simulatur. Quando itaque aliud est in intentione, aliud in factis, dolus dicitur. Quam doli definitionem Servio Sulpicio, Sex. Pædio, & Julio Paullo placuisse adparet ex *l.* 1. §. 2. *D. de dol. mal.* Paull. *lib.* 1. *sent. tit.* 8. §. 1. *l.* 7. §. 10. *D. de pact.* in qua Ulpianus: Dolus malus, ait, fit calliditate, & fallacia, &, ut ait Pædius, dolo malo pactum fit, quoties circumscribendi alterius caussa aliud agitur, & aliud agi simulatur. Inest autem dolo & fraus. Verum Aquilliana illa *doli* definitio in Labeonis reprehensionem incurrit, quem philosophiæ studio, & ingenio suo fretum traditionibus veterum non adquievisse, Pomponius scribit. Ille ergo dolum malum definiebat, esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam. Unde *dolus malus*, fallacia, fraus, & calliditas conjungi solent in LL. nostris. Quum vero hæc omnis notionem haud ita distinctam faciant, *Dolus* videtur definiendus, quod sit omne dictum, factumve cum proposito alterius fallendi; ac *malus dolus* dicitur, quo id intenditur, quod alteri injuria noceat. Si vero id agitur, ex quo alteri non læditur in jure suo, vel quo ipsi bene sit, tunc est *dolus bonus*.

In Edicto de servo corrupto, *dolo malo* adjecto, calliditatem notat Prætor ejus, qui persuadet. Ceterum si quis sine dolo malo deteriorem fecerit, ut si lusus gratia fecerit, non tenetur *l.* 3. *D. de serv. corrupt.*

Hac Edicti *de peculio* parte, qua prætor id peculio imputat, quod *dolo malo* domini factum est, quominus in peculio esset, *dolum malum* accipere debemus, si ei ademit peculium, vel si eum intricare peculium in necem creditorum passus est. Sed & si quis, cum suspicaretur, alium secum acturum, alio peculium avertat, *dolo* non caret *l.* 21. *pr. D. de pecul.*

Dolus aliquando opponitur culpæ, & habetur in genere pro animi proposito agendi contra præceptum Legis. Hine

Doli mali in Edicto *de albo corrupto* fit mentio, quia si per imperitiam, vel rusticitatem, vel casu aliquis fecerit non tenetur *l.* 5. *D. de jurisd.*

Aliquando tamen *doli* vox in genere & culpam, puta latam, continet *l.* 12. *D. depos.* Hinc illud magna negligentia *dolus* est *l.* 226. *D. de verb. signif.* & merito: nam vix abest a proposito nocendi, aut delinquendi, qui usum virium maxime communium, multarumve omittit, quibus utendum fuit.

In Edicto *de eo, per quem factum erit, quominus quis judicio sistat*, Prætor coercet dolum ejus, qui impedit aliquem judicio sisti. Fecisse *dolo malo* non tantum is putatur, qui suis manibus, vel per suos retinuerit, verum etiam qui alios quoque rogaverit, ut eum detinerent, vel abducerent, ne judicio sistat, sive scientes, sive ignorantes, quid esset; quod comminisceretur. *Dolum* quoque *malum* sic accipimus, si quis venienti ad judicium aliquid renunciaverit triste, propter quod is necesse habuerit, ad judicium non venire *l.* 1. *pr.* §. 1. & §. 2. *D. de eo per quem factum erit.*

Doli clausula adpellatur pars illa stipulationis, qua *dolum* abesse, absuturum esse comprehendimus *l.* 22. 53. 119. 120. 135. §. *ult. D. de verb. oblig.* Quæ & *clausula de dolo malo* adpellatur in *l.* 13. §. 5. *D. de acceptil.* & *doli stipulatio.* Ceterum in *l.* 30. *D. de pecul. Doli* clausula adpellatur adjectio illa, quæ actioni de peculio additur: *Et si quid dolo malo domini captus, fraudatusve actor est l.* 36. *in fin. D. eod. tit.* Vid. in voce *Clausula*.

Doli mali exceptio præter ea quæ traduntur *tit. D. de dol. mal. & met. except.* locum habet in specie *l.* 11. §. *ult. D. de bon. possess. sec. tab. l.* 22. *D. de adim. legat. l.* 4. 23. *D. sol. matrim. l.* 154. *D. de reg. jur. l.* 29. *D. de jur. dot.* Doli autem exceptionis duæ videntur esse species. Prior est, quæ principaliter ex ipso contractu datur, veluti quia me dolo induxeris, ut promitterem. Et hæc *doli exceptio* est, quæ dicitur *specialis*. Altera est, quæ non ab initio nascitur ex ipso contractu, sed magis ex quodam facto postea subsecuto, veluti si pactus non petere ante Kalendas, nihilominus ante eum diem petat. Et hæc quidem doli exceptio *generalis* dicitur, convenitque cum exceptionibus in factum, nec ullam, uti prior, continet juris infamiam, estque favorabilior, ut si quis cum ea totus esset, per errorem ultro solverit, possit concidere.

Qui *dolo* possidere desiit *l.* 131. *D. de reg. jur.* id est, desiit facultatem habere restituendi, ut interpretatur ipse Jurisconsultus *l.* 1. *D. quod legat.*

DOMARE equitium *l.* 11. §. 4.

§. 4. *D. de uſ. & habit.* Domiti boves *l. 8. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Domitum pecus *l. ult. D. de abig.*

DOMESTICA cautio pro privata, ſeu chirographo *l. 3. D. de jur. fiſc. l. 113. D. de legat. 1.*

Domeſticum teſtimonium in teſtamentis, non ex cognatione, ſed ex unione, conjunctioneque, quæ per patriam poteſtatem contingit, æſtimandum eſt §. 8. *Inſt. de teſtam. ordin.*

Domeſtici tam pedites, quam equites in *Notit. Imperii* ponuntur, & in *l. 6. C. de advoc. diverſ. jud. l. ult. C. de domeſtic. & protect.* Caſſiod. 1. *var. Domeſticæ partis* equitum, & peditum, qui noſtræ aulæ videntur jugiter excubare. Suidas *Tom. 1. p. 615.* Δομεστικοι οι των Ρωμαιων ιππεις, οι κατα Ρωμαιους οικειακοι στρατιωται. Equites vel milites apud Romanos, qui vulgo domeſtici vocantur. *Domeſtici & protectores l. 1. §. 2. C. de domeſt. & protect. l. 27. C. Theod. de erog. milit. annon. l. 16. C. Theod. de mun. ſord. & extraord. Domeſticus protector* apud Marcellin. *lib. 14. c. 20.* Socrat. *lib. 1. hiſt. eccl. c. 13.* των δορυφορων τις, ως οικειους καλει ο βασιλευς. Ex haſtatis quidam, quos domeſticos Imperator vocare ſolet. Et *lib. 13. c. 21.* ο εν τοις οικειοις τυ βασιλεως στρατευομενος. qui inter domeſticos Imperatoris militabat. Quorum verborum non adſequutus interpres, male ita vertit, *qui inter neceſſarios principis militabat.* Imperite quoque Caſſiodorus *lib. 1. hiſt. tripart. c. 47. inter familiares Imperatoris* vertit. Idem Socrat. *lib. 4. c. 1.* Ουαλης δε εν τοις οικειοις τυ βασιλεως εστρατευε. *Valens inter domeſticos Imperatoris militabat.* De his *Domeſticis* plura Car. Du Freſne in *gloſſar. med. & infim. lat.* Addit Heinecc. eorum alios in præſenti, ſeu in comitatu principis fuiſſe, qui vocantur *præſentiales l. 6. C. de advoc. diverſ. jud. l. 4. C. de domeſt.* aliis certis officiis deputatos publicas exſequutos eſſe juſſiones *l. 1. l. 5. C. Theod. de protector.* De his videri meretur Hadr. Valeſ. *ad Amm. Marcellin.* ibid. *p. 37.*

Domeſticorum ſchola in *l. 3. C. ubi ſenator. l. un. C. Theod. de præpoſ. lab.* Cui proprium comitem præfuiſſe ſupra dictum eſt art. *Comes.* Ammian, Marcellin. *lib. 26. c. 5.* Sociatuſque Valenti domeſticorum præfuit ſcholæ. Idem *lib. 21. c. 8.* Mamertino largitiones curandas dedit, & Dulgalaiphum præfecit domeſticis. Flav. Vopiſc. *in Numeriano c. 13.* Diocletianum omnes divino conſenſu, cui multa jam ſigna facta dicebantur imperii, Auguſtum adpellaverunt, domeſticos tunc regeotem. Eaque eſt *domeſticatus* militia apud Gregor. Turon. *lib. 2. c. 8.* qua voce utuntur quoque Theodoſius, & Valentinianus Impp. *Novell. un. de ſcholar. comit.*

Erat & in aula Conſtantinopolitana quidam, qui Δομεστικος μεγας vocabatur, ut ex *Notit. Græca* liquet. Guillelmus Tyrius *lib. 2. belli ſacri c. 5. Hic a domino Nicephoro, qui tunc in ſceptris agens principabatur, plurimum honoratus, ut Megadomeſtici* dignitatis (quem nos majorem Seneſchallum adpellare conſuevimus) fungeretur officio. Luitpr. *de reb. per Europ. geſt. lib. 3. c. 6. Phocam vero*, ait, *Domeſticum majorem, hoc eſt terreſtris ducem exercitus fecit.*

Alio ſenſu *Domeſtici* accipiendi ſunt *rubr. utriuſq. cod. de adſeſſorib. domeſticor. & cancellar.* Vetus gloſſarium: Domeſtici ſunt, ex quibus pro magna parte conſilium pendet, & hi dicuntur ad-

adsessores. At opponuntur iisdem adsessores *l. un. C. si rect. prov.* Jac. Guther. *de offic. dom. Aug. lib.* 2. *c.*15. *p.*347.

DOMICILIUM seu *domus* aliud, aliud *origo*. Domicilium in eo loco singulos habere non ambigitur, ubi quis Larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet. Unde quum profectus est, *peregrinari* videtur *l.* 7. *C. de incol.* Et ita *domicilium* accipe in *l.*19. §.1. *l.*50. *in fin. D. de judic. l.* 1. *D. de tut. & cur. dat. l.* 39. *in fin. de condit. & demonstr.* Domicilium autem ubi quis habere intelligatur, tractat Ulpian. *l.*27. *D. ad munic.* Plane sola domus, possessio, quæ in aliena civitate comparatur, domicilium non facit *l.* 17. §. 13. *D. eod. tit.* Sed nec domicilium ibi quis habere intelligitur, ubi studiorum caussa habitat, nisi decem annis transactis, eo loco sibi sedes constituerit *l.* 5. §. 2. *D. de injur. l.* 2. *C. de incol.* Miles ibi domicilium habere censetur, ubi moretur, si nihil in patria possideat *l.* 23. *in fin. D. ad municipal.* Senatores etiam si ubicumque avocandi potestatem impetraverint, domicilium tamen in urbe retinent *l.*22. §. 6. *D. eod. tit.* Mulier in *domicilium* mariti per conditionem matrimonii redit *leg.* 65. *D. de judic.* Enimvero, quæ desponsa est, ante contractas nuptias suum non mutat domicilium *l.* 32. *D. ad municipal.* Vidua amissi mariti domicilium, quoad aliis se nuptiis non junxerit, sequitur *leg.* 52. §. 1. *D. eod. tit.* Relegatus in eo loco, in quem relegatus est, interim necessarium domicilium habet *l.* 22. §. 3. *D. eod. tit.* Habere tamen & eo loci, unde arcetur, potest *l.* 27. *in fin. D. ad municipal.* Si quis instructus sit duobus locis æqualiter, & utrobique sit destinato animo, utrobique domicilium habere intelligitur *l.* 6. §. *pen. l.* 27. §. 2. *D. eod. tit.* Filius familias non utique ibi domicilium habet, ubi pater, (originem enim ejus, non utique domicilium sequitur) sed ubicumque domicilium collocarit *l.* 3. *l.* 6. §. 1. *D. eod. tit.* Domicilium autem non in propria tantum domo, sed in aliena quoque & conducta habere possumus *l.* 5. §. 2. *D. de injur.*

Domicilium ibi quis habere dicitur, ubi habet beneficium *cap. dilectus filius de rescript.*

DOMINA, præter notissimam significationem, erat elogium, quo viri uxores ornabant. Sic Domina mea *l. ult.* §. *ult. D. de aur. arg. leg.* Domina sanctissima *l.* 19. §. 1. *D. de ann. legat.* Domina uxor *l.* 41. *D. de legat.*3. Vid. Voss. *lib.*4. *Inst. or. c.* 12. *p.*219.

Hæc autem adpellatio tum maxime innotuit, quum raro uxores in manum convenirent. Elegans est observatio Epicteti *Enchirid. c.* 62. generatim uxores a viris dominas vocari consuevisse, *ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν*, *a quartodecimo anno.* Minor enim annis duodecim domum ducta, exacto demum apud maritum anno duodecimo, legitima uxor habebatur *leg.* 9. *D. de sponsal.* Quumque ante annum quartum decimum fieri vix posset, ut prole augeret familiam, ab eo demum tempore *domina* salutabatur, non modo a maritis, veluti in marmoribus apud Gruter. *p.* 806. & apud Reines. *Class.*14. *Inscr.*193. sed & ab extraneis, uti apud Cassiodor. *Var.* 10. *ep.* 2. & Reines. *Class.* 14. *Inscr.* 191. Observavit hoc etiam Cujac. *lib.* 3. *c.* 28. qui tamen perperam huc re-

tua

tulit *l.* 38. §. 4. *D. de legat.* 3. quum ibi Julia non *Domina*, sed *Domna*, nomine proprio vocetur, quippe uxor Severi Imp. notissima. Similem errorem Merillii *lib.* 1. *obs. c.*36. notavit Ægid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 25. *p.* 140. *seq. Hein.* Est tamen ubi dicitur *domnula* pro *dominula*. Vid. infra arr. *dominulus.*

Dominatio imperium in *l.* 2. §. 24. *D. de orig. jur.*

Dominatio pro dominica potestate in Servos *l.* 64. *D. de condict. indeb.*

At in *l.* 78. *in fin. D. de adquir. vel omitt. hered.* dominium significat. Et sic

Dominationes scribi oportet pro *donationes* in *l. ult. C. de censit. & peræquat.* Quod vitium scripti codices cum Theodosiano consentientes arguunt. Porro in eadem lege Tribonianus quatuor menses ad duos ab Honorio, & Theodosio tributos addidit.

Dominicum dicitur, quidquid ad dominum pertinet. Et ita κατ' ἐξοχὴν adpellatur, quod Christi est, vel ad cultum Christianum pertinet. Sic *Dominicus* totius septimanæ primus dies *l.* 5. *C. Theod. de spectac.* Templa etiam Christianis erant *dominica*. Rufin. *hist. eccles. lib.* 2. *c.* 9. Plura loca collegit Du-Fresne *Glossar. lat. sub voce dominicum*, quemadmodum Græcis κυριακὴ ἡμέρα est *dies solis Apoc.* 1. 17. κυριακὰ templa. *Concil. Ancyran. can.* 5. & 13. itemque κυριακοὶ οἶκοι apud auctorem vitæ S. Nili Jun. *pag.* 164. *Hein.*

Dominicum etiam dicitur, quod Imperatorum est, vel principum. Hinc *dominicus* actor pro actore rei privatæ principis *l.* 11. *C. Theod. de jurisd. lib.* 2. *tit.* 1. *l. ult. C. Theod. de conlat. fund. patrim.* Dominicus colonus pro Colono Cæsaris *l.* 7. *C. ubi caus. fisc.* & sic de aliis rebus.

Dominium est jus in re, quo aliquis ceteris exclusis omnia commoda, omnesque utilitates ex ea percipere, eaque disponere tam late potest, ac quid ex eo detractum esse non ostenditur. Ex hoc autem detrahi quid diversimode potest, Lege puta immediate, ut ecce Pupillus sine tutoris auctoritate res suas, maritus dotem, cujus alias dominus est, alienare non possunt. Vel facto domini, ut si quis servitutem in re sua constituerit, & tunc limitatum audit *dominium*. Sio vero ostendi non potest quidquam ex eo detractum, tunc *nec limitatum*, seu *absolutum* audit. Hucque pertinet distinctio *dominii pleni*, & *minus pleni*, quorum hujus inter plures prsonas effectus divisos esse, illius vero non, definit Wurffel. *jurispr. defin.* §.618.

Dominium proinde *directum*, (quatenus ab *utili* separatur, quorum utrumque divisim *minus plenum* est) intelligitur jus de rei substantia disponendi, separatum a jure utendi fruendi, *utile* vero adpellatur jus disponendi de solo fructu rei. Id. Wurffell. *lib. cit.* §. 620.

Dominium bonitarium intelligitur, quod est jure naturæ præscripto adquirendum. *Quiritarium* contra *dominium* est, quod civibus Romanis solum competit, modisque civilibus est adquirendum. Bonitarium dominium ipsum est, quod alias φυσικὸν, *naturale* vocant. Et in *bonis* habere dicitur, quod in ejusmodi dominio est. *In bonis* enim habebat, quemadmodum Ulpianus 1. *fragm.* §.16. exponit, cui res tradita erat, neque tamen mancipata, vel in jure cessa, vel tempore ad usucapionem necessario possessa erat. Ex jure vero Quiritium dominus quis fiebat maocipatione, in jure cessione, usucapione. Quas verborum dif-

differentias Justinianus sustulit *l. un. C. de nudo jure Quirit.* & *l. un. C. de usucap. transfer.* Et hinc dotalis fundi dominium penes maritum esse dicitur, quum verius sit, dotem in bonis esse mariti *l. 75. D. de jur. dot.* uxorem vero dominam esse *l. pen. C. de jur. dot. l. 21. §. 2. D. ad municipal.* ut & Boeth. *in Topic.* scribit.

Dominium non *proprietatis* tantum *l. 17. D. quib. mod. usufr. amitt. l. 12. D. ad Leg. Aquil. l. 16. §. 1. D. de usu & habit. l. 7. §. 4. l. 19. §. 1. D. de dolo mal.* sed & usufructus, & servitutis dicitur *l. 3. D. si usufr. pet. l. 5. §. 8. D. quod vi aut cl.* Idem possessionis *dominium* *l. 1. C. Gregor. si sub alter. nom. rei emt. l. 2. C. Th. de bon. matern.* Quæ dominii notiones ab illo, quod supra definivimus, plane diversæ sunt.

DOMINULUS in *l. 41. §. 3. D. de legat. 3.* ab uxore per blanditias, & ὑποκοριστικῶς vocari maritum putat Guil. Forner. *lib. 1. Select. c. 21.* Sed nulla ibi mentio mariti, multoque verosimilius est, P. Mævium dominulum esse filium familias, quem suum *Dominum* vocat Seneca 2. *Controv. 9.* herum minorem Plaut. *in Captiv. act. 3. sc. 5. v. 50. Bacchid. act. 4. sc. 4. v. 3.* & alias sæpe νεώτερον δεσπότην Jul. Pollux *Onomast. lib. 3. c. 8.* Ita & filia familias *Domina minor* adpellatur ab Augustino 9. *confess. c. 8.* & Domnula a Salviano Epist. *ad Hypat. & Quiet.* Vid. Merill. 1. *obs. c. 36.* HEIN.

DOMINUS primum dicitur is, cujus in proprietate res fuerunt. Aliquando tamen & iis tribuitur *dominium*, quibus aliud jus competit, immo & personis fictis. Tunc dicitur quis domini loco esse. En exempla. Defensor, quum satisdedit, domini loco accipiendus est *l. 76. D. de procurat.* Bonæ fidei emptor, quod ad fructus attinet, loco domini pene est *l. 48. D. de adquir. rer. dom.* Domini appellatione fructuarius quoque continetur *l. 8. D. de reb. auct. jud. possid.* qui alias domino proprietatis opponitur *l. 37. D. de pecul.* Sui heredes vivo patre quodammodo domini existimantur *l. 11. D. de lib. & postum.* Ipsa hereditas, quamdiu heres non adit, *dominæ* locum obtinet *l. 13. §. 5. D. quod vi aut cl.* in multis juris partibus pro domino habetur *l. 61. D. de adquir. rer. dom.* Sed & legatarius, agnito legato, retro dominus fuisse intelligitur *l. 13. §. ult. D. ad Leg. Aquil.* Possessor porro hereditatis, qui petitori satisdedit, interim domini loco habetur *l. 15. §. ult. D. de quæst.* Tutor domini loco habetur *leg. 56. §. 4. D. de furt.* tunc nimirum, quum tutelam administrat, non quum pupillum spoliat *l. 7. §. 3. D. pro emt.* vice domini est *l. 157. D. de reg. jur.* quantum ad providentiam pupillorum domini loco haberi debet *l. 27. D. de administr. & per. tut.* Societas vitæ quodammodo uxorem dominam facit *l. 1. D. de act. rer. amot.*

Dominus interdum dicitur relatione facta ad procuratorem, quem constituit *leg. 1. l. 8. §. ult. l. 11. l. 15. & passim. D. de procurat.* Et tamen, quum, qui procuratorem constituit, proprie Dominus litis fit *l. 30. 31. D. de procur.* ipse procurator, lite contestata, dominus litis efficitur *l. 22. 23. C. de procur., l. 4. §. ult. D. de adpellat.* Litis enim contestatione res procuratoris fit, eamque suo quodammodo nomine exsequitur *l. 11. D. de dol. except.*

Domi-

Dominus in relatione ad servum, ut in §. 2. *Inst. de his qui sui vel al. jur.*

Dominus contemplatione totius familiæ. Nam paterfamilias in domo dominium habet *l.* 195. §. 2. *D. de verb. signif.*

Dominus pro marito in *l.* 15. *D. de usu & usufr. leg. l.* 57. *D. de don. int. vir. & ux.* & in antiq. Inscript. *Dominus uxori suæ optimæ tumulum fecit.* Vid. Cujac. *ad l.* 15. *D. de us. & usufr. leg.* Sic & uxor maritum, a quo heres scripta fuerat dominum adpellat *l.* 88. §. 2. *D. de legat.* 2. Uxor emancipato filio communi consentiente *domino* donavit *l.*8. §.1. *C. de inoffic. donat.*

Porro & Principes *Domini* dici cœperunt. Id nomen apud Romanos primum sibi vindicasse Caium Caligulam, diademate capiti imposito, a Sex. Aurelio Victore *c.* 3. traditum est. Augustus certe semper hoc nomen, ut insolens rejecit, teste Tertulliano *Apologet. c.* 34. aliter atque Domitianus, cui hoc titulo Martialis sæpe blanditur. Postea is titulus fere ordinarius fuit. Quemadmodum enim jam Virgil. *lib.* 1. *Aen. v.* 286. eleganter dixerat Romanos rerum *dominos*, gentemque togatam, ita postea Imperatores κατ᾽ ἐξοχὴν dicti sunt *domini l.* 8. *Cod. Theod. de indulg. crim. l.* 2. *C. Th. ne præter crim. majest.* Plura exempla conduxit Juret. ad Symmac. *lib.* 10. *p.* 820.

Dominus dicitur, cujus negotia geruntur, sive a negotiorum gestore §. 1. *Inst. de obl. quæ quasi ex contr.* sive ab eo, qui pro aliis constituit *l.*27. *D. de constit. pec.* sive ab institutore *l.*19. §.1. *D. de inst. act.*

Domine, vox officiose salutantis *l.* 22. *D. ad Leg. falcid. l.* 26. *D. de constit. pec.* Obvios enim omnes, si nomen non succurreret *dominos* salutabant. Senec. *Epist.* 104. Voss. *lib.*4. *Inst. orat. c.* 12.

Dominus nomen proprium *in inscriptione l.* 13. *C. de furt.* Hinc dum *Dominum ex primiceriis l.*9. *C. Theod. de palat.* πρωτονοτάριον seu principem notariorum totius officii, primumque inter ceteros primicerios interpretatur Jac. Guther. de *off. dom. Aug. lib.* 3. *c.* 9. *p.* 580. & *c.*24. *p.* 758. ægri somnium id videtur Jac. Gothofredo *in Comm. ad d. l.* quum Domini vox ibi nomen proprium, non adpellativum sit, ut sæpe alias Aegid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 24. *p.* 141.

DOMITIUS *Labeo* Juventium Celsum consulit *l.* 27. *D. qui test. fac.* Sunt, qui hunc ideo pro Jurisconsulto habent, sequuti Bernard. Rutil. *in vit. ictor. c.* 60. Quasi illico jurisconsultus sit, qui consulit Jurisconsultum, vel is eo nomine possit videri, cujus *valide stulta*, Celso judice, *consultatio.* Plus enim quam ridiculum fuisset, *dubitare* non dicam Jurisconsultum, sed dupondium, *an aliquis testis jure adhibitus sit, quoniam idem & tabulas testamenti scripserit*. Quare recte id Rutilii somnium rejicit Guil. Grot. *de vit. jurisc. lib.*2. *c.* 4. §. 8. *seq.* Hein.

DOMITIUS *Ulpianus*. Ejus meminit æqualis Julius Paullus in *l.* 43. *D. de act. emt.* Suam ipsemet originem ita prodit: Ut est in Syria phœnice splendidissima Tyriorum colonia, unde mihi origo est *l.* 1. *D. de censib.* De hujus studiosis investigationibus Athæneus *libr.* 1. *Deipnos.* Ουλπιανος, ο Τυριος, ος δια τας συνεχεις ζητησεις, ας ανα πασαν ωραν ποιειται εν ταις αγυιαις, περιπατοις, Βιβλιοπωλειοις, βαλανειοις,

ζητεις, εσχεν ονομα τυ κυριυ διαφορωτερον Κειτουκειτος. i. e. Ulpianus Tyrius ob adsiduas quæstiones, quas numquam non in viis, ambulacris, librariorum tabernis, balneis proponebat, illustrius quam suum proprium nomen adeptus est Κειτουκειτος. Hæc Brisson. Id vero non refert Athenæus *lib.* 1. sed incertus auctor argumenti *hujus libri p.* 2. qui & rationem hujus cognominis reddidit, quod in more illi fuerit, adpositorum nihil comedere, nisi prius de adpellatione interrogasset: Κειται, *η ου κειται, καιπυ κειται: exstet ne alicubi hæc adpellatio, an non, & ubi exstet?* Ita enim hunc locum legendum, interpretandumque censet Casaubon. in *animad. ad Athen. lib.* 1. *c.* 1. *p.* 3. Sed quamvis hunc Athenæi locum præter Brissonium & alii viri doctissimi, veluti Cujac. *lib.* 4. *obs. c.* 39. & Jac. Gothofr. *animad. jur. civ. c.* 8. de Ulpiano Jurisconsulto accipiant, tamen nec tempora, quibus vixisse dicitur hic Ulpianus Κειτουκειτος, conveniunt, & gravioribus studiis animum adplicuerat Ulpianus Ictus, quam ut ei otium esset, per vias, ambulacra, balnea discurrendi, quærendique homines, quos suo illo *τυ κειται* fatigaret. Immo nec tam casta ubique & ad optimorum auctorum exemplum composita est ejus oratio, ut eum circa singulas dictiones hæsisse, & disquisivisse credamus: *κειται, η ου κειται, και πυ κειται.* Vid. & Io. Alb. Eabric. *Biblioth. græc. lib.* 4. *c.* 20. *p.* 632. Heyn.

Spartianus in *Pescenn. Nigro* c. 7. Paullum & *Ulpianum* in consilio Papiniano fuisse, & utrumque Præfectum factum esse, refert. Lamprid. in *Elagab. c.* 16. Removit & Ulpianum jurisconsultum bonum virum. Idem Lamprid. *in Alex. c.* 15. Negotia & caussas prius a scriniorum principibus, & doctissimis jurisconsultis, & sibi fidelibus, quorum primus tunc Ulpianus fuit, tractari, ordinarique, atque ita ad se referri, præcepit. Et mox *c.* 26. Paullum, & Ulpianum magis honore habuit, quos præfectos ab Elagabalo alii dicunt factos, alii ab ipso. Nam & consiliarius Alexandri, & Magister scrinii Ulpianus fuisse perhibetur, qui tamen ambo adsessores Papiniani fuisse dicuntur. Rursusque alibi *c.* 31. Post epistolas omnes amicos simul admisit, cum omnibus pariter est loquutus, neque umquam solum quemquam, nisi præfectum suum vidit, & quidem Ulpianum, ex adsessore semper suo, caussa justitiæ singulari. Quum autem alterum adhibuit, & Ulpianum rogari jussit. Idem *ibid. c.* 51. *Ulpianum* pro tutore habuit, primum repugnante matre, deinde gratias agente: quem sæpe a militum ira objectu purpuræ summæ defendit. Atque ideo summus Imperator fuit, quod ejus consiliis præcipue rempublicam rexit. Denique c. 67. Jam illud insigne, quod solum intra palatium, præter Præfectum, & *Ulpianum* quidem neminem vidit. Eutropius *lib.* 8. *c.* 23. Adsessorem habuit, vel scrinii magistrum *Ulpianum* juris conditorem. Exstant ipsius Alexandri Imp. de Ulpiano verba *in l.* 4. *C. de contrah. stipul.* Secundum responsum *Domitii Ulpiani*, Præfecti annonæ, jurisconsulti, amici mei. Idem in *l.* 4. *C. de locat.* *Domitium Ulpianum* Præfectum Prætorio, & parentem suum adpellat. Diocletianus etiam in *l.* 11. *C. de quæstion.* Vir, ait, prudentissimus, *Domitius Ulpianus*, in publicarum disputationum libris. Eodemque elogio ornatur a Justiniano in *l.* 1. §. 3. *C. de emendat. codic.* Eumdem virum diser-

disertissimum vocat idem Justinianus in *l. ult. C. de instit. & substit.*

Nec omittenda sunt elogia Zosimi *lib.* I. *c.* 11. qui eum, juxta versionem latinam, Jurisconsultum præstantissimum, qui & rebus præsentibus recte uti, & futura callide prospicere posset, itemque quasi participem imperii vocat. Mortem quoque illius, in ipso pene Imperatoris gremio a militibus prætorianis, severitatem ejus perosis, interemti, refert idem Zosimus *ibid.* & Xiphilin. *lib.* 80. HEIN.

Atque hic Jurisconsultus & *φιλομαθὴς*, ita est *πολυμαθὴς* fuit, omniumque Jurisconsultorum, (si Paullum exceperis) *πολυγραφώτατος*, quemadmodum ex indice Pandectis Florentinis præfixo palam fit. Scripserat enim ad Edictum Libros 83. quos Justinianus in *l.* 4. *C. de liber. præter.* citat his verbis: Ex Libris *Ulpiani, quos ad Edictum prætoris fecit.* Ad Sabinum Libros 41. quos laudat Justinianus in *l. ult. C. de hered. inst. l. ult. C. de indict. viduit.* ubi libri *Sabiniani* vocantur, quorum etiam secundam editionem, seu *repetitam prælectionem* memorat *in Constit. cordi nobis* §. 3. *de emend. cod.* Lamprid. *in Elagabal. c.*16. Sabinum, consularem virum, ad quem Libros *Ulpianus* scripsit, jussit occidi. Quamquam Sabinus ille, ad quem notas Ulpianus scripserat, non Elagabali, sed Tiberii potius temporibus vixit. Sed in Lampridio *ἀναχρονισμὸν* ejusmodi non semel deprehendere licet.

Notarunt hunc Lampridii errorem & Cujac. 7. *obs. c.* 4. & Is. Casaub. *ad hist. Aug. script. p.* 177. Et sane falsum est, Sabini cujusdam sibi *σύγχρονον* libros commentariis illustrasse Ulpianum. Libros enim illos potius ad *Massurium Sabinum* pertinere patet ex *l. ult. C. de hered. instit.* Sed fatendum tamen est, & alium sensum admittere verba Lampridii, puta, Ulpianum libros quosdam suos Fabio Sabino, insigni viro, inscripsisse, vel nuncupasse, quemadmodum Julium Paullum *receptarum sententiarum libros ad filium*, & Ser. Sulpicium *de Edictis ad Brutum*, Offilium *ad Atticum* scripsisse, novimus. Hein.

Reliquit porro Ulpianus *ad Leges*, seu *ad Legem Juliam & Papiam* libros 20. *Disputationum* libros 10. *Protribunalium*, seu *de omnibus tribunalibus* libros totidem. *De officio Proconsulis* æque libros 10. quos Herennius Modestinus citat in *l.*6. §.4. *D. de excusat.* & Vetus glossarium voce *atriensis*. *Pandectarum* libros 10. *Regularum* libros 7. *Fideicommissorum* libros 6. qui citantur in *l.* I. *C. de comm. serv. manum.* *Opinionum* libros 6. *Digestorum* libros 48. *De Adulteriis*, seu *Ad Legem Juliam de adulter.* libros 5. *De Adpellationibus* libros 4. *De officio consulis* libros 3. *Institutionum* libros 2. *De Censibus* libros 6. *Responsorum* libros 2. *Ad Edictum Aedilium curulium* libres 2. *Ad Legem Aeliam Sentiam* libros 4. Scripserat & *μονόβιβλα*, seu Libros singulares *de sponsalibus. de officio præfecti urbi*, *de officio præfecti vigilum*, *de officio curatoris reip. de officio prætoris Tutelarii*, quem Modestinus citat in *l.* 6. §. 13. *D. de excus.* De officio consularium, Libros *Pandectarum*, *Regularum*, *Excusationum*, seu de excusationibus, quem citat Modestinus in *l.* 15. §. 16. *D. eod. tit.* Item *Notas ad Aristonem*, *ad Marcellum*, *ad Papinianum*, quæ citantur in *l.*3. *C. de sentent. pass.* Eas rejiciunt, & explodunt Theodos. & Valentinianus in *l. un. C. Th. de resp. prud.* sicut & prius constitutum fuisse testantur. Tribonianus tamen

men

men quædam ex his inseruit in *l. 31. §. 2. D. de negot. gest. l. 3. D. de administr. rer. ad civ. pertin.* Citatur *Ulpianus* ab Aemilio Marco in *l. 6. D. de vacat. & excus. mun.* Sane Herennium Modestinum studiosum suum Ulpianus vocat in *l. 52. §. 20. D. de furt.* inquiens: *Quod & Herennio Modestino, studioso meo, de Dalmatia consulenti rescripsi.*

Ceterum non est hic prætermittendum, ex libro singulari *regularum*, quem inter reliqua *μονόβιβλα* recenset Brissonius, decerpta esse fragmenta ista, quæ Tilius, Cujacius, & novissime Ant. Schultingius ediderunt. Quamvis enim in Codice MSC. Tiliano non aliam inscriptionem præferant, quam *Tituli ex corpore Ulpiani*, vere tamen illa esse ex libro *regularum* desumta, patet ex *l. 17. D. de test.* juncto *fragm. tit. 20. §. 3. & Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 17. §. 2. juncto fragm. tit. 5. §. 6.* & *Collat. tit. 16. §. 4.* juncto *fragm. tit. 26. §. 1.* Vid. Schulting. *Jurispr. vet. antejust. p. 560.* Observavit hoc jam Brissonius, qui hæc Ulpiani fragmenta fere semper vocat *Librum Regularum*. Hein. Vid. infra sub art. *Imperatores sub finem.*

DOMUNCULÆ *l. 3. §. 1. D. de sepulcr. viol.*

DOMUS ea uniuscujusque nostrum debet existimari, ubi quisque sedes, & tabulas habet, suarumque rerum fecit constitutionem *l. 203. D. de verb. signif.*

Ex Lege Cornelia de injuriis, si quis agat ob eam rem, quod *Domum suam vi introitam esse dicat*, Domum accipere debemus non proprietatem domus, sed domicilium. Quare sive in propria domu quis habitaverit, sive in conducto, vel gratis, sive hospitio receptus, hæc actio locum habebit *l. 5. pr. & §. 2. D. de injur.* Quum vero domus cuique sua tutissimum debeat esse refugium *l. 18. D. de in jus voc. l. 1. C. de præt. & honor. præt.* sequitur, ut qui alterius domum vi introit, non modo de injuriis, sed & de vi teneatur *l. 23 D. de injur.*

In Lege Julia *de adulteriis*, qua coercetur, qui *domum suam, ut stuprum, adulteriumve fieret, sciens præbuerit*, adpellatione *domus* habitationem quoque significari, palam est *l. 8. D. ad Leg. Jul. de adult.* Eadem Lege jus occidendi patri conceditur *domi suæ*, licet ibi filia non habitet, vel in *domo* generi. Sed *domus* & pro domicilio accipienda est, ut in Lege Cornelia de injuriis *l. 22. §. 2. D. ad Leg. Jul. de adulter.* Sed & in Edicto de aleatoribus, quando furtum *domi factum* dicitur, domum pro habitatione, & domicilio accipi debere, certum est *l. 1. §. 2. D. de aleator.*

In SC. *de liberis adgnoscendis*, quo domum denunciari permittitur, *domum* accipimus hospitium, si in civitate maneat, si in villa vel municipio, illic ubi Larem (in) matrimonio collocarant *l. 1. §. 2. D. de agnosc. & alend. lib.* Eodem modo & in edicto *de damno* infecto *domum* denunciare sic accipimus, ut etsi in aliena domo habitet, ei denuncietur *l. 4. §. 5. D. de damn. infect.*

Domus ab ædificiis separatur in *l. 3. C. Th. de conlat. donat.* siquidem hæc & *πάρεργα* ædium continent.

Domus defunctorum, id est, sepulcra *l. 4. C. Th. de sepulcr. viol.* *Domus* æterna passim in Inscriptionibus Tibull. 3. *Eleg. 2. v. 23.* Atque in marmorea ponere sicca *domus*.

Domus principis in jure nostro vocatur æternabilis *l. 5. C. Th. de loc. fund. jur. emphyt.* Augusta *l. 2. C. de cond. & bon. dam.* Aug.

Aug. Augustissima *l.* 1. *C. eod. tit.* divina *l.* 64. 114. *C. Th. de decur. l.* 2. *C. Th. de frum. urb. Constantinop.* & passim. dominica *Novell. Valentinian. & Marciani de indulg. relig.* regia *Novell. Theodosii & Valentiniani unica neque dom. divin.* sacra *l.* 9. *C. Th. de indulg. debit.*

Memoratur etiam *domus* judiciaria *l.* 8. *C. Theod. de oper. publ.* ad rem privatam (principis) ad sacrum patrimonium pertinens *l.* 1. *l.* 2. *C. Th. de indulg. debitor.*

De declinatione notandum, occurrere *domi* pro domus *l.* 28. *D. locat.* domu pro domo *l.* 36. *D. de evict. l.* 9. §. 2. *D. de injur.* uti apud Plaut. *Mil. gloriof. act.* 2. *sc.* *v.* 48. domus pro domos *l.* 6. *D. de servit. leg.* domo pro domi *l.* 39. §. 1. *D. de aur. arg. leg.*

DONARE, nullo jure cogente dare *leg.* 83. *D. de reg. jur.* adeoque non donat, qui necessariis oneribus succurrit *l.* 21. *D. de donat. int. vir. & ux.*

Donare aliquando prodigere est, & perdere *l* 7. *pr. D. de donat.* Aliquando differre dicuntur donare, & perdere *l.* 1. §. 16. 17. *D. si quid. in fraud. patron.*

Hinc titulus possessionis *pro donato.* Vetus Glossarium interpretatur ἀπὸ δωρεᾶς.

Donare remittere. *Donare* injuriam *l.* 17. §. 12. *D. de injur.* Eodem modo veteres dixerunt *donare iras*, *moram*, *pœnam*. Exemplis quamplurimis id probavit Jo. Frid. Gronov. 3. *obs. c.* 23. *p.* 650. Hein.

Donare pro prodere. Sic prævaricatores sunt, qui caussam adversariis suis donant *l.* 112. *D. de verb. signif.* Plura & hujus notionis exempla dedit Gronov. *ibid. p.* 653. HEIN.

DONARIUM pro dono, maxime Deo dedicato *l.* 21. *C. de sacros. eccles. Donarium* etiam pro loco, ubi hæc donaria reponuntur, accipi, observat Servius *ad Virgil.* 2. *Æn. vers.* 269. & 3. *Georg. v.* 531. Quod quum reprehenderit Laur. Valla 1. *Elegantiar. c.* 6. eam notionem auctor anonymus apud Ducker. *de lat. vet. ictor. p.* 317. & ab Apuleio *lib.* 9. *metamorph. p.* 221. & *libro Florid. p.* 350. usurpatam esse ostendit. *Hein.*

DONATIO est translatio juris in accipientem gratuito facta. *Mortis caussa* adpellatur, quum quis cogitatione mortis, ut ait Javolenus in *l.* 4. *D. de mort. caus. don.* præsenti donat. Nimirum mortis mentio, veluti, si moriar, vel cum moriar, in negotio gratuito hanc vim habet, ut donantis voluntas ambulatoria videatur usque ad mortem, nisi ubi ita donatur, ut nullo casu revocetur, ceu excipit Marcianus *l.* 27. *D. eod. tit.* Et hoc quidem ita se habet in tribus illis donationum mortis caussa generibus, quæ ponit idem Julianus in *d. l.* 2. quorum primum est, quum quis, nullo periculo mortis existente, sola mortis cogitatione donat, alterum, quum quis, imminente mortis periculo, rem in alterum gratis confert, tertium, si quis, periculo mortis imminente, dicit se velle, ut alter post mortem suam rem suam habeat. Sane in primo casu, re etiam tradita, pœnitentiæ locus est, ex qua, ut ait Ulpianus *l.* 30. *D. de mort. caus. don.* condictionem, vel utilem actionem habet qui donavit. In tribus autem illis casibus adest mortis cogitatio seu mentio, quæ mortis caussa donationis notionem determinat; sed in primo casu sola est mortis cogitatio, nullo alias imminente mortis periculo, nul-

ſaque traditione facta, in ſecundo mortis cogitationi accedit imminens periculum, & traditio in tertio, mortis cogitatio conjuncta eſt ſaltem cum periculo mortis imminente. Hinc non video primam, & ultimam ſpeciem ad donationem inter vivos referri debuiſſe, eaque de cauſſa reprehendi potuiſſe Julianum in *d. l 2.* Qui enim de morte cogitat, mortiſve mentionem facit, cum donat, nec tamen in præſenti mortis periculo verſatur, cur non creditur eo modo donare, ut *habere ſe velit quam eum, qui donat, magiſque eum cui donat, quam heredem ſuum?* Hæc autem eſt mortis cauſſa donationis notio, qualem tradunt *l. 1. l. 35 §. 2. D. de mort. cauſ. don.* Tametſi fatendum eſt, hujuſmodi definitione vix diſcerni *mortis cauſſa donationem* a legato, a quo tamen multis modis ipſa differt, quos vide apud Huber. *præl. ad Inſt. lib. 2. tit. 7. §. 3.* Sane omittenda non fuit ootio accipientis, qua hoc negotium ab alia mortis cauſſa capione differt, ceu Marcellus in *l. 38. D. de mort. cauſ. don.* docet his verbis: Inter mortis cauſſa donationem, & omnia, quæ mortis cauſſa quis ceperit, eſt earum rerum differentia. Nam mortis cauſſa donatur, quo præſens præſenti dat, at mortis cauſſa capi iotelligitur & quod non cadit in ſpeciem donationis.

Donatio inter vivos ſua natura irrevocabilis eſt, quippe qua vel nulla mortis mentione facta donatur, vel, ſi mortis mentio fit, tamen ita donatur, *ut nullo caſu revocetur*, quæ mentio magis eſt cauſſa donandi, quam facit mortis cauſſa donationem, & ideo perinde haberi debet, atque alia quævis inter vivos donatio, ceu monet Marcellus *d. l. 27. D. de mort. cauſ. don.*

Veteri quidem jure Romano, Lege nempe Cincia, nulla penitus *donatio* valuit, niſi interveniente mancipatione, traditione. Sed jure novo *mortis cauſſa donatio*, re etiam non tradita, transfert dominium morte donatoris non revocantis: *Donatio inter vivos* re non tradita parit actionem ex ſtipulatu, vel condictionem ex *l. 35. §. 4. 5. C. de donat.* tanquam ex pacto, prout illa vel ſtipulatu, vel aliter facta eſt. Utrum autem hæc actio competat etiam adverſus eum, quem donationis, nondum ſequuto expreſſo vel tacito donatarii conſenſu, pœnituerit? De ea quæſtione vid. Jo. Petr. De Ludewig. *Diſſ. de different. jur. Rom. & Germ. de donat. & barbari adnexus acceptatione*; cujus quidem rationibus nondum a definitione donatioois ſupra tradita, donationemque inter vivos etiam complectente, dimoveor.

Donatio propter nuptias ſponſæ, vel uxori a ſponſo, vel marito in ſecuritatem dotis facta. De ea *tit. C. de don. ant. nupt. l. 28. C. de inoff. teſt.* Vid. *§. 3. Inſt. de donat.* qua Imp. ſatis dilucide exponit, quæ ſit donationis propter nuptias natura: Sed notabis diverſas ejus epochas, mutationeſque varias. Donationes inter virum, & uxorem ſtante matrimonio factæ invicem, quominus valerent, obſtabat unitas perſonæ, quæ per coemtionem, ac conferreationem ioducebatur. Licebat tamen id ipſum ſponſis, quos inter unitas perſonæ non erat; Hincque donatio ſponſæ a ſponſo facta, ſive nuptiarum mentio fieret, ſive minus *ante nuptias* dicebatur. Verum has donationes ad priorem conditionem redegit Conſtaotinus Imp. *l. f. C. de donat. ant. nupt.* Juſtinianus demum omnem donationem, quæ intuitu

 ma-

matrimonii fieret, etiam post nuptias celebrari permisit, indeque generale nomen *donationis propter nuptias* ortum. Græcis hæc donationis species dicitur *αντιφερνη*, mutua donatio, quia supponit dotem ab uxore in maritum collatam. Wurffell. *Jurispr. defin.* §. 484.

Donatio aliquando & ipsa res donata vocatur *l.* 4. *D. pro donat.*

Donatistarum fit mentio in *l.* 37. 39. 40. 41. 43. 44. 46. *C. Th. de hæret.* De iis quidquid ex genuinis fontibus dici poterat, dixit Thom. Ittig. *Diss. de hist. Donatist.* post librum *de hæres. sæc. Apostol.*

Donativum, largitio, quæ ab Impp. in milites conferebatur *l.* 10. *D. de re milit. l.* 1. *C. eod. tit.*

Donec, quousque. Sic donec nubat *l.* 17. *D. de ann. legat.*

Donec pro quamdiu. Donec tu extollis *l.* 5. *D. si serv. vind.* donec in eadem caussa fuerit *l.* 31. §. 3. *D. de usurp. & usucap.*

Aliquando *donec* pro in perpetuum accipi in sacris litteris, observavit Isidor. Pelusiota in *Epist. ad Hermin. Comit.* Το ΕΩΣ πολλακις και επι τȣ διηνεκως εν τη θεια γραφη ευρισκομεν κειμενον. i.e. *Donec* sæpe pro *in perpetuum* in scriptura sacra positum reperimus. Nimirum aliquando hæc particula omne tempus, adeoque & futurum excludit, ut *Matth.* 1. *v.* 25. Sed ne in profanis quidem scriptoribus deesse hujus notionis exempla ostendit Elsner *observ. sacr. in libr. Hist. N. T. Tom.* 1. *p.* 4. Hein.

Donum, munus *l.* 6. *D. ad Leg. jul. pecul.* Donum, munus, operas frequenter jurisconsulti translatitie ex prætoris edicto, aut ex Lege Papia fine articulo dicunt *l. ult. D. de liberal. causs. l.* 53. *D. de verb. signif. l.* 37. *D. de oper. libert.* Quo pertinet illud Quinctiliani *Declam. ult.* Huic debeo munus, operas, testamentum. Inter *donum* vero, & *munus* hoc interest, quod inter genus, & speciem. Nam genus esse *donum*, Labeo ait, munus speciem. Nam *munus* esse *donum* cum caussa, ut puta natalitium, nuptiarum *leg.* 194. *D. de verb. signif.* Dona ergo sunt proprie, quæ nulla necessitate juris, & officii, sed sponte præstantur, quæ, si non præstentur, nulla reprehensio est, &, si præstentur, plerumque laus inest. Sed in summa in hoc ventum est, ut non quodcumque *munus*, id est, *donum* accipiatur, at quod *donum* fuerit, id munus recte dicatur *l.* 214. *D. eod. tit.*

Dos est, quod ab uxore, vel alio quocumque ejus intuitu marito pro sustinendis matrimonii oneribus datur, promittiturve. Dotis autem adpellatio non refertur ad ea matrimonia, quæ consistere non possunt. Neque enim *dos* sine matrimonio esse potest. Ubicumque ergo matrimonii nomen non est, nec dos est *l.* 3. *D. de jur. dot.* Dos matrimonio cohærens oneribus ejus, ac liberis communibus confertur *l.* 16. *D. de castr. pecul.* Ibi ergo dos esse debet, ubi onera matrimonii sunt *l.* 56. §. *ult. D. pro soc. l.* 46. *D. famil. ercisc.* Et nisi oneribus matrimonii serviat, dos nulla est *l.* 76. *D. de jur. dot.*

Dotis autem species hæ memorantur Profectitia, Adventitia, & Receptitia, ut Ulpian. 6. *Regul.* §. 3. tradit. *Profectitia* adpellatur, quæ a patre, vel parente virilis sexus profecta est de bonis, vel facto ejus *l.* 5. *l.* 81. *D. de jur. dot. l.* 6. *C. de pact. convent. l. un. C. de rei ux. act. l.* 4. *C. de collatione.* Quæ & dos a patre profecta adpellatur *l.* 2.

§. 1.

§. 1. *l.* 10. *D. sol. matr. l.*4. *C. eod. tit. l.* 6. *D. de jur. dot.* & dos communis patris, & filiæ *l.* 3. *l.*22. §.1. *D. solut. matr. Adventitia* vero nomine ea dos significatur, quæ a quovis alio, vel ex ipsis mulieris bonis data est *l.* 5. §.11. *D. de jur. dot.* De *recepticia* vid. infra hac voce.

Dos porro alia *data*, alia *dicta*, alia *promissa l.*3. *C. Theod. de incest. nupt.* Datur & ante nuptias, & post illas §. *pen. Inst. de donat. l. ult. C. eod. tit.* Paull. 2. *Sent. tit.* 21. §. 1. & quidem ab omnibus. *Dicere* poterat mulier, nuptura, vel ejus jussu debitor mulieris, vel parens mulieris virilis sexus, etiam cognatione tantum conjunctus. *Promittere* itidem omnes poterant, Ulpianus 6. *regul.* §.1. & 2. Cai. 2. *Inst.* 9. §. 3. Data videtur dos, quæ apud auspices deposita, *Dicta*, quæ verbis sollemnibus, sed sine stipulatione, nulla nempe præcedente interrogatione constituta, qualia videntur illa apud Terent. *Andr. act.* 5. *scen.* 4. *v.*46. *Ch.* Dos, Pamphile, est Talenta quindecim. *Pa*. Accipio. *Promissa*, quæ intercedente stipulatione constituebatur. Exemplum habes apud Plaut. *in Trinum. act.*5. *sc.* 2. *v.* 39. Plura de hac re disserunt M. Aurel. Galvan. *de usufr. c.* 15. §. 4. *seq.* Jac. Gothofr. *Comm. in C. Th. ad l. ult. de dot.* Schulting. *Jurispr. vet. p.* 254. *seq. p.* 581. Hein.

Dotis actio *l.* 9. §. 3. *l.* 48. §. *ult. l.*78. §.2. *D. de jur. dot.* vel de dote actio *l.* 21. *D. de verb. obl.* Juxta vetus glossarium græcum in duas actiones alias dispescitur. Altera, qua dos petitur, antiquitus *ex stipulatu* vocatur, quod ex stipulatione agitur, & hinc stricti juris, & ex contractu verbali nata intelligitur. Altera repetendæ dotis caussa instituta *rei uxoriæ* dicitur, quia a muliere, dotem suam repetere cupiente, movetur.

Dotes prædiorum, quas Græci ἐνθήκας dicunt *l.* 2. §. *ult. l.* 20. § 1. & §. 3. *D. de instr. vel instrum. leg. l.* 34. §. 1. *D. de legat.*2. *l.*55. §.2. *D. de fidejussor. l.* 67. §. *ult. D. de legat.* 3. Columella *lib.*3. *c.*3. Tum etiam *dotem*, id est, instrumentum raro vineis comparant. Et postea vineasque cum sua dote, id est cum pedamentis, & viminibus, binis millibus in singula jugera duco. Idem *lib.*4. *c.* 30. Pedamina, juga, & vimina, quasi quasdam dotes vineis præparandas monet. Eoque alludens Plinius *lib.* 1. *epist. ult.* Prædium, ait, quod his dotibus commendatur. Græco autem *enthecæ*, & *enthecarum* verbo utuntur Imperatores *l.* 7. *C. Theod. de pistor. l.* 7. *C. Theod. de bon. proscript.* Quamquam in *l.* 7. *C. Justin. eod. tit. apothecis* legitur. Vid. infra sub *entheca.* Nimirum non solum qualitates prædiorum nomine *dotis* veniunt, sed & omne instrumentum, quo ad fructus quærendos opus est, veluti in vineis pedamenta, & vimina, in agris aratrum, occa & similia, ceu recte observarunt Jac. Cujac. ad Papinian. *l.* 2. §. 1. *D. de instr. vel instr. leg.* Guid. Pancirol. 2. *Var. lect.* 68. & Bynkersh. 6. *obs.* 9. Nihil ergo hic vidit Jac. Duaren. *lib.*5. *de sacr. eccles. minist. c.* 4. dum *dotes* interpretatur reditus prædiorum. Hein.

DOTALIS fundus, id est, in dotem datus. Dotalis autem fundus intelligitur, sive eum mulieris nomine quis viro dederit, sive eum, a viro sibi debitum, ipsa mulier doti promiserit, vel legatum sibi dotis caussa repudiaverit *l.* 12. §. 1. & §. *ult. D. de fund. dot.* Alias *Fundi Dotales* pistrinorum dicuntur, qui in ho-

rum entheca sunt, qui nempe pistrino sunt addicti, seu in originem adscripti corpori pistorum *l. 7. C. Theod. de pistoribus*, & hinc *dotis* nomen & speciem retentant *l. 3. C. Theod. eod. tit.* quemadmodum *dotes prædiorum* dicuntur. de quibus paullo ante.

Dotale prædium accipimus, cujus dominium omnino quæsitum est, ut tunc demum ejus alienatio impediatur *l. 13. §. 2. D. de fund. dot.*

Dotales res sunt, quæ vel in dotem datæ sunt, vel ex dote comparatæ *l. 22. §. ult. D. solut. matr.* Nam quæ ex dotali pecunia comparatæ sunt, dotales esse videntur *l. 54. D. de jur. dot.*

DOTATA, & indotata mulier opponuntur *l. 78. §. 2. D. de jur. dot.*

DROMO, navigii genus, cujus fit mentio in *l. ult. C. de offic. præf. præt. Afr.* Isidor. *lib. 19. c. 1.* Longæ naves sunt, quos dromones vocamus, dictæ eo, quod longiores sint ceteris, cujus contrarius musculus curtum navigium. Procopius quoque navigia longa ab eo, quod celerrime excurrant, dromones adpellari sua ætate, scribit. Cursum enim δρόμον Græci vocant. Cassiodor. 5. *var.* 16. Decrevimus interim mille dromones fabricandos adsumere, qui & frumenta publica possint convehere, & diversis navibus, si necesse fuerit, obviare. Hujusmodi vero navium exercitores Dromonarii vocantur. Et ita apud Cassiod 4. *var* 15. & in inscriptione *c. 31. lib. 2 var.*

DUBIETAS. Nullius dubietatis exstet ambiguum *l. 86. Cod. Th. de decurion.*

DUBITARE. Illud omnino dubitare non convenit *l. un. C. Th. de inoff. donat.*

DUCATOR *l. 29. §. 4. D. ad Leg. Aquil.* Vetus Glossarium: Ducatores ἀγοὶ. ἡγεμόνες, προηγούμενοι. Alii legendum censent *Ductores.* Sed *Ducator* dixit Tertullian. *adv Jud. c. 13.* Ducatrix, Apulei. *lib. 2. de Doctrin. Platon. p. 14.* Nec analogiam refragari, docuit Bynkersh. 4. *obs. 17.* Hein.

DUCATUS, us *l. 28. Cod. Theod. de præt. l. 11. C. Theod. de domest. l. 13. C. Th. de prox. com. dispos.* Sedulius in *Epist. ad Rom. c. 2.* de officio Mosis agens *Ducatum* vocat.

DUCENA, uti centena, gradus dignitatis, promotionisve in schola Agentium in rebus *l. ult. C. de agent. in reb. l. 5. C. de princip agent. in reb l. 1. C. Th. de murileg. l. 1. C. Th. de Cæsarian. l. 5. C. Th. de decurion.* Hinc *Ducenæ* dignitas *l. 3. C. Th. de cohort. prim. cornic.* principatus *l. 20. C. Th. de agent. in reb.*

DUCENARIA idem significat in *l. 1. C. de offic. magistr. offic.* eoque utitur verbo Apulei. *lib. 7. metamorph.* At omissa hac auctoritate *ducena* legi mavult Brissonius in *d. l. 1.*

DUCENARII, qui ducenam gerunt, & ducentis scholaribus præsunt *l. 2. §. ult. C. de offic. præf. præt. Afr.* & alibi. D. Cyprian. *lib. 1. epist. 4. Neque ut ille superbierit, sublatusque fuerit mundanis dignitatibus: Ducenarius potuit quam Episcopus, vocari volens.* Meminit & hujus muneris Nicephorus *lib. 6. hist. eccl. c 30.* In Notitia quoque crebro in officio rectorum provinciarum, principem de schola agentium in rebus *ducenarium* recenseri invenimus Vetus Glossarium: *Ducena* est dignitas ducenariorum Et mox: *Ducenarii* sunt magistri ducentorum militum. Sed & in re militari *Ducenarius*, interprete Vegetio *lib. 3. c. 1.* dicebatur, qui duas centurias, id est, du-

cenos

cenos milites ducebat in acie secunda. Vid. Reines. *lib. 3. var. lect. c. 16. p. 617.* & supra art. *gentes in rebus.*

Erant & ejusdem nominis judices. Augustus etiam ad tres judicum decurias quartam adjecerat, ex inferiore censu, quæ *ducenariorum* vocabatur, judicabatque de levioribus summis, ait Suet. *Aug. c. 32.* A reliquis ergo judicibus censu differebant. Quum enim judices ex ordine equestri quadragena sestertium millia in professionem censualem deferre deberent, his ducenis duntaxat opus erat. Turneb. 29. *advers.* 16. Perizon. *de Leg. Vocon. p. 171. seq.* Monimentum horum *ducenariorum* insigne in vetere Augusti numo reperire sibi visus est Jo. Car. Schott. *in Epist. ad Leibnitz.* gallice scripta, de explicatione numi cujusdam ænigmatici *Augu. sti. Berol.* 1711. *in* 4. In eo enim basis columnæ conspicitur cum litteris *CC. Augusti*, id est, *Ducenarii Aug.* Epigraphe vero est *L. Caninius Gallus III. vir.*

D u c e r e funus, id est, facere *l. 2. in fin. D. de in jus voc. l. 14. §. 2. l. 36. D. de relig.* Et hoc verbum in hac significatione proprietatem suam habere Servius notat in *lib.* 4. *Georg. v.* 256. ad hunc versum. *Et tristia funera ducunt.* Cum exsequiali scilicet pompa, ait, & *ducere* proprie funerum est. Unde Pers. *Sat. 2, v. 14. Nerio jam tertia ducitur uxor.* Ubi tamen alias bonas editiones habere, *conditur* uxor, notat Hein.

Ducere in carcerem *l. 2. D. de in jus voc.* Sed & *duci* simpliciter pro in carcerem duci *l. 13. §. 1. D. de injur.*

Duci in jus, Liv. *lib. 2. c. 27.* eoque sensu accipiendum est hoc verbum in titulo Edicti, *qui neque sequantur, neque ducantur,* cujus fit mentio in inscriptione *l. 48. D. de verb. signif.*

Duci & *ferri* separantur in *l. un. §. 1. D. si quis jus dic. non obtemp. l. 87. D. de evict.* Hoc enim ad ea, quæ anima carent, illud ad se moventia pertinet. Nimirum *duci* in jus ad eos etiam pertinebat, qui eo vel plaustro impositi vel obtorto collo deducebantur juxta priscum Romanorum morem.

Duci, moveri, quoad animum. Ita ductus æquitate *Collat. Leg. Mos. & R. tit. 4. §. 8.* amicitia *l. 44. D. de negot. gest.* calore *Coll. Leg. Mos. & R. tit. 4. §. 3.* metu *l. 49. D. ad Leg. Aquil.* justis rationibus *l. 1. §. ult. D. de abig.* scriptura *l. 11. §. 8. D. de interrog. in jur. fac.*

Ducere uxorem in domum *l. 2. D. de his quæ ut indign.* Ducere autem uxorem, ut Donat. *in Phorm. Ter. act. 1. sc. 2. v. 70.* notat, proprie dicitur paterfamilias. At filius familias non tam *ducit* uxorem, quam a patre accipit, quippe quum patri committatur puella in hujusmodi conditionibus potius, quam filio.

D u c t u s aquæ *l. 3. §. 4. D. de aq. quotid. & æst.* Per plures ductus aqua ducitur *l. 3. §. 3. D. de riv.*

D u c i a n i apparitores, id est, ducis *l. un. C. Th. de quadrim. brevib.* Ita *Duciani* simpliciter dicuntur Ducum officiales, seu milites in *l. 2. C. de off. præf. Afr.* eodem modo *Ducianus* in *l. ult. C. Theod. de littor. & itin.*

D u c i a n u m judicium, i. e. ducis in *l. 36. C. de adpell.* quemadmodum & ducianum officium in *l. 2. C. Th. de venat. fer.*

D u d u m est *ἐκ τῶν πρός τι*, incertumque limitem habet, ac proinde vel paucos retro annos notat, vel plures *l. 3. C. Th. de incest. nupt. l. 4. C. Th. de* ma-

*matern. don. l.*1. *C. Th. de super exact. l.*163. *C. Th. de decur. l. C. Th. de domest. l.*7. *in fin. C. Theod. de senat.* Jac. Gothofred. *Comm. in l.* 6. *C. Th. de contr. emt.* Unde repetit Strauch. in *Lexic. partit. hac voce.* De biennio effertur in *l.* 9. juncta *l.* 5. *C. Th. de senator.*

DULCIS patria *l.*101. *D. de legat.* 3.

Dulci officio fungi *l.* 1. *C. de his, qui sibi adscrib.* Cujac. *in African. tract.* 3. *in l.* 6. *D. ad Leg. Corn. de fals.* verba sollicitat, legendumque censet, *lucis officio fungi:* eumque postea & alii sunt sequuti. At non opus est emendatione, & *dulci officio* sibi *fungi* videri parentes, dum heredes scribunt liberos, eleganter ostendit Bynkersh. 1. *obs. c.* 19. HEIN.

Dulcium nomine hæc continentur mulsum, passum, defrutum, & similes potiones: item uvæ, cariceæ, ficus, palmæ *l. ult.* §. 1. *D. de tritic. vin. ol. leg.* Paull. 3. *sent.* 6. §.77. Murrhina etiam, id est, vinum myrrhæ odore conditum, ut Plin. *lib.* 14. *cap.* 15. confirmat auctoritate Plauti *in Pseudol. act.* 2. *sc. ult.* Hinc *dulciarii* apud Lamprid. *in Elagab. c.* 1. Jul. Firm. *Mathem. lib.* 7. *mathes. c.*11. D. Augustin. *lib.*2. *de morib. Manich.*

DULCISSIMA filia *l.* 32. §. 4. *D. de aur. arg. leg.* Dulciore nomine quam filii nepotes nostros adpellare non possumus *l.* 220. §. *ult. D. de verb. sign.* Valer. Max. *lib.* 5. *c.* 5. Cara uxor, *dulces* liberi, jucundi amici. Ac plane nihil dulcius naturam nobis liberis nostris reliquisse, scite ac eleganter dixit Cic. *ad Quirit. post. redit. c.* 1. Sic & Juvenal. *sat.*6. *v.* 39. Dulcem heredem pro filio posuit, dum ait: Tollere dulcem. Cogitas heredem.

DULCITUDO usurarunt pro *dulcedo* in *l.* 10. §. 10. *D. quæ in fraud. cred.* Quod vocabulum esse probum, jam Non. ex Cic. *lib.* 3. *de or. c.* 25. probavit. Add. Ducker. *de Latin. jurisc. p.* 370. Hein.

DUM limitationis, vel restrictionis nota pro dummodo *l.* 30. *D. de jur. dot. l.* 22. §. 5. *D. qui test. fac.* Dum nupta erit.

Dum, pro quamdiu. *Dum* uxor mea cum filio erit, heres meus ei tantum dato *l.* 8. *D. de cond. & dem.* ubi Pomponius hanc particulam non omne momentum exigere, monet.

Dum nupta erit, i. e. donec nupta erit *l.* 89. §. 1. *D. de verb. signif.* ubi Pompon. ait: hoc sermone primas nuptias significari. Vid. ibi Dionys. Gothof.

Dum in *l.* 18. §.1. *D. de minor.* non exceptionem ut putavit Brisson. sed modum esse monet Hein. & clarius nihil est his verbis: Minor *captum se dicit, dum ea, quæ pro caussa dicta sunt, non allegat.*

Dum pro verum *l.*1. §.22. *D. de aqua quot.*

DUMTAXAT exclusive plerumque accipitur pro *tantum*, vel solum *l.* 1. §. 1. *D. si mens. fals. mod. l.*5. §.2. *D. de præsc. verb.* Quum in testamento scriptum esset, ut heres in funere, aut in monimento *dumtaxat* aureos centum consumeret, non licet minus consumere. Si amplius vellet, licet: neque ob eam rem contra testamentum facere videtur. Quo in loco Alfenus exempla bina ponit, alterum, quo testator voluerit, ut in funere suo centum consumerentur, alterum, quo in monimentum *dumtaxat*, id est, in solum, centum impendi jusserit, docetque neutro casu minus erogari posse, quamvis plus possit. In *lege* porro 29. §. 10. *D. d*

de lib. & postum. particula *dumtaxat*, non referenda est ad verba *ex aliqua parte*, sed ad ea, quæ immediate sequuntur: *qui est in potestate*, ut hic evadat sensus, filium ex aliqua parte heredem instituendum esse, sed id in eo dumtaxat esse necessarium, qui sit in potestate, aliud vero esse dicendum de eo, qui apud hostes sit, si ibi decedat. Unde errant, qui in duabus illis legibus particulam *dumtaxat* pro *ad minimum* accipi dicunt.

Rarius cum negatione hoc vocabulum legitur: at legitur tamen in *l.* 12. §. 3. *D. de administr. & per. tut.* Tutor non rebus *dumtaxat*, sed etiam moribus pupilli præponitur.

Dumtaxat pro *scilicet* poni in *l.* 13. *C. Th. de prat. & quæst. & l.* 109. *Cod. Th. de decur.* censet Jac. Gothofr. *in not. ad. d. l.* 13.

Duo accusativus pro *duos*, *l.* 16. *D. de stat. hom.* Arescusa primum *duo* pepererat. Ita veteres & optimi scriptores, ceu ex instituto ostenderunt Jo. Ge. Græv. *ad Suet. Claud. c.* 14. & Gronov. *ad Liv. lib.* 35. *c.* 21. Hein.

Duorum numero contenta est pluralis eloquutio *l.* 12. *D. de testib.*

Duum vel trium *l.* 1. §. 17. *D. de vi & vi arm.*

Duovirales *l.* 2. *D. de alb. scrib. l.* 2. *C. Th. quemadm. mun. civ.* qui & *Duumvirales* in *l.* 2. *C. Th. quemadm. mun. civ.* dicuntur, qui duumviratu functi sunt. Conf. *l.* 42. *C. Th. de decur.* Sic in inscriptione Neapolitana: *Hoc opus omne facito arbitratu duovir. & duoviralium, qui in consilio esse solent Puteolis*, licet quidam male *Duoviratium* exscripserint. Pro *duumvirali* tamen *duumviralitium* dixit D. Augustin. *in Breviculo*.

Duplare id est duplicare *l.* 10. *D. de liberal. caussa*, *& passim.*

Duplatio pro duplicatione *l.* 31. *D. de noxal. act.*

Duplicari legata dicuntur, quæ repetita sunt *l.* 1. §. 11. *ut legat. vel fideic. l.* 11. §. 18. *D. de legat.* 3.

Duplicatio in *l.* 2. §. 1. *D. de except.* est adlegatio, quæ contra replicationem solet dari. Interdum enim evenit, ut replicatio, quæ prima facie justa est, inique noceat. Quod quum accidit, alia adlegatione opus est, adjuvandæ rei gratia, quæ duplicatio vocatur §. 1. *Inst. de replicat.*

Duplicia interdicta, judicia. Duplex substitutio, testamentum. Vid. suis locis.

Duploma, vel *diploma*. Ita dicuntur a principe emissæ litteræ *l.* 27. §. *ult. D. de Leg. Cornel. de fals.* Inprimis vero, quæ ad usurpationem cursus publici concedebantur, & sine quibus nemini ille patebat. Tertullian. *in Apologet. c.* 25. Oh! nuncios tardos, & somniculosa diplomata! Symmach. *lib.* 5. *epist.* 35. Ad hujus celebritatem voto alacri cucurissem, nisi diplomatis faceri tarda perlatio arctasset intervallum dierum. Ex quibus patent illa verba Ulpiani in *l.* 137. §. 2. *D. de verb. obl.* Quod si duplomate usus, vel felici navigatione, maturius, quam quisque pervenerit Ephesum. Joannes Sarisber. *in carm. Euchetico* Polycratico præmisso *v.* 143. Accelera gressus, tanto diplomate pergens: Rich. de Buri Episcopus Dunelmensis in *Philobiblo*: Quarum facultatum itinera dispendioso compendio, damnosoque diplomate transmeantes in sacrum Mosem manus injiciunt violentas. Dicta autem creduntur diplomata a duplicatis tabellis. Eoque adlusisse dicitur Ovidius 1. *Amor.* 12. 2. 27. quum ait: Tunc ego vos du-

duplices rebus pro nomine sensi. *Duplices* etiam *tabellas* dixit Suet. *in Aug. c.26.* & *bipatens pugillar.* Ausonius *Epigr.146.* Vocabantur hæc *diplomata* etiam *Sigilla.* Lactant. *de mort. persequ. cap.* 24. itemque συνθήματα. Thesseras fuisse certo signo vel sigillo notatas conjicit Schefferus *de re vehic. c.* 18. *p.* 264. Præerant huic rei liberti Augustorum, qualis *Aurelius Symphorus Aug. Lib. a diplomatibus* apud Reines. *Inscr.* 6. *Class.* 13.

Duplotenus. Paull. II. *Sent.* 17. §. 3. Res emta mancipatione, & traditione perfecta, si evincatur: auctoritatis venditor *duplotenus* obligatur. Ubi male Cujacius 21. *obs.* 15. rescribit *nullatenus*, quamvis suffragante illi codice Vesuntino. Vid. Schulting. *Jurispr. vet. antejust. p.*291. *seq.* Hein.

Duplus, *a*, *um*. Dupla in *l.* 5. *D. de ædil. edict. l.* 48. *D. de evict. l.* 47. *D. ad Leg. falc.* nihil aliud est, quam duplum pretii, id est, pretium quo res venit, & alterum tantum. Hinc *dupla* actio *l.*47. *D. de Ædil. edict.* Duplam cavere *l.* 31. §. 20. *D. eod. tit. l.* 49. *D. famil. ercisc.* Duplæ cautio *l.* 72. *D. de contrah. emt. l.* 49. *D. fam. ercisc.* Duplam evictionis nomine exigere *l.* 7. §. *ult. D. de pecul.* Dupla vero promitti dicebatur, quum evictionis nomine duplum pretii venditor promittebat. Quo casu in duplum actio emtori, re evicta, dabatur *l.* 20. §. *ult. D. de liberal. caus.* Duplæ stipulatio *l.* 31. §. 20. *D. de Ædil. edict.*

Aliæ in *Duplum* erant actiones, ad rem scilicet consequendam, & alterum tantum. Quomodo vero *duplum* accipiatur in actione furti, vid. *l.* 25. *l.*50. *l.* 34. *D. de furt.* quomodo in actione de servo corrupto *l.* 10. *D. de serv. corr.* quomodo in actione, quæ adversus publicanos proponitur *l.* 5. *D. de publican.* quomodo denique in actione arborum furtim cæsarum *l.* 7. *D. arb. furt. cæs.* In Duplum Actio ex Lege XII. Tab. *l.* 1. *D. de tign. junct. l.* 23. §. 6. *D. de rei vind. l.6. D. ad exhib.* §. 29. *Inst. de rer. divis.* Aliæ memorantur in *l.* 1. *l.* 5. §. 2. *D. de serv. corr. l.* 23. §. 10. *D. ad leg. Aquil. l.*2. *C. eod. tit. l.* 18. *D. de lib. causs. l.* 51. *D. de contrah. emt.* §. 21. *Inst. de action.*

Adjective quoque sæpius usurpatur, ut *Dupli* fructus, Paull. 5. *Sent.* 9. §. 1. Dupli autem fructus hi sunt, qui dicuntur majores fructus non tantum in *l.* 6. §. 1. *D. mand.* sed etiam in *l.* 12. §. 1. *D. de distr. pign.* & ideo in *l.* 8. §. 1. *D. negot. gest.* ampliores fructus quam oportet eum, qui fundum vindicavit, consequutum dicemus, qui supra *duplum* exegerit, quia ex 12. tabulis *dupli* tantum fructus debentur ex die accepti judicii in rem, vel ad exhibendum. Et hanc legem 12. tabularum respicit etiam Ulpianus in *l.*8. §. 5. *D. ad exhib.* dum ait, in actionem ad exhibendum venire fructus ex die accepti judicii, & secundum legem æstimari, intelligens per legem 12. Tabularum. Ergo in priscis juris formulis, ut ait *l.* 1. *C. Theod. de usur. rei judic.* id est, ex 12. tab. malæ fidei possessor in duplos fructus conveniebatur: qua ex re colligi, & malæ fidei debitorem in duplum esse damnandum. Legis 12. tab. hæc sunt verba ex castigatione Cujacii: Si vindiciam falsam tulit, rei sive litis arbitros tres dato, eorum arbitrii fructus duplioni damnum decidito. *Duplum* genus *l. ult. C. de præt. pign.* Duplum pretium *l.* 27. §. *ult. D. ad Leg. jul. de adult.* id est, quan-

quanti servus æstimabitur, & alterum tantum *l.* 23. *D. eod. tit.*

D u p o n o i o s juris auditores primo anno vocatos, Justinianus in *Constit. Omnem reipublicæ* §. 2. *ad Antecess.* pandectis præposita scribit. Id quod procul dubio a contemtu quodam novitiorum originem habuit. Res enim vilioris pretii *dupondii* esse dicebant. Hieronym. *adv. Helvid.* Quis oro, dupondii supputabat? Vid. Cujac. 12. *obs.* 40. Hein.

D u p o n d i u m, vel *Dupondius.* Ejus fit mentio in *leg.* 17. §. *ult.* *D.* *l.* 18. *D. de hered. inst.* §. 8. *Inst. eod. tit.* Volus. Mæcianus de asse: Sedecim sescunciæ *dupondium* efficiunt. Et postea: *Dupondius* hac nota S. vocantur quinque libellæ, quæ sunt quinque decimæ. Varro *lib.* 3. *de ling. lat.* inde ait dictam, quod duos asses pendebat. As autem libralis primum erat, ut Plinius auctor est. Libra autem & pondo idem significant *l.* 34. §. *ult. D. de aur. arg. leg.*

D u r a c i n æ uvæ *l.* 205. *D. de verb. signif.* Suet. *in Aug. c.* 76. *a duro acino* dictæ, ut videtur Plinio *lib.* 14. *c.* 1. qui *lib.* 15. *c.* 12. & *duracina* persica memorat. *Hein.*

D u r a r e, manere, perseverare *passim* in jure nostro, sed & *durari* passive eo significatu, ut si forte duretur, non caveri *l.* 4. §. 1. *D. de damn. infect.*

Durare animum, & corpus in tormenta, id est, obdurare *l.* 18. §. 1. *D. de quæst.* Elegans hæc loquutio & veteribus familiarissima. Tacit. 1. *Annal.* 6. Ceterum in nullius umquam suorum necem *duravit.* Petron. *Satyr. c.* 65. Cujus tam crudelis manus in hoc supplicium *duravisset.* Quinctilian. *Decl.* 289. Non omnium animos maritorum *durare* ad sanguinem. Ubi semper *durare* idem est, ac obfirmare animum ad audendum quid, a quo alioquin natura abhorret.

D u r u s, a. um. *Dura* conditio *l.* 3. *D. de publican.* In *duriorem* caussam accipere fidejussorem *l.* 8. §. 7. & §. 8. *l.* 49. §. *ult. D. de fidejuss.*

D u u m v i r a l e s in *l.* 2. *C. Th. quemadm. mun. civ.* sunt duumviratu functi. Conf. *l.* 42. *C. Th. de decur.*

D u u m v i r i, magistratus municipales adpellabantur, quod eorum duo essent *l.* 6. § 1. *D. quod cujusq. civ. nom. l. un. D. si quis jus dic. non obtemp. l.* 3. §. *ult. D. de pecul.* & passim. Vellei. Paterc. *lib.* 2. *c* 19. de Mario: Injecto in collum loro in Minturnensium carcerem jussu *Duumviri* perductus est.

Hi *duumviri* variis nominibus usi sunt. Ordinarii dicti *Duumviri* J. D. id est, *juri dicundo.* Neapoli, & aliis Græcæ originis Civitatibus ἄρχοντες, Gruter. *p.* 1028. 5. & Reines. *Inscr. p.* 21. in Africa *Suffetes*, id est, *judices* vocabantur, Reines. *Class.* 7. *inscr.* 17. Quin & Coss. & Prætorum nomen eosdem aliquando adfectasse observarunt viri doctissimi, Ez. Spanhem. *in Orb. Rom. lib.* 2. *c.* 20. Godofr. Olear. *ad Philostrat. Herod. p.* 545. & Ev. Otto *Dissert. de Consulib. extr. Rom. c.* 1. Alibi non *Duumviri*, sed IIII. VIRI juri dicundo præerant ob ambitionem, & multitudinem candidatorum, ut putat Henr. Noris. *de Cenotaph. Pisan. Diss.* 1. *c.* 3. *p.* 31. Exempla sunt apud Cic. *lib.* 10. *ad Attic. Epist.* 13. *Lib.* 13. *ad famil. Epist. ult.* & in Inscriptionibus apud Gruter, *p.* 426. 3. Præterea quidam *duumviri* annui erant *l.* 1. *C. Theod. quemadm. munic. civ. jud.* quidam Quinquennales, Reines. *Inscr. p.* 22. Alii Roma in municipia mitteban-

bantur, alii ab ipso ordine decurionum cooptabantur, quorum illi II VIRI *ex SC.* hi ex D. D. id est, *ex decreto decurionum* dicebantur. Idem *ad Class.6. Inscr. 6.* Denique *Duumvirorum* erat, curiæ præesse, referre ad decurionum ordinem, jus dicere, animadvertere in servos, aliosque vilioris conditionis homines, ut mirum non sit, iis lictores, non quidem cum fascibus, sed cum bacillis, bisellium, immo & aliquando tribunal tribui. Vid. Noris. *Cenot. Pisan. ib. p.32.* Hein.

Erant & *Duumviri* inter minores Rom. magistratus, qui viarum extra urbem curam gerebant, quemadmodum & intra illam IIII VIRI. *viarum curandarum* solebant creari *l. 2. §. 30. D. de orig. jur.* Eum tamen magistratum suppressum esse, quum numerus minorum magistratuum, quorum olim 26. erant ad vicenarium ab Augusto reduceretur, observat Dio Cass. *lib.54. p.540.* Hein.

Duumviratus, ipsum illud duumvirorum munus, & officium *l. 1. D. de alb. scrib.* & aliis locis. Sic & Duumvlrilitas in *l. 1. C. de natural. lib.*

Dux adpellatur, qui exercitui præest *l. 2. D. de his qui not. infam.* Dux mille hominum *l. 1. §. ult. D. de test. milit.* Duces belli quædam inter se paciscuntur *l. 5. §. 1. D. de pact.*

In posteriorum Imperatorum constitutionibus *Duces* adpellantur tam qui limitibus, quam qui provinciis, fœderatisque præerant *l. 7. C. ubi caus. fisc..l. 1, C. ad Leg. jul. repet. l. 3. C. Th. eod. tit.* Vetus Glossarium: Dux *αὐθεντης στρατιωτων*. Hinc Dux limitis *l. 1. C. Th. de lusor. Danub.* Duces militum in limitibus constituti *l. un. C. de venat. fer.* provinciarum *l. 1. C. Th. de comit. rei milit.* Tales utique Duces per orientem sex, per Ægyptum duos, per Ponticam unum, per Thracias duos, per Illyricum totidem, per Occidentem quamplurimns Auctor Notitiæ prodidit, qui *spectabiles* nominantur *l. 27. C. Th. de cohort. princ. cornicul. l. 9. C. Th. de re milit.* & viri clarissimi in *l. 113. C. Th. de decur. l. 2. C. Th. de venat. ferar.* In Libris nostris memorantur Duces Ægypti *l. 43. C. Th. de adpell.* Ægyptiaci limitis *l. 13. C. de advoc. divers. jud.* Armeniæ *l. 57. C. Th. de curs. publ.* Bizacenæ provinciæ *l. ult. C. de offic. præf. præt.* limitis Euphratensis *l. 1. C. Th. de Comit. & Tribun.* Libyæ *l. 16. C. Th. de numer. act. scrin.* Mauritaniæ *l. ult. C. de præf. præt. Afr.* Mesopotamiæ in *inscr. l. 2. C. quæ res vend. non poss.* Numidiæ *l. ult. C. de off. præf. præt. Afr.* limitis orientalis Vopisc. *in Aurelian. c. 13.* Osdroenæ *l. 8. C. Theod. de pagan. sacr. & templ.* Raetici limitis Vopisc. *in Bonoso c. 14.* Rheni *l. 9. C. Theod. de re milit.* Sardiniæ *l. 3. Cod. Th. ad Leg. jul. repet.* limitis Scythici, Illyriciani, Thracici Vopisc. *in Aurelian. c. 13.* *Dux* & Corrector limitis Tripolitani *l. 133. C. Theod. de decur.* Tripolitanæ provinciæ *l. ult. C. de off. præt. Afr.*

Ducum domesticus, manipularis, minister *l. 1. C. ad leg. jul. repetund.* patrocinia *l. 1. C. Th. de patrocin. vicor.*

Dyrrhachium. Hujus Urbis fit mentio in *l. 1. §. 12. D. de exercit. act. l. 7. D. de censib.* Hinc Dyrrhacheni in provincia Macedonia *l. ult. D. de censib.*

E

E Pro I veteribus sæpe positum fuisse constat, quod & M. Fab. *l.* 1. *c.* 4. docet. Unde in Pand. Flor. *intelleguntur*, *intellege* pro *intelliguntur*, *intelligi*. Similiter *neglegere*, *dejudicare*, pro *negligere*, *dijudicare*. *Delenimentum*, *deverticulum destricte*, *deminutum* pro *di*. Maxime vero ista in fine dictionum licentia utebantur prisci: Unde *noxale* pro *noxali* in *l.* 47. *pr. D. de evict.* defensione pro defensioni in *l.* 39. §. 1. *D. de noxal.* exceptione, pro exceptioni *D. l.* 39. §. *pen.* petitioni pro petitione *l.* 8. *D. de rei vend.* terruminationi, pro terruminatione *l.* 25. *D. eod. tit.* adfinitati pro adfinitate *l.* 39. *D. de injur.*

E pro *de*. Sic si quid *e* pecoribus nostris a bestiis ereptum, ut *l.* 8. §. *ult. D. famil. ercisc.*

E vocula plerumque exclusionis nota *c.* 1. *de renunciat.*

EATENUS, & *quatenus* relative *l.* 2. *D. de dot. prælég. l.* 7. *D. de inst. act. l.* 11. §. 1. *de jurejur.*

EBORARIUS *l.* 1. *C. de excus. artif.* qui ex ebore opus aliquod facit.

EBOREÆ mensæ *l.* 12. §. 30. *D. de instr. vel instr. leg.* tabulæ *l.* 2. §. 4. *D. de orig. jur.* ubi in eboreis Tabulis leges XII. Tab. in rostris propositas memorat Pomponius. At ibi *roboreas* id est, ligneas legi mavult Scaliger in *animadv. ad Melch. Guilandini Papyr.* Dionysius sane Halicarnass. *lib.* 3. *p.* 178. diserte observat, tabulas, quibus temporibus Anci Martii, & post exactos reges leges, & ritus sacros inscripserint Romani, fuisse δρυΐνας, *roboreas*, neque tunc adhuc fuisse columnas æreas. Quare quod *lib.* 10. *p.* 681. de tabulis æneis ait, id eum per πρόληψιν, historicis familiarissimam, narrasse dixeris, quod eæ postea demum gliscentibus Romanorum opibus, στήλαις χαλκαῖς columnis æneis fuerint incisæ, ceu Cujac. & Bynkersh. *ad illum* §. 4. *l.* 2. *D. de orig. jur.* observarunt. At eborearum tabularum usum aliquem fuisse in legibus publice proponendis, nemo veterum observavit, neque huc pertinent Theophili verba ἐν ἐλεφαντίνοις πτυχίοις in *eburnis pugillaribus* §. 12. *Inst. de testam.* Neque enim sequitur, si testamenta inscribi consueverint tabellis eboreis, ut eæ etiam usum aliquem præstare potuerint in legibus sub dio & coeli aerisque injuriis proponendis, & ad posteros conservandis. Quare aut *roboreas* tabulas in eborearum locum reponendas, aut potiorem Dionysii, quam Pomponii, auctoritatem esse debere, omnino censuerim. Hein.

EBUR, quod inter species vectigales numeratur *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* ex India advectum esse, testatur Virgil. 1. *Georg.* v. 57. Plin. *lib.* 8. *c.* 3. de elephantorum dentibus. Supellectile autem ex ebore Romanos fuisse usos, docet *l.* 7. *D. de supellect. leg.* Eodem ebore numinum ora, & mensarum pedes constare, queritur Plin. *lib.* 12. *c.* 1.

ECCLESIA, uti alibi, ita & in jure modo pro coetu fidelium, modo pro ædibus eorum conventui destinatis accipitur. Priore sensu in *l.* 3. §. 4. *seq. C. de summ. Trin.* & tunc Synonymice *venerabile concilium* dicitur *l.* 1. *C. de SS. Eccl.* vel *religionis & fidei mater perpetua l.* 14. *in fin. C. de SS. Eccl.* nec non mater omnium fidelium *l.* 16. *C. eod. tit.* Pro ædibus sumitur in *l.* 17. §. 1. *& alias passim C. eod. tit.*

Sam-

Sam. Petit *ad leg. Attic. p.* 234. vocabulum ecclesiæ, & profanæ religionis hominibus accepisse pro consilio, ac proinde verba, quæ hodie in Caii *Inst. lib.* 1. *tit.* 1. §. 1. legimus: *Cives Romani sunt, qui tribus modis, id est, testamento, aut in ecclesia, aut ante consulem fuerint manumissi*, ab ipso Caio esse statuit. Sed nec hac notione umquam usos esse paganos, & locum illum manifesto interpolatum esse a compilatore corporis Alariciani, ostendit Schulting. *in not. ad eum locum p.* 20. HEIN.

ECCLESIASTICUS pro clerico *l.* 5. *l.* 20. *l.* 21. *C. Th. de episc. & cler.* & alibi.

ECCLESIASTICUS jungitur œconomo ecclesiastico *leg.* 34. §. 5. *C. de episcop. aud.* Est ergo idem a ἐκδίκος, de quo statim.

ΕΚΔΙΚΟΣ, defensor. Julian. *Nov.* 84. qui *Nov.* 67. vocat *defensorem ecclesiæ*, vel monasterii. Plin. *lib.* 10. *epist.* 111. Ecdicus *Amisenorum civitatis*. Sic & Cic. *lib.* 13. *ad famil. epist.* 56. Ecdici Mylasii, ubi Corradus: *ultores, qui eos persequuntur, qui rei publicæ pecunias debent*. Manucius: *quasi quæstores quidam, rationem numariam curantes*. Sed prius verius, quum posterius esset officium oeconomorum. In libris nostris perpetuo civitatum *ecdici defensorum* nomine veniunt, ceu patet ex *Nov.* 15. de defensoribus, cujus Græca inscriptio est περὶ τῶν ἐκδίκων. HEIN.

ECHINUS, piscis, cujus mentio fit *l.* 1. *pr. C. de monopol.* ubi ejus monopolium prohibetur. Erant hi pisces ex genere cancrorum. Sed aculeati, ἰχθύες ἐν τοῖς ὀστρακοῖς ὄντες, καὶ προβεβλημένοι τὰ κέντρα, *pisces, obducti testa, & aculeis communiti*, uti ab Aeliano *de animal. lib.* 9. *c.* 47. describuntur. Unde & ob similitudinem animalis terrestris nomen acceperunt. Eos sæviente tempestate spinis lapillos tollere, ut fervent æquilibrium, nec a decumanis fluctibus in terram projiciantur, vel allidantur scopulis, idem docet Aelianus *de nat. animal. lib.* 7. *c.* 33. qui & loco paullo ante laudato refert, si quis id animal in frusta concidat, eaque seorsum projiciat in mare, illa ultro coitionem inter se facere, & suum singula locum recognoscentia coalescere, quod ipse auctor φύσιν τινὰ θαυμαστὴν jure vocat, nisi potius sit putidum sophistæ cujusdam figmentum. Sed ad quid utiles echini, ut dignum prohibitione videretur monopolium? Respondet idem, proficere illos ad stomachum hebescentem, & omnium ciborum fastidio laborantem restituendum, evacuandam vesicam, scabiem sanare, vulnerum extergere sordes, pilum defluentem, & e suis veluti sedibus defluentem revocare, renum dolores, aquam intercutem, & elephantiasin curare. *Ibid. lib.* 14. *c.* 4. Unde echinum in materia medica veterum fuisse, colligimus.

ECULEUS. Ejus mentio fit *l.* 6. *C. Theod. de malef. & mathem. l.* 7. *C. Just. eod. tit.* Per eum intelligitur genus tormenti, vel machina quædam, quatuor fulcris, ac veluti pedibus subnixa, unde & a formæ similitudine *eculei* vel *equulei* nomen tulit. Non Marcell. *Equuleus deminutivum ab equus est*. In hujus machinæ utroque extremo trochleæ erant, per quas trajectis funibus corpus distendebatur. De hoc tormenti genere legi merentur Hieron. Magius, cujus ea de re singularis exstat liber Gotfr. Jungermanni notis illustratus, Hadr. Turneb. 4. *adversar.* 3. & *lib.* 15.

15. *c. 6.* Ant. Gallon. *de sanct. mart. cruciat. p.*41. Casp. Sagittar. *de cruciat. mart. c.* 17. *p.* 313. & Ge. Eccard. *in leg. Salic. p.* 79. HEIN.

EDAX locustarum pernicies *l.* 18. *C. locat.* calamitas a locustis profecta, quando, ut ait Columella, innumerabilis ille locustarum exercitus agros depascit, Quos superingrediens exurit semina morsu.

EDERA in pandectis Florentinis scribitur pro hedera *l.*3. §. 1. *D. arb. furt. caes.* Ederæ *quoque, & harundines arbores non male dicantur*, ubi alii scripsissent *hederæ, & arundines*. HEIN.

EDERE, primum est copiam describendi facere, vel in libello complecti, & dare, vel dictare. Is quoque *edit*, qui adversarium suum ad album perducit, & demonstrat, quod dictaturus est, vel id dicendo, quo uti velit *l.* 1. §. 1. *D. de edend. l.* 6. §. 7. *D. eod. tit.* Sic *eduntur* acta *l.* 2. *C. de edend.* actio *l.* 1. 22. 23. *D. de judic.* quando species futuræ litis demonstratur, ut est in *l.* 1. *C. de lit. contest.* Vid. Ammian. Marcell. *lib.* 30. *c.* 16. *Nondum se patronus post speciem litis triennium editam caussetur instructus.* Edere autem actionem & *exhibere* quomodo differat, exponit Cujac. 10. *obs.* 14. *Edere* crimina Paull. 5. *sent.* 6. §. 14. instrumenta *l.* 45. §. 5. *D. de jur. fisc.* interdictum *l.* 8. §. 4. *D. de precar.* judicium *l.* 2. *D. pro donat. Edere* vero, & *accipere* judicium opponuntur *l.* 15. *D. de auct. & cons. tut. Edere* libellum *l.* 9. §. 7. *D. de edend.* librum *l.* 46. §. 5. *D. de administ. tut.* mandatorem *l.* 2. §. 5. *D. de jur. fisc.* quod in usu fori nostri dicitur *nominare delatorem*. Edere nomen *l.* 2. *D. de off. Consul.* id est, nomen dare, ut est in *l.* 2. §. 3. *D. qui pet. tut. vel cur.* operas, pro præstare *l.* 9. 19. 20. 38. 49. 50. *D. de oper. lib.* Edere patrimonium *l.* 1. §. 7. *D. de offic. præf. urb.* professiones peculii *l.* 19. *pr. D. de pecul. leg.* rationes *l.* 10. §. 2. *D. de edend.* Aliud vero est *edere* rationes, aliud *reddere*. Nec enim is qui *edere* jussus est, reliquum reddere debet *l.* 89. §. *fin. D. de verb. signif.* Sed & *edere*, & *exhibere* rationes differunt. Cujac. 10. *obs.* 14. *Edere* sententiam litigatoribus *l.* 1. *C. de sent.*

EDERE idem ac populo spectandum quid præbere. Sic *edere* ludos *l.* 5. §. 10. *D. commod. Edere* munus simili significatu in *l.* 5. *D. de pollicit. l.* 122. *D. de legat.* 1. spectaculum *l.* 16. *D. de usu & usufr. leg.*

Edere, parere. *Edere* filium *l.* 2. §. 1. *D. ad SC. Tertull.* sobolem *l.* 10. §. 2. *D. de jur. dot. Editus* partus *l.* 25. *D. quand. dies legat.*

EDICERE, observante Donato *ad Ter. Andr. act.* 4. *sc.* 7. *v.* 37. proprium erat Imperatorum. Et talium Edictorum ducum bellicorum mentio fit apud Sallust. *de bello Jugurth. c.* 44. *in excerpt. Peiresc. p.* 601. *l.* 4. §. 13. *D. de re milit.* Ast præterea & Sacerdotes, in primis Pontifices, *edicebant*, quæ ad sacra pertinebant. Liv. *lib.* 40. *c.* 38. Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 2. & 4. Tacit. 2. *hist.* 91. Gell. *lib.* 2. *c.* 28. Reines. *Inscr. Class.* 4. *n.* 6. At præcipue tamen *edicere* dicebantur Magistratus. Hein.

Hinc illa *Edicit* Prætor *l.* 1. *D. de min.* Proconsul *l.* 28. *D. de test. mil.* Olim ita *edicebatur l.* 1. *D. quod met. caus.*

Attamen & testator *edicere* dicitur, dum quid heredi injungit *l.* 20. §. *ult. D. famil. ercisc.*

EDICTALES vocabantur stu-

studiosi juris, qui secunda juris stipendia in scholis faciebant, quod nomen iis servari voluit Justinianus, alio tamen penso iis præscripto in *constit. omnem reip.* §. 1. & 3. *ad antecess.*

Edictalis bonorum possessio *l.* 30. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her. l.* 1. §. 1. *D. si tab. test. exstab.* i. e. quæ ex prætoris edicto est.

Edictalis lex, edictum principis *l. ult. C. quod cum eo.* Edictale *programma* id vocat Cassiodor. *lib.* 1. *var. c.* 31. *lib.* 2. *c.*24. & *lib.*7. *c.*42.

Edictum. *Edicta*, ut Dionys. Halic. *lib.* 5. *p.*336. scribit, Romani adpellabant τα των δικαιων, και αδικων επιταγματα, *præcepta de justis, injustisque.* Nam ut scirent Cives, quod jus de quaque re quisque magistratus dicturus esset, seque præmuniret, *edicta* proponebant, quæ *jus honorarium* constituebant *l.*2. §.10. *D. de orig. jur.* Id quod ostendit Cic. *lib.* 2. *de fin. c.*22.

Enim vero non Prætores tantum, sed & Aediles curules *edicta* de quibusdam caussis proponebant §.7. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* Inter quæ ædilitia edicta principatum obtinuit illud, quod refertur sub titulo *de Aedil. edict.* cujus etiam fit mentio *l.* 36. *D. de pact. l.*5. *pr. D. de verb. obl.* & apud Gell. *lib.* 4. *cap.* 2. Ad quod Aedilitium edictum Caius libros 2. Ulpianus & Paullus totidem peræque scripsisse feruntur. Sed multo plura olim fuere Edicti Aedilitii capita, veluti de sumtibus in monimenta impendendis. Reines. *Class.* 2. *inscr.*27. de pueris non castrandis *l.*72. §. 28. *D. ad Leg. Aquil.* quam legem singulari schediasmate illustravit Ev. Otto *Steinu. ordin.* 1710. de rebus nullis in scenam præter pomum projiciendis, Macrob. 2. *saturn.*6. Quin etiam censores *edicta* quædam proponebant. Cui rei testimonio est censorium illud edictum, quod a Suetonio *de clar. rhetor. c.* 1. & Gell. *lib.* 15. *c.* 1. celebratur. De Censorum *edicto*, eoque perpetuo, exstat locus insignis Cornelii Nepotis in *Catone c.*1. Hein.

Procoss. etiam, & Præsides in provinciis hujusmodi *edicta* proponebant, ut ex Cic. *lib.* 6. *ad Att. Epist.* 1. & 1. *Verr. c.* 45. patet. Eaque est caussa, cur in Edictorum interpretatione Proconsulis sæpe mentionem Caius facit, ut in *l.* 1. *D. de alienat. jud. mut. caus. l.* 26. *D. de dol. mal.* & passim. Vid. Ant. Augustin. *lib.*1. *emendat. c.*5.

At ceteros etiam Magistratus de rebus ad curam suam pertinentibus edixisse, certum est. Initio Reip. ipsi Reges *edicta* proscribebant, quorum fit mentio apud Liv. *lib.* 1. *c.* 32. & 44. Dionys. Halic. *lib.*3. *p.* 178. *lib.* 4. *p.*216. ex quo loco recte intellecto etiam Consules postea edicta reddidisse, patet. Quemadmodum erga ad regia edicta pertinent illa Pomponii de *manu regia l.*2. §. 1. *D. de orig. jur.* ita ad Consularia referendum, quod idem Dionys. *lib.* 2. *p.* 97. observat, populum Romanum ideo cogitasse de legibus XII. Tabularum scribendis, ινα μη συμμεταπιπτη τα κοινα ταις των αρχοντων εξουσιαις, *ne jus commune cum magistratuum potestate mutaretur.* Alii enim magistratus, qui jus commune edictis mutare possent, tum non erant quam Consules. Multo minus de Dictatorum edictis fas est dubitare, quippe quos ab *edicendo* nomen habuisse, censent Dionys. *lib.* 5. *p.* 336. & Plutarch. *in Marcello p.* 312. quorumque *edicta* pro *numine olim observata esse*, apud Liv. *lib.* 8. *c.*34.

p. 34. legimus. Neque desunt exempla edictorum a Tribunis pleb. propositorum apud Cic. 2. *Verr.* 41. nec non a Quæstoribus *ibid.* *c.* 7. Sub Imperatoribus maximæ auctoritatis fuerunt *Edicta* Præfectorum prætorio, qualia integra exstant apud Baron. *Annal. ad an.* 418. *n.* 18. & 20. Steph. Baluz. *sub fin. notarum in Salvian.* *p.* 374. itemque *in Novell.* 165. & *seq.* itemque Præfectorum urbi, quorum mentio fit apud Ammian. Marcellin. *lib.* 27. *c.* 9. *lib.* 28. *c.* 4. Immo bina integra supersunt in marmore apud Gruter. *p.* 547. 6. 7. & aliud apud Baluz. *ibid.* denique Præfectorum Augustalium Aegypti, quorum & perpetua, & repentina edicta memorat Philo in Flacc. *p.* 966. & *p.* 972. Adeo a veritate alienum est, quod plerique existimarunt, præter Prætores, Proconsules, & Aediles nullos alios magistratus Romæ jus *edicta* proponendi habuisse. Heis.

Edictum, quod ab *urbano* prætore proponebatur, κατ' ἐξοχὴν quidem *urbanum*, vel *urbicum* dicebatur, sed ideo non est existimandum, reliquos prætores, quibus intra urbem aliqua jurisdictio erat, non edixisse. Nam & prætores peregrinos edicta proposuisse, patet ex Valer. Max. *lib.* 1. *c.* 3. *ex* 2. Boet. *ad Cic. Topic.* & Theophil. *in* §. 7. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* Sed & quibus prætoribus quæstiones de criminibus forte obtigerant, ii edicta proponebant monitoria, quorum meminit Cic. pro *Sextio c.* 41. Plin. *lib.* 5. *epist.* 21. Varro *de ling. lat. lib.* 5. *p.* 62.

Edictum provinciale, quod ab his, qui provincias regebant, proponebatur.

Ad utrumque *edictum urbanum* & *provinciale* Caium scripsisse ex Indice Florentino constat. Præcipue vero ad Edictum prætoris urbani, ad quod etiam ante eum Massurius Sabinus scripsit, ceu testis est Paullus in *l.* 18. *D. de op. libert.* Ad *Edictum* vero generaliter scripserant Labeo, Pomponius, Ulpianus, Paullus. Et supersunt in ipsis pandectis fragmenta commentarii, quem Furius Anthianus scripsit in edictum. Julianus autem numquam ad Edictum scripsit, quamvis ipse *Edictum perpetuum* composuerit, & in libris Digestorum ejus ordinem servarit. Vid. Heinecc. *Diss. de Juliano p.* 23.

Edicta porro quædam *perpetua*, quædam *temporaria* jurisdictionis caussa proponebantur *l.* 7. *D. de jurisd.* Nimirum illa *generalia* erant, & quam jurisdicundi rationem per annum sequuturus esset Prætor, indicabant, unde & *Leges annuæ* dicuntur Cic. *Verr.* 1. 42. Hæc *specialia*, & obvenientibus quibusque negotiis dabantur, ad similes caussas non extendenda. Unde uberrimus natus est iniquarum sententiarum proventus, qui occasionem dedit edicto, *Quod quisque juris in alium statuerit, ut & ipse eodem jure utatur.* Exemplum reperies apud Tacit. 2. *Annal.* 30.

Generalia autem *edicta*, quum subinde ita mutarentur, ut pro arbitrio Prætores varie populo jura annua redderent, C. Cornelius Sulla, etsi nemo repugnare ausus est, multis tamen invitis, legem tulit, ut Prætores ex Edictis suis perpetuis jus dicerent, quæ tum gratiam ambitiosis prætoribus, qui varie jus dicere adsueverant, sustulit; quemadmodum Ascon. Pædian. in *Cic. Cornel.* tradit. Lata hæc Lex Cornelia *an. ab U. C.* 686. ejusque historiam dedit Dio Cass. *lib.* 36. *p.* 19. Sed centum annis prius simile prodierat SC. *uti prætores ex suis perpetuis edictis jus dicerent*, quod SC. servatum est in Actis diurnis

P. R. vel eorum potius fragmentis, apud Pigh. *Annal. Rom. Tom.* 2. *p.* 378. Reinef. *Class.* 4. *infcr.* 2. & Dodwell. *prael. Cambd. p.* 665. HEIN.

Quamvis vero post Legem Corneliam praetori haud liceret edictum suum per annum mutare, nihil impediebat tamen, quo minus successor antecessorum edicta, inito magistratu, vel augere vel immutare posset. Unde quae retinebat successor, *edicta tralatitia*, quae addebat vel immutabat, *edicti* novi nomine veniebant. Cic. *Verrin.* 1. 44. Non prius ergo edictum vere *perpetuum* prodiit, quam temporibus Hadriani. Vid. sub art. *perpetuum.* Nimirum Edicta, varie dispersa, Salv. Julianus, Hadriano imperante, collegit, & in ordinem Digesta *Edicti perpetui* titulo edidit, ut Justinianus in *l.* 2. *C. de vet. jur. enucl.* & *l.* 10. *C. de condit. indeb.* scribit. Eutrop. *lib.* 8. *c.* 9. *Post eum Didius Julianus rempublicam invasit, vir nobilis, & jurisperitus, nepos Salvii Juliani, qui sub Divo Hadriano perpetuum composuit edictum.* Ad quam Edicti compositionem ipsius Hadriani, atque adeo Senatus auctoritatem accessisse, hoc addito, ut si quid in Edicto positum non inveniretur, hoc ad ejus regulas, ejusque conjecturas, & imitationem nova possit constituere principalis auctoritas. Justinianus in *d. l.* 2. *C. de vet. jur. enucl.* testatur. Hinc *Edicti perpetui* auctoritas *l.* 3. *C. de praed. min. l.* 3. *C. de edend.* juris auctoritas *l.* 10. *C. Greg. de pact.* forma constituta *l.* 1. *C. de inoff. test.* forma juris *l.* 3. *C. si tut. del. cur.* forma jurisdictionis *l.* 5. §. 1. *D. ut leg. vel fideic. cauff. cav.* jurisdictionis tenor *l.* 5. *C. de his quae vi metusve cauf.* perpetua jurisdictio *l.* 1. *C. de restit. milit.* indubitatum jus *l.* 1. *C. Gregor. de pact.* jus perpetuum *l.* 5. *C. de adpell.* jurisdictionis origo *l.* 2. *C. de condit. infert.*

Quaedam hujus *Edicti perpetui* capita singulare nomen habent. Sic *Edictum* de alterutro *l.* 7. *C. Th. de test. & codicill. l. un.* §. 3. *C. de rei ux. act. toll.* Carbonianum, quod solum auctoris sui nomen retinuit *tit. de Carb. edict.* *Edictum* de furtis *l.* 59. §. 1. *D. de manum. testam.* *Edictum* novum, cujus meminit *l.* 1. §. 13. *D. de ventr. in possess. mitt.* *Edictum* successiorium *tit. D. & C. de success. edict.*

Omnia autem illa magistratuum Edicta in albo vel in charta, vel in alia materia proposita fuisse ostendit *l.* 7. *D. de jurisd.* sed interpolata in ea lege esse verba edictalia, & illa verba, *vel in charta, vel in alia materia*, non esse praetoris, jam alii observarunt. Vid. Cujac. 1. *obs.* 24. Vix equidem verisimile est, libera republica praetores *Edicta* sua in charta proposuisse. At postea sub Impp. mos inolevit proponendi edicta in marmoribus, ut apud Gruter. *Infcr. p.* 747. 4. in aere apud eund. *p.* 573. 4. *l.* 4. *C. Theod. de privil. eor. qui in sacr. palat.* *l.* 1. *C. Th. de alim. quae inop.* in mappis linteis, tabulisque cerussatis, de quibus Salmas. *ad Hist. August. p.* 355. Jac. Gothofr. *Comm. in C. Th. Tom.* 2. *p.* 420. Mabillon. *de re diplom. lib.* 1. *c.* 9. immo & in chartis, de quibus, ipsaque eas conficiendi ratione, differit laudatus Salmas. *ibid. p.* 444. *seq.* Potuit ergo ipse Julianus, ex cujus Edicto perpetuo verba ab Ulpiano in *d. l.* 7. *D. de Jurisd.* referuntur, vetus edictum, additis his verbis, *vel in charta, vel in alia materia*, ad temporum suorum rationem accommodasse. *Hein.*

Hasbe-

Hactenus de *edictis* a magistratibus perpetuæ jurisdictionis caussa propositis; jam ad alias species progredimur, eorum nempe quæ, prout res inciderent, proponebantur. Talia sunt *Edicta*, quæ proconsules, antequam provinciarum sibi decretarum fines ingrederentur, *de adventu suo mittebant, continentia commendationem aliquam sui*. *l.* 4. §. 3. *D. de offic. proconsul.*

Eos porro, qui sui copiam non facerent, magistratus *edictis* adesse jubebant, quod adparet ex *l.* 2. §. 3. *l.* 35. §. 34. *l.* 42. §. *ult. D. de jur. fisc. l.* 1. §. 2. *D. de requir. vel abs. damn. l.* 2. §. 41. *D. ad SC. Tert. l.* 2. *C. ubi in rem act. l.* 53. §. 1. *D. de re judic. l.* 20. §. 6. *in fin. D. de hered. pet. l. ult. D. ubi pupil. educ. l.* 51. *D. de decurion. l.* 7. §. *ult. D. de susp. tut. l.* 26. §. 9. *D. de fideic. libert. l.* 3. *C. de his qui accus. poss.* Et ita qui ad Edictum non respondebant, citati habebantur contumaces, quippe qui neque denunciationibus, neque Edictis præsidum obtemperassent *l.* 5. §. 1. *D. de poen.* Ad hanc *edictorum* speciem pertinet *peremptorium*, quod inde nomen sumsit, quod perimeret disceptationem, hoc est, ultra non pateretur adversarium tergiversari *l.* 70. *D. de judic. l.* 2. *C. quomod. & quand. jud.* Hoc *unum pro omnibus* in *l.* 22. *D. de judic. l.* 1. *C. quom. & qu. jud.* seu *unum pro tribus* adpellabatur *l.* 53. §. 1. *D. de re judic.* & apud Paull. 5. *sent.* 5. §. 7. Ad quod hoc ordine veniebatur, ut primo quis peteret post absentiam adversarii *edictum primum*, mox *alterum*, per intervallum non minus decem dierum, dein *tertium*, quibus propositis, tunc *peremptorium* impetrabat. In quo comminabatur is, qui edictum dabat, etiam absente diversa parte cogniturum se, & pronunciaturum *l.* 68. 69. 70. 71. *D. de judic.* Et hinc intelligendus est *edictorum ordo* in *l.* 72. §. *ult. l.* 73. *D. eod. tit.* Nonnumquam autem *peremptorium edictum* post tot numero edicta, quæ præcesserunt, dabatur, nonnumquam post unum, vel alterum, nonnumquam statim *l.* 72. *D. de judic.* Edicta autem hujusmodi *dari* dicebantur *l.* 59. *l.* 82. *D. eod. tit.* Edicta quomodo proponi debebant Vid. infra sub art. *planum* sub finem.

Hæc de Magistratuum *edictis*. Sunt & *Edicta* imperatorum *l.* 14. *D. de condit. & dem.* seu principum *l.* 7. §. 7. *D. de pact.* §. 6. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* ubi Theophilus *edictum* dici ait, omne, quod proprio motu Imperator ad subditorum honestatem, utilitatemque constituit.

Edicta porro principum quædam *admonitoria*, vel *monitoria*, quædam objurgatoria, quædam consolatoria fuisse docet Brisson. *lib.* 3. *de formul. c.* 5. *p.* 257. Et ad *monitoria* pertinent verba *l.* 39. *D. de religios.* Divi fratres Edicto monuerunt. Tacit. 1. *annal. c.* 8. Populumque edicto monuit, (Tiberius) ne, ut quondam nimiis studiis funus Divi Julii turbassent, ita Augustum in foro potius, quam in campo Martio sede destinata cremari vellent. De his edictis monitoriis Callistratus libros sex scripsit, qui in Pandectis interdum *edictorum monitoriorum*, interdum *edicti monitorii* nomine veniunt, & alias *ad edictum monitorium* inscribuntur.

EDITIO pro nativitate *l.* 2. §. 6. *D. de decurion.*

Editio pro exhibitione spectaculi *l.* 5. *D. de pollicit.*

Editio actorum *l.* 2. *C. ut lit. pend.* instrumentorum *l.* 1. §. 2.

 D. de

D. de edend. precum *l.* 20. *C. de Leg. Cornel. de falf.* rationum *l.* 4. §. 4. *D. de edend.* Vid. fupra *edere*.

Editio, præftatio, ut *Editio* operarum *l.* 50. *D. de oper. lib.*

EDITITIUS judex, ut Servius ad Virgil. *eclog.* 3. *v.* 50. ait, eft quem una pars eligit.

EDITUS, US pro excrementis, vel ftercore. Sic *editus* bubum; quo in quibufdam provinciis pro lignis in foco utuntur *l.* 55. §. 6. *D. de legat.* 3. Columell. *lib.* 2. *c.* 15. verbo *edere* ufus eft eo fignificatu, dum ait: Avium primum ftercorum habetur, quod ex columbariis egeritur, deinde quod gallinæ, ceterique volucres *edunt*.

EDUCARE alere eft in *l. ult. D. de alim. & cib. leg. l.* 1. *C. de divort. fact.*

EDUCATIO παιδοτροφία vocatur in *l.* 5. §. 2. *D. de jur. immun.*

EDUCATOR *l.* 13. *D. de manum.* Ita vocatur, qui educat tenellum, alias nutritius, τροφεύς, ut in marmore: *Nutricio fuo, & matri bene merenti.* Tales educatores parentum honore digni cenfebantur *l.* 1. *D. de obf. par.* Unde & mater, quæ in hoc marmore nutricio jungitur, nutrix videri poteft, uti apud Plaut. *in Menæchm. prolog. v.* 19. Ita forma fimili pueri, ut mater fua. Non internoffe poffet, quæ mammam dabat: Neque adeo mater ipfa, quæ illos pepererat. Et in illis Virgilii *Æn.* 8. *v.* 632. Et lambere matrem Impavidos: ubi manifefta mater, ut Nonius obfervavit, eft nutrix. Vid. Coler. *parerg. c.* 46. Heia.

EDULIA *l.* 6. §. *ult. D. de offic. proconf.* ubi, *quæ edulium excedant ufum*.

EDULITAS vocabulum nihili, quod nonnulli fibi reperiffe videntur in *l.* 17. *D. de compenfat.* ubi verba Papiniani ita legunt: *Ideo accufatus, quod arctiorem annonam edulitatis tempore præbuit.* Ita fane legendum putat Duarenus *lib.* 1. *difput. anniverf. c.* 26. per *edulitatem* intelligens donarium, feu largitionem principis, eam fignificationem vocis deprehendere fibi vifus apud Lamprid. *in Alexand. c.* 22. Sed ubi apud Lampridium non legitur *edulitas*, fed *utilitas*, quam lectionem omnes meliores editiones præferunt, ita in *l.* 17. *D. de compenf.* Codex Florentinus habet *ædilitas*, eamque lectionem Budæus, Alciatus, & Haloander reftituerant, ut mirum fit, Duarenum, folo critices odio, quo mirifice flagrabat, inductum, fruge reperta glandibus vefci maluiffe. Hein.

EFFECTUM neutro genere pro effectu in *l.* 11. *C. Th. de legat.* Ita & veteres, veluti Quinctilian. *lib.* 8. *Inft. or. c.* 3. *Ex cauffis effectis, & fimilibus.*

EFFECTUS, *us*. Effectu in libris noftris idem ac re ipfa, facto ipfo, ipfa re *l.* 20. *D. de ufu & habit.* & *paffim*. Hinc opponuntur *cum effectu*, & *prima ratione l.* 2. §. 3. *D. de hered. vel act. vend. cum effectu*, & verbo tenus *leg.* 1. §. 1. *D. quod quifq. jur.*

Cum effectu, quod fruftraneum non eft. Hinc cum effectu accipere *l.* 5. §. 1. *D. ne quis eum qui in jus vocab.* Fraus *cum effectu* accipitur *l.* 1. *D. de ftatu lib.*

EFFERRE de funere dicitur, ut in *l.* 6. *C. Th. de fepulcr. viol.* *Nov.* 2. *præf.* §. 1.

EFFERVESCERE. *Qui in hoc tantum latuerit, quoad iracundia domini efferveſceret l.* 17. §. 4. *D. de Ædil. edict.* ubi pro *effervefceret* legendum effe *defervefceret* cenfet Heineccius, quod ita pof-

postulet sensus. At emendatione nulla opus est, siquidem ibi *quoad*, non pro *donec*, sed pro *quamdiu* ponitur. Vid. infra art. *quoad*.

EFFICACIA. Suam *efficaciam* ostendat, quid ejus instantia exactum fuerit *l. 9. C. Th. de executor.* Ita Ulpianus *l. 33. D. de usur.* in Curatore Reipublicæ requirit, ut non acerbum se exactorem, nec contumeliosum præbeat, sed moderatum & cum efficacia benignum, & cum instantia humanum. Eo sensu Senec. *de brevit. vit. c. 6.* Ausus est gratiam suam interponere tam efficaciter, ut quædam judicia constet ab illo rapta.

EFFICACITAS. *Novell. Theodos. & Valentinian. de lustr. reip.*

EFFICACITER cum effectu *l. 6. C. ad SC. Maced. l. 34. §. 5. D. de legat. 2. l. 27. §. 6. D. de pact. l. 61. D. de hered. inst.* & alibi.

EFFICAX Magisteria in *l. 2. C. Th. de quest. magistr. offic.* nihil aliud est, quam magisteria, seu dignitas magistri officiorum, maxime actuosa. Eo sensu quo *Herculem efficacem* dixit Hor. *epod.* 3. Jac. Gothofr. *ad dict. l.*

EFFICERE jurisconsulti plerumque pro *facere*. *Effici* pro *fieri* usurpant, ut Efficitur debitor *l. 1. D. de auct. & consens. tut. l. 9. §. 7. D. de pecul.* Sunt & alia multa exempla. *Effectus* vero partus in *l. 14. D. de stat. hom.* est nondum perfectus. Donatus *in Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v.* 35. Non perficere, sed conari velle aliquid ad scelus *effectio* est, etiam si non potest fieri. Hein.

Efficere cum infinitivo: Efficiet præses restitui *l. 2. C. quor. bon.* Efficit epistolam mitti *l. 38. D. de dol. mal.* Reliquas figuras notissimas omitto.

Efficere pro effingere. Pictores ... ad efficiendos sacros vultus *leg. ult. C. Th. de excus. artif.* Quinctilian. *lib. 12. cap. 10.* Phidias Diis quam hominibus *efficiendis* melior artifex traditur. Equidem in *d. l. ult.* alii pro efficiendos, *effigiandos*, alii *effingendos*, ut in *l. 17. C. Th. de pæn.* alii denique *inficiendos* legi posse observant. Vid. Jac. Gothofr. *Comm. in C. Th. ad d. l. ult.*

EFFINGERE simulacra in *l. 17. C. Th. de pæn.*

EFFLAGITARE debitores *l. 27. C. de pign.* interdictum *l. ult. C. de interd.*

EFFLUERE dicitur aqua *l. 1. §. 8. D. de aqu. quotid. & æst.* tempus *l. 9. C. de postlim.*

EFFODERE oculum *l. 52. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* ossa, id est eruere *l. 8. D. de relig.* terminos, id est, lapides finium caussa positos evellere, & ejicere *l. 1. C. de accus.* thesaurum *l. 22. D. famil. ercisc.*

EFFORMARE monetam *l. 19. D. de Leg. Corn. de fals.*

EFFRACTOR dicebatur, qui vi fores, parietesve insularum, horreorumve effringebat, ut inde aliquid surriperet *l. 3. §. 1. D. de offic. præf. vigil. l. 26. §. 5. D. de pæn. tit. D. de effract.* Effractarium dixit Senec. *Epist.* 69. Hinc

EFFRACTURÆ crimen, *l. 48. D. de bon. libert.*

EFFRENATA licentia *l. 21. C. ad Leg. Jul. de adult.*

EFFUGERE dicitur deportatus, neutraliter *l. 4. §. 2. D. de re milit.* Alias effugere infamiæ notam *l. 2. D. de obseq. par.*

EFFUNDERE. Si vinum esset effusum, vel contusis vasis, vel qua alia ex caussa *l. 1. §. 2. D. de peric. & comm. rei vend.* *Effundere* sane de rebus liquidis dicitur. Unde *dejectum*, vel *effusum* in Edicto separantur *l. 31. D.* de

D. de edend. precum *l.* 20. *C. de Leg. Cornel. de falf.* rationum *l.* 4. §. 4. *D. de edend.* Vid. fupra *edere*.

Editio, præftatio; ut *Editio* operarum *l.* 50. *D. de oper. lib.*

EDITITIUS judex, ut Servius ad Virgil. *ecleg.* 3. *v.* 50. ait, eft quem una pars eligit.

EDITUS, US pro excrementis, vel ftercore. Sic *editus* bubuin; quo in quibufdam provinciis pro lignis in foco utuntur *l.* 55. §. 6. *D. de legat.* 3. Columell. *lib.* 2. *c.* 15. verbo *edere* ufus eft eo fignificatu, dum ait: Avium primum ftercorum habetur, quod ex columbariis egeritur, deinde quod gallinæ, cæterique volucres *edunt*.

EDUCARE alere eft in *l. ult. D. de alim. & cib. leg. l.* 1. *C. de divort. fact.*

EDUCATIO παιδοτροφία vocatur in *l.* 5. §. 2. *D. de jur. immun.*

EDUCATOR *l.* 13. *D. de manum.* Ita vocatur, qui educat tenellum, alias nutritius, τροφεύς, ut in marmore: *Nutricio fuo, & matri bene merenti.* Tales educatores parentum honore digni cenfebantur *l.* 1. *D. de obf. par.* Unde & mater, quæ in hoc marmore nutricio jungitur, nutrix videri poteft, uti apud Plaut. *in Menæchm. prolog. v.* 19. Ita forma fimili pueri, ut mater fua. Non internoffe poffet, quæ mammam dabat: Neque adeo mater ipfa, quæ illos pepererat. Et in illis Virgilii Æn. 8. *v.* 632. Et lambere matrem Impavidos: ubi manifefto mater, ut Nonius obfervavit, eft nutrix. Vid. Coler. *parerg. c.* 46. Hein.

EDULIA *l.* 6. §. *ult. D. de offic. proconf.* ubi, *quæ edulium excedant ufum*.

EDULITAS vocabulum nihili, quod nonnulli fibi reperiffe videntur in *l.* 17. *D. de compenfat.* ubi verba Papiniani ita legunt: *Ideo accufatus, quod arctiorem annonam edulitatis tempore præbuit.* Ita fane legendum putat Duarenus *lib.* 1. *difput. anniverf. c.* 26. per *edulitatem* intelligens donarium, feu largitionem principis, eam fignificationem vocis deprehendere fibi vifus apud Lamprid. *in Alexand. c.* 22. Sed uti apud Lampridium non legitur *edulitas*, fed *utilitas*, quam lectionem omnes meliores editiones præferunt, ita in *l.* 17. *D. de compenf.* Codex Florentinus habet *adolitas*, eamque lectionem Budæus, Alciatus, & Haloander reftituerant, ut mirum fit, Duarenum, folo critices odio, quo mirifice flagrabat, inductum, fruge reperta glandibus vefci maluiffe. Hein.

EFFECTUM neutro genere pro effectu in *l.* 11. *C. Th. de legat.* Ita & veteres, veluti Quinctilian. *lib.* 8. *Inft. or. c.* 3. *Ex cauffis effectis, & fimilibus.*

EFFECTUS, US. Effectu in libris noftris idem ac re ipfa, facto ipfo, ipfa re *l.* 20. *D. de ufu & habit.* & *paffim.* Hinc opponuntur *cum effectu*, & *prima ratione l.* 2. §. 3. *D. de hered. vel act. vend. cum effectu*, & verbo tenus *leg.* 1. §. 1. *D. quod. quifq. jur.*

Cum effectu, quod fruftraneum non eft. Hinc cum effectu accipere *l.* 5. §. 1. *D. ne quis eum qui in jus vocab.* Fraus *cum effectu* accipitur *l.* 1. *D. de ftatu lib.*

EFFERRE de funere dicitur, ut in *l.* 6. *C. Th. de fepulcr. viol. Nov.* 2. *præf.* §. 1.

EFFERVESCERE. *Qui in hoc tantum latuerit, quoad iracundia domini effervefceret l.* 17. §. 4. *D. de Ædil. edict.* ubi pro *effervefceret* legendum effe *defervefceret* cenfet Heineccius, quod ita pof-

postulet sensus. At emendatione nulla opus est, siquidem ibi *quoad*, non pro *donec*, sed pro *quamdiu* ponitur. Vid. infra art. *quoad*.

EFFICACIA. Suam *efficaciam* ostendat, quid ejus instantia exactum fuerit *l. 9. C. Th. de executor.* Ita Ulpianus *l. 33. D. de usur.* in Curatore Reipublicæ requirit, ut non acerbum se exactorem, nec contumeliosum præbeat, sed moderatum & cum efficacia benignum, & cum instantia humanum. Eo sensu Senec. *de brevit. vit. c. 6.* Ausus est gratiam suam interponere tam efficaciter, ut quædam judicia constet ab illo rapta.

EFFICACITAS. *Novell. Theodos. & Valentinian. de locis reip.*

EFFICACITER cum effectu *l. 6. C. ad SC. Maced. l. 34. §. 5. D. de legat. 2. l. 27. §. 6. D. de pact. l. 61. D. de hered. inst.* & alibi.

EFFICAX Magisteria in *l. 2. C. Th. de quæst. magistr. offic.* nihil aliud est, quam magisteria, seu dignitas magistri officiorum, maxime actuosa. Eo sensu quo *Herculem efficacem* dixit Hor. *epod.* 3. Jac. Gothofr. *ad dict. l.*

EFFICERE jurisconsulti plerumque pro *facere*. *Effici* pro *fieri* usurpant, ut Efficitur debitor *l. 1. D. de auct. & consens. tut. l. 9. §. 7. D. de pecul.* Sunt & alia multa exempla. *Effectus* vero partus in *l. 14. D. de stat. hom.* est nondum perfectus. Donatus *in Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v.* 35. Non perficere, sed conari velle aliquid ad scelus *effectio* est, etiam si non potest fieri. Hein.

Efficere cum infinitivo: Efficiet præses restitui *l. 2. C. quor. bon.* Efficit epistolam mitti *l. 38. D. de dol. mal.* Reliquas figuras notissimas omitto.

Efficere pro effingere. Pictores ... ad efficiendos sacros vultus *leg. ult. C. Th. de excus. artif.* Quinctilian. *lib. 12. cap. 10.* Phidias Diis quam hominibus *efficiendis* melior artifex traditur. Equidem in *d. l. ult.* alii pro efficiendos, *effigiandos*, alii *effingendos*, ut in *l. 17. C. Th. de pæn.* alii denique *inficiendos* legi posse observant. Vid. Jac. Gothofr. *Comm. in C. Th. ad d. l. ult.*

EFFINGERE simulacra in *l. 17. C. Th. de pæn.*

EFFLAGITARE debitores *l. 27. C. de pign.* interdictum *l. ult. C. de interd.*

EFFLUERE dicitur aqua *l. 1. §. 8. D. de aqu. quotid. & æst.* tempus *l. 9. C. de postlim.*

EFFODERE oculum *l. 52. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* ossa, id est eruere *l. 8. D. de relig.* terminos, id est, lapides finium caussa positos evellere, & ejicere *l. 1. C. de accus.* thesaurum *l. 22. D. famil. ercisc.*

EFFORMARE monetam *l. 19. D. de Leg. Corn. de fals.*

EFFRACTOR dicebatur, qui vi fores, parietesve insularum, horreorumve effringebat, ut inde aliquid surriperet *l. 3. §. 1. D. de offic. præf. vigil. l. 26. §. 5. D. de pæn. tit. D. de effract.* Effractarium dixit Senec. *Epist.* 69. Hinc

EFFRACTURÆ crimen *l. 48. D. de bon. libert.*

EFFRENATA licentia *l. 21. C. ad Leg. Jul. de adult.*

EFFUGERE dicitur deportatus, neutraliter *l. 4. §. 2. D. de re milit.* Alias effugere infamiæ notam *l. 2. D. de obseq. par.*

EFFUNDERE. Si vinum effet effusum, vel contusis vasis, vel qua alia ex caussa *l. 1. §. 3. D. de peric. & comm. rei vend.* *Effundere* sane de rebus liquidis dicitur. Unde *dejectum*, vel *effusum* in Edicto separantur *l. 31. D.*

de his qui effud. Aliquando tamen & de aridis accipitur, ut effundere in flumen milium, vel frumentum l. 27. §. 19. D. ad Leg. Aquil.

Effundere pecunias indebitas, id est, jactare, vel prodigere l. 25. pr. D. de prob. qua notione etiam verbum *profundere*, & nomen *profusio* accipere solemus.

Effundere oculum. Si sutor puero parum bene facienti forma calcei tam vehementer cervicem percusserit, ut ei oculus *effunderetur* l. 13. §. 4. D. loc. cond. Gronovius ad Senec. controv. lib. 1. p. 378. monet ibi *suffunderetur*, aut, minori adhibita vi, *offunderetur*. HEIN.

EFFUNDI rescripta dicuntur in l. 9. C. Th. de div. rescr. l. 5. C. de ædific. priv. quemadmodum preces fundi.

EFFUSE quid interpretari l. 1. C. de annal. except. id est, late, prolixe.

EFFUSIO falsa l. 2. C. de fals. monet.

EFFUSUS, tractatus, id est prolixus l. 5. C. de necessar. serv.

EGERE, id est, alimentis destitui arg. l. 5. §. 23. D. de agnosc. & alend. lib.

EGERERE terram e sulphurariis l. 50. §. 8. D. de furt. rudera l. 7. §. ult. D. de damn. inf.

EGESTAS. In egestatem devolvi l. ult. D. de bon. damnat.

EGREGIATUS dignitas l. 1. C. Th. de Cæsar. l. 1. C. Th. de murileg. l. 8. C. Th. de cohortal. princ. cornic. l. 3. C. Theod. de decur. quæ leges omnes inter se sunt conjungendæ. Vid. Du-Fresne Glossar. hac voce.

EGREGIORUM ordo l. 1. C. Th. de honor.

EJERATIO l. 12. in fin. C. de judic. jusjurandum, quo posse nos id, quod desideratur, præstare, negamus. Festus in ejuratio Vid. in ejurare.

EJICERE. Ejectus (navis) est, quod græci aiunt ἐξέβρασεν, l. 3. §. 6. D. de incend. Dejectaque eodem sensu accipe in l. 7. D. de Leg. Rhod.

Ejicere, pro parere, vel partum effundere. Si mulier ictu percussa ejecerit leg. 27. §. 22. D. de Leg. Aquil. Equa ejecit l. 39. D. eod. tit.

EJURARE bonam copiam est jurare, sibi copiam non esse æris alieni dissolvendi. Cic. lib. 9. ad famil. epist. 16. Tu autem, quod mihi bonam copiam ejures, nihil est. Tum enim, quum rem habebas, quæstiunculis te faciebam attentiorem. Cujus loci auctoritate fretus Brissonius restituendum hoc verbum in Varrone monuit unius litteræ ademtione ibi decurtatum. Varronis enim lib. 6. de lat. ling. verba sunt hæc: Liber, qui operas suas in servitute pro pecunia, quam debeat, dat, dum solveret, nexus vocatur. Hoc C. Pipillio (Boetilio) rogante, Sulla dictatore, sublatum, ne fieret, & omnes, qui bonam copiam jurarent, ne essent nexi dissoluti. Ubi sensus non constabit, nisi ejurarent legas, id est, si jurejurando negarent, sibi facultatem dari, eo se ære liberandi. Festus enim lib. 5. ejurationem significare ait, non posse id, quod desideratur, præstari.

ELECTIO canonica est alicujus personæ idoneæ ad dignitatem vel fraternitatem sive societatem ecclesiasticam, servata forma canonica, facta vocatio. In tit. decretal. de Elect. traduntur regulæ, quomodo instituenda sit electio præficiendorum ad dignitates ecclesiasticas primarias, videlicet, Episcopatus, Prælaturas, & Abbatias, gaudentes præeminentia cum jurisdictione. Quod autem ad alias dignitates inferiores attinet, v. g. Præposituras, Decapatus,

Prio-

Prioratus &c. in quibus summa in Collegio praeminentia, aut jurisdictio deest, modus eligendi potius a consuetudine, vel statuto particulari locorum, quam a regulis juris communis dependet. Tempus faciendæ electionis determinatum fuit ab Innocentio III. in Generali Concilio, ubi jussit, ut Ecclesiæ non vacent ultra tres menses, nisi justum impedimentum intercesserit. Quod si elapsis tribus mensibus, ad instituendum actum electionis liberis, non fuerit sequuta electio, jus eligendi personam e gremio idoneam, aut si in gremio non reperiatur, exteram, devolvitur ad immediatum superiorem eligentium. Quod si etiam iste per aliud trimestre utile neglexerit nominare personam idoneam, jus electivum non quidem devolvitur ad alium immediatum superiorem superioris, ipse tamen superior negligens incipit subesse correctioni, & censuræ illius, ad quem pertinet supplere negligentiam Prælatorum *c. 41. de elect.* Agenda electio est post sepulturam præcessoris, & invitandi sunt omnes, qui jure suffragii gaudent, ita quidem, ut etsi citatio facta fuerit ante mortem decessoris, ea reiteranda sit post mortem illius; alias electio interpellatione interposita declaratur nulla *c. 36. eod. tit.* De eo qui remotus est a loco electionis vid. *c. 18. eod. tit.* Forma electionis est triplex, videlicet (1) per *scrutinium*, de quo suo loco: (2) Per *compromissum*, quando plus quam dimidia pars capituli consentit in unum, duos, tres, vel plures ex gremio, vel aliunde nominandos, ut ille habeatur pro electo, quem compromissarii elegerint. (3) Per inspirationem, quando Electores sine scrutinio, aut compromisso quempiam per unanimem acclamationem, seu rogationem in electum designant. Vid. *c. 42. eod. tit.* Ad hoc autem, ut electio sit canonica, non sufficit, vota pro uno esse *comparative* plura, comparatione facta ad numerum votorum, quæ alius capitularis obtinuit; sed vota electi debent esse *absolute majora* comparatione facta ad numerum Capitularium, ita ut numerus votorum excedat dimidium numerum capitularium *d. c. 42. & c. 29. & c. 42. eod. tit.* D. Euseb. Amort. *Elem. jur. can. lib. 1. tit. 6.*

Electio unius ex pluribus optio. *Electionis* legatum. Vid. *optio.*

ELECTRINA, vasa *l. 32. §. 5. D. de aur. arg. leg. Electrini* numi apud Lamprid. in *Alex. c. 25.* ubi tamen non *electrinus*, sed *electreus* legitur, pro quo *numos electri* rescribendum existimat Salmas. *ad Hist. Aug. pag. 205.* Certior est locus Trebellii Pollionis *in Quinto cap. 14.* ubi *electrina patera* occurrit. *Hein.*

ELECTRUM. *Electri* nomen duobus modis accipit Pausanias *Lib. 5. Eliacor. c. 12. p. 406.* Electrum quidem (ait juxta versionem latinam) ex qua materia statuam Augusti fecerunt, in Padi fluminis arenis rarum omnino repertu est, idque qui nacti sunt, non temere magni æstimant. Est alioqui electrum nihil aliud, quam argento permistum in metallo aurum. In priore significatu nomen hoc accipiendum est apud Chrysostom. *orat. 79.* quæ de divitiis inscribitur. Posteriore vero sensu *electrum* usurpatur in *l. 7. § 8. D. de adquir. rer. dom. l. 4. D. de legat. III & §. 27. Inst. de divis. rer.* Plin. *lib. 34. c. 4.* Ubicumque quinta argenti portio est electrum est. Scrobes eæ reperiuntur in Caria. Fit & cura electrum argento addito. Servius in

 lib.

lib. 8. *Æn.* v. 402. Secundum Plinium tria sunt electri genera, unum ex arboribus, quod succinum dicitur, aliud quod naturaliter invenitur, tertium, quod fit de tribus partibus auri, & una argenti. Quas partes etiam, si nativum resolvas, invenies. Idem Plin. *lib.* 9. *c.* 40. Sicut testudines tingere, argentum auro confundere, ut electra fiant addere æra, ut corinthia. Dionys. *Cœlest. Hierarch. c. ult.* Το μεν ηλεκτρον ως χρυσοειδες ομου, και αργυροειδες: Electrum simul auri speciem habens, simul argenti. Tertullian. *adv. Hermog. c.* 25. Electrum, licet ex auro & argento fœderatum, nec argentum tamen, nec aurum adpellabo, sed electrum, a cujus habitu quid divertit, pariter a vocatu ejus recedit adpellationis, sicut & conditionis proprietate. B. Gregorius *in c.*38. *Jobi Comm.* 2. Electrum quippe ex auri argentique metallis miscetur, in qua permistione quidem clarius redditur, sed tamen fulgore auri recuperatur. Electris autem, id est, succinis *pinguium* epitheton tribuunt Virgil. *ecl.* 8. *v.* 54. & Juvenal. *Sat.* 6. Ovid. 11. *metam. v.* 364. Inde fluunt lacrymæ, stillataque sole rigescunt. De ramis electra novis, quæ lucidius amnis excipit, & nuribus mittit gestanda latinis. Utramque etiam electri speciem perstringit Joan. Tzetzes *Hist. Chiliad.* 6. *v.*68. Electrum quoddam esse, inquiens, quod attrahat paleas, δακρυον δενδρων τι, quod est aliud ab electro, quod ηλεκτρον χηλαιζουσαν adpellat.

E l e e m p o r i a, cura olei coëmendi *l. ult.* §. 18. *&* 19. *de muner. & honor.* Ελαιωνας adpellabant curatores olei emendi gratia creatos *d. l. ult.* §.5. *eod. tit.*

E l e m e n t a turbare artibus magicis *l.* 5. *C. Th. de malef. & mathem.* Sed & prima artis alicujus principia *elementa* vocantur, ut in §. 4. *Inst. proœm.*

E l e n c h i in *l.* 34. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* Plinius de margaritis agens *lib.* 9. *cap.* 35. Et procerioribus, ait, sua gratia est. Elenchos adpellant, fastigiata longitudine, alabastrorum figura, in pleniorem orbem desinentes. Hos digitis suspendere, suf binos, aut ternos auribus feminarum gloria est. Sic & Juvenal. *sat.* 6. *v.* 457. Auribus extensis magnos commisit elenchos.

E l e p h a n t u s jumenti operam præstat *l.* 3. *D. ad leg. Aquil.* Elephanti, quamvis collo dorsove domentur, nec mancipi sunt, quoniam bestiarum numero sunt. Ulp. *tit.* 19. §. 1.

Ελευθεριαι. Liberalia studia hoc vocabulo adpellant græci *l.*1. *pr. D. de extraord. crim.*

E l i c e r e aquam ex castellis, aut ex ipsis formis *l.* 2. *C. Th. de aquæd.*

Elicitæ epistolæ *l.* 45. *C. Th. de decurion. Elicere* rescriptum Paull. 1. *Sent.* 12. §. 26.

E l i c e s sunt sulci aquarii *l.* 1. §. 9. *D. de aqu. & aqu. pluv.* Collumell. *lib.*2. *de re rust. c.* 8. & *lib.* 11. *c.* 2. Latinum esse hoc vocabulum, & ab *eliciendo* dictum probat Menag. *Amæn. jur. civ. c.* 41. *p.*411. Servius *ad Virg.*1. *Georg. v.* 109.

Elices sulci ampliores ad siccandos agros dicti. Festus: Elices sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur e liris. Add. Salmas. *ad script. hist. Aug. p.*439. H e i n.

E l i d e r e, summovere, repellere *l.* 4. *C. de ord. cogn.* Sic actio dicitur exceptione elidi *l.* 3. §. 5. *D. de dol. & met. except.* & vicissim actio replicatione *l.*21. §. 1. *D. de pign.* pactum prius

per posterius *l.* 27. §. 2. *D. de pact.* Sic in jure canonico probationes *elidi* dicuntur *c. quoniam* §. *si vero ut lit. non contest.*

ELIMATUM in *l.* 2. §. 11. *C. de vet. jur. enucl.* est expolitum. Ita Elimata desideria *l.* 8. *C. Theod. de leg. ut & decret. legat.* Elimata gloria *Novell. de Th. Cod.*

ELIMINARE extra limen projicere. Competitorem quinquennii possessor eliminat *l. un. C. Th. de quinquenn. præscript.*

ELOCARE vectigalia *l.* 9. §. 1. *D. de vectig. & public.*

ELOGIUM præter vulgarem, ac notam significationem accipitur pro titulo, vel caussa exheredationis *in l.* 14. *in fin. D. de lib. & postum. l.* 1. §. 7. *D. de Carbon. edict. l.* 9. *C. de suis & legit. her.* Cic. *pro Cluent. c.* 48. Quinctil. *lib.* 7. *c.* 5. & *Declam.* 2. Non est judices, quod nullum putetis ideo ad juvenis exheredationem adjectum elogium, quia de scelere constaret. B. August. *lib. de comm. vit. clericor.* Ambos exheredavit, illum cum laude, istam cum elogio, id est, vituperatione. Utitur hoc vocabulo in eumdem sensum Apulei. *Apol. p.* 336. Vetus glossarium. *Elogium*, vituperatio, vel exheredatio, vel titulus cujuslibet rei.

Eodem modo & legatis & heredum institutionibus quandoque *elogium* adjicitur, ut in *l.* 37. §. 2. *D. de legat.* 3. Mævio fideicommissum reliquisse testatorem, Scævola proponit cum hoc elogio: *Mævio de me nihil merito dari volo.* Senec. *lib.* 2. *controv.* 8. Testamento omnium bonorum suorum reliquit Formosam heredem, & adjecit elogium, *quia pudicam comperi.* At Quinctil. *Declam.* 325. elogium vocat verba precaria de hereditate restituenda in heredem collata.

Hoc amplius *elogium*, ut veteres Glossæ exponunt, textum malorum gestorum, quam notoriam dicunt, item ordinem criminum, & vitiorum significat. *Onera* in usu forensi & informationes dicimus *l.* 6. *D. de custod. & exhib. reor. l. ult. C. Th. de navicular.* Tranquil. *in Calig. c.* 37. Custodiarum seriem recognoscens, nullius inspecto elogio, stans tantummodo intra porticum mediam, a calvo ad calvum duci imperavit. Tertull. *Apol. c.* 44. Vestros enim jam contestamur actus, qui quotidie judicandis custodiis præsidetis, qui sententiis *elogia* dispungitis. Tot a nobis nocentes variis criminum elogiis recensentur.

Imprimis, qui a non competente judice adprehensi ad suum judicem remittebantur, cum *elogio* mittebantur. Modestinus in *l.* 3. *D. de re mil.* Desertorem auditum ad suum judicem cum elogio præses mittet. Celsus *l.* 11. §. *ult. D. de custod. & exhib. reor.* illud a quibusdam observari solitum, refert, ut, quum cognovisset præses provinciæ, in qua crimen admissum erat, remitteret reum cum *elogio* ad eum, qui provinciæ præerat, unde is homo esset. Similiterque mandatis comprehensum, Marcianus in *l.* 6. *D. eod. tit.* refert, ut Irenarchæ, quum adprehendissent latrones, interrogarent de sociis, & receptatoribus, & interrogationes litteris inclusas, atque obsignatas ad cognitionem magistratus mitterent, additque: *Igitur, qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi sunt.*

Elogium pro testamento morientis *l.* 20. *C. de jur. delib. l.* 33. 35. *C. de inoff. test. l.* 3. *C. de postum. her. l.* 2. 3. *C. commun. de manumiss.* & aliis locis.

Elogium etiam pro epitaphio, quod sepulcro incisum erat usurpat Cic.

Cic. *in Pison.* c.29. & *lib.*1. *Tuscul. quæst.* c.14.

ELOQUENTISSIMUS judex *Auth. Apud. C. de fid. instr.*

ELOQUIA sacra pro divinis litteris *l.* 34. §. 3. *in fin. C. de episc. eod.*

ELOQUUTA quædam sunt *l.* 13. §. 16. *D. de his, qui not. infam.* id est, expressa.

ELOQUUTIO. Quod magis intellectu percipi, quam *eloquutione* exprimi possit *l.* 12. §. 2. *D. rem. rat.* Ita enim legendum potius esse, quam cum Florentina *ex loquutione* censet Heinecc. *Eloquutio* pluralis *l.* 12. *D. de test.*

ELUDERE accusationem *l.* 11. §. 9. *D. ad leg. jul. de adult.* actionem *l.* 10. §. 8. *D. quæ in fraud. credit.* compromissum *l.* 30. *D. de recept. arbitr.* definitiones judicum *l.* 4. *C. eod. tit. Eluditur* actor *l.* 26. *D. de noxal. act.*

ELUERE notam *l.* 85. *C. Theod. de decur.* Ita enim non abs re ibi pro *eruere* legit Jac. Gothofr. Eluere supplicium *l.*22. *C. Th. de pœn.*

ELUGERE, tempus luctus explere. *Elugere* parentes, adgnatos, cognatos *l.* 23. *D. de his qui not. infam.* virum *l.* 10. *l.* 11. §. 1. *D. eod. tit.*

ELUSCARE alterum oculum effodere *l.* 5. §. *ult. D. ad Leg. Aquil. l.*27. *D. de pign. l.* 3. *l.*17. *D. ad exhib. l.*3. *D. de condict. tritic.*

EMANCIPARE, per æs & libram vendere, & tradere, eo ritu, quem ex Caio describit Boeth. *in Cic. Topic. lib.* 8. Emancipari enim, ut Festus *lib.* 5. tradit, dicebantur tam liberi, qui ex jure patrio exibant, quam ea, quæ alieni dominii fiebant, quorum utrumque mancipatione fiebat. Hinc *mancipare* agros, prædia, fundos apud Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 6. Plin. *lib.* 10. *epist.* 3. Suet. *in Othon. c.* 4. Sic & in marmore apud Reines. *Class.*7. *Inscr.* 21. *p.* 490. Flavius Corinthus Ti. Claudio Primogenio *Columbaris n.*4. *emancipes*, ubi Heinecc. Columbarium esse locum sepulcri, in quem mortuorum certus numerus inferri poterat, post Raph. Fabrettum *Inscript. c.* 1. *p.* 16. observat; additque sepulcra etiam manciparione tradi consuevisse patere ex insignibus inscriptionibus apud Gruter. *p.* 1081. & *p.* 956. ceu pridem ostendit Frid. Brumm. *Comm. ad Leg. Cinc. c.*14. *p.*207. *seq.*

Quia autem liberi e patria potestate dimitti consueverant per trinam imaginariam venditionem, quæ iisdem mancipatione, hoc est ære & libra adhibitis fiebat, hinc præcipue in libris nostris *emancipari* dicuntur liberi, ut *manumitti* servi, quoties e potestate dimittebantur. Ex quo intelligitur, quod ex *l.* 3. §. *ult. D. de capit. minut. l. ult. C. de emancip.* §. 6. *Inst. quib. mod. jus patr. pot.* ait Brisson. *Emancipari* neminem posse, nisi in imaginariam servilem caussam deductum: quod tamen jure novo est sublatum *d.* §. 6. *Inst.* Hinc

EMANCIPATIO actus ille olim solemnis, jure novo minus solemnis, & coram competente judice factus, quo liberi e patria potestate dimittuntur. Emancipatione pater familias constitutus *l.*15. *D. quand. dies legator.*

EMANERE, diu abesse, nec tandem reverti *l.* 3. §. 4. *D. de re milit. l.* 17. §. 4. *D. de ædil. edict.*

EMANSIO, delictum ejus, qui diutius, quam oportebat, a castris abfuerat *l.* 4. §. 4. & 15. *D. de re milit.* Levius autem est emansionis delictum, quam de-

fer-

fertionis, ficut levius eft erronis, quam fugitivi.

Emansor, qui diu vagatus ad caftra regreditur *l.* 3. §. 2. *D. de re milit.* alias & remanfor in *l.* 4. §. 13. & *l.* 5. §. 6. *D. eod. tit.* Unde emanforem a *fugitivo* tempore difcerni, ait Claudius Saturninus in *l.* 16. §. 5. *D. de pœn.*

Embamma ad intingenda abfonia conditum *l.* 9. *in fin. D. de contr. emt. l.* 9. §. 1. *D. de tritic. vin. ol.* cujus generis complura fuiffe, nec ad eumdem guftum facta obfervat. *Hein.*

Embateuticum jus *l.* 3. §. 4. *D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* ubi Ulpianus: Si jus emphyteuticum, vel *embateuticum* habeat pupillus, videamus, an diftrahi hoc a tutoribus poffit? & magis eft, non poffe, quamvis jus prædii potius fit. Eft autem illud jus vere fimile emphyteutico, & fpecies ejus dominii, quod hodie vocant utile, veluti in agro vectigali, fuperficie, & fi quæ alia fimilia jura fuerint. Quin & ufusfructus ad iftud jus pertinere, & quia prædio inhæret, *jus prædii* dici; quumque faltim domino proprietatis cedi poffit, ejus diftractio prohiberi potuit. Hefych. Ἐμβατεῦσαι, τὸ κατέχειν, καὶ καρποῦσθαι χωρίον, ἢ οἰκίαν, ἢ ὅλον τὸν κλῆρον ζητῆσαι. Ἐμβατεύειν eft poffidere, fructus percipere ex agro, vel domo, vel tota quadam hereditate, vel ex iis adquirere. Hein.

Embathmus. *Novell.* 112. *c.* 3. *pr.* Κελεύομεν γὰρ, τοὺς ὀρδιναρίους δικαστὰς, ἤγουν τοὺς ἐμβαθμοὺς, μὴ μόνον ταῖς τῶν κηρύκων φωναῖς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἐδίκτων προτιθεμένων, ἀπολιμπανομένων καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον. I. e. Jubemus etiam ordinarios judices, *embathmos* fcilicet, non folum voce præconis, fed & edictis propofitis unamquamque litigantium partem abfentem in judicium vocare. Videtur autem *embathmus judex* effe *cum dignitate.* Βαθμὸς enim græcis *gradus* eft, & Phrynicho auctore, *in Can. Apoft.* pro *dignitate* accipitur.

Emblema, quod fcyphis phialis, fpeculis, abfidibus, vafisque ornatus cauffa adjungebatur *l.* 19. *D. de aur. arg. leg.* Dixit Ulpianus acceffiones ornandæ rei cauffa adhibitas *l.* 19. §. 13. *D. de aur. arg. leg.* Ad ea refpexiffe videri poteft Paullus, quum in *l.* 23. §. 5. *D. de rei vind.* ait: *Quæcumque aliis juncta, five adjecta acceffionis loco cedunt.* Nec non Florentinus quum in *l.* 29. *D. de aur. arg. leg.* Si quando, ait, alterius generis materia auro, argentove injecta fit, utra utrius materiæ fit acceffio, vifu atque ufu rei æftimandum. Emblemata utique adplumbata fuiffe, & plumbatura, non item ferruminatione juncta, argumento eft, quod Paullus in *l.* 32. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* ea replumbari potuiffe, fcribit: Ufus eo vocabulo eft Cic. 4. *Verrin. c.* 24. Quod ad fpecula attinet, in iis emblematum ufum quidam negant, emendandamque putant *l.* 3. §. 1. *D. de tritic. vin. ol.* Sed fine ratione hic turbas dare criticos, oftendit Bynkersh. 6. *obf. c.* 6.

Embola in *l.* 11. *C. de SS. eccles. l. ult. C. de navib. non excuf.* publicarum fpecierum, feu annonarum tranfvectionem fignificat, quæ quotannis ex Ægypto navibus illatæ Conftantinopolim deferebantur κατὰ τὴν ἐμβολὴν ἤγουν ἐκπομπὴν τοῦ σίτου, ut Juftinianus in *edicto* 13. *c.* 4. §. 1. & 2. indicat, qui ibi ἐμβολὴν vocat ἀποστολὴν. Eaque eft *Embola* felix in *Novell. Theod. de navib. ultr.* & *Embola* fimpliciter, in

in *Novell.* 143. *c.* 2. ubi definitur annua ſpecierum tranſmiſſio, ut in condito, & ad militares ſumtus habeantur.

EMENDARE moram, id eſt purgare *l.* 91. §. 3. *D. de verb. oblig.*

Emendare, caſtigare, vel coercere, ut *l.* 7. §. 2. *D. de minor.* Hinc

EMENDATIO pro caſtigatione in *rubr. C. de emendand. serv. & de emendat. propinq.* *Emendatio* publicæ diſciplinæ *l.* 1. *D. de offic. præf. prat.*

EMENDICATA dignitas *l.* 153. *C. Th. de decurion.* gratia *l.* 129. *C. Th. eod. tit.*

EMENSA ſtipendia *l.* 4. *C. Th. de re milit.* *Emenſum* tempus *l.* 16. *C. Th. de pœn.*

EMENTITA profeſſio *l.* 14. *C. de probat.*

EMERE veteribus erat accipere, vel ſumere, ut Feſtus *lib.* 1. 5. *&* 16. ſcribit. Iiſdem in emtione venditione adpellationibus promiſcue utebantur *l.* 19. *D. de act. emt.*

Emere proprie eſt rem certo pretio comparare. Bene *emere* eſt non tam a bono auctore, quam æquo & juſto pretio emere. Cic. *lib.* 1. *ad Attic. Epiſt.* 43. Senec. *lib.* 6. *de benef.* *c.* 62. Nihil venditori debet, qui bene emit.

Emere in actione, quæ ſub titulo de liberali cauſſa proponitur, ſic accipiemus, etiamſi per alium quis emerit *l.* 22. *D. de liberal. cauſ.* Vid. infra *emti*, *emtio*, *&* *emtum*.

EMERETENSES, Luſitaniæ populus, qui juris italici erat *l. ult. D. de cenſ.*

EMERGERE dicuntur quæ in occulto quum eſſent, & laterent, ex poſt facto adparent. Sic *emergit* æs alienum *l.* 2. *D. de condict. indeb.* improbitas morum *l.* 8. *D. de confirm. tut.* inopinata ſervitus *l.* 1. §. 1. *D. de act. emt. vend.* utilitas publica *l.* 5. §. *ult. D. de injur.*

EMERITUS vocatur, qui impletis ſtipendiis labore militiæ ſolvitur *l.* 1. *C. de excuſ. tut.* *Emeritis* ſtipendiis *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. infam.* id eſt, expletis, ut loquitur *l.* 3. *D. de re mil.*

Emerita adpellantur præmia, & commoda militiæ finitæ *l.* 3. §. 8. §. 12. *l.* 5. §. 7. *D. de re milit.* & apud Suetonium in *Aug. c.* 33.

EMIGRARE dicuntur, qui ante finitum conductionis tempus habitationem derelinquunt *l.* 27. §. *ult. l.* 28. *D. locat.* *l.* 4. *l.* 5. *D. de damn. inf.* Hinc *emigratio* inquilinorum *d. l.* 28.

EMINENTISSIMI viri *l.* 11. *C. de quæſtor.* Eum titulum præfecti prætorio, & magiſtri militum ferebant *l.* 1. *C. de veteran.* nec non patricii *Conſtit. ſumma reip.* §. 2. *de Juſtin. cod. confirm.* immo & præfecti urbi *l.* 5. *C. de arbitr.* Eminentiſſimæ præfecturæ *l.* 6. *C. de tribut.*

EMISSENORUM civitas, quam coloniam, & juris Italici Imperator Alexander Severus fecit, teſte Paullo *l. ult. D. de cenſib.*

EMISSA manus pro expoſita cautione *l.* 15. *D. de probat.* Emiſſio chirographi apud Caſſiodor. 4. *var. c.* 32.

EMOLUMENTA ab *emoliendo* ſunt vetuſta rudera in *l.* 19. *C. Th. de oper. publ.*

EMOLUMENTUM actionis *l. ult.* §. *ult. D. quæ in fraud.* bonorum *l.* 21. §. 1. *D. de SC. Silan.* id eſt, lucrum, commodum, compendium.

Ἐμφανιστικὰ, quæ clerici novelli pro introitu dant veteranis *Novell.* 56. *præf.* *&* *c.* 1. Add. Meurſ. *in gloſſ.* ſub voce *ἐμφανιστικὰ* ſtein.

EMPHYTEUMA pro canone emphyteutico *l.* 32. *C. de epiſc. aud.*

Em-

Emphyteusis est dominium utile rei immobilis incultæ sub lege eam colendi, & annuum aliquod dandi. Vid. §. 3. *Inst. de locat. cond.* De utili dominio vid. supra in *dominium*.

Emphyteuta *l.* 2. *l.* 3. *pr. C. de jur. emphyt.* qui prædium emphyteusi accepit. Adpellatur etiam Emphyteuticarius in §. 3. *in fin. Inst. de locat.* & in *l.* 1. *C. de jur. emphyt.* Sed &

Emphyteuticarius ager dicitur emphyteusi datus *rubr. D. si ager vectig. vel emphyt.* Emphyteuticaria prædia *l.* 3. *C. Th. ad SC. Claud.* Emphyteuticarii possessores *l.* 1. *C. de collat. fund.*

Emphyteuticarius ager *l.* 15. §. 1. *D. qui satisd. cog. fundus l.* 2. *C. de municip. & colon.* idem ac emphyteuticarius.

Emplastrum, quo vulnera teguntur, curanturque §. 25. *Inst. de rer. divis.* Ea in instrumento medici esse, testatur Paulius *l.* 18. §. 10. *D. de instr. vel instr. leg.*

Empola lucra negotiationes in *l.* 69. *D. pro soc.* At in *d. l.* 69. non occurrit hoc vocabulum, sed *epulæ. Si non convenerit, ut unus reliquis nundinas, id est, epulas præstaret.* Ibi vero Rad. Fornerius *lib.* 3. *rer. quotid. c.* 28. & Claud. Salmas. *obs. ad jus Attic. & Rom. c.* 5. *p.* 158. *seq.* rescribunt *empolas*, idque vocabulum ducibus Suida, & scholiaste Aristophanis exponunt το της πραγματειας κερδος, η συναγωγη του κερδου, *lucrum negotiationis, vel collectionem ipsius lucri*. Sed vix intelligitur, quomodo tunc id vocabulum possit esse interpretatio nundinarum, *nundinas, id est, empolas*, & quomodo adversus hunc socium locus sit actioni venditi, quum nihil ei vendiderit? Hinc Jac. Constantineus *lib.* 2. *subtil. enod. c.* 21. aliam ingressus viam per *nundinas* intelligit res ad nundinandum necessarias, per *epulas* sumtum, qui in victum a sociis ad nundinas profectis erogatus fuisset, deinde legit, ad negotium dimitteret, pro *a negotio* dimitteret, pro id est, *iis &c.* Et hanc interpretationem tam contortam ipse elegantissimam in rubrica ejus capitis vocat, quum nec *nundinarum*, nec *epularum* significatio ista usquam in laudatis ab eo locis occurrat. Potius sequenda videtur Heraldi conjectura, qui *c.* 3. *emendat. & obs.* verba ista, *id est epulas*, pro inepti hominis glossemate habet, eoque exturbato, optimum esse legis sensum, erudite docet. Et sane non erat tam obscurum nundinarum vocabulum, ut interpretatione vel græca, vel latina indigeret, nec tam plana verba *epulæ*, vel *empolæ*, ut iis additis, lector, quid nundinæ sint, facilius intelligeret. Add. Pet. Burman. *obs. in Petron. c.* 56.

Εμπονημα *l.* 2. *C. de jur. emphyt.* græcis est, quidquid laboris, industriæ, operæ, & studii positum est in curatione agri. Vid. & *Nov.* 7. 64. & 120. Vulgo meliorationem vocant.

Emti actio *l.* 45. *D. mand.* Ex emto actione is, qui emit, utitur *l.* 11. *D. de act. emt. vend.* ejusve heres *l.* 10. *D. eod. tit.* adversus venditorem *l.* 19. §. 9. *D. de captiv.* ejusve heredem ad ea præstanda, quæ ex hoc contractu debentur.

Emtio. Hoc verbo omnem alienationem complexa est Lex XII Tab. ceu observatur in *l.* 29. §. 1. *D. de statu lib.* Huicque convenienter ait Varro *de re rust.* In emtionibus dominium legitimum sex fere perficiunt hereditatis aditio, mancipium, in jure cessio, usucapio, aut si quid ex præ-

in *Novell.*143. *c.* 2. ubi definitur annua specierum transmissio, ut in condito, & ad militares sumtus habeantur.

EMENDARE moram, id est purgare *l.* 91. §. 3. *D. de verb. oblig.*

Emendare, castigare, vel coercere, ut *l.* 7. §. 2. *D. de minor.* Hinc

EMENDATIO pro castigatione in *rubr. C. de emendand. serv. & de emendat. propinq. Emendatio* publicæ disciplinæ *l.* 1. *D. de offic. præf. præt.*

EMENDICATA dignitas *l.* 153. *C. Th. de decurion.* gratia *l.* 129. *C. Th. eod. tit.*

EMENSA stipendia *l.* 4. *C. Th. de re milit. Emensum* tempus *l.* 16. *C. Th. de pœn.*

EMENTITA professio *l.* 14. *C. de probat.*

EMERE veteribus erat accipere, vel sumere, ut Festus *lib.* 1. 5. *&* 16. scribit. Iisdem in emtione venditione adpellationibus promiscue utebantur *l.* 19. *D. de act. emt.*

Emere proprie est rem certo pretio comparare. Bene *emere* est non tam a bono auctore, quam æquo & justo pretio emere. Cic. *lib.* 1. *ad Attic. Epist.* 43. Senec. *lib.* 6. *de benef. c.* 62. Nihil venditori debet, qui bene emit.

Emere in actione, quæ sub titulo de liberali caussa proponitur, sic accipiemus, etiamsi per alium quis emerit *l.* 22. *D. de liberal. caus.* Vid. infra *emsi*, *emtio*, *&* *emtum*.

EMERETENSES, Lusitaniæ populus, qui juris italici erat *l. ult. D. de cens.*

EMERGERE dicuntur quæ in occulto quum essent, & laterent, ex post facto adparent. Sic *emergit* æs alienum *l.* 2. *D. de condict. indeb.* improbitas morum *l.* 8. *D. de confirm. tut.* inopinata servitus *l.* 1. §. 1. *D. de act. emt. vend.* utilitas publica *l.* 5. §. *ult. D. de injur.*

EMERITUS vocatur, qui impletis stipendiis labore militiæ solvitur *l.* 1. *C. de excus. tut. Emeritis* stipendiis *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. infam.* id est, expletis, ut loquitur *l.* 3. *D. de re mil.*

Emerita adpellantur præmia, & commoda militiæ finitæ *l.* 3. §. 8. §. 12. *l.* 5. §. 7. *D. de re milit.* & apud Sueton. *in Aug. c.* 33.

EMIGRARE dicuntur, qui ante finitum conductionis tempus habitationem derelinquunt *l.* 27. §. *ult. l.* 28. *D. locat. l.* 4. *l.* 5. *D. de damn. inf.* Hinc *emigratio* inquilinorum *d. l.* 28.

EMINENTISSIMI viri *l.* 11. *C. de quæstor.* Eum titulum præfecti prætorio, & magistri militum ferebant *l.* 1. *C. de veteran.* nec non patricii *Constit. summa reip.* §. 2. *de Justin. cod. confirm.* immo & præfecti urbi *l.* 5. *C. de arbitr.* Eminentissimæ præfecturæ *l.* 6. *C. de tribut.*

EMISENORUM civitas, quam coloniam, & juris Italici Imperator Alexander Severus fecit, teste Paullo *l. ult. D. de censib.*

EMISSA manus pro exposita cautione *l.* 15. *D. de probat.* Emissio chirographi apud Cassiodor. 4. *var. c.* 32.

EMOLUMENTA *ab emoliendo* sunt vetusta rudera in *l.* 19. *C. Th. de oper. publ.*

EMOLUMENTUM actionis *l. ult.* §. *ult. D. quæ in fraud.* bonorum *l.* 21. §. 1. *D. de SC. Silan.* id est, lucrum, commodum, compendium.

Ἐμφανιστικά, quæ clerici novelli pro introitu dant veteranis *Novell.* 56. *præf. &* *c.* 1. Add. Meurs. *in gloss.* sub voce *ἐμφανιστικά* Hein.

EMPHYTEUMA pro canone emphyteutico *l.* 32. *C. de episc. aud.*

EM-

EMPHYTEUSIS est dominium utile rei immobilis incultæ sub lege eam colendi, & annuum aliquod dandi. Vid. §.3. *Inst. de locat. cond.* De utili dominio vid. supra in *dominium.*

EMPHYTEUTA *l.* 2. *l.* 3. *pr. C. de jur. emphyt.* qui prædium emphyteusi accepit. Adpellatur etiam Emphyteuticarius in §. 3. *in fin. Inst. de locat.* & in *l.* 1. *C. de jur. emphyt.* Sed &

EMPHYTEUTICARIUS ager dicitur emphyteusi datus *rubr. D. si ager vectig. vel emphyt.* Emphyteuticaria prædia *l.* 3. *C. Th. ad SC. Claud.* Emphyteuticarii possessores *l.* 1. *C. de collat. fund.*

EMPHYTEUTICARIUS ager *l.* 15. §. 1. *D. qui satisd. cog. fundus l.* 2. *C. de municip. & colon.* idem ac emphyteuticarius.

EMPLASTRUM, quo vulnera teguntur, curanturque §. 25. *Inst. de rer. divis.* Ea in instrumento medici esse, testatur Paullus *l.* 18. §. 10. *D. de instr. vel instr. leg.*

EMPOLA lucra negotiationes in *l.* 69. *D. pro soc.* At in *d. l.* 69. non occurrit hoc vocabulum, sed *epulæ. Si non convenerit, ut unus reliquis nundinas, id est, epulas præstaret.* Ibi vero Rad. Fornerius *lib.* 3. *rer. quotid. c.* 28. & Claud. Salmas. *obs. ad jus Attic. & Rom. c.* 5. *p.* 158. *seq.* rescribunt *empolas*, idque vocabulum ducibus Suida, & scholiastâ Aristophanis exponunt το της πραγματειας κερδος, η συναγωγη του κερδου, *lucrum negotiationis, vel collectionem ipsius lucri.* Sed vix intelligitur, quomodo tunc id vocabulum possit esse interpretatio nundinarum, *nundinas, id est, empolas*, & quomodo adversus hunc socium locus sit actioni venditi, quum nihil ei vendiderit? Hinc Jac. Constantinus *lib.* 2. *subtil. enod. c.* 21. aliam ingressus viam per *nundinas* intelligit res ad nundinandum necessarias, per *epulas* sumtum, qui in victum a sociis ad nundinas profectis erogatus fuisset, deinde legit, ad negotium dimitteret, pro *a negotio dimitteret*, pro id est, *iis &c.* Et hanc interpretationem tam contortam ipse elegantissimam in rubrica ejus capitis vocat, quum nec *nundinarum*, nec *epularum* significatio ista usquam in laudatis ab eo locis occurrat. Potius sequenda videtur Heraldi conjectura, qui *c.* 3. *emendat. & obs.* verba ista, *id est epulas*, pro inepti hominis glossemate habet, eoque exturbato, optimum esse legis sensum, erudite docet. Et sane non erat tam obscurum nundinarum vocabulum, ut interpretatione vel græca, vel latina indigeret, nec tam plana verba *epulæ*, vel *empolæ*, ut iis additis, lector, quid nundinæ sint, facilius intelligeret, Add. Pet. Burman. *obs. in Petron. c.* 56.

Εμπονημα *l.* 2. *C. de jur. emphyt.* græcis est, quidquid laboris, industriæ, operæ, & studii positum est in curatione agri. Vid. & *Nov.* 7. 64. & 120. Vulgo meliorationem vocant.

EMTI actio *l.* 45. *D. mand.* Ex emto actione is, qui emit, utitur *l.* 11. *D. de act. emt. vend.* ejusve heres *l.* 10. *D. eod. tit.* adversus venditorem *l.* 19. §. 9. *D. de captiv.* ejusve heredem ad ea præstanda, quæ ex hoc contractu debentur.

EMTIO. Hoc verbo omnem alienationem complexa est Lex XII Tab. ceu observatur in *l.* 29. §. 1. *D. de statu lib.* Huicque convenienter ait Varro *de re rust.* In emtionibus dominium legitimum sex fere perficiunt hereditatis aditio, mancipium, in jure cessio, usucapio, aut si quid ex præ-

præda sub corona venit; aut si ex bonis, sectioneque publice venit. Vide supra *emere.*

Quin *emtionis* nomine apud veteres conductio continebatur, & mercedem sive pensionum *pretium* adpellabant. Ideoque Aggen. *a. de limitib. mancipibus ementibus*, id est, conducentibus *in annos singulos.* Festus: Venditiones olim dicebantur bonorum locationes. Hinc Caius ad Edictum prætoris, quod est de publicanis, ait: Veteres in emtione venditione adpellationibus promiscue utebantur. Idem est in locatione conductione *l. 19. D. de act. emt. & vend.* Vid. Cujac. *19. obs. 15.* qui pro *idem est*, reponit *id est*, ut sensus sit, ut in emptione, & venditione & conductionem intelligerent. Alias, si cum Florentina legamus *idem est*, sensus erit: Veteres, ut emtionis, sic locationis verbo promiscue usos, ut alios contractus significarent; eoque pertinent, quod ibi Cujacius observat, fœnus videri esse locationem, & conductionem, juxta illud Horatianum; *conductis nummis*, id est, sumtis fœnori *quinas mercedes exegit*, id est, usuras.

Alias *emtio* venditio proprie est contractus de rei (non modo fructuum) dominio pro pecunia numerata transferendo. Hoc enim ex mente contrahentium fit. quamquam alias qui a non domino rem venditam accepit non dominium, sed usucapiendi conditionem adquirit *l. 73. D. de usucap.* Dictum quoque *de rei ipsius*, non modo fructuum dominio, ut est in locatione conductione. Est utique emtio venditio contractus consensualis, sed hoc definitioni non adjicio; ne ea vitio abundantiæ laboret. Emtio & venditio ita contrahitur, si de pretio convenerit *l. 2. D. locat.* nuda scilicet contrahentium voluntate *l. 1. D. de rer. permut.*

Emtioni porro similis est litis æstimatio *l. 3. D. pro emtore.* Ex secunda emtione, id est, ex litis æstimatione hominem habere *l. 21. §. 1. D. de evict.*

Emtiones prædiorum, & servorum aliquando pro instrumentis emtionum accipiuntur, ut *in l. 102. pr. vers. idem quæsiit D. de leg. 3. l. 12. §. 45. D. de instr. vel instr. leg. l. 2. C. quæ res pign.*

EMTOR. In edictum Aedilium curulium, etiam si quis permutaverit, dicendum est, utrumque emtoris, & venditoris loco haberi *l. 19. §. 5. D. de ædil. edict.*

Emtor bonorum l. 29. D. de reb. auct. jud. possid. & venund. l. 1. C. de hered. vel act. vend. & apud Cic. *pro Quinct. c. 15. pr. Inst. de success. quæ sub. per bon. vend.* & ibi Theophilus. Apud Valerium Probum hæ notæ, B. E. bonorum emtorem significant, & inter juris notas ponuntur. Vid. supra *bonorum emtor.*

Emtor familiæ, qui, quoties testamentum per æs & libram condebatur, hereditatem emebat, nummo sestertio in libram injecto, vel saltim eam se emere adsimulabat. Meminerunt ejus Justinianus *pr. Inst. de testam.* & ibi Theophil. nec non Ulpian. *20. fragm. §. 2. & 3.*

Pro *emtore* titulus possessionis *l. 13. §. 1. D. de hered. pet.* Et hinc inter possessionum genera, & caussas numeratur *l. 3. §. 21. D. de adquir. vel amitt. possess.* Pro emtore possidet, qui revera emit *l. 2. D. pro emt.* Contra pro emtore non possidet, qui non ex voluntate venditoris nactus est possessionem *leg. 5. D. de adquir. possess.* Qui vero pro emtore possidet, is & usucapit pro emtore. Hinc pro emtore dominium capere *leg. 6. §. 3. D. de precar.* usucapere *l. 6. l. 11. D. pro emt.*

EMTUM &. Inter emtum & *paratum* (quæ verba in legatis uxo-

uxori relictis usu frequentabantur *l. 29. D. de legat. 3. l. 10. D. de aur. arg. leg. l. 81. in fin. D. ad Leg. falcid.*) id interesse, ait Ulpianus *l. 47. §. 1. D. de legat. 3.* quod in emto *paratum* insit, in parato non continuo emtum contineatur. *Paratis* omnia continentur, quæ usibus attributa, destinata, uxorique adsignata: *Emta* vero ea sola intelliguntur, quæ propter ipsam emta fecit maritus, non quæ alia ratione adquisita ei destinavit *l. 49. § 1. D. eod. tit.* Vide plura de horum verborum vi in *l. 45. l. 46. l. 47. l. 49. l. 78. §. pen. D. de leg. 3.* Vid. infra *paratum.*

Emundare se dicuntur mulieres lotæ balneo *l. 25. D. de aur. arg. leg.*

En εργω, græcis idem, ac Latinis, *in ipsa re venerea l. 13. D. ad leg. jul. de adult.* Εργον, ut & latinum *opus*, venereum vocabulum. Hor. *epod. 12. v. 16.* Plura notant viri docti *ad Petron. Satyr. c. 81.*

En πλατει, id est cum quadam latitudine *l. 3. D. de condict. triticiar.* vel ut res alibi exprimitur, cum quodam spacio, laxamento, & temperamento temporis *l. 105. D. de solut. l. 4. D. de vacat. & excus. mun.* &, ut alias, plenius vel latius, non momentis temporis omnibus ad vivum resecatis. Itaque quod in *l. 28. D. de probat.* ait Paullus, satis esse hoc *εν πλατει teneri* hoc idem in re simili pluribus verbis ita enunciat: Quum quæritur, an memoria exstet facti operis, non diem ac consulem ad liquidum exquirendum, sed sufficere, si quis sciat factum *l. 2. §. 8. D. de aqu. & aqu. pluv. arc.*

Enata insula vel mari, vel in fluminibus *l. 17. D. de legat. 3.* seges, & stipula *l. 46. §. 3. D. de contr. emt.*

Enavigare de civitate *l. 122. D. de verb. signif.*

Encauteria civitatum, & provinciarum pro tabulariis publicis *l. 9. Cod. de agric. & censit.* quæ sumpta est ex *l. 8. C. Th. de censu sive adsc.*

Encautum, vel *encaustum l. 6. C. de divers. rescr. l. 4. C. Theod. de extraord. sive sordid. mun. l. 1. C. Theod. de veteran.* In quo verbo error est in *l. un. §. 1. C. de collegiat.* Nam ubi vulgo *in cautis brevibus* legitur, scripti codices *encaustis* dilucide habent. *Encautum* autem sacrum ex muricis, seu conchilii cruore compositum fuisse, docet *d. l. 6. C. de divers. rescr.* Unde & *ardor cocti muricis* vocatur in *l. pen. C. eod. tit.* Et exstant hodie Imperatorum Byzantinorum chartæ, quibus ipsi encausto subscripserunt. Exemplo esse potest aurea bulla Andronici Palæologi, cujus subscriptiones rubri coloris esse notat Meibom. *Tom. 1. scriptor. rer. germ. p. 476.* ut etiam prætermittamus, quæ Montfaucon. in *Palæogr. græc. p. 2. seq.* observavit. De modo encausti conficiendi egerunt Cujac. in *c. 6. X. de fid. instrum.* Pancirol. *1. Var. lect. c. 28.* & *rer. memorab. deperd. tit. de encausto.* Erat hæc scriptura Principibus tam propria, ut privatis capitale esset, *sacri encausti confectionem habere, aut quærere, aut a quocumque sperare d. l. 6. C. de diver. rescr.* Aliquando tamen id jus encausto utendi concessum aliis legimus. Gregoras *lib. 4. Pater Andronico permisit subscribere rubris litteris.* Sed & rectoribus provinciarum concessum encautum, vel *cynnaugamen*(?) *l. 4. C. Th. de extr. sive sord. mun.* imino & veteranis ad describenda privilegia sua *l. 1. C. Theod. de veter.* An vero & hæ rubræ litteræ ex murice fuerint,

rint, merito dubitatur. Vid. Car. Du-Fresne *in glossar. hac voce.* & Jac. Gothofred. *ad d. leg.*

ENDO pro *in* non modo in XII. Tab. aliisque antiquioribus legibus, tum separatim, tum in compositione verborum, sed & inter Jurisconsultos præcipue satis diu usu servatum est. In Legib. XII. Tabular. fuit *endo jacito* pro *injicito.* Lucilius apud Non. c. 1. in voce *calvitur. Si calvitur, endo ferto manum.*

Endo eo (in jure) *vindicit* pro eum in jure defendat. Gell. *lib.* 20. c. 1. *endo plorato* pro *implorato.* Festus *sub voc.* & *endoplorato.* Testamentum quoque vetustissimum, quod procinctum parum accurate vocant Justinianus, & Theophilus §. 5. *Inst. de testam. ordin.* in glossis latinogræcis dicitur *endo procinctu*, explicaturque *ἐζωσμένοι ἐν πολέμῳ*, *procincti in bello* apud Ulpian. *fragm. tit.* §. 1. *in procinctu.* Recte. Neque enim testamentum *procinctum*, sed qui id condebant, milites *in procinctu* erant. *Hein.*

ENIM. De hujus conjunctionis variis significationibus multa hic subtiliter potius ac argute, quam erudite disputant veteres, quorum vanas magnam partem observationes collegit Strauch. in *Lexic. particular.* Sic notant, *enim* aliquando esse *quia*, uti *l.* 7. §. 16. *D. de pact. l.* 1. §. 55. *D. de tut. & rat. distr.* aliquando *autem*, ut *l.* 27. §. 4. *D. de pact.* quum omnibus his locis manifesto vulgari hujus particulæ notioni locus sit. Quare magis e re fuerit, notare, *enim* aliquando, tamquam præpositivam particulam, initio orationis usurpari. Auctor *de Latinitat. veter. sctor.* apud Ducker. *p.* 330. hanc in rem citat *l.* 57. *D. quib. mod. ususfr. vel us. amitt.* At Duckerus nihil esse in ea lege, ait, in editione Gothofredi, quod huc pertineat. Et id quidem verissimum. Edidit enim Gothofredus: *Dum enim proprietatem adquirit*, quemadmodum vulgata: *Tu enim dum proprietatem adquiris.* At Florentiæ manifesto legitur: *Enim dum proprietatem adquiris, jus omne legati usufructus amisisti.* Et sane id non caret exemplo, quamvis veteribus *enim* initio orationis positum plerumque sit *enimvero.* Auson. Pomp. *de usu ant. loquut. lib.* 1. c. 17. p. 92. Taunb. *ad Plaut.* p. 447. Jo. Frid. Gronov. *ad Liv. lib.* 34. c. 32. Hein.

ENIMVERO pro contra ea *l.* 3 §. 5. *l.* 52. *pr. D. de verb. obl.* & passim.

ENITI, parere, seu edere partum. Enixa quinque uno fœtu *l.* 7. *pr. D. re rob. dub.* Est alias *niti*, ut honestis testimonii adminiculis enitentes talium dignitatum privilegia, insigniaque meruerunt *l.* 25. *C. Th. de decur.*

ENIXÆ voluntatis preces *l.* 77. §. 23. *D. de legat:* 2. Enixam tuitionem præstare *l. un. C. Th. de quinqu. præscr.*

Enormo, adjuro *l.* 5. *C. comm. de legat.*

ENORME damnum *l.* 1. *C. si adv. vend. pign.* dictum *l.* 1. *C. de emend. propinq.*

ENORMITAS donationis *l.* 4. *C. de inoff. don.*

ENTHECÆ a Græcis vocantur prædiorum dotes *l.* 2. §. *ult. De instr. vel inst. leg. l. ult. C. de bon. proscript. l.* 69. §. *ult. D. de legat.* 3. Vid. supra art. *dos.*

Isidorus. Hispal. *entheram* græco nomine sermone repositam rei copiosæ substantiam adpellari tradit: & ita quoque Glossar. MSC. Ecclesiæ Parisiensis apud Car. Du Fresne *in glossar. h. v.* In *l.* 12. *C. Th. de oper. publ.* legitur *entecha*

techa seu *enticha*, perperam pro *enthecæ*, ubi Gothofred. *in not.* *Entheca* est αφορμη, & quidquid sepositum, conditumque usus & præsidii caussa. Hinc *entheca* populi Romani pro annona publica *l.* 12. *C. Th. de op. publ.* pistrinorum *entheca* pro instrumento pistrinorum *l.* 7. *Cod. Theod.* de pistor.

Sed & naves *entheca*s dici apud Augustin. *ad fratr. in eremo*, & Leontium *in Joann. eleemosyn.* idem observat Jac. Gothofr. ibid.

Ενθρονιστικα, inthronistica, cathedratica, quæ ab Episcopis dantur pro introitu *Nov.* 123. *c.* 3. Alias ipsius introitus vocabulo venit hæc pecunia. Vid. Du-Fresne *Gloss. voce introitus.*

Enucleati casus, de quibus librum singularem scripsit Herennius Modestinus. Ex eo decerptæ *l.* 33. *D. ex quib. causs. maj. l.* 15. *D. de sponsal. l.* 20. *D. qui & a quib. manum. l.* 29. *D. ad Leg. Corn. de fals. l.* 19. *D. de adpell.* Hein.

Eo pro ibi in *l.* 7. *in fin. D. de ann. legat.*

Επαρχικα, collectio edictorum præfectorum prætorio perpetuæ jurisdictionis caussa propositorum *l.* 2. *C. de offic. præf. prær. Or. & Illyr.* Ev. Otto *Papinian. c.* 14. Vocabantur eadem edicta etiam *formæ generales d. l.* 2. *non normæ generales*, quod se in quibusdam exemplaribus legisse testatur Accursius. Græcis enim sunt τυποι, vel γενικοι τυποι, id est, generales formæ, vel generalia edicta sublimissimæ sedis *l.* 16. *C. de judic. l.* 27. *C. de fidejussor.* qualis τυπος γενικος, & hodie exstat *Nov.* 65. Solebant vero hæc edicta in certa volumina redigi, quæ & ipsa επαρχικα vocabantur, Cujac. 6. *obs.* 10. & sæpenumero laudantur ab Harmenopulo, ut *lib.* 2. *tit.* 25. §. 12. Theod. Balsamone in *Nomocan. tit.* 8. *c.* 13. & in ipsis Βασιλικων libris, ceu jam observavit Suares. *Notit. Basilic.* §. 24. In Italia tamen paullo ante Justiniani tempora desiisse præfectus prætorio talia edicta, τυπυς γενικυς proponere, patet ex insigni loco Cassiodori 11. var. 8. *Hein.*

Ephesus inter Asiæ metropoles ponitur *l.* 4. *D. de offic. proconf.* ubi Procos. necessitatem impositam fuisse των μητροπολεων Ephesum primam attingere, Ulpianus tradit. Sic Ephesi dari, sæpe Romani stipulabantur, ut ex *l.* 137. §. 2. & §. 4. *D. de verb. obl.* aliisque adparet.

Epholia, seu *ephola* in *l.* 20. *C. Th. de pagan.* Jac. Gothofredus *in Commentar. ad d. l.* existimat dici, quasi εφ ολον ενιαυτον *in totum annum* comparata obsonia, quemadmodum Græci eadem forma dicunt εφημερα, seu εφημερια *diurna*, επιμηνια menstrua. Sed his respondent επετεια, επετησια, επηετανα anniversaria, vel annua, nusquam vero eo sensu εφολια. Nihili ergo est hoc vocabulum, & exemplo destitutum. Quin, si habuissent Græci, non video, cur magis *annuum* significare debeat, quam *menstruum*, vel *diurnum*. Eodem enim jure, quo Jac. Gothofredus subintelligit ενιαυτον, unicuique liceret intelligere εφ ολον μηνα, εφ ολον ημεραν. Sed satis certum est in *l.* 20. *C. Th. de pagan.* non legendum esse *epholis*, & *sumpsibus*, sed *epulis* & *sumtibus*, quod & ipse initio recte suspicatus est Gothofredus. Nihil notius, quam PH librariis sæpissime pro P. & hoc pro PH poni. Hinc *triumpus* pro *triumpho*, *Calphurnia* pro *Calpurnia*, & *symphosium* pro *symposio* apud Gruter. *inscr. p.* 378. 6. Hein.

Επιβατηγοι, naves, ab onerariis

tariis separantur, quippe vectoribus transvehendis destinatæ *l.* §. 2. *D. de exercit. act.* Sed & ναυτεπιβατας quosdam memorat Ulpianus *l.* 1. §. *ult. D. naut. caup. stab.* qui vectores, & nautæ fuisse videntur. Naves autem επιβατηγοι vel επιβατιδες dicuntur απο τε αγειν τες επιβατας, quasi *vectorum ductrices*. Ant. Augustin. *Emendat. lib.* 4. *c.* 6. Laz. Bays. *de re naval. p.* 87. ac proinde non opus est crisi Guil. Budæi legentis επιβαται, quasi *naves scansiles*, vel aliorum rescribentium εμφρακτας απο τε εμφρατειν, ab *obturando*. Ναυτεπιβατης dicitur vector, qui, ut nauli faciat compeodium, inter nautas se adscribi patitur, operasque, consentiente magistro, pro naulo impendit. Vid. Cujac. *lib.* 27. *obs. c.* 31. Peck. *in l. ult. D. naut. caup. stab. n.* 5. Hein.

Επιβολη. Ita dicebatur ager sterilis, & a cultore desertus, qui aliis coheredum, vel similis substantiæ possessorum agris adjicitur, ne quid publico depereat. Harmenop. in *adpend. lib.* 6. *tit.* 3. §.29. Επιβολη εςι επιδοσις απορε κτησεως προς κληρονομες, η συντελεςας, η ομοχωρες, η ομοκηνσες. Επιβολη *dicitur, quum exiguum aliquod prædium vel coheredibus, vel communicipibus, vel confinibus, ac contubernalibus datur*. Vid. *l.* 10. 12. *C. de omni agr. desert. Novell.* 128. *c.* 5. *Novell.* 146. Plura de his επιβολαις Cujac. 4. *obs.* 30. Jac. Gothofr. ad *l.* 4. *C. Theod. de loc. fund. per emphyt.* Nic. Alamann. & Eichel. *ad Procop. ανεκδοτα p.* 12. *&* 285. *edit. Eichel.* & Frid. Hombergk. zum Vach. *in Novellas p* 854. Hein.

Επιδημιαι, seu κατασταςις, accessus, seu adventus ad urbem *l.* 4. §. 4. *D. de offic. procos.*

Επιδημιτικα hospitia, seu metata, seu hospitiorum designationes *rubr. C. de metat. & epidemet.* De iis plura Tabor. *Comment. de metat. c.* 2. *sect.* 2.

Epigramma inscriptio in alicujus notam producta *l.* 5. §. 10. *D. de injur.* Contra poetarum, qui epigrammata scripserunt, maledicentiam vide, quæ scripsit Franc. Vavassor *de Epigram. c.* 10.

Επιμεληται apud Græcos vocantur curatores bonorum reipublicæ a magistratibus constituti *l.* 46. §. 1. *D. de administr. & peric. tut.*

Επιμετρον, quod susceptoribus specierum supra, & præter modum dabatur a collatoribus, ad levandum dispendium; quod inter susceptionem, & erogationem necessario eveniebat. Jac. Gothofr. *paratitl. & ad l.* 15. *C. Theod. de susceptor.*

Episcopalia jura *c. monachis de præbend. c. conquerente de offic. ord. c. constit. in pr. de relig. dom.* inter ea processio pentecostalis receptio, & procuratio, & alia nota *c. cum olim c. auditis de præscript.*

Episcopalium rerum raptores excommunicantur, sicut raptores bonorum ecclesiæ *c. accusatio quoque causs.* 2. *qu.* 7. *c. similiter causs.* 16. *qu.* 1.

Episcopatus dicitur culmen *c. Osias in fi. dist.* 61. *c. si per ordinarium dist.* 54.

Episcopatus duo per Papam uniuntur in unum *c. postquam Causs.* 16. *qu.* 1. & onus in duos per Papam dividitur *C. præcipimus ibid.*

Episcopus, qui in municipio præerat pani, ceterisque venalibus rebus, quæ civitatum populis ad quotidianum victum usui erant *l. ult.* §. 7. *D. de mun. & bonor.*

Episcopum. Hoc nomine juxta etymon veniunt & ipsi presbyteri *c. le-*

c. legimus 24. *dist.* 93. Eminentiori vero significatu alias dicuntur *Episcopi*, quorum ordo quadripartitus est, id est, in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitenis, atque Episcopis *c. cleros* §. 1. *dist.* 21. Igitur qui in quarto hoc ordine ponuntur Episcopi, quique trium priorum ordinum episcopis subsunt, ipsi reliquis episcopis, seu presbyteris entecellunt, & simpliciter *episcopi* solent edpellari. Presbyteri enim unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant *d. c. legimus* §. 1. Definiri eutem Episcopus ex mente juris canonici potest, quod sit summus sacerdos, qui in dioecesi sibi adscripte jure proprio in clerum & populum imperium sacrum cum omnibus speciebus subordinata exercet, & pontificalia peragit. Aliquando dicitur, quod Episcopus habeat personam Christi, & quod est ejus vicerius *c. mulier* 19. *caus.* 33. *qu.* 5. & dicitur legetus Dei *c. sicut* 11. *caus.* 7. *qu.* 1. *c. in novo* 2. *in fin. dist.* 21. Dicuntur Episcopi Christi legati, & patres spiritueles in *Clem. de pœnit. c.* 1. §. *nec super hoc* itemque sacri *in c. multoties extra de re judic.* & sunt fratres, & coepiscopi Papae *c. quia in tantum extra de præbend.* Episcopus in ecclesie & in consessu presbyterorum sublimior sedeat. Intra domum vero collegam se presbyterorum esse cognoscat *c. episcopus* 10. *Dist.* 95. In quolibet loco sedens stare presbyterum non patiatur *c. episcopus* 9. *dist.* 95. Olim idem erat presbyter, qui & Episcopus. Et entequam studia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ communi presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Sicut ergo presbyteri sciunt, se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos, ita Episcopi noverint, se magis consuetudine, quam dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse majores, & in commune debere ecclesiam regere *c.* 6. *dist.* 95. Clerici non debent Episcopo operas serviles *c. placuit causs.* 10. *qu.* 3. Eo die, quo Episcopus celebravit, non debet sacerdos in eodem altari celebrere *c. ult.* de *consecr. dist.* 2. Præsente Episcopo sacerdos, nisi de ejus mandato, non debet populo benedicere *c. cum ad de consecr. dist.* 5.

Episcopus est præordinator in cunctis *c. perlectis dist.* 23. Sine licentie Episcopi nullus presbyter in ejus dioecesi potest missam cantare, baptizare, vel similia facere *c. cunctis causs.* 16. *qu.* 1. & *c. multic.* nec potest ecclesiam, monasterium, vel oratorium ædificere *c. quidam causs.* 18. *qu.* 2. & *c. seq.* & habet jurisdictionem in monasteriis religiosorum *c.* 1. *ibid.* & in sua diœcesi ejus subjacent potestati *d. c. quidam* ista tamen potestas quoad multos ordines, & religiosos est relicta privilegiis exemtionum summorum Pontificum.

Solus *Episcopus* honorem dare potest sacerdoti, solus vero auferre non potest *c. episcopus dist.* 67. *c. felix causs.* 15. *qu.* 7. & *c. seq.* Episcopi singuli in suis diœces. etiam sine conscientia Metropolitani possunt consecrare virgines, & ecclesias, ordinere clericos, erigere eltaria in ecclesia consecrata, & chrisma conficere, baptizatos confirmare, reconciliare solemniter pœnitentes, litteras

ras commendatitias clericis dare secundum Ray. no. *c. quamvis dist.*18. *c. nullus presbyter dist.*1. *de consacr. c. extraneo dist.*71. *c. duæ sunt causs.*19. *qu.* 2. & anathematizare eum sollemnitate *c. debent causs.* 11. *qu.* 3. dividere unam ecclesiam in duas, & duas unire, & unam alii subjicere *c. sicut unire de excessu præl.* & vid. in Cle. *de reb. eccl. non alien.* §. *ult.* & novas ecclesias erigere; & hoc quidem ex caussa facere possunt, non aliter, & requisitis his, quorum interest, & qui ex hoc lædi possent, etiam aliquando consensu eorum non accedente, ut ex *d. c. sicut unire, c. ad audientiam causs.*10. *qu.* 2. *c. ult. causs.* 12. *qu.* 2. & de unione, & divisione ecclesiarum facienda per episcopum, vide etiam in opere Dn. Oldra. *in lib. quæstion. disputatarum qu.*80. 85. & 208. Et possunt episcopalem synodum celebrare *c. quando dist.* 38. & recedentes ab heresi reconciliare *tit. de hæret.* & canonem latæ sententiæ quoad suam diœcesin condere *c. nullus causs.* 3. *qu.* 3.

Episcopus potest ecclesiam parochialem facere collegiatam, & disponere, ut clerici licet seculares, vivant in communi, & sub uno tecto dormiant, & sic fuit obtentum in diœcesi Claromontensi per text. in *c. quoniam. de vita & honest. cler.* ut ibi refert Abb. Joan. Bapt. Castel.

Quam late pateat Episcopi jus, quod habet excommunicandi vid. *c. si autem causs.*9. *qu.*3. & Papæ litterarum falsarium cujusque ordinis usque ad mandatum Pontificis incarcerandi *c. in memoriam dist.* 19.

Episcopus licet possit in multis dispensare, ut est in *c. dilectos de temp. ord.* & in *c. si clerici* §. *de adult. tit. de judic.* & possit absolvere a juramento, & votis, & fidelitatibus, ut *c.* 1. *de vot.* & *c.* quemadmodum. *de jurejur.* & *no. in c. debita res ea tit.* & *c. authoritatem Causs.* 15. *q.* 6. non tamen potest in integrum restituere quoad honores, nec quoad similia, nec infamiam remittere, quia nullo jure hoc cavetur. *not.* Hostiens. *in c.* 1. *de re judic.* Sed licet Episcopus non possit dispensare super infamiam principaliter, potest tamen accessorie ad casum sibi permissum, ut super adulterio, & aliis minoribus criminibus, ut not. Abb. *in d.* §. *de adult. not. glo. in c. item hi qui Causs. XV. qu.* 8. Abb. *in d.* 1. *de re judic.IV. Col.* Episcopus potest dispensare in omni crimine, nisi ipsi expresse prohibeatur a jure *c. presbyter. dist.* 81. *c.*1. *in fin. dist.*6. *de pœnit.* & *c. nuper circa fin. de sent. excom.* In quibus non potest dispensare, vide plene, & copiose per Inno. in *c. dilectos de temp. or.*

Episcopus non potest restituere depositum, sive degradatum, sed solus Papa *c.* 2. & 3. *dist.* 50. quia nec præses provinciæ potest restituere in integrum, quem damnavit *l.* 1. *in fin. D. de quæst. l.* 1. §. 10. *D. de postul.*

Episcopus clericum alterius diœc. nec recipere, nec ordinare potest sine consensu, & litteris sui Episcopi *tot. dist.* 71. & *c. null. de temp. ord.*

An Episcopus possit compellere aliquem clericum ad recipiendum ordinem, vel dignitatem *no. dist.* 74. per totum.

Episcopi in parochialibus ecclesiis debent presbyteros constituere *c. sane causs.*16. *qu.*2. & *c. nullus qu.*7.

Episcopus habet jurisdictionem ordinariam immediatam in tota sua diœcesi, licet sit ibi aliquis *prælatus* specialis, & sic concurrit cum

cum quolibet prælato inferiori in jurisdictione exercenda, proinde non est gradus inter Episcopum, & Prælatos inferiores ipsi subditos, & sic est locus præventioni, ut *c. pastoralis de offic. ord.* & ibi Abb. Vid. Barbos. in c. *Apostolicæ de donat.* & potest in quolibet suæ diœc. loco non exempto pro tribunali sedere, caussas audire, & quæ ad ejus jurisdictionem pertinent, libere exercere *cap. cum episc. de offic. ord. lib.6.* Ubi jurisdictionem habet temporalem, debet eam committere judici sæculari. Episcopus non potest indicere laico purgationem, nisi in crimine canonico, ita Inno. *c. vos inter de pœn.* & illud dicitur ecclesiasticum, quod ecclesia servat suæ jurisdictioni, seu cognitioni, quod in sacris committitur. Jo. Bapt. Cast.

Episcopus in multis debet requirere consilium Clericorum suorum, scilicet in ordinatione clericorum c. *episcopus. dist.* 23 & in caussarum definitione c. *si quis episc. causs.* 15. *qu.*7. c. *si quid. dist.* 86. & in rerum ecclesiasticarum alienatione *c. sine exceptione causs.* 12. *qu.* 2. *c. legimus dist.* 93. & *c. alienationes causs.* 12. *q.* 2. & in ecclesiasticarum rerum dispensatione *c. Episcopus eccles. causs.* 12. *qu.* 1. & de hoc vid. in Sum. Gof. & Hostiens. *de his, quæ fiunt a prel. sine consens. cap.*

Episcopi auctoritate inferiores prælati possunt ad alias ecclesias transire *c. episcopus de loco causs.* 7. *qu.* 1.

Officiales Papæ de jurisdictione Episcopi non possunt se intromittere, nisi ex speciali commissione *c. pervenit Causs. XI. qu* 1.

Episcopi accusati caussam Archiepiscopus cum suffragan. perquirere possunt, sed sine Papa determinare non possunt c. *accusat. causs.* 3. *qu.* 6. Et cum multa discussione contra Episcopum debet proferri judicium c. *accusatio causs.* 12. *qu.* 7. Judices 12. quilibet Episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, a quibus ejus caussa judicetur. Nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel judicetur quam ipsi per se eligantur, & regulariter vocato ad suorum primo conventum Episcoporum, per eos ejus caussa juste audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis vero ejus caussæ ad sedem Apostolicam deferatur, ut ibidem determinetur *cap.* 1. *causs.* 3. *qu.* 8. Inconsulto Romano Pontifice nemo potest Episcopum deponere *c. accusatus* 5. *causs.* 3. *qu.*6. Episcopi etiam superioris nullam sententiam excommunicationis incurrunt, nisi de eis fiat expressa mentio *cap. quia periculosum de sent. excomm. lib.* 6.

Episcopus clericum alterius diœces. nec recipere, nec non ordinare potest sine consensu, & litteris hujus Episcopi 71. *dist. per tot.* & *c. cum nullus de temp. ord. lib.6.*

Nulli *Episcopo* sine licentia summi Pontificis licet suam ecclesiam derelinquere, vel ad aliam transire *cap. non oportet Causs. XII. qu.* 1. Exigente necessitate, vel utilitate suadente de licentia Papæ de sede ad sedem mutari possunt Episcopi *c. mutationes causs* 8. *qu.*1. Episcopus aliquando ad propriam instantiam absolvitur ab Episcopatu *c. ecce causs.*8. *qu.* 1. *c. qualiter*, & *c. quamvis* Inconsulto Papa Episcopus non debet ire ad bellum c. *quo ausu causs.*23. *qu.*7.

Domus *Episcopi* debet esse circa ecclesiam, ut aptior sit contemplationi *c. episcopus, dist.* 12.

Episcopus non potest successorem sibi in testamento instituere *c. petiisti causs.* 7. *qu.* 1. Sed de rebus propriis, vel acquisitis potest Episcopus testamentum facere, de

H 3 aliis

aliis non, quia cedunt ecclesiæ *c. episcopus. causs.* 12. *qu.* 2.

In primitiva Ecclesia Episcopi propter paupertatem recipiebant alteram partem oblationum *c. antiquos causs.* 10. *qu.* 1. postea tertiam partem *c. de his ibid.* postea quartam c. *quatuor causs.* 12. *qu.* 2. modo de oblationibus nihil debent recipere, sed aliis contenti esse *c. placuit. causs.* 10. *qu.* 4.

Epistalma in *l.* 3. *C. de quadrien. præscr.* id est jussus, commissio principis per mandati subscriptionem. Quidam ibi *επιταγμα* legunt.

Epistola (in Pandectis Florentinis constanter *Epistula*) & litteræ, idem valent, ut adparet ex conjunctione *l.* 2. *D. de obl. & act. l.* 1. §. *ult. D. de contrah. emt. Epistola* utrum sit ejus, qui misit, an ejus, ad quem missa est, de eo vide *l.* 14. §. 17. *D. de furt.*

Epistolæ porro in libris nostris plerumque chirographorum, & cautionum vicem obtinent. Ejus enim rei gratia olim frequentissime emittebantur, multaque adeo per epistolas nomina fiebant. Patet hoc ex *l.* 14. 26. §. 1. *l.* 28. *D. depos. l.* 47. §. 1. *D. de pact.* & aliis. Hujusmodi autem epistolas qui scribunt, eas emittere, aut exponere dicuntur. Sed & aliæ conventiones *epistolis* conficiebantur. Sic *epistola* donationis *l.* 77. §. 26. *D. de legat.* 2.

Præcipueque codicilli *epistolarum* nomine sæpissime veniunt. Sic *epistola* fideicommissaria *l.* 37. §. 3. *l.* 75. *D. de legat.* 3. Add. *l.* 2. *l.* 37. §. 4. *C. Theod. de testam. l.* 75. *D. ad SC. Trebell. l.* 38. *D. de cond. & dem.* Ex ea vero ratione codicilli recte dicebantur *epistolæ*, quia fere per modum epistolarum concipiebantur, præmissa formula epistolica, *Lucius Titius heredi suo salutem*, vel *τοῖς κληρονομοις μου χαιρειν l.* 56. *D. de fideic. libert. l.* 37. §. 2. *D. de legat.* 3. *l.* 30. §. 1. *D. de adim. vel transf. leg.* & alias passim, uti ostendit ipse Brissonius de formul. *lib.* 7. *c.* 166. Synonyma autem veteribus erant codicilli, & epistolæ, veluti Ciceroni *lib.* 6 *ad famil. epist.* 18. *lib.* 4. *epist.* 12. Sueton. *in Calig. c.* 55. nisi quod proprie codicillorum nomine venisse epistolas, ad præsentes scriptas, observavit Just. Lips. *Inst. epistol. c* 2. Hein.

Epistolas quædam sua opera inscripserunt Jurisconsulti. Sic earum *libros* 8. Proculeius scripserat, Javolenus *libros* 14. Pomponius *libros* 20 ut index Pandectis Florentinis præmissus testatur. Neratii etiam *librum* 4. epistolarum citat Ulpianus in *l.* 12. §. 35. & §. 43. *D. de instr. vel instr. leg.* Epistola ejusdem ad Aristonem citatur *l.* 19. §. 2. *D. locat. cond.*

Epistolæ Principum eædem cum litteris, & rescriptis, ut adparet ex *l.* 5. §. 1. *D. de jur. immunit. l.* 9. §. 5. *D. de jur. & fact. ignor. l.* 1. §. *ult. D. de offic. quæst.* Quodcumque Imperator per epistolam, vel subscriptionem statuit *l.* 1. *D. de constit. princ.* §. 6. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* ubi Theophilus *epistolam* definit *αντιγραφην βασιλεως προς αρχοντας αναφοραν πεει τινος αμφιβολυ πραγματος γενομενην. rescriptum principis, ad relationem magistratus alicujus, de re quapiam dubia emissum.* Inter Severi *epistolas* maxime celebratur illa ad Fabium Cilonem Præfectum urbi missa, quæ laudatur *l.* 1. *D. de offic. præf. urb. l.* 8. §. 5. *D. de pœn. l.* 6. *D. de interd. & releg.* eaque est, de qua sentit Ulpianus *l.* 1. §. 3. *D. de legat.* 3. Hinc

EPI-

Epistolare rescriptum *l. un. C. Theod. si cert. pet. de chirogr.*

Epistolares principis *l.* 32. *l.* 35 *C. de adpell. l.* 7. *C. Theod. de palatin. largit.* Hi in sacro auditorio acta excipiebant, ut adparet ex *l.* 36. *C. eod. tit.* Habebant enim Imperatores scrinium sacrarum epistolarum, ut ex *l.* 3. *C. de temp. adpell.* & aliis quæ infra dicemus, liquebit.

Epistolares chartæ *l.* 3. §. 10. *D. de pen. leg.* quæ penoris nomine etiam continentur.

Epistomia. Vid. infra *epitomia.*

Epitimia in *l.* 21. §. 2. *D. de tut. & cur. dat.* pro quo perperam *επιθυμιαν* legunt, interpretanturque *voluntatem* testatoris, ubi contrà legendum, *manente επιτιμια*, id est, *integra existimatione*, uti loquitur Ulpianus *l.* 3. §. *ult. D. de suspect. tut.* Suidas *Tom. I. p.* 837. Ἐπιτιμια, ευτοξια, η η μη ατιμια. Κεφαλος ρητωρ, οσακις αυτον κινδυνευοντα περι της επιτιμιας, η της πατριδος, η τε βιε παντος διεσωσατο; Επιτιμια est rerum copia, vel dicitur de eo, cujus existimatio salva est, vel cui nulla infamiæ nota inusta est. Cephaleus orator: Quoties eum de bona existimatione, vel de patria, vel de tota vita periclitantem servavit? Præter Alciatum id vidit Ferrandus Adduensf. *Explicat. lib.* 1. *p.* 535. *Tom.* 2. *Thesaur. jur.* Hein.

Epitonia in *l.* 17. §. 8. *D. de act. emt.* ubi adhuc corrupte *ep.stomia.* Quo errore etiamnum laborant Frontini *de Aquaductib.* libri, & Senecæ *Epist.* 86. Sunt vero *epitonia* non totæ mechanicæ, quæ funibus intenduntur ad exprimendam aquam, uti suspicatus est Scaliger *ad Varron. lib.* 3. *de re rust. c.* 5. sed rostra, aliaque qualiacumque fistularum capita, quibus effluens aqua in arctum cogitur, stringuiturque, uti ostendit Bynkersh. *lib.* 5. *obs. c.* 9. Hein.

Epulari. Quod ad epulandum in ministerio habuit, id est, ad esum, & potum *l.* 19. *D. de aur. arg. leg.*

Epulas sociis præstare *l.* 69. *D. pro soc.* ubi embolas legendum supra dictum est art. *empola.*

Epulum facere municipibus *l.* 17. *D. de cond. & dem.* Ad epulum relictum civitatibus *l.* 122. *D. de legat.* 1. De talibus epulis municipibus legatis disserunt Brisson. *de Formul. lib.* 7. *c.* 55. & Guil. Fornet. *Selection. lib.* 2. *c.* 21. Vivi etiam ob varias caussas epulas, & cœnas dederunt, ceu patet ex variis exemplis apud Gruter. *insc. p.* 174. 8. Reinef. *Class.* 1. *inscr.* 99. *Class.* 6. *inscr.* 22. & 32. *Class.* 4. *inscr.* 7. Hein.

Equa. Equis pro *equabus* dixit Ulpienus *l.* 2. *D. de extraord. dignit.* & Modestinus *l.* 49. *D. de usur.* Sed hanc declinationem nec Varronem, nec Plinium adspernari docet Voss. *lib.* 2. *de analog. c.* 4. Hein.

Equestris dignitas *rubr. C. de equestr. dignit.* militia *l.* 43. *D. de milit. testam.*

Equinum pecus *l.* 2. *C. Th. quib. equor. us.*

Equitare in equo *l. ult. D. ad leg. Aquil.*

Equites Romani ex indigenis, & civibus Romanis, vel peregrinis eliguntur *l.* 1. *C. de equestr. dignit.* secundum gradum post clarissimatus dignitatem obtinent *d. l.* 1. *C. eod. tit.* Vid. art. *agentes in rebus*.

Equitium armentum equorum *l.* 12. §. *ult. D. de rei vind. l.* 12. §. 4. *D. de us. & habit. l.* 70. *D. de usufr. l.* 39. *D.*

de usur. l. 19. §. ult. D. de instr. vel instr. leg.

EQUUS. Equi agminales *l. ult. D. de mun. & hon.* canonici militares dioeceseos Africanæ *l. 3. C. Theod. de equor. collat.* circenses *l. 1. D. de mun. & hon.* euratoricii *l. 29. Cod. Th. de annon. & trib.* qui euratoricio nomine flagitantur *l. 2. C. Th. de equ. coll.* quorum meminit Cassiodorus *lib. 4. var. t. 47.* id est, ad continuos cursus constituti, ut loquitur idem Cassiodor. *lib. 5. c. 29.* curules *rubr. C. Th. de equ. curul.* Græci *l. 2. C. Th. eod. tit.* In his præstantissimi Astureones Macedonici, qui cur *Asturcones*, vel *Asturici* adpellati sint, disquirit Jo. Frid. Gronov. 2. *obs.* 10. Equi Hermogeniani, vel palmati *l. un. C. Th. de equ. curul. l. un. C. Th. & Justin. de greg. domin.* Non tamen idem *Hermogeniani & palmati*, seu *palmatiani*. Illi nomen tulerunt ab Hermogene Pontico circa annum 358 defuncto, qui quum in Ponto, ubi *divinos equos gigni*, dixit vetus Geographus a Jac. Gothofredo editus *c. 20.* prædia haberet, in iisque numerosos aleret greges equorum, ad cursum publicum, & circi voluptates vel maxime idoneorum, eorum fœtum equorum, Hermogenianorum nomine venire, vidit. *Palmati*, vel *Palmatiani* nomen tulerunt a Palmatio Cæsariensi, πάνυ πλουτοῦντι, admodum divite, cui villa Andanilis prope Tyana in Cappadocia magnum generosissimorum equorum proventum dedit, teste Hesychio Illustrio *c. 1.* De utrisque ex instituto Reines. *ad inscr. p. 71.* Laudantur porro *equi Hispanici* sanguinis *l. 1. C. Th. de equ. curul.* Hi, uti hodie maximi fiunt, ita jam olim celebrati sunt, maxime vero Eufrasiani, *quorum laudem longinqua penetrasse*, scribit Symmach. *lib. 4. epist. 63. & 64.* & *laudiciani*, quorum illi ab *Eufrasio*, hi a *Laudicio*, Hispaniæ præsidibus, dicti videntur laudato Reinesio *p. 71.* *Equi* publici, quos equites Romani merebant, quosque legitimos adpellat Ovid. 3. *Fast. v.* 130. Equo publico honorari, Ulpian. *tit. 7. §. 1.* transvehi *l. 1. D. de in jus voc.* De solemni *transvectione* equorum singulari dissertatione egit Jo. Erard. Kapp. Equo vero publico donari, Caio est idem, ac equestris ordinis fieri in *l. 43. D. de don. int. vir. & ux.* Add. Cujac. 21. *obs.* 9. Marqu. Freher. *Verosimil. lib. 2. c. 18.*

ERADERE titulos inscripto monimento. Paull. 1. *sent.* 21. §. 8.

ERADICATIO differt ab excommunicatione *c. notandum in fin. causs. 24. qu. 3. & c. quorumdam de elect. lib. 6.* per Archidiac. super verbo *nervo*, ubi dicit, quod eradicatio est sine spe restitutionis perpetua exterminatio. Excommunicatio vero est disciplina non eradicans *cap. 1. de sent. excomm. lib. 1.* Sinite utraque crescere, ne volentes forte eradicare zizaniam, eradicetis & triticum *Matth. 13. & c. nolite Causs. XI. qu. 3. & causs 23. qu. 1. in pr. & c. quantus causs. 9. qu. 4. & c. quidam ibid. & c. notandum causs. 23. qu. 3.*

ERCISCERE *familiam* verbum antiquum, & decemvirale, quod ex XII. Tabulis in usum venit, hereditatem dividere significat. Nam, ut Caius scribit, Familiæ *erciscundæ* actio proficiscitur ex Lege XII. Tabularum *l. 1. D. fam. ercisc.* Cic. *lib. 1. de orat. c. 56. Nec, si parvi navigii, & magni, est in gubernando eadem scientia, idcirco, qui erctum cieri oporteat, nescit illum erciscundæ familiæ caussam agere non*

possit

possit. Quo adludens Apuleius *lib.* 6. *de asino aur.* p. 186. Sic nos, ait, diversa tradentes, & in caussa finali de proprietate soli, immo viæ *ercifcundæ* contendentes. Idem *lib.* 9. p. 229. Nec *ercifcundæ* familiæ arbiter. Cujusmodi arbiter alias dividendæ hereditatis, alias familiæ dividendæ caussa arbiter dicitur. Vid. supra art. *arbiter*. Festus, *Erctum*, patrimonium nondum divisum. Servius in *lib.* 8. *Æn.* v. 642. Ut est in jure *ercto*, *non cito*, *id est*, patrimonio, vel hereditate nondum divisa. Nimirum ut *arcere* Festo est continere, unde & arcus in ædificiis dictus est, quia se ipsum continet, ita, quia parsimonia quidquid ad perdendum, dilapidandumque ducit, strenue arcet, sed & eadem, quidquid rei familiaris nascitur, studiose coercet, atque continet, fit inde *erctum*, *familia*, bonorum universitas, hereditas. Est autem ab *erceo*, *ercitum*, & *erctum*, ut a *paco*, *pacitum*, & *pactum*. Ab his vocibus *erctum*, vel *herctum*, & *citum* descendit illa *ercifcere*, quod non est simpliciter *dividere*, sed *inter heredes*, & *consortes dividere*. Quamvis enim, ut eruditissimo Vossio in Etymologico dudum est observatum, a solo *herceo*, potuisset fieri *hercifco*, ut ab *apio*, *apifcor*, a *fruor*, *fruifcor*, verius tamen est, illud *cifco* esse a *cio*, ut ab *fcio*, *fcifco*, ab *bio*, *bifco*, adeoque *ercifco*, vel *hercifco* esse *herctum cio*, sive *cifco*. Nec adeo quidquam incommodi latet in ista loquutione *familiæ ercifcundæ actio* vel *judicium*, cum significet illud juris remedium, quo imploratur judex, ut familiam, sive omnia hominis bona, ut herctum, comparsum, nunc vero inter plures consortes dividendum, servata æqualitatis ratione, reapse dividat; ut adeo Tribonianus Salmasio in Exercit. Plin. ad Solin. p. m. 891, absque caussa vapulet, qui scriptum fuisse in veteribus libris familiæ *erctiscifcundæ*, illud autem a Triboniano in *familiæ ercifcundæ* contractum, corruptumque esse contendit, a Jac. Gothofredo notatus, & Festi in voce *erctum*, *citumque* auctoritate confutatus. Vid. Gebaver. *diss. de Hercto cito ob inæqualit. in melius reform.* §. 1. & *seq.*

Eremodicium desertionem incohatæ litis accipimus *l.* 7. §. *ult. D. de minor. l.* 13. *D. jud. solv. l.* 13. §. 3. 4. *C. de judic. Novell.* 64. Verbum ἀπὸ τῆς ἐρήμου δίκης compositum est, quod *desertam litem* significat, qua loquendi figura utuntur Papinianus *leg.* 31. §. 2. *D. de negot. gest.* & Paullus *l.* 54. *D. de re judic. l.* 11. *D. judic. solv.* Ἐρημον autem δίκην Hesychius, & Græci interpretes exponunt μονομερῆ ἀγωγὴν ὅταν μὴ ἀπαντήσας ὁ διωκόμενος καταδικασθῇ. Hujusmodi enim judicia tantum uno ex litigatoribus constant, ut in specie *l. ult. D. ad SC. Trebell.*

Ereptitia hereditas, vel legatum *ereptitium*, quæ tamquam indignis auferuntur. Ea olim populo adquirebantur, postea fisco. *l. un.* §. 12. *C. de caduc. toll. l.* 9. §. 2. *D. de his, quæ ut indign.* Aliquando tamen ereptitia in hereditate subsistunt. Ulp. *fragm. tit.* 19. §. 17. De iis ex instituto egit Heinecc. *in Comm. ad Leg. Jul. & Pap. Popp. lib.* 3. *c.* 7.

Erga aliquando pro adversum, vel contra, ut in *l.* 7. *C. de reb. cred.*

Ergasiotanorum mentio est in *l.* 5. *C. de episcop. aud.* Hotomannus legit *ergastiacorum*, id est, *fabricum*, qui publicis operis præsint, vel curatores operum publicorum. Alii *ergasietarum* malunt cum Leuncla

clavio: Aleiatus *εργασιας ταμειων* reponit, interpretaturque annonæ principalis dispensatores *lib.* 3. *dispunct. c.* 18. Dionys. Gothofredus *in not. ad d. l.* 5. *litt.* 1. rescribendum censet *ergositonarum*, id est, præsides, qui frumentum Alexandriæ comparabant. Σιτωνης enim est, qui frumento comparando præest *l. ult.* §. 5. *D. de mun. & honor.* Inde *εργοσιτωναι*, qui frumentariis illis, seu frumenti curatoribus præpositi erant. Quam conjecturam probabilem fatetur Car. Du Fresne in *glossar.* sub voce *ergateeus*. Cujacius tamen *lib.* 13. *obs. c.* 2. retinet lectionem vulgatam, neque aliam Accursius substituit, in eo tamen falsus, quod per eos damnatos ad metalla intelligit, reprehendente Aleiato *in dispunct. l. c.* Brissonius legit *ergasiotariorum*, & ita dictos censet artifices, & operarios Alexandriæ quosvis, præeunte Jac. Gothofredo *in Comm. in l.* 1 *C. Th. De Alexandr. pleb. primat.* Nam *εργασιωτας* artifices vocant ab *εργασιωτης*, *ergasiotarius*, ut a græco λινυφος linifarius *l.* 16. *C. Th. de muril.* a græco *παραβολος*, *parabolarius*, Firmico *mathes.* 8. Quocumque vero modo refigas vocabulum *ergasiotani*, sive *ergasiotarii*, fuere corporati civitatis Alexandrinæ, ceu luculenter docuit Cujac. 23. *obs.* 3. Hinc Dioecetæ *Ergasiatanorum* sunt curatores corporatorum Alexandrinorum. *Διοικητας* enim dictos esse curatores ex *Novell.* 128. *c.* 16. probavit Pet. Burg. *in electis. c.* 3.

Ergasterium taberna mercimoniis deputata *l.* 2. *C. de metat. & epidemet. l.* 42. *C. Theod. de oper. publ. Nov.* 18. & 59. *l.* 2. *C. de episc. & cler.* Ergasterio itaque præesse, & adhærere mercatores dicuntur *l.* 26. *C. de usur. l.* 1. *C. de negotiat. l.* 12. *C. de cohortal.*

Sed & quævis officinæ opifices *εργαστηριων* nomine venire videntur *l.* 1. §. 4. *D. de via publ.*

Ergastulum, & pistrinum junguntur *l.* 15. *C. Th. de accus. & inscr.*

Ergo. Alias illationis, sed in *l.* 3. §. 47. *v. ergo Sabino. D. de orig. jur.* digressionis nota.

Εργολαβος, operis conductor, vel redemptor *l.* 1 *C. de municipal.* Vid. Ferrand. Adduens. *Explic. lib.* 2. *p.* 573. Hein.

Εριοξυλον *l.* 70. §. 9. *D. de legat.* 3. est lana de ligno, quam lanæ legato contineri, ait Ulpianus. Colligebatur hæc lana ex planta lanigera, quæ ξυλον itemque γνυφαλιον, & *gossypium* dicebatur. Plin. *lib.* 19. *c.* 1. De hoc lanæ, immo & lini genere, cujus uberrimus proventus apud Arabas, Ægyptios, & Indos fuit, copiosissime egit Claud. Salmas. *Exercit. Plin. Tom* 2. *p.* 997. *seq.* Hein.

Eripere. Ereptus ab hominibus princeps, id est, mortuus *l.* 56. *D. de legat.* 2.

Eripi quandoque dicitur, quod aufertur quasi ab indigno, aut alias fisco vindicatur. Sic *eripi* dicitur hereditas paterna heredi filii, qui patris sui testamentum aboleverit *l.* 26. *D. ad Leg. Cornel. de fals. eripi* quadrans, & ad fiscum transferri *l.* 49. *D. de jur. fisc. eripi* tertia pars bonorum convictis Paull. 5. *Sent.* 26. §. 3.

Erodere: Erosa pecunia in *l.* 102. *pr. D. de solut.* legit Forcatul. in *Necyom. Dial.* 6. Sed probum est *erosa*. Vid. supra hac voce.

Erogare impendere, distribuere *l.* 112. §. *ult. D. de legat.* 1. Interdum est præstare, ut *l.* 32. §. 6. *D. de administr. & peric. tut.* Aliquando dare, largiri, ut *erogare* per codicillos *l.* 4. *D. de Leg. Cornel. de fals.*

ERO-

Erogatio pro impensa, sumtu *l.* 9. §. 2. *De reb. auct. jud. possid.*

Erogatio annonæ militaris, id est distributio *rubr. tit. C. de erog. milit. ann.*

Erogatio, præstatio, ut erogatio annua *l.* 10. *D. de ann. leg.*

Erogator, qui erogationem militaris annonæ singulis militibus admetitur *l.* 16. *pr. C. de erog. milit. annon.*

Eros servi nomen *l.* 13. §. *ult. De fideic. libert. l.* 112. §. 1. *D. de verb. obl. l.* 3 *C. sol. matrim.* Si plures sint ejusdem nominis servi, puta plures Erotes *l.* 5. §. *ult. D. de rei vind.* Add. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 39. *p.* 179. *seq.*

Erro a fugitivo differt *l.* 1. *l.* 4. §. 3. *D. de Ædil. edict.* Eum definiebat Labeo pusillum fugitivum, & ex diverso fugitivum magnum erronem esse. Sed proprie, ait Ulpianus, *erronem* sic definimus, qui non quidem fugit, sed frequenter sine caussa vagatur, & temporibus in res nugatorias consumtis serius domum redit *l.* 17. §. 14. *D. de Ædil. edict.* Cui definitioni congruit locus Horatii 2. *Serm. sat.* 7. *v.* 112. *seq.* Non horam tecum esse potes, non otia recte ponere, teque ipsum vitas frugitivus, ut erro. *Erronem* autem non secundum propositionem mentis solum, sed cum aliquo facto oportet intelligi *l.* 225. *D. de verb. signif.* Et ita *erronis* nomen in Edicto Ædilium Curulium, & Ædiliciis stipulationibus accipitur. Ex eo enim edicto *erronem* non esse servum, promittebatur *l.* 1. *D. de Ædil. edict. l.* 16. §. *ult. l.* 32. *D. de evict. l.* 31. §. 3. *D. de donat. int. vir. & ux.* At in edicto de fugitivis *fugitivus*, & *erro* promiscue accipiuntur *l.* 1. §. 5. *D. de fugitiv.*

Sunt etiam *erronibus* similes *emansores* milites, de quibus Menander in *l.* 4. §. 13. *D. de re milit.* Levius delictum emansoris habetur, ut *erronis* in servis, desertionis gravius, ut in fugitivis. Quin & *errones* aliquando vocantur, Plin. *lib.* 2. *epist.* 10. Nisi retrahes in corpus quandoque, ut errones.

Error, & ignorantia tantumdem valent, erroremque facti, & *ignorantiam* promiscue jurisconsulti dicunt, ut adparet ex *l.* 8. *D. de jur. & fact. ignor.* conjuncta cum *l.* 2. 4. 9. §. 2. *D. eod. tit.* quamquam alias *error* sit judicantis, ignorantia nescientis. Error autem juris est, qui versatur circa dispositionem legum, veluti si scias pupillum esse, putes tamen, pupillis licere res suas sine tutoris auctoritate administrare *l.* 2. §. 15. *D. de procur.* Error facti versatur circa id, quod evenit. Ita *in facto* errat, qui nescit, decessisse eum, cujus bonorum possessio defertur, aut qui forte expositus, quorum parentum sit, ignorat, vel serviat alicui, putans se servum esse, vel si sciat quidem, alii debitam esse bonorum possessionem, nesciat autem, ei tempus præteriisse bonorum possessionis. Item qui nescit esse tabulas *l.* 1. *D. de jur. & fact. ignor.* Alieni autem facti error tolerabilis est *l. ult. D. pro soc.*

Error intolerabilis quis dicatur, Vid. *c. per tuas & c. solet de sent. excomm.*

Erubescere. Erubescat testator *l.* 28. *C. de testam.*

Erudire puerum *l.* 27. *D. de rei vind.*

Eruere veritatem *l.* 7. *D. de test.* i. e. detegere. Alias *eruere* est exigere, ut in *l.* 2. *C. Theod. de usur.* Addatur Jo. Frid. Gronov. *lib.* 3. *obs. c.* 24. *p.* 667.

Eruere notam. Vid. supra *diluere*.

Erum-

Erumpere dicuntur clausi servi leg. 3. §. 6. D. ad SC. Silan.

Erumpere vincula, id est, effringere d. l. 3. §. 6. Virgil. *Æn. lib.* 1. *v.* 579. Et fortis Achates Et pater Æneas jamdudum erumpere nubem Ardebant. Duker. *de latin. vet. ictor. p.* 357. Hein.

Eruptio factiosa in *l.* 6. *in fin. C. Theod. de haeret.* de congregatione haereticorum publica usurpatur.

Erycius *Clarus*. Mentio fit hujus nominis *l.* 3. *D. de offic. praefid. vigil.* apud Spartian. *in Severo c.* 13. Dion. Caff. *lib.* 72. *p.* 828. & Gell. *lib.* 6. *c.* 6. quibus omnibus locis unum, eumdemque intelligi, existimat Menag. *Amœn. jur. c.* 31. *p.* 184. Quod tamen vix credibile est. Gellius enim, qui ex rationibus Henr. Dodwelli *in diss. de aetate peripli maris Euxini* §. 10. primis Marci Aurelii Antonini annis mortuus est, Erycium, illum suum, se adolescente, quum ad Grammaticos itaret, Praefectum urbi fuisse, testatur. Jam si vel quinquagenarium saltim decessisse Gellium, & ad plenam pubertatem grammaticorum scholas frequentasse, fingamus, Erycii praefectura urbana incidet in tempora Hadriani. Marcus enim Imp. imperare coepit anno Christi 161. Si ergo sequente decessit Gellius & quidem quinquagenarius saltim, ejus natales inciderunt in annum Christi 112. plena pubertas in annum Christi 130. adeoque ante illum annum praefectum urbi fuisse oportet Erycium. Ponamus id biennio ante contigisse, id est anno 128. & Erycium tum quadraginta saltim annos natum fuisse, (prius enim quemquam ad hunc honorem adspirasse vix verosimile est,) natum istum fuisse oportet anno Christi 88. Domitiani annum 14. Jam si ad Severi vel saltim ad extrema Commodi tempora, id est ann. 192. vixisset, obiisset annos natus 96. Quod vix probabile est. Fuere tum plures Erycii Clari. Nam anno Christi 117. ex Kal. Jul. inter Coss. suffectos fuit M. Erucius Clarus anno 146. Sex. Erucius Clarus iterum Cos. in fastis celebratur. *Hein.*

Esca. Propter escam paratur aquaminarium *l.* 10. §. 12. *D. de aur. arg. leg.*

Escale argentum *l.* 8. *D. de suppell.* quod propter escam paratur. Vid. supra in art. *argentum escarium*.

Esculentum, & *poculentum* opponuntur *leg.* 18. *D. de offic. praefid.* Esculentorum autem legato non solum ea continentur, quae esse, sed & ea, per quae esse solemus *l.* 3. *pr. D. de penu legat.* Esculenta penus *l.* 3. §. 1. *D. de pen. leg.*

Esse. Verbum *est* non solum praesens, sed & praeteritum tempus significat *l.* 123. *D. de verb. signif.* Quod in quibusdam loquutionibus, quae exempli caussa ibi subjiciuntur, procedit. Alias certe articulum *est* praesentis temporis in se demonstrationem tantum continere traditur *l.* 34. *D. de aur. arg. leg.* Plane haec verba *fit*, *fiat*, quibus in interdictis praetor utitur, utrumque tempus complectuntur *leg.* 2. §. 31. *D. ne quid in loc. publ. l.* 1. *D. de flum. l.* 1. §. *pen. & ult. D. de cloac.* Ita & *erit* non solum futurum, sed & quandoque praeteritum tempus demonstrat *leg.* 123. *D. de verb. signif.* ubi addendus Hug. Grot. *in flor. sparf.*

Est pro licet *Est capere l.* 11. §. 2. *D. ad SC. Trebell.*

Esse pro edere *l.* 3. §. 1. *D. de pen. leg.* quod & de pecoribus dicitur, ut in *l.* 11. §. 4. *D. de act. emt. vend.*

Et,

Et, syllaba, conjunctionem facit *l. 66. D. de hered. inst. l. 142. D. de verb. signif. Et generaliter autem l. 16. §. 2. D. ad SC. Trebell.*

Et post *non tam* pro *quam* positum. Non tam sollemne est annuum, quod maritus uxori pendit, & quod uxor marito præstat *l. 33. §. 1. D. de don. int. vir. & ux.*

Et, ejusque synonyma inter duo substantiva posita aliquando alter utri tribuunt vim adjectivi, uti apud Lucan. 6. *pharsal.* v. 698. Primus chalybem, frænosque momordit, id est frænos chalybeos, & apud Virgil. 2. *Georg.* v. 192. Qualem pateris libamus, & auro. Ubi Servius, id est, *pateris aureis*. *ἐν διὰ δυοῖν*, ut molemque & montes; quæ verba habentur 1. *Æn.* v. 65. pro *molem montium*, vel *montosam*. Atque ita nonnulli interpretantur verba *l. 3. D. de just. & jur.* Vim atque injuriam propulsare, id est, *vim injustam*. Vid. Bynkersh. 5. *obs.* c. 2. Hein.

Et si pro *si* & *l. 10. pr. D. de fidejuss.*

Εταιρια sodalitium. Caius in *l. ult. D. de colleg.* Sodales sunt qui ejusdem *collegii sunt*, *quam Græci εταιριαν adpellant*. Quod vocabulum latinum facit Plin. *lib.* 10. *epist.* 97. Quod ipsum, inquiens, facere desiisse post edictum meum, quo secundum mondata tua *hetaerias* esse vetueram. Ejusdem *lib.* 10. *epist.* 43. Trianus Plinio scribens: Quodcumque, ait, nomen ex quacumque caussa dederimus his, qui in idem contracti fuerint, *hetæriæ*, quamvis breves fient.

Etiam nunc *l. 3. §. 6. D. arb. furt. cæs.* id est, adhuc, huc usque. Veteres *etiam* sine addito hoc sensu utuntur. Terent. *Andr. act. 1. sc. 1. v. 89. Nihil suspicans etiam mali.* Ubi Donatus *etiam*, *adhuc*. Ita loquitur idem Comicus *Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 197.* & *Act. 5. sc. 1. v. 19.* & Plaut. tum in *Amph. act. 2. sc. 1 v. 21.* tum in *Mostell. act. 2. sc. 3. v. 43.*

Evacuata obligatio *l. 4. C. de solut.* id est, sublata.

Evadere aufugere. Evadit captus a barbaris *l. 5. §. 6. D. de re milit.* Est etiam effugere, ut evadere potestatem hostium *l. 26. D. de captiv.* custodiam *l. 3. D. de adquir. rer. dom.* pœnam Plin. *lib.* 10. *Epist.* 66. actionem *leg. 1. §. 1. D. de act. emt.* litis æstimationem *l. 8. D. de nox. act.* pœnam stipulationis *l. 70. §. 1. D. de legat.* 1.

Evagari dicitur ignis *l. 27. §. 9. l. 30. §. pen. D. ad Leg. Aquil.*

Evaluit sententia, id est, prævaluit *l. 6. §. 2. D. si serv. vind.*

Evanescere dicuntur actio *l. 31. §. ult. D. de reb. cred.* æstimatio litis *l. 13. § 14. D. de hered. pet.* & alia passim.

Evangeliis sacris propositis *l. ult. C. de vend. rer. civit. l. 14. C. de judic.*

Eucharistia proprie gratiarum actio est. At panis, & calicis sacramentum interpretatur Gregorius *caus. 1. quæst. 1. can. multi 84. §. 3.* his verbis: Cujus panis, & calicis sacramentum græce *ευχαριστια* dicitur, latine bona gratia, quod Tertulliani testimonio comprobatur in *lib. de coron. milit.* Eucharistia, inquit, sacramentum, & tempore victus, & omnibus mandatum a Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec aliorum manu, quam præsidentium sumimus, quod & Justinus Martyr *Apolog. 2. pro Christian. ad Antonin. Pium* probat. Vid. & *c. omnis 12. de pœnit. & remiss.*

Eucheтæ *l.* 5. *C. de hæret. & manich.* hæretici quidam, quorum dogma nefarium in Syria propagatum fuit. Horum fuit heresis, posse humanam virtutem ac scientiam non ad Dei modo similitudinem pervenire, sed perfectionem quoque, ac æqualitatem, adeo ut fit mox *αναμαρτητος*, id est, ut sic dicam, impeccabilis, quoniam ne cogitatione quidem, aut inscitia, ubi perfectionis fastigium contigerit, queat delinquere. Atque sic dictos volunt *απο της ευχης*, id est, ab orationis assiduitate, quod incredibiliter, inquit Augustinus, perpetuo facerent. Vid. Niceph. *hist. eccl. lib.* 11. *c.* 14.

Evectio dicebatur cursus publicus, ejusque exhibitio, & concessio *l.* 1. *C. de numerar. l.* 3. 4. 6. 9. *l. pen. & ult. C. de curs. publ. l.* 2. *C. de commeat.* Itaque mendose in *l.* 12. *C. de curios. evictionibus* pro *evectionibus* antea legebatur. B. Augustin. *Epist.* 55. *Zenobius magister memoriæ factus est, & misit mihi evectionem cum annonis.* Sulpic. Sever. *lib.* 2. *hist. sacr. c.* 42. Hilarius quartum jam exsilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Episcopos per vicarium ac præsidem data *evectionis* copia, adesse compellitur. Symmach. *lib.* 7. *epist.* 105. *de impetratis evectionibus in adminiculum prætoriæ functionis.* Cassiodor. *var.* 11. *c.* 9. *Quando & evectiones publicas accepisti. Evectio* autem numerum veredorum continebat, ut adparet ex *l.* 14. *C. Theod. de curs. publ* Hinc *evectionis* datæ formam, & licentiam non excedere oportebat *d. l.* 14 Nullum vero privatum evectione uti constituunt Impp. *l.* 44. *C. Th. de curs. publ.* ejusque faciendæ copiam sibi præfecti prætorio reservabant *l.* 40. *C. Th. eod. tit.* Unde eam denegari videmus Magistris militum *l.* 56. *C. Th. eod. tit.* Duci Armeniæ *l.* 57. *C. Th. eod. tit.* vicariis *l.* 61. *Cod. Th. eod. tit.* Comitibus Aegyptiaci limitis *l.* 52. *C. Th. eod. tit.* Præterea Impp. evectionum faciendarum arbitrium in publicis tantum caussis usurpari jubent *l.* 19. *C. Th. de curs. publ.* Evectionem utique copiam (aiunt Impp. in *l.* 6. *C. de curs. publ.*) senatui, quum proficiscendi ad nos necessitas fuerit, serenitas nostra largita est.

Evellere. Præteritum evellerit pro evulserit habes in *l.* 9. §. 2. *D. quod. vi aut cl.* uti alibi *accederat*, *decederit*, *fluerat*, *intellegerit*, & similia, de quibus Bynkersh. 8. *Obs. c.* 2. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 467. & jam olim Scaliger *de causs. lat. ling lib.* 1. & Voss. *de Analog. lib.* 3. *c.* 26.

Evemeria, ancillæ nomen *l.* 10. *D. de manumiss.*

Evenire. Si quid sibi *eveniret*, elegans loquutio, pro si quid humanitus contingeret, si moreretur. Suet. in Jul. c. 86.

Eventus actionum *l.* 7. *D. si serv. vind.* id est exitus, ut loquitur *l.* 10. §. 14. *D. quæ in fraud. patron.*

Everricullum, quod græce *σαγηνη* dicitur *l.* 13. §. 7. *D. de injur.* Non. marcellus scribit, genus esse retis piscatorii, *a verrendo* dictum, quod, quidquid piscium nactum fuerit, evertat, vel quod trahatur, citatque hæc Tullii 6. *Verrin. c.* 24. Quod ullum, judices, hujusmodi everriculum in ulla provincia fuit? Varro *lib.* 3. *de re rust. c. ult.* Quum neque everriculo illi in litus educere possent vivam saginam, plebeiæ cœnæ pisces. Apulei. in *Apolog. p.* 294. Eum memoriæ prodiderunt, quum animadvertisset proximo Metapontum,

tum, in littore Italiæ, everriculum trahi, fortunam jactus emisse Servius in *lib.* 1. *Aen. v.* 63. Verrere ait esse trahere a reti, quod verriculum dicitur. Contra Eutyches *lib.* 1. *de discern. conjug.* apud Purschium, Nonio consentiens, everriculum verbale esse nomen, ab *everrendo* deductum tradit. Scitum sane illud Ciceronis, qui *formulam de dolo malo* a C. Aquilio proditam, everriculum malitiæ adpellat *lib.* 3. *de Nat. Deor c.* 30.

EVERSOR a Caio *lib.* 1. *Inst. tit.* 8. §. 1. vocatur prodigus, qui nec finem, nec modum expensarum facit, bonaque dilapidat, ac disperdit. Sane D. Augustinus *in libris confessionum* irrisores eodem nomine adpellatos tradit. Sed &

EVERSORES pro administratoribus res fisci dissipantibus dicuntur in *l.* 2. *C. de palat. sacr. larg. l.* 1. *C. Theod. de suscept.* Iidem *interversores* vocantur in *l.* 8. *C. de jur. fisc.* Hein.

E *vestigio*, confestim, statim *l.* 35. *D. de negot. gest.* Cæsar *lib.* 2. *de bello civil. c.* 25. se in hostium habiturum loco pronunciavit, qui non *e vestigio* ad castra Corneliana vela direxisset. Idem *vestigio temporis* dixit *ibid. c.* 26. Hein.

EVICTIO, evindicatio rei per sententiam judicis. Sic evictio prædiorum *l.* 69. *D. ad SC. Trebell.*

Evictionis actio *l.* 49. §. *ult. D. de adquir. poss.* seu actio de evictione *l.* 51. §. 2. *l.* 56. §. 1. *l.* 62. §. *ult. D. de evict.* est qua persequimur indemnitatem rei a nobis evictæ adversus venditorem. Hinc *evictionum* actiones tot sunt, quot & species rerum, quæ emtione comprehensæ sunt *l.* 22. *D. eod. tit.* Evictionis enim nomine, vel ex consuetudine regionis caveri oportet *l.* 7. *D. eod. tit.* vel secundum id quod inter partes convenerit *l.* 4. *l.* 37. *D. eod. tit.* Plerumque per stipulationem simplæ, aut duplæ cavetur, hoc est, ut evicta re simplum, vel duplum venditor emtori restituat. Quod ut intelligatur, illud scire oportet, olim moris fuisse, ut si res non Quiritium, sed gentium jure abalienaretur, is, qui eam adquirebat, duplam, aut simplam stipularetur sibi ab auctore dari, si ea sibi judicio adimeretur, quemadmodum Varro *lib.* 2. *de re rust. c.* 10. significat. Cum autem *mancipio* res venierat, tum judicii periculum præstabat is, qui eam vendiderat. Itaque Varronis locus intelligendus est, cum ait, si mancipio non *datur*, id est, *si res non adquiratur per jus Quiritium*, hoc est per mancipationem, & nexum: nam si mancipio res erat data, aut usucapta, aut in jure cessa, numquam evinci poterat, id est, judicio a possessore auferri.

EVICTUS servus in libertatem, vel in libertate *l.* 46. §. 2. *&. ult. D. de evict.* in servitutem *l.* 45. §. 1. *D. de act. emt.* id est, vindicatus.

Evictum etiam dici, cui res evicta est *l.* 15. *D. de dol. & met. except.* observat Brisson. Eo loco Florentiæ quidem ita legitur: Fidejussor evictionis nomine condemnatus id prædium, quod *evictus* est, & omnia præstare paratus est. Sed non fidejussor sane est is, cui res evincitur, sed possessor. Præterea cæcus sit, oportet, qui non videat, esse hoc παρόραμα librarii, legendumque potius *evictum*.

EVIDENS dicitur, quod palam adparet, aut quod clarum, apertum, manifestum est, & de quo liquido, & indubitate constat. Proinde evidens ademtio ostenditur *l.* 14. *D. de legat.* 2. idem est, manifestis argumentis ostenditur, testatorem ademisse.

Evincere est rem a possessore dominii, vel hypothecæ jure avocare per judicem, seu per judicium auferre, ut loquitur Pomponius in *l.* 22. §. *ult.* *D. de evict.*

Nec vero proprietas tantum, sed & servitus *evinci* dicitur *l.* 48. *D. eod. tit.* & usufructus *l.* 15. §. *ult. l.* 43. *D. eod. tit.*

Quin & *evincere* rem non dominus modo, sed & creditor dicitur *l.* 65. *D. de evict. l.* 2. *C. si antiqu.* nec jure dominii tantum, sed & hypothecæ, vel servitutis jure *evinci* dicitur. Pomponius: Duplæ, inquit, stipulatio *evictionem* non unam continet, si quis dominium rei petierit, & evicerit, sed etsi Serviana experiatur *l.* 34. §. *ult. D. de evict.* Et (ut ibidem scribit) non interest, quo genere judicii evincatur, ut habere non liceat. Add. *l.* 69. *D. l.* 98. *D. de solut.* ubi de creditore evincente.

Evinci autem dicuntur non modo res ipsa, quæ possidetur, sed & dominium, ut in *l.* 34. §. *ult. D. de evict* proprietas *l.* 49. *D. eod. tit.* possessio *l.* 15. §. *ult. D. qui satisd. cog. l.* 59. §. 4. *D. mand.* non solum immobiles res, sed & mobiles, ut servus *l.* 45. §. 1. *D. de act. emt.* vitulus *l.* 43. *D. de evict.* Vid. *evictus*.

Eviscerare, intestina eximere, ceu notavit Servius ad illud Virgil. Aeneid. *lib.* 11. *v.* 723. de accipitre: *Compressamque tenet, pedibusque eviscerat uncis.* At Diocletianus, & Maximianus Impp. id verbum usurparunt metaphorice pro dissipatione bonorum. Si mater tua patrimonium suum ita profusa liberalitate in fratrem tuum, *evisceratis* opibus suis, exhausit *l.* 7. *C. de inoffic. donat.* Hein.

Evitare. Non evitabit quominus *l.* 1. §. *ult. D. de agnosc. lib.*

Eunomiani memorantur *l.* 5. *C. de heret. l.* 6. *l.* 11. *l.* 13. *l.* 23. *l.* 27. *l.* 31. *l.* 32. *l.* 36. *l.* 59. *C. Theod. eod. tit. l.* 7. *C. Th. ne sanct. baptism. iter.* De eorum erroribus videndi Hieronym. *adv. Vigilantium* D. Augustin. *de heres. c.* 54. Philastr. *in catal. heres. c.* 68. Sozom. *lib.* 6. *hist. eccl. c.* 16. 27. Socrat. *lib.* 1. *hist. eccl. c.* 28. & *lib.* 4. *cap.* 7.

Ipsius autem Eunomii exstat *ἔκθεσις* edita primum ab Henr. Valesio in *Not. ad Socrat. lib.* 5. *c.* 10. deinde a Steph. Baluz. in *Collect. Concil. Tom.* 1. *p.* 89. denique a Jo. Alb. Fabricio *Biblioth. græc. lib.* 4. *c.* 23. *p.* 253. *Vol.* 8. edita, ubi *p.* 262. & *seq.* ex codice Lindebrogii manu descripto primus publici juris fecit ejusdem apologiam, quam refutavit Basilius magnus. Et exstant sane hujus libri 5. qnos *ἀντιρρητικὸν τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου* inscripsit, *Tomo* 2. *oper. Basil. M. p.* 1. Meminit ejusdem Basilii operis Philostorg. *lib.* 8. *Hist. eccles. c.* 12. Vid. supra art. *Aetiani*.

Eunuchus *l.* 1. 2. *C. de eunuch. l.* 5. *C. qui test. fac. poss. Novell.* 142. Hoc nomine proprie vocantur castrati, seu quibus virilitas exsecta est, quos Lucanus *lib.* 10. *v.* 133. hoc ambitu verborum designat: Nec non infelix ferro mollita juventus, atque exsecta virum. Verum latius eunuchorum adpellatio porrigitur, ut ad omnes spadonum species pertineat. Constant. Harmenop. *lib.* 2. *epist. cap.* 8. *n.* 2. eunuchorum quosdam *spadones*, alios *Thlibias*, alios *castratos* dici ait. Et *spadones* quidem addit esse quosdam, qui ob vitium, aut frigus, quo tenentur genitalia membra, impediuntur, quominus prolem possint suscipere: *Thlibias* quibus a nutrice, vel a matre

for-

forsan extriti eisque sunt testes, *castratos* denique, quibus exsecta virilia. Vulgatum est illud D. Matthæi *c.* 19. *v.* 12. Eunuchos esse, ita ex utero materna genitos, alios ab hominibus exsectos. Eusebius utique *lib.* 7. *hist. eccl. c.* 32. Dorotheum memorat natura ab ipso matris utero *eunuchum*. Unde Imperator tamquam miraculo obstupefactus eum in familiaritatem suam adscivit. De eunuchis porro vide elegantem Cyrilli locum apud Suidam in verbo σπαδων *Tomo* 3. *p.* 358.

Hinc illa *Eunuchum* sacri cubiculi ministerio adhæsurum *l.* 4. *C. de præpos. sacr. cubic.* Nam ex Eunuchis, auctore Evagr. *lib.* 4. *hist. eccl. c.* 22. ut plurimum eligebantur ministri imperialis cubiculi. Zosimus *lib.* 2. *c.* 55. eos adpellat ευνυχυς τυς περι την αυλην, *eunuchos aulicos*, & alibi *lib.* 5. *c.* 3. τυς περι την βασιλειαν θεραπειαν ευνυχυς, eunuchos, qui in Imperatoris sunt ministerio. Et hoc habitu naturæ fuit Eutropius ille, quo consule omnia monstra cessisse, scite Claudianus ait, quem in Cyprum insulam relegatum, ejusque facultates in fiscum redactas testatur *l.* 17. *C. Th. de pæn.* Hujus facta accuratius descripsit Zosimus *lib.* 5. *c.* 18. *seq.* Ceterum non a corporis mutilatione, sed ab officio nomen habuisse *eunuchos*, jam olim observaverat Dan. Heins. *Introduct. in doctrin. Hesiodi. c.* 6. *p.* 134. *edit. Clerici*. Qui enim pueris comites, & qui matronarum cubiculis, seu gynecæis præficiebantur ευνυχοι dicebantur, απο τυ εχειν την ευνην, quod *lectorum* essent *custodes*. Eam observationem magis firmarunt Vossius *in Etymol. sub voce eunuchus*, & Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 39. *p.* 282.

Evocare prætor dicitur, quos jubet ad judicium venire *l.* 1. *D. de fer. Evocantur* rei in jus *l.* 1. *D. de accus.* & quidem non solum a Magistratu, verum etiam ab actore *l.* 3. *C. de procurat.* Evocantur testes *l.* 1. §. *ult. D. de testib.*

Sed & qui ad aliud agendum adesse jubebantur, dicebantur *evocari*, veluti quos princeps evocaverat *l.* 24. *D. de judic. Evocari* ad honorem, & munus *l.* 1. *C. de temp. adpell. l.* 7. *C. de adpell.* ad tutelam *l.* 1. *C. qui ætate.*

Evocare sacra *l.* 9. §. 1. *D. de rer. divis.* uti *Evocare* tutelares Deos apud Macrob. *lib.* 3. *saturnal. c.* 9. De illo superstitiosissimo ritu, quidquid dici potuit, dixit Jo. Guill. Bergerus in *diss. de evocatione Deorum & urbibus obsessis* & Henr. Coccei. *in diss. de evocatione sacror. ad. d. l.* 9. *de rer. divis.*

Evocatoria securitas *l.* 3. *C. Th. & Justin. de decur. & silentiar.* est privilegium concessum decurionibus, & silentiariis, ut post expiratam militiam sine *evocatoria*, ad comitatum principis, quandocumque placuerit, venire liceret. Quod aliis privatis regulariter non licebat, nisi accepta *evocatoria*, cujus mentio fit a Symmacho *lib.* 4. *epist.* 5. *& lib.* 6. *epist.* 35. 36. Sidon. Apollinar. *lib.* 8. *epist.* 12. Vid. Jac. Gothofred. in *l. ult. C. Th.* & Car. Du-Fresne *gloss. hac voce.*

Evolare metaphorice pro confugere. *Evolare* in ordines indebitos desertis propriis adparitionis obsequiis *l.* 15. *C. Th. de divers. off.*

Evoluto anni spatio *l.* 25. *C. Th. de annon.* si gemino lapsu caussa fuerit evoluta *l. un. C. Th. de secund. laps.*

Evrematica vel potius Heu-

Heurematita. Horum librum singularem scripserat Modestinus, ut apparet ex Indice Florentino, & supersunt textus decem, quos singulari cura illustrarunt Jo. Schilterus in *Herennio Modestino*, & Henr. Brenkmannus *in Diatrib. de Eurematicis Lugd. Bat.* 1711. ubi *c.* 12. & alia veterum jurisconsultorum *ευρήματα*, seu *cautiones*, quas & *cautelas* vocant, recenset, simulque docet *cap.* 1. §. 3. esse *ευρήματα* remedia, quibus jurisconsulti nimium juris rigorem, inventis verborum fraudibus, ad æquitatem naturalem inflexerint, reduxerintque. Sed de universa jurisprudentiæ *ευρηματι-κῆ* copiosius egit Heinecc. in præfatione, quam Samuelis Stryckii *Cautelis contractuum* præmisit.

Ευρετρον in *l.* 34. §. 9. *D. de furt.* præmium inventionis rei perditæ, & amissæ. Id quomodo promitti consueverit, luculenter patet ex loco Petron. *satyr. c.* 97. Hein.

Eutropii eunuchi fit mentio *l.* 17. *C. Th. de pœn.* Vid. supra voce *eunuchus*.

Eutycheum Alexandriæ in *l.*1. *C. Th. de Alexand. pleb. primat.* quid sit, parum constat, & fatetur ipse Cujac. 23. *obs.* 3. non intellexisse legis illius inscriptionem, nisi a Pithoeo fuisset edoctus, Eutycheum fuisse curiam, seu prætorium præfecti Augustalis, quod probat etiam Car. Du-Fresne *in glossar.* & olim Jac. Gothofredus, qui tamen mutata deinde sententia *eutycheum* templum Alexandriæ fuisse conjicit, quasi felicitatis, bonique eventus templum.

Eutychia ancillæ nomen *l.* 44. *l.* 59. *D. de manumiss. testam. l.*20. *C. Th. de probat.* Liberæ quoque mulieris nomen est in *l.* 2. *C. Th. de donat. ant. nupt.*

Eutychiana *l.* 16. *D. qui pot. in pign.* nomen proprium, ut & *Eutychianus l.* 39. *D. de adopt.*

Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano Abbate, qui Christum post humanam assumtionem negavit existere in duabus naturis, sed solam in eo divinam asseruit esse naturam *c.* 39. §. 64. *Causs.* 24. *quest.* 3.

Ex pro *a* vel *ab*. *Ex* coactis ab illo damnum datum *l.* 2. §. 12. *D. de vi. bon. rapt.* ex fideicommissario coactus, id est, a fideicommissario *l.* 38. §. *ult. D. de vulg. & pupill. subst.*

Ex pro *de*. Ex interdicto interloqui, vel crimine *l.* 32. *D. de pœn.* Ex re familiari tacta nunciatio *l.* 7. §. 14. *D. de pact.* id est, de re familiari, nam statim sequitur *si de re publica*.

Ex nota temporis, a quo quid cœpit. *Ex* die legatum *l.* 45. §. 1. *D. de legat.*2. *Ex* quo, pro ex qua die *l.* 20. 28. 37. §. *ult. D. de admin. & per. tut.*

Ex conditione pro sub conditione *l.* 15. §. 4. *D. de test. milit.*

Ex continenti pro in continenti. Vid. art. *ex continenti* supra.

Ex incendio *l.* 3. §. 1. *D. ad Leg. jul. de vi publ.* Quod quemadmodum accipiendum exponit Ulpianus *l.* 1. §.2. *D. de incend. ruin. naufr.* nempe propter incendium. Nam

Ex ponitur etiam pro *ob*, *secundum*, *ex caussa*, immo & *per*. Ita Ex adjudicatione possidere *l.* 17. *D. de usurp. & usuc.* Ex culpa, id est, ob culpam, seu culpæ nomine *l.*42. *de administr. & peric. tut.*

Hæc vocula *ex* in recentiorum Imperatorum constitutionibus, qui magistratibus dignitate, potestateve, qua defuncti sunt, designantur. Ut ecce: Ex rationali-

nalibus, qui rationalis fuerat *l.* 26. *C. Th. de decur.* Ex agente in rebus apud Ammian. Marcellin. *lib.* 28. *c.* 1. & 3. Ex archiatris *l.* 12. *Cod. Theod. de medic. & profeſſ.* Exauctoritas *l.* 35. *C. Theod. de curſ. publ.* Ex comite cujuslibet ordinis *l.* 26. *C. Theod. de decur.* Ex conſularibus in *l.* 8. *l.* 9. *l.* 10. *Cod. Th. de domeſt. & protect.* Ex conſuli, vel Ex conſule conſularis vir *l.* 1. *C. Th. de annon. & trib. Exconſulem* autem Iſidorus *c.* 13. conſularem interpretatur, qui conſulatu abierit. Excubicularius *l.* 13. *C. de excuſ. mun. excubiculariis l.* 29. *C. Th. de extraord. ſiv. ſord. mun. Ex* cura palatii, Ammian. Marcellin. *lib.* 22. *c.* 3. Excurator in reſcripto Imp. Conſtantini, quod a D. Auguſtino refertur *epiſt.* 68. & apud eumdem *lib.* 3. *contra Creſc. grammatic.* Ex domeſticis *l.* 153. *C. Th. de decurion.* Ex duce apud Ammian. Marcell. *lib.* 22. *c.* 11. Ex ducibus *l.* 1. *C. Th. de decur. & ſilent.* Ex magiſtris equitum, & peditum *l.* 3. *C. Th. de metat.*

Ex magiſtro judiciorum *l.* 25. *C. Th. de decur.* officiorum *l.* 1. *C. de ſilentiar.* Expatricius *l.* 3. *C. ubi ſenator.* Ex perfectiſſimis *l.* 25. *C. Th. de decur.* Experfectiſſimum faſtigium *l.* 3. *Cod. Th. de metat.* Expræfectus prætorio §. 1. *Conſt. de nov. cod. fac. Ex* præfectis *l.* 2. *C. Th. de præf. præt. Ex* præpoſitis *l.* 1. *C. Th. de teſtim. extribun. & protect.*

Ex præſidibus *l.* 26. *C. Th. de decur. Ex* primario *Novell. Valent. de epiſc. jud. Ex* primipilaris *l.* 29. *C. Th. de cohortal. princ. cornic. Ex* principe *l.* 4. *C. de princ. agent. in reb. Ex* proconſule *l.* 15. *C. Th. de præt. & quæſt.* Ex protector vel *ex* protectoribus *l.* 8. *C. Th. de veteran. l. C. Th. de teſtim. extribun. & prot.* Ex proximo *l.* 11. *C. Th. de prox. comit. diſpoſ. Ex* proximis *l. un. C. Th. de magiſtr. ſacr. ſcrin.*

Ex rationalibus *l.* 26. *C. Th. de decur.* Extribuni *rubr. C. Th. de extrib. & protect.*

Ex vicario apud Ammian. Marcell. *lib.* 28. *c.* 1. Ex vicariis apud Sulpic. Sever. *lib.* 3. *de vita B. Martini. Dial* 2.

Ex commodo pro commode *l.* 4. *D de vacat. & excuſ. mun.*

Ex ſæpe uſurpatur pro *ad*, vel *in*, quoties juriſconſulti in aliorum Ictorum libros notas ſcripſiſſe dicuntur Sic ex Sabino *l.* 4. §. *ult. D. de in diem. addict. l.* 10. §. 2. *de teſtam. tut.* id eſt, ad Sabinum, ut eſt in *l.* 21. §. 2. *D. de furt.* Quibus verbis notæ, quas Pomponius in Sabinum ſcripſerat, ſignificantur. Eodem modo Javolenus *Ex Caſſio*, nec non ex *Plautio*, item Julianus *ex Minicio* citantur, id eſt, notæ Javoleni ad Caſſium, & Plautium, item Juliani ad Minicium deſignantur.

Exve pro *vel ex.* Exve feminini ſexus *l.* 56. §. *ult. D. de verb. ſignif. Exve* liberis *l.* 10. *D. de ſenator.*

EXACERBARE crimen *l.* 7. §. *ult. D. ad leg. jul. majeſt.* ſupplicia *l.* 16. §. *ult. D. de pœn.* id eſt, exaſperare, ut *l.* 42. *D. eod. tit.*

EXACTA diligentia §. 2. *Inſt. quib. mod. re contr. obl.* Vid. voce *diligentia.*

EXACTIO, actus exigendi quid. Sic exactio annonaria *l.* 12. *C. Th. de adpell.* Exactionem celebrare *l.* 56. *C. Th. de exſequ. & exact.* committere *l.* 41. §. 10. *eod. tit.* dare *l.* 5. *D. de divort.* facere *l.* 3. *Cod. de novat.* habere *l* 21. §. *ult. D. de pact. Exactioni* præpoſitus procurator *l. ult. D. qui pot. in pign.*

EXACTOR *l.* 3. *C. Th. ut collat. transl. postul.* Exactorum, & compulsorum direptio *l.* 1. *C. Theod. de jur. fisc. l.* 1. *C. Th. de exact.*

EXÆDIFICARE naves *l.* 38. *C. Th. de navicular.*

EXÆQUATIO censuum *l.* 8. *C. Th. de cens. & adscript.*

EXAGGERARE iter *l.* 3. §. 14. *D. de itin. act. priv.* id est, aggeribus munire. *Exaggerare*, metaphorice extollere *l.* 3. §. 1. *D. de decur.*

EXAGITARE pecus §. *ult. Inst. de Leg. Aquil.*

EXAGIUM, trutina. *Novell. Theod. de pret. solid.* Sub exagio pecora vendere in Edicto Turcii Aproniani, quod exstat in marmore apud Gruter. *p.* 747. 6. Quum enim antea mos esset, ut caro micando veniret, eaque emendi, vendundique ratio aleam contineret, hic præfectus urbi edixit, ut illa venditio intercedente exagio, seu trutina fieret. De re ipsa sub articulo *micare* monebimus. *Hein.*

EXAMEN apium *l.* 5. §. 4. *D. de adquir. rer. dom.*

EXAMINARI non debet per Episcopum Prælatus, si est notus, quia præsumitur idoneus, nisi contrarium probetur, ut *c. fin. de præsumt.* Sed si est ignotus, tunc secus *c. in Lateranens. tit. de præbend.* & hoc verum circa bonitatem intrinsecam, seu respectu morum. Quoad bonitatem extrinsecam, seu accidentalem, ut est scientia, tunc tenetur Episcopus eum examinare, quia respectu curæ animarum non dicitur idoneus, nisi prius probetur, & periculosum est committere suspecto curam animarum *c. cum. sit tit. de ætat. & qual. & no. in c. si forte de elect. lib.6.* no. Abb. in *d. c. in Lateran. in II. col.* Joan. Bapt. Castel.

EXARARE terminos *l.* 4. §. 4. *D. fin. regund.* viam *l. ult. D. de via publ.*

EXARDESCERE bellum dicitur *l.* 12. *D. de capt. & postl.* itemque inimicitia *l.* 8. *D. de confirm. tut. Exarsa* incendio res *l.* 11. *C. de his qui accus. non poss.*

EXARESCERE dicuntur alveus fluminis *l.* 56. *D. de adquir. rer. dom.* arbores *l.* 18. *D. si serv. vind.*

EXARMARE. Si quid navis exarmaverit *l.* 2. §. 1. *D. ad Leg. Rhod.* id est, exarmata sit. Ita enim *exarmatum* dicitur navigium apud M. Senec. *declam. lib.* 3. & exarmata navis apud L. Sen. *in consol. ad Helv. c. ult.*

Alio sensu hoc verbum usurpatur in *Novella* 134. *c.* 15. Græcus textus ibi habet *ἐξαρμάζειν*, quod est *consonantia dissolvere*, atque ibi accipitur de abcissione manus, vel pedis, vel alterius membri. Unde colligas, non *exarmare* ibi legendum esse, sed *exartuare*. *Deartuare* dixit Plaut. *in captiv. act.* 3. *sc.* 4. *v.* 119. & *Act.* 5. *v.* 14. Hein.

EXASPERARE pœnam *l. ult.* §. *ult. D. de interd. & releg.*

EXAUCTORARE *militia removere* interpretatur Menander *in l.* 20. *D. de lib. cauff.* Nam qui militiæ se dant, sacramento quodammodo auctorari videntur. At Ulpianus in *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. inf. exauctorare* explicat *insignia militaria detrahere.* Sic intellige *l.* 4. §. 8. *l.* 7. *D. de re milit.* & Plin. *lib.*6. *epist.* 31. Petr. Faber *lib.* 1. *semestr. c.* 17. non omnem, sed eam tantum exauctorationem ignominiosam fuisse, docet, quando vel insignia militaria simul detrahebantur, vel expresse addebatur, illam ignominiæ caussa fieri, vel ipsum delictum, ob quod exauctoratio fiebat, simul exprimebatur. Add.

Add. Lipſ. *ad Tacit. Annal. lib.* 1. *p.* 36. Ceterum qui hic, quas viri docti turbas dederint, ſcire avet; ei legenda, quæ plena manu feruntur apud Ducker. *de Lat. vet. ictor. p.*269. *ſeq. p.*487. *ſeq.*

EXAUGTORITAS pro exauctoratione in *l.* 35. *C. Th. de curſ. publ.*

EXAUDIRE decretum prætoris, id eſt, audire *l.* 1. *D. de poſtul.*

Exaudire, pro intelligere, accipere *l.* 8. *D. de ſupell. leg. l.* 120. *D. de verb. obl. l.* 99. *§. ult. D. eod. tit.*

EXCANDESCERE *l.* 19. *D. de off. præſid.*

EXCAVARE, Excavavit locum aquarum concurſus *l.* 2. *§.* 7. *D. de aqu. vel aqu. pluv.*

EXCEDERE ætatem *l.* 13. *§.* 8. *D. ad Leg. Jul. de adult.* locis interdictis *l.* 4. *D. de pœn.* provinciam *l.* 32. *D. ex quib. cauſſ. major.* de utero *l.* 15. *D. de ſtat. hom.* id eſt, egredi.

Excedere præterire, effluere. Quum annus exceſſit *l.* 5. *D. de in rem verſ.*

Excedere, ſuperare, ultra eſſe. Hinc id, quod excedit, & quod concurrit, opponuntur *l.* 73. *D. de legat.* 2. Excedit poteſtas judicis, id eſt, ulterius porrigitur *l.* 18. *D. commun. divid.*

Excedere porro dicuntur, qui urbe, vel regione aliqua ſubmoventur, ſeu ſolum vertunt *l.* 7. *§.* 17. *D. de interd. & releg.* & apud Virgil 11. *Æn. v.*540. Seu in *αποπολευοντωσι*. Martial. *lib.* 2. *epigr.* 22. Sueton. *in Vitell. l.* 13. Tacit. 2. *Annals* 83. Ac plane qui relegabantur, *excedere* intra certos dies jubebantur, ut docet Briſſon. *lib.* 5. *de form. c.* 220. Sic excedere in exſilium *l.* 4. *C. ex quib. cauſ. infam. irrog. l.* 4. *D. de pœn.*

Excedere res dicitur de dominio alicujus *l.* 4. *C. de priv.*

Excedere vita *l.* 51. *D. de Leg. Aquil. l.* 3. *C. de inoff. teſt.* Cic. 1. *offic.* 43.

EXCELLERE moribus, & facundia *l.* 5. *C. Th. de med. & profeſſ.*

EXCELSUS, *a*, *um*. *Excelſo* titulo Tribonianus ornatur *§.* 4. *præf. Inſt. §.* 3. *Inſt. de libert. & §. ult. Inſt. de fideic. hered.*

Excelſa ſedes pro præfectura prætoriana *l. un. C. Th. de comit. qui illuſtr. l.* 3. *C. Th. de indict. l. ult. C. Th. de muner. l. ult. C. Th. de indulg.*

EXCEPTIO. Hoc vocabulum olim adeo late patuit, ut tam defenſio rei, quam actoris poſt libellum allegatio defenſioni rei contraria notaretur, unde etiam quandoque replicationem ſignificaverit *l.* 1. *§.* 1. *l.* 22. *§.* 1. *D. l.* 21. *C. de except.* Demum vero ad defenſionem rei contra petitionem actoris reſtrictum fuit. Huc reſpicit Ulpianus ſcribens: Exceptio dicta eſt, quaſi quædam excluſio, quæ interponi actioni cujuſcumque rei ſolet, ad excludendum id, quod in intentionem, condemnationemve deductum eſt *l.* 2. *D. de except.* Rurſus quæ rei dicitur exceptio, vel generaliter dicitur tam ea, qua ipſo jure, quam ea, qua ob æquitatem actoris intentio eliditur *d. l.* 2. *§.* 1. *l.* 15. *D. de except.* Alias accipitur ſtrictius pro actionis jure ſtricto competentis ob æquitatem eliſio *pr. Inſt. de except. l.* 2. *pr. D. eod. tit. l.* 12. *D. de dol. mal. & met. except.* Ita ut exceptiones proprie non dicantur, quibus ipſo jure actio excluditur, uti ſolutionis, compenſationis. Et ita notionem exceptionis reſtringere Paullus videtur, dum in *l.* 22. *D. de except.* ait, eſt conditio, quæ modo eximit reum condemnatione, modo minuit condemnationem. Sed hodie in foro

exceptionis quoque nomine id venit, quo actio ipso jure eliditur, & exceptio facti adpellatur a Doctoribus.

Exceptionum aliæ sunt *perpetuæ*, & *peremptoriæ*, quæ semper agentibus obstant, & semper rem, de qua agitur, periment §. 9. *Inst. de except.* aliæ *temporariæ*, & *dilatoriæ*, quæ ad tempus nocent, & temporis dilationem tribuunt §. 10. *Inst. eod. tit.* Tales sunt exceptiones præscriptionis fori, suspecti judicis, feriarum, libelli obscuri, ante diem petitionis. Alio quidem sensu quædam exceptiones dicuntur *perpetuæ*, quia nullo tempore iis præscribitur, quamvis actiones ex eadem caussa temporales sint, veluti exceptio doli, quæ perpetua est, quum actio doli sit annalis. Et tales ordinariæ sunt omnes, quia reus non potest prius excipere, quam actione conveniatur *l.* 5. §. *ult. D. de dol. mal. & met. exc. Temporariæ* contra hoc sensu sunt, quæ certo tempore exspirant, quales sunt, quæ per modum actionis proponi possunt, ut exceptio non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis, itemque querela inofficiosi testamenti.

Exceptio annua in *l.* 30. §. 5. *D. de pecul.* adpellatur, quæ Domino competit post annum a manumissione, alienationeve servi *l.* 32. *pr. &* §. *ult. D. quand. act. de pecul.*

Exceptio civilis, quæ ex jure civili, *prætoria* quæ ex prætorio jure descendit §. 7. *Inst. de except.* Sic *civiles* sunt exceptio SC. Macedoniani, Velleiani, non numeratæ pecuniæ, præscriptionis, *prætoriæ* exceptiones doli mali, pacti, jurisjurandi, quod metus caussa.

Exceptio intentionis a DD. dicitur peremptoria in continenti liquida litis ingressum finiens. Harum olim tres numerabantur, jurisjurandi nimirum, rei judicatæ, atque transactionis. Hodie huc referas omnes, quæ statim probari possunt. Wurffell. *jurispr. defin.* §. 688.

Exceptio restitutæ hereditatis *l.* 27. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* id est, eadem quæ SC. Trebelliani dicitur in *l.* 1. §. 8. *D. quand. de pecul. act. annal. l.* 28. *D. de judic.*

Exceptio, designatio ejus, quod non simul venditur. Ita Papinianus *exceptionem* vocat clausulam: Quod sacri aut religiosi, aut publici est, ejus nihil venit *l.* 72. §. *ult. D. de contr. emt.*

EXCEPTOR, qui dictata excipit in *l.* 19. §. 9. *D. locat.* Utitur hoc verbo & Jul. Firmic. 3. *Mathes.* 6. & 12. D. Augustin. *epist.* 152. B. Gregor. *in prolog.* 11. *homil. de divers. lect. Evang.* Quia, ait, sicut a me diversis temporibus dictatæ sunt, ita quoque sunt ab exceptoribus in codicibus adfixæ.

EXCEPTORES in scriniorum officiis ponuntur *leg.* 5. *l.* 12. *C. de prox. sacr. scrin. l.* 5. 7. *ult. C. de palat. sacr. larg. l. ult. C. de re milit. l. ult. de castrens. pecul. l.* 5. *C. de numerar.* Exceptor publicus in *l.* 15. *C. Th. de decur.* & *in Nov. Theod. & Valent. de trib. fiscal.* 23.

Exceptores militiæ palatinæ *l.* 22. *C. Th. de palat. sacr. larg. l.* 17. *C. Th. de divers. offic. adparit.* quos loco suo, & ordine ad commentarios accedere constituunt Impp. in *l.* 2. *C. Theod. de num. act. scrin.*

EXCESSUS pro digressione in *l.* 28. §. 2. *D. de hered. inst.* Vid. Alciat. 2. *parerg.* 34. & *Comment. ad l.* 13. *C. de pact.*

Excessus pro obitu *l.* 32. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 23. *C. de procur.* Quo nomine Impera-

torum, qui inter Deos relati erant, obitus plerumque designatur. Sic Romuli *excessum* dixit Cic. 1. *de Legib.* 1. Add. Tacit. *inscript.* & 1. *Annal.* 14. Suet. *in Tib.* c. 22. & c. 70.

Excessus. In jure canonico invaluit distinctio inter crimina, & excessus. Illa (1) concernunt facta illicita, sub gravioribus poenis a legibus prohibita, publicam rem turbantia, hi vero neglectum regularum mores efformantium, & officia, maxime clericalia, determinantium, unde vel in excessu, vel in defectu peccatur. (2) Illa a quibuscumque committi possunt, laicis & clericis, hi primario ab his, quibus certus & determinatus modus vivendi praescriptus. Qua de caussa quod ad excessus clericales refertur, vitiumque habet, in laicis crimine caret, quibus tales regulae non sunt praescriptae. Sic aleatores non delinquunt, nisi sint clerici, quibus alea vetita c. 11. *de excess. prael.* (3) Illa semper poenis proprie dictis vindicanda, hi, nisi in delictum, a lege notatum vergant meris censuris castigari dicuntur, quae tamen pedetentim in proprie dictas poenas devenerunt. (4) Denique crimina, & delicta turbant, & laedunt salutem, & pacem civilem ab omnibus vitanda, legibus civilibus prohibita; *excessus* vero hoc iure primario transgressionem officii, vel morum, regulis determinatorum, designant maxime intuitu eorum, qui juxta certas regulas, moribus externis & decoro praescriptas vivere, & secundum illas officium suum exacte peragere debent, quorsum imprimis pertinent, quorum mores vel efformandi sunt, ut scholares, vel qui clericorum numero censentur, qui regulis monasticis, & canonicis ab antiquo subjecti sunt. Quocirca etiam in Academiis excessus, & delicta distinguuntur, quod haec criminaliter plectantur, hoc est, per processum criminalem, quem non desiderant excessus in moribus, levius sine strepitu forensi castigandi.

EXCIDERE, antepenultima correpta, interdum est cadere. Excidit anulus *l.* 23. *D. de praescr. verb.* tabula *l.* 5. *D. de his, qui dejec.* Vas ita excidit, ut non inveniatur *l.* 1. §. 13. *D. de adqu. possess.*

Excidere antepenultima producta aliquando est spadonem facere, ut in *l.* 4. §. *ult. D. ad Leg. Corn. de sicar.*

EXCIPERE, exceptione uti, exceptionem objicere, vel opponere *l.* 12. *D. qui pot. in pign. l.* 8. §. 9. *D. quib. mod. pign.* & passim.

Excipere etiam is dicitur, qui negat *l.* 1. *D. de except. l.* 9. *l.* 18. §. 2. *D. de prob.*

Excipere, alias suscipere significat. Excipere actionem *l.* 13. *D. quib. mod. ususfr. l.* 20. *D. de judic. l.* 13. *D. de nox. act.* & alias passim, id est, suscipere, ut loquitur *l.* 21. §. *ult. D. de pecul.* Excipere conditionem *l. ult. D. de condict. furt.* litem *l.* 10. *D. de except.*

Excipere lumina *l.* 4. *D. de serv. praed. urb.* stillicidia *l.* 17. *D. eod. tit.* id est pati.

Excipere poenam *l.* 38. §. 8. *D. ad leg. jul. de adult.* sententiam publicam *l.* 17. *C. Theod. de bon. proscr.* stilum proscriptionis *l.* 15. *Cod. Th. eod. tit.* id est, sustinere.

Excipere verba, id est, accipere interpretari *l.* 7. *D. de dolo.*

Excipere interdum est in venditione, locatione, aut traditione aliquid recipere, seu retinere, &, ut vulgo loquimur, sibi retinere, & reservare, cavere, ne id

id venditione comprehendatur *l.* 32. *D. de usufr. l.* 6. §. *ult. D. comm. divid. l.* 73. *D. de contr. emt. l.* 19. §.3. *D. locat.* Sic *excipere* ne servus manumittatur *l.* 6. *D. de serv. export.* In primis elegans est loquutio: *At si venditor, qui manus injectionem excepit, ipse prostituit* in *l.*29. §. 1. *D. de in jus voc.* Solebant enim qui alienabant, sibi interdum reservare jus in rem alienatam, perinde ac si emtor eam fiduciario tantum jure accepisset, certis casibus propria auctoritate repetendi. Quem in modum stipulatus *manus injectionem sibi excepisse* dicebatur. Vid. Jo. Frid. Gronov. *Not. ad Senec. Consol. Marc. c.* 10. *p.* 59. & infra art. *manus injectio*.

Excipere, excludere, removere. Excepta omni concussione, id est, exclusa *l. ult. C. Th. de frum. urb. Constantinop.*

Excipere etiam quid dicitur venditor, qui sibi in vendendo cavet, ne de aliquo jure, vitiove rei venditæ teneatur. Si *excipit* venditor de morbo *l.* 1. §. 9. *l.*4. §.3. *D. de Ædil. edict.* Sic Horat. 2. *Serm. sat.* 3. Mentem nisi litigiosus *Exciperet* dominus. *Excipere* libertatis caussam in venditione *l.* 69. *D. de evict.* Excipere vim *l.* 30. §.3. *D. locat.*

Excipere, eximere aliquid a regula *l.* 10. *D. de novat. l.* 20. *D. de evict. Exceptæ* personæ in *l.* 5. §. *ult. l.* 26. *D. de legat. præst. l.* 2. *D. de coniung. cum emanc. lib.* intelligi ibi debent liberi, parentes, uxor, nurus *l.* 1. *l.* 8. §. 1. & §. 3. *D. de legat. præst.* Verum in *l.* 7. §. 1. *D. de Leg. jul. repetund.* exceptos accipe, quos Lex illa Julia repetundarum excipit, a quibus licet accipere, puta sobrinos, proprioreve gradu cognatos, itemque uxorem, ut docet *l.*1. *D. eod. tit.*

EXCITARE. Excitari dicitur accusatio *l.* 26. *D. ad Leg. jul. de adult.* crimen sopitum *l.* 29. §.5. *D. eod. tit.* At *excitata* desidia in *l.*29. §.5. *D. eod. tit.* videtur esse cognita, explorata, & perspecta.

EXCLAMARE in Ecclesia *rubr. C. de his qui ad eccl. confug. vel ibi exclam.*

EXCLUDERE, repellere, submovere *l.* 14. *D. de bon. libert.* & passim.

EXCLUSORIA exceptio, vel replicatio *l.*2. §.1. *D. de except.*

EXCOGITARE. Quod pro pupillis excogitatum est, id est, introductum *l.*3. *D. de Carb. edict.*

EXCOMMUNICATIO major ex mente juris canonici est separatio ab ecclesia seu corpore Christi inflicta. In concil. Colon. 1. *de anno* 1536. P. *XIII. c.* 5. apud Harduin. *Tom.*9. *concil. p.* 2028. ea pœna esse dicitur, qua nulla major est in ecclesia, & quod anathema sit æternæ mortis damnatio, quod jam olim in Meldensi Concilio c. 56. & a Gratiano in c. 41. *Causs.* 4.3. relato, traditum est. In Concilio Narbonensi *de anno* 1609. *c.* 44. apud Harduin. *tom.* 9. *p.*50. malum malorum esse dicitur excommunicatio, cujus rationes in *concil. Toletano de an.* 1590. *P.* 5. *c.* 1. Apud eumdem *tom.* 10. *p.* 1815. traduntur. Grave profecto aiunt patres, & incomparabile damnum est, extra communionem sanctorum esse, Dei optimi maximi gratia, spirituali ejusdem protectione, Christi meritis, & demum ecclesiæ suffragiis, & sacramentorum usu privari. Hæc omnia facit excommunicatio, quæ pœnarum omnium gravissima, formidabilissimaque, ut Christianis minime contemnenda, sed potius summo cum tremore pertimescenda. Ita illi.

Excom-

Excommunicatio ob quædam delicta incurritur a delinquente ipso jure, veluti ab eo, qui clericum percutit, quod ex *c.* 29. *C.* 17. *qu.* 4. tractum, & probatum; adeo ut etiam non denunciatus statim vitandus sit a quolibet *c.* 14. *decretal. de sent. excomm.* Idem quoque dicendum de violatoribus immunitatis ecclesiasticæ *c.* 49. *eod. tit.* & de his, qui cum illis scienter communicant *c.* 28. & 29 *eod. tit.* Et hæc excommunicatio dicitur *a jure*, ut distinguatur ab ea, quæ *ab homine* dicitur. Rursus excommunicatio *a jure* distinguitur in *de facto*, & *ferendæ* sententia, hæc lata sententia declaratur, illa ipso facto incurritur.

Excommunicatio quæ dicitur *ab homine* solet adhiberi ad homines per eam cogendos ad pœnitentiam externam præmissa trina monitione *cap.* 15. *de sent. excomm.* Qui eam spernunt, qui pœnitentiam subterfugiunt, ut incorrigiles, ab ecclesia demum separandi *c.* 14. *eod. tit.* Ob contumaciam quamcumque aliam contra eos, qui Episcopis, vel Pontifici obedire recusant, exercetur. Duas has species recenset Pontifex *in c.* 23. *de verb. signif.* quarum prima est excommunicatio pro contumacia, quia scilicet citatus stare noluit, altera pro offensa, quia jussus noluit maleficium emendare, mediante satisfactione imposita.

Excommunicationis verbo *major*, & minor continetur *c. pen. de sent. excom.* Aliquando minor tantum *c. cum non ab homine de jud.*

Accedit *excommunicatio* minor, etiam parochis concessa, in denegatione sacramentorum consistens *c. pen. eod. tit.* *c.* 10. *de cler. excomm. depos. vel interd. ministr.* quæ ortum traxit a necessitate, semel in anno parocho proprio confitendi peccata, & absolutionem petendi. Hanc ergo denegare potuit ex caussa, & sic etiam usum eucharistiæ *cap.* 12. *de pœn. & remis.* quo respectu parochus dicitur habere forum pœnitentiale, & tantum judex competens esse respectu sacramentorum.

Differt *excommunicatio* ab *interdicto*, quod censura est, qua mediante sacrificium inducitur ob contumaciam, vel delictum in ecclesiis commissum. Estque vel *locale*, si regium, civitas, vel ecclesia subjicitur interdicto, vel *personale*, si immediate ad personas dirigitur, vel mixtum, si ad locum, & personas directum, ut hæc nec alibi possint divinis interesse *c* 16. *de sent. excomm. in* 6. Cujusmodi censuræ rigorem levavit Bonifacius VIII. in *c.* 4. *eod. tit. in* 6. ut tempore interdicti quædam sacra licite ministrari queant *c.* 43. *c.* 55. *de sent. excomm.* & ordines religiosi plurimi per privilegium excepti sint ab observantia interdictorum. Tale privilegium monasterium Cluniacense a Pio IV. habuit, ut nullius Episcopi interdicto subjici queat, de quo loquitur *c.* 26. *de privileg.* Alioquin contra interdictum ministrantes fiunt irregulares.

Formam sollemnem excommunicationis, & absolutionis *no. c. debet causs.* 11. *qu.* 3.

Excolere ædificium *l.* 44. *D. de usufr.* fundum *l.* 53. *D. de rei vind.*

Excrescere dicuntur aqua imbre *l.* 1. *D. de aqu. & aqu. pluv.* fructus *l.* 27. §. 16. *D. de usufr.* præstatio *l.* 2. *D. de oper. libert.*

Excubare. Qui pro pace excubant. *l.* 13. *D. de accus.* *l.* 7. *D. ad Leg. jul. majest.*

Excubatio *l.* 3. §. 6. *D. de re milit.*

Excubias agere *l.* 1. *D.* de

de offic. præf. vigil. Excubiis sollertibus, vel sollicitis observare *l.* 13. *C. Th. de pan. l.* 1. *Cod. Th. de Alex. pleb primat.*

Exculpere. Vid. *exsculpere*.

Excurare pro adcurare, præbere *l.* 5. *Cod. Theod. de curios.*

Excuriare pro excusare in *l.* 11. *D. de lecur.* legendum putavit Cujac. 26. *obs.* 38. sed nulla urgente necessitate. Vid. infra *excusare*.

Excurrere. Et quod excurrit, idem est, ac aliquot præterea *l.* 26. §. *ult. D depos.*

Excursiones breves, & longinquæ *l.* 13. §. *ult. D. de ann. legat.* id est, profectiones.

Excursus statuti temporis *l.* 2. *C. si major. fact.*

Excusare, quasi *excaussare*, uti hoc vocabulum scribitur in quibusdam codicibus *leg.* 55. *D. de Ædil. edict.* idem est ac caussam adferre, ve adlegare, ob quam quis obligatus non sit, vel imputari quid illi non debeat. Pet. Faber. Semestr. *lib.* 3. *c.* 23. *p.* 317.

Advocatum fisci in omnibus officiis necessitas excusat *l.* 5. §. 13. *D. de his quæ ut indign.* Excusare se a cura adolescentium *l.* 11. §. 2. *D. de minor.* Excusatum damnum *l.* 2. §. *ult. de peric. & commod. rei vend.*

Non prætermittenda hic singularis, & propria jurisconsultis hujus verbi notio, quod nimirum aliquando idem sit, ac prohibere, arcere. Ulpianus *l.* 1. §. 3. *D. de postul. In quo edicto Prætor aut pueritiam, aut casum excusavit.* Quod paullo post ipse interpretatur: *Pueritiam, dum minorem annis septemdecim prohibet postulare.* Callistratus quoque *in l.* 11. *D. de decurion.* quod prius *prohibitionem* dixerat, paullo post vocat *excusationem*, ubi frustra *excuriare* rescribit Cujac. 27. *obs.* 38. Pet. vero Faber. 3. *semestr.* 23. mavult *excipere*. Nam non adeo insolita est illa verbi notio, quam & Sueton. in *Aug. c.* 35. referat, *Augustum quosdam ad excusandi verecundiam compulisse.* Molliori ergo vocabulo prohibitionem exprimebant jurisconsulti, cui quum simile verbum in lingua sua non reperirent Græci, e latino sermone verbum ἐξκουσατεύειν formare non dubitarent. Vid. Bynkersh. 4. *obs.* 11. Quamvis vero hæc notio jurisconsultis fere sit propria, boni tamen auctores eodem verbo pereleganter utuntur, quoties Deum propitiatum votis malum aliquod aiunt prohibiturum. *Auctor elegiæ in mortem Drusi. Eventura precor, Deus excusare priora Deum volet, a Druso, cetera læta dabit.* Unde porro factum, ut *excusare* sit expiare, delere nefas, liberare a pœna. Locis veterum Plinii, Claudiani, Latini, Pacati, eleganter id probavit Jo. Frid. Gronov. 2. *obs.* 10. *p.* 313. Hein.

Excusatio, adlegatio caussæ *l.* 6. §. *ult. l.* 44. *D. de excus.* Tales *excusationes* absentium *l.* 13. *D. de publ. judic.* ætatis *l.* 37. *D. de minor.* munerum *rubr. D. de vacat. & excus. mun.* tutelæ *l.* 6. §. 15. *D. de excus.* παραίτησις τῆς ἐπιτροπῆς dicitur a Modestino *l.* 1. *D. eod. tit.*

Excussatus pro excusso, vel eo cujus facultates excussæ sunt in *l.* 46. §. 6. *D. de administr. & per. tut.* Alii tamen ibi legunt *excussus*. Immo in ipso codice Florentino non est *excussatus*, sed *excusatus* sine sensu. Ceterum non ignotum veteribus frequentativum *succussare*, & inde derivatum *succussator* Hein.

Excussionis, seu *ordinis* beneficium jus fidejussori *con*ven-

vento a creditore competens, remittendi hunc ad debitorem, ut hic primum excutiatur. Nimirum fidejussor obligationem debitoris in se recipit absque novatione ita, ut debitor non liberetur, sed uterque eorum obligatus sit in solidum, proindeque creditori liberum sit in jus vocare, quem horum velit *l.* 3. *Cod. de fidejuss.* Verum hæc durissima fidejussorum erat conditio, qua commotus Imp. Justinianus *Nov.* 4. *c.* 1. iis tribuit hoc beneficium, ut non nisi excusso debitore teneretur fidejussor, atque ita hic conventus exciperet de non servato ordine, & debitore prius conveniendo.

EXCUSSUS temporibus *l.* 7. *C. Th. de repar. adpell.* Id est, temporibus evolutus, ut habet *l.* 1. *C. Th. eod. tit.*

EXCUTERE, quassando elicere *l.* 32. §. 13. *D. de furt. l.* 7. §. 7. *D. de adquir. rer. dom.*

Excutere an quis sit solvendo. *Excussus* bonis *l.* 1. *C. de revoc. iis quæ in fraud.* Excutitur possessor hereditatis prior *l.* 2. *D. si quis omiss.* reus *l.* 2. *C. quo quisq. ord. conven.*

Excutere, scrutari, disquirere. Ita *excutere* rationes *l.* 59. §. *ult. D. de manum. test.* verba SCi *l.* 2. §. 1. *D. ad SC. Vellei.* veritatem *l.* 10. §. 3. *D. de quæst.*

EXECRABILE *execrare*. Vid. infra *exsecrabile*, *exsecrare*.

EXEDRA *l.* 5. §. 2. *D. de his qui effud. vel dejec.* Jul. Pollux 1. *Onomast.* 8. ἐξέδραι adpellari tradit, ἐν ᾗ συγκαθῆνται, *quod ibi consideatur*. Sunt loca, seu diætæ non deambulandi gratia prope porticus ædificata, sed consessus caussa, multorumque hominum capacia, qui coire, docere, disputare, audire cupiebant. Vid. Vitruv. *lib.* 5. *c.* 2. Plin. *lib.* 10. *epist.* 95. In *exedra* utique Crassum, posito lectulo, recubuisse, Cicero *lib.* 3. *de orat. c.* 5. scribit.

EXEMPLARIBUS duobus facere testamentun *l.* 1. §. 5. *D. de bon. possess. sec. tab.*

EXEMPLARIUM. In duobus exemplariis scriptum testamentum *l.* 10. *D. testam. quemadm. aper.* Exemplarii caussa scriptæ binæ tabulæ *l.* 47. *D. de legat.* 2. Eadem forma usi & Arnob. *lib.* 6. *p.* 198. Hieron. *ad Helvid. c.* 8.

EXEMPLO, ad similitudinem. Ut exemplo actionis arbitrariæ *l.* 16. §. 1. *D. de pec. const.* institutionis *l.* 61. *D. de legat.* 2. vi bonorum raptorum Paull. 5. *Sent.* 6. §. 5.

Ad *exemplum*, eadem significatione, *ad similitudinem*, ut loquitur *l. ult. C. de inoff. donat.* Ea autem formula, æque ac superiore, utiles potissimum actiones, & quæ e Prætore adcommodabantur, significari, demonstrarique solent, quamvis & alia, quæ alteri rei quacumque ratione similia sunt, *ad* alterius *exemplum* invecta, redactaque dicantur. Sic ex emto utili actione agi potest *ad exemplum* institoriæ actionis *l.* 13. §. 25. *D. de act. emt.* Secundum *exemplum* SCorum inductum *l.* 67. *D. de judic.*

Exemplum pro consequentiis ponitur. Ut cum dicitur, ad exemplum constituti singulares non trahi *l.* 1. *D. de constit. princ.* Sine *exemplo* aliquando subvenit princeps *l.* 1. §. *fin. D. eod. tit.* id est, extra ordinem, ut non trahatur ad exemplum.

Hinc quæcumque alios ad peccandum invitare posse videbantur, dicebantur *exemplo* gravia *l.* 10. *C. de distr. pign. exempli* iniqui *l.* 47. *D. de judic.* mali *l.* 38. §. 5. *D. de pæn.* pessimi *l.* 45. *D. de legat.* 2. perniciosa *l.* 7. *C. de probat.* turpissimi *l.* 11. §. 3. *D.*

D. ad Leg. jul. de adult. Hoc remisi *exemplum*; ait Trajanus in *l. 1. D. de interd.* /·

Porro & pœnam, quæ deterrendorum aliorum caussa reo infligebatur, *exemplum* vocatam observamus. Terent. Eun. *Act.* 5. *sc.* 4. *v.* 24. Quæ futura in eum *exempla dicunt indigna?* & v.26. *Quid ais? in quem exempla fient?* Et huc pertinent loquutiones: Ad *exemplum* hoc pertinet *l.* 3. §. 1. *D. de alim. & cib. leg.* In *exemplum* coercere *l.* 9. *D. de reb. cor.* vindicare *l.* 6. §. *ult. D. de cust. & exhib. reor.* Propter *exemplum* capite puniendus *l.* 6. §. 3. *D. de re milit.* ut *exemplo* deterriti minus delinquant *l.* 6. §. 1. *D. de pœn.* ut *exemplo* aliis ad deterrenda maleficia sit *l.* 41. *D. depos.*

Exemplum interdum adpellatur id, quod ex authentico descriptum est, quod & *indicem* Paullus, vulgus nostrum *copiam*, & *duplicatam* vocat. Proinde authentico ita *exemplum* opponitur *l.* 4. §. *ult. D. famil. ercisc. l. ult. D. test. quemadm. aper.* Josephus ἀντίγραφον vocat. *lib.* 14. *cap.* 17. Non ex *indice*, & exemplo alicujus scripturæ, sed ex authentico conveniendus est *l.* 1. *D. de fid. instr.* Paull. 5. *Sent.* 12. §. 11.

Unum testamentum pluribus exemplis consignare *l.* 24. *D. qui test. fac. poss.* Sic *exempla* actorum *l.* 45. §. 6. *D. de jur. fisc. exemplum* facti *l.* 15. *C. de transact.* instrumentorum *l.* 11. *D. de edend.* libelli *l.* 6. *D. ad Leg. jul. de vi publ.* relationis *l.* 6. *D. de adpell. recip.* tabularum *l.* 4. §. *ult. D. fam. ercisc.*

Aliquando *exemplum* vocantur prima scripturæ alicujus lineamenta. Sic *exemplum* testamenti (non confecti, sed conficiendi) ne codicilli quidem, vel fideicommissi vim habet *l.* 11. *D. de legat.* 3.

Exemplum pro argumento. Sic pluribus tabulis eodem *exemplo* scriptis *l. ult. D. de his, quæ in test. del.* Suet. *in Tib. c. ult.* Testamentum duplex ante biennium fecerat alterum sua, alterum liberti manu, sed eodem *exemplo*.

EXEMPTILES lapides *l.* 25. §. 11. *D. de aur. arg. leg.* id est, ut ibidem hæc loquutio exponitur, gemmæ, quæ solutæ sunt.

EXEMPTIO est, qua persona, vel conventualis ecclesia canonicorum sæcularium, vel regularium monachorum, vel monialium ab ordinarii jurisdictione liberatur, vel etiam immediate subest Papæ. Exemptionum autem duo genera sunt, *Universalis*, quæ cum universitate juris ad Papam spectat, ita ut Metropolitano, vel Diœcesano nihil juris maneat in eadem. *Particularis*, quæ pro parte certis casibus ab eorum jurisdictione eximit. Vid. *c. cum persona* ubi interpretes, *de privil. lib.* 6. Exemptio fieri non potest nisi per Papam *c. luminoso causs.* 16. *qu.* 2.

Exemptio cretæ *l.* 16. *D. de præscr. verb. Exemtio* eius, qui in jus vocatus est *l.* 4. §. *ult. l.* 5. §. 2. *D. ne quis eum qui in jus voc.*

EXEQUI. Vid. infra *exsequi.*

EXEQUIÆ. Vid. *exsequiæ.*

EXERCERE argentariam *l.* 4. §. *ult. D. de edend.* artem ludicram *l.* 42. *D. de rit. nupt.* & sic porro de aliis artibus, vel professionibus passim.

Alias *exercere* interdum est intendere, instituere, veluti quum dicimus, *Exercere* accusationem *l.* 18. *C. de his qui accus. non poss.* actionem *l.* 32. *D. de admin. & per. tut.* adpellationem *l.* 10. *C. de adpell.* caussas adpellationis *l.* 4. *C. mand.* caussam principalem *l.* 30. *D. de jurejur.* consilium

sium *l.* 2. *D. de off. ejus cui mand. jurisd.* consilium *l.* 7. *C. de Leg. Jul. de adult.* exceptionem *l.* 29. *D. mand.* excusationis causſas *l.* 45. *D. de excuſ.* hereditatis petitionem *l.* 20. *D. de inoff. teſt.* incendia civiliter, id eſt, accuſationes incendiariorum *l.* 28. §. 12. *D. de pœn.* præſcriptionem *l.* 12. *D. de except.* provocationem *l.* 2. §. 3. *D. de judic.*

Exercere cognitionem *l.* 1. *D. ſi ingenuus* jus ſuum *l.* 17. §. 11. *D. de Ædil. edict.* litem *l.* 39. §. 9. *D. de recept. arb.* id eſt, perſequi.

Exercere beneficium *l.* 8. *D. de collat. boner.* damnum *l.* 49. *D. de admin. & per. tut.*

Exercere agros *l.* 19. *C. Th. de luſtr. collat.* i. e. colere.

Exercere feras *l.* 62. §. 1. *D. de uſufr.* homines qui agros colunt *l.* 8. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* id eſt, agitare. Sic exercentur operibus milites *l.* 12. §. 1. *D. de re milit.*

EXERCITATIO litis *l.* 8. §. 3. *D. de fidejuſſ.*

EXERCITIO artis *Collat. Leg. Moſ. & R. tit.* 15. §. 2. judicii *l.* 15. *D. ut legator.* navium *l.* 1. §. 20. *D. de exercit. act.* noxæ *l.* 220. *D. de verb. ſignif.*

EXERCITOR navis, cauponæ, ſtabuli *l.* 5. §. *ult. D. de oblig. & act. l.* 3. §. 3. *l.* 6. §. *ult. l. ult.* §. 3. *D. naut. caup. ſtab.* Adpellatur autem *exercitor navis*, ad quem obventiones omnes, & reditus navis perveniunt, ſive is dominus navis ſit, ſive a domino per averſionem conduxerit *l.* 1. §. 15. *D. de exercit. act. l.* 1. *D. furt. adv. naut.* vel, ut Juſtinianus definit, ad quem quotidianus navis quæſtus pertinet §. 1. *Inſt. quod cum eo.* Κατ' ἐξοχὴν tamen ita vocantur domini navium. *Domini navium Carthaginenſium ex Africa.* Reineſ. Inſcr. *Claſſ.* 3. 21. Add. *l.* 1. 2. *C. Th. de navib. non excuſ.*

EXERCITORIA actio, quæ ex omni contractu, cum magiſtro navis inito, datur ei, qui cum magiſtro navis, de negotio, cui ille præpoſitus erat, contraxit. Ea utique locum habet, quum quis ſervum ſuum magiſtrum navis præpoſuerit §. 2. *Inſt. quod cum eo, qui in al. pot.* & adverſus patrem, ſi filius familias ejus voluntate navem exerceat *l.* 1. §. 10. *ſeq. D. de exercit. act.*

EXERCITUS. Exercitum dicimus non unam cohortem, neque unam alam, ſed numeros multos militum. Exercitui enim præeſſe dicimus eum, qui legionem, vel legiones cum ſuis auxiliis ab Imperatore commiſſis adminiſtrat *l.* 2. §. 1. *D. de his qui not. infam.*

EXERERE. Vid. infra *exſerere*.

EXHAUSTA pars hereditatis *l.* 32. *l.* 78. *D. ad Leg. falcid.* id eſt, abſumta. *Exhauſtum* ſpacium *l.* 1. *C. Th. de repar. adpell.* i. e. elapſum. Ita exhauſtam noctem dixit Tacit. 4. *hiſt.* 29. & exhauſtum annum Lucan. *lib.* 5. *v.* 44.

EXHEREDARE eſt excludere expreſſis verbis ab hereditate eum, cui alias portio legitima debetur *l.* 8. *l.* 11. *D. de lib. & poſt. l.* 13. *D. de injuſt. rupt.* Certæ enim erant perſonæ, quæ vel inſtituendæ, vel *exheredandæ*, quas nempe in teſtamento prætерire teſtator non poterat. Non omnes quidem, quibus portio legitima debita eſſet, exheredare neceſſe erat, ut ſubſiſteret teſtamentum. Sic frater & ſoror præteriti non infirmant teſtamentum, niſi cum perſona indigna eſt inſtituta *l.* 27. *C. de inoff. teſt. Nov.* 115. *c.* 3. 4.

Ce-

Ceterum soli heredes *exheredantur*, qui ipso jure heredes essent. Extranei inepte *exheredari* dicuntur, ad quos absque eo hereditas perventura non esset *l.* 132. *D. de verb. obl.* Quo pertinet illud Quinctiliani *lib.* 3. *c.* 7. *Supervacuum enim fuisse prohiberi patris bonis abdicatum, si esset numero alienorum.* Add. *l. ult. D. de bon. damnat.*

Alias extranei tum demum *exheredari* dicuntur, quum prius scripti in certum casum hereditate excluduntur, ut in *l.* 27. *D. ad Leg. falcid. l.* 17. §. 2. *D. de test. milit. l.*41. §.8. *D. de Leg.* 3. *l.* 44. *D. de hered. inst.* & in formula cretionis apud Ulpian. *tit.* 22. *fragm.* §. 27.

At medio aevo tam fuit laxa, & vaga hujus verbis notio, ut *exheredari*, vel *exhereditari* dicerentur, quicumque non modo sperata hereditate exciderentur, sed & bonis possessis spoliarentur. Capitular. *lib.* 6. §. 282. Auctor *hist. Landgrav. Thuring. ad an.* 1287. *Albertus* Landgravius *dolens de malis, sibi a filiis illatis, volensque eos exheredare*, (id est, terris divenditis, dissipatisque eos spe successionis privare,) *vocavit filium suum Apets.* Immo & qui se ipsos, sive liberalitate, sive profusione, bonis exuebant, sese *exhereditare* dicuntur, Salvian. *de avarit. lib.* 3. *p.*100. *edit. Baluz. Si illi tunc ob Deum donantes omnia sua, etiam seipsos* exhereditavere *viventes*. Denique & res aliquando *exhereditari* feruntur, partim quae familia exeunt, veluti in Constitutione Leduini Abbatis S. Vedasti apud Martene *Collect. Tom.* 1. *p.*382. partim, quarum nullus heres vel possessor est, Ludewig. *Reliquiar. Tom.* 5. *p.* 619. Observarunt hoc jam Petr. Pithoeus *in Glossar. ad libros Capitular. p.* 720. *Tom.*2. *Capitul. Baluz.* & Monachi Benedictini *in nov. edit.* Car. Du-Fresne *Glossar. Tom.* 2. *p.* 244. Hein.

Aliud porro in Libris juris civilis est *exheredare nominatim*, aliud inter ceteros. Vid. infra sub *Inter.* Ita *nominatim exheredandi* sunt liberi cujuscumque sexus, sive nati, sive postumi §. 5. *Inst. de lib. exher.* Attamen a patre milite praeteriti pro exheredatis habentur *l.*47. §. *ult. D. de bon. libert.* Ut adeo valeat hic exheredatio, quam etiam *tacitam* dixeris, dum alia proprie exheredatio non est, nisi quae fit verbis expressis. Hinc illud: Si patronus, testamento jure militari facto, filium silentio exheredaverit *l.* 12. *D. eod. tit.*

Exheredare ab omnibus heredibus, & ab omni gradu est repetere exheredationem, quoties alius instituitur heres, vel substituitur. Et ita exheredare oportebat *l.* 3. §. 2, 3. 6. *D. de lib. & postum.* Sic *exheredatus* a primo, vel secundo gradu *l.* 3. §. *ult. l.*13. 14. *D. eod. tit.* ab herede instituto *l.* 5. *D. de injust. rupt.* a primis heredibus *l.* 14. *D. de lib. & post.* ab unius persona *l.* 3. §. 2. *D. eod. tit.* eum scilicet exheredatio non adjicitur institutioni aliarum personarum, item a substituto *l.* 8. *D. eod. tit. l.* 14. §. 1. *l.* 19. *D. de injust. rupt.*

Exheredatio, non notae gratia, sed alio consilio adjecta *l.* 47. *D. de bon. libert.* Add. *l.* 18. *D. de lib. & post.* quae dici solet *exheredatio bona mente facta*.

Exheres esse jussus *l.* 19. *D. de lib. & post.* i. e exheredatus, seu exheres scriptus, ut est in *l.*5. *D. si tab. test. null. exst.*

Exhibere est sistere quem, & praesentiam corporis facere *l.* 22. *D. de verb. signif. l.* 4. *D.* qui

qui satisd. cog. l. ult. D. in jus voc. ut eant. l. 1. *pr. D. si ex nox. cauf.* Quod ad *actionem ad exhibendum* attinet, exhibere est facere in publico potestatem, ut ei, qui agit, experiundi sit copia *l.* 2. *D. ad exhib.* vel, ut ait Ulpianus, in eadem caussa præstare, in qua fuit, quum judicium acciperetur, ut quis copiam rei habens, possit exsequi, actione, quam destinavit, in nullo casu, quam intendit, læsa *l.* 9. §. 5. *D. eod. tit.* adeoque is *exhibet*, qui præstat ejus rei, qua de agitur, præsentiam *l. ult. D. de verb. signif. l.* 4. *D. qui satisd. cog.* Sed & in interdictis, de *tabulis exhibendis* est materiæ ipsius deprehendendæ copiam facere *l.* 3. §. 8. *D. de tab. exhib.* Similiterque in interdicto de *libero homine exhibendo*, exhibere est in publicum producere, & videndi, tangendique hominis facultatem præbere *l.* 3. §. 8. *D. de lib. hom. exhib.*

Exhibere alias est præstare. Sic *exhibentur* angariæ *leg.* 1. *Cod. fumt. ini. mun.* actiones *l.* 57. *D. de legat.* 1. fideicommissum *l.* 63. *D. ad SC. Trebell.* fides *l.* 47. *D. de bon. libert.* honor *l.* 4. §. 16. *D. de dol. excep.* & alia passim.

Exhibere nomina testium, id est, edere *leg.* 59. *D. de recept. arb.*

Exhibere pro alere, & educare in *l.* 10. §. *ult. D. de alim. & cib. leg.* Ita *exhibere* familiam *l.* 10. §. 7. *D. de in rem vers.* filiam *l.* 5. *pr.* §. 5. *de agnosc. & al. lib.* servos *l.* 20. §. *ult. D. de in rem vers.* Justin. 9. *hist. c.* 10. Quæ cum patrimoniis ditet Scytas, sed vix alimentis exhibeat; Idem *lib.* 11. *c.* 10. Misere vitam *exhibentem*. Lactant. *de mort. persequut. c.* 7. & 11. ubi Grævius, & Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.* 436. Non ergo barbarum est, sed antiquitatem eruditam redolet illud Vet. Vulg. *Act.* 28. *v.* 7. Qui nos suscipiens triduo benigne *exhibuit*. HEIN.

Exhiberi, pro evocari, & ad majus judicium deduci *rubr. C. quand. imp. inter. pupill. vel vid. l.* 6. *C. de profess. & med.*

EXHIBITIO, productio, qua in judicio quis sistitur, vel alicujus rei experiundæ fit copia. Ita *exhibitio* accusati *l.* 9. *C. de quæst.* tabularum *l.* 1. §. 7. *D. testam. quemadm. aper.*

Exhibitio, præstatio. Ita pro præstatione fideicommissi accipitur in *l.* 10. *D. quæ in fraud. cred.* *Exhibitio* cursus publici *l.* 14. *C. de curs. publ.* *Exhibitionis* omnis *l.* 3. *l.* 5. *C. de advoc. divers. jud.* ubi fortassis exhibendarum angariarum munus significat *l.* 7. *C. fumt. injunct.*

Exhibitio thermarum, id est, editio *l. un. C. Th. de mancip. therm. urb.*

Exhibitio pro alimentis & victu *l.* 3. §. 1. *D. ubi pupill. educ. l.* 26. §. *ult. D. quand. dies legat.* & apud Tertullian. de *Idololatr. c.* 6. & 8. & *de coron. milit. c.* 8. & *de Monogam. c.* 8. & 16.

EXHIBITORIA interdicta sunt, per quæ jubetur exhiberi, veluti eum, cujus de libertate agitur, aut libertum, cui patronus operas indicere velit, aut parenti liberos, qui in potestate ejus sunt §. 1. *Inst. de interd.*

EXHORTARI *l.* 20. *D. de his qui not. infam.*

EXIGERE, postulare. *Exigit* bona fides *l.* 21. 23. *D. locat.* favor libertatis *l.* 17. *D. de manum. test.* necessitatis *l.* 12. *C. Theod. de curs. publ.* Exigit Papinianus *l.* 32. §. 19. *de don. int. vir. & ux.* Sed & *exigi* dicitur, quod est vel officii, vel necessi-

celitatis, ut *exigitur* bona fides *l.* 1. *l.* 51. *D. depos.* labor continuus *l.* 18. *D. de Aedil. edict.*

Exigere quid dicimur, quum aliquem ad id faciendum, praestandumve nobis compellimus. Sic *exigere* illicite *l.* 9. §. 5. *D. de publican.* indebitum *l.* 20. §. 18. *D. de hered. pet.* operas impositas *l.* 95. *D. de legat.* 1. pecuniam foeneratam *l.* 20. *mandat.* Et ita *exigere* cum effectu accipimus. *Exigere* enim (quantum ad debitum pertinet) est, quod sibi debetur per judicem, aut sine judicere pascere, & auferre, ad ejus solutionem, praestationemve debitorem urgere, & compellere, denique suum ab invito vel cessante debitore consequi. Igitur, qui interpellato cum instantia debitore, ad suum perveniunt, *exegisse* dicuntur. *Exactumque* accipimus, quod non ultro, sed vel interveniente judice, aut alias urgente creditore, solutum est, ac praestitum. Idcirco illa *non exegerat*, sed debitor ultro pecuniam *obtulerat*, opponuntur in *l.* 11. §. 13. *D. de legat.* 3.

Exigere etiam precarium, & fideicommissarium verbum est, ut *l.* 118. *D. de legat.* 1. *Exigo*, id est, rogo, ut des.

Exigere aliquem est cum adigere. Sic *exigere* argentarium rationes reddere *l.* 18. *D. de edend.* *Exigere* debitorem *l.* 85. *D. de liberat. leg.* *l.* 5. §. *ult. D. de praescr.* reum *l.* 2. *D. si quis caut. in jud. sist.*

Exigere pro expellere, &, ut Non. Marcell. ait, *excludere*, & *profligare*.

Sic *exigere* in exsilium *l.* 8. *D. ad Leg. Cornel. de sicar.* patria: Naevius in Donat. citante Nonio, *Exactis* regibus *l.* 2. §. 3. & §. 16. *D. de orig. jur.* & Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 9.

Exigere, quando de tempore dicitur, idem est ac implere, & hinc *exactum*, ut Nonius Marcell. interpretatur, significat transcursum, vel praeteritum. *Exactio* nondum vicesimo & quinto anno *l.* 6. *C. de interdict. matrim.* *Exactus* dies *l.* 6. *fin. D. de naut. faen.* *l.* 139. *D. de verb. signif.* *l.* 1. *C. de test. mil.*

Exigi pro censeri, haberi, dici videtur in *l. ult. C. Theod. de rapt. & matrim. sanctimon.* *Neque enim exigi convenit proditorem*, idem ac si dicas, neque enim proditorem oportet censeri, vel pro proditore habendus non est.

Exigi pro celebrari. Editiones in his (locis) debent *exigi*, quas delegit antiquitas *l.* 1. *C. Th. de spectac.*

EXIGUIOR aqua *l.* 1. §. 15. *D. de flum.* *Exiguiores* numi in *l.* 75. *D. de legat.* 3. sunt viliores, quemadmodum in *l.* 14. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 36. §. 6. *D. eod. tit.* *Exiguius* legatum *l.* 14. *D. de legat.* 1. Probum vero ac latinum esse hoc comparativum, Columellae auctoritate *lib. de arbor. c.* 28. probavit Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.* 388.

EXIGUITAS fructuum in *l.* 15. §. 5. *D. locat.* est vilitas, uti apud Spartian. *in Alex. Sev. c.* 19. *Exiguae vestes* sunt viles, vel minoris pretii, & apud Hor. *lib.* 3. *carm. ad* 6. *Torques exiguae*, viliores. Bynkersh. 2. *obs.* 13. Unde male vestes exiguas humiles interpretatur Salmas. *in Hist. Aug. script. p.* 140. HEIN.

EXILIUM, ait Marcianus, triplex est, aut certorum locorum interdictio, aut lata fuga, ut omnium locorum interdicatur, praeter certum locum, aut insulae vinculum, id est, relegatio in insulam *l.* 5. *D. de interd. & releg.* Paullus tamen in *l.* 2. §. 1. *D. de publ. judic.* *exilium* inter-

pre-

pretatur aquæ & ignis interdictionem, per quam eximitur caput de civitate, ceteras vero pœnas non *exilia*, sed *relegationes* proprie dici, ait. Ac plane Cicero *lib.* 2. *Rhetor. ad Herenn. c.* 28. *omnes*, quibus aqua & igne interdictum fit, *exules* esse scribit. Quin etiam Ovid. 2. *Trist. v.* 137. Augusti clementiam laudat, quod edicto suo excedere patria, & in Pontum secedere jussus, non *exul*, sed *relegatus* dictus esset. Igitur vitandæ obscuritatis caussa Ulpianus in *l.* 14. §. 3. *D. de bon. libert.* dixit *exsilium*, *quod sit vice deportationis*, *ubi civitas amittitur*. Unde & *exilii* nomen de deportatione *l.* 13. §. 1. *D. de donat. int. vir. & ux.* Attamen dicitur

Exilium vel perpetuum, vel temporarium *l.* 4. §. 3. *D. de re milit. l.* 13. *D. ex quib. causs. in possess. l.* 4. *D. de interd. & releg. l.* 1. *D. de jur. patron.* Ad perpetuum pertinet *exilium deportationis* in *l.* 5. *C. de sacros. Eccles. l.* 1. *C. Th. ad Leg. jul. de ambit. l.* 2. *C. Th. de his qui cum dispens. contr.* Ad temporarium pertinet, quo quis dicitur *in exsilium* relegatus in *l.* 73. §. 10. *D. de jur. dot.*

Eximere est quoquo modo auferre, ut puta, si quis non rapuerit quem, sed moram fecerit, quo minus in jus veniret, ut actionis dies exiret, vel res tempore amitteretur, videbitur exemisse, quamvis corpus non exemerit *l.* 4. *D. ne quis eum, qui in jus voc.* & tam generaliter in eo titulo eximendi verbum accipitur, ut & apud Quinctilian. *Declam.* 259. Sic & vi exemtus is, quocum agebatur, intelligitur *l.* 55. *D. de pecul.*

Eximi præterea dicitur actio, quando desiit quis agere posse *l.* 1. *l.* 26. §. 5. *D. ex quib. caus. major.*

Eximere ancillam in *l.* 7. *D. qui sine manumiss.* id est, manu injecta abducere.

Eximi de reis quis dicitur, abolitione interveniente, vel accusatore desistente *l.* 11. *D. de accus. l.* 12. *D. ad SC. Turpill.*

Eximenda cretæ, vel lapidis jus *l.* 5. *D. de servit. præd. rust.*

Eximius labor *l.* 34. *D. de donat.* usus *l.* 3. §. *ult. D. de suppell. leg.*

Exinanire patrimonium *l.* 87. §. 3. *D. de legat.* 2. *l.* 3. *C. de inoff. donat.* id est, exhaurire facultates. Et ita D. Ambros. 1. *de offic. c.* 4. exinanitum patrimonium dixit.

Exinde pro ex eo tempore *l.* 3. *pr. D. de usur. l.* 4. §. 2. *D. famil. ercisc.*

Exinde pro ex ea re *l.* 35. *C. de Episc. & cler. l.* 14. §. 2. *C. de SS. Eccles.* item ex eo loco *l.* 4. *C. de his qui ad eccles. confug.*

Exire de potestate *l.* 1. §. 4. *D. de suis & legit.* i. e. dimitti, vel liberari, pro quo exire etiam absolute ponitur *l.* 8. *D. de his, qui sui vel al. jur.*

Exire dicitur de familia fundus *l.* 67. §. 5. *l.* 77. §. 11. *l.* 88. §. 8. *D. de legat.* 2. id est, eximi.

Exire dicitur annus *l.* 35. §. 1. *D. locat.* id est, præterire.

Existere, vid. *exsistere.*

Existimare generatim pro credere, arbitrari, opinari. Eo autem vocabulo opiniones, sententiasque suas exprimunt Celsus, Marcellus, Javolenus, Papinianus *l.* 6. *D. de collat. donat.*

Existimat præses provinciæ *l.* 12. *Cod. de transact.* id est, æstimat.

Existimatio, opinio, sententia, vel arbitrium, veluti quando dicitur, plus in re esse, quam in existimatione *l.* 2. §. 15. *D. pro emt. Existimatione* deceptus *l.* 36. §. *ult. D. de usurp.*

& usuc. Terent. in *prolog. Heauton. v.* 25. Arbitrium vestrum, vestra existimatio valebit.

Alias *existimatio* est dignitatis illæsæ status legibus, ac moribus comprobatus *l.* 5. *D. de extraord. cogn. l.* 3. *D. de testib. l.* 17. *§. ult. D. de testam.*

E X I T I U M. In exitium reipublicæ contenditur *l.* 21. *D. de capt. & postl.*

E X I T U S pro egressu in *l.* 1. *§.* 9. *D. de cloac.* in qua exitum habere cloaca privata in publicam, dicitur.

Exitus pro eventu, veluti quum legimus, utrum *exitus* spectari debeat, an consilium *l.* 3. *§.* 1. *D. de jur. fisc.* *Exitus* fortunæ *l.* 34. *§. si quis autem C. de donat.* judiciorum *l.* 1. *D. de al. jud. mut. caus.*

Exitus mariti *l.* 11. *§.* 3. *D. de his qui not. infam.* id est, mors.

E X O L E S C E R E dicuntur injuria *l.* 14. *§.* 2. *D. quod met. caus.* leges *l.* 2. *§.* 1. *D. de orig. jur.*

E X O N E R A T I O mercedis *l.* 15. *§.* 6. *D. locat.*

E X O R A T U S *l.* 3. *D. de obseq. par. & patron.* Si pater *exoratus* injuriam remiserit *l.* 5. *§. ult. D. ad Leg. jul. de vi publ.*

E X O R C I S A R E. D. Augustinus *in libro de beata vita*, de spiritu immundo agens: Vel ille, ait, qui extrinsecus invadit acumen, sensusque conturbat, & quemdam hominibus infert furorem. Cui excludendo qui præsunt, manum imponere, vel *exorcisare* dicuntur; hoc est, per divina eum adjurando expellere. Cui muneri in Ecclesia qui præerant, clerici *exorcistæ* vocabantur *l.* 6. *C. de episc. & cler. l.* 121. *C. Theod. de decurion.* Add. D. Cyprian. *lib.* 4. *epist.* 7. Isidor. *lib.* 8. *Exorcistæ*, ait, ex græco in latinum adjurantes vocantur. Invocant enim super catechumenos, vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen Domini Jesu, adjurantes per eum, ut egrediatur ab eis. Verbum autem *exorcisare* vulgare, & impostorum verbum esse, ait Ulpianus *l.* 1. *D. de extraord. cognit.* Et hæc odio Christianorum scripsisse Ulpianum, non abs re conjiciunt viri docti. Quamvis enim vir bonus fuerit, quo eum elogio ornat Lamprid. *in Elagabal. c.* 16. alieniore tamen a Christiana religione animo videtur fuisse. Vid. Lectium *in or. de Ulpiano* & Fabrott. *enarrat. in Cujac. paratitl. C. de Episc. & cler.* & Gothofr. *in not. ad l.* 1. *D. de extraord. cognit.* & qui plura ea de re dixit Em: Merill. 5. *obs.* 22. Hein.

E X O R C I S T Æ officium vid. in *c. perfectis & c.* 1. *dist.* 25.

E X O R D I U M capit inventarium, id est, incipit *l.* 22. *C. de jur. delib.*

E X O R I T U R lex julia, hoc est, exsurgit, prodita est *§.* 8. *Inst. de publ. jud.*

E X O R S. vid. *exsors.*

Ἐξῶσαι in *l.* 11. *C. de ædif. privat.* legendum esse dudum monuit Cujacius in *not. ad tit. Inst. de act.* & *lib.* 1. *obs. c.* 30. Sunt vero ἐξῶσαι nihil aliud, quam projectiones, & mœniana, de quibus infra in *mœniana.*

E X P A V E S C E R E. Expavescendum *l.* 29. *§.* 8. *D. de lib. & postum.*

E X P E D I R E, interesse, conducere, vel e re esse in *l.* 5. *§.* 14. *D. de reb. eor. l.* 9. *D. de curat. furios. l.* 14. *D. pro soc. l.* 11. *D. judic. solv.*

Expedire pro explicare. Sic *expedire* difficile erit *l.* 19. *§. ult. D. de castr. pecul.*

Expedire, quando de nummis, pecunia, nominibus dicitur, idem est, ac colligere *l.* 12. *§. ult.*

ult. D. de religiof. l.5. §.9. D. de reb.eor.qui sub tut. Non.Marcellus.

Expedire colligere M. Tullius ad Cæsarem juniorem lib. 1. *Ex ceteris autem generibus tunc pecunia expeditur. Expedire* nomina Cic. *lib.* 16. *ad Attic. epist.* 6. Quo in genere loquendi potius est elegans ille jocus in Valerium Catonem, summum grammaticum, qui creditori satisfacere non poterat, ærisque alieni dissolvendi copiam non habebat, in quem Bibaculus, ut Suet. in *lib. de illustr. grammat. c.* 11. refert, lusit his verbis: Mirati sumus unicum magistrum, summum grammaticum, optimum poëtam, omnes solvere posse quæstiones, unum difficile expedire nomen. Ita & *expedire* pupillo alimenta *l. ult. D. ubi pupil. educ.*

Expedire aliquando est eximere, vel liberare. Expedivit se aper luctando *leg.* 55. *D. de adquir. rer. dom.* Hor. 1. *Carm. od.* 27. Vix illigatum te triformi Pegasus expediet chimaræ. Et *lib.*3. *od.*24. Non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput. Ita *expedire* damnum corporis truncatione digitorum *l.* 5. *C. Th. de tiron.*

Expedite locare partem suam, id est, separatim ab aliorum partibus *l.* 6. §. 2. *D. commun. divid.* Expeditius, explicatius *l.*19. §.3. *D. ad SC. Vellei.*

Expeditio proprie est status exercitus in adparatu bellico. Sic miles in expeditione occupatus *l.* 1. *C. de test. mil. l.* 17. *C. eod. tit. l. ult. C. de restit. milit. l. ult. C. quib. non objic. & pr. Inst. de milit. test.* Expeditionis tempus *l.* 2. *Cod. quib. non objic. l.*21. *C. de curs. publ.* Expeditionum communium comes *l. ult. D. de aur. arg. leg.* Milites in expeditione degentes *l.*14. *C. de test. mil.*

Expeditio itineris faciendi, id est, confectio, absolutio *l.* 6. §. 2. *C. de adpell.*

Expeditionalis annona in *l.* 4. 5. *C. Th. de erog. milit. annon;* quæ expeditionis tantum tempore militibus præbebatur, ut buccellatum, & acetum. De eo plura Jac. Gothofr. in *Comm. ad l.*6. *C. Th. eod. tit.*

Expeditionalis portus *l.* 2. *C. Theod. de naufr. l.* 35. *C. Th. de navicul.* id est, portus ubi milites in expeditionem transmarinam ituri navibus imponebantur, indeque sumpta annona movebant, Gothofred. *ad d. l.* 35. *C. Th. de navicul.* eadem denominandi ratione, qua servi expeditionales dicti, quibus in expeditionibus uti consueverant domini. Lex Burgund. *tit.*16. §. 1.

Expeditus, *a*, *um.* Expedita caussa *l.* 3. §. 1. *v. Divus etiam Hadr.* negligentia *l.* 6. *D. de jur. & fact. ignor.* id est, aperta, ac manifesta.

Expedita quæstio, facilis *l.* 32. §. 14. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 13. §. 1. *D. de manum. test.*

Expedita quantitas *l.*9. *D. judic. solv.* solutio *l.*54. §. *ult. D. de verb. oblig.* quæ est in promptu.

Expellere patronum, id est, repellere, seu excludere *l.* 6. *D. de bon. libert.*

Expellere domo uxorem *l.* 14. *D. rer. amot.* i. e. repudiare.

Expendere aliquid ex dote, id est, impendere, & erogare *l.* 21. *D. solut. matrim.*

Expendere adfectioni, id est, expensum ferre *l.* 13. *C. de negot. gest.* Vid. *expensum.*

Expensæ in *l.* 22. *C. Th. de annon. & trib.* pro annona militari.

Expensare idem, quod expendere in *l.* 41. §. 10. *D. de fideic.lib.* Plaut. *Pseud.act.*2.*sc.*2.32.

Expensilatio apud Gell. *lib.* 14. *c.* 2. Hæc quid fuerit, perspicue exposuit Claud. Salmas. *de mod. usur. c.* 11. *p.*473. cujus verba hic legere operæ pretium fuerit; Quod ad expensilationem attinet, & mensæ rationes, quæ inter solemnes pecuniæ datæ, numerataeque probationes ibi a Gellio recensentur, genera fuere credendæ pecuniæ, neque testibus interpositis, neque interveniente ulla scriptura chirographaria, aut syngrapharia. Qui pecuniam, quam ibant creditum, ex arca sua non numerabant, sed per argentarium, sive trapezitam, *ex mensa* eam *dare* dicebantur, *vel ex mensæ scriptura.* Trapezita, qui eorum nomine eam numerabat, in rationes suas referebat, se nomine τω δεινος τω δεινι tantam pecuniam numerasse. Qui sic pecuniam crediderat, si debitor eam inficiaretur sibi datam numeratamve, *rationibus mensæ* id factum docebat. Alia ratio credendi fuit per *expensilationem.* Qui pecuniam quam mutuo dabant, domo numerabant & ex arca sua, nomen illius, cui eam dederant, in tabulis suis perscribebant, & summam debiti. Tabulæ illæ, etsi domesticæ, in judicio prolatæ fidem tunc faciebant, ad debitum probandum. *Expensilatio* dicebatur, quia creditor in tabulis suis scribebat nomen debitoris, cui expensam illam crediti summam ferebat, quam dedisset mutuam. Quum debitum illud receperat, tum acceptum in iisdem tabulis ferebat, inde *expensi* & *accepti* illæ tabulæ dicebantur. Hinc in optimis glossis expensum *δανειον* exponitur. Et huc pertinent sequentia.

Expensum rationibus præscribere *l.* 111. *D. de cond.* & *dem.* At *expensam* pecuniam alicui facere *l.* 59. *D. de administr.* & *per tut.* est profiteri se accepisse. Ita *expensam* pecuniam ferre in *l.* 12. §. 5. *D. qui pot. in pign.* & apud Cic. *pro Q. Roscio Comœd. c.* 3. & *in Verr. lib.* 1. *c.* 36. & 49. ad quem locum Ascon. Pæd. *Expensum ferre*, ait, *est scribere, se pecuniam accepisse*, quod quomodo factum olim fuerit Donatus in Terent. *Phorm. act.* 5. *sc.* 7. *v.* 30. explicat: *Expensam* ferre summam liberalitati meæ in Epist. Domitiani, quæ subjicitur *Epist.* 66. *lib* 10. apud Plin. Et Hirt. *de bell. Alex. c.* 49. Pecuniæ locupletibus imperabantur, quas Longinus sibi expensas ferre non solum patiebatur, sed etiam cogebat. Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 2. Trecenta millia numum ab Otacilia Laterensi, cum qua commercium libidinis habuerat, expensa sibi ferri passus est. *Expensum* fertur hereditati *l.* 25. §. 16. *D. de hered. pet.* *Expensum* ferre facilitati *l.* 3. §. 2. *D. ut in possess. legat.* fructibus *l.* 22. §. 4. *D. ad SC. Trebell.* negligentiæ *l.* 24. *D. quæ in fraud. cred. id est*, adscribere. Dicitur etiam *expenso* ferre in *l.* 10. *D. de supell. legat.*

Experientia curandi *l.* 43. *C. Th. de Episc. & cler.*

Experiri præter vulgatam significationem est, ut Donatus in Ter. *Adelph. Act.* 3. *sc.* 2. interpretatur, apud judices agere *l.* 42. *D. de reg. jur.* *l.* 2. *l.* 21. *D. solut. matrim.*

Sic *experiri* actione *l.* 5. *D. de exc. rei jud.* *l.* 10. *D. de sepulcr. viol.* & alibi passim, de constituta pecunia *l.* 1. §. 9. *D. de pecun. const.* crimen *l.* 3. *C. de expil. hered.* ex edicto *l.* 19. §. 5. *D. de Ædil. edict.* cum emtore *l.* 27. §. 7. *l.* 47. §. 3. *D. de pecul.* interdicto *l.* 1. §. 3. *l.* 7. *l.* 18. §. *ult. D. de vi & vi arm.* per interdictum *l.* 2. §. *ult. D. de accus.*

accuf. ad judicem *l.* 1. *D. apud eum a quo adpell.* judicio *l.* 43. §. 10. *D. de rit. nupt.* judicium *l.* 25. *pr. D. fam. ercifc.* *l.* 12. *D. de quæftion.* jus Liv. *lib.* 40. *c.* 29. Tacit. 3. *Annal.* 36. jure *l.* 1. *D. furt. adv. naut.* ex locato *l.* 13. §. 30. *D. de act. emt.* lege *l.* 9. §. 1. *D. de dol.* ex noxa *l.* 13. *D. de judic.* præjudicio *l.* 30. *D. de reb. auct. jud. poffid.* ex ftipulatu *l.* 18. *D. de her. vel act. vend.*

Expers culpæ *l. ult. D. de admin. & per. tut.* damni *l.* 1. *C. de tut. illuftr. perf.* litterarum *l.* 6. *C. de decur.* munerum *l.* 6. *Cod. de epifc. & cler.* negotiorum *l.* 6. §. *ult. D. de excuf.* rerum forenfium *l.* 25. §. 1. *D. de probat.*

Expeti vocibus totius populi *l.* 49. *C. Theod. de decur.* Alias *expeti* eft adorari in *l.* 38. *C. Th. de haret.*

Expiare condignis cruciatibus nefas *l.* 1. *C. Th. de crim. peculat.*

Expilatæ hereditatis crimen *l.* 3. *D. de fufp. tut.* feu *compilatæ*, ut eft in *l.* 33. D. *de negot. geft.* quod proprio hoc nomine ideo notatum eft, quod in furti adpellationem non caderet, nec furtum in hereditate jacente fieri intelligeretur *l.* 2. §. 1. *D. expil. hered.* *l.* 17. *C. de furt.*

Expilatio qualitate, & atrocitate criminis a furto difcernitur *l.* 16. §. 6. *D. de pœn.* Ita Gloffis MSC. quæ Palæmonem auctorem præferunt: *Expilatores* alienæ hereditatis fubreptores definiuntur. *Expilatio* utique hereditatis furtum improbius adpellatur. *l.* 12. *C. ex quib. cauf. infam.* *Expilator* atrocior fur eft *l.* 1. §. 1. *D. de effract. & expil.*

Explanare cauffas *l.* 25. §. *ult. D. de probat.* id, quod quis obfcurius in teftamento, vel nuncupat, vel fcribit *l.* 21. §. 1. *D. qui teft. fac. poff.*

Explere annos viginti *l.* 4. *D. de ferv. export.*

Expleri conditio dicitur, quæ impletur, & exiftit *l.* 18. *l.* 25. *l.* 112. §. 1. *D. de cond. & dem.* *l.* 65. §. 1. *ad SC. Trebell.* *l.* 24. *l.* 28. *D. de ftatu lib.*

Explicare, interpretari *l.* 11. *D. depof.*

Explicare adpellationem *l.* 24. §. *ult. D. de adpell.* id eft, exfequi, feu reddere cauffas adpellationis, ut eft in *l.* 18. *D. eod. tit.*

Explicare cœptum *l.* 21. *Cod. Theod. de oper. publ.* iter *l.* 7. *D. ad SC. Trebell.* id eft, perficere.

Explicare munus *l.* 77. *C. Th. de præt. & quæft.* neceffitatem *l.* 1. *C. Th. de protoftas.* id eft, munere fungi.

Explicare judicium *l.* 6. §. 1. *D. de Carbon. edict.* negotia *l.* 21. §. 2. *D. de negot. geft.* id eft, agere, peragere.

Explicare pecuniam, id eft, conficere, extricare negotium pecuniarium *l.* 31. *D. de re jud.* Ita explicare rationes *l.* 69. *D. de legat.* 1.

Explicare fe, id eft, evitare periculum *l.* 29. §. 3. *D. ad Leg. Aquil.*

Explicare pro præftare, exfequi *l.* 5. *Cod. Th. de pact. & transact.*

Explicare dimitti, vel abfolvi. Explicari facris, id eft, e familia, vel poteftate dimitti *l.* 7. *C. Th. de decur.*

Explicitus eft articulus do ut des *l.* 5. §. 1. *D. de præfcr. verb.* Hæc verba gloffema redolent, & e margine in textum migraffe videntur. Tamen *explicitum* librum dixit Martialis *lib.* 11. *epigr.* 108. & *explicitum* opus *lib.* 14. *epigr. ad Lectorem.* Sed &

Quibus explicitis, id est absolutis, est in *l. 14. §. ult. D. de adquir. vel amitt. possess. Explicitum* templum, id est, perfectum *l. 17. D. de alim. vel cibar. legat. Explicito* tractatu *l. 1. D. ad SC. Trebell.*

Pro eo verbo *explicitum* sub finem librorum MSC., frequenter legitur *explicit*. e. g. explicit liber secundus, incipit secundus, vel explicit feliciter. Car. Du-Fresne *in gloss. med. & inf. lat. hac voce*, quamvis idem observet, in codicibus quibusdam elegantioribus, ac vetustioribus pro eo occurrere *explicitum*, ex quo, ultima syllaba mutilata, natum videtur illud *explicit*. Utut vero de latinitate vocis merito dubitent Laur. Valla *lib. 3. Elegant. cap. 41.* & viri docti alii, satis antiquum tamen esse ejus usum patet ex loco Hieronymi *Epist. 138. ad Marcellam*: Solemus completis opusculis, ad distinctionem rei alterius sequentis medium interponere *explicit*, aut *feliciter*, aut aliquid istiusmodi. Addunt locum *Apuleii* Platonici Medaurensis metamorphoseon *lib. 11. explicit.* Unde Elmenhorstius in notis, nugas agere putat eos, qui hoc verbum, tanquam novitium, & adulterinum fastidiose rejiciunt. Sed quis spondeat, haec ab Apuleii, ac non potius librarii manu esse? Sane merito elegantiae studiosiores fastidiunt vocabulum, quod nec analogia, nec veterum auctoritate defenditur. *Hein.*

EXPLODERE rejicere in *l. ult. C. de legib. l. 7. C. de petit. hered. l. 2. C. de consort. ejusd. lit.*

EXPLORARE est inquirere, investigare, excutere, examinare, passim in Legibus nostris. Non. Marcellus: Explorare, inquit, est intentius observare, item verum inquirere.

EXPLORATOR qui secreta nunciat hostibus *l. 6. §. 4. D. de re milit. l. 38. D. de poen.* Festus: Explorator a speculatore hoc distat, quod speculator hostilia silentio perspicit, Explorator pacata clamore cognoscit. Exploratorum autem munus describitur apud Procop. *lib. 1. de bell. Pers.* hoc modo juxta Latinam interpretationem: Hi exploratores regii urbes, vicos, aliaque loca, & plerosque agros, & viarum intervalla; situsque inspiciebant, & quibus rebus unusquisque locus abundaret, vel careret, iis nempe, quae ad commeatum pertinent, & an multitudini sufficere possent, explorabant. Horum enim munus erat, accurate inquirere, quisnam esset status, & quaenam consilia contra Romanos a Persis agitarentur, eaque quum cognovissent, ad Imperatorem referre.

EXPLORATUM est *l. 3. D. de natal. restit. l. 12. D. solut. matrim.* id est, certum, cognitum. *Explorati* juris est, id est, certi *l. 52. §. 5. D. pro soc.*

EXPONERE emittere interdum significat. Sic exponere cautionem pro cavere *leg. 25. §. ult. D. de probat.* Exponere epistolam *l. ult. D. de pec. constit.* judicatum solvi *l. 8. §. 5. D. de procur.* satisdationem *§. 3. Inst. de satisd.*

Exponere filiam, vel filium *l. 16. C. de nupt. l. 29. D. de manum. test.* id est, abjicere, ut loquitur Justinianus *l. ult. C. de infant. expos.* Exponi enim dicebantur liberi, quos parentes, quum tolli, & educari nollent, abjiciebant, sortique, ac fortunae committebant *l. 2. l. ult. C. eod. tit.* Hinc *expositus*, qui, quorum parentum sit, ignorat *l. 1. §. 1. D. de jur. & fact. ign.*

Exponere merces *l. ult. §. 1. D.*

D. de Leg. Rhod. onus *l. ult.* §. 8. *D. de publican.* id est, exonerare.

Exponere, enarrare, proponere. Sic exposito metu *l.* 45. *D. ad SC. Trebell.* Stipulatio *exposita* a Gallo Aquilio *l.* 18. *D. de acceptil.*

EXPORTARE aurum, & argentum de domo *l.* 1. §. 5. *D. de quæst.*

EXPOSCERE. Exposcit bona fides *l.* 13. *D. comm. præd.* ratio *l.* 97. *D. de solut.*

EXPOSITIO personarum *l.* 11. §. 17. *D. de grad. & adfin.* criminum *l.* 20. *C. de his qui accus.* id est, enarratio.

EXPOSITUM, ait Nonius, subjectum. Sic multorum insidiis expositum minorum ætatum consilium *l.* 1. *D. de minor.* id est, suppositum, atque objectum, ut in simili ait *l.* 2. §. 1. *D. ad SC. Velle.*

EXPOSTULARE. Expostulat ratio *l.* 36. §. *ult. D. de hered.* id est exigit; quod verbum eodem significatu occurrit in *l.* 4. *D. de pœn.* & apud Tacit. 1. *Annal.* 28.

Expostulare verecunde *l.* 1. §. 8. *D. de offic. præf. urb.* id est, objurgare, exprobrare.

EXPRESSIM in *l.* 4. *C. de præscr. trig. vel quadr. an. l.* 98. §. 5. *D. de solut.* & alias, pro aperte, manifeste, disertis verbis.

EXPRIMERE est palam, & aperte significare, declarare, demonstrare; ut expressit testator *leg.* 66. 68. *D. de legat.* 3. & alias.

Exprimere, alias elicere, & extorquere significat. Favor libertatis exprimit sententias benigniores *l.* 32. §. *ult. D. ad Leg. Falcid.* Exprimitur veritas tormentis *l.* 1. §. 33. *D. de quæst.*

EXPROMI justæ animadversionis supplicium præcipimus *l.* 44. *C. Th. de hæret.*

EXPROMISSOR adpellatur, qui alienam in se obligationem novatione, vel delegatione suscipit *l.* 4. §. 3. *D. de re jud.* Expromissor itaque omnem alterius obligationem in se recipit, ita ut alter a nexu plane dimittatur. Unde est, quod expromissor nonnumquam *reus* dicitur *l.* 5. §. 7. *D. de jur. dot.* Add. *l.* 9. §. 3. *D. de pign. act.* junct. *l.* 93. *D. de contr. emt.* §. 41. *Inst. de rer. divis.* Sane *rei*, quos ob pactionem libertatis servi dominis dabant, hoc eodem *expromissoris* nomine veniebant. Nam quem Ulpianus in *l.* 7. §. 8. *D. de dol. mal.* pactionis pro libertate reum dixit, eumdem postea ipse expromissorem vocat. Caius in *l.* 13. *D. ad SC. Vellei.* Si ancilla ob pactionem libertatis, expromissore dato, post manumissionem id ipsum suscipiat.

EXPROMITTERE est pro alio, vel pro se ipso promittere *l.* 37. §. 4. *D. de oper. libert.* Semper ergo expromittere est, novandi animo se obligare. Cujac. *in Comment. ad l.* 1. *C. ne fidejuss. vel mand. dot. dent.* Et hinc *expromittere*, & *solvere* inter se comparantur *l.* 22. *D. ad SC. Vellei. l.* 45. §. 4. *D. mand.* Et ita

Expromittere quoque dicitur filius familias, vel servus, qui creditam sibi, dum in aliena potestate fuit, pecuniam, paterfamilias factus, soluturum se promittit. Si is, cui, cum in potestate patris esset, mutua pecunia data fuerit, paterfamilias factus, novatione facta, eam pecuniam expromisit *l. ult. D. de SC. Maced.* Si quis servo pecuniam creditam, deinde is liber factus, eam expromiserit *l.* 19. §. 4. *D. de donat.*

Quin etiam domino servum *expromittere* legimus, licet naturaliter tantum obligari possit, ut in

in *l.* 11. *D. de pecul.* Si pro libertate quid domino expromisit servus: Et rursus ibidem: Si quid servus pro Domino expromiserat. Denique in *l.* 56. *D. eod. tit.* Quod servus meus pro debitore meo expromisit.

EXPUNGERE proprium rationum verbum, est punctis circumducere, delere, tollere, & velut jam confectam rem eximere a codice. Plaut. in *Cistel. Act.* 1. *sc.* 3. *v.* 40. Nunc quod reliquum restat, volo persolvere: Ut expungatur nomen, ne quid debeam. Vid. Salmas. *de usur. c.* 6. *p.* 147. Expunctæ rationes *l.* 13. *D. de diverf. temp. præscr.* id est, dispunctæ, & examinatæ. Expunctum rationibus *l.* 27. *D. de instr. vel instr. leg.*

Sed & *expungi* dicebantur milites mortui, vel missi, quando illorum nomina ex albo militum eradebantur, horum addita littera Θ solebant signari, ceu pluribus ostendit Lips. *de mil. vet. Lib.* 1. *diss.* 2. Et huc pertinet illud *expungi* stipendiis *l.* 15. *D. de re milit.* Cornut. in illa Pers. *Sat.* 2. *v.* 12. *sequ. Pupillumve utinam, quem proximus heres Impello, expungam. Tractum,* inquit, *a militibus, qui expuncti dicuntur; dum foras a militia emittuntur.* At proprius illud verbum apud Persium Theod. Marcilius *in not. p.* 50. desumptum putat amore testatorum, aliquid ex tabulis, quod antea scripserant, expungentium, uti ille in *l.* 1. §. 1. *D. de his quæ in test. del. Lituras, inductiones superinductione ipse feci.* Hein.

EXQUIRERE pecuniam *l.* 5. *D. ad Leg. jul. pecul.* pretium rei *l.* 10 §. 1. *D. commod.*

EXQUISITIO, investigatio *l.* 9. §. *ult. C. de secund. nupt.*

Exquisitis exitiis, suppliciisque plectatur *l.* 1. *Cod. Th. de offic. omn. jud.* exquisitis pœnis *l.* 31. *C. ad Leg. jul. de adult.* Exquisitis remediis prospicere. *l. ult. C. Th. de navicul.*

EXQUISITUM aliquando arcessitum quid denotat, veluti colorem, fucum, levemque obtentum. Quo sensu *exquisita* ars dicitur in *l.* 15. *C. Th. de pœn.* caussa *l.* 1. *C. Th. de repud.* defensio *l.* 4. *C. Th. de apostat.* & *exquisiti* cuniculi *l.* 2. *C. Th. de contr. emt.*

EXROGARE. Vid. supra in *abrogare.*

EXCULPERE aliquid de fortunis provinciarum *l.* 3. *C. Th. de annon. & trib.* Sportulæ prætextu *exsculpere l.* 9. *C. Th. de cohortal.* hoc est, subtrahere.

Exsculpi quoque dicitur mulcta litigatoribus *l.* 44. *C. Th. de appell.* id est exigi.

Exsculpi jubemus statutum mulctæ modum *l.* 65. *C. Th. eod. tit.* id est, explodi.

EXSECARE. Exsectus filius matris mortuæ *l.* 132. §. *ult. D. de verb. signif.* Exsecto ventre editus *l.* 12. *D. de lib. & posth.*

EXSECRABILE delictum *l.* 4. *C. si serv. export.* Exsecrabiles nunciatores *l.* 4. *C. Th. de petit.*

EXSECRANDUS, eodem significatu passim.

EXSECRARI lites *l.* 4. §. 1. *D. de alien. jud. mut. caus.*

EXSEQUI pro explere. Sic exsequitur magistratus jure potestatis decretum suum, nonnumquam manu militari *l.* 3. *D. ne vis fiat ei.*

Exsequi mandatum *l.* 20. §. 10. *D. mand.* nuptias *l.* 2. *C. de sponsal.* id est peragere.

Exsequi rem judicatam in *l.* 3. *l.* 4. *C. de exsequut. rei jud.* est ad effectum perducere, ut *l.* 5. seu ad emolumentum perducere, ut *l.* 2. *C. eod. tit.* Eadem notione

hoc

hoc verbum passive usurpavit Ulpianus *l.* 2. *D. de re jud.* Peranno, ait, intra statutum tempus sententiæ exsequuntur.

Exsequi, in judicio persequi. Sic exsequi accusationem *leg.* 2. *D. ad Leg. jul. de adult.* caussas *l.* 2. *l.* 18. *D. de jur. fisc.* injuriam *l.* 11. *D. de accus.* jus fisco *l.* 6. *C. de privil. fisc.* mortem patris *l.* 1. *l.* 2. *l.* 4. *D. de accus.* operis novi nunciationem *l.* 7. § 14. *D. de pact.* petitionem *l.* 4. *C. de pact. conv.* pretium ex vendito agendo *l.* 39. §. 2. *D. de legat.* 1. rem suam *l.* 4. *D. de accus.* suspicionem, quam de morte sua habuit defunctus *l.* 2. *C. de calumn.*

Exsequi delictum, id est, persequi, Magistratus dicitur, ut in *l.* 2. *D. de his qui sui, vel al. jur.* item querelas in *l.* 9. *D. de jur. patron.*

Exsequi pro tractare. Sic exsequemur species sub hoc titulo *l.* 1. §. 10. *D. de postul.*

Exsequi pro explicare, vel expedire aliquid. Exsequetur Irenarcha, quod scripserit *l.* 6. *D. de custod. & exhib. reor.* Exsequi jurisdictionem alienam *l.* 3. *D. de offic. ejus cui mand. jurisd.*

Exsequi, consequi. Secundam domus partem hospes exsequatur, id est, consequatur *l.* 5. *C. Th. de metat.*

Exsequiæ funeris *l.* 91. *D. de cond. & dem.* Dolor in exsequiis secretum amat *l.* 5. *C. Th. de sepulcr. viol.*

Exsequutio, persecutio. Sic exsequutio adpellationis *leg.* 29. §. 1. *D. de adpell.* criminum *l.* 1. *D. de incend. ruin. naufr.* delictorum *l.* 1. §. 1. *D. de privat. delict.* judicati *l.* 1. §. 1. *D. de compens.* legis Fabiæ, id est, accusatio *l.* 3. *D. de hom. lib. exhib.* pecuniæ creditæ *l.* 8. *D. de eo quod cert. loc.* pœnarum *l.* 37. *D. de minor.* rei judicatæ *rubr. C. de exsequ. rei jud.* stipulationis *l.* 66. *D. de verb. obl.*

Exsequutio militaris in *l.* 5. *C. de jurisd. omn. jud.* adpellari videtur ab Impp. quæ manu militari fit, ut in *l.* 3. *D. ne vis fiat ei, qui in poss.* & *l.* 68. *D. de rei vend.*

Exsequutio pro animadversione. Sic Cui exsequutio criminis, sive delicti competit *l.* 131. §. *ult. D. de verb. signif.* Ad exsequutionem Præsidis pertinent crimina *l.* 8. *D. de extraord. crim.* Unde publicam exsequutionem habere dicuntur crimina, quæ publice coerceri solent, & quorum nomine publica judicia constituta sunt, ut adparet ex collatione *l.* 200. *D. de verb. signif.* cum *l.* 11. *fin. D. de evict.* & *l.* 7. §. 1. *D. de injur.* Graviorem exsequutionem adhibere *l.* 5. *Cod. si adv. libert.* Nulla exsequutio est *l.* 15. *D. eod. tit.*

Exsequutor definitur, qui post sententiam inter partes audita omni, & excussa lite probatam, rei judicatæ vigorem ad effectum producere videtur *l.* 8. *C. de exsequut. rei jud.* Vetus Glossarium: Exsequutor est, per quem judex exsequitur sententiam, & rem judicatam mancipat effectu. Sic *exsequutor* a prætore in negotio meo datus *l.* 3. §. 8. *D. de negot. gest.* junct. *l.* 49. *D. fam. ercisc.* & ita *exsequutores* accipe apud Paull. 5. *Sent.* 35. §. 8.

Exsequutores litium etiam dicti viatores, vel adparitores judicum *rubr. C. de sportul.* & *sent.* §. 24. *Inst. de action.* Sane in postremorum Imperatorum constitutionibus *Exsequutorum* adpellatione non solum hi, qui res judicatas ad effectum perducebant, pignora in caussa judicati capiebant, continentur, sed & hi, qui reos conveniebant, eosque in judicium

jussu

jussu judicium vocabant, Vid. *l. 15. C. de testib l. 3. C. de praescr. trig. an. l. 25. §. 1. C. de Episc. & cler. l. 7. C. quae res pign.* Quo nomine & certas eos sportulas accepisse, patet ex §. 14. *Inst. de act. l. 7. in fin. C. de advoc. div. jud. l. ult. C. de princ. agent. in reb. l. 12. l. ult. C. de privil. scholar.*

Passim etiam fit mentio *exsequutorum* negotii, vel negotiorum *l. ult. C. eod. tit. l. ult. D. de testib.* quibus mandata est caussae examinatio, quique imminent, & statuta ab arbitris effectui mancipant *l. ult. C. de judic.* per quem licentia est judici actorem requirere *l. 11. §. 1. C. de judic.* qui omnibus modis dispositiones judicum adimplent.

Exsequutores de schola agentium in rebus *leg. 12. §. 1. Cod. de prox. sacr. scrin.* Missi exsequutores *l. ult. C. de bon. vac.* Ceterum Graecis *exsequutores* ἐκβιβασταὶ & πληρωταὶ τῆς ὑποθέσεως vocantur.

Exserere auctoritatem in contumaces *l. 16. C. Theod. de exact.* competentem. vindictam *l. 2. C. Th. de pagan.* versutias *l. 27. C. Th. quor. adp.* id est, exercere, explicare.

Exsiccatus alveus *l. 30. §. 1. D. de adquir. rer. dom.*

Existere dicuntur casus *l. 19. D. de reb. cred.* conditio *l. 91. §. 1. D. de legat. 1. & passim.* dies *l. 7. D. de condict. indeb.* id est, evenire, impleri, venire.

Existere alias significat apparere, vel, ut Ascon. Paedian. in 1. *Verr.* 15. interpretatur, *emergere, oboriri, exsurgere.* Sic existere dicuntur accusator *l. 7. §. 1. D. de accus.* defensor *l. 7. D. de tut. & rat. distr.* emtor *l. 6. D. de in diem addict.* fidejussor *l. 11. D. de duob. reis.* mandator *l. 58. §. 1. D. mandat.* procurator *l. 8. §. 2. D. quib. mod. pign.* tutor *l. 19. D. de testam. tut.*

Existere heredem *l. 67. D. de rit. nupt.* id est, esse, exstare. Exstitit Mevius, qui dicebat *l. 9. §. ult. D. quib. mod. pign.* id est, fuit.

Exsolvere aes alienum *l. 41. §. 1. D. de fideic.* fideicommissum *l. 11. §. 18. D. de legat. 3.* & alia debita passim.

Exsolvere implere. Exsoluta caussa mandati *l. 46. D. mandat.*

Exsolvere mora *l. 17. D. de peric. & comm. rei vend.* poenis Plin. *lib. 10. epist. 49.* id est, liberare.

Exsolutio aeris alieni *l. 34. §. 2. D. de legat. 3.* In *exsolutione* est fundus *l. 44. §. 5. D. de obl. & act.*

Exsors, immunis. *Exsortes* collatione juniorum *l. 13. C. Th. de agent. in reb.* poenarum *l. 1. C. Th. de quaest.* quaestionis volumus esse exsortem *d. l. 1. C. Th. eod. tit.* a tironum praebitione *l. 20. C. de palat. sacr. larg.*

Exspectare. Homicida quod fecit semper exspectet *l. 3. C. de episc. aud.* Eodem modo Petron. *Satyr. c. 125.* Dii, Deaeque, quam male est extra legem viventibus, quidquid meruerunt, semper exspectant. *Exspectat* poena reos *l. 1. C. de his qui latr. l. 1. C. Th. eod. tit.*

Exspectare pro spectare, respicere ad quid, ut *l. 26. §. 1. D. de adquir. rer. dom.* In quibus propria qualitas *exspectaretur.*

Exspectare, pro timere *l. 32. C. Th. de navicular.* Seneca *epist.* 105. Conscientia aliud agere non patitur, ac subinde respicere ad se cogit. Dat poenas, quas expectat. Quisquis autem metuit, exspectat.

Exspectatione *doli abje-*

abjectis. Collat. Leg. Mos. & R. *tit*. 16. §. 3. sed nemo non videt, nullius sensus ibi esse vocabulum. Quid enim est *abjicere exspectationem* doli? Legendum esse *objecta doli exceptione*, jam pridem viderunt viri docti, quamvis ne ea quidem admissa emendatione satis intelligatur, quid sibi velint verba proxime antecedentia, & consequentia. Vid. Schulting. *Jurispr. vet. antej. p.* 406. Hein.

EXSPIRARE, spiritum emittere, seu mori *l.* 22. *D. ad SC. Silan.*

EXSPIRAT caussa criminis *l.* 1. §. *ult. D. de requ. vel. abs.* judicium *l.* 19. *D. sol. matrim.* obligatio *l.* 58. *D. de verb. obl.* id est, vim amittit, & sine effectu esse incipit.

EXSTARE & consumptum, seu exstinctum esse opponuntur *l.* 1. §. *ult. D. de reb. cred. l.* 8. *D.* nec non *exstare*, & in rerum natura non esse, vel desinere esse; alienatum consumtum, vel suppositum esse, ut in *l. ult. C. de secund. nupt.*

EXSTATURUS & heres *l.* 8. *D. quib. ex caus. in possess. eat. l.* 4. *D. de reb. auct. jud. poss. l.* 6. §. 5. *D. de adquir. vel omit. her.* pro exstiturus. Nec analogia huic formæ repugnat, nec veterum auctoritas. Eodem enim modo loquuti sunt Livius, Quinctilianus, ipseque Tullius, ceu docuit Voss. *de analog. lib.* 3. *c.* 20. Hein.

EXSTIMARE pro existimare *l.* 2. *C. Th. de malef.*

EXSTINGUERE ignem *l.* 27. §. 9. *D. ad Leg. Aquil.* incendia *l.* 1. *D. de off. præf. vigil.*

Exstinguere porro negare. Sic *Exstinguere* veneno *l.* 1. *C. de malef.* & ita *Exstingui* pro mori ponitur in *l.* 32. *D. de legat.* 2. *l.* 1. §. 43. *D. de aqu. quotid.*

Exstingui id est, perimi, consumi, intercidere etiam dicuntur actio *l.* 41. §. *ult. l.* 43. §. *ult. l.* 46. *l.* 71. *D. de furt.* beneficium *l.* 13. *D. solut. matrim.* caussa *l.* 28. §. *ult. D. quand. dies legat.* condictio *l.* 58. *D. de solut.* conditio *l.* 96. §. *ult. D. de legat.* 1. constantia debiti *l.* 11. §. 12. *D. de legat.* 3. crimen *l.* 1. *l.* 3. *D. si pend. appell.* donatio *l.* 32. §. 10. *D. de don. int. vir. & ux.* electio *l.* 3. §. 3. *D. de eo quod cert. loc.* fideicommissum *l.* 11. §. 13. *l.* 21. *D. de legat.* 3. institutio *l.* 38. §. 2. *D. de hered.* jus *l.* 1. §. 41. *D. de aqu. quot.* legatum *l.* 53. *D. de cond. & dem.* libertas *l.* 14. §. 19. *de fideic. libert.* mandatum *l.* 12. §. 16. *D. mand.* mora *l.* 91. §. 3. *D. de verb. obl.* nunciatio *l.* 8. §. 1. *D. de nov. op. nunt.* obligatio *l.* 140. *D. de verb. obl.* optio *l.* 10. *D. de opt. leg.* petitio *l. ult. C. de contr. jud.* pignus *l.* 8. §. 12. *D. quib. mod. pign.* pœna *l.* 6. *D. de publ. jud.* quæstio *l.* 1. *D. ne de stat. defunct.* res *l.* 9. *D. de jur. fisc.* servitus *l.* 27. *D. de serv. præd. rust.* stipulatio *l.* 2. *D. de verb. obl.* tutela Ulp. *Reg. tit.* 11. §. 7. venditio *l.* 10. §. 4. *D. de jur. dot.* ususfructus *l.* 3. §. *ult. D. de usufr.*

EXSTIRPARE arbores *l.* 7. §. 3. *D. de dol. mal.*

EXSTITARE pro *exstare* Florentiæ legitur *l.* 1. §. 5. *D. de postul. Exstitat* exemplum ejus. Sed legendum procul dubio *exstat*. Hein.

EXSTRUCTIO ædificii *l.* 14. *D. de don. int. vir. & ux.* monimenti *l.* 11. §. *ult. D. ad Leg. Falcid.* murorum *l.* 6. *C. de oper. publ.* operum *l.* 4. *D. de admin. rer. ad civ. pert.*

EXSTRUERE ædificare passim, ut in *l.* 1. §. 20. *D. de quæst.* pro-

professionem *exstruat* legitur pro instruat.

EXSURGERE in majorem indignationem *l.* 146. *C. Th. de decur.*

EXTA, intestina animalium. *Extorum* præsagia *l.* 2. *C. de pagan.*

EXTENSUS ad malam mansionem *l.* 7. *D. depos.*

EXTENUARE æs alienum *l.* 5. §. 9. *D. de reb. cor.* debitum *l.* 3. *C. commod.* facultates *l.* 5. §. 19. *D. de jur. immun.* legatum *l.* 1. *D. de adim. leg.* rem judicatam *l.* 7. *D. de transact.*

EXTER heres in *l.* 69. §. 1. & §. *ult. D. de legat.* 2. & *l.* 114. §. 15. D. *de legat.* 1. intelligitur, qui ex nomine familiæ testatoris non est. *Extero* restituere, id est, non exceptæ personæ in *l.* 3. §. 4. *D. de legat. præst.* Ab *extero*, id est, non domino *l.* 67. *D. de adqu. vel omitt. her. Extero*, id est, non tutori dato *l.* 19. *D. de test. tut. Exteri*, id est, non conjuges *l.* 52. §. *ult. D. de don. int. vir. & ux. Exteri* alii a servis, & libertis *l.* 12. §. 3. *D. de adm. & peric. tut. Exteri* heredes *l.* 6. *D. de serv. leg.* id est, alii a libertis *l.* 18. §. 3. *D. de alim. vel cib. leg. Exteri* homines, id est, qui non sunt ejusdem corporis, vel collegii *l.* 17. §. 2. *D. de excus. Exterum* possessorem *l.* 1. §. 3. *D. si pars hered. pet.* id est, extraneum, & non coheredem. *Exterus* religionis judæorum, id est, alienus ab eorum religione *l.* 9. *C. de judæis.*

EXTERGERE columnas, pavimenta, podia spongiis *l.* 12. §. 22. *C. de instr. vel instr. leg.*

EXTERMINATUS genitali solo *l.* 1. *C. Th. de fals. mon.* id est, expulsus.

EXTOLLERE, altius tollere in *l.* 5. *D. si serv. vind.*

EXTOLLERE potestatem fascium extra metas propriæ civitatis *l.* 174. *C. Th. de decur.*

EXTORQUERE, ab invito auferre. *Extorquere* illicite *l.* 8. *D. de calumn.* Legatum heredi extorquendum *l.* 4. *D. de Leg. Corn. de fals.* Turpia lucra heredibus extorquenda *l.* 5. *D. de calumn.*

EXTORRIS plerumque pro exsule, vel relegato accipitur *l.* 6. *Cod. Th. de cust. reor.* quasi extra torrem, seu limitem ejectus, ut exsul, qui extra solum. *Torrem* enim veteres limitem, seu terminum dixerunt, Jac. Gothofr. in *Comm. ad d. l.* 6. Qui enim ex civitate pelluntur, *extorres*, ab humanis cœtibus segregantur *l.* 31. 32. *C. Th. de heret.*

Extorris metaphorice pro excluso. *Extorres* sint ab omnibus, quibus inhiaverunt, bonis *l.* 27. *C. Th. de episc.*

EXTRA, præter. *Extra* heredem *l.* 3. §. 8. *D. ad exhib.* ea mancipia *l.* 12. §. 27. *D. de instr. vel instr. leg.* ea ministeria *l.* 12. §. 31. *D. eod. tit.*

Extra, adverbium. *Extra quam si*, erat inter alias clausulas solemnis, qua circumscribi, & concipi solebant exceptiones, ut *l.* 1. §. 16. *D. de flumin.* Vid. Brisson. de formul. *lib.* 5. *c.* 77. *p.* 381. ubi similes formulas ex Cic. *lib.* 6. *ad Attic. Epist.* 1. *de invent. lib.* 1. *c.* 33. & *lib.* 2. *c.* 20. adfert.

Extra ordinem agere dicitur, qui de privatis delictis accusationem criminaliter intendit *l. ult. D. de privat. delict.* cogi dicitur tutor pignoribus captis, vel multæ dictione *l.* 1. *pr. D. de administr. & per. tut. Extra* ordinem de criminibus cognoscit, qui extra antiquum ordinem, moribus

bus legibusque publicorum judiciorum præscriptum, cognoscit *l.* 13. *D. de pœn.* *Extra* ordinem damnandus *l.* 3. *D. de cust. & exhib. reor. l.* 43. *D. de injur.* Ubi *extra ordinem* damnari dicitur, qui per calumniam actionem injuriarum instituerit, nam jure legitimo calumnia dumtaxat in publicis judiciis vindicatur *l.* 1. §. 2. *D. ad SC. Turpill.* *Extra* ordinem exsequi decreta sua, sententiasve dicuntur prætores, quum adparitorum, ministrorumque suorum, vel, si res postulet, militum manu exsequuntur arg. *l.* 1. §. 2. *D. si ventr. nom. mul. l.* 3. *D. ne vis fiat ei, qui in possess. l.* 50. *D. de evict* quod civiliter & ordine per arbitros, judicesque datos expeditur *l.* 15. *D. de re judic. l. ult. D. de judic.* *Extra* ordinem fieri in *l. ult.* §. *ult. D. quod met. caus.* dicitur, quod per adparitoris jussionem, cognitione non habita, extorquetur. Nam recte, atque ordine per judicem id fit. *Extra* ordinem jus dicitur, prætore, præsideve cognoscente *l.* 5. §. 1. *D. de extr. cogn. l.* 2. *D. ex quib. caus. major. l. ult. C. de sent. quæ sin. cert. quant.* Quales caussæ in quibus ipsi magistratus, judice pedaneo non dato, cognoscebant, recensentur *l.* 2. *D. fer.* Alias qui Romæ vel quasi magistratus, vel *extra* ordinem jus dicunt *l.* 7. *D. de offic. proconf.* hi erant, qui magistratus legitimi, vel ordinarii non erant, sed utilitatis caussa extra ordinem constituebantur *l.* 2. §. 33. *D. de orig. jur.* *Extra* ordinem stellionatus nomine plecti *l.* 36. *pr. D. de pignorat. act.* id est, coercitatione extraordinaria, qualem habet Stellionatus *l.* 2. *D. Stellion.* Scilicet extra ordinem pœna est; quæ non a Lege, sed a judice definita est; quemadmodum dicuntur extra ordinem æstimatione judicis puniendi in *l.* 3. *C. de his qui accus. non poss.*

EXTRAHERE præter notissimam significationem est *protrahere*. Sic *extracta* in longius cognitio Plin. *lib.* 3. *epist.* 9. *Extractum* judicium in id tempus *l.* 8. *D. ad exhib.* *Extrahere* negotium *l.* 6. *D. de carb. edict.* *Extracta* res per adpellationem *l.* 42. §. *ult. D. de bon. lib.*

EXTRANEUS postumus apud Justin. §. 26. *Inst. de legat.* & *alienus* idem valent, extraneusque accipitur, qui suus testatori heres non est, vel inter suos non est nasciturus. Et ita Theophil. *in pr. Inst. De bon. possess.* ἀλλότριος, ait, ποστουμός, τουτέστι ὁ μὴ τικτόμενος μοι σοῦος; *Extraneus postumus, id est, non mibi natus suus heres.*

Extranei, qui non ejusdem provinciæ, aut civitatis *l.* 3. *D. de offic. præsid.*

Extranei alii ab adfinibus in *l.* 84. *D. de jur. dot.* alii a cognatis in *l.* 19. *C. de jur. delib.* Et hinc *extraneus* intelligitur etiam pater adoptivus post emancipationem *l.* 55. §. *ult. D. de rit. nupt.* immo omnis, qui non est ex necessariis personis *l.* 60. *D. de pact. l.* 6. *D. de lib. causs. l.* 28. §. 8. *D. de pœn.* Aliquando extranei dicuntur non coheredes *l.* 1. §. 3. *D. si pars hered. pet.* Aliquando omnes præter conjuges *l.* 24. *D. de don. int. vir. & ux.* ac proinde *jure extranei*, & *jure mariti* opponuntur *l.* 13. §. 4. *D. ad Leg. jul. de adult.* & hoc sensu extraneæ mulieres in *l.* 44. *C. Th. de Episc. quæ est l.* 19. *C. Just. eod. tit.* dicuntur, quas Græci συνεισάκτας, vel ἐπεισάκτους, alii ἀγαπητὰς vocabant, quæ neque uxores, neque concubinæ, sed tertii generis, quas nec sobolis, nec libidinis, sed pietatis stu-

studio, domi habebant clerici. J. C. de Maurize *Elect. jur. canon. lib.* 1. *tit.* 41. Cujac. 12. *obs.* 29. Iis opposita multarum synodorum ac conciliorum decreta, veluti *Ancyrani can.* 19. & *Nicæni can.* 3. ubi Episcopis, Presbyteris, ac Diaconis interdicitur consuetudine *συνεισακτω* mulieris, nisi sit mater, soror, aut amita, aut persone talis, ut omnem suspicionem effugiat. Quem canonem firmat Justinianus *Novell.* 123. c. 29. *Novell.* 137. c. 1. Addendi *Synod. Tolet.* 4. *can.* 42. & 43. *Carthag.* 1. c. 3. *Ilerdens.* c. 15. *Hispalens.* 1. c. 3. *Brachar.* 3. c. 5. De iis mulieribus frequenter scriptores ecclesiastici. Vid. Euseb. *lib.* 7. *hist. eccl.* c. 24. Epiphan. *hæres.* 67. 63. 78. At nemo eas elegantius, quam hoc epigrammate descripsit Gregor. Nazianzenus:

Τας δε συνεισακτους, ως δη φασκουσιν απαντες,

Ουκ οιδ' ειτε γαμῳ δωσομεν, ειτ' αγαμοις

Θησομεν, ειτε μεσον τι φυλαξομεν, ου γαρ εγωγε.

Καν με λεγητε κακως, πραγμα επαινεσομαι

Extraneas mulieres, uti vocant omnes,

Nescio utrum nuptis demus, an innuptas

Ponamus, an medium quid servandum sit. Non ego

Si mihi vel maledixeritis, rem laudaverim. *Hein.*

Aliquando *extraneus* dicitur alius a creditore *l.* 55. *D. ad Leg. Aquil.*

Aliquando omnes non domestici sunt *extranei l.* 1. *D. de SC. Silan.* Sed & *extraneum* aliquando relatione facta ad dominum accipere debemus, ut *l.* 31. §. 2. *D. de Aedil. edict. l.* 24. *D. locat.* Itaque *extraneus*, & dominus opponuntur *l.* 16. §. 3. *D. de pœn.* nec non *extraneus*, & dominus proprietatis *l.* 3. §. 5. *D. de itin. actuq. priv. Extraneus* creditor servi, si non dominus crediderit *l.* 1. *D. de tributor.* Similiter extranei respectu dominorum dicuntur *l.* 27. §. 11. *D. ad Leg. Jul. de adult. l.* 41. *l.* 51. *de pec.*

Porro passim memorantur *extranei* oppositi fidejussoribus, ut *extraneus* defensor *l.* 5. §. 4. *D. judic. solv. extraneus* emptor ad differentiam fidejussoris *l.* 50. §. 1. *D. mand.*

Noti quoque *extranei* heredes in *l.* 33. *D. de excusat. l.* 64. *D. de rit. nupt. l.* 2. §. 15. *D. de hered. vel act. vend. l.* 38. §. 3. *D. de legat.* 3. quales intelliguntur quicunque testatoris juri subjecti non sunt §. 3. *Inst. de hered. qual. & dif.* Unde non Caii ipsius, sed interpolatoris manus esse suspicari licet verba hæc *lib.* 2. *Inst tit.* 3. §. 6. extraneos heredes definientis, qui nullo propinquitatis gradu testatori junguntur, sed eos pro arbitrio quisque heredes scribit. Nam & emancipati pro *extraneis* habentur, licet naturali vinculo contineantur. *Hein.*

Extraneus homo alius a liberto in *l.* 8. *D. de obs. par. & patr. præst.*

Obtinuit etiam, ut omnes præter patrem, & maritum extranei dicantur *l.* 4. *D. ad Leg. Jul. de adult. l.* 4. *D. de confirm. tut.* Et ita in quæstione dotium *extranei* sunt omnes, citra parentem virilis sexus in potestate habentem mulierem dotandam *l. un.* *v. extraneum C. de rei ux. act. toll.*

Extranei porro, qui non sunt in potestate *l.* 10. §. *ult. D. de leg. Cornel. de fals.* Sed & sociis opponi *extraneos* animadvertimus *l.* 3. *C. comm. divid.*

Extranei etiam opponuntur tutoribus *l.* 6. *D. de auct. & consens. tut. vel cur. l.* 54. *D. de admin. & per. tut.*

Denique extraneus est, qui non est

est venditor *l.* 10. *D. commun. prædior.*

EXTRAORDINARIÆ actiones, salarii nomine *l.* 52. §. 2. *D. de act. emt.* Quo nomine nuncupantur. & eæ actiones utiles, quæ ex caussa interdicti hodie redduntur §. *ult. Inst. de Interd.* Qua de caussa *rubrica de interdictis* sic a Triboniano in Pandectis concepta est: *De interdictis, sive de extraordinariis actionibus, quæ pro his competunt.*

Extraordinarium auxilium. Hoc nomine venit etiam restitutio in integrum *leg.* 16. *D. de minor.* quod tota penderet ex prætoris cognitione *l.* 24. *in fin. D. eod. tit.* Nam

Extraordinariæ cognitiones dicebantur, quas prætores, præsidesve præter usitatam officii sui consuetudinem suscipiebant *l.* 1. *& passim D. de extraord. cognit. l.* 2. *D. ex quib. caus. maj. l.* 1. §. 28. *D. de exercit. act. l.* 12. *pr. D. de religios.*

Extraordinarium commodum *l.* 239. §. 3. *D. de verb. signif.*

Extraordinaria crimina a privatis separantur *l.* 3. *D. ad SC. Turpill.* Sic autem adpellantur crimina, de quibus quæstio lege nulla constituta est. Proinde nec certa aut legitima poena vindicantur, sed arbitrio judicis coercentur *l.* 1. *C. ubi de crim. ag.* qualia sunt abigeatus, sepulcri violati, stellionatus, expilatio hereditatis, effractura, & alia, de quibus libro Pandectarum 47. agitur. Sed & omnia admissa, quæ nullam legitimam habent defensionem, coercitionemve *extra ordinem* coercentur, pro æstimatione judicis poena imposita *leg.* 8. §. 2. *D. de religios. l.* 1. §. 6. *v. qui adversus D. de postul. l.* 4. *D. de custod. & exhib. reor. l.* 11. *in fin. D. de accus. l.* 1. §. 8. *D. de his, qui effud. vel dej. l.* 3. *C. de his, qui accus. non poss.* Vetus Glossarium Græcum: Ἔξω τοῦ τετυπωμένου, ἢ παρὰ τοῦ δικαστοῦ τυπωθεῖσαν τιμωρίαν, *Extraordinaria* crimina, vel quibus a judice poena statuitur. Et huc pertinet *extraordinaria* exsequutio in *l.* 3. §. 1. *D. ne vis fiat ei. l. ult. C. de crim. stellion.*

Extraordinariæ Indictiones *l. ult. C. de muner. patrim. l.* 11. *C. Th. de extraord. & sordid. mun.* quæ extra ordinem imperantur *l.* 6. *D. de vac. mun.* quæ non a Lege SC. vel constitutionibus principum, sed ex improviso per magistratus injunguntur *l.* 8. §. 3. *D. de vacat. mun.*

Extraordinaria judicia, in quibus conceptiones formularum non observantur *l.* 47. *D. de negot. gest.* Et hæc sola hodie in usu esse, ordinariis sublatis, Justinianus tradit in §. *un. Inst. de success. subl. quæ per bon. vend. fieb.* & §. *ult. Inst. de interd.*

Extraordinaria poena in §. 10. *Inst. de injur.* cujus arbitrium officio judicis permittitur *l. ult. C. de injur. l.* 43. *l. ult. D. eod. tit.*

Extraordinariæ persequutiones, quarum cognitio ad ipsum Prætorem pertinebat; veluti de fideicommissis *l.* 178. §. 2. *D. de verb. signif.* Non enim per formulam fideicommissa jure ordinario, sed apud prætorem petebantur, ut Ulpianus *Regul. tit.* 24. §. 12. scribit. Quod & indicat *l.* 83. §. *ult. D. de hered. inst. l.* 4. *D. quib. ad libert. procl. l.* 68. §. 6. *D. de legat.* 3. *l.* 29. *D. de usu & usufr. leg. l.* 41. *D. de bon. libert. l.* 43. *D. de act. emt. l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur. l.* 2. *C. qui pot. in pign. l.* 2. *Cod. si adv. libert.*

Extraordinarium remedium *l.* 12. *D. ut in possess. legat.* quod non ex edicto prætoris, sed pro-

prio

prio ac speciali ejus decreto proficiscitur.

Extrarius, *a*, *um* pro extraneo in *l. 39. §. 1. D. ad Leg. jul. de adult. l. 55. D. ad SC. Trebell. l. 43. §. ult. D. de damn. infect. l. 17. D. de quæst. l. 78. §. 3. D. de legat. 2. l. 28. §. 1. D. de excus. l. 36. D. de bon. libert. l. 10. D. de manum. testam. l. ult. D. locat.* Quinctilian. *Declam.* 325.

Extrema suffragia in *l. 1. C. Th. de scenic.* sunt sacramenta, quæ in extremo positis indulgebantur. Jac. Gothofr. *in not. ibid.*

Extrema voluntas, id est, suprema *l. 2. C. quand. nupt.* unctio, vid. *unctio*.

Extremo adverbialiter pro ultimum. *Extremo* mortuus *l. 83. §. ult. D. de legat.* 3. Huic adverbii formæ non modo analogia adsistit, quæ non minus dici patitur *extremo*, quam postremo, sed & auctoritas ipsius Ciceronis, cujus hoc fragmentum ex Pisoniana servavit Asconius: *Prius enim Gallus, dein Gallicanus, extremo semel Placentinus haberi captus est*. Vid. Ducker. *de lat. vet. ICtor. p.* 417. Hein.

Extricatæ margaritæ *l. 27. §. 30. D. ad Leg. Aquil.* id est, perpurgatæ, & mundatæ.

Extrinsecus. Ipsius rei persequutionem extrinsecus habet *§. ult. Inst. de oblig. quæ ex delict.* id est, extra, & præter actionem furti.

Exuberare dicitur debitum *l. 6. C. de solut.* fides *l. 3. C. pro soc.* fructus quantitas *l. 27. §. ult. D. ad SC. Trebell.*

Exvehendas merces conducere *l. 5. D. ad exhib.*

Exuere, se actionibus *l. 2. D. de sent. pass.* crimine *l. 19. de his, qui accus. non poss.* Exui delictis *l. 2. §. ult. D. de capit. minut.* Ita quoque Chrysostomus *homil. 2. in epist. ad Rom.* το τε εγκλημα αποδυσαμενος της βαθυμιας, exuens crimen desidiæ. Josephus 2. *αλωσ. cap.* 8. αποδυσαντο τας προς βασιλεις αιτιας, exuens culpam apud Reges, &c. *Exui* facultatibus *l. 3. §. 3. D. de admin. & per. tut.*

Exul, ait Quinctilianus *Declam.* 366. dictus, *quasi ex solo patris expulsus*. Non. Marcell. *Exules dicuntur extra solum*.

Exulare in exsilio agere *l. 2. §. 4. D. de orig. jur. l. 7. §. ult. D. de cap. min.*

Exustionibus flammarum mancipari *l. 2. C. de fals. monet.*

Eudo servus *l. 60. D. de manum. testam.*

F.

Faba, non arista, sed siliqua continetur, & numeratur in frugibus *l. 77. D. de verb. signif.*

Faber opifex passim in legibus. Dubia lectio *leg. 235. §. ult. D. de verb. signif.* ubi Florentiæ: *Fabros ignarios dicimus non eos dumtaxat, qui ligna dolarent, sed omnes, qui ædificarent*, ut nescias, L an T exciderit e vocabulo *ignarius*. Tignariorum certe fabrorum meminit Cic. *de clar. or. c.* 73.

Fabri etiam inter opifices castrenses recensentur *l. ult. D. de jur. immun.* & apud Veget. *lib. 2. de re milit. c.* 11. quibus qui præerat, *præfectus Fabrorum* vocabatur, ut vel ex una Cæsaris ad *Oppium Epistola*, quæ Epistolis Ciceronis *ad Attic. lib. 3. Epist.* 8. inserta est, abunde comprobatur. Vegetius, illo, quem modo citavi, loco, postquam de fabris carpentariis, balistariis, structori-

ctoribus, aliisque id genus, quos unaquæque legio habebat, opificibus differuit, subjicit: *Horum erat judex proprius, præfectus Fabriorum*: etsi *Fabrum* non *Fabrorum* in usu fuisse Cic. *in Oratore* c. 46. testatus.

FABIA Lex *de plagiariis*, quæ propter notam litterarum B. & V. fraternitatem sæpe in *Faviam* transiit. Hanc quidem male *Fiaviæ* nomine nuncupant, quo vitio recentiora Codicis Justinianei exemplaria quædam emendatorum beneficio laborant, non in inscriptione modo *rubricæ ad Leg. Fab. de plagiar.* sed & in contextu *l.* 1. 2. 3. 4. 5. 9. *C. eod. tit.* Pertinet autem lex hæc ad eos, qui liberos homines, vel servos alienos scientes dolo malo supprimunt. Proinde in *l.* 51. *D. pro soc.* Ulpianus socium, si plagium fecit, vel suppressit, *Fabia* teneri, pronunciat. Unde & Legis Fabiæ crimen *suppressi mancipii* crimen vocatur *l.* 3. *D. ad Leg. Fab. de plagiar.* Hac lege etiam tenetur, qui liberum hominem sciens vendit, donat, vel in donum dat, item, qui ex earum qua caussa, sciens esse liberum, acceperit, in eadem caussa habetur *l.* 1. *l.* 4. *D. ad Leg. Fab.* Quæ præter hæc eadem Lege cauta fuerint, exponit *l.* 6. *§. ult. D. eod. tit.*

FABIANA, vel, ut sæpe scribitur, *Faviana* actio. Ea patronus utitur ad revocanda, quæ in fraudem ejus a liberto alienata sunt *l.* 38. *C. de usur.* *l.* 16. *D. de jur. patron.* *l.* 2. *D. si a parente quis manumiss.* *l.* 1. § 6. & *seq.* *l.* 2. *l.* 3. §. 2. *D. si quid in fraud. patron.* Hæc *Fabiana formula* vocatur a Paullo 3. *Sent.* §. 1. & *Fabianum* judicium *l.* 1. §. 26. & §. 22. *D. si quid in fraud. patron.* Ejusdem rei gratia comparata est *actio Calvisiana*. Et hinc eæ actiones sub alternatione plerumque in eadem caussa nominantur *l.* 2. *D. si a parent. quis manum.* *l.* 1. §. 11. *l. ult. D. si quid in fraud. patron.* Sed inter eas hæc una differentia intercedit, quod *Fabiana* locum habet, ubi libertus testamento facto decessit, *Calvisiana*, ubi intestatus mortuus est, quemadmodum colligitur ex *l.* 3. §. 2. 3. *D. si quid in fraud. patron.* & *l.* 2. *C. eod. tit.* Alienationes autem, in fraudem patronorum factæ, illis actionibus usque ad debitam portionem revocantur.

FABIUS. *Cilo* præfectus urbi *l.* 1. *D. de offic. præf. urb.* *l.* 6. *D. de interd. & releg.* De eo etiam supra in *Cilo* quædam dicta sunt. Hunc inter eos, quos Severus Imp. ditavit, numerat Sex. Aurel. *Epit. Cæs.* c. 20. Ac plane eum Severus *amicum suum* vocat in *l. ult. D. de offic. præf. vigil.* Gessit autem consulatum cum Libone, ut ex Cassiodori *Catalogo Consulum* patet, & ex subscriptione *l.* 1. *C. si cert. pet.* *l.* 2. *Cod. de excus. tut.* Et his Coss. ludos sæculares editos Romæ esse, refert Censorin. *de die natal.* c. 17. Quamquam, quo anno Commodus cæsus est, consulem eum fuisse designatum, docet Lamprid. *in Commod.* c. 20. De hoc *Cilone* hæc Spartian. in *Antonin. Caracal.* c. 4. scribit: *In summum discrimen etiam Cilo, iterum præfectus, & Consul venit, ob hoc, quod concordiam inter fratres suaserat.* Bis fuit consul, suffectus primum anno Christi 193. cum Flavio Claudio Sulpiciano, Pertinacis socero, postea ordinarius cum Libone anno 204. Ejus nomen integrum præfert inscriptio apud Gruter. *p.* 406. *L. Fabio M. F. Galer. Septimino Ciloni Præf. Urb. C. V. Cos. II.* quamvis Boissardus *Part.* 5. *antiq. p.* 72. eamdem præ-

ferens inscriptionem pro *L. Fabio*, *M. Fabio* scripserit.

F A B R I C A, confectio cujuscumque operis. Hinc Romanæ civitatis *fabrica* apud Cassiod. *lib.* 5. *Var.* c. 21. itemque *Romulee fabrice lib.* 7. c. 6. opera publica significant, atque ita publicas, & privatas fabricas accipe ejusdem *lib.* 7. *Epist.* 17. Sic *Fabricæ* horreorum, vel stabulorum *l.* 12. *C. de oper. publ.* id est, extructiones *l.* 13. *Cod. Th. de prat. & quæst. publ. Fabrica* formæ, id est, aquæ ductus *l.* 1. *C. Th. & Justin. de aquad.* insulæ *l.* 3. § 7. *D. de eo quod cert. loc. Fabricæ* optio *l. ult. D. de jur. immun.* publicæ fabricæ gratia *l.* 30. *Cod. Th. de oper. publ.*

Fabricæ etiam speciatim sunt armorum officinæ, ut ostendit Justinianus *Novell.* 85. *c.* 1. his verbis latine e græco versis: *Placuit, ne privatus quis arma fabricet, sed illi solum arma conficiant, qui in publicas armorum officinas, ἢ ταῖς λεγομέναις φαβρίκαις easque, quæ fabricæ dicuntur, adsumti sunt.* Fabricæ autem in Imperio Romano præcipue erant in Illyrico quinque, in Italia sex, in Galliis octo, erantque sub dispositione magistri officiorum, quemadmodum Notitia docet. Veteres quoque in Legionibus *Fabricas* scutarias, loricarias, arcuarias habuisse, in quibus sagittæ, missilia, cassides, omniaque armorum genera fabricarentur, Veget. *lib.* 2. *de re milit.* c. 11. tradit. Ceterum publicæ illæ fabricæ, in quibus armis faciendis Fabricenses insudabant, sacræ vocantur *l.* 6. *C. de fabricens.* iisque & servos publicos deputatos fuisse, ostendit *l. ult. Cod. de fure.*

Fabrica ecclesiæ *c. futuram causs.* 12. *qu.* 1. *c. fabrica de consecr. dist.* 1. & not. per Archidiac. *extra de relig. & ven. sanct. c. uno, super verbo fabrica lib.* 6. *& c. ult. de his, quæ fiunt a major. part. cap.*

F A B R I C E N S E S *tit. Cod. Just. & Th. de fabricens.* hi sunt, qui in sacris fabricis operantur, & arma cudunt; qui *armorum factores*, & *artifices* vocantur a Cassiodoro 7. *Var.* 19. & *fabri armorum lib.* 7. *cap.* 18. quorum æque, ac tironum brachiis stigmata inusta fuisse, docet *l.* 3. *C. de fabric.* Fabricensium corpus *Nov. Th. & Valentin. de bon. fabricens.*

F A B R I L E S operæ, quæ sint Vid. intra in *Opera*.

Fabrilem exercitum pro fabrorum corporibus, & collegiis, dixit Cassiod. *lib.* 7. *Var. c.* 5.

F A B U L A a *fando*, dicta in genere designat narrationem, quæ potest esse vel *ficta*, ut fabulæ Æsopi, quo sensu Paullus *l.* 3. *D. si pars hered. pet.* vocabulo utitur, vel vera, ut apud Sueton. *Domitian. c.* 15. Eodem modo & græcum μυθος non modo fictum, sed & omnem sermonem designat, idemque est ac λογος, quemadmodum μυθίζειν, *dicere*, *loqui*. Nimirum veteres, quamvis permultas circumferri fictas narratiunculas, animadverterent, omnibus tamen veri quid omnino inesse credebant, quippe historiis poëtarum ingenio interpolatis. Palæphat. *de incredibil. in præf. p.* 8. *edit. Tho. Gale.* hæc ait latine versa: *Equidem sentio, talia minime esse posse, quæ narrantur: hæc autem collegi, quod, si minus facta essent, non item narrarentur. Facta autem quædam poetæ, & fabulatores ad incredibilia, & miranda magis, deflexerunt, ut homines obstupescerent.* Hinc permultas fabularum veterum origines, latitantesque sub illo spatio veras historias feliciter in lucem protraxerunt Sam. Bochart, *in Phaleg.*

reli-

reliquisque operibus, & Jo. Cleric. tum in *Not. ad Hesiod.* tum in *Bibliotheca universali & selecta*, non æque ubique feliciter Dan. Huetius *in Demonstr. Evang.*

In jure nostro Fabula modo pro ficta narratiuncula accipitur, ut *l. 1. C. Th. de rapt. virg.* Fabulis nutricum, & pravis suasionibus sæpe deluduntur, parentum custodiæ modo.

Quilibet sermones inutiles *fabulæ* vocantur. Non tiberatis fabulis sæpe recreata actio *l. 1. §. 1. C. de annal. except.* Eodem sensu accipiendus Justinianus, dum *§. 3. Inst. proœm.* conscriptarum suis auspiciis institutionum hanc reddit rationem, ut cupida legum juventus *prima legum cunabula non ab antiquis fabulis*, sed ab Imperiali splendore adpeteret. Vid. Ulr. Huber. *Digress. lib. 1. c. 4.*

FACERE accipientis *l. ult. D. de condict. caus. dat. l. 53. D. de condit. & dem. l. 2. D. de mort. caus. don.* id est, facere, ut accipiens habeat.

Facere damnum, quod alias est dare *l. 51. D. de reg. jur.* aliquando tamen est pati *l. 56. D. de legat. 1.*

Facere vitium. Vid. infra *vitium*.

Facere, pro morari. Servus fugerat, & annum in fuga *fecerat*, id est, moratus fuerat *l. 14. §. 3. D. de statul.* Facere diem *l. 11. §. 5. D. ad Leg. jul. de adult.* Senec. *Epist. 66. Quamvis autem paucissimos una fecissemus dies.* Ubi frustra textum sollicitant Muretus & alii, quum phrasim latinam nec inelegantem esse, jam pridem ostenderit Jo. Frid. Gronov. *ad locum illum Senecæ.* Vetus inscriptio apud Reines. *Class. 20. 216. Venerosa quæ vixit annos 30. & mens. 2. cum marito fecit annos 13. m. 5. & d. 28.* ubi & similia produxit laudatus Reines. *in Commentar.*

Facere pro exercere. Sic *facere* argentariam *l. 24. §. 1. D. de edend.* artem *l. 37. D. de oper. libert.* medicinam *l. 26. D. eod. tit.*

Facere alias significat solvere, præstare: Facere ergo posse, vel non posse intelligitur, qui solidum solvere potest, vel non potest *l. 21. §. ult. D. rer. amot. l. 23. l. 81. D. pro soc. l. 3. D. de pecun. constit. l. 8. l. 6. D. de condict. indeb. l. 24. §. 1. & passim. D. eod. tit. l. 37. D. de neg. gest.* In quantum vero *facere potest*, & *in solidum conveniri* opponuntur *l. 33. D. de don.*

Facere admittere, vel perpetrare, veluti *facere* adulterium *l. 12. D. ad Leg. jul. de adult.* facinus *l. 27. §. ult. D. ad Leg. jul. de vi publ.* furtum *l. 7. l. 18. D. ad Leg. jul. peculat.* & alia *passim*.

Facere totum, elegans loquutio, qua quem omnia posse, vel rei cardinem in aliquo verti, indicatur. Ulpianus *l. 35. §. 3. D. de hered. inst. Facit quidem totum voluntas defuncti.* Ita & auctor de bello hispan. *c. 28.* loquitur: Ita hac opinione fretus totum se *facere* posse existimabat. Vid. Ducker. *de Latin. vet. JCtor. p.* 373. HEIN.

Facere, parere Legi. *Facere* jussus, ut centum habeam, centum cogendus est dare *l. 73. D. de legat. 1.* His enim verbis idem fere significatur, quod in *l. 121. D. de reg. jur.* Qui non *facit*, quod *facere* debet, videtur facere adversus ea, quia non *facit*, id est, quia legi non paret.

Facere sub custodia est efficere, ut quis sub custodia sit, vel in custodiam mittere *l. 2. §. ult. D. de custod. & exhib. reor.* ubi vid. Cujac. *in Papiniano*.

Facito & *Fac*, inter quæ id discrimen observat Cujacius in *l. 32. D. de usufr. leg.* ut qui dixit *fac*, properat, enixumque de-

 side-

ſiderium indicet, qui *facito*, etiam morari alterum aliquantum ſinat.

FACIES domus *l.* 3. *C. de ædif. privat.* locorum *l. ult. D. de term. mot.* patrimonii *l.* 55. §. *ult. D. de admin. & per. tut.* id eſt ſtatus adparens. Prima facie *l.* 10. *D. de alim. & cib. leg.* id eſt, prima fronte.

Facies, vultus in numis expreſſus, Et ita *faciei habitus* accipi debet in *l.* 1. *C. Th. ſi quis ſolid. circul.*

FACILIS pronus, Facillimus quiſque ad jusjurandum decurrit *l.* 3. *pr. D. de jurejur.*

FACINOROSI homines *l.* 3. *D. de juriſd.*

FACINUS, crimen, delictum, maleficium; & ſcelus ſignificat *l.* 20. *D. de obl. & act.* Facinoris atrocitas *l.* 1. §. 43. *D. de vi & vi arm.*

FACTIO teſtamenti, id eſt, confectio. Vid. infra ſub voce *teſtamentum*.

Factio, grex ludionum. *Factio* enim, ut ait Feſtus Pomp. *& factioſus honeſta vocabula erant. Unde adhuc factiones hiſtrionum, & quadrigariorum dicuntur.* Sane in Circenſibus honeſto vocabulo aurigarum, agitatorumque in contrarias partes diviſi greges *factiones* adpellabantur *l.* 1. *Cod. Th. de equ. curul.* Erant autem hæc pannorum coloribus, verbi gratia *Praſino & Veneta* diſtinctæ *factiones*. Suet. *in Domit. c.* 7. *Duas circenſibus Græcorum factiones aurati, purpureique panni ad quatuor priſtinas addidit.* Unde colligitur, non duas tantum, ſed quatuor, & eo plures factiones aurigarum Romæ fuiſſe, contra quam plerique ſentiunt. Quod & Xiphilinus *in Nerone p.* 717. *ſeq.* notat; Idem Sueton. *in Vitell. c.* 14. *Quoſdam & de plebe, ob id ipſum, quod Venetæ factioni clare maledixerant, interemit.* Sic & *Venetam factionem* interpretabimur in inſcriptione, quæ Danii exſtat in Hiſpania, & *factionem Praſinorum* apud Gruter. *Inſcript. p.* 337. & 338. & apud Suet. *in Calig. c.* 55. At hæ *Praſinorum*, ac Venetorum factiones demum diſtracta in partes plebe tantam conſequutæ ſunt potentiam, ut ipſi imperio eſſent formidabiles. Auctor eſt Victor Tununenſ. *Praſinorum, Venetorumque turbas adverſus Anaſtaſium Imp. unitas, inter mille injurias, atque mala, incendium miſiſſe in urbem, combuſtamque eſſe civitatem ἀπὸ τῆς χαλκῆς uſque ad Conſtantini forum, ſupra longitudinem plateæ columnarum* 94. Quod malum eo tempore non modo Conſtantinopoli, ſed per omnes urbes graſſatum eſſe, refert Cedrenus *in Juſtino p.* 299. Et notum eſt, quum Juſtinianus & Theodora Venetiis favere dicerentur, parum abfuiſſe, quin a Praſinorum factione everterentur. Rem fuſius enarrat Procop. *in Anecdot. p.* 27. *ſeq.* quamvis ſuo more injurius in Juſtinianum, quem omnium earum ſeditionum veluti flabellum fuiſſe contendit, quum jam ab aliquot ſeculis adflixiſſent rempublicam, & jam eo uſque increviſſet malum, ut ei impar eſſet legum ſeveritas. *Hein.*

Quum ergo tot turbas illi agitatores darent, non mirum eſt, *factionis* vocabulo, obſervante Feſto, demum *ſeditiones, & arma* dici cœpiſſe. Non. Marcell. *Factio* dicitur malorum conſenſus, & conſpiratio. Hoc ſenſu reperimus *factionem* cruentam *l.* 6. §. 9. *D. de injuſt. rupt. irrit.* factionum duces *l.* 16. *D. de adpell.* *Factio* Palmyrena *l.* 4. *C. de ingen. manumiſſ.* id eſt, motus, ſeu rebellio Palmyrenorum in Syria gentis, quam adverſus Imperatores arma moviſſe, vel exemplo Zenobiæ ab Aureliano victæ, & in trium-

triumpho ductæ, liquet. De ea Zosim. *lib.* 1. *c.* 58. *seq.* Vopisc. *in Aureliano c.* 31. 33. *& seq.* Trebell. Pollio *de trig. tyrann. c.* 30.

FACTIONARIUS, qui præerat factionibus agitatorum *leg. ult. C. Th. de equ. cur.*

FACTIOSUS. Factiosa familia *l.* 13. §. 2. *D. de publican.*

FACTITARE *l.* 7. §. 8. *D. quib. ex cauf. in possess. eat*

FACTOR, qui scelus admittit *l.* 6. §. 2. *D. de re mil. l.* 7. *D. de custod. reor.* Factores sceleris *l.* 1. §. 17. *D. de SC. Silan.* Proprium Jurisconsultis hac notione vocabulum. *Malefactor* tamen dixit Plaut. in Bacchid. *Act.* 3. *sc.* 5. *v.* 11.

FACTUM idem quod actum, idque juri plerumque opponitur *l.* 170. *D. de verb. obl.* Hinc illa: Ea res *facti*, non juris est *l.* 1. §. 1. *D. de adquir. possess.* *Facti* magis, quam juris sunt solutio, venditio, traditio *l.* 7. §. *ult. D. de curat. furios.* Legatum in annos, vel menses singulos, vel habitationis in *facto* potius, quam in jure consistit *l.* 16. *D. de cap. minut.* In stipulationibus jus continetur, in pactis factum versatur *l.* 27. §. 2. *D. de pact.* id est, in illis magis id spectatur, quod ex apicibus juris est, quam id, quod reipsa actum est, in pactis magis id, in quod paciscentes convenerunt. Ita Quum dicimus, servum debere, vel servo deberi, *factum* magis demonstramus, quam ad jus civile referimus obligationem *l.* 41. *D. de pecul.* In stipulatione *habere licere*, non *factum* sed jus vertitur: De *facto* an de jure controversia fuerit *l. ult. D. de jurejur.* Alibi (puta in confessoria) de jure alibi de *facto*, ut in interdicto de itinere, quæritur *l.* 2. §. *ult. D. si serv. vind.* Facti est possessio *l.* 8. §. 5. *D. si is, qui testam. lib. l.* 1. §. 1. *D. de adquir. poss.*

In *Factum* actiones quædam vocantur, e. g. actio, quæ datur patrono adversus libertum, a quo contra edictum prætoris in jus vocatus sit *l.* 25. §. 1. *D. de oblig. & act.* At plene quas actiones prætor ex sua jurisdictione introduxit, ut loquitur Justinianus in §. 12. *Inst. de act.* generali in *factum* actionum nomine adpellantur *l.* 3. §. 1. *D. naut. caup. & stab. l.* 3. *D. de eo, per quem fact. l.* 13. *l.* 14. *D. de lib. caus.* Aliæ ejusdem nominis, ubi vulgaria, atque usitata actionum nomina deficiunt, adcommodantur. Cessantibus enim judiciis proditis, & vulgaribus actionibus, quum proprium nomen invenire non possumus, descendimus ad actiones, quæ in *factum* adpellantur *l.* 1. *D. de præscr. verb.* Qui actionum non plenus numerus esset, ideoque plerumque in *factum* actiones desiderantur, sed & actiones, quæ legibus proditæ sunt, si lex justa, ac necessaria sit, supplet prætor in eo, quod legi deest, quod facit in Lege Aquilia reddendo actiones in *factum*, adcommodandas legi Aquiliæ *l.* 11. *D. eod. tit.* Glossarium vetus græcum, juxta latinam interpretationem: Quum numero plures sint *in factum actiones*, eæ quatenus variis factis adcommodantur, varia habent judicia. Ait enim Papinianus: Cessantibus enim judiciis . . . Aliæ vero earum prætoriæ sunt, proditæ, sic ubi speciem aliquam neglexit Lex Aquilia, veluti si neque corpore, sed alio modo nocitum, ut si quis misericordia motus vinctum solverit, & aliis multis casibus. Atque ita interdum fit, ut quamvis *ad exhibendum* agi non possit, *in factum* tamen actio datur, ut ait *l.* 4. §. 14. *D. ad exhib.* similiterque in *l.* 9. §. 4. *D. eod. tit. l.* 23. §. 5. *D. de rei vind.* Exemplum dabit *l.* 63. *D. de legatis.* Itemque deficiente vindicatione *in factum* actione petitori extra ordinem

 sub-

subvenitur *l. 6. D. de rescind. vend.* In quibus præterea caussis *in factum* actiones habeant locum, discet lector ex *l. 55. D. de adquir. rer. dom. l. 15. §. 34. l. 18. §. 15. D. de damn. inf. l. 11. §. 17. & §. 12. D. de Ædil. edict. l. 52. D. de rei vend. l. 8. §. 1. D. de precar. l. 3. D. ne vis fiat ei l. 50. §. ult. l. 66. §. 4. D. de furt. l. 10. D. quæ in fraud. cred. l. 5. D. de obseq. par. l. 13. D. de obl. & act. l. 9. §. ult. D. quod fals. tut. l. 63. l. 77. §. 2. D. de leg. 2. l. 5. C. de revoc. iis, quæ in fraud.* Nec rei persequutoriæ, sed & pœnales sunt *in factum* actiones *l. 12. D. de in jus voc. l. 25. D. de Leg. Cornel. de fals.* Interdum & loco actionis de dolo *in factum* actio redditur *l. 1. C. de jur. dot. l. 5. C. an servo. ex suo fact. l. 5. C. de dol.* Liberis enim vel libertis adversus parentes, patronosve actionem de dolo, quum sit famosa, non dari, sed *in factum* verbis temperandam actionem, ut bonæ fidei mentio fiat, ait Ulpianus *l. 11. in fin. D. de dol.* Interdictum quoque unde vi, quia atrocitatem facinoris in se habet, nec liberto in patronum, nec in parentes liberis dandum esse, idem ait, meliusque erit, *in factum* his actionem competere *l. 1. §. 3. D. de vi & vi arm.* Exemplo in factum actionis etiam *exceptio in factum* a prætore datur, seu in factum comparata, ut loquitur *l. 4. §. 32. D. de dol. except.* vel *in factum* data *l. 1. §. 4. D. de superfic. in factum* composita *§. 1. Inst. de except.* Cujusmodi exceptionis exempla habes in *l. 14. §. 13. D. quod met. caus. l. 27. D. de pecun. constit. l. 14. D. de except. l. 1. §. 4. D. de except. rei vend. l. 9. C. de non num. pec.* Sane ex omnibus *in factum* exceptionibus doli oriri exceptionem, dicit Jurisconsultus *l. 2. §. 5. D. de dol. mal. except.* Interdum etiam in locum exceptionis doli hæc exceptio sufficitur. Nam adversus parentes, patronosque neque doli exceptio neque alia quidem, quæ patroni, parentisve opinionem apud bonos fugillet, competere potest. *In factum* tamen erit excipiendum *l. 4. §. 16. D. de dol. mal. except.* Ut porro reo exceptio, ita actori *replicatio in factum* nonnumquam indulgetur *l. 14. D. de fidejussor. l. 28. Cod. de transact.* quæ *in factum* concepta replicatio adpellatur *l. 15. D. ad Leg. falcid.*

Facti & *juris* quæstiones invicem opponuntur, non secus ac apud rhetores *scripti*, & *voluntatis* controversiæ. Hinc illa *facti*, non *juris* quæstio *l. 17. D. de don. int. vir. & ux. l. 94. D. de verb. obl. l. 16. D. de stat. hom. l. 122. D. de verb. signif.* *Facti* porro quæstio est, ubi dubium est, quid quis voluerit, intellexerit, senserit, quidve actum sit *l. 8. §. 13. & §. 16. D. quib. mod. pign. l. 41. pr. D. de verb. obl. l. 13. D. de mort. caus. don.* Omnisque adeo voluntatis quæstio *facti* est *l. 52. D. pro soc. l. 15. §. ult. D. de hered. inst. l. 13. D. qui pot. in pign. l. 94. D. de verb. obl.* *Facti* quæstionem accipe, ubi disceptatur, factum quid sit, an non, ut accidit in controversiis, quæ in statu conjecturali versantur.

Facti caussa non continetur postliminio *l. 52. D. ex quib. caus. major.*

Facta vel caussarum merita *l. un. C. Th. de offic. jud. civ.*

Facti vel *in facto* quid esse aliquando dicitur, ut a *dando* separetur: Et ita accipitur his verbis: Ex omnibus, quæ *facti* sunt, pars decedere debet *l. 1. §. 9. D. ad Leg. falcid.* Quod *in facto* est, veluti Alexandriam venire spondes *l. 46. §. 1. D. de verb. oblig.* *In facto* stipulatio ista; per te non fieri, neque per heredem tuum, quo minus mihi jure agere liceat

l. 2.

l. 2. §. 5. *D. de verb. oblig.*

Factum generale est constitutio principis generalis, veluti edictum, vel sanctio pragmatica *l. ult. C. Th. de relat.* Nam ipsum Græcum πραγματικὸς τύπος, *sanctio pragmatica*, facti notionem involvit. *Hein.*

Factum argentum. Vid. supra voce *argentum.*

FACULTAS pro potentia. Pro facultate patrimonii *l.* 12. §. 3. *D. de lib. & post.*

Facultas personæ dicitur, qua quis jure quid facere, vel non facere potest. Sic *facultas* accusandi *l.* 4. *D. ad Leg. jul. de adult.* abstinendi *l. ult. D. de success. edict.*

Facultates pro bonis *l.* 14. *D. de muner.* & passim.

FACUNDIA, eloquentia *l.* 7. *C. de profess. & med. l.* 1. §. 10. *D. de extraord. cognit.*

FALCIDIA Lex plebiscitum est, quum eam Falcidius, Tribunus plebis Augusti temporibus rogaverit, ut Eusebius *in Chron. n.* 1970. *C. Falcidius* Tribunus plebis legem tulit, ne quis plus testamento legaret, quam ut quarta pars heredibus superesset. Quod confirmat Isidorus *lib.* 5. *etymol. c.* 5. Dio Cassius *lib.* 48. *p.* 347. ubi non Cajus, sed Publius Falcidius memoratur. Et ita hanc Legem ipsum Jus nostrum describit: Falcidia lege cavetur, ne plus legare liceat, quam dodrantem totorum bonorum, id est, ut sive unus heres institutus esset, sive plures apud eum, eosve pars quarta remaneret §. 1. *Inst. l.* 1. *D. ad Leg. falcid.* Ulp. *reg. tit.* 24. §. 32.

Ceterum *Falcidia* non solum pro quadrante, qui ab herede, a quo supra dodrantem legatum est, retinetur, sed & pro ea portione usurpatur, quam hereditatem restituere rogatus heres ex SC. Trebelliano retinet *l.* 1. §. 19. *l.* 58. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* Ideoque & *Falcidiæ* commodum ea portio adpellatur *l.* 2. *in fin. si quis aliqu. test.* & quarta, quæ per Legem *Falcidiam*, vel jure *Falcidiæ* retinetur *l.* 51. *l.* 55. §. 1. *D. ad SC. Trebell.*

Quin etiam legitima portio, seu liberis debita *Falcidia* adpellatur *l.* 8. §. 11. *D. de inoff. test. l.* 31. *C. eod. tit. l.* 5. §. 3. *C. ad Leg. jul. majest.* &, apud Julianum antecessorem *Nov.* 5. *cap.* 5. *Novel.* 18. *c.* 10. & 23. *Nov.* 19. *c.* 5. *Nov.* 66. Vid. sub *art. quarta.*

FALLACIA pro dolo, fraude, & calliditate *l.* 1. §. 1. *D. de dol. mal. l.* 7. §. 9. *D. de pact.* & alibi passim.

FALLAX mendacium emphatice *l.* 2. *C. si minor se major.*

FALSARE corrumpere, supponere. Falsare pondera, & mensuras *l.* 32. *D. eod. tit.*

FALSARIUS, qui quid corrumpit, falsumque pro vero obtrudit *l.* 1. §. 5. *D. de Leg. Cornel. de falsi. l.* 24. *C. de prob.*

FALSUS, *a*, *um*. *Falsus* procurator interdum est is, qui se falso procuratorem adseverat, quique mala mente, & intercipiendi animo procuratorem se simulat *l.* 43. §. *D. de furt. l.* 19. *C. eod. tit.* Alias *falsus* procurator dicitur, qui procurator non est, sed ultro se negotiis alienis sine mandato offert *l.* 12. *D. de solut. l.* 1. §. 13. *D. de vi & vi arm. l.* 3. §. *ult. l.* 12. *D. rat. rem. hab. l.* 1. §. *ult. D. quod juss. l.* 24. *C. de procur.*

Falsum, quod ad Legis Corneliæ pœnam attinet, committitur, si quis chirographum alienum imitetur, aut libellum, vel rationes intercidat, vel describat, non etiam, si alias in computatione, vel ratione mentiatur *l.* 23. *D. de Leg. Cornel. de falsi. Falsum* autem ea lege id solum coercetur, quod in testamentis admittitur. Eadem tamen pœna etiam vindicantur cetera falsa ex SC. Prin-

cipumque constitutionibus. Nam & qui in rationibus, tabulis, cerisve, instrumentis, vel alia qua re sine consignatione falsum fecerint, perinde atque falsarii puniuntur. Et hoc *quasi falsum* dicitur in *l. 1. §. ult. D. de Leg. Cornel. de fals.*

Falsum, ait Justinianus Imperator *Nov. 73. de instruend. cauf. in princ. nihil est aliud, quam immutatio.* Crimen falsi sine dolo non committitur *l. nec exemplum 20. cod. ad leg. Corn. de fals.* Unde qui falsum dicit, verum esse putans, falsi crimine non tenetur, cum non tam fallat, quam fallatur ipse *c. cum homines cum cap. seq. 22. q. 1.* Falsi crimen variis modis committitur, & multis comprobatur exemplis *tot. tit. Decret. de crim. falsi ff. & C. ad leg. Cornel. de fals.* 1. committitur dicto, ut in teste, qui falsum deponit, aut verum supprimit *c. 1. extra de crim. fals. l. 1. ff. ad leg. Corn. de fals.* & uterque reus est *c. 1. & c. quisquis 11. q. 3.* & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. Vel scripto, ut si quis testamentum, aut instrumentum aliud falsum scribat, signet, recitet, celet, subjiciat *§. item lex Cornelia de falsis. Inst. de pub. jud. l. 1. §. qui in rationibus l. 2. & l. quid sit falsum 23. l. si quis legatum. ff. eod.* 2. facto, ut si quis falsam monetam percutiat *l. qui falsa 19. ff. eod. & l. 2. 3. 4. & seq. C. de falsa monet. l. 3. C. de vet. numismat. collat.* Si in aurum quid vitii addat, si argenteos nummos adulterinos conflet *l. Cornelia 9. ff. ad l. Corn. de fals.*

Tria enim ad justitiam cussæ monetæ requiruntur *Glos. in c. quanto de jurejur.* Legitima authoritas, quæ solis Principibus competit, Materiæ bonitas, & justum pondus: Falsi crimen committit monetam cudens tali potestate non præditus *l. 2. & 3. C. de fals. monet.* Qui pondere iniquo, vel materia adulterina falsam monetam cudit *c. quanto de jurejur. l. 3. C. de Veter. numismat. collat.* 3. Qui de justo monetæ pondere detrahit abscindendo, vel radendo *l. quicumque ff. ad l. Corn. de fals.* Qui materiæ adulterinæ nummos tingunt, vel colorant, ut veri appareant *l. cit.* Qui falsas monetas pro veris scienter expendunt, licet ab aliis decepti sint *l. lege Cornelia ff. eod.* vel *usu*, ut si pondera, aut mensuras publice probatas corrumpant *l. penult. ff. eod.* si signum adulterinum faciant, sculpant, exprimant *d. loc. instit.* si duobus eamdem rem in solidum vendant. *l. qui duobus 21. ff. eod.* si quis falsis literis utatur. *c. ad falsarior. 7. extra de crim. falsi* si falsas leges alleget *l. fin. ff. eod. tit.* si falsum nomen, aut cognomen sibi usurpet. *l. falsi 13. l. eos 27. ff. eod.* si insignia Episcopi, aut Doctoris portet, cum non sit. Bart. in *l. eos 27. ff. eod. ad leg. Corn. de fals.* si nomen mutet *in l. un. C. de mutat. nominis* vel si titulum nobilitatis sibi assumit, cum sit ignobilis. *Tiraquel. de nobilit. c. 13.* alia apud Bald. *consil. 106. in fin. Card. Tuscus concl. 50. Verbo falsi pœna.*

Hujus criminis pœna *l. 1. ff. ad legem Cornel. de falsis*, & ex jure canonico *in cap. ad falsariorum 7. extra de crim. falsi cap. penult. extra eod.* & in Bulla cœnæ Domini §. 6. & *in cap. cum non ab homine 10. extra de sua & c. si Episcopus dist. 50.* Falsi pœnæ crimen publicum est, & de falso condemnatus infamis efficitur *l. infamem ff. de publicis jud.* Hujus criminis pœna præscribitur, & tollitur per 40 annorum spatium. *l. querela c. de fals. Morfillus in rubric. ff. de fals. n. 17.* falsa demonstratio in legatis dispositionem non vitiat, si de corpore constat *l. si quis ff. de Legat. 1.* falsa demonstratio certæ quantitati adjecta dispositorum non vitiat, neque legatum in dicta quantitate *l. si*

non

non designata. c. de falsa causa adjecta legat. Idem in libello *l. demonstratio falsa. ff. de condict. & demonstr.* Piures causſæ in libello narratæ, si quælibet ad concludendum sufficiens est, etiamsi omnes falsæ sint, & una sola vera, quæ ad concludendum sufficiat, libellus sustinetur.

F a l x *funaria* aut *messoria l. 8. pr. D. de instr. vel instr. leg.* De priore accipiendum falcis nomen *l. 31. D. de verb. signif. Falces* putatoriæ *d. l.8. §. 1.* id est; quæ putandis arboribus deserviunt Pallad. *lib. 1. de re rust. c. 35. & c. ult.*

F a m a, rumor *l. 3. §. 2. D. de testib.* Alias pro existimatione sumitur *l. 23. D. quæ in fraud. cred.* & passim.

F a m e s. Si quis hominem fame necaverit *l. 9. §. 2. D. ad Leg. Aquil.*

Fames multa habet privilegia; nam famis tempore, ut necessitati communi provideatur, omnes vendere grana compelluntur justo tamen pretio. *Bart. in l. un. c. ut nemini liceat lib* 10. & superior famis tempore potest mittere ad horrea divitum, & compellere, ut etiam viliori pretio vendant, *jam in lege nec emere. C. de jure delib.* omnesque pecunias conferre tenentur pro emptione, & omnes compelluntur *l. 1. c. ut nemini liceat, & in Auth. ut judic. sine quoquo suffrag. §. itaque Deo.* Hoc fit propter publicam utilitatem, & nulla major, quod fame liberentur homines. *Utilitas publica* (ait Imperator in *l.3. c.* de Primip.) *præferenda est privatorum contractibus.* crudelior est enim mors propter famem, quam propter bellum, imo pro fame ne quis pereat, licitum est furari, tunc omnia bona communia sunt, exceptiones pro utilitate publica ex utroque jure desumptas eleganter affert *Clapmarius lib. 4. c. 16. de jure Dominationis.*

F a m o s u s, mediæ significationis vocabulum, at quod tamen frequentius in deteriorem partem accipitur, & tunc hominem infamem, vel aliquid ignominiosum significat *l. 14. D. de his, qui not. infam.* Sic *famosa* actio, quæ infamiam importat *l. 73. D. de procur.* & aliis locis. *Famosum* carmen, quod in alterius injuriam conscribitur, proponitur, cantatur, quod pudorem ejus lædit *l. 21. D. de testib. l. 18. D. qui test. fac. poss.* Famosus libellus, qui alicujus famam sugillat, honoremque vellicat maledictis, liber ad infamiam alicujus pertinens *l. 16. D. de pœn. §. 1. Inst. de injur. Famosum* porro absolute pro libello famoso dici, patet ex *l. 7. C. Th. de famos. libell. Famosa* mulier *l. 2. §. 4. D. ad SC. Tertull.* Famosam apud Ulpian. 13. *regul.* 1. accipe, quæ palam quæstum corpore fecerit, & a lenone, lenave manumissa sit, quæ ignominiosa vocatur *l. 48. §. 1. D. de rit. nupt.*

F a m i l i a. Id nomen proprie quidem & specifice de famulorum coetu usurpatum fuit, postea vero per synecdochen latius diffusa est significatio, ita ut non tantum ad personas liberas in familia nostra deprehensas *l. 12. §. 2. D. de publit. & vectig.* sed & ad res nostras produceretur. Unde Ulpianus in *l. 195. § 1. D. de verb. sign.* Familiæ adpellatio, ait, varie accepta est. Nam & in res, & in personas deducitur. In res, ut puta in Lege XII. Tab. his verbis: *Adgnatus proximus familiam habeto.* Hoc sensu dicitur *familiæ erciscundæ* actio, quæ competit coheredibus in dividenda hereditate §. 20. *Inst. de actio.* Vid. supra sub voce *erciscere.* Item *Familiæ emtor*, qui imaginaria venditione a testatore hereditatem emebat, ut docet Ulpianus 20. *Reg.* 8. & Justinianus §. 1. *Inst. de test. ord.* Quinctil. *Declam.* 308. Non dixerim ego testamentum, cui-

cui libripens, & emtor familiæ, & cetera jura necessaria deerunt. Suet. *in Neron. c.* 4. Ex hoc Domitius nascitur, quem emtorem familiæ, pecuniæque in testamento Augusti fuisse mox vulgo notatum est. Ita & *familiæ mancipationem* apud eumdem Ulpian. 20. *Reg.* §.9. *& Tit.*28. §.6 accipimus. Si familiam quis rogatus sit restituere, id est, bona, vel hereditatem *l.*14. § *ult. conjuncta l.* 16. *D. ad SC. Treb.* Nec aliter intelligenda sunt hæc verba Terent. *Heautont. Act.*5. *sc.*1. Decem dierum vix mihi erit *familia*. Ubi Calphurnius: *Familia*, ait, hoc loco pro re familiari ponitur. Unde judicium familiæ erciscundæ.

Ad personas autem refertur *familiæ* significatio, ita quum de patrono & liberto loquitur Lex XII. Tab. *Ex ea familia*, inquit, *in eam familiam.* Et hic de singularibus personis legem loqui constat *d. l.*195. §.1. *D. de verb. sign.*

Familiæ adpellatio refertur & ad corporis cujusdam significationem, quod aut *jure proprio* ipsorum, aut *communi* universæ *cognationis* continetur. Jure *proprio familiam* dicimus plures personas, quæ sunt sub unius potestate, aut natura, aut jure subjectæ, ut puta patrem familias, matrem familias, filium familias, filiam familias, quique deinceps eorum vicem sequuntur, ut puta nepotes, neptes, & deinceps. *Communi jure* familiam dicimus omnium adgnatorum *l.* 105. §.2. *D. eod. tit.*

Sic *familiæ* adpellatione liberi continentur *l.* 40. §. *ult. D. de verb. signif.* etiam adoptivi. Hinc *familia* adoptiva, & naturalis patris *l.*1. §. 4. *D. und. cogn. l.*3. §. 9. *D. de bon. poss. cont. tab. l.*5. §.14. *D. de collat. bon. l.*8. *l.*10. §.7. *D. de in jus voc.* Feminarum liberi in *familia* earum non sunt, quoniam, qui nascuntur, patris, non matris familiam sequuntur *l.* 196. *D. de verb. signif.* Et hoc est, quod in *l.*195. *in fin. D. eod. tit.* dicitur, mulierem suæ familiæ caput, & finem esse. Plane quum fideicommissum *familiæ* relinquitur, ad ejus petitionem admittuntur, qui ex nomine defuncti fuerunt eo tempore, quo moreretur, quo in numero & liberi, & filii quoque emancipati habentur *l.*32. *in fin l.* 66. §. *ult. l.*77. § 27. *D. de legat.* 2. *l.* 14. §.15. *D. de leg.*1. Quin ad hujusmodi fideicommissum, ubi nulla specialis certarum personarum mentio facta est, non solum propinquos, sed & iis deficientibus, generum, & nurum invitari, constituit Justinianus *l. ult. Cod. de verb. signif.* Immo & *Nov.* 118. *c.* 2. ubi hujus constitutionis mentionem facit Imp. quamvis vetus interpres rerum, verborumque ignarus τας νυμφας verterit *sponsas*, quum ibi & plerisque aliis locis *nurus* significetur, quod post Cujac. 28. *obs. c.*2. notat Hein.

Porro *familiam communi jure* dicimus omnium adgnatorum, (quamvis communi potestatis vinculo non contineantur.) Nam etsi patrefamiliàs mortuo singuli singulas *familias* habent, tamen omnes, qui sub unius potestate fuerunt, recte ejus *familiæ* adpellabantur, qui ex eadem domo, & gente proditi sunt *d. l.*195. §.2. *D. de verb. signif.* Adpellatur enim *familia* plurium personarum, quæ ab ejusdem ultimi genitoris sanguine proficiscuntur, sicuti dicimus *familiam* Juliam, quasi de fonte quodam memoriæ *d. l.*195. § *pen.* Sic & familia *Portia* intelligenda *l.* 2. §. 38. *D. de orig. jur.* Atque ita ex una gente plures familiæ prodire possunt. Suet. *in Ner. c.* 1. Ex Gente Domitia duæ *familiæ* claruerunt, *Calvinorum* & *Ahenobarborum.*

Servientium quoque solemus adpellare *familias*, ut in Edicto Prætoris de *familia publicanorum.* Sed ibi

ibi non omnes servi, sed corpus servorum quoddam demonstratur, hujus rei caussa paratum, hoc est, vectigalis caussa. Alia autem parte omnes servi continentur, ut *de hominibus coactis, & vi bonorum raptorum*, idem in *redhibitoria*, si deterior res reddatur emptoris opera, aut familiæ ejus: Et in interdicto *unde vi familiæ* adpellatio omnes servos comprehendit *l.* 195. §. 3. *D. de verb. signif.* Familiæ ergo nomen tam liberos, quam servos complectitur. Atque adeo paterfamilias non minus servilis, quam liberalis familiæ intuitu adpellatur. Paterfamilias enim est, qui in domo dominium habet. Unde pater familias nihil aliud, quam principem familiæ significat. Caius *l.* 196. *D. de verb. sign.* Familiæ adpellatione & ipse princeps familiæ continetur. Ulpian. *reg. tit.* 4. §. 1. Sui juris sunt familiarum suarum principes, id est, paterfamiliæ, itemque materfamiliæ. Qua in re veterum clementiam, & humanitatem laudat Senec. *Epist.* 47. his verbis: Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint? Dominum patrem *familiæ* adpellaverunt, servos (quod etiam in mimis adhuc durat) *familiares*. Quæ verba suppresso nomine ab eo mutuatus est Macrobius 1. *Saturn.* 11. Hinc festivus ille Martialis in Quirinalem jocus, qui ex ancillis vernas omnes susceperat: Pater familias, ait, vere est Quirinalis. Festus: *Familiæ* antea in liberis hominibus dicebantur, quarum dux & princeps generis vocabatur pater, & mater familiæ. Unde familiæ nobilium, Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum. Et familiares ex eadem familia. Postea hoc nomine etiam famuli adpellari coeperunt, permutata I cum V littera. Proinde illis edicti Aedilitii verbis: *Si quid post venditionem, traditionemque deterius emtoris opera, familiæve eius factum esse dicatur*, quæ habentur *l.* 1. *D. de Aedil. edict.* *familiæ* adpellatione continentur omnes, qui in servitio sunt, etiam liberi homines, qui ei bona fide serviunt, vel alieni. Accipe eos quoque, qui in potestate ejus sunt *l.* 25. §. 1. *D. eod. tit.* Similiter in actione *vi bonorum raptorum*, quæ familiæ nomine competit, familiæ adpellatio servos continet, hoc est, eos, qui in ministerio sunt, etiam si liberi esse proponantur, vel alieni, bona fide nobis servientes *leg.* 2. §. 14. *D. de vi bon. rapt.* In edicto porro *de publicanis*, in quo est *Quod publicanus, familiave publicanorum vi ademerit* *l.* 1 *D. de publican.* familiæ nomen non tantum ad servos publicanorum referemus, verum etiam ad eos, qui in numero familiarium sunt publicani. Sive igitur liberi sint, sive servi alieni, qui publicanis in hoc vectigali ministrabant, eo edicto continebantur. Proinde & si servus publicani rapuit, non tamen in ea familia constitutus, quæ publico vectigali ministrat, hoc edictum cessabit *d. l.* 1. §. 5. *D. de publican.* *l.* 195. §. 3. *D. de verb. sign.* Alia ejusdem edicti parte, cujus verba sunt: *Quod familia publicanorum furtum fecisse dicetur*, familiæ adpellatione, ait Ulpianus, servilem familiam contineri, sciendum est. Sed & si bona fide publicano aliquis servus servit, æque continebitur, fortassis & mala fide. Ergo & si liber homo serviat, hoc edictum locum habebit *l.* 12. §. 2. *D. de publ. & vectig.* Ita *familias publicanorum* accipe apud Hirtium, aut Oppium *de bell. Alex.* c. 70.

quæ

quæ nimirum publicanis operum in vectigalibus exigendis dabant. In Interdicto *unde vi*, cujus verba sunt hæc: *Unde tu illum vi dejecisti, aut familia tua dejecit* *l.* 1. *pr. D. de vi & vi arm.* familiæ adpellatio servos continet, & eos quoque, quos loco servorum habemus. *d. l.* 1. §. 16. 18. *D. eod. tit.* Paullus 5. *sent.* 6. §. 3. de hoc interdicto agens, *familiæ nomine*, inquit, *& duo servi continentur.* Hoc amplius Ulpianus in *d. l.* 1. §. 17. *de vi & vi arm.* & si unus servus dejecerit, *familiam* dejecisse videri ait. Quamquam alias unicum servum familiæ adpellatione contineri, negetur, ac ne duo quidem familiam facere dicantur *l.* 40. §. 3. *D. de verb. signif.* Quæ legum nostrarum discordia ita optime Ciceronis interventu sedabitur, si quemadmodum ille *in orat. pro Cæcin. c.*19. scribit, dixerimus, ex vi quidem Latini sermonis in uno servulo familiæ nomen non contineri, familiam ex servis pluribus constare. Ceterum rationem juris, interdictive vim, & prætorum voluntatem facere; ut & si unus servus dejecerit, familia intelligatur dejecisse. Non enim aliam esse caussam æquitatis in uno servo, & in pluribus. Sed & in Edicto *si familia furtum fecisse dicatur*, servilem accipere debemus *l.* 9. *D. de jurisd. l.*32. *D. ad Leg. Aquil. l.* 32. *D. de dol. mal. l.* 1. *D. ad SC. Silan. l.* 5. *D. de petit. hered. l.* 31. *D. de nox. act.* Eadem significatione dicitur *familia* eorum, qui circa cursum publicum occupati sunt *l.*2. *Cod. Th. de curs. publ.* & *familiam publicam* in *l.* 1. *D. de offic. præfect. vigil.* interpretatur servos publicos, qui præsto Aedilibus erant, quales etiam curatoribus aquarum adfuisse, Frontinus *lib.* 2. *de aquæduct.* ostendit. Sed & *familia* militum in *l.* 10. *C. de re milit.* & *l.*3. *C. Th. eod. tit.* sunt militum uxores, liberi, servique illi, qui de peculio castrensi emti sunt. Ceterum *familia* servilis in *urbanam*, & *rusticam* dividitur *l.* 3. *D. de pen. legat. l.* 66. *D. de legat.*2. *l.*166. *D. de verb. signif.* Item in *domesticam*, & *venalitiariam* *l.* 31. *D. de donat. int. vir. & ux.* seu venalem, ut loquitur Quinctilian. *lib.* 7. *inst. or. c.* 3.

Familia militum in *l.*17.28.31. *C. Th. de erogat. mil. annon. l. ult. C. Th. de jur. fisc. l.* 1. *C. Th. de exact. & translat. annon.* esse videtur certus tironum nondum in numerum relatorum numerus, vel manipulus, uti suspicatur Jac. Gothofr. *in Comm. in d. l.*17. *C. Th. de erog. milit. ann.*

FAMILIARE suous *l.*2. *in fin. D. de in jus voc.* id est, domesticum, ut in *l.* 4. §.2. *D. si quis caution.* *Familiaria* sepulchra, quæ quis sibi, familiæque suæ constituit *l.* 5. *D. de relig.* in quæ tamen & heredes, etiam si extranei sint, inferri possunt *l.*4. *l.* 6. *l.* 13. *Cod. eod. tit.* non item adfines, & cognati, nisi heredes scripti sint *l.* 8. *l.* 14. *C. eod. tit.* *Familiaria* vestimenta, quæ ad familiam vestiendam sunt parata *l.* 29. *in fin. D. de aur. arg. leg.*

Familiares in constitutionibus recentiorum Imperatorum servilia ministeria præstantes intelliguntur *l.*6. §.5. *C. de his, qui ad Eccles. confug. l. pen. C. de his, qui accus. non poss.*

Familiaris res, id est, pecuniaria, & privata *l.* 2. §. 1. *D. de interd. l.*26. *D. de fideic. lib.*

FAMILIARITAS, amicitia, necessitudo *l.*4. §.13. *D. de offic. procons.* Alias similitudo est. Ita familiaritatem habet emtio, & locatio *l.*2. *D. locat.*

Familiaritas pro ministeriis, & do-

domesticis l. ult. C. qui accus. non poss.

FAMULUS, servus *l.* 1. 2. *C. de his qui in eccles. manum.* a *familia* deducitur, ut vult Festus I in U littera permutata.

FANATICUS proprie vel sacerdos, vel custos fani erat, qualis *Severus fanaticus ex vico Bellonae* apud Reines. *Inscr. Class.* 14. 139. Quum vero hi sibi plerumque numine afflati viderentur, responsa reddentes, & vaticinia, id vocabulum postea hariolis, & fatidicis tribui coepit. Eo sensu *fanaticus* dicitur Ciceroni *pro domo c.* 60. fanaticum carmen apud Liv. *lib.* 38. *c.* 16. Hein. Hinc si servus inter *fanaticos* non semper caput jactaret *l.* 1. §. 9. *D. de Aedil. edict.* quod paulo post Ulpianus adpellat *circa fana bacchari.*

FANUM, templum *l.* 1. §. 10. *D. de Aedil. edict.* Fana autem adpellata, vel, ut Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* scribit, *quod pontifices in sacrando fari sunt finem*, vel ut Festus, *quod fando consecrantur.* Et quidem uni Deo publicae consecratae aedes, *fana* pluribus simul, tamquam συμβώμοις dedicatae *delubra* dicebantur, Is. Voss. ad Pomp. Mel. 2. 3. *p.* 147.

FAR, frumentum, unde molendo farina conficitur. Unde seges *farris* apud Liv. *lib.* 2. *c.* 5. *Far* vel *farreus* etiam panis, ex farre confectus, qui in sollemni sacrificio, quo in manum conveniebat uxor, adhibebatur. *Ulp.* 9. *fragm.* 1. *Farre* convenitur in manum certis verbis, & testibus decem praesentibus, & sollemni sacrificio facto, in quo panis quoque *farreus* adhibetur. Plin. *lib.* 18. *c.* 3. Quin & in sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat, novaeque nuptae *farreum* praeferebant: Servius *in* 1. *Georg. v.* 31. *Farre* nuptiae fiebant, quum per Pontificem maximum, & Dialem flaminem, per fruges, & molam salsam conjungebantur, unde *confarreatio* adpellatur, ex quibus patrimi, & matrimi nascebantur: Idem in *lib.* 3. *Aen. v.* 130. Quid enim aliud est *dextrae*, quam in manum convenire? Quae conventio eo ritu perficitur, ut aqua & igni adhibitis, duobus maximis elementis, natura conjuncta habeatur, quae res ad *farreatas* nuptias pertinet, quibus flaminem, & flaminicam jure pontificio in matrimonium necesse est convenire. Et paucis interjectis: Mos apud veteres fuit flaminis, & flaminicae, ut per farreationem in nuptias convenirent, sellas duas jugatas ovili pelle superinjecta poni ejus ovis, quae hostia fuisset, & ibi nubentes velatis capitibus in *confarreatione* flamen, ac flaminica residerent. Ait igitur *locari.* Locata enim uxor dicitur, quod simul cum eo sedeat, dum confarreatur. Confarreationes autem tonitru dirimit. Haec de illo ritu veteres, quorum loca operose interpretantur Brissonius, Hotomanus, & si qui alii de ritu nuptiarum scripserunt, sed ita ut in re obscura, multisque involuta tenebris, plerique intelligendo faciant, ut intelligamus nihil. Hein.

FARCIMEN. Leo Novell. 58. *Perlatum ad aures nostras, quod intestinis, tamquam tunicis illum infarctum, velut consuetum aliquem cibum, ventri praebeant:* Eorum vero *farciminum* esum, & commercium Imperator, proposita poena publicationis bonorum, flagellationis, cum decalvatione conjunctae, atque exsilii prohibet. Nimirum uti jam olim primaevi patres orientales plerique canonem synodi Apostolicae *de sanguine & suffocato Act. Apost. c.* 15. *v.* 20. non temporarium, sed perpetuum praeceptum continere

nere existimabant, quorum loca complurima congesserunt Guil. Spencer. *ad Origen. adv. Cels.* p. 90. & Casp. Suicer, *in Thesaur. Patr. Graec. Tom.* 1. *p.* 113. ita hanc majorem sententiam mordicus tenuerunt Graeci, quibus & hodie sanguine vel suffocato vesci, piaculum est. Hein.

F A R I non posse dicitur, qui nondum infantis aetatem excessit, id est, qui infra septimum annum aetatis est, ut patet ex *l.* 1. §. 2. *D. de administr. & per. tut.* Et contra *fari* posse dicitur pupillus post septimum annum *l.* 1. §. 15. *D. de magistrat. conven. l.* 9. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 1. *C. ad SC. Tertull.* Qui *fari* possunt, quamvis actum rei non intelligerent *l.* 5. *D. de reg. jur.*

Fari dicebatur praetor, qui certa legitima, & sollemnia verba pronunciabat. Unde & *fastos* dies nomen traxisse, Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* indicat his verbis: *Fasti* dies, per quos praetoribus omnia verba sine piaculo licebat *fari*. Macrob. 1. *saturn.* 16. *Fasti* sunt, quibus licet *fari* praetori verba sollemnia *do, dico, addico*: Ovid. 1. *fastor. v.* 51. *Nam simul exta Deo data sunt, licet omnia fari, Verbaque honoratus libera praetor habet.* His contrarii *nefasti* dies erant, per quos praetori tria illa verba *fari* non licebat. Ov. *eod. lib. v.* 47. *Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur: Fastus erit, per quem lege licebit agi.* Add. Macrob. 1. *Saturn.* 26. Ac plane nefastum diem *ἀπρακτον ἡμέραν* vocat Theophilus *in* §. 2. *Inst. de libertin.* Ulpianus vero *ἄδικον* dicebat, teste Athenaeo *in Deipnosoph. lib.* 3. *c.* 20. *p.* 90.

F A R R A R I O R U M ager *l.* 58. §. 1. *D. de usufr.* Situs ignotus est, nisi legere malis *farratiorum*, vel *farraticorum*, cujus vici, Brixiae proximi, meminit lapis, apud Gruter. *p.* 1007. 7. Hein. Legunt alii *farrarium*, & frugiferum interpretantur.

F A S licitum *l.* 2. §. 18. *D. de orig. jur.* Virgil. 1. *Georg.* 269. *Fas* & jura sinunt, id est, ut interpretatur Servius: Divina humanaque jura permittunt. Nam *fas* ad religionem, jura ad homines pertinent, juxta interpretem Euripidis in *Hecubam*.

F A S C E S pro insignibus majorum magistratuum. *Fasces* consularitatis *l. ult. C. Th. ad Leg. jul. de ambit.* proconsulum *l.* 14. *D. de offic. procons.* Civilium partium *fasces*, id est, civiles, non militares dignitates *l. un. C. Th. qui a probat. tiron.*

Fascis numero singulari pro sarcina vel onere. Imponimus praesentis mulctae *fascem l.* 22. *C. Th. de adpell.*

F A S C I AE crurales, pedulesque *l.* 27. *in fin. D. de aur. arg. leg.* inter ornamenta muliebria ponuntur, quo loco *crurales* in *crinales* transformare infeliciter tentarunt. Veteres certe quidam pedes fasciis vincire, & obvolvere solebant, maxime mulieres. Quod M. Tullius his verbis, quae a Nonio Marcello relata, quibus Clodium, ut mulierarium insectatur, docet. *Tu*, ait, *quum vinciventur pedes fasciis, quum calanticam capiti accommodares.* Ejus rei Plinius quoque *lib.* 8. *hist. nat. c.* 2. indicium facit, narrans, *mures Carboni fascias, quibus in calceis utebatur*, adrosisse. Et haec erant *pedules fasciae*. Etenim *pedule*, interprete Cornel. Frontone, *in lib. de nom. & verb. differ.* dicitur, *quod sub pedibus praestat utilitatem*. Hoc amplius & crura fasciis vestiri olim solita, Quinctilian. *lib.* 2. *Inst. or. c.* 3. non obscure significat, ut & Valer. Max. *lib.* 7. *c.* 2. qui Pompeium candida fascia crus obligatum habuisse, docet.

F A S T I dies. Vid. supra *fari*.

Fasti, etiam libri, fastorum indices, qui a Kalendis hodie etiam Kalendaria adpellantur. Veteres autem promiscue dixisse *fasti* fastorum, & *fastus* fastuum jam Priscianus *lib.* 6. observavit. Et ita loquutos esse Columellam *lib.* 9. *de re rust.* c. 14. & Lucan. in *pharsal. lib.* 10. *v.* 187. jam Lexicographi notarunt. Hinc *fastibus* legimus in *l.* 7. *C. Th. de tiron. l* 9. *C. Th. de infirm. his, quæ sub tyr.*

FASTIGIUM ambitiosum adorationis *l. un. C. Th. de imag. Imperat.* pro quo in *l.* 2. *C. Just.* falso legitur *fastidio*.

FATALES dies adpellantur ab Impp. tempora adpellationibus peragendis præstituta *l.* 32. *C. de adpell. l. ult. C. de temp. adpell. l. ult. in fin. pr. C. ubi sen.*

FATERI. Qui tacet, non utique fatetur *l.* 142. *D. de reg. jur.* Usi nostri scriptores eodem vocabulo sunt passive. Vulgo *fatebatur*, id est, fatebantur omnes *l.* 39. §. 6. *D. de legat.* 1. Nomen quod *confitetur*, id est, confessum *l.* 15. §. 9. *D. de re judic.* Sed & Ciceronem 2. *Agrar.* 21. dixisse: *Hunc agrum excipere nominatim, qui publicus esse fateatur*, & *confiteri* a Gellio *lib.* 15. *c.* 13. & Prisciano *lib.* 8. *p.* 794. inter verba communia recenseri, jam observavit Ducker. *de Latin. vet. ictor p.* 158. *Hein.*

FATUM secundum Tullium, ipso referente Servio *in Virgil.* 3. *Aen. v.* 736. est connexio rerum per æternitatem se invicem tenens, quæ sub ordine, & lege variatur, ita tamen ut ipsa varietas habeat æternitatem. Idem Serv. *in* 2. *Aen. v.* 777. *fata*, ait, sunt quæ Dii fantur, quæ indubitanter eveniunt. Quæ fuerit Jurisconsultorum veterum de Fato sententia, docuit Bynkersk. 4. *obs.* 15.

Fatum pro casu. Si *fato* fecerit *l.* 2. *D. de condit. & dem.* Quæ improviso casu potius, quam fraude accidunt, fato plerumque, non noxæ imputantur *l.* 1. *C. ad Leg. Corn. de sicar.*

Fata caussarum *l.* 3. *C. de legib. l.* 14. *C. de advoc. d. vers. jud.* ubi frustra Salmasius *in not. ad hist. Aug. p.* 259. rescribit *facta caussarum*. Ibi autem significantur incerti caussarum eventus, quos eadem dicendi figura fortunam judicii vocat Quinctilianus *Inst. or. lib.* 10. *c.* 1. immo & Hermogenianus *l.* 13. *D. de stat. hom.* ubi pro *fortuna judicio* legendum esse fortunæ *juditii*, recte suspicatur Menag. *Amœn. jur. c.* 6. quia & in scholiis Basilicis legitur τῇ τύχῃ τοῦ δικαστηρίου. Sed & *fata* disceptationis dixit Imp. *l.* 41. *C. Th. de adpell.*

Fatum etiam pro morte sumitur. Macrob. *in somn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. Constat enim, numerorum certam, constitutamque rationem animos sociare corporibus. Sic numeri dum supersunt, perseverat corpus animari, cum vero deficiunt, mox arcana illa vis solvitur, qua societas ista constabat, & hoc est, quod *fatum*, & *fatalia* vitæ tempora vocamus. Hinc in *fatum* concedere *l.* 20. §. *ult. D. de liberat. leg. l.* 3. *C. de jur. delib. l.* 4. *C. si pend. adpell. l.* 4. *C. de solut. Fati* diem fungi *l.* 5. *C. si reus vel accus. Fati* munus explere *l. ult. C. Th. de metat.* implere *l.* 1. *C. de obs. & act. & passim.*

Licet *Fati* nomen anile plerumque, & superstitionis plenum sit, huic tamen nobiliores philosophi mortis, vitæque imperium concesserunt. Servius 8. *Aen.* Tertul. *lib. de anima cap.* 39. Adrianus Turnebus *lib.* 2. *Adversar. c.* 9. Gellius *lib.* 13. *cap.* 1. Tribus quidem humana omnis vita, con-

tanq-

tinetur, Servius 4. *Aen.* Natura, cui ultra centum & viginti solsticiales annos concessum non est diuturniore frui luce. Fato, cui nonaginta anni, hoc est, tres Saturni cursus exitium creant, nisi forte aliarum stellarum benignitate tertium ejus superet cursum. Fortuna, & casu, qui ad omnia pertinent, quæ extrinsecus accidunt, ut ad ruinam, incendium, naufragium, venena, vim fatique diem occupatam. Virgilius in Didonis persona eleganter expressit 4. *Aeneid. Vixi, &, quem dederat cursum fortuna peregi.* Hic enim non ad naturam, & fatum mortem retulit, quia nec fato, merita nec morte peribat, sed ad fortunam, quam violentæ mortis agnoscit auctorem. Quare mors illa, quæ præter naturam accidit, fortunæ tribuitur, casui, quæ præter fatum. At natura & fatum ei, qui morbo, aut morte sua defungitur, Sueton. *in Jul. c.* 85. Demosthen. in *Epist. ad Lycurg.* Isocrat. *in laudat. Busirid.* Tempus autem continet fatum, & naturam. Hoc contulit Dn. Giron. J.V.D. Paris.

FATUUS, vel morio *l.* 4. §. 3. *D. de Aedil. edict.* Fatuos autem insulsos interpretatur Donat. *in Ter. Eunuch. act.* 5. *sc.* 8. *v.* 49. Servius vero *in* 7. *Aen. v.* 47. inconsiderate loquentes, a Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta, velut per furorem futura præmonebat. Unde adhuc, qui inspirari solent, fatuari dicuntur. Idem *ad Aen.* 3. *v.* 354. Meminit & Lactant. *lib.* 1. *de Divin. instit. c.* 22. *Fatuis* utique propter infirmitatem mentis curatores datos ostendit *l.* 2. *D. de postul. & l.* 21. *D. de reb. auct. jud. possid.* hominibus quippe commotioris animi. *Fatuum* Cuja. *l.* 2. *de postul.* pro simplici, & inepto, & parum idoneo ad res administrandas usurpat. Tractum autem nomen esse quidam volunt a sapore ciborum, qui cum non sapiunt, fatui dicuntur.

FAVIA lex, & *Paviana.* Vid. supra *Fabia*, & *Fabiana.*

FAVIUS Mela Vid. infra *Flavius Mela.*

FAVOR. Favoris caussa constitutum *l.* 8. *D. de minor. Favor* constitutionis *leg.* 2. *D. de fideic. libert.* quo nempe constitutio favet. *Favor* libertatis, quo libertati favetur, vel favendum est *l.* 7. §. *ult. D. qui sine manum.* seu libertati deditus, ut loquitur *l.* 2. *C. de long. temp. præscr.* vel qui libertati exhibetur *l.* 26. *D. de fideic. lib.*

Favor minax judicis *l. un. C. Th. si quae. prædic. pot. nupt. pet.*

FAVORABILIS, favore dignus, ut Caussa favorabilis in *l.* 7. §. 3. *D. de bon. damn. l.* 122. *D. de reg. jur. l.* 1. §. 15. *D. de ventr. in possess. mitt. Favorabiliores* rei potius, quam actores habentur *l.* 125. *D. de reg. jur.*

FAVORABILITER in favorem *l.* 8. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 7. *D. ad Leg. Cornel. de sicar. l.* 10. §. *ult. D. de manum. test.*

FAUSTINÆ Augustæ meminit *l.* 57. *D. de legat.* 2. Conjux hæc fuit Antonini Pii, de qua hæc extant Julii Capitolini verba *in vita Antonini c.* 5. Uxorem *Faustinam* Augustam appellari a Senatu permisit.

FAUTORES æquitatis *l.* 8. *C. de pact.*

FAVI, si quos apes fecerint *l.* 5. §. 3. *D. de adquir. rer. dom.* Si quis apes, vel favum abstulerit *l.* 26. *D. de furt.*

FAX. Si *facem* servo meo objeceris *l.* 27. §. 6. *D. ad Leg. Aquil.* Ad *faces* parata *l.* 55. §. *ult. D. de legat.* 3.

Faces calumniarum *l.* 2. *C. Th. de curat. kalend.*

FEBRICULA *l.* 3. §. 8. *D.*

D. l.4. §. ult. D. de Aedil. edict.

FEBRUARIAE Kalendae *l. 32. D. de verb. obl.*

FELICITAS generis *l. 1. C. Th. de senat. & gleb. coll.* ubi senatorium fastigium generis *felicitate dicuntur consequuti*, qui ex senatore progeniti sunt, & contra distinguuntur illis, qui principis largitate, & beneficio eam dignitatem adepti sunt, id est, *Senatoribus novis*; ut Symmachus adpellat.

FELIX embola, vid. supra *embola*.

FELIX titulus Imperatorium, ut patet ex *Procem. Inst.* Vid. de eo Gabriel. Trevor. *Observ. apologet. c. 31. p. 287. Tomo 1. Thesaur. jur.* & Ez. Spanhem. *de usu & praest. numism. diss. 12. p. 441. Tom 2.* quorum prior ab Antoninorum temporibus hoc Imperatorum cognomen arcessit, deceptus procul dubio lapidibus Gruterianis *p. 258. 9. 10. p. 259. 12. p. 260. 1.* in quibus memorantur *Imp. Caes. M. Aurelius Antoninus, Pius Felix*. Sed eos laudatus Spanhemius non ad M. Antoninum, sed ad Caracallam, cognominem pertinere, observavit. Commodo, perenna occiso, peculiari SCo hanc adpellationem concessam esse, memoriae prodidit Spartian. in *Commod. c. 8.* ejusque in nummis titulum *Felicis* vel ΕΥΤΥΧΟΥΣ primum occurrere, animadvertit idem Spanhem. Ceterum ab eo tempore omnes Imperatores id cognomen retinuerunt. Quidam etiam *felicissimos*, & *beatissimos* se adpellari voluerunt, uti in nummis Diocletiani, & Maximiani frequens est hoc elogium, vel *Felicissimos* Caesares, veluti Theodosius in *l. 90. C. Th. de decur.*

FELICISSIMUS, *Felicissima* nomen servi, & ancillae proprium *l. 31. §. 3. D. de legat. 3.*

FEMINA. Moribus receptum, ut feminae civilibus non fungantur officiis *l. 2. D. de reg. jur. l. 12. §. 2. D. de judic. l. 1. D. ad SC. Vellei.* Femina nullum adoptare filium sine jussu principis potest *l. 29. §. 3. D. de inoff. test.* In multis juris articulis feminarum conditio deterior est *l. 9. D. de stat. hom.* Feminis ipse sexus denegat, quo minus honores, vel munera injungantur *l. 3. §. 3. D. de muner. & honor.* Ne feminae pro viris, aut ullo alio intercederent sunt *lex. 1. & 2. D. ad SC. Vellei.* Feminis pro parentibus agere interdum permittitur *l. 14. D. de procurat.* Eas praetor prohibet, pro aliis postulare *leg. 1. §. 5. D. de postul.* Remotae sunt ab officio argentarii *l. 12. D. de edend.* suos heredes non habent *l. 4. §. 2. D. de bon. poss. contra tab.* tutores dari non possunt *l. ult. D. de tutel.*

In *femina* nubere dicitur vir *l. 3. C. Theod. ad leg. Jul. de adult.* pro quo Justinianus *l. 31. C. eod. tit.* in feminam dixit, non inusitata optimis scriptoribus loquutione, quorum plura loca congessit Jac. Gothofred. in *Comm. ad d. l. 3.*

FENESTELLA citatur in *l. un. §. 1. D. de offic. Quaest.* Intelligitur autem L. *Fenestella*, qui temporibus Tiberii vixit. Voss. *de Histor. Latin. lib. 1. c. 19. p. 101.* Unde refutatur error Eberlini *de orig. jur. c. 14. n. 24.*

FENESTRAE jus inter jura, vel servitutes praediorum urbanorum memorat Cai. *Inst. lib. 2. tit. 1. §. 3.* Sed quum ita numquam loquuti sunt veteres, qui hanc servitutem semper *luminum* adpellitant, ea verba ab interpolatore esse, merito suspicatur Ant. Schulting. *in Jurispr. vet. antej. p. 76.* Hein.

Fenestrae luciferae, & prospecti-

 va

væ *l.* 12. §. 2. *C. de ædif. privat.* Iis opponuntur τοξικαι, id est, angustæ, uti in arcibus, & mœnibus esse solent, per quas jacula mittuntur. Vid. Cujac. 13. *obs.* 30. Hein.

FERA. Feras exercere, id est, venando agitare *l.* 62. §. 1. *D. de usufr.*

FERALES angustiæ *l. un. C. Theod. de parricid.* & infandæ mentes apostatarum *l.* 5. *C. Th. de apostat.* carcerum tenebræ *l.* 1. *C. Th. de curios.* ministri, id est, qui carcerum, & reorum custodiam gerunt *l.* 6. *C. Th. de custod. reor. Feralia* antra oratoria hæreticorum *l.* 57. *C. Th. de haret.* mysteria rebaptizantium *l.* 4. *C. Th. ne sanct. baptism. Feralis* pestis *l.* 6. *C. de malef. & math.* secta judæorum *l.* 1. *C. Th. de judæis.*

FERIÆ, tempus, quo a forensibus negotiis, & jure dicundo vacatio concedebatur *tit. D. & C. de fer.* Earum vero aliæ erant *sollemnes*, aliæ *repentinæ*, & quæ extra ordinem indicebantur *l.* 26. §. 7. *D. ex quib. caus. maj. l.* 3. *C. de dilat.* Illæ statæ & certæ erant, quarum exempla ex Varrone *l.* 5. *de ling. lat.* Macr. *lib.* 1. *saturn. c.* 16. & Calendario Romano in promtu sunt, hæ vero e re nata indicebantur, ob res puta prospere gestas, & in honorem Principis.

Feriæ latinæ l. 2. §. 33. *D. de orig. jur.* celebrari solebant prid. Kal. Apriles in monte Albano. Fasti diurnis apud Reinesf. *Class.* 4. *inscr.* 5. *Prid. Kal. April. Feriæ Latinæ celebratæ, & sacrificatum in monte Albano, & data visceratio.* Quum vero illis sacris more majorum omnes magistratus interesse oporteret, interim creabatur præfectus urbi feriarum Latinarum caussa *l.* 2. §. 3. *D. de orig. jur.* Tacit. *Annal. lib.* 6. *c.* 11. Ceterum circa ferias permulta mutata sub Impp. Christianis, qui & diem solis, & reliquos dies festos, quibus Christiani sacra faciunt, maxime vero tempus quadragesimale, quo & criminales persequutiones cessabant, & quindecim dies paschales, feriis adscripserunt. Vid. *l.* 5. *C. Theod. de quæstion. l.* 2. *l.* 8. *C. Th. de fer.* Synes. *epist.* 14. & quæ ex Theodulpho, Maximo, Augustino, & Conciliis notavit Ægid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 26. *p.* 150. *& seq.* Hein.

FERIATI dies *l. pen. D. de fer.* menses *l.* 5. *C. eod. tit.*

FERIATICI dies Florentiæ legitur *l.* 2. *D. de fer.* nisi ille librarii lapsus sit.

FERIRI capitali supplicio *l.* 5. *C. de malef. & mathem.* mulcta *l.* 5. *Cod. Th. de fabricens.*

FERITAS aliquando hominibus tribuitur. Sic feritas fructuarii, vel sævitia *l.* 15. §. 3. *D. de usufr.*

FEROX Urseius Ictus, de quo infra voce *Urseius.*

FERRACULUM quidam legunt in *l.* 29. §. 2. *D. ad Leg. Aquil.* alii cum Haloandro *ferriculum*, alii *gubernaculum*, quum Florentiæ sit *fervaculum*. Dubiæ non modo notionis, sed & scriptionis est hoc vocabulum. Hein.

FERRAMENTA laniandæ carnis caussa parata *l.* 18. *pr. D. de instr. vel instr. leg.* Sed & medicorum instrumentis *ferramenta* accenset Paullus 3. *Sent.* 6. §. 62. Vid. Brisson. *Select. Antiq. lib.* 1. *c* 4. *Schulting. jurispr. vet. antejust. p.* 370.

Ferramenta ad effringendum ostium, vel armarium *l.* 54. §. 4. *D. de furt.*

FERRARIUS *l. ult. D. de jur. immunit. l.* 1. *C. de excus. art.* & apud Veget. *lib.* 2. *c.* 11. qui

qui in Legionibus habebatur, fabricæ ferrariæ caussa.

Ferre pro auferre, & consequi. Sic ferre aliquid dicitur actor *l. 41. D. de oblig. & act.* & ferre quis aliquid ex bonis *l. 3. D. de separat.* Adde Phædr. *lib. 4. fab. 4. v. 16.* quæ *tulerint* nihil, quanam ratione conferant pecuniam.

Ferre sententias *l. 1. D. de appell.* suffragium in curia *l. 8. D. de muner.* Alio sensu in *l. un. C. de suffrag.* postulare *ferri* sibi a quoquam suffragium, id est, opem sua commendatione ferri, seu patrocinium præstari.

Pro *tulisse* tollisse dixit Ulpianus *l. 13. §. 4. D. de accep.* Est is infinitivus vetus, a verbo cognatæ significationis, *tollo*; de quo Scalig. ad Varron. *lib. 1. de re rust. c. ult.* Voss. *Analog. lib. 3. c. 37.* Hein.

Ferrum Indicum *l. ult. §. 7. D. de publican. & vect.*

Ferrum pro gladio *l. 28. §. 10. D. de pœn. l. 1. §. 3. D. ad Leg. Corn. de sicar.*

Ad *ferrum* venitur *l. 11. §. 2. D. de pœn.*

Ad *ferrum* damnati in *l. 8. D. qui test. fac.* id est, qui ut ferro in arena depugnent, damnati sunt. Sic apud Ulpian. *Reg. tit. 1. §. 11.* Qui traditi sunt, ut ferro depugnarent: Sueton. de munere gladiatorum loquens *in Neron.* Exhibuit, inquit, ad ferrum quadringentos Senatores.

Ferrumen id, quo quid ferruminatur. Ita partes duorum dominorum *ferrumine* cohærere dicuntur in *l. 17. §. ult. D. de adquir. rer. dom.* Utitur hoc vocabulo etiam Plinius *lib. 36. c. 23.*

Ferruminare alieno argento scyphum *l. 27. D. de adquir. rer. dom.*

Ferruminatio a plumbatura hoc distat, quod *ferruminatio* per eamdem materiam facit confusionem, *plumbatura* vero non idem efficit *l. 23. §. 5. D. de rei vind.* Proinde si ferruminatione statuæ brachium junctum sit, unitate id majoris partis consumi, ait *ibid.* Paullus.

Ferula cæduntur impuberes *l. 1. §. 33. D. de SC. Silan.*

Festivitas de ludis, & spectaculis in *l. 3. Cod. Th. de spectac. l. 2. Cod. Th. de expens. ludor.* Natalium principis festivitates *l. 31. Cod. Theod. de præt. & quæst.*

Festus, *a, um.* *Festi* dies *l. ult. D. de aur. arg. leg. l. 27. §. 1. D. ad municipal.* Sunt, ait Macrob. *lib. 1. Saturn. c. 16.* Diis dicati, quos etiam *nefastos* vocari observat; quibus contrarii sunt *profesti*, id est, *hominibus ob administrandam rem privatam, publicamve concessi*, vel, ut Non. Marcellus loquitur, *a festivitate vacui.* Plaut. *Aulul. Act. 2. sc. 5.* Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi peperceris.

Fetus. Vid. infra *fœtus*.

Fibula, magis ornamentum, quam vestis est *l. 25. §. 2. D. de aur. arg. leg.* Vincula enim magis sunt, quam gestamina. Plin. *lib. 33. c. 1.* Fibulæ, & alia muliebris cultus. Fibulis utique vestes adstringebant, & subnectebant. Virgil. *lib. 4. Æn. v. 139.* *Aurea purpuream subnectit fibula vestem.* Erant autem *fibulæ* orbiculi teretes. Ovid. *lib. 8. metam. v. 318.* *Rasilis huic summam mordebat fibula vestem.* De iis, earumque varia materia, forma, & usu egerunt Laur. Pignorius *de serv. p. 82.* & Jo. Jac. Chifflet. in *Anastasi Childerici c. 16. p. 232. seq.* ubi & ære earum figuras varias expresserunt. *Hein.*

Fictilia pro vasis, & terra fictis *l. 3. §. 3. D. de suppell. leg.* *Fictilis* suppellex *leg. 7. D. eod. tit.*

Fictio Legis est, quum id ponit, quasi esset, quod tamen re ipsa non esse constat, vel ponit id non esse, quod tamen alsa adparet; vel facit, quid ita essa, quod tamen aliter se habere certum est. Primæ speciei fictionis, quam positivam dicunt, exemplum est *fictio* Legis Corneliæ, qua in captivitate moriens, antequam in eam pervenisset, obiisse concipitur *leg.*22. *D. de capt.* Simili fictione in bello occisus vivere cogitatur *pr. Inst. de excus.* Conf. *l.* 6. *D. de magistr. conv. l.*7. *D. de stat. hom. l.*26. *eod.* §. 4. *Inst. de Act.* Secundæ speciei, nimirum *negativæ* fictionis specimen ast jus postliminii, quo, ex servitute, in quam bello captus civis Romanus inciderat, rediens, in ea numquam fuisse rapresentabatur *l.*25. *D. de capt.* Idem hoc exemplum & ad positivam fictionem referri potest, si nempe fingatur talis civis semper in civitate fuisse, quod fecit Tribonianus in §. 5. *Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv.* Conf. §. 1. *Inst. eod.* & §. 5. *Inst. de act.* Ad tertiam speciem, quæ *translativa* est fictio, pertinet. (1) Personæ pro altera substitutio, quale exemplum est in *l.* 1. §. 12. *D. de vi & vi arm.* ubi Caio mandato Titii Sempronium de possessione dejiciente Titius ipse hoc fecisse dicitur secundum vulgatum axioma: Quod quis facit per alios, id ipse fecisse putandus. (2) Rei pro alia repræsentatio, quorsum pertinet symbolica traditio; traditis enim clavibus, ea, quibus reserandis inserviunt, tradita censentur §. 44. 47. *Inst. de rer. divis.* Conf. *l.* 20. *D. de servit.* (3) Locus alius pro alio sumitur. Ita præsens habetur pro absente *l.* 124. §. 1. *D. de reg. jur. l.* 2. §. 3. *D. de jur. codic. l.* 27. §. 11. *D. de injur.* (4) Tempus aliud pro alio tempore, ita qui ante plures annos dolo desiit possidere, adhuc possidere creditur *l.*131. *D. de reg. jur. tot. tit. D. de reb. dub. l.* 37. *D. de rei vind.* Wurffell. *jurispr. defin.* § 47.

Differt autem *fictio* Legis a præsumtione, quod in hac res pro certa ponitur, donec contrarium probetur; vel ita esse etiam creditur, ut contrarium ne pro possibili quidem habeatur in jure, nec proinde ejus probatio admittatur.

Fictitiæ Actiones, Ulp. *fragm. tit.* 28. §. 12. ubi intelligi actiones utiles, monuerunt Charondas, & Schuiting. *ad h. l. p.* 674. Hein.

Ficus seu *ficos* dulcium legato, & adpellatione contineri, tradit *l. ult.* §. *ult. D. de trit. vin. ol. leg.* Idem de caricis, sapidissima ficuum specie, observat Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 77.

Fideicommissaria Epistola *l.* 37. §. 3. *D. de Legat.* 3. qua relinquitur fideicommissum, vel ut est in *l.* 13. §. 1. *D. de jur. codicill.* fideicommissaria hereditas. Vid. supra art. *codicilli*.

Est & *fideicommissaria* libertas *l.* 1. §. 7. *D. si is, qui test. lib. ess. juss.* id est, per fideicommissum data, cui *directam* adversari, supra dictum est in voce *directæ libertates*.

Fideicommissarius heres, vulgo pro eo, cui hereditas restituitur ex fideicommisso, aliquando tamen & pro illo, qui restituit, accipitur, ut in *l.* 51. *D. de judiciis.* & *Nov.*108. Cujac. in *Quæst. Papin. ad l.* 24. *D. depos.* Sic & in *l.*29. *D. quib. mod. usufr. vel us. amitt.* legatarius, fideicommisso gravatus, fideicommissarius adpellatur.

Fideicommissarius prætor *l.* 4. *D. quib. ad libert. procl. l.*90. *D. de cond. & dem.* is est, qui de fidei-

fideicommissis cognoscit, & jus dicit. Nam, ut Justinianus §. 1. *Inst. de fideic. hered.* refert, tantus fideicommissorum favor factus est; ut paullatim etiam prætor proprius crearetur, qui de fideicommissis jus diceret. Et ut Pomponius *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* scribit, sexdecim prætoribus ab Augusto constitutis, duos D. Claudius adiecit, qui de fideicommissis jus dicerent, ex quibus unum D. Titus detraxit. Cujusmodi prætor accipiendus est in *l.* 43. *D. de act. emt.* & *l.* 2. *C. qui pot. in pign.* Fideicommissorum autem cognitio Romæ quidem Consulum erat, aut prætoris *fideicommissarii*, in provinciis vero Præsidum provinciarum, ut Ulp. in *Reg. tit.* 25. §. 12. tradit. Inde in *l.* 8. §. 1. *D. de cond. inst.* Oportebit eos, qui de fideicommisso cognoscunt, subsequi prætoris voluntatem.

At concurrentem hanc fuisse Coss. & Præt. *fideicommissarii* de fideicommissis jurisdictionem, & apud hunc ad certam tantum summam agi potuisse, ex Quinctil. 3. *Inst.* 6. patet, idque jam observarunt Cujac. 21. *obs.* 34. Merill. 5. *obs.* 36. & Ant. Schulting. *jurispr. Antejust.* p. 662. Principes etiam quandoque de fideicommissis jus dixisse, caussa fortassis ad eos per adpellationem devoluta ex *l.* 26. *D. de probat.* intelligimus. Heyn.

Fideicommissum quemadmodum Ulpianus *Tit.* 25. §. 2. definit, est, quod non civilibus verbis, sed precative relinquitur, nec ex rigore juris civilis proficiscitur, sed ex voluntate datur relinquentis. Nam, ut Justinianus scribit §. 1. *Inst. de fideic. her.* omnia *fideicommissa* primis temporibus infirma erant, quia nemo invitus cogebatur præstare id, de quo rogatus erat. Quibus enim non poterant hereditatem, vel legata relinquere, si relinquebant, fidei committebant eorum, qui capere ex testamento poterant. Et ideo *fideicommissa* adpellata sunt, quia nullo vinculo juris, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebantur. Et rursus §. 12. *Inst. eod. tit. Prima fideicommissorum cunabula a fide heredum pendent, & tam nomen, quam substantiam acceperunt.* Sic beneficium, vel munus tum videbatur restitutio fideicommissi, & elegans est observatio Reinesii *ad Class.* 2. *Inscr.* 73. L. Cestium in marmore ideo profiteri, *hereditatem ex parte ad se, munere Agrippæ, pervenisse*, quod Agrippas, solo impellente pudore, hereditatem illi restituerit. In hoc vero verbo sæpe ludit Tertullianus, veluti *libro* 1. *ad ux. c.* 1. Tu modo ut solidum capere possis, hoc meæ admonitionis *fideicommissum* Deus faciat. Item Arnobius *lib.* 6. *p.* 115. Per tramites ergo quosdam, & per quædam *fideicommissa*, ut dicitur, vestras sumunt, atque accipiunt cultiones. Quoniam vero restituendi ejus, quod fideicommissum est, necessitas facta est, hinc *fideicommissum* dixeris, quod quis tanquam heres vel legatarius adquisivit alteri restituendum ex voluntate defuncti.

Verba *fideicommissorum* in usu maxime habebantur hæc: Peto, rogo, volo, mando, fidei tuæ committo, cupio des, opto des, credo te daturum, exigo, desidero, ut des. Quæ singula perinde firma erant, atque si omnia in unum congesta essent *l.* 115. *l.* 118. *D. de legat.* 1. §. 3. *Inst. de sing. reb. per fideic.* Ulpian. *Regul. tit.* 25. §. 6. Paull. 4. *Sent.* 1. §. 6. Alias fideicommissorum formulas pete ex *l.* 67. §. *ult. l.* 69. *D. de legat.* 2. *l.* 11. §. 4. & §. 9. *D. de legat* 3. & ex Brisson. *formulis c.* 47. *seq.*

Fideicommissum singulare est sin-

gularum rerum *rubr. Inst. de sing. reb. per fideic. relict.* quod *pecuniarium* adpellat *l.* 13. *§. ult. D. ad SC. Trebell. & speciale in l.* 32. *D de fideic.*

Fideicommissum universale est hereditatis *l.* 39. *D. de admin. & per. tut. l.* 17. *D. si quis omiss. caus. test.*

Rursus *fideicommissum* datur vel ab intestato, id est, quum datur ab heredibus ab intestato *l.* 13. *D. de inoff. test.* vel testato, cum ab herede instituto datur.

Fideicommissum palam relictum intelligitur, quod testamento, vel codicillis quis rogatus est restituere, non domestica cautione, vel chirographo *l.* 3. *D. de jur. fisc.*

Fideicommissum pecuniarium. Vide infra sub art. *pecuniarium.*

Fideicommissum autem ab illo dari dicitur, qui id præstare rogatur *l.* 5. *D. de probat. l.* 126. *l.* 127. *D. de legat.* 1.

Per *fideicommissum* data libertas *l.* 55. *D. de manum. test.* quæ *directo* datæ opponitur *l.* 22. § 2. *D. de fideic. libert.* Vid. supra art. *fideicommissaria libertas.*

F I D E I C O M M I T T E R E, fideicommissum dare, relinquere, seu rogare, mandare, petere, ut aliquid detur, præstetur, fiat.

Persona, cui injungitur restitutio, aliquando in casu secundo exprimitur, & tunc *fidei & committere* divelluntur. Sic fidei committere bonorum possessoris *l.* 1. *§.* 6. *D. de legat.* 3. Alia exempla vide in *l.* 90. *D. ad Leg. Falcid. l.* 13. *D. de inoff. test. l.* 12. *§. ult. D. de injust. rupt. l.* 19. *D. de testam. milit.* Aliquando verbo huic subjungitur casus tertius. Nepotibus heredibus institutis fideicommisit *l.* 14. *§.* 1. *D. ad Leg. Falcid.* Si tibi fideicommisero *l.* 18. *D. de adim. leg.* Add. *l.* 13. *C. de legat.* Denique ab aliquo, veluti a patre *fideicommittere*, eandem habet significationem *l.* 144. *D. de legat.* 1. Similiter accipitur in *§.* 3. *d. l.* & *l.* 29. *D. ad Leg. falcid. l.* 2. *§. ult. D. de dot. preleg.*

F I D E J U B E R E fidem suam pro alio obligare *l.* 27. *in fin. D. ad SC. Vellei. l.* 20. *§.* 6. *D. de liberat. leg* & quidem stipulatu apud Romanos.

F I D E J U S S I O actus, quo quis alienæ obligationi, mediante stipulatione, accedit *l.* 7. *§.* 3. *D. de dol. l.* 12. *C. de fidejuss.* Quo verbo *accedit* præcedens jam aliena obligatio indicatur. Unde Theophilus: *παρακολούθημα, ήτοι έφολκιον της πρωτοτύπου ενοχής.* Apud Plaut. in *Trinum.* Charmides, principalis ait: *Spondeo.* Callicles, ut fidejussor, *& ego spondeo idem &c.* Porro eodem verbo significatur, obligationem illam subsistere, nec in hujus locum succedere obligationem fidejussoris; nempe fidejussionem esse sine novatione. Qui enim alterius obligationem novando in se suscipit, adeoque liberato priore reo, se ipse obligat, is *expromittit l. ult. D. ad SC. Maced. §.* 3. *Inst. quib. mod. obl. toll.* Item quo accedit fidejussio contractæ jam obligationi, eo ipso differt a *mandato.* Mandat enim, qui obligationem principalem antecedit *l.* 12. *§.* 14. *D. mand.* Rursus jure Romano stipulatu factam esse *fidejussionem* observa. Qui enim pacto saltem interveniente alterius obligationi accedit, non fidejubet, sed *constituit l.* 1. *§.* 4. *l.* 11. *§.* 1. *D. de constit. pec*, quæ differentia moribus hodiernis nulla est. Denique antequam beneficium ordinis fidejussori indultum esset a Justiniano, *Fidejussor* ut correus obligabatur, nisi in eventum non præstitæ a principali solutionis promiserit, & tunc spe-

ciali

tiali *sponsoris* nomine veniebat, qualis plerumque fuit, qui non ultro se obtulit. Si autem debitor, cui nemo credere volebat, undique conquireret, inveniretque demum, qui fidem suam interponeret, *sponsor* is dicebatur, dum ad rogationem: *Centum, quæ mihi Lucius Titius debet, eadem mihi dare spondes?* responderet *spondeo*. Vid. Salmas. *de mod. usur.* c. 16. & Cic. *ad Attic. lib.* 1. *epist.* 6. *Tulliola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, & me sponsorem adpellat. Mihi abjurare*, i. e. jurejurando abnegare, *satius est, quam dependere*, i. e. solvere. Cujus rei Wurffell. *in jurispr. defin.* §. 715. *litt. c.* hanc rationem probabilem adfert: Sponsores quum non ultro se offerrent, sed a debitoribus precibus plerumque intempestivis adigerentur, ante omnia opus erat, ut constaret, sponte eos fidejubere. Ut autem de hoc constaret, interrogabantur, Utrum sponderent, hoc est, sponte intercederent? Spondere enim a sponte promittere dictum esse auctor est Varro *de ling. lat. lib.* 5. Quod si nunc sponderent, seu adfirmarent, se sponte intercedere, creditor securus erat adversus futuram exceptionem intercedentis.

F I D E J U S S O R quis sit ex præcedenti articulo patet. Adpromissorem quoque dici vid. supra in *adpromissor*. Fidejussor autem est vel *principalis*, qui scilicet debitoris obligationem in casum non factæ solutionis recipit, vel *succedaneus*, qui fidejussoris obligationem hoc modo recipit. Quo significatu *fidejussor fidejussoris*, & *principalis* discernuntur in *l.* 27. §. 2. & §. *ult. D. de fidejuss.*

Fidejussor in omnem caussam acceptus, qui in id omne, quod ex obligatione, cui accedit, nasci potest, se obligat *l.* 56. *D. de Ædil. edict. l.* 54. *D. locat. conduct. l.* 36. §. *pen. D. de fidejuss.*

Si *fidejussor* in rem suam spopondit, pro reo habendus est *l.* 24. *D. de pact.*

Fidejussor ob evictionem datus, quem vulgo *auctorem secundum* vocant *l.* 4. *D. de evict.*

Fidejussor exercitationis litis a fidejussore judicati actione separatur *l.* 8. §. 3. *D. de fidejuss.*

Fidejussor idoneus, Vid. infra art. *idoneus*, item *Locuples* suo loco.

Fidejussor ad litem, & pro lite datus *l.* 41. *D. de hered. pet. l.* 10. *D. judic. solv.* qui scilicet vel judicio sisti, vel rem defendi, & judicatum solvi promittunt.

F I D E J U S S O R I A caussa (i. e. tamquam fidejussor) conveniri *l.* 8. *D. de usufr. ear. rer.*

F I D E P R O M I T T E R E pro fidejubere, dixit Paullus 1. *Sent.* 4. §. 5. *Minor si in his, quæ fidejussit, vel fidepromisit, vel spopondit, vel mandavit, in integrum restituendo, reum principalem non liberat.* Et formulæ stipulandi. *Fidepromittis? Fidepromitto*, mentio etiam fit §. 1. *Inst. de verb. obl.* At in Digestis exstare hujus vocabuli vestigium noluisse Tribonianum, notarunt Claud. Salmas. *de mod. usur.* c. 16. p. 707. & Schulting. *jurispr. antej.* p. 238. Heim.

F I D E S *l.* 1. *D. de pact. l.* 20. *C. de transact.* est, ut Cic. *lib.* 1. *de offic. c.* 7. definit, dictorum, conventorumque constantia. Fidei enim nomen ipsum videtur habere, quum fit, quod dicitur.

Fides catholica *tit. C. de Summ. Trin. & fid. cathol.* Hæc est pietas sive religio nostra, quæ ideo catholica nominatur, quod non certo alicui populo tradita est, ut Judaico, sed toti generi humano. Vith. *l.* 2. *C. eod. tit.*

Fides pro cautione promissione. Sic *fidem* adcommodare in frau-

dem juris *l.* 10. *D. de his, quæ ut indign.* *l.*43. §. *ult. D. de vulg. & pupill. ſubſt.* *Fidem* dicere *l.* 1. §. *ult. D. mand.* exſolvere *l.* 5. §. 25. *D. de don. int. vir. & ux.* fallere *leg.* 5. *D. de leg. commiſſ.* frangere *l.* 1. §. 4. *D. depoſ.*

Fidem habere emtori de pretio, dicitur venditor, qui nullo neque fidejuſſore, atque pignore accepto, & ſine aliqua ſatiſdatione, ejus fidem, quod ad pretii exſolutionem attinet, ſequitur *l.* 19. *D. de contrah. emt.* §.41. *Inſt. de rer. diviſ.* Fidem ſequi Ulpian. *l.* 1. *D. de reb. cred.* de eo dixit, qui aliquem eligit, cum quo rem habere, aut negotium ſibi eſſe, cuive a ſe creditum eſſe velit.

Fide dominica agros colere dicuntur, qui non penſionis certa quantitate, neque mercede, ſed arbitrio domini rationes reddituri colunt *l.* 18. §.4. *l.* 20. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Fides menſæ *l. ult. D. de inſtitor.* vulgo *creditum* adpellamus. Cicero *pro Lege Manil. c.*7. Hæc fides atque ratio pecuniarum, quæ Romæ, quæ in foro verſatur. *Eod. c.*7. Summas Romæ, ſolutione impedita, fidem concidiſſe. Cæſar. *de bell. civ. lib.* 3. *c.* 1. Quum fides tota Italia eſſet anguſtior, neque creditæ pecuniæ ſolverentur.

Bona *fide* emere in *l.* 4. *D. pro ſuo* *l.* 7. §. 11. *D. de publie. in rem act.* dicitur, qui imprudens ab eo, quem dominum putabat, aut alienandi jus haberet, emit.

Bona *fide* percipere fructus, eſt ad eum modum percipere, quo diligens paterfamilias. Præſtandum, quod bona fide percepiſſet *l.* 58. §. 1. *D. de adminiſtr. & per. tut.*

Bona *fide* poſſidere eſt opinione domini poſſidere, ut loquitur Paullus *l.*21. §.1. *D. de nox. act.*

Bona *fide* ſervire dicitur, qui bonæ fidei poſſeſſori ſervit. Proinde tam ſervus alienus, qui a non domino bona fide poſſidetur, quam liber homo, poſſeſſus ab eo, qui ejus ſtatum vel conditionem ignorat, bona fide ſervire dicuntur *l.* 19. *l.* 23. *l.* 49. *D. de acquir. rer. dom.* *l.* 7. §. *ult. D. pro emt.* *l.*12. *D. de liberal. cauſ. & paſſim.* Bona fide ſervit ſervus ei, qui eum ſuum putat *l.*22. §. 4. *D. de Leg. Corn. de falſ.*

Bona *fides* alias etiam æquum, & bonum ſignificat *leg.* 1. §. 1. *D. de act. emt.* *l.* 41. §. 1. *D. locat.* Etenim, quod in *l.* 5. *D. de oblig. & act.* Cajus ait: *Quod alterum alteri ex* B. F. *præſtare oportet*, hoc idem ipſe in *l.* 2. *D. eod. tit.* exprimit, *ex æquo & bono.* Et ita *bona fides* ſtricto juri opponitur. Hinc *bonæ fidei judicia*, & *contractus.* *l.* 7. *D. de negot. geſt.* *l.*5. *D. de in lit. jur.* *l.*7. *D. de eo quod cert. loc.* Vocantur & judicia *bonæ fide* *l. ult. D. de fidejuſſ.* & judicia, quibus *ex bona fide agitur* apud Cic. 3. *offic.* 15. videlicet, quæ ex B. F. oriuntur, ac deſcendunt *l.* 57. *D. de contrah. emt.* quibuſque B. F. ineſt *l.* 152. §. *ult. D. de reg. jur.* In his enim judiciis alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex B. F. ſeu ex æquo & bono præſtare oportet *l.* 2. *l.* 5. *D. de obl. & act.* liberaque poteſtas judici permittitur æſtimandi, quantum actori præſtetur §. 30. *Inſt. de action.* tantumque in illis judicis officium valet, quantum in ſtipulatione nominatim ejus rei facta interrogatio *leg.* 7. *D. de neg. geſt.* Hanc poteſtatem nanciſcebatur Judex, ut Cic. *in Top. c.* 17. & *pro Roſc. c.*7. indicat, quum in formula a Prætore additum erat: *Ex fide bona*, vel *quantum æquius melius*, vel *uti inter bonos bene agier oportet ſine fraudatione.* Ex quæ

quæ moris sunt & consuetudinis, in his judiciis veniunt *l.* 31. §. 20. *D. de Aedil. edict.* Consensu vero maxime hæc judicia sustinentur *leg.* 116. *D. de reg. jur.* In iis porro, quod ad usuras attinet, tantum potest officium arbitri, quantum stipulatio *l.* 24. *D. depos.* & bonæ fidei ratione fructus præstantur *leg.* 51. *D. de hered. pet.* & rationem adfectus haberi, prudentioribus placuit *l.* 54. *D. mand.* Ob ea in litem juratur *l.* 5. *D. de in lit. jur.* Iis denique exceptiones postea factæ, quæ ex eodem sunt contractu, insunt *leg.* 7. §. 6. *D. de pact.* Ceterum *bonæ fidei* judicia enumerantur a Justiniano in §. 28. *Inst. de action.* *l.* 2. *C. de rer. permut.* *l. ult.* *C. de hered. pet.* De oppositis stricti juris judiciis, & actionibus, Vid. infra sub art. *strictus.*

Bonæ *fidei* alias *mala fides* contraria *l.* 48. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Malam autem fidem dupliciter accipi sciendum est. Interdum enim pro rei alienæ scientia ponitur. Et ita mala *fide* emere *l.* 2. §. 1. *l.* 8. *D. pro emt.* *l.* 19. *D. de adquir. possess.* Mala *fide* percipere fructus *l.* 4. §. 2. *D. fin. regund.* possidere *l.* 2. §. 13. *D. pro emt.* Et mala *fide* servire dicitur, qui malæ fidei possessori servit *l.* 12. §. 1. *D. de publican.*

Alias *mala fides* dolum malum, calliditatem, fraudem significat. Sic mala *fide* factum pactum *l.* 9. *C. de pact.*

FIDICULÆ tormenti genus *l.* 1. *l.* 2. *C. Th. de quæst.* dictæ a fidibus, id est, nervis vel coriis, quibus in diris quæstionibus utebantur. *Hein.*

FIDUCIA *l. c.* §. 15. *ad SC. Tertull.* & §. *ult. Inst. de legit. agn. success.* qua contracta manumitti dicebantur, quos patres, remancipandi, vel redhibendi sibi lege mancipabant, & remancipatos manumittebant, ut jura patronatus salva haberent. Qui vero sub ea fiduciæ lege mancipatum filium accipiebat, is fiduciarius pater dicebatur, ut ex Caio 1. *Inst.* 6. §. 3. patet. Boeth. *in Topic. Cic.* Fiducia, ait, contrahitur, quum res alicui ea lege mancipatur, ut eam mancipanti remanciparet, ut si quis tempus dubium timens, amico potentiori fundum mancipet, ut ei, quum tempus, quod suspectum est, præterierit, reddat. Hæc mancipatio fiduciaria nominatur, idcirco, quod restituendi fides interponatur.

Quum vero de pignoribus reddendis, sibi interposita *fiducia*, caverent debitores, *fiducia* etiam pro pignore accipitur, sed pro tali, per quod creditor adquirit, Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 13. §. 2. id est, in quo dominium revocabile nactus est. Unde & creditor debitori fiduciam vendere non poterat, quippe quæ jam ex contractu fiduciæ erat remancipanda, Paull. *ibid.* §. 3. quum tamen nihil obstet, quo minus debitori pignus vendat creditor *l.* 12. *D. de distr. pign.* Sed hæc a Salmasio etiam *de modo usur.* *c.* 13. *p.* 566. non satis intellecta, pluribus exsequuti sunt Schulting. in *Jurispr. antejust.* *p.* 284. & singularibus de contractu fiduciæ dissertationibus Franc. Carol. Conradi. *Hein.* Hinc *fiducia* & *pignore* junguntur sæpe a Paull. *c. Sent. lib.* 2. *tit.* 4. *in rubr.* *lib.* 3. *tit.* 6. §. 16. *lib.* 5. *tit.* 26. §. 4. Symmach. *lib.* 4. *Epist. ad Turnum:* Nihil quidem loco fiduciæ pignori, isque, vel argenti sequestrans, vel obligans prædiorum. *Fiducia* verbum etiam Cic. *pro Flacc.* *c.* 21. Sic & *pignoribus fiduciari* dixit Tertullian. *de idolol.* *c.* 23.

Sane

dem juris *l.* 10. *D. de his, quæ ut indign. l.*43. §. *ult. D. de vulg. & pupill. subst. Fidem* dicere *l.* 1. §. *ult. D. mand.* exsolvere *l.* 5. §. 25. *D. de don. int. vir. & ux.* fallere *leg.* 5. *D. de leg. commiss.* frangere *l.* 1. §. 4. *D. depos.*

Fidem habere emtori de pretio, dicitur venditor, qui nullo neque fidejussore, atque pignore accepto, & sine aliqua satisdatione, ejus fidem, quod ad pretii exsolutionem attinet, sequitur *l.* 19. *D. de contrah. emt.* §. 41. *Inst. de rer. divis.* Fidem sequi Ulpian. *l.* 1. *D. de reb. cred.* de eo dixit, qui aliquem eligit, cum quo rem habere, aut negotium sibi esse, cuive a se creditum esse velit.

Fide dominica agros colere dicuntur, qui non pensionis certa quantitate, neque mercede, sed arbitrio domini rationes reddituri colunt *l.* 18. §. 4. *l.* 20. §. 1. *D. de instr. vel instr. leg.*

Fides mensæ *l. ult. D. de institor.* vulgo *creditum* adpellamus. Cicero *pro Lege Manil. c.*7. Hæc fides atque ratio pecuniarum, quæ Romæ, quæ in foro versatur. *Eod. c.*7. Sumas Romæ, solutione impedita, fidem concidisse. Cæsar. *de bell. civ. lib.* 3. *c.* 1. Quum fides tota Italia esset angustior, neque creditæ pecuniæ solverentur.

Bona *fide* emere in *l.* 4. *D. pro suo l.* 7. §. 11. *D. de public. in rem act.* dicitur, qui imprudens ab eo, quem dominum putabat, aut alienandi jus haberet, emit.

Bona *fide* percipere fructus, est ad eum modum percipere, quo diligens paterfamilias. Præstandum, quod bona fide percepisset *l.* 58. §. 1. *D. de administr. & per. tut.*

Bona *fide* possidere est opinione domini possidere, ut loquitur Paulus *l.* 21. §. 1. *D. de nox. act.*

Bona *fide* servire dicitur, qui bonæ fidei possessori servit. Proinde tam servus alienus, qui a non domino bona fide possidetur, quam liber homo, possessus ab eo, qui ejus statum vel conditionem ignorat, bona fide servire dicuntur *l.* 19. *l.* 23. *l.* 49. *D. de adquir. rer. dom. l.* 7. §. *ult. D. pro emt. l.* 12. *D. de liberal. caus. & passim.* Bona fide servit servus ei, qui eum suum putat *l.* 22. §. 4. *D. de Leg. Corn. de fals.*

Bona *fides* alias etiam æquum, & bonum significat *leg.* 1. §. 1. *D. de act. emt. l.* 41. §. 1. *D. locat.* Etenim, quod in *l.* 5. *D. de oblig. & act.* Cajus ait: *Quod alterum alteri ex* B. F. *præstare oportet*, hoc idem ipse in *l.* 2. *D. eod. tit.* exprimit, *ex æquo & bono.* Et ita *bona fides* stricto juri opponitur. Hinc *bonæ fidei judicia*, & *contractus. l.* 7. *D. de negot. gest. l.* 5. *D. de in lit. jur. l.* 7. *D. de eo quod cert. loc.* Vocantur & judicia *bonæ fidei l. ult. D. de fidejuss.* & judicia, quibus *ex bona fide agitur* apud Cic. 3. *offic.* 15. videlicet, quæ ex B. F. oriuntur, ac descendunt *l.* 57. *D. de contrah. emt.* quibusque B. F. inest *l.* 152. §. *ult. D. de reg. jur.* In his enim judiciis alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex B. F. seu ex æquo & bono præstare oportet *l.* 2. *l.* 5. *D. de obl. & act.* liberaque potestas judici permittitur æstimandi, quantum actori præstetur §. 30. *Inst. de action.* tantumque in illis judicis officium valet, quantum in stipulatione nominatim ejus rei facta interrogatio *leg.* 7. *D. de neg. gest.* Hanc potestatem nanciscebatur Judex, ut Cic. *in Top. c.* 17. & *pro Rosc. c.*7. indicat, quum in formula a Prætore additum erat: *Ex fide bona*, vel *quantum æquius melius*, vel *ut inter bonos bene agier oportet sine fraudatione.* Et quæ

quæ moris sunt & consuetudinis, in his judiciis veniunt *l.* 31. §. 20. *D. de Aedil. edict.* Consensu vero maxime hæc judicia sustinentur *leg.* 116. *D. de reg. jur.* In iis porro, quod ad usuras attinet, tantum potest officium arbitri, quantum stipulatio *l.* 24. *D. depos.* & bonæ fidei ratione fructus præstantur *leg.* 21. *D. de hered. pet.* & rationem adfectus haberi, prudentioribus placuit *l.* 54. *D. mand.* Ob ea in litem juratur *l.* 5. *D. de in lit. jur.* Iis denique exceptiones postea factæ, quæ ex eodem sunt contractu, insunt *leg.* 7. §. 6. *D. de pact.* Ceterum *bonæ fidei* judicia enumerantur a Justiniano in §. 28. *Inst. de action. l.* 2. *C. de rer. permut. l. ult. C. de hered. pet.* De oppositis stricti juris judiciis, & actionibus, Vid. infra sub art. *strictus.*

Bonæ *fidei* alias *mala fides* contraria *l.* 48. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Malam autem fidem dupliciter accipi sciendum est. Interdum enim pro rei alienæ scientia ponitur. Et ita mala *fide* emere *l.* 2. §. 1. *l.* 8. *D. pro emt. l.* 19. *D. de adquir. possess.* Mala *fide* percipere fructus *l.* 4. §. 2. *D. fin. regund.* possidere *l.* 2. §. 13. *D. pro emt.* Et mala *fide* servire dicitur, qui malæ fidei possessori servit *l.* 12. §. 1. *D. de publican.*

Alias *mala fides* dolum malum, calliditatem, fraudem significat. Sic mala *fide* factum pactum *l.* 9. *C. de pact.*

FIDICULÆ tormenti genus *l.* 1. *l.* 2. *C. Th. de quæst.* dictæ a fidibus, id est, nervis vel coriis, quibus in diris quæstionibus utebantur. *Hein.*

FIDUCIA *l.* 2. §. 15. *ad SC. Tertull. & §. ult. Inst. de legit. agn. success.* qua contracta manumitti dicebantur, quos patres, remancipandi, vel redhibendi sibi lege mancipabant, & remancipatos manumittebant, ut jura patronatus salva haberent. Qui vero sub ea fiduciæ lege mancipatum filium accipiebat, is fiduciarius pater dicebatur, ut ex Caio 1. *Inst.* 6. §. 3. patet. Boeth. *in Topic. Cic.* Fiducia, ait, contrahitur, quum res alicui ea lege mancipatur, ut eam mancipanti remanciparet, ut si quis tempus dubium timens, amico potentiori fundum mancipet, ut ei, quum tempus, quod suspectum est, præterierit, reddat. Hæc mancipatio fiduciaria nominatur, idcirco, quod restituendi fides interponatur.

Quum vero de pignoribus reddendis, sibi interposita *fiducia*, caverent debitores, *fiducia* etiam pro pignore accipitur; sed pro tali, per quod creditor adquirit, Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 13. §. 2. id est, in quo dominium revocabile nactus est. Unde & creditor debitori fiduciam vendere non poterat, quippe quæ jam ex contractu fiduciæ erat remancipanda, Paull. *ibid.* §. 3: quum tamen nihil obstet, quo minus debitori pignus vendat creditor *l.* 12. *D. de distr. pign.* Sed hæc a Salmasio etiam *de modo usur. c.* 13. *p.* 566. non satis intellecta, pluribus exsequuti sunt Schulting. in *Jurispr. antejust. p.* 284. & singularibus de contractu fiduciæ dissertationibus Franc. Carol. Conradi. *Hein.* Hinc *fiducia* & *pignore* junguntur sæpe a Paull. 2. *Sent. ib.* 2. *tit.* 4. *in rubr. lib.* 3. *tit.* 6. §. 16. *lib.* 5. *tit.* 26. §. 4. Symmach. *lib.* 4. *Epist. ad Turnum:* Nihil quidem loco fiduciæ pignori, isque, vel argenti sequestrans, vel obligans prædiorum. *Fiducia* verbum etiam Cic. *pro Flacc. c.* 21. Sic & *pignoribus fiduciari* dixit Tertullian. *de idolol. c.* 23.

Sane

Sane inter *pignus* & *fiduciam* hoc interfuisse Isidorus *lib*.5. *etym. c.* 21. significat, quod pignus, manente apud debitorem dominio, nudam possessionem transferebat, per fiduciam vero res aliqua, mutuæ pecuniæ gratia, vel mancipabatur, vel in jure cedebatur. Cui distinctioni ut verbum conveniat, necessario addendum videtur, ea lege factam fuisse mancipationem, ut soluta pecunia redderetur, vel restitueretur. Hinc

Fiducias distrahere Paull. 2. *Sent*. 13. §. 1.

Fiduciæ judicium apud Auctorem *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit*. 19. §. 2. & apud Cic. 3. *offic*. 15. immo & apud Paull. 1. *Sent*. 13. §. 7. qui & *fiduciæ* actionem vocat *ibid*. §.5. 6. Ejus formula erat: *Ut inter bonos bene agier oportet, & sine fraudatione*, ut testis est idem Cic. *lib*. 7. *ad famil. epist*. 12. Quod quidem judicium summæ existimationis fuisse, ait idem Cic. *pro Rosc. Comœd. c*. 6. & turpe, ac famosum fuisse, idem *pro Cæcin. c*. 3. docet.

F I D U C I A R I A hereditas, i. e. per fideicommissum relicta *l*. 9. §.1. *D. de reb. cred*. Hinc

Fiduciarius heres *l*. 46. & 67. *fin. D. ad SC. Trebell*. dicitur is, cujus fideicommissum est, ut hereditatem restituat, qui aliquando & fideicommissarius adpellatur, ut in *leg*. 51. *D. de judic*. & *Nov*. 108.

Fiduciarius pater, cui in emancipatione ea lege mancipabatur filius, ut eum remanciparet. Caius *lib*. 1. *Inst. tit*. 6. §.3.

Fiduciarius servus apud Paull. 2. *Sent*. 13. §. 2. qui fiduciæ lege in pignoris caussam mancipatus est.

Fiduciaria tutela. Vid. infra sub *tutela*.

F I D U M obsequium *l*. 44. *D. ad SC. Trebell*.

F I G E R E tabulas ad januam *l. ult*. §. 2. *D. quod vi aut cl*. Cic. *lib*. 12. *ad famil. Epist*. 1. *Tabulæ figuntur*. Diversi autem generis sunt, de quibus hæc loca agunt, tabulæ. Cicero loquitur de tabulis decretorum, beneficium aliquod Cæsaris continentibus, quas Antonius, tamquam in Cæsaris commentariis ea omnia essent reperta, in æs incisa proponebat, ad populum concitandum, ceu patet ex ejusdem Cic. 5. *Philip*. 2. & 12. 5. item *lib*. 14. *ad Attic. Epist*. 12. At Venuleius in *l. ult*. §.2. *D. quod vi aut cl*. loquitur de more veterum, prædiis alienis titulos, vel tabulas nomine suo inscriptas adfigendi, ut ea sibi tanquam sua vindicarent, quod graviter fieri vetat Justinianus *Nov*. 17. *c*. 15. Augustin. *in Psalm*. 55. & *Tract*. 7. *in Epist. Joann*. Cassiodor. *Var. lib*. 4. *c*. 14. *lib*. 9. *c*. 18. Gregor. M. *lib*. 4. *epist*. 47. & 77. Edict. Theodorici Regis c.45. *seq*. & in jure nostro *l*. 3. *C. de bon. vac. l*.5. *C. de delator. tit. C. de his, qui potent. nom. tit. præd. adfig. Novell*. 28. *c*. 5. *Nov*. 29. *c*. 4. *Nov*. 30. *c*. 8. De ea veterum consuetudine consulendi Franc. Duaren. *lib*. 2. *disput. anniverf. c*. 40. D. Pithoeus *Glossar. seu obscuror. verb. Juliani Antecessoris interpretatio* sub voce *titulos imponere*, & Frid. Lindenbrog. in Glossario *vet. leg. Alamann. p*. 1448. Hein.

F I G U L I N Æ, officinæ, in quibus figuli suum exercent officium *l*. 6. *D. de servit. præd. rust. l*.24. §. *ult. D. de instr. vel instr. leg*.

F I G U L I N U M opus *l*.19. §. 1. *D. de serv. urban. præd*. Aliquando contracte *figlinum*.

F I G U L U S *l*. 25. §. *ult. D. de instr. vel instr. leg*. D. Gregor. *Homil*. 23. *in Evangel*. Fin-

gere,

gere, ait, componere dicimus, unde & compositores luti figulos dicimus.

FIGURA præter notam significationem dicitur pro specie rei, & caussæ, quam vulgo & factum, vel facti speciem adpellitant *l. 31. D. de mort. causs. don. l. 1. D. de obl. & act. pr. Inst. de legat.*

FIGURATIO monetæ *l. 7. C. Th. de indulg. crim.* pecuniæ *l. ult. C. Th. si quis pecun. conf.*

FIGURATUS solidus *l. 1. C. Th. si quis solid. circul.*

FILIA familias, i. e. quæ in patria potestate est *l. 9. §. 2. D. de SC. Maced.*

Filiis pro filiabus dicitur *l. 2. C. Th. de secund. nupt. l. 2. C. Th. de lenon.*

FILIASTER, Filiastra, filius, vel filia ex alio conjuge genitus, vel genita, non ex eoquem modo habet, ut mu ier. can. *si quis filiastrum caus. 30. qu. 1. c. tua fraternitatis, de eo qui consang.*

FILIPPI. Vid. *Philippi.*

FILIUS definitur, qui ex viro, & uxore ejus nascitur *l. 6. D. de his qui sui vel alien. jur.* Attamen non nuptiis tantum, sed & adoptione quæruntur *l. 1. D. de adopt.* Hinc Senatoris *filium* accipere debemus non tantum eum, qui naturalis est, verum adoptivum quoque *l. 5. D. de senator.* Emancipatus vero nomen *filii* emancipatione amittit *l. 6. p. D. eod. tit.* Nec justis modo nuptiis procreati, seu legitimo matrimonio suscepti, sed & ex ancillarum contubernio, vel alia minus justa conjunctione suscepti, aut etiam vulgo quæsiti *filiorum* nomen obtinent. Proinde hæ *filiorum* constituuntur differentiæ, adoptivi, justi, legitimi, naturales, cujusmodi adpellationes suis locis require. *Filius* justus. Vide *justus*.

Ceterum *filiorum* angustior, quam liberorum est significatio. Proprie enim filiorum nomine, aliter atque liberorum, nepotes non continentur *l. 6. D. de testam. tut. §. ult. Inst. qui testam. tut.* nisi quum aliud voluntatis conjectura suadet. Tunc enim benigna interpretatione, & ex sententia magis, quam ex verbi proprietate, potestateque filiorum adpellatione nepotes etiam comprehenduntur *l. 84. l. 101. l. 220. D. de verb. signif. l. 59. D. de rit. nupt. l. 41. §. 5. D. de legat. 3.*

At *filiorum* nomine filias quoque contineri non est dubium *l. 16. D. de test. tut.* tametsi Labeoni quandoque aliter visum esse, judicet *l. 116. D. de verb. signif.* & in dubium quoque id non nullis speciebus vocatum, significet *l. 122. D. eod. tit.*

Filii familias dicuntur, qui in patris potestate sunt *l. 4. D. de his, qui sui vel al. jur. l. 195. §. 1. D. de verb. signif.* qui quasi domini vivis etiamnum patribus existimantur. Unde ut illi patres familias, ita & ipsi *filii famil.* adpellantur, sola ea nota adjecta, qua genitor ab eo, qui genitus est, distinguatur *l. 11. D. de lib. & postum.*

FINALIS controversia *l. 1. C. Th. fin. reg. l. 10. C. de evict.* quæstio *l. ult. C. Th. fin. reg. l. 11. D. eod. tit.* quæ scilicet de finibus oritur, & judicio finium regundorum finitur. *Finale* jurgium dixit *l. 5. C. fin. reg.* Alia autem est quæstio de fine, alia de loco. Prior est de fine intra quinque pedes. Posterior ultra, cum de loco in confinio, vel in medio agri, quam ad partem pertineat, quæritur. Finis usucapi non potest, locus potest. Utraque controversia est de latitudine *l. ult. D. de pign.* Gothofr. *ad l. 5. C. fin. reg.*

FINGERE, simulare. Sic fingi-

fingitur dementia, vel furor *l. 6. D. de cur. furiof.*

Fingere alias dicitur jus ejus auctor. Sic postliminium fingit *§. 5. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv.* Vid. supra *fictio*.

FINGE, id est, pone, vel facito *l. 3. §. 5. D. de Carb. edict. & passim.*

FINIRE aliquando neutraliter ponitur pro *finiri*. Ulpianus in *l. 14. §. 4. D. qui & a quib. manum.* Sed etsi bona gratia *finierit* matrimonium, id est, *finitum* sit. Tacitus *lib. 6. Annal. c. 1.* Sic Tiberius finivit. Hinc Bynkersh. 5, *obs.* 25. in *l. 22. D. de ann. legat.* ingeniose rescribit: *Tametsi totus annus nondum finisset*, quum adhuc sine sensu legatur, *Tametsi totus annus nondum fuisset*. Hein.

Finire pro præfinire. Sic *finiuntur* anni Ulp. 16. *fragm.* §. 1. Lege Papia finitos annos. Finitum tempore atque facto *l. 137. §. 2. D. de verb. obl.* Sic Ovid. 5. *fastor. v. 65.* Finitaque certis Legibus est ætas, unde petatur honos.

FINIS interdum pro modo ponitur: Itaque *fini*, & *ad finem* significat usque ad concurrentem quantitatem. Quod loquendi genus Papiniano præ cæteris placuit. Amat enim iste ita loqui, ut sumta ex ejus potissimum libris exempla demonstrant. Sic *Ad finem* centesimæ *l. 4. §. 1. D. de naut. fœn.* Præstare actiones *ad* eum *finem*, quo prædium comparatum *l. 25. D. de adim. legat.* *Fini* virilis partis *l. 5. D. de dot. coll.* *Ad finem* peculii legata præstare *l. 17. §. ult. D. de castrens. pecul.* Dabitur compensatio peculii *fini l. 19. D. de compens.* Adde *l. 26. D. quand. dies legat. l. 17. D. locat. l. 32. §. 24. D. de don. int. vir. & ux. l. 66. §. ult. D. de evict. l. 15. §. 4. D. ad leg. falcid. l. 42. §. 1. D. solut. matr. l. 1. §. 3. D. de pignor.* Eodem modo Cato *de re rust. c. 113.* Amphoras, inquit, nolito implere nimium ansarum infimarum *fini*. Et Hirt. *de bell. Afric. c. 85.* Per mare umbilici *fine* ingressi.

Finis pro definitione, uti Græcum *ορος*, uti in *l. 223. pr. D. de verb. signif.* In primis huc pertinent loci, quos ex Quinctilian. *Inst. or. lib. 5. c. 10. lib. 7. c. 3.* Sulpicii Victoris *Instit. or. p. 260.* attulit Schulting. *Jurispr. vet. antejustin. p. 272.* HEIN.

Præterea *fines* in *l. 124. D. de verb. signif.* Proculus adpellat, quos dialecticis terminos.

Fines etiam agri, seu fundi terminos, & limites significant *l. 18. §. 2. in fin. & §. 3. D. de adquir. possess. l. 2. §. 6. D. pro emt.* Utramque significationem finium verbo Græco *ορος* repræsentari, docet Syrianus *Commentar. in Hermagoram* his verbis: *Καλειται τοινυν πρωτος ορος, ο εν τοις χωριοις διοριζων τοτε το οικειον, και το αλλοτριον. Καλειται δε ορος και ο διαλεκτικος, οιος, εις ον η προτασις αναλυεται.* *Finis* vocatur primum, qui in agris proprium, & alienum secernit. Deinde terminus, vel finis dialecticis est, in quem propositio resolvitur.

Finium regundorum actio, quæ inter eos agitur, qui confines agros habent *§. 20. Inst. de act.* ut & Isidor. *lib. 5. etymol. c. 25.* tradit, *Regi* enim, interprete Boethio *in Topic. Cic. fines* dicuntur, quoties unusquisque ager propriis finibus terminatur. Hinc & *finitorem* dixit Plaut. *in prol. Pœnuli v. 50.* eum, qui terminos ponit, & fines statuit.

Fines metonymice pro domibus in *l. 20. C. Th. de Episc.* ibi: Viduarum ac pupillarum domos non adeant, sed publicis extermi-

nen-

nentur judiciis, si posthac eos ad fines earum vel propinqui putaverint deferendos.

F I R M A R E. *Firmata* ætas in *l. un. C. Th. de his qui ven. æt.* quæ inter adolescentiam, & legitimam ætatem media est, & post annum vicesimum incipit. *Firmissima* vero juventus, seu ætas in eadem lege adpellatur, quæ alias legitima dici solet.

F I S C A L E, quod ad fiscum pertinet.

Fiscales generatim iidem, qui censuales *l. 1. C. Th. de decur. Urb. Rom.*

F I S C A L I A absolute adpellantur tributa *l. 3. C. de Episc. & cler.* D. Ambrof. in *Epist. ad Rom. c. 13. Idem dicit tributa præstari, vel, quæ dicuntur fiscalia, ut subjectionem præstent, per quam sciat, non esse liberos, sed sub potestate degere, quæ ex Deo est.* Invenitur hoc verbum & in constitutione græca *l. 1. C. quib. mun.* In scholis anonymi auctoris, quæ post Novellas a Juliano antecessore επιτομηθεισας, subjiciuntur *cap. 72.* ad verbum, *tributa fisco: Nota, quando is, qui nihil possidet, fiscalia dare cogitur.* Vetus Glossarium *Fiscalia*, θησαυρος. Alibi adpellantur *fiscale* onus *l. 17. Cod. Th. de annon.* pensitatio fiscalis *l. 12. C. Th. eod. tit.*

F I S C U S. Eum D. Augustinus in *Psalm. 146.* & Isidor. *lib. 20. orig. c. 9.* interpretantur *saccum publicum*, Suidas cum Hesychio δημοσιον ταμειον. Quamquam *fisci*, id est, privatorum principis thesaurorum ratio, initio ab *ærario*, quod publicum populi Romani erat, separata fuit. Tacit. *lib. 6. Annal. c. 2.* Bona Sejani oblata ærario, ut in *fiscum* cogerentur. Plin. *Panegir. c. 42.* At fortasse non eadem severitate *fiscum*, qua *ærarium* cohibes. Immo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico, credis. Spartian. *in Hadr. cap. 7.* Damnatorum bona in *fiscum* privatum redigi vetuit, omni summa in *ærario* publico recepta. Senec. *lib. 7. de benef. c. 6.* Cæsar omnia habet: *Fiscus* ejus privata tantum, ac sua, ac universa in imperio ejus sunt, in patrimonio propria: Unde *Fiscales* res quasi proprias & privatas principis esse, ait *l. 2. §. 4. D. ne quid in loc. publ.* Glossæ Palæmonis: *Fiscum*, promptuarium Cæsaris, marsupium, & sacculum definiunt: Græci vero interpretes *Fiscum* aiunt esse *κοφινον, εν ῳ τα των δημευομενων ετιθετο χρηματα μετα ταυτο δε ταμειον γεγονε καισαρος, εν ῳ παρεφυλαττετο τα φισκαλια χρηματα, και εγενετο ταμιειακα λεγεται το παλαιον οντα τε δημω μετενεχθησαν τη του βασιλεως ουσια*, fiscinam in qua, quæ publice redit, pecunia reponitur. Præter eam erat ærarium principis, in quo fiscales pecuniæ adservabantur, sed deinde & ea, quæ antiquitus populi fuerant, in fiscum influebant. Enim vero scite Trajanus, ut a Sex. Aurelio Victore *in Juliano c. 43.* refertur, *fiscum* lienem vocabat, quod eo crescente artus reliqui tabescant. Quod Trajani dictum eleganti epigrammate expressit Claudius Minos: *Humani quod splen est corporis, in populi re Hoc Cæsar, fiscum dixerat, esse suum. Fisco aucto reliqui tabescunt corporis artus: Fisco aucto arguitur civica paupertas.* Ceterum *fisci* nomen tractum ab eo, quod cophinis, & sportellis sporteis antiquitus pecuniæ conditæ adservabantur. Ascon. *in Cic. Divinat.* Sportæ, inquit, sportulæ, sportellæ, nummorum sunt receptacula, ut sacci, sacculi, saccelli, & crumenæ, & velleæ, & scorteæ, & manticæ, & mar-

su-

fupia. Ita *fifci*, fifcinæ, fifcellæ ſparteæ; ſunt utenſilia ad majoris ſummæ pecunias capiendas. Unde quia major eſt ſumma pecuniæ publicæ, quam privatæ, ut pro cenſu privato loculos, & arcam, & ſacellos dicimus, ſic pro publico theſauro ærarii dicitur fiſcus. Suet. *in Claud.* c. 18. Poſitis ante ſe cum pecunia fiſcis. Tacit. 1. *Annal.* 37. Primam ac viceſimam Legiones Cæcina, legatus, in urbem Ubiorum reduxit, turpi agmine, quum fiſci, de imperatore rapti, inter ſigna, interque aquilas veherentur. *Fiſci* patronus. Vid. art. *patronus.*

Fiſci quibus ad promendam oleam utimur *l.* 19. §. 2. *D. loc.* de quibus vid. Columell. *lib.* 12. *de re ruſt.* c. 49.

FISTULA, canalis, per quem aqua ducitur, quamvis alicubi *fiſtulæ*, & *canales* ſeparentur, ut in *l.* 49. *D. de contr. emt. l.* 15. *D. de act. emt. l.* 12. §. 24. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. Fiſtulæ* enim vel in rivo ponebantur, vel ſalientibus aquis jungebantur *l.* 15. *D. de act. emt.* vel caſtellis *l.* 78. *D. de contr. emt.* Nec ex rivis modo & caſtellis, verum etiam ex coelo aliquando fiſtulæ aquam capiebant. Gloſſæ Palæmonis: *Fiſtula*, meatus aquæ, vel venæ ligneæ. Iſidor. *lib.* 20. *orig.* c. 8. Fiſtulæ aquarum ſunt dictæ, quod aquas fundant & emittant. Nam στέλλειν græce mittere eſt. Formæ earum pro magnitudine aquæ, & capacitatis modo fiunt. Plinius vero *lib.* 31. *c.* 6. *Fiſtulas* denum pedum longitudinis eſſe legitimæ, ait, etſi quinariæ ſint, ſexagena pondo pondere, ſi octonariæ, centena, ſi denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Vid. Frontin. *lib.* 1. *de aqued.*

Fiſtula etiam genus morbi in *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cogn.* Quod nomen eſt ulceri alto, anguſto, & calloſo, ut ait Cornel. Celſ. *lib.* 5. *c.* 28. ubi fiſtularum genera plura eſſe, tradit Græcis σύριγξ.

FLAGELLARE annonam, id eſt, vexare, & attentare eamdem, uti eſt in *l.* 6. *pr. D. de extraord. crim.* Plin. *lib.* 3. *cap.* 33. Aut ſi aliquis præpotens manceps annonam flagellaverit.

FLAGELLUM, vel *flagrum* ſruticæ genus. Unde flagella vel flagra ſunt ſervilia verbera, quibus a ſtrepitu nomen inditum eſſe, auctor eſt Donatus *in Eunuch. Ter. Act.* 2. *ſc.* 3. Ex quibus enim cauſis liber fuſtibus, ex his ſervus flagellis cædebatur *l.* 19. *D. de pœn. l.* 4. §. 1. *D. de incend. ruin. naufr. l. ult. D. de injur.* Unde ſervilium verberum nomine flagella exaudienda ſunt. Hinc & *flagriones* dictos ſervos; quod flagris ſubjecti eſſent, Non. Marcellus tradit.

De hoc *fuſtium*, & *flagellorum* diſcrimine plura vid. apud Em. Merill. *Not. in hiſt. paſſ. Chriſti* p. 19. & Rad. Forner. *Rer. quotid. lib.* 4. *c.* 2. Hein.

Flagellum pro rheda *l.* 5. *Cod. Th. de curioſ. Per ſingulas rhedas, quas quadrigas, vel flagella adpellant.* Ita dicta quod uno flagello, vel auriga regerentur. Vid. Gothofr. *Comm. ad d. l.*

FLAGITARE ancillam, adpellare de ſtupro *l.* 12. §. 4. *D. de privat. delict.*

FLAGITIUM a ſcelere, & facinore diſcrevisse veteres notum eſt. Tacit. *de morib. Germ.* c. 12. Diſtinctio, ait, pœnarum ex delicto. Proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt. Ignavos, & imbelles, & corpore infames, cœno ac palude, injecta inſuper crate, mergunt. Diverſitas ſupplicii illuc reſpicit, tamquam ſcelera

lera ostendi oporteat, dum puniuntur, flagitia abscondi. Liv. *lib.* 39. *c.* 16. Minus tamen esset, si flagitiis tantum effeminati forent, (ipsorum id magna ex parte dedecus erat) a facinoribus manum, mentem fraudibus abstinuissent. Sallust. *Catilin. c.* 23. in ea conventione fuit Q. Curius, natus haud obscuro loco, flagitiis ac facinoribus coopertus. Jam vere quidem Non. Marcell. *de propr. serm. c.*4. *n.* 215. & Isidor. *lib.* 5. *orig. c.* 26. observant, *flagitium* dici vitium, quod Virgini infertur: Sed erraret tamen, qui vocabuli notionem ea interpretatione exhauriri, crederet. Nam & de masculis & *ανδραποις*, ut eos dictos fuisse docet Salmas. de *fan. trapezit.* 147. id est, qui muliebria passi essent, ait Paull. 2. *sent.* 26. §. 13. *eos flagitium impurum passos*. Latius ergo patet hujus vocis significatio, quam nescio, an solus expresserit D. Augustinus *de Doctr. Christ. lib.* 3. *c.* 10. a Gottl. Cortio *in Not.* ad illum Sallustii locum laudatus, cujus verba haec sunt: Quod agit indomita cupiditas, ad corrumpendum animum, & corpus suum, *flagitium* vocatur. Quod autem agit, ut alteri noceat, *facinus* dicitur, & haec sunt duo genera omnium peccatorum. *Hein.*

FLAGRANS crimen in *l. un. pr. C. de rapt. virg.* est crimen, cujus in perpetratione quis opprimitur, ac veluti *ex αυτοφωρω* deprehenditur. Hein.

FLAMEN, Sacerdos, qui unde dictus sit, vid. Var. *de ling. lat. lib.*4. Serv. *in Virgil.*8. *Aen. v.* 664. & Festum in verbo *flamen*. Hinc *flamines Diales* apud Ulp. *fragm. tit.* 10. §.5. & Gell. *lib.* 10. *c.* 15. sunt sacerdotes Jovis. Liv. *lib.* 1. *c.* 20. *Flaminem Jovi adsiduum sacerdotem creavit*. Erat autem & ejus uxor, quam in manum convenisse oportebat, *flaminica* Dialis, ut probat *Tacit.* 4. *Annal.* 16. *Flamen* municipalis *Novell. Valent. & Marcian. de matr. senator.* Similiter in *l.* 3. *C. Th. quemadm. mun. civ. indic.* Flamines accipiendi sunt municipales.

FLAMINIA, *via*, ab urbe Roma Ariminum, ac deinde Aquileiam usque ducta, & directa, cujus mentio fit *l.* 1. *Cod. Th. quib. equ. us. conc.*

FLAMINIUM, sacerdotium Flaminum. Hinc *Flaminii* honor *l.* 21. *C. Th. de decur.* Apud Sidon. *lib.* 5. *epist.* 7. *Flamonium* legimus. *Hi sunt, qui invident prædia provincialibus, flamonia municipibus*. Et apud Isid. *Flamonium, honor qui datur Flaminibus.* Inscriptiones veteres pariter *flamonium* præferunt, ut apud Gruter. 195. 5. *L. P. Valens ob honorem flamonii.* H. P. D. & apud eundem 254. 5.

FLATORES æris, argenti, auri Triumviri monetales memorantur in *l.* 2. §.31. *D. de orig. jur.* quos *æri, auro, argento flando* vocat Cic. *lib.*7. *ad famil. epist.* 13. quæ verba his notis A. A. A. F. scribi consuevisse testis est Valer. Prob. in *Not. juris*. Nihil notius est, quam in numis frequentissimis esse notas III VIRI A. A. A. F. F. id est *Triumviri æri, argento, auro, flando, feriundo*, vel aliquando IIII VIRI A. P. F. idest, *argento publice feriundo vel flando*. Id enim luculenter ostendit Ez. Spanhem. *de usu & præst. numism. Diss.* 10. *c.* 6. *p.* 167. *seq. Tom.* 2. Eosdem dictos esse *Triumviros monetales* nemo negat. At exemplo caret illud A. A. A. *flatores*, quod ex notis illis male intellectis conflasse Tribonianum existimat M. Ant. Muretus. Ego nihil quidem incommodi video, si retineatur

natur vulgaris lectio, eaque in re facile adsentior Corn. van. Bynkersh. in *prætermiss. ad l.* 2. *D. de orig. jur.* p. 80. at vix tamen credo, pro vocabulis notissimis *æri, argenti, auri flatores* scripsisse Pomponium, quum eos a nemine veterum ita adpellatos esse constet, antiqua autem denominatio, uti jam a Spanhemio p. 169. observatum est, multo post Pomponii tempora sub Gordiani adhuc imperio in vetere lapide, a Sponio ex schedis Barberinianis descripto, occurrat. Aut ergo Triboniani hic nævus, aut, quod malim, librariorum lapsus videtur. *Hein.*

FLATUARIUS *l. 6. Cod. Th. de fals. monet.* id est, ut ibi eum describit Jac. Gothofr. *in Commentar.* qui æri, argento, auro flando, fundendo, atque in exemplar, typum, seu iconium conjiciendo, feriundo, formando operam navabat. Neque hi tantum hoc nomine adpellantur, sed & alii artifices publici, qui ex ære, argento, auro sigillaria exprimebant. Reines. *Inscr.* 30. *Class.* 10. *Officina flatuaria argentaria. Class.* 11. *Inscr.* 89. *Faber. Flatuarius Sigillarius.* Ibid. *Inscr.* 89. *Flatuarius a Minerva Medica.*

FLAVIALIS prætura. Vid. in *prætura.*

FLAVIANUM jus civile a Cn. Flavio scriba nomen sumsit *l. 2. §. 7. D. de orig. jur.* De jure *Flaviano*, ejusque editore Cn. Flavio notæ omnia sunt ex Livio *lib. 9. c. 46.* qui illum *hæc omnia in albo proposuisse* ait, nec non ex Cicerone *pro Muræn. c. 11. lib. 6. ad Attic. epist.* 1. *de oratore lib.* 1. *c.* 40. Plin. *Hist. nat. lib.* 33. *c.* 1. Gell. *lib.* 6. *c.* 9. Ex Livii vero loco colligas, illum, quum id jus publici juris faceret, jam Aedilitatem gessisse, siquidem magistratuum erat, in albo quod proponere. At reliquorum auctorum sunt quidam, qui illum, præstito reipublicæ insigni hoc beneficio, Aedilitatem meruisse, referunt. Et tamen ea posse quodammodo conciliari, ostendit Hein. in *Elem. Hist. jur. lib.* 1. §. 48.

FLAVIUS, vel potius *Favius*, seu *Fabius* Mela, ceu legitur in *l. 1. §. 12. D. de cloac.* idem Jurisconsultus, qui solo *Mela* nomine toties ab Ulpiano & Paullo, immo & ab Africano, & Venuleio, his antiquioribus citatur. Quin Guil. Grot. de vit. jurisc. *lib.* 2. *c.* 5. §. 6. ex *l. 11. D. ad leg. Aquil. l. 3. §. ult. D. de act. rer. amot.* & *l. 13. D. de ann. legat.* non infeliciter colligit, Melam non tantum ante Proculum, sed & ante Nervam, jurisconsultum, floruisse, adeoque proxime attigisse tempora C. Aquillii Galli & Ser. Sulpicii, qui occasum Romanæ libertatis viderunt. *Hein.*

Flavius. Præter multos alios Imperatores hoc nomen gessit Justinianus, quod sumpserat exemplo avunculi Justini Imp. Hic quoque imitatus est decessores suos, qui & ipsi gloriosam Constantini M. memoriam renovaturi, seque legitimos illius successores esse, indicaturi, *Flavios* se adpellabant. Gabr. Trivor. *Obs. Apologet. c.* 4. §. 7. p. 217. *Tom.* 1. *Thes. jur.* Et sane a Constantini M. & ejus liberorum, nec non Juliani temporibus permulti Cæsares, & tyranni plerique id nomen adfectarunt. Noti sane *Flavii* Valentinianus junior, Theodosius, Arcadius, Honorius, Theodosius jun., Constantinus, Valentinianus III. Marcianus, Maximus, Avitus, Leo, Thrax, Majorianus, Severus, Anthemius, Leo junior, Basiliscus, Julius Nepos, Romulus, Augustulus, Anastasius, Justinus, & Justinianus, im-

mo

mo & post hujus tempora Mauritius, Phocas & Heraclius, seu sub singulis his principibus notavit Christ. Ad. Rupert. *in obs. hist. ad Besold.* Eodem exemplo & earum gentium, quæ præcipuas occidentis provincias occupaverant, reges, nomen *Flavii* adfectarunt. Omnes sane Wisigothorum reges a Recaredi temporibus hoc nomine usos esse, observavit Hier. Higuera *ad Luitprand. Chron. pag.* 10. Chifflat. *Vindic. Hispan. p.* 350. Quin ipsum Gothorum imperium *Flaviam* dictum esse, observavit Car. Du-Fresne *in Gloss. latin. sub voce Flavii*, ubi etiam ostendit, non solum Imperatores, sed & proceres fere omnes, Coss. præfectos prætorio, præsides, & viros clarissimos id nomen adfectasse: apud Langobardos vero primum Autharim, Regem, ob dignitatem id a suis consequutum, eoque prænomine omnes, qui postea fuerint Langobardorum reges, feliciter usos esse. Vid. Paull. Warnefrid. *de gest. Langobard. lib.* 3. *c.* 16. Hein.

FLEBILE cessionis bonorum adjutorium *l.* 7. *C. qui bon. ced. poss.*

FLECTERE. Si offensam istam clementia flexit *l.* 5. *C. fam. ercisc.*

FLORENTII, qui consulatum, & præfecturam prætorianam gessit, fit mentio in *Novell. Th. & Valentin. de revelat. adavat. vel donat. poss. & Nov. de lenon.*

FLORENTINUS, jurisconsultus, Institutionum libros 12. scripserat, ex quibus complura in Pandectis capita descripta sunt. Videtur vixisse sub Alexandro Imp. ad eumque pertinere hujus principis rescriptum *l.* 8. *C. de inoff. test.* Hein.

FLORIANI a Floriano, qui dicunt Deum creasse mala, contra hoc, quod scriptum est: *Fecit Deus omnia bona c.* 39. §. 49. *causs.* 24. *q.* 3.

FLUERE. In *l.* 56. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* est plusquam perfectum *fluerat*, pro *fluxerat*. Id ἀρχαϊκὸν esse, nec tamen exemplo carere novimus. Eadem enim forma reperimus *confunderant*, *tolisse* a *tollo*, *strixerit*, a vetere *strigo*, *solui* pro *solitus sum*. Vid. Bynkersh. 8. *obs.* 2. *Hein.*

FLUMEN, a rivo, magnitudine discernendum est, aut existimatione circum colentium. *Flumina*, vero quædam *perennia*, quædam *torrentia*. Perenne est, quod semper fluit ἀέναος, torrens ὁ χειμάῤῥους, id est, *hiemo fluens*. Si tamen aliqua æstate exaruerit, quod alioquin perenne fluebat, non ideo minus *perenne* est. Flumina etiam quædam *publica* sunt, quædam *non*. *Publicum flumen* esse Cassius definit, quod perenne sit. *Flumen privatum* nihil differt a ceteris locis privatis *l.* 1. §. 1. *seqq D. de flum.* Rursus *Fluminum* quædam navigabilia sunt, quædam non *l.* 1. §. 12. & §. 18. *D. eod. tit.*

Flumen aut vado transiri potest, aut pontem habet, aut pontonibus trajicitur *l. ult. D. de servit. rust præd.*

Fluminis servitus, est jus aquæ in alienum solum affundendæ, cujus mentio fit in *l.* 1. *l.* 20. §. 5. *l.* 28. *D. de servit. urb. præd. & passim.* Varro de *ling. lat. lib.* 4. *Flavius*, ait, quod fluit, item *flumen*, de quo in lege prædiorum urbanorum scribitur: *stillicidia*, *fluminaque*, *ut ita fluant cadantque.* Ac plane flumina a stillicidiis separantur *l.* 31. *D. de contrah. emt.* inter quæ hoc interest, quod stillicidium stillatim cadat, flumen fluat continuo. Unde servitus *fluminis* servitute stillicidii gravior esse dicitur, ob fluxus dif-

ferentiam, & diversitatem. Sed & Aelius Gallus aquam ipsam, quæ fluit, flumen adpellari *libro* 2. *de signif. verb. quæ ad jus pert.* scribit apud Festum.

Fluminis, vel *stillicidii recipiendi* servitus ex dictis intelligitur: *Non recipiendi* vero jus est, quo vicinus flumen, vel stillicidium ex ædibus suis in aream, vel tectum vicini avertere prohibetur, quum id per statutum liceat, ceu exponunt Vinn. *ad* §. 1. *Inst. de servit. præd.* Huber *Præl. ad Inst. eod. tit.* §. 9. Quamvis & ita definiri alias possit, quod sit jus, quo quis stillicidium, vel flumen suum in suam aream recipere non potest; sed in nostram avertere; & aquam pluviam nostris usibus relinquere tenetur.

Interdictum de *fluminibus* prohibitorium, & restitutorium est, & adversus eum competit, qui quid in flumine publico, ripave ejus facit, aut immittit, quo statio, iterve navigio deterior fit. Quod & de mari intelligendum est, si quid in eo fiat, vel litore, quo portus, statio, navigatioque deterior sit, fiat, & in flumine non navigabili, si quid fiat, quo exarescat, vel aquæ cursus impediatur, non si in torrente, id est, quod flumen hybernum dixit Horatius. Add. *l.* 1. *D. ne quid in flum. publ.*

F o c a r i a, quæ focum curat *l.* 12. §. 5. *& seq. l.* 15. *D. de instr. vel instr. leg. l.* 3. *C. de condit. insert.* Plane quas LXX. Interpretes 1. *Sam.* 7. *v.* 13. *μαγειρίσσας*, eas vetus interpres *focarias* reddidit.

Focariæ etiam concubinæ, quasi foco adsidentes, accipiendæ sunt, ut in *l.* 2. *C. de don. int. vir. & ux.* Petr. de Vin. *lib.* 5. *epist.* 6. Et non cum uxoribus dominorum; sed & in focariis etiam, cum pudicitia fidem, & cum fide pudicitiam observare.

Focarias inter ea, quæ conservandorum fructuum caussa comparata sunt, refert Paull. 3. *sent.* 3. §. 37. quamvis ibi quidam legere malint *foccarias*. Hein.

F o c a r i u s in *l.* 1. §. 5. *D. naut. caup. stab.* servus, qui focum curat.

F o d i n a æris, argenti, vel arenæ *l.* 7. §. 13. *D. solut. matrim.* item sulphuris, & æris, & ferri, & ceterorum *l.* 13. §. 5. *D. de usufr.*

F o e d a r e honores *leg.* 26. *C. Th. de decur.* id est, honores, ac dignitates dato pretio mercari. Et in *l.* 27. *eod. tit.* indebitæ dignitatis infulas fœda rei familiaris vexatione, id est, erogatione, vel profusione mercari. *Fœdare judaica nota*, id est, circumcidere *l.* 22. *C. Th. de judæis.*

F o e d e r a t æ gentes *Nov. Theod. & Valent. de ambit. & loc. limitroph. Fœderatus* populus *l.* 7. *D. de captiv. & postl.* Vid. Cujac. *obs. lib.* 27. *c.* 53. & Ez. Spanhem. *Orb. Rom. Exerc.* 2. *c.* 10. *p.* 213. *& seq.*

F o e d e r a t i, militum genus ex fœderatis populis conscriptum *l. ult. C. locat. l.* 16. *C. Th. de tiron.* Nov. Just. 117. c. 11. Suidas *Tom.* 3. *p.* 699. *Φοιδέρατοι, οὕτω καλοῦσι Ῥωμαῖοι τοὺς ὑποσπόνδους τῶν Σκυθῶν. Fœderati*: sic Romani vocant Scythas, sibi fœdere, & amicitia junctos. Add. *l.* 16. *C. Th. de tiron. l. ult. C. locat.*

F o e d u s in *l.* 5. §. 1. *l.* 7. *D. de capt. & postl.* est pactio inter liberas gentes, earumque rectores inita.

Fœdus pro *fœdo*, vel fœditate positum vulgo legitur in *l.* 47. *D. de rit. nupt.* Pro quo tamen alii *fœdius*, alii *fœlus* legendum censent. Vid. Car. Andr. Ducker. *de Latin. vet. ictor.* p. 345. Et facillima sane fuit in scriptura Flo-

Florentina *ſ* in *f.* *œ* in *oe* mutatio. *Hein.*

FOEMINA. Vid. *Femina.*

FOENARIÆ falces *l.* 8. *pr. vers. cogendi D. de instr. vel instr. leg.*

FOENEBRIS pecunia *l.* 9. *D. de usur.* quæ usuris creditur.

FOENEI, defective, qui foeneos, & defectos agros possident in *l.* 3. *C. Th. de indulgent. debit.* Apud Ciceronem quoque *fragm. Cornel. c.* 1. homines fœnei, hoc est, nullarum virium, sine ingenio, sine literis. Ortum proverbium a pilis, seu simulacris hominum ex fœno, ad proritandos tauros in spectaculis. Vid. Ascon. in *Cornel.* Ita *foeneos Imperatores* vocavit Pescennius teste Spartiano *in Pescen. c.* 12. τοὺς χόρτινος, καὶ χορτίνους. Consule Salmasium *ad Spartian. l.* 1.

FOENERARE usuris credere in *l.* 71. §. *ult. D. de fidejuss. l.* 3. *C. ad SC. Maced.* ita pecunia foenerata a tutoribus, id est, foenori data *l.* 47. §. 4. *D. de adm. & peric. tut. l.* 100. *D. de solut.*

At *Foenerari* pro foenori accipere ponitur in *l.* 35. *D. de sol.* ubi: Si quis dominicam pecuniam a servo *foeneratus* esset.

Immo *fœnerari* dicitur pecunia passive in §. 33. *Inst. de act.* his verbis: Sed & pecunia numerata non in omnibus regionibus sub eisdem usuris *foeneratur.*

FOENERATICIA cautio *l.* 25. *C. de administr. tut. l.* 14. §. 2. *C. de non num. pec.*

FOENERATITIÆ cautiones *l. ult. C. de pact. conv.* foeneratitium instrumentum *l.* 14. §. 2. *C. de non num. pec.*

FOENERATOR *l.* 6. *D. de naut. fœn. l. ult.* §. 2. *D. quod met. causs. l.* 12. §. 43. *D. de instr. vel instr. leg.* Quod vocabulum mediæ esse significationis, & non semper turpem illam negotiationem, sed & honestam significare, ostendit. Jo. Frid. Gronov. 4. *obs.* 24. *p.* 372.

FOENUM vulgo per *œ* scribitur. at in Pandectis Florentinis per *æ*. Antiquitus tamen per e absque diphtongo a plerisque scriptum, Varro *lib.* 6. *de ling. lat.* testatur, Et sane a *fetu* hujus verbi originem arcessit Festus his verbis: *Fenum quoque pratorum ob hoc caussa est adpellatum, quando id ipsum manens, quotannis novum parit.*

FOENUS, vulgo per *œ*, & in Pandectis Florentinis perpetuo per *æ* scribitur, tametsi origo repugnet. Eam enim scribendi rationem contra verbi notationem invaluisse, ostendit Gell. *lib.* 16. *c.* 12. his verbis: *Fœnerator sicut Varro in lib.* 3. *de serm. lat. scripsit, à fœnore est nominatus. Fenus autem dictum a fetu, & quasi a fetura quadam pecuniæ parientis, atque increscentis. Et idcirco M. Catonem, & ceteros ætatis ejus, feneratorem sine a littera pronunciasse tradit.* At totus quidem ille Varronis, unde hæc Gellius verba depromsit, liber injuria temporum amissus intercidit. Sed exstat alius ejusdem Varronis *lib.* 6. *de ling. lat.* locus, quo etiamnum ætate sua non convenisse inter omnes de hujus nominis scriptura docet. In *pluribus*, inquiens, verbis alii A ante E. ponunt, alii non, ut quod partim dicunt scæptrum, partim sceptrum, alii *fænus* alii *fenus*. Festus: *Fenus* adpellatur naturalis terræ fetus, ob quam caussam & numorum fetus *fenus* est vocatum, & ea de re leges *fenebres*, *fenus*, & *feneratores*, & lex de credita pecunia *fenebris*, a fetu dicta, quod creditori numi alios pariant, ut apud Græcos eadem res τόκος quasi partus, dicitur. Non. Marcellus: Mutuum a *fænore* hoc distat, quod mutuum sit sine usu-

ris,

ria, *fœnus* cum usuris sumitur, & est accepti fetus; unde & *fœnus* dictum est, ut Græce τόκος, quasi partus mutui sumti. Plaut. *Asinar. Act* 1. *sc.*3. *v. ult.* Nam si mutuo non potero, certum est, sumam *fœnore*.

Fœnus & pro fœnebri pecunia accipitur in *l.* 13. *C. ad SC. Vellei.*

Fœnus nauticum, seu mutuum, aut creditum maritimum. *Novell.* 106. *in præf.* est contractus sub periculo creditoris constans rebus, quæ pondere numero, & mensura continentur *leg.* 2. §. 1. talis est pecunia, quæ si trans mare vehitur, trajectitia dicitur *l.* 1. §. 4. §. 2. *de naut. fœnor. l.* 2. §. *fin. de eo quod certo.* 13. *de neg. gest. l.* 1. §. 8. *de pecul.* in causa trajectitiæ pecuniæ venit 1. pecunia ipsa, & aliæ res, quæ pondere, numero, & mensura constant *l.* 2. §. 3. *de reb. credit.* (2.) Merces ex hac pecunia comparatæ *l.* 1. *h. t. Vers sed Vidend.* (3.) & servus, qui pecuniam sequebatur *l.* 122. §. 1. *de V. obl.* & *l.* 23. *de O. & A. l.* 4. §. 1. *eod. tit.* Duæ sunt nautici fœnoris species. Prima, quando solutio differtur ad reditum navis *l.* 3. *C. de naut. fœn.* secunda, quando certum præscribitur tempus *l.* 4. *hoc tit.* & *l.* 7. In trajectitia pecunia semper sors cum usuris solvenda venit. *l.* 3. *c. hoc tit.* Hæ usuræ gravissimæ erant *l.* 40. *de reb. credit.* quæ legitimæ vocabantur, quia eo usque Romanis legibus fœnerari licitum. *l.* 28. *C. si cert. pet. l.* 1. *C. Th. de usuris*, & in jure usuræ licitæ nominantur. *l.* 44. *de usur.* modus usurarum *l.* 11. §. 3. *de pign. act.* status modus *l.* 21 §. *fin. de eo quod cert. loc. l.* 8. *in quibus caus. tac. pign.* probabilis *l.* 3. §. *fin. de ann. legat.* legitimæ usuræ *l.* 4. §. 1. *de naut. fœn.* maximæ *l.* 38. *de negot. gest.* & gravissimæ *l.* 7. §. 8. *de Administr. tutel.* Hæc usura dicitur usura nautica *Novell.* 106. & 110. & usura maritima *l.* 6. *hoc tit.* De usura hac cecinit Manilius. *Lib.* 4. *Astronom.*

Navigat, & celeres optando sortibus annos
Dulcibus Usuris æquo quoque tempore vendit.

Usuræ hæc excesivæ apud Romanos erant *l.* 27. §. 1. *C. de usur. Novell.* 121. 239. 160. ratio harum usurarum erat periculum, ideo etiam periculi pretium in *l.* 5. *hoc tit. l.* 14. & 17. *C. de usuris*, inter mutuum terrestre & nauticum plures sunt differentiæ, in mutuo terrestri usuræ non debentur, nec peti possunt nisi stipulatione fuerint promissæ *l.* 3. *C. de usur. l.* 24. *de præscript. verb.* at in mutuo nautico ex nudo pacto usuræ debentur *l.* 5. §. 1. *ibid. l.* 7. *de naut. fœn. ibi.* in pecunia nautica usuræ ex mora deberi nequeunt, cum periculum creditoris sit, & nulla mora, ubi nulla est petitio *l.* 88. *de R. I. l.* 127. *de V. O.* at discusso periculo a tempore moræ usuræ communes debentur, & earum caussa separata stipulatio est *l.* 4. §. 1. *de naut. fœn.* ex pecunia nautica mutuo data oritur condictio certi, & est communis actio mutuo, & stipulationi. *Treutl. vol.* 1. *disp.* 20. & condictio ex lege competere videtur, cum illa ex novis obligationibus dari soleat *l.* 1. *de cond. ex lege*; at citra legem esset inutilis talis pactio, cum potentior sit lex, quam pactum. *Bachov. tit. de condit. ex lege n.* 4. Si navis fœnori nautico obligata perierit casu fortuito, & sine debitoris culpa, periculo creditoris erit, ex eo die quo navem ad locum destinatum navigare conve-

venit *l. 3. ff. hoc tit.* at absque tali conventione naufragii casus ad debitorem pertinet *l. 4. C. hoc tit.* D. GEROM.

FOETUS, vel, uti veteres scribebant, *fetus*, quod ex animalibus editum adgnatumque est. Ac proinde ut *partus* ancillarum, ita pecudum foetus dicuntur *l. 4. §. 5. D. de usurp. l. 1. §. 11. D. si is qui test. lib. esse juss. l. 74. D. ad Leg. falcid.*

FOLIUM. Neque foliis, neque oleo, neque frumento, neque frugibus usurum esse usufructuarium, dixit Nerva *l. 12. §. 1. vi idem Nerva. D.* de usu & habit. Hic vero ingeniosissimi sunt interpretes. Cujacius maluit *oleis*, Connanus *doliis*, Jac. Gothofr. *animadv. jur. civ. c. 8. oboliis.* Qui verbo illi parcunt, id modo accipiendum monent de foliis pretiosis, ex quibus unguenta fiunt, ut Guil. Forner. *Selection. lib. 2. c. 2.* & Leunclav. *Notar. 2. 12.* modo de foliis mori, quibus vescuntur bombyces, ut Zazius *paratitl. de usu & habit. n. 12.* Sed quum in re rustica varius fuerit follorum usus, non mirum est, si ea sibi ab usuariis praecipi noluerint proprietarii. Quam ob rem miseram illam criticorum diligentiam non immerito ridet Ev. Otto, *Praefat. Thesaur. jur. Tom. 2. p. 9. seq.* Hein.

Folium pentasphaerum l. ult. §. 7. D. de publican. & vectig. erat folium Indicum, ex quo contorquebantur pillulae *malabathri*, crebro memoratae apud medicos. Sunt eae orientalibus & hodie in deliciis, vocanturque *betre* & *tamalabachra*, de quibus erudite disserit Isaac. Voss. *ad Pompon. Melam de sit. orb. lib. 3. c. 7. p. 261.* Hein.

FOLLIS *l. 82. D. de cond. & dem.* & *l. 1. C. Th. si quis pecun. consp.* crumenam vel sacculum pecuniae significat, ut & Veget. *lib. 2. c. 20.* docet his verbis: Denique decem *folles*, hoc est, decem sacci, per cohortes singulas ponebantur, in quibus haec ratio condebatur. Addebatur etiam saccus undecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat. Follium etiam mentio est in *l. 2. & 3. C. Th. de praetor.* Item *Follis* senatorii titulus memoratur in *Novell. Valentin. & Marciani de indulg. reliq.* Vid. infra art. *gleba senatoria*. Ceterum φόλλεις plane ὀβολοὺς interpretatur Suidas in voce φόλις, & alibi in verbo ὀβολοί, *ὀβολοί δέ εἰσιν, οὓς καλοῦμεν φόλλεις. Oboli sunt, quos folles vocamus.* Vid. plura apud Epiphan. *libro περὶ μέτρων p. 184. Tom. 2.* Quomodo folles accipimus in *l. 3. C. Th. de susr. l. 2. & 3. Cod. Th. quor. adpell. non recip.* Indeque emendari potest Constantinus, apud quem in Lege Agraria *tit. 2.* φόλλας non semel pro φόλλεις scriptum est. Euseb. *lib. 10. Hist. Eccles. c. 6.* ἐδήλωσα αὐτῷ ὅπως τρισχιλίους φόλλεις τῇ σῇ στερρότητι ἀπαριθμηθῆναι φροντίσῃ. *Illi significavi, ut ter mille folles tuae gravitati numerari curaret.* D. Augustin. *lib. 3. advers. Crescont.* Et de quadringentis *follibus* Lucillae clarissimae feminae, pro quo vobis conjurastis, ut fieret Majorinus Episcopus. Et paullo post: Populo dedit *folles* viginti, ut factus esset presbyter. Idem *lib. 22. de civit. Dei. c. 8.* Quasi & martyribus quinquagenos *folles*, unde vestimentum emeret, petivisset. Φόλλεις etiam Eustathius quoddam genus ὀβολῶν facit, quos ait fuisse τριώνους ac τετραλαμβίς, *minores*, & *folio* similes. Hinc *follerales* nummi. Marcellus Comes in Chronico: Numi, quos Romani Terentianos, Graeci Follerales vocant, Anastasius princeps suo no-

mine figuratis, placabilem plebi commutationem distraxit. *Folles* certe vel κατα ἐπαφισμον, pro specie nummorum æreorum dicuntur, ut in *l. 3. l. 5. C. Th. de veteran. l. 3. C. Th. de pistorib.* vel κατ' αργυρισμον, pro majore pecuniæ summa, quæ in follibus colligitur accipiendi *l. 21. C. Th. de prætorib.* Candidati (Præturæ) cum duos *folles*, aut quatuor; aut certe amplius in possessione habebunt. Vid. Jac. Gothofr. *Comm. ad l. un. C. Th. de mens. olear. & ad l. 1. C. Th. si quis pec. conflav.* Du Fresne *in Glossar. lat. & in gloss. græc.* Petavium *Diatrib. de folle Tom. 1. oper.* Epiphan. *p.* 431. Baronium *in Annal. ad an.* 330. *n.* 43.

FOMENTATIONIS gratia parata *l. 70. D. de legat.* 3.

FOMENTIS calumniarum restinctis *l. 19. C. de nupt.*

FOMES, pro augmento. Jubemus quidquid ex prædita ratione adcreverit, ad cumulum memoratæ auri quantitatis, & frumentarii tituli *fomitem* redundare *l. ult. C. Th. de frum. Urb. Constantinop.*

FONS est, qui vivam aquam habet *l. 1. §. 4. D. de font.*

Fons & metaphorice pro origine ponitur, ut a *fonte* quodam memoriæ *l. 195. §. ult. D. de verb. signif.*

Interdictum de *fonte* est; quo is, qui fonte, aliove loco, unde aqua viva nascitur, quo anno proximo sine vitio usus est, uti prohibetur, adjuvatur *l. un. D. de Font.* Hoc interdictum proponitur ei, qui fontana aqua uti prohibetur, sive haurire, sive pecus ad eam appellere *d. l. un. pr.* Et de istis omnibus servitutibus datur hoc interdictum, si tamen perpetua sit caussa, ut colligitur ex §. 1. & §. 4. *dicta l. un.* ubi dicunt, hoc interdictum de cisterna non competere.

FONTANÆ aquæ *l. 1. §. 1. D. de font.* opponitur putealis in *l. 1. §. 6. D. de aqu. quotid.* Plin. *lib.* 2. *epist.* 17. Hæc utilitas, hæc amoenitas deficitur aqua salienti, sed puteos, ac potius fontes habet, sunt enim in summo. Ubi vid. not. Buchn. *ad eum locum.*

FORAMEN *l. 6. l. 28. D. de serv. præd. urb.* Hoc quasi deminutivum a foribus dictum esse, Non. Marcellus scribit.

FORENSIS actio criminis exsequutioni opponitur *l. 1. D. de incend. ruin. naufr.*

Forensia instrumenta *l. 9. C. de fid. instr.* quæ αρχεια dicuntur *in Novell.* 44.

FORES proprie dici, quæ foris aperiuntur, sicut apud veteres in usu fuit, Servius *in lib.* 1. *Æn. v.* 453. tradit.

FORICARIUS in *l. 17. §. 5. D. de usur.* a forica dictum videtur. Juven. *Satyr.* 3. *v.* 37. *Inde reversi conducunt foricas.* At *foricæ*, uti scholiastes, & reliqui viri docti, ad locum istum Juvenalis notant, ipsæ sunt incertæ, ac ambiguæ notionis. Aliis enim, qui vocabulum a *foria* derivant, *forica* est stercus, & cloacarum colluvies, aliis qui a *foro* dictas putant *foricas*, intelligendæ videntur tabernæ circa forum. Posterior sententia magis convenit loco *l. 17. §. 5. D. de usur.* Hein.

FORINSECUS in *l. 4. C. Th. de desertor.* & apud Sidon. Apollinar. *lib.* 7. *epist.* 14 pro quo Tribonianus in *l. 1. Cod. de desert.* reposuit *extrinsecus.* Utitur eodem vocabulo Plinius *lib.* 13. *hist. nat. c.* 22. Columell. *de re rust. lib.* 8. *c.* 3. & Apulei. *lib.* 9. *metamorph. p.* 230.

FORMA, ut ait Festus, faciem cujusque rei significat. A figura tamen eam Nonius ex Cicerone eo differre tradit, quod *forma* inte-

integritas speciei, *figura* forma nostra significetur. Donatus certe in *Andr. Terent. Act.* 1. *scen.* 1. formam immobilem esse, & naturalem, vultum moveri, & fingi scribit.

Forma etiam, ut ait Seneca *Epist.* 65. est, quae unicuique operi ponitur, tamquam statuae. Nam hanc Aristoteles *εἶδος* vocat.

Et ad has duas significationes pertinent loquutiones: Forma aedificiorum *l.* 11. *D. de servit. urb. praed. l.* 1. *C. de servit.* agri *l.* 7. §. 5. *D. de adquir. rer. dom. l.* 15. §. *ult. D. de usufruct. l.* 8. *D. ad leg. Jul. pecul.* aquae *l.* 39. §. 1. *D. de legat.* 1. censualis *l.* 4. *D. de censib.* certaminis *l.* 77. §. *ult. D. de legat.* 2. compromisi computationi faciendae *l.* 68 *pr. D. ad leg. Falc.* consuetudinis *l.* 6. *C. de servis,* contractus *l.* 52. *D. de verb. oblig.* erogationis annuae *l.* 10. §. 1. *D. de ann. legat.* humani generis *l.* 14. *D. de stat. hom.* indictionis *l.* 19. *C. Theod. de annon.* inlationis *l.* 20. *C. Th. eod. tit.* locationis *l.* 7. §. 3. *D. solut. matrim.* mandati *l.* 46. §. *ult. D. mandati.* numorum *l. un. C. Th. si quis solid. circul.* patrimonii *l.* 39. §. *ult. D. de legat.* 1. pretiorum *l.* 2. *C. Th. de suar.* usurarum *l.* 7. §. 10. *D. de administr. & peric. tut.*

Formae venerabiles in *l.* 6. *C. Theod. de indulg. crim.* sunt vultus, & imagines Principis in monetis impressae.

Forma pro lege, edicto, SCo, aliisque quibuscumque juris speciebus, quibus certa forma rebus praescribitur; Sic Formam antiquitus constitutam mutare nemo potest *l.* 5. §. 7. *D. de administr. & peric. tut.* Forma constitutionum *l.* 6. *C. de accusat.* edicti *l.* 8. *D. de calumniat.* juris *l.* 4. *C. de adpellat.* jurisdictionis *l.* 6. *C. ut in fidejuss. poss. leg.* legis *l.* 147. *C. Th. de decurion.* rescripti *l.* 1. *C. de jur. domin.* statutorum *l.* 26. *C. de excus. tut.*

Forma aquaeductus, quae per agrum transit *l.* 27. §. 3. *D. de usufruct.* ut apud Frontin. *de aquaeductu* non semel. Quibus ex locis elicitur, *formam* adpellari sulcum publicarum aquarum, per agros meantium, maceriis quibusdam inclusum, atque adeo ipsam fabricam aquaeductus, cujus in tutelam annuam pensitationis onus impositum fuisse agris, atque aedibus, colligitur tam ex *d.* §. 3. *l.* 27. *D. de usufr.* quam ex *l.* 40. *D. de act. emt.* Ac proinde a castellis formae separantur in *leg.* 3. *C. de aquaeduct.* in qua Impp. jubent eos, qui aquae copiam beneficio principali meruerunt, usum aut ex castellis, aut ex ipsis formis elicere: Hinc *Forma*, cui nomen Augusta est, in Campania *l.* 8. *C. Th. eod. tit.* In *vet. inscr.* *Aquam Marciam, restituta forma, perduxerunt,* legimus, & in alia. *Aquam Claudiam, & Anienem nova forma reduxit.* Sed & in Itinerario Antonini? *Nunc nomina aquarum, quae usibus aeternae urbis formarum constructionibus advectae sunt, indicemus.* Harum formarum Comes Romae posterioribus temporibus constitutus fuit, ut ex *Notitia*, quo loco de Praefecto urb. Romae agit; intelligimus; ubi *formula comitivae formarum* proponitur. *Formarum meatus,* fabrica *formae,* & *repurgium* tortherum in *l.* 1. *C. Th. & Just. de aquaed.* Sed & castellum, quo aqua, quum ad moenia Romanae urbis venisset, excipiebatur primum, indeque per matrices fistulas in alia castella minora diffundebatur, forma dicitur in *l.* 4. *C. Th. de aqued.*

Forma, vel *τύπος* aliquando sententia a judice lata *Novell.* 82.

Accipiat *formam Nov.* 1. *præf.* Sollicitudinibus subditorum dare competentem formam. Add. *Nov.* 14. *c.* 5. & *Nov.* 76. *c.* 2. Sic & *forma* lethalis, pro sententia ferali, est apud Ammian. Marcell. *lib.* 14. *c.* 1. ubi quædam notarunt viri docti. *Hein.*

Forma pro formula, quemadmodum sæpe *formula* pro forma usurpatur. Sic Appius Claudius ad formam redegisse dicitur actiones *l.* 2. §. 7. *D. de orig. jur.* id est, in certas formulas. Et Augustum, quidquid ubique fuerit militum, ad certam stipendiorum præmiorumque formulam adstrinxisse, ait Suet. *Octav. c.* 49. Formam pro *formula* posuit etiam Gell. *lib.* 13. *c.* 15. In Edicto Consulum, inquit, quo edicunt, qui dies comitiis centuriatis futurus sit, scribitur ex vetere forma: Ne quis Magistratus &c. Vid. Bynkersh. *præterm. ad l.* 2. *D. de orig. jur. p.* 28. Hein.

Formæ etiam gradus certi in singulis scriniis & scholis, & quasi characteres, quibus manipuli scholarium & scriniariorum inter se distabant. Aut aliter, ut inter Comites, alii ordinis primi, alii secundi, alii tertii fuere, sic inter Palatinos S. L. sive in scriniis Comitis S. L. fuere qui *prima forma*, *secunda* & *tertia* dicebantur *l.* 7. *C. Th. de palatin. sacr. larg.*

F O R M A L E pretium Ulpianus in *l.* 62. *in fin. D. ad Leg. Falc.* vocare videtur, quod Paullus sequente *l.* 63. *D. eod. tit. ex affectu & utilitate singulorum fungi*, ait. In vero enim definiendo pretio magis materiæ habemus rationem, pretium adfectionis magis ex forma, si quid singulare & eximium habet, æstimatur, ac proinde ab Ulpiano vocari formale potuit. *Hein.*

F O R M A R I pro informari. Cunctos *formari* plenius conveniet *l.* 2. *C. Th. de publ. compar.*

F O R M I D O L O S U S §. 3. *Inst. de pupill. substit. l. ult. pr. C. de jur. delib.* pro timido homine ponitur. Alias vero & passive *formidolosum* idem est, ac quod formidatur, ut formidolosissimum bellum: Cic. *pro leg. Manil. c.* 21. Formidolosa regibus aliena virtus: Sallust. *in Catilin. c.* 7. Formidolosum facinus. Plaut. *Amphitr. Act.* 5. *sc.* 1. *v.* 65. Nec tamen & hæc activa notio sine exemplo est: Nam & Terent. *in Eunuch. Act.* 4. *sc.* 6. *v.* 18. dixit: Num formidolosus, obsecro, es, mi homo? id est, num tam timidus?

F O R M I O N E S. Vide infra *Phormiones*.

F O R M U L A certa verborum conceptio. Quo in verbo ludens Seneca *lib.* 2. *controv.* Non ex *formula* natura respondet, neque ad præscriptum casus obsequitur. Proinde idem *lib.* 2. *de clement. c.* 7. Clementia, ait, liberum arbitrium habet, non sub *formula*, sed ex æquo & bono judicat. Sub *formula* autem judicare dicebantur judices, a Prætore dati, quorum potestas formulæ cancellis circumscribebatur. Quinctil. *lib.* 3. *c.* 11. Privata quoque judicia sæpe unum judicem habere, multis & diversis formulis solent. Hinc Ulpianus *tit.* 24. *Reg.* §. 12. fideicommissa non per formulam peti, ait, id est, ordinario jure per actionem a prætore datam, sed extra ordinem cognitione Prætoris. In ordinariis enim tantum judiciis formularum conceptio spectabatur, in extraordinariis non item *leg.* 47. *D. de negot. gest.* Ac proinde ipsas actiones, quas ne populus, prout vellet, institueret, certas sollemnesque esse prudenter voluerunt, *l.* 2. §. 6. *D. de orig. jur.* Cic. *pro Q. Rosc.*

Com.

Com. c. 8. Sunt jura, ait, sunt formulæ de omnibus rebus constitutæ, ne quis aut in genere injuriæ, aut ratione actionis errare possit. Expressæ sunt enim de unius cujusque damno, dolore, incommodo, calamitate, injuria publicæ a prætore *formula*, ad quas privata lis adcommodatur. *Formularum* etiam stipulationum, testamentorum, judiciorum, sponsionis, pacti meminis idem Cic. *lib.* 1. *de legib. c.* 4. *lib.* 1. *de orat. c.* 39. *pro Cæc. c.* 28. *pro Rosc. Com. c.* 4. Sane Paullus *de conceptione formularum* librum singularem scripserat, cujus exemplum Brisson. *In libro de formul.* sequutus est. *Formulas* autem componere solebant Jurisconsulti, ut Cic. *lib.* 1. *de Legib. c.* 4. testatur. Argumento est quod Valer. Max. *lib.* 8. *cap.* 2. Aulum Cascellium nullius aut gratia, aut auctoritate, compelli potuisse refert, ut de aliqua earum rerum, quas triumviri dederant, *formulam* componere. Ideoque Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 55. civilis prudentiæ dignitatem verbis elevans, jurisconsultum *formularum cautorem* adpellat. Enim vero qui formulas concipiebant, *formularii* vocantur a Quinctil. *lib.* 12. *c.* 13. *ad fin.*

FORNACALIA, feriæ farris torrendi gratia institutæ; dicta a Fornace Dea, in cujus honorem hæc erant instituta, & 12. Kal. mart. celebrabantur. Ovidius *Fast. lib.* 2. Facta Dea est Fornax, lati Fornace coloni Orant, ut vires temperet ipsa suas. A Numa initium hoc festum habuit. Plinius *lib.* 18. *cap.* 2. *Is & fornicalia instituit.* Sed fecit in dictitias non statas Festus: Popularia sacra sunt, ut inquit Labeo, quæ omnes cives faciunt, nec certis familiis attributa sunt, Fornacalia, Parilia, Laralia, porca præcidanea. *Dn. Giron.*

FORNACARIUS non autem *fornicarius*, ut in plerisque codicibus scribitur *l.* 27. §. 9. *D. ad Leg. Aquil.* est, qui fornacem succendit, adeoque idem cum *fornacatore*, de quo mox, quamvis eos distinguendos existimat Pet. Fab. 2. *semestr. c.* 12. *p.* 177. nullo licet ostenso discrimine.

FORNACATOR in *l.* 14. *D. de instr. vel instr. leg.* qui in balneo succendendi fornacis & camini curam gerit.

FORNAX balnei *l.* 53. §. *ult. D. locati.*

FORTE præter notam significationem jurisconsultis aliquando est idem, ac *verbi gratia, ut puta, veluti* in *l.* 15. §. *ult. D. de pign. l.* 16. *D. de jur. dot.* & alibi passim.

FORTITUDO muli, id est, vigor, robur *l.* 38. §. 7. *D. de Ædil. edict.*

FORTITER (id est, pro certo indubitatoque) dicere ac defendere quid dicuntur jurisconsulti, ut in *l.* 15. *D. de auct. & consf. tut. l.* 85. *D. de legat.* 3. *l.* 31. *D. de except. rei jud.* & aliis locis.

FORTUNA pro casu. Sic *fortunam præstare l.* 1. §. 11. *D. de magistr. conven.*

Fortuna. Fortunæ judicio commissus servus *l.* 23. *D. de stat. hom.* Ibi legendum est *fortunæ* judicii commissus. Nec quidquam ad tuendam vulgarem scripturam facit Cujac. 26. *obs. c.* 27. Nam *fortunæ* judicium semper pro sorte accipi docuit Menag. *Amæn. jur. c.* 6. Hein.

Fortuna pro conditione. Sic fortuna Augusta *l. ult. C. de judic. l.* 3. *in fin. C. de quadr. præscr.* cohortalis *l.* 10. *C. de advoc. div. jud.* curiæ *l.* 9. *pr.* §. 1. *C. de natur. lib.* dura *l.* 4. *C. de suis & legit.* Imperatoris *l.* 7. *C. de bon. quæ lib.* incerta *l.* 2. *C. de postl. revers.* For-

Fortuna pro substantia, bonis, vel facultatibus *l.* 2. §. 6. *D. de Leg. Rhod. de jact. l.* 6. *D. ad SC. Trebell.* Fortunarum universarum societatem inire, id est, earum quoque rerum, quæ postea cuique adquirentur *l.* 73. *D. pro soc.* Eodem sensu *fortunam* numero singulari usurpavit Scævola in *l.* 40. §. 8. *D. de statu lib.* his verbis: Quum pæne totam fortunam in manibus haberet. Sic & Apulei. *in Apolog. p.* 522. Quid enim faciat homo miser, ampliuscula fortuna devolutus? Et paullo post: Nec quidquam ei relictum est ex largiore fortuna, præter ambitionem miseram, & profundam gulam.

FORTUITUS casus in *l.* 5. *C. de pign. act. l.* 61. *D. de admin. & peric. tut.* qui humano consilio prævideri non potest. Fortuita incendia *l.* 28. §. 2. *D. de pœn.*

FORUM plurimis modis intelligitur, ait Festus. Primo negotiationis locus, ut *forum* Flaminium, *forum* Julium, ab eorum nominibus, qui ea fora constituenda curarunt; quod etiam locis privatis, & in viis, & in agris fieri solet. Aliæ, in qua judicia fieri, cum populo agi, conciones haberi solent. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Quo conferrent suas controversias, & quæ vendere vellent, & quo quæque ferrent, *forum* adpellarunt. Quinctilian. *Declam.* 274. *forum*, quod mihi templum pacis videtur, in quo jura exercentur, propter quod leges valent. Et hoc sensu pro judicio *forum* plerumque accipitur in jure nostro, ut in *l.* 7. §. 13. *D. quib. ex causs. in possess. eat. l.* 7. *D. de judic.*

Forum etiam, ut ait Festus, alio modo intelligitur, quum is, qui provinciæ præest, *forum* agere dicitur, quum civitates vocat, & de controversiis earum cognoscit. Quod genus loquendi Cic. usurpat ad *famil. lib.* 3. *epist.* 6. & *ad Attic. lib.* 5. *epist.* 16. & *lib.* 6. *epist.* 2. *in* 4. *Verr.* 54. Servius ad ille verba *Æneid.* 5. *v.* 758. *indicitque forum*, Forum ait, tempus & locum agendorum negotiorum designat, qui conventus vocatur. Unde in *l.* 1. *C. de defens. civit.* caussæ, quæ dignæ videantur magnitudine forensi, rectori provinciæ insinuari jubentur.

Solebant hæc *fora*, vel conventus hiberno tempore haberi. Quod nescio, an accuratius quisquam exposuerit Theophilo §. 4. *Inst. qui & ex quib. caus. manum.* Και τι εςι κομβεντον; ὡρισμενος χρονος, προς καταλυσιν δικων επινενοημενος. Οἱ γαρ Ῥωμαιοι τον παντα σχεδον ενιαυτον εν τῳ πολεμειν δαπανωντες κατα τινα χρονον υπο χειμωνος, και των συν αυτῳ δεινων κωλυομενοι, επειδηπερ οντας αυτους εν πολιτειᾳ ουκ ενην εκτος ειναι δικων, αφεντες τα οπλα ταις δικαις, εσχολαζον, κ. τ. λ. Et quid est conventus? Est certum statumque situm dirimendarum tempus. Nam Romani, quum totum fere annum bellis gerendis occuparentur, certo quodam tempore, quum hiems eos & hibernæ tempestates sub pellibus agere judiciis prohiberent, quoniam, ut in communi vita sine litibus, controversiisque esse non poterant, omissis armis vacabant &c. Extremo autem conventus die habitum esse consilium in hunc modum ait. Processisse Proconsulem, aut Præsidem, & in tribunali suo sedisse, unaque juxta ipsum viros, qui παρεγγυοι *Recuperatores*, quia per eos mancipium naturalem libertatem receperit, & apud eos manumissuros minores justas manumissionis caussas reddidisse. Quæ sane non nugatoria, sed solida esse majoribus omni exceptione

tione Livii, Strabonis, & Dionis Chrysostomi testimoniis probat Car. Hannib. Fabrot. *in not.* Hein.

Forum pro loco, ubi res promercales publice veneunt. Et ita intelligendum videtur *forum municipii l. 39. §. ult. D. de cond. & dem.* Forum Romanum *l. 4. C. Th. de suar. & pecuar.* similium *leg. 2. §. 11. D. de offic. praef. urb.* Eo etiam pertinet phrasis, *foro cedere*, quod facere dicebantur argentarii, nummularii, mensulariique, qui actum suum deferebant, ab eo, quod circa forum tabernae eorum positae essent *leg. 7. §. 2. D. depos.* & *l. ult. D. de cur. bon. dand.* Seneca *lib. 4. de benef. c. 25.* Pecuniae etiam male creditae exactio est. Et adpellare debitorem ad diem possunt, & , si *foro cesserit*, portionem feram. Juven. *Satyr. 11. v. 50.* Cedere namque *foro* jam non tibi deterius, quam Exquilias a ferventi migrare Subarra.

FOSSA receptaculum aquae, manu factum *l. un. in fin. D. de rip. mun. l. 26. D. de damn. infect. l. 1. §. 8. D. de flumin.* Tales fossae agrorum siccandorum caussa factae memorantur in *l. 1. §. 4. & §. ult. D. de aqu. & aqu. pluv. l. 2. §. 1. l. 11. §. ult. l. 24. D. eod. tit.*

FOSSATUM pro fossa, & vallo *l. 3. §. 4. D. de re milit.* Veget. *lib. 4. c. 26.* Musculos majores dicunt machinas, quibus protecti bellatores, si lutum obsuerit, aut civitatis *fossatum*, adportatis lapidibus, lignis ac terra, non solum complent, sed etiam solidant. Suidas: *Σεδιτον το φοσσατον.* Constant. Harmenop. *lib. 6. tit. 15. §. 11.* *Τους εν φοσσατω κλεπτοντας, ει μεν οπλα αφαιρουμενους προσαττομεν τυπτεσθαι, ει δε τι των υποζυγιων χειροκοπεισθαι.* *Qui in castris furantur, si quidem arma, vehementer fustibus, cadi jubemus; sin jumentum quoddam, iis manus abscindi.* In libello etiam variorum auctorum *de limitibus p. 267. edit. Goes.* ita scriptum est: *Fossatum* decisum parvum in fine pro termino posuimus. Capitolin. *in Gordiano c. 28.* Fossato omnia castra circuibat.

FOTINIANI, Vid. infra *Photiniani.*

FOVEAE ursorum, cervorumque capiendorum caussa factae *l. 28. D. ad Leg. Aquil.* Phaedr. *lib. 3. fab. 2. v. 2. Panthera imprudens olim in foveam incidit.* Non solum autem ferarum, sed & hostium capiendorum caussa factae *foveae*. Vid. Nic. Rigalt. *Not. prior. ad Phaedr. lib. 1. fab. 17. v. 8. p. 85.*

FRACTURA ossium apud Papian. *Respons. tit. 5.* Ita & fracturas sanare dixit Plin. *lib. 22. c. 8.*

FRAGILE & infirmum minorum consilium *l. 11. D. de minor.* *Fragilis* pecunia sine peculio *l. 79. §. 1. D. de legat. 3.* & periculosa res est quaestio *l. 1. §. 23. D. de quaest.*

FRAMEA, id est, romphaea *l. 3. §. 2. D. de vi & vi arm.* & apud Gell. *lib. 10. c. 25.* Isidor. *Framea, gladius, ex utraque parte acutus, quem vulgo spatam vocant. Ipsa est & romphaea. Framea autem dicta quod ferrea est.* Germanicae tamen Genti hoc vocabulum adscribit Tacitus *de mor. Germ. c. 6.* his verbis: *Hastas vel ipsorum vocabulo frameas gerunt, angusto & brevi ferro.* Qui frameas interpretati sunt *ῥομφαίας*, quod & vetus Glossarium facit, id vocabulum a Graeco illo *ῥομφαία* per metathesin derivant, quemadmodum Isidorus a latino *ferrum*. Neutri recte. Diserte enim id Germanicae originis esse, docet Tacitus. Rem expedivit Jo. Ge. Wachter *Glossar. Tom. 1. p. 471.* ubi

ubi *frameam* dictam ostendit ab antiquo *bremen* pungere, vel *fremen* mittere, atque ita veteribus adpellatam hastam; posteris pugionem vel dolonem, in ligno latitantem. Unde hodienum *eine pfriem*, instrumentum sutorium, quo corium perforatur, Belgis: *eene moord priem*, puglo. Hastam, quæ olim *framea* nomine venit, ex thesauro sepulcrali Tornacensi repræsentavit Chifflet. *in Anastasi Childer.* tum *c. 7. p. 97.* in ejus regis anulo, tum *c. 14. p. 219.* Hein.

FRANGERE metaphorice violare. Sic *frangere* fidem *l. 10. D. de in jus voc.*

Frangere etiam est impedire, turbare. Sic Liberalitatem captiosam interpretatio prudentium fregit *l. 5. D. de transact.*

FRATER, ut ex Nigidio Gell. *lib. 13. c. 13.* & Non. Marcell. traditur, dictus, quasi *fere alter*, quæ res Ciceroni jocandi argumentum præbuit. Nam quum post annum munus confectum Cilicia decedere in animo haberet, utilitatisque provinciæ exigeret aliquem relinqui, per quem provinciales negotia sua usque in adventum successoris explicarent; alium ille potius, quam Quintum fratrem, relinquendum censuit. Cujus sui consilii factique rationem Coelio reddens, veritum se, ait, ne si fratrem reliquisset, SCo quo intra certos dies decedere jussus erat, fraudem fecisse videatur, quasi non in totum, sed *altero se* relicto, decessisset. Exstat jocus *lib. 2. ad famil. epist. 15.*

Est vero commune id vocabulum tum germanis, tum unilateralibus. *Frater* & soror, sive ab eodem patre, eademque matre, sive ab alterutro eorum *§. 2. Inst. de nupt.* Cornel. Fronto *libro de differ. voc. Frater* aut ex alia matre, aut ex alio patre potest esse, germanus ex iisdem parentibus sit necesse est. Paull. in *l. 10. §. 13. D. de gradib. & adfin.* Frater per utrumque parentem accipitur, id est, aut per matrem tantum, aut per patrem, aut per utrumque, id est, ex utroque parente eodem.

Itaque *fratrum* tria sunt genera. Alii namque *Germani* sunt, alii *consanguinei*, alii *uterini*.

Fratres germani sunt, qui iisdem parentibus, eodemque patre & matre geniti, quos Cæsias *in Persicis*, Xenoph. *lib. 3. exped. Cyri* & Demosthen. *in orat. contra Aristogit.* ὁμογαστρίους καὶ ὁμοπατρίους vocant. Festus Pompei. Germen est, quod ex arborum surculis nascitur, unde & *germani*, quasi eadem stirpe nati. Et ita *germanum fratrem* accipe apud Terent. *Andr. Act. 1. sc. 5.* Cic. *pro domo c. 45.* & *1. Verr. 40. pro Fonteio c. 17.* sororem *germanam* apud eumdem Cic. pro *Milon. c. 27.* Hinc germanorum fraternitatem *germanitatem* vocat Cic. *pro Ligar. c. 11. de aruspic. resp. c. 20.* Arnob. *lib. 2. adv. gent.* Si hæc ita sunt, ait, sequitur ut Picus & Jupiter germanitatis sibi sociati sint jure, utpote uno ex sanguine, unoque ex semine procreati. D. Ambros. *lib. de Josepho patriarcha*: Numquid natura divisit merita filiorum? Ipsa vos doceat non discernere patrimoniis, quos titulo germanitatis æquastis.

Fratres Consanguinei sunt, qui, ut supra sub hac voce dictum est, eodem patre nati sunt, licet diversas matres habeant. Ejusmodi *frater* est ex alia matre natus *l. 11. D. de Carbon. Edict.* qui consanguineus dicitur in *l. 1. D de jur. & fact. ignor.*

Fratres & sorores *uterini*, qui ex eadem matre tantum, & eodem utero nati sunt *l. 27. C. de inoff.*

inoff. test. l. pen. ad fin. & l. ult. C. de legit. her. l. 21. C. de excus. tut.

Frater naturalis *l. 6. C. si quis alteri vel sibi. l. 71. §. 3. D. de legat.* 1. Ei opponitur *frater* adoptivus *l. 3. D. und. cogn.*

Aliquando *fratrum* adpellatione & sorores continentur: Lucius & Titia fratres *l. 38. D. famil. ercisc.* Vid. & *l. 35. D. de pact.* Proinde quod heredes fratribus rogati essent restituere, etiam ad sorores pertinet, nisi aliud testatorem sensisse probetur, ut ait *l. 93. §. 3. D. de legat.*

Fratres Imperatores *l. 33. D. de pæn. l. 38. §. 4. 5. 6. D. ad Leg. Jul. de adult.* qui alias *Divi fratres* vocantur; nimirum Marcus & L. Verus, ut supra in voce *Divus* dictum est.

Fratres patrueles, sorores patrueles, id est, qui quæve ex duobus fratribus progenerantur *l. 1. §. 6. l. 10. §. 15. D. de grad. & edfin. §. 1. Inst. de legit. agn. success. l. pen. D. ad SC. Sil. l. 8. C. si quis alt. vel sib. l. 4. C. qui test. fac. l. 2. C. de ordin. cognit.* & apud Plaut. *in proleg. Pænul. v. 59.* & Ambros. *lib. 8. epist. 66.* Immo & patrueles, & adfines simpliciter dictos esse *fratres* & sorores; exemplis demonstrarunt Jo. Frid. Gronov. 2. *obs.* 6. *p.* 252. & Jo. Perison. *Animadvers. hist. c. 3. p. 105. seq.* Hein.

Sed & socii se invicem *fratres* adpellabant *l. 63. pr. D. pro soc.* Apulej. *lib. 10. metamorph. p.* 245. Petron. *Satyr. c. 11.* & ibi Wouver. *Hein.*

Denique & collegæ, & amici, hac compellatione utebantur. Hine inferiores judices, superiores *fratres* adpellare prohibebantur *l. 2. C. de offic. div. jud.*

Fraternitas quæsita per adoptionem *l. 7. D. de rit. nupt.*

Societas jus quodammodo *fraternitatis* in se habere dicitur *l. 63. D. pro soc.* Hinc Quinctilian. Declam. 320. de societate agens: Sacra res est, ait, & quædam *fraternitas* propositionem animorum.

Fratria, sodalitium. In Græcis civitatibus frequentissimæ olim tales φατριαι, quarum corporati φρατορες, *l. 4. D. de colleg. & corp.* magistri φρατριαρχοι, officia φροντισται, χαλκολογοι, λαγεται, διοικηται dicebantur. Reines. *ad Inscr. p. 180. & p. 411.* Diu iste mos mansit apud Neapolitanos, etiam postquam Romanis paruerunt. Varro *de ling. lat. lib.* 14. *Fratria* est græcum vocabulum partis hominum, ut Neapoli etiam nunc. Et Strabo *lib. 5. p.* 337. Ενταυθα πλειστα ιχνη της ελληνικης αγωγης σωζεται, γυμνασια τε και εφηβεια. και φρατριαι, απαντα. Ελληνικα ονοματα, καιπερ οντων Ρωμαιων. Plura ibi Græcæ disciplinæ monimenta supersunt, veluti gymnasia, ephebia; *fratriæ*, græca vocabula, licet ipsi Neapolitani Romani sint. *Hein.*

Fratriæ, fratrum inter se sorores adpellantur, auctoribus Festo *lib. 6.* Nonio Marcello *c. ult. de prop. serm.* & Palæmone *in Glossis.* Eas ειvατερας vocare *vers.* 77. *Iliad.* Z. observavit Modestinus *l. 4. §. 6. extr. D. de grad. & adfin.* απο τυ ευναζειν, a *concumbendo.* De eodem vocabulo videndus Jul. Pollux *lib. 3. segm.* 32. & Hesychius. Forma admodum variat: Alii Codices habent ειvατορες, alii ενατερες, Eustathius etiam ειvατειρες.

Fratruelis, αδελφιδους, fratris filius, uti vetus Glossarium habet. Sed ignotum veteribus fuisse videtur hoc vocabulum. Paullus enim diserte ait: Illud notandum est, non quemadmodum patris matrisque fratres & sorores patrui, amitæ, avunculi, materteræ dicuntur, ita fratris soro-

sororisque filios filias nomen speciale cognationis habere, sed ita demonstrari fratris, sororisque filios filias. Quod quidem & in aliis accidere, ex posterioribus adparuit *l.* 10. §. 14. *exer. D. de grad. & adfin.* Hein.

F R A U D A R E hereditate, pro privare, excludere ab hereditate *l.* 2. *D. de his quæ in test. del.* *Fraudare* nemo videtur eos, qui sciunt vel consentiunt *l.* 188. *D. de reg. jur.* Nec fraudantur creditores, cum quid non adquiritur a debitoribus, sed cum deminuitur de bonis *l.* 177. *D. de reg. jur.* *l.* 6. *D. quæ in fraud. cred.* *Fraudat* vectigal, qui merces non profitetur, & fraudati vectigalis crimen *l.* 8. *D. de publican.* *Fraudare* annonam *l.* 1. *D. ad Leg. jul. de annon.* *fraudati* census crimen *l.* 1. *C. de quæst.*

F R A U D A T I O N I S caussa latitat, qui hoc animo latitat, ut fraudet creditores *l.* 50. *D. de pecul.*

F R A U D A T O R, qui in fraudem creditorum, & eorum fraudandorum caussa quid fecit, gessitque *l.* 9. §. 5. *D. de jurejur.* *l.* 6. §. 9. *l.* 10. *l.* 14. *l.* 25. *l. ult.* *D. quæ in fraud. cred.* Plane in *l.* 8. *D. depos.* fraudator adpellatur argentarius, qui foro cessit. *Creditorum* fraudator: Cic. *Philip.* 13. *c.* 12. Idemque *pro Flacco c.* 20. *fraudatorum* inficiationem, & impudentiam conjungit.

F R A U D A T O R I U M interdictum, quo in fraudem creditorum gesta revocantur *leg.* 67. *pr.* §. 2. & 2. *D. ad SC. Trebell.* *l.* 96. *pr. D. de solut.* *l.* 1. *C. Th. de in integr. rest.* Quo pertinet edictum, quod proponitur in *l.* 10. *D. quæ in fraud. credit.*

F R A U D U L E N T E R, & segniter separantur *l.* 5. *C. de suspect. tut.* Alterum enim ad dolum, alterum ad culpam pertinet.

F R A U D U L E N T U M consilium, quod quis capit fraudandorum creditorum caussa *l.* 7. *D. qui & a quib.*

F R A U D U L O S A contrectatio de furto dicitur in §. 1. *Inst. de oblig. quæ ex delict.* *l.* 1. §. 3. *D. de furt.*

F R A U S calliditatem, & fallaciam significat. Inest enim dolo & *fraus* *l.* 7. §. 10. *D. de pact.* Ideoque solent dolus, & *fraus* conjungi *l.* 8. §. 6 *D. de liberat. leg.* *l.* 3. *D. quand. & fact.* *l.* 3. §. *ult.* *D. pro soc.* ubi fides bona contraria esse dicitur fraudi, & dolo. Et quemadmodum dolus, ita & fraus separatur a culpa, negligentia, segnitie, & casu improviso *l.* 63. *D. de rei vind.* *l.* 7. §. 2. *D. de susp. tut.* *l.* 110. *D. de legat.* 1. *l.* 1. *C. ad Leg. Corn. de sicar.* item a vi ipsa, ut apud Cic. 1. *offic.* 13. *Vi aut fraude* fit injuria. *Fraudem* tamen differre aliquando a dolo, & illam ex re ipsa venire, dolum ex persona ejusque calliditate, ex *l.* 7. §. 10. *D. de pact.* colligit Cujac. *in Papiniano ad l.* 3. §. *ult.* *D. pro soc.* Verum *fraudis* interpretatio in jure civili non ex eventu dumtaxat, sed ex consilio quoque desideratur *leg.* 79. *D. de reg. jur.* Et fraus cum effectu accipitur *l.* 1. *D. de statu lib.* Cui rei convenienter: In fraudem creditorum manumittere videtur, qui vel jam eo tempore, quo manumittit, solvendo non est, vel datis libertatibus desiturus est solvendo esse *l.* 18. *l.* 23. *D.* §. 3. *Inst. qui & a quib. manum. non lic.* & in *fraudem* fisci alienat, qui jam eo crimine damnatus, ex quo publicatio bonorum sequitur, vel futurum prospiciens, ut damnetur, alienat *l.* 45. *D. de jur. fisc.* Ceterum si capitis reus filium emancipet, ut is he-

redi-

reditatem adeat, non videtur in fraudem fisci factum; quod adquisitum non est *l. 26. D. de jur. fisc.* In fraudem fisci adoptio facta videtur, etiam si non in reatu, sed desperatione rerum, per conscientiam, metu imminentis accusationis quis adoptet, in hoc, ut ex bonis, quæ se amissurum cogitat, portio detrahatur *l. 7. §. 2. D. de bon. damn.*

Fraus legi fit, ubi quod fieri noluit, fieri autem (verbo tenus) non vetuit, id fit. *l. 30. D. de legib.* Et hanc in *fraudem* legis facit, qui salvis verbis legis, sententiam ejus circumvenit *leg. 29. D. eod.* Immo Majorem fraudem excogitasse videtur, qui non tantum legem circumvenire voluit, sed etiam interpretationem legis, quæ circa tacitum fideicommissum habetur.

Fraus quoque ipsa noxa dicitur, & quasi pœnæ quædam præparatio *l. 131. D. de verb. signif.* Quum etiam *fraudem*, ait Ulpianus, veteres pro pœna ponere solebant. Ideoque in edicto Aedilium capitalem *fraudem* admittere est tale aliquid delinquere, propter quod capitis puniendus sit *l. 23. §. 2. D. de Ædil. edict.* Plaut. Milit. glorios. *Act. 2. sc. 3.* Nunc cruribus, capitique *fraudem* capitalem creas. Cic. 2. *Orator.* 54. Erat enim Athenis reo damnato, si *fraus* capitalis non esset, quasi pœnæ æstimatio. Et *lib. 2. c. 48.* In nefario crimine, & capitali *fraude* esse puniendum. Quo genere loquendi & pro Rabirio perduellionis reo utitur *c. 9.* Livius *lib. 23. c. 14.* Qui capitalem fraudem ausi essent. Servius *in lib. 11. Aen. ad vers. 708.* Fraudem, ait, veteres pœnam vocabant, ab eo, quod præcedit, id quod sequitur. Ut etiam in antiquo cognoscitur jure. Sallust. *in Catilin.* Diem statuit, antequam sine *fraude* liceret ab armis discedere. Idem Serv. in *lib. 10. Aen. v. 72.* in *fraudem* interpretatur *in periculum*. Hinc loquutio, *fraudi* alicui esse id dicitur, quod noxium, seu damnosum *l. 6. C. de pact. int. emt. & vend. l. 124. §. 4. D. de legat. 1.* item apud Cic. *philip. 5. c. 14. pro Muren. c. 35.* & apud Liv. *lib. 39. c. 14.*

Sed & frequens formula: Sine *fraude*, id est, sine pœnæ metu, citra periculum, impune, & vindice nullo. Sine *fraude* sua jure liceat *l. 25. pr. D. ad Leg. Jul. de adult.* Eam pecuniam sine *fraude* sua capere liceto *l. 1. D. ad leg. falcid.* Livius *lib. 26. c. 12.* Ut qui civis Campanus ante certam diem transisset, sine *fraude* esset. Idem *lib. 35. c. 51.* Milites pacti, ut sine fraude liceret abire, præsidio excesserunt.

Hi, quos more majorum, sine fraude in jus vocare non licet *l. 26. §. 2. ex quib. caus. maj.* Add. *l. 8. D. de excus. l. 32. D. de injur.*

FREDIANI in *leg. 20. C. Th. de pagan.* juxta Gothofred. *Comment. in d. l.* erant gestatores, qui oscilla; & versatiles quasdam machinas ferebant, sollemni pompa in honorem Deorum, quasi *frediani*, veluti ἐν τῷ φέρειν δινοῦντες. Quæ conjectura non admodum probabilis videtur Heineccio vocabulum illud in mendo cubare suspicanti.

FREQUENTES dicuntur, qui cuivis obvii sunt, & ad officia exhibenda promti. Sic philosophi, qui se frequentes, atque utiles præbent *l. 8. §. 4. D. de vacat. & excus. mun. frequentes* advocati, id est, diligentes *l. 9. §. 4. D. de offic. procons.*

FREQUENTIA adsidua quasi nonnullam præbet infamiam *l. 15. §. 22. D. de injur.*

FRE-

FRETUM. Freto modico ab Italia Sicilia dividitur *l.* 99. §. 1. *D. de verb. signif.*

FRETUS statu generis *l.* 1. *C. de ord. cognit.*

FRIBUSCULUM pro quo in *l.* 32. §. 12. *D. de don. int. vir. & ux. frigusculum* legi malunt Jac. Rævard. *ad l.* 34 *D. de reg. jur.* Ger. Jo. Vossius *in Etymol. lat.* Alciat. *lib.* 4. *de verb. signif. extr.* Torrent. *ad Sueton. Aug. c.* 66. & Ducker. *de latin. vet. ictor. p.* 403. dictum *a frigore*, quo ortum ex subitaria quadam ira in amando langorem significant scriptores latini. Vid. Sueton. *in Aug. cap.* 66.

FRIVOLA, pro levis pretii suppellectile *l.* 11. §. 5. *D. de pign. act. Ut ad universam pensionem insulæ frivola mea teneretur.* Seneca *lib.* 3. *Controv.* Ego illos in *frivola* invitavi nostra, Juvenal. *Sat.* 3. *v.* 198. *Jam frivola transfert Ucalegon.* Gloss. Palæmon. & Glossar. utriusque testam. *Fribula*, id est, *frivola*, *vasa fictilia.* Idem Juvenal. *sat.* 5. *v.* 58. *Romanorum omnia Regum frivola.* Ipsam *l.* 11. §. 5. *D. de pign.* eleganter illustrat Martial. *lib.* 12. *epigr.* 32. Vide, Vacerra, sarcinas tuas, Quas non retentas pensione pro bima, portabit uxor. Vid. infra sub art. *paupertas extr.*

FRONS, ut Plin. *lib.* 11. *c.* 37. scribit, *hominis tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Integræ *frontis* homo *l.* 13. *D. de testib.* id est, illæsi pudoris, ac salvæ existimationis homo. Cujacius in *Comment. ad h. l.* & *lib.* 7. *obs. c.* 13. id eleganter exponit de eo, cui ob calumniam stigma non injustum sit ex lege Remmia. Et quamvis legem illam Remmiam ante hæc tempora pridem exolevisse, recte doceat Ev. Otto *in Papiniano c.* 7. §. 2. id tamen non obstat, quo minus ad veterem illum ritum adludere potuerit jurisconsultus. *Hein.*

Frons, pars anterior loci. Frons agri *l.* 56. *D. de adquir. rer. dom. l.* 39. *D. eod. tit.* Et ita *frontem* Caucasi dixit Plin. *lib.* 12. *c.* 7. & *frontem* Hispaniæ idem *lib.* 4. *c.* 21. Ceterum quod antiquis monimentis inscribi soleat: *In frontem pedes tot*, hoc significabat in longitudinem tot pedes sepulcrum patere, interprete Acrone ad Horat. *lib.* 1. *serm. Sat.* 8. ad *vers.* 12. *Mille pedes in fronte.*

FRUCTUARIUS, *fructuaria*, qui quæve usumfructum habet *l.* 58. *D. de usufr. l.* 1. *D. de usufr. legat. l.* 5. *D. de damn. infect.* & aliis locis.

Aliquando tamen *fructuarius*, quoties de servo dicitur, est is, in quo quis usumfructum habet *l.* 25. *l.* 37. §. 5. *D. de adquir. rer. dom. l.* 118. *D. de verb. oblig.* & alibi passim.

Fructuarium dicitur, quidquid ad usumfructum pertinet, ut *fructuaria* stipulatio, quæ usufructus nomine interponitur *l.* 4. §. *ult. D. de verb. signif.*

FRUCTUS nomen interdum *jus*, interdum corpus, demonstrat *l.* 43. *D. de evict.* Ad jus quum refertur, jus utendi fruendi significat. Ususfructus igitur an *fructus* legetur nihil interest. Nam & *fructui* usus inest *l.* 14. §. 1. *D. de usu & habit.* Si quis *fructus* annuos fundi leget, perinde est, ac si ususfructus similiter esset legatus *l.* 41. *D. de usu & usufr.* Sciendum est tamen, *fructum* quandoque sine usu constitui *l.* 5. §. 1. 2. *D. usufr. quemadm. cav. l.* 13. §. 3. *D. de acceptil. l.* 14. *in fin. D. de usu & habit.*

Fructus vero nomen, quum ad corpus pertinet, eos proprie, qui ex re ipsa naturaliter enascuntur,

fru-

fructus complectitur, ac proinde & ab usuris, & a pensionibus, mercedibus, vecturis jumentorum, naulis navium, ceterisque obventionibus separatur *l. 29. D. de hered. pet. l. 24. D. de usur. l. 39. §. 1. D. de legat. 1. l. 11. D. de donat.* Hæc enim omnia non fructus esse, sed fructuum vicem obtinere dicuntur *d. l. 39. & l. 83. pr. D. de legat. 3.* Vectura enim, sicut usura, non natura provenit, sed jure percipitur *l. 62. D. de rei vind.* Usura pecuniæ, quam percipimus, in *fructu* non est, quia non est ex ipso corpore, sed ex alia caussa est, id est, nova obligatione *l. 121. D. de verb. signif.* Prædiorum urbanorum pensiones pro *fructibus* accipiuntur *l. 36. D. de usur.*

Fructus ergo adpellatio omnem reditum, utilitatem, accessionem, quæ natura, hominisve cultura ex re aliqua seu soli, seu mobili, aut se movente, colligitur, redigitur, percipitur significat. Sunt tamen, qui fructus significationem exhauriri malunt iis, quæ ex rei natura proveniunt, reliquas vero, quæ occasione rei proveniunt, utilitatis *caussæ* nomine designant. Vid. Wurffel. *jurispr. defin.* §. 418. & 420. Tametsi interdum latius *fructum* pro omni commodo, utilitateque rei accipimus, veluti in eo, quod dicitur, in confessoria *fructus* venire, & nomine fructuum computandum esse, si quid sit, quod intersit agentis, servitute non prohiberi *leg. 4. §. 2. D. si serv. vind.* Hinc si iter vel actum quis petierit, vix est, ut *fructus* ulli possint æstimari, nisi si quis commodum in fructibus numeraret, quod habiturus esset petitor, si statim eo tempore, quo petiisset, ire agere non prohiberetur *l. 19. §. ult. D. de usur.* Plane usuras pecuniæ *fructum* vocat *l. 88. §. ult. D. ad Leg. falc.* & mercedes servorum, vecturæque jumentorum *fructus* adpellantur in *l. 8. §. 1. D. de reb. auct. jud. possid. l. 39. §. 1. D. de legat. 1. l. un. §. 7. C. de rei ux. act. toll.* Sed & *fructus* rei esse dicitur, vel pignori dare licere *l ult. D. de usur. l. 72. D. de regul. jur.*

Fructus duoli. Vid. in *duplum.*

Fructus pendentes sunt, qui terra adhuc continentur *l. 44. D. de rei vind. l. 12. §. 5. leg. 27. pr. D. de usufr.* vel qui terræ, & fundo adhuc cohærent, ut loquitur *l. ult. §. 4. D. quæ in fraud. cred.* qui & *stantes* fructus *l. 7. §. 15. D. solut. matrim. l. 26. D. de furt.* His opponuntur *percepti*, qui scilicet jam a solo separati sunt *§. 36. Inst. de rer. divis.*

Fructuum perceptio. Vid. infra *perceptio.*

Fructus pro effectu, quem quis intendit. *Fructus* munificentiæ *l. 2. D. de oper. publ.*

Frugalitas *l. 18. D. de Ædil. edict.* modestia, & temperantia, quam Senec. *epist. 17.* eleganter esse paupertatem voluntariam, ait, cujus commendationem vide apud eund. *lib. de tranquill. vitæ. c. 9.*

Fruges. Eam Icti pro reditu accipiunt, non solum, qui ex frumentis aut leguminibus, verum etiam qui ex vino, silvis cæduis, cretifodinis, lapicidinis capitur *l. 77. D. de verb. signif.*

Fruges in sensu strictiore sunt frumenta, & legumina. Hinc Paull. 3. *sent. 6. §. 78.* Frugibus legatis tam legumina, quam hordeum, & triticum continentur. Plin. *lib. 18. c. 7.* Duo sunt prima *frugum* genera, frumenta, ut triticum, & hordeum, & legumina, ut faba, cicer. Idem *lib. 18. c. 10.* Æthiopes non aliam *frugem*, quam millii, hordeique novere. Fallitur ergo Laur. Valla

Valla *Elegant. lib.* 4. *c.* 60. dum fruges hoc tantum strictiore significatu pro iis, quæ fatione percipiantur, intelligit. Latius enim de omni reditu accipi posse, vel etymologia ostendit. Sunt enim *fruges* a *fruendo*. Vid. Donat. *ad Ter. Eun. Act.* 4. *sc.* 7. *v.* 46. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Salmas. *ad Solin.* p. 218. *Auct. Defens. vet. jurisc.* apud Ducker. *de Latinit. vet. ictor.* p. 312. *seq.* Et ita accipi videtur vocabulum *l.* 8. §. 1. *D. de furt.* frugibus ex fundo surreptis. *Hein.* Paternam *frugem* gubernare *l.* 1. *C. Th. de his qui ven. at.*

Fruges in sensu strictissimo etiam adpellantur, quæ non arista, sed siliqua continentur. Ideoque a frumento differunt, cujus adpellatione id, quo arista se tenet, significatur *leg.* 77. *D. de verb. sign f.* Et ita *fruges* & frumentum separantur *l.* 12. §. 1. *D. de usu & hab*

FRUGI hominem moderatum, & temperantem interpretatur Cic. *Tusc. Quæst.* 3. *c.* 8. Unde frugi, & temperantem conjungit Terent. *Heaut. Act.* 3. *sc.* 3. *v.* 19. & frugalitatem Cicero *pro Rege Dejotaro c.* 9. definit esse modestiam, & temperantiam. Verumtamen latius virtutem hanc petere, illo eodem Tusculanorum loco docet. Donat. in *Eun. Act.* 3. *sc.* 5. *v.* 60. Frugi es, id est, utilis, & necessarius, ut fruges humano generi.

Frugi est ergo, in quo est aliquid, quo fruamur, id est, utamur. Hinc bonæ *frugi* servi dicebantur, bonis moribus præditi, & minime mali *l.* 9. §. 1. *D. de serv. corrupt.* Tutor bonæ vitæ, vel *frugi l.* 3. §. 3. *D. de admin. & per. tut.*

FRUGIFERÆ arbores *l.* 13. §. 4. *D. de usufr.* Plin. *lib.* 17. *c.* 2. & *lib.* 18. *c.* 20.

FRUI plus est quam *uti*. Nam *uti* est ad usum, & necessitatem uti, *Frui* omnem rei fructum, commodumque, & utilitatem percipere *l.* 23. *D. commun. divid.* Itaque qui fruitur, non ad usum modo quotidianum, sed & ad abusum, id est, ad compendium, & quæstum uti potest. Donat. *in Adelph. Act.* 5. *sc.* 8. ad hæc verba: *Huic demus qui fruatur*, id est, qui fructum capiat, non proprietate potiatur. *Fruendum* fundum conducere *l.* 1. *D. si ager vectig.* locum publicum locare *l.* 1. *D. de loc. publ. fruend.* Festus *lib.* 11. Lacus Lucrinus in vectigalibus primus locatur *fruendus* omnium gratia. *Frui* pecunia *l.* 16. *D. quand. dies leg.* Sed & cum accusativo hoc verbum construi videmur in *l.* 2. *C. Theod. de veteran.* Ubi Integra beneficia perfruantur. Item in *l.* 1. *C. Th. de matern. bonis.* Potestas & jus fruendi res liberorum suorum. Veteres enim verbum *frui*, seu, ut loquuntur, fruisci accusandi casui junxisse Nonius Marcellus *c.* 2. *num.* 343. & Gellius *lib.* 3. *c.* 12. testantur. Ita Cato apud Gell. *loc. cit.* Si quid est quod utar, utor, si non est, ego sum, cuique per me uti atque frui licet. Et Nonius: Quod magno opere quæsierunt, id fruisci non queunt. Symmach. *lib.* 2. *ep.* 22. Frui agrorum salubritatem; & in *Auctario ep.* 3. Autumni bona raptim fruamur.

FRUMENTARIA area *l.* 1. *D. de mun. & hon.* Vid. sub voce *area*. Frumentaria pecunia *l.* 25. *D. de administr. rer. ad civ. pertin.* ratio *l.* 2. §. 2. *D. eod. tit.* tessera *l.* 49. *D. de legat.* 2.

Frumentarii negotiatores *l.* 9. §. 1. *D. de vacat. & excus. mun.* Ab his diversi erant.

Frumentarii milites in cohortes prætorias, urbanasque descripti. Unde

Unde passim occurrunt centuriones, decuriones, & decani frumentariorum. Reines. *Class.* 2. *Inscr.* 15. *p.* 35. Eorum primum erat frumentum, & annonam e provinciis in urbem advectam in horrea publica inferre. Postea & in singulis legionibus, & in ipso procinctu eorum cohortes instituebantur, ut annonam, & commeatum ex agris, & provinciis in horrea militaria, vel inde in castra congererent. Cassiodor. 7. *Variar.* 4. Gruter. *p.DXX*, 8. *p.DXXX.* 7. *p. XXXIII.* 7. Postea & aliis adhibiti sunt ministeriis. Nam quidquid in provinciis, vel in ipsa urbe fiebat, explorabant, principibusque nunciabant, eoque fine cursu publico utebantur, & reos, noxiosque perquirebant, & constringebant, & provinciales ad solvenda tributa compellebant. Præter laudatum Reinesium, de iis copiosius egerunt Guid. Panciroi. *ad Notit. Imp. or. c.* 20. Casaub. *ad Script. Hist. Aug.* & Claud. Salmas. ad *eosd. p.* 27. *seq. Hein.* Vid. supra *Agentes in rebus.*

Frumentatio *l.* 12. *§. ult. D. de re milit.*

Frumentum id esse, quod arista se teneat, recte Gallum definisse, censet Paullus *l.* 77. *D. de verb. signif.* Hinc ea adpellatione triticum, & hordeum contineri docet Plin. *lib.* 18. *c.* 7. Idemque *ejusd. libri c.* 8. alia frumenti genera enumerat.

Frumentum autem viritim publice populo Romano distribuebatur, quod inde publicum adpellatur a Seneca *lib.* 4. *de benef. c.* 28. Frumentum publicum tam fur, quam perjurus, & adulter, accipiunt, & sine delectu morum, quisquis civis est. Idem *lib.* 1. *de brev. vita.* Quem tunc animum habuerunt illi, quibus erat mandata frumenti publici cura?

Frumentum aeneum. Vid. supra art. *aeneum.*

Frustra, supervacuo, non necessario *l.* 1. *§.* 8. *D. de dot. praleg. l.* 3. *D. quand. dies leg. l.* 31. *D. de evict. l.* 3. *§. ult. D. de hered. inst.* & passim.

Frustra aliquando est inaniter, nulliter, & sine effectu. Ut *l.* 22. *D. solut. matrim. l.* 1. *§.* 1. *D. quand. adpell.* & aliis multis locis.

Frustrari, morari, tergiversari, cunctari *l.* 2. *§.* 22. *D. de SC. Tertull. l.* 233. *D. de verb. signif. l.* 4. *D. de adpell. recip.* Hirtius *de bell. Alexandr. cap.* 71. *Pharnaces lentius agere, diem postulare, longiores pactiones interponere, in summa frustrari capit.* Proinde frustrari dicuntur, qui qualibet tergiversatione, ac sollertia efficiunt, ne cum ipsis agi, vel ad exitum controversia deduci possit *l.* 24. *l.* 25. *D. ex quib. caus. major. l. ult. D. de procur.*

Frustratio pro mora *l.* 89. *D. ad Leg. Falcid. l.* 3. *§. ult. D. de usur. l.* 37. *D. mand. l.* 5. *§.* 20. *D. ut in possess. legat.* Sine dolo malo, & frustratione *l.* 9. *D. commun. divid.* Et sic in *§.* 2. *& seq. Inst. de offic. jud.* id est, ut Theophilus rem exprimit κ δι υπερθέσεω.

Frustrator, qui judicium subterfugit, vel ei deest *l.* 31. *§.* 2. *D. de negot. gest. l.* 7. *C. de fruct. & lit. expens.* item qui tergiversationibus exsequutionem rei judicatæ remoratur *l.* 7. *C. de exsequut. rei jud.*

Frustrator etiam pro moroso debitore *l. ult. §. ult. D. de vi & vi arm.*

Frustratoria morandi caussa adpellatio *l.* 4. *D. de usur.*

Fucare purpuram *l.* 1. *C. quæ res ven. non poss.* id est, tingere, colorare.

Fucus *l. ult. §.* 7. *D. de publican.* Guid. Panciroll. *lib.* 2. *var. c.* 110. ostendit, ibi intel-

Valla *Elegant. lib.* 4. *c.*60. dum fruges hoc tantum strictiore significatu pro iis, quæ satione percipiantur, intelligit. Latius enim de omni reditu accipi posse, vel etymologia ostendit. Sunt enim *fruges a fruendo*. Vid. Donat. *ad Ter. Eun. Act.* 4. *sc.* 7. *v.* 46. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Salmas. *ad Solin.* p.218. *Auct. Defens. vet. jurisc.* apud Ducker. *de Latinit. vet. ictor. p.* 312. *seq.* Et ita accipi videtur vocabulum *l.* 8. §. 1. *D. de furt.* frugibus ex fundo surreptis. *Hein.* Paternam *frugem* gubernare *l.* 1. *C. Th. de his qui ven. at.*

Fruges in sensu strictissimo etiam adpellantur, quæ non arista, sed siliqua continentur. Ideoque a frumento differunt, cujus adpellatione id, quo arista se tenet, significatur *leg.* 77. *D. de verb. sign f.* Et ita *fruges* & frumentum separantur *l.*12. §.1. *D. de usu & hab*

Frugi hominem moderatum, & temperantem interpretatur Cic. *Tusc. Quæst.* 3. c. 8. Unde frugi, & temperantem conjungit Terent. *Heaut. Act.* 3. *sc.* 3. *v.* 19. & frugalitatem Cicero *pro Rege Dejotaro c.* 9. definit esse modestiam, & temperantiam. Verumtamen latius virtutem hanc petere, illo eodem Tusculanorum loco docet. Donat. in *Eun. Act.* 3. *sc.* 5. *v.* 60. Frugi es, id est, utilis, & necessarius, ut fruges humano generi.

Frugi est ergo, in quo est aliquid, quo fruamur, id est, utamur. Hinc bonæ *frugi* servi dicebantur, bonis moribus præditi, & minime mali *l.* 9. §. 1. *D. de serv. corrupt.* Tutor bonæ vitæ, vel *frugi l.* 3. §. 3. *D. de admin. & per. tut.*

Frugiferæ arbores *l.*13. §.4. *D. de usuf.* Plin. *lib.*17. *c.* 1. & *lib.* 18. *c.* 10.

Frui plus est quam *uti*. Nam *uti* est ad usum, & necessitatem uti, *Frui* omnem rei fructum, commodumque, & utilitatem percipere *l.* 23. *D. commun. divid.* Itaque qui fruitur, non ad usum modo quotidianum, sed & ad abusum, id est, ad compendium, & quæstum uti potest. Donat. *in Adelph. Act.* 5. *sc.*8. ad hæc verba: *Huic demus qui fruatur*, id est, qui fructum capiat, non proprietate potiatur. *Fruendum* fundum conducere *l.* 1. *D. si ager vectig.* locum publicum locare *l.* 1. *D. de loc. publ. fruend.* Festus *lib.* 11. Lacus Lucrinus in vectigalibus primus locatur *fruendus* omnium gratia. *Frui* pecunia *l.* 16. *D. quand. dies leg.* Sed & cum accusativo hoc verbum construi videmur in *l.* 2. *C. Theod. de veteran.* Ubi integra beneficia perfruantur. Item in *l.*1. *C. Th. de matern. bonis.* Potestas & jus fruendi res liberorum suorum. Veteres enim verbum *frui*, seu, ut loquuntur, fruiscl accusandi casui junxisse Nonius Marcellus *c.* 2. *num.* 343. & Gellius *lib.* 3. *c.* 12. testantur. Ita Cato apud Gell. *loc. cit.* Si quid est quod utar, utor, si non est, ego sum, cuique per me uti atque frui licet. Et Nonius; Quod magno opere quæsierunt, id fruisci non queunt. Symmach. *lib.*2. *ep.*22. Frui agrorum salubritatem; & in *Auctario ep.* 3. Autumni bona raptim fruamur.

Frumentaria arca *l.* 1. *D. de mun. & hon.* Vid. sub voce *arca*. Frumentaria pecunia *l.*23. *D. de administr. rer. ad civ. pertin.* ratio *l.* 2. §. 2. *D. eod. tit.* tessera *l.* 49. *D. de legat.* 2.

Frumentarii negotiatores *l.* 9. §.1. *D. de vacat. & excus. mun.* Ab his diversi erant.

Frumentarii milites in cohortes prætorias, urbanasque descripti. Unde

Unde passim occurrunt centuriones, decuriones, & decani frumentariorum. Reinef. *Class. 2. Inscr.* 15. *p.* 35. Eorum primum erat frumentum, & annonam e provinciis in urbem edvectam in horrea publica inferre. Postea & in singulis legionibus, & in ipso procinctu eorum cohortes instituebantur, ut annonam, & commeatum ex agris, & provinciis in horrea militaria, vel inde io castra congererent. Cassiodor. 7. *Variar.* 4. Gruter. *p. DXX*, 8. *p. DXXX.* 7. *p. XXXIII.* 7. Postea & aliis edhibiti sunt ministeriis. Nam quidquid in provinciis, vel in ipsa urbe fiebat, explorabant, principibusque nunciabant, eoque fine cursu publico utebantur, & reos, noxiosque perquirebant, & constringebant, & provinciales ad solvenda tributa compellebant. Præter laudatum Reinesium, de iis copiosius egerunt Guid. Pancirol. *ad Notit. Imp. or. c.* 20. Casaub. *ad Script. Hist. Aug.* & Claud. Salmas. ad *eosd. p.* 27. *seq.* Hein. Vid. supra *Agentes in rebus.*

FRUMENTATIO *l.* 12. §. *ult. D. de re milit.*

FRUMENTUM id esse, quod arista se teneat, recte Gallum definisse, censet Paullus *l.* 77. *D. de verb. signif.* Hinc ea adpellatione triticum, & hordeum contineri docet Plin. *lib.* 18. *c.* 7. Idemque *ejusd. libri c.* 8. alia frumenti genera enumerat.

Frumentum autem viritim publice populo Romano distribuebatur, quod inde publicum adpellatur a Seneca *lib.* 4. *de benef. c.* 28. Frumentum publicum tam fur, quam perjurus, & adulter, accipiunt, & sine delectu morum, quisquis civis est. Idem *lib.* 1. *de brev. vitæ.* Quem tunc animum habuerunt illi, quibus erat mandata frumenti publici cura?

Frumentum æneum. Vid. supra art. *æneum.*

FRUSTRA, supervacuo, non necessario *l.* 1. §. 8. *D. de dot. præleg. l.* 3. *D. quand. dies leg. l.* 31. *D. de evict. l.* 3. §. *ult. D. de hered. inst.* & passim.

Frustra aliquando est inaniter, nulliter, & sine effectu. Ut *l.* 22. *D. solut. matrim. l.* 1. §. 1. *D. quand. adpell.* & aliis multis locis.

FRUSTRARI, morari, tergiversari, cunctari *l.* 2. §. 22. *D. de SC. Tertull. l.* 233. *D. de verb. signif. l.* 4. *D. de adpell. recip.* Hirtius *de bell. Alexandr. cap.* 71. *Pharnaces lentius agere, diem postulare, longiores pactiones interponere, in summa frustrari cæpit.* Proinde frustrari dicuntur, qui qualibet tergiversatione, ac sollertia efficiunt, ne cum ipsis agi, vel ad exitum controversia deduci possit *l.* 24. *l.* 25. *D. ex quib. caus. major. l. ult. D. de procur.*

FRUSTRATIO pro mora *l.* 89. *D. ad Leg. Falcid. l.* 3. §. *ult. D. de usur. l.* 37. *D. mand. l.* 5. §. 20. *D. ut in possess. legat.* Sine dolo malo, & frustratione *l.* 9. *D. commun. divid.* Et sic in §. 2. *& seq. Inst. de offic. jud.* id est, ut Theophilus rem exprimit ἄνευ ὑπερθέσεως.

FRUSTRATOR, qui judicium subterfugit, vel ei deest *l.* 31. §. 2. *D. de negot. gest. l.* 7. *C. de fruct. & lit. expens.* item qui tergiversationibus exsequutionem rei judicatæ remoratur *l.* 7. *C. de exsequut. rei jud.*

Frustrator etiam pro moroso debitore *l. ult.* §. *ult. D. de vi & vi arm.*

FRUSTRATORIA morandi caussa adpellatio *l.* 4. *D. de usur.*

FUCARE purpuram *l.* 1. *C. quæ res ven. non poss.* id est, tingere, colorare.

FUCUS *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* Guid. Panciroll. *lib.* 2. *var. c.* 110. ostendit, ibi intel-

ligi colorem ſpurium, quo vellera in purpuræ ſimilitudinem tingebant, de quo Plin. *lib* 9. *c*.38. quam fraudem baſiariam cohiberi animadvertimus *l.* 1. *C. quæ res ven. non poſſ.* Hein.

Fucus muliebris *c. fucare de conſecr. diſt.* 5. Imp. Arcad. & Honor. in *l.* 17. *C. Th. de pæn.* Simulacra tam ex ære, quam ex marmore, ſeu ex *fucis*, quam ex quacumque materia, quæ apta eſt effingendis: Nazarius *Panegyr. c.* 12. *Aboleri hic vultus non poteſt, univerſorum pectoribus infixus eſt; nec commendatione ceræ, aut pigmentorum fucis renidet.* Male itaque, qui *ex fuſis* reponunt.

F u f i d i u s jurisconſultus citatur *l. ult. D. de manum. vind. l.* 5. *D. de aur. arg. leg. l.* 23. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* Hujus memoriam primus reſtituit Jac. Cujac. *lib.* 1. *obſ. c.* 9. & *lib.* 2. *c.* 40. cui tamen vix adſentiendum, dum eum libera adhuc republica floruiſſe, eumdemque eſſe putat eum L. Fufidio, cujus meminit Cicero *in Bruto c.* 29. & cui M. Scaurum inſcripſiſſe libros 3. de vita ſua, refert Plin. *lib.* 33. *cap.* 1. Nam in *l.* 5. *D. de aur. arg. leg.* Fufidius noſter laudat Atticilinum, cui cum Proculo litterarum commercium fuiſſe ex *l.* 18. *D. de pact. dotal.* conſtat. *Hein.*

F u g a, ut Donat. *in* 2. *Æn.* tradit, properantium iter a veteribus adpellabatur. Hinc *fuga* ejus, qui ſub cuſtodia, vel in carcere eſt *l.* 13. §. 5. *D. de re milit.* ſervi, qui a domino aufugit *l.* 7. *D. de Ædil. edict.*

Fuga pro ſervo fugitivo. Sic *fugam* vendere dicebatur, qui ſervos in fuga conſtitutos vendebant. Quod SCo prohibitum erat. Qui vero abſentes ſervos vendebant, aut etiam fugitivos quærere, & diſtrahi mandabant, in SCo quaſi fugæ venditores non committebant *l.* 2. §. 1. & §. 3. *D. de Leg. Fab. de plag. l.* 6. *C. eod. tit. l.* 3. *D. de contr. emt.*

Fuga pro exſilio *l.* 4. §. 4. *D. de re milit. l.* 5. *D. de interd. & releg.* & apud Cic. *de orat. lib.* 3. *c.* 3. Plane Ovidius *lib* 1. *triſt. Eleg.* 3. & *lib.* 2. *Eleg.* 1. item *lib.* 5. *Eleg.* 13. ut & *lib.* 1. *ex Ponto Eleg.* 5. relegationem ſuam *fugam* adpellat, eodemque modo Dio *lib.* 45. φυγὴν uſurpat. *Lata fuga*, ut omnium locorum interdicatur, (præter certum locum *l.* 5. *D. de interdict. & releg*

F u g e r e judicem pro detrectare, & recuſare apud Liv. *lib.* 9. *c.* 1. Sic & *fugere* judicium idem *lib.* 8. *c.* 33.

F u g i t i v a r i u s, qui fugitivos ſervos perſequitur, & reducit *l.* 18. *D de præſcr. verb.* Vid. Cujac. 5. *obſ.* 8. vel qui dominis indicat, ubi fugitivi celentur, ut *l.* 19. *D. eod. tit.* & *l.* 1. *C. Th. ſi vag. per. mancip.* & apud Varron. *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 14. Flor. *lib* 3. *c.* 19.

F u g i t i v u s ſervus *leg.* 3. *D. de offic. præt.* Eum Ofilius definiebat eum eſſe, qui extra domini domum, fugæ cauſſa, quo ſe a domino celaret, manſerit: Coelius eum, qui ea mente diſceſſerit, ut ne ad dominum rediret: Vivianus fugitivum fere ab animi adfectu intelligendum eſſe, non utique a fuga *l.* 17. *pr.* & §. *ſeq. D. de Ædil. edict.* Tryphoninus vero fugitivum eſſe non eum, qui ſolum conſilium fugiendi, a domino ſuſceperit, licet id ſe facturum jactaverit, ſed qui ipſo facto fugæ initium mente deduxerit *l.* 225. *D. de verb. ſignif.* Vid. & *l.* 43. §. 1. *D. de Ædil. edict.* Fugitivum accipe, & ſi quis erro ſit *l.* 1. §. 5. *D. de fugit.* De *fugitivis* autem vide *l.* 13. *D. de adquir. poſſ. l.* 2. *D. de furt. l.*

42.

ß. D. de pecul. l. 11. *D. de reb. cred. l.* 20. *D. de solut. l.* 22. §. 9. *D. mandat. l.* 12. §. 1. *D. de usufr. l.* 2. *D. de Leg. Fab. de plagiar. l.* 15. *D. de praescr. verb.* Fugitivi ad barbaros transeuntes deprehensi pede amputato debilitari jubentur *l.* 3. *C. de serv. fugit* ut qua corporis parte peccassent, eadem & mulctarentur. De quo more puniendi veterum vid. Cujac. 7. *obs.* 13. & Menag. *Amoen. jur. civ. c.* 32.

FULCIMENTUM, fulcrum *l.* 1. §. 2. *D. de instr. vel instr. leg.*

FULCINIUS, Jurisconsultus, laudatur *l.* 7. *D. quib. ex caus. in possess. eat. l.* 29 *D. de don. int. vir. & ux. l.* 8. *D. de vi & vi armi. l.* 13. *D. de cond. furt. l.* 3. §. *ult. l.* 6. *D. de act. rer. amot.* Praenomen habuit Prisci. Ejus aetatem vero primus expedivit Guil. Grot. *de vit. ictor. lib.* 2. *c.* 5. §. 5. Post Labeonem eum vixisse, patet ex *l.* 69. §. 2. *D. de legat.* 1. ante Trajanum vero jam scriptis claruisse, ex eo intelligitur, quod Neratius ad Fulcinium notasse legitur *l.* 43. *D. de mort. causs don.* Immo & ante Proculum floruisse, indicare videtur *l.* 3. §. *ult. D. de act. rer. amot.* ut adeo primo saeculo Christiano eum vixisse, satis constet. *Hein.*

FULGOR, pro fulgure, & utrumque pro fulmine. vel *κεραυνοβολία* in *l.* 1. *C. Th. de pagan.*

FULLO est, qui polienda, curanda, lavanda vestimenta accipit *l.* 2. *D. de condict. sin. caus.* De fullonibus eorumque arte, & fullonicis officinis pleraque collegit Coler. *Parerg. c.* 14.

FULLONICA *l.* 3. *D. de aqu. & aqu. pluv.* officina fullonum. Aliquando est ipsa fullonum ars, ut apud Plaut. *Asinar. Act* 5. *sc.* 2. *v.* 47. Si non didicisti *fullonicam. Fullonica* meritoria *l.* 13. §. *ult. D. de usufr.*

FUNCTIO, tribuitur rei dotali, quamdiu ea maritus fruitur ad ferenda matrimonii onera. Paull. 1. *Sent.* 1. §. 6.

Functionem res in suo genere recipere, idem Paullus *l.* 2. §. 1. *D. de reb. cred.* scribit, quae, ut alias idem ipse auctor loquitur, mutua vice funguntur, & tantumdem praestant *l.* 6. *D. eod. tit.* vel ut alibi dicitur, quae communi specie continentur, aut ut Papinianus loquitur in *l.* 51. *D. de legat.* 1. quae permutationem recipiunt. Nam his rebus, quae usu consumuntur ac pereunt, quo inter homines communicari possent, ea est tributa natura, ut communi quasi specie contineantur, permutationemque in suo genere recipiant, ac alterius vicem ac potestatem altera omni modo expleat. Hujus vero vocabuli vim ac potestatem operose enucleavit Jac. Gothofr. *dissertatione singulari de functione & aequalitate in mutuo ad l.* 2. *D. de reb. cred.*

Functio pro tributorum exactione, ceu exponit Palaemon. in glossis. Ac plane in constitutionibus Impp. intributiones, collationes, pensitationesque publicae functiones vocantur *l.* 4. *Cod. de donat. l.* 3. *C. de apoch. publ. l.* 2. *C. de praetor. & hon. praetur.* Hinc *functiones* tributariae apud Sidon. Apollin. *lib.* 7. *epist.* 9.

FUNDUS integrum aliquid est, agrumque cum aedificio & villa significat *l.* 60. *l.* 211. *D. de verb. signif.* ab eo, quod, quemadmodum Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* & Serv. *lib.* 2. *Georg. v.* 468. scribunt, fundat quotannis multa, pecuniaeque fit, & pecudum fundamentum. Unde Plaut. in *Truculent. Act.* 4. *sc.* 2. *v.* 15. Nunc, ait, is est fundus nobis,

Eutychus quoque *lib.2. de discept. conjugat.* Unde *fundus* nomen, id est, ager derivatur, quod fundit nobis fructus. Festus autem *lib.6.* hujus adpellationis originem aliunde ducit. Ait enim, agrum inde *fundum* dici, quod planus sit ad similitudinem fundi vasorum. *Di*cimus enim scyphi & vasis fundum *l.* 23. §. 2. *D. de rei vind. l.* 26. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Utrumvis probemus, illud ex nostris auctoribus constat, *fundum* duobus constare *agro*, & *villa l.* 81. §. 3. *D. de legat.* 1. *l.* 35. *D. de usufr. leg. l.* 9. *D. de servit. l.* 17 §. 3. *D. de Ædil. edict.* Ideoque *villa fundi* pars, atque accessio adpellatur *l.* 8. *D. quib. mod. usufr. amitt. l.* 15. §. *ult. D. de instr. vel instr. leg.* Porro vel modicus locus *fundus* dici potest, si eum fundi animo habuerimus. Constitutione enim & destinatione nostra fundi efficiuntur *l.* 60. *D. de verb. signif. l.* 24. §. *pen. D. de legat.* 1.

Fundis autem nomina ex dominorum, possessorumque nominibus imposita sunt. Proinde privati juris *fundorum* hæc in libris nostris nomina memorantur, *Fundus* Botroianus *l.* 13. *D. comm. præd.* Cornelianus *l.* 87. *D. ad Leg. falcid.* Gargilianus *leg.* 41. §. 3. *D. de legat.* 3. Geronianus *l.* 13. *D. comm. præd.* Julianus *l.* 93. §. *ult. D. de legat.* 3. Mævianus aut Seianus *l.* 1. *D. de reb. dub.* Sempronianus *l.* 34. *D. de adquir. possess.* Sosianus *l.* 105. *D. de cond. & dem.* Speratianus *l.* 19. *D. de ann. legat.* Sutrinus *l.* 35. *D. de servit. præd. rust.* Titianus *leg.* 35. *D. de hered. inst.* Aliquando tamen fundis a situ, vel conditione nomen hæsit. Sic *Fundus* Albanus, qui principalibus usibus deservit *l.* 39. §. *ult. D. de legat.* 1. Italicus, seu stipendiarius *l.* 3. *C. Th. de donat.* Tusculanus *l.* 74. 75. §. *ult. D. de verb. obl.* Sed & aliis variis epithetis distinguuntur *fundi.* Memorantur enim Emphyteuticarii *l.* 1. *C. Th. comm. divid.* liberi, & servi *l.* 20. *D. de adquir. rer. dom.* fiscales *l.* 9. §. *ult. D. de publican.* patrimoniales *l.* 1. 2. *C. Th. de donat. conlat.* patrimonialis juris, atque emphyteutici *l.* 17. *C. Th. de extraord. siv. sord.* perpetuarii rei privatæ *l.* 14. *C. Th. de tiron.*

FUNERARE mortuos *l.* 14. §. 13. *D. de religios.* Funerari *l.* 8. *D. de sepulcr. viol. l. ult. D. de aur. arg. leg.*

FUNERARIA actio dicitur, quæ de impensis funeris caussa factis datur *l.* 14. §. 6. *l.* 16. *in fin. l.* 21. 31. §. 1. *l.* 32. *D. de religios. l.* 17. *D. de reb. auct. jud. poss.*

Funerarium privilegium *l. ult. D. de religios.*

FUNERATITIA actio, funeraria *l.* 30. *D. de religios.*

FUNESTA familia, quæ mortuum luget *l.* 28. §. *ult. l. ult. D. de stip. serv.* Cic. *lib.* 2. *de legib. c.* 22. Scribit autem Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Quamdiu in sepulcrum defuncti gleba adjecta non esset, aut os mortui ad familiam expurgandam exceptum esset, tamdiu funestam mansisse.

FUNESTARE se secundis nuptiis *l.* 3. §. 1. *C. de secund. nuptiis.* nuptiis incesti conjugii *l.* 8. *pr. C. eod. tit.*

Funestari sacra dicebantur, quæ funeribus illatis polluebantur. Paul. 1. *Cent.* 21. §. 1.

FUNGI pignoribus in vicem satisdationis, id est, loco fidejussorum pignora præstare *l.* 7. *D. de pretor. stipul.*

Fungi, id est, officium suum præstare, dotem, quæ in matrimonium datur, dicit Ulpian. 6. *fragm.* §. 11.

Fungi

Fungi munere Falcidiæ fideicommissum dicitur, quod Falcidiam patitur *l.* 77. §. 1. *D. de legat.* 2. *Fungi* enim aliquando est pati, & apud Lucretium, cui id verbum familiare est, *facere* & *fungi* opponuntur, ut *lib.* 1. *de rer. nat. v.*640. *seq.* Præterea (ait) per se quodcumque erit, aut faciet quid, aut aliis fungi debebit, agentibus ipsum, Aut erit, ut possint in eo res esse, gerique. At facere, & *fungi* sine corpore nulla potest res. Idem *lib.* 3. *v.*434. *seq* Corpus enim, magis his vitiis adfine, laborat, E mala multa animus contage *fungitur* ejus. Adde *v.*815. & *lib.* 5. *v.* 359. Eodem significatu vocem hanc reponendam suspicatur Gronov. *in* Senec. *lib.* 2. *de ira c.* 28. *Utique aliqua fugiendum est, domicilium pugre fortitis.* Legendum enim putat *fungendum*. Sed si omnino aliter ejus lectio constituenda est, facilior longe est, minusque incommodi habere videtur aliorum emendatio, qui pro *aliqua* substituunt *aliquo*.

Funus ducere *l.* 14. §. 2. *D. de religiof. l.* 2. *D. de in jus voc. Funus* autem generalius est, quam exequiæ; est enim tota pompa tam domestica, quam extrinseca, exequiæ vero tantum in via, cum funus procedit. *Funus* quoque proprie dicitur cadaver jam ardens, vel incensum, exequiæ dum portatur, reliquiæ jam crematum, & bustum: Conditum vero jam sepultum. *Funerum* sumtus. Vid. *sumtus*.

Fur est, qui dolo malo rem alienam contrectat. Paull. 2. *Sent.* 31. §. 1. & *Collat. Leg. Mof. & Rom. tit.* 7. §. 7. Furem non esse, qui dicit, (quod in venditionibus servorum promitti moris erat) de animo hominis, propositoque loquitur. At qui *furto*, *noxaque* solutum dicit, nemini obligatum furti promittit *l.* 174. *D. de verb. signif.* Furem, ait Tryphoninus in *l.* 1. §.34. *D. de vi & vi arm.* ex animi propositione sola dicere qui possit etiam eum, qui numquam alienam rem invito domino subtraxerit, si modo ejus mentio fit, ut occasione data id commissurus fuerit. *Fur* balnearius *rubr. D. de fur. baln. Collat. Leg. Mof. & Rom. tit.* 7. §. 4. Catullus *in Epigr.* cujus initium est, o furum optime balneariorum, *prædones lavantium* vocat. Tertull. *Apologet. c.* 44. idemque auctor in libro *de fuga in persequut. cap.* 13. fures balnearum adpellat. Hos cur ceteris furibus acerbius veteres plecterent, exponit Aristoteles in *Problemat. Sect.* 29. Ceterum quidquid de his furibus balneariis dici poterat, id omne plena manu sevit Jan. Langl. *Otii Semestr. lib.* 7. *cap.* 2. Hein.

Furca, (quod pœnæ suppliciique genus antiquitus receptum fuit) memoratur in *l.* 9. §. 11. *l.* 28. §. 15. *l.* 38. §. 2. *D. de pœn. l.* 6. *D. ad leg. jul. pecul. l.* 3. §. 10. *D. de re milit.* Isidor. *lib.* 5. *c.* 28. Furcam patibulum dici, eo quod ferat caput, suspensumque, & strangulatum statim exanimet, tradit. Furcam vero illam, quam servi pro pœna circumferre cogebantur, belle Plutarchus *in Coriolan. p.*225. & Dionys. Halicarn. *lib.* 7. *pag.* 473. depingunt.

Furere, i. e. furore vexari, vel torqueri *l.* 3. *D. de rit. nupt.* ubi *furere*, & *sapere* opponuntur. Ideoque *furere desierit*, & *sapere cœperit* idem valent *l.* 10. §. 1. *D. de testam. tut.*

Furia lex testamentaria, quæ plus, quam assium mille legatum mortis caussa prohibet capere, præter exceptas personas. Ulpian. *Regul. tit.* 1. §. 2. Quo excepta-

tarum personarum numero fuisse cognatos manumissoris, ait idem Ulpian. *tit.* 28. §. 7.

Vix tamen credibile est, legem *Furiam* mille assium meminisse, quamvis eamdem loquutionem habeat fragmentum ex Varronis *lib.* 3. *de vit. pop. Rom.* apud Calputn. Pison. *de contin. vet. poetar.* quod ideo suspectum habet Car. Hann. Fabrot. *ad pr. Inst. de leg. Falc.* Procul dubio in lege scriptum fuerat *mille aris.* Cujac. 19. *obs.* 31. Schulting. *jurispr. antejust. p.* 562. Dubium porro est, an *Furiæ* leges, quas Cic. *in Verr.* 1. *c.* 42. memorat, ad nostram pertineant, quum Atiniis & Fusiis jungantur. Contra certum est, legis nostræ sub nomine *legis C. Furii de testamentis* mentionem facere eumdem Cic. *pro Balbo c.*8.

FURIALES animi *l.* 12. *C. Th. de episc. & cler.*

FURIOSUS a demente, & *furor* a dementia fere semper in jure nostro separantur *l.* 2. *D. de inoff. testam. l.*27. §.5. *D. de recept. arb. l.* 6. *D. de curat. furios.* §.3. & §. 4. *Inst. de curat. l.* 8. §. 1. *D. de tut. dat. l. ult.* §. 1. *C. de administr. tut.* Et quidem *furiosus* etiam demens, & in eo conveniunt, quod neuter sanæ mentis sit *d. l.*2. *D. de inoff. test.* Sed hoc peculiare habent, quod furiosus rabie animi agitetur, sæpe cum intervallis, mente captus cæcitate quieta, sed continua laboret. Huber. *prælect. ad Inst. Tit. de curat.* §. 7. Furiosorum autem alii continua mentis alienatione omni intellectu carent *l.* 14. *D. de offic. Præf.* & hi sunt, quos *perpetuo furiosos* vocat *l.*12. §. 2 *D. de judic.* quorum morbus perpetuus est *l.* 22. §. 7. *D. sol. matr.* Alii intervallis quibusdam mente saniore sunt, eorumque furor intervallum habere dicitur *d. l.* 22. §. 7. Cujusmodi sunt, quos Ulpianus intermissionem habere, Caius intervalla insaniæ habere, scribunt *l.* 20. §. 4. *D. qui test. fac. poss.* Caius *Inst. lib.* 2. *tit.* 2. §. 3. *l.* 6. *C. de curat. furios.* Et ita furiosi inducias, & dilucida intervalla intelligimus *l.* 9. *C. qui testam. fac. poss.* & intermissionem in *l.* 2. *C. de contrah. emt.* furinsus, in conspectu inumbratæ quietis constitutus, memoratur in *l.*18. §.1. *D. de adquir. poss.*

FURIUS Anthianus Ictus, de quo supra art. *Anthianus.*

FURNARIUS, qui furnum curat *l.* 24. §7. *D. de damn. infect.* Furnariam exercere dixit Suet. *Vitell. c.*2.

FUROR a. Cic. *Tuscul. lib.* 3. *c.*5. definitur mentis ad omnia cæcitas, & majus aliquid, quam insania. Ideoque non est in XII. Tabulis scriptum: *Si insanus*, sed *si furiosus.* At dementia, licet sanitate & integritate mentis careat, mediocritatem tamen officiorum, & vitæ cultum communem tuetur. Ratio autem si quæratur, cur furiosis tantum, non mente captis, curator Lege decemvirali sit datus, sed hi perinde ut mutus & surdus, magistratui relinquuntur? Resp. opus esse cognitione, an non ipse qui male sanus dicitur, qualitercumque suis rebus sufficiat.

FURTIM, i. e. clam *l.* 31. *D. de obl. & act. l.*8. *C. Th. de contr. emt.*

FURTIVE ingredi possessionem *l.* 6. *D. de adquir. poss.*

FURTIVUM, quod est furto subreptum *l.* 4. *D. pro suo. l.* 37. §.2. *D. de adquir. rer. dom.* *Furtivum* est etiam clandestinum, vel latens. Sic Furtivi aquarum meatus *l.* 7. *C. Th. de aquæduct.*

FURTUM est contrectatio fraudulosa rei alienæ, vel usus ejus, possessionisve lucri faciendi cau-

caussa facta. Nec enim aliter furtum committitur, quam si contrectatio, & animus, atque affectus furandi interveniat, & contra voluntatem domini res contrectetur. Furtum autem vel a *furvo*, id est, nigro, dictum est, quod clam & obscuro fiat, vel a ferendo, vel a Græco sermone, qui φῶρας fures adpellat *l.* 1. *D. de furt.* Gell. *lib.* 1. *c.* 18. Serv. *in Georg. lib.* 3. *vers.* 407. Non. Marcell. & Palæmon. *in Gloss.* *Fur* a *furvo*, id est, fusco dictus. Nam noctis utitur tempore. Vid. Menag. *Amœn. jur. c.* 39.

Quamvis vero *furtum* proprie fiat rerum mobilium, veteres tamen, & in re immobili furtum fieri existimabant. Gell. *lib.* 11. *tit.* 18. Plin. *lib.* 2. *c.* 68. Sed, teste Caio, abolita est hæc veterum quorumdam sententia, existimantium, etiam fundi, locive furtum fieri, quippe qui loco non moventur. Vid. Gronov. *lib.* 1. *obs. c.* 4. *p.* 42. *seq.* Hein.

Furtorum vero genera sunt sex *manifesti*, *nec manifesti*, *concepti*, *oblati*, *prohibiti*, & non *exhibiti*, quorum verborum explicationem pete ex Justiniano §. 4. *Inst. de oblig. quæ ex delict.* l. 2. *l.* 3. *l.* 5. *l.* 8. *D. de furt.* & Paull. 2. *Sent. tit.* 31. §. 2. Vide suis locis.

Furtum, pro re furtiva *l.* 36. *D. de condict. indeb. l.* 9. §. 6. *D. de pecul.* Immo, ubicumque furti concepti, oblati, prohibiti, & non exhibiti fit mentio, ibi furtum pro re furtiva accipitur.

F U S C I A N U S. Fuscii *Fusciani*, Numidæ Legati, & constitutionis cujusdam Divi Pii ad eum missæ meminit *l.* 7. *D. de legat. præst. contr. bon. poss.* Num forte sub eo nomine latitat Tuscianus, jurisconsultus. Javoleni auditor, de quo *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Nondum liquet. *Hein.*

F U S C I N A, instrumentum piscatorium, quod instrumento piscatoris legato, deberi observat Paull. 3. *Sent.* 6. §. 66. quum non exprimantur *l.* 7. §. 1. *D. de instr. vel instr. leg.* Ejusdem instrumenti meminit Cic. 1. *De nat. Deor.* 36. Hein.

F U S I A *Caninia* lex in inscriptionibus *l.* 37. *D. de condict. & dem. l.* 215. *D. de verb. signif. rubr. & tit. Inst. & C. de leg. fus. canin.* memoratur. Constitutus ea erat modus servorum, qui possent testamento manumitti. Quæ res plane explicatur a Caio 1. *Inst. tit.* 2. *pr.* brevius ab Ulpiano 1. *fragm.* §. 24. Alia etiam hujus Legis capita perstringit Paull. 4. *Sent.* 4. §. 1. *seq.* Meminit & hujus legis Vopiscus *in vita Taciti Imp. c.* 10. Sublata est ea lex a Justiniano *tit. Inst. & C. de leg. Fusia Canin. toll.*

F U S I O numi, i. e. numorum fabrica *l.* 2. *C. Th. de fals. monet.*

Fusiones alio sensu in *l.* 27. §. 3. *D. de usufr.* pro functionibus, & illationibus publicis accipiuntur. Vet. Glossar. *fusio* ὑλισμος, εισφορα δημοσιων. *Fusiones*, ὑλισμοι, συντελειαι, εισφοραι. In *l.* 6. *C. Th. de indulg. deb.* hæc verba ponuntur: Usque in initium *fusionis* quiotæ universa reliqua, quæ tam ad arcam sublimium potestatum, quam ad largitiones pertinent, relaxari præcipimus.

F U S O R E S inter artifices recensentur in notitia subjecta *l.* 2. *C. de excus. artif.*

F U S T I S, bacillus, quo latera tundi solebant. Hinc quod Eutrop. *lib.* 1. *de gest. Rom. c.* 11. Tarquinium Superbum *fustes excogitasse*, scribit, hoc Suidas in verbo Σουπερβος ita effert: μαστιγας ξυλινους κλοιους. Isidor. *lib.* 5. *etym. c.* 27. Fustes interpreta-

tatur, *quibus juvenes pro criminibus feriuntur, dictos ab eo, quod præfixi in fossis stent, quos palos rustici vocant*. Ex quibus caussis liber *fustibus* cæditur, ex his servus *flagellis* cædi jubetur *l.* 10. *D. de pœn.* Fustium enim ictus a *flagellorum*, quæ atrociora verbera, castigatione separatur, leviorque multo est fustium, quam flagellorum pœna *d. l.* 10. *D. de pœn. l. ult. D. de injur.* Ac fustibus quidem liberi dumtaxat, & hi quidem tenuiores subjiciebantur, servi flagellis coercebantur *l.* 22. §. 22. *D. de pœn.* Sane & *fustes* in armis, & telis numerantur *l.* 54. §. 2. *D. de furt.* Ulpianus in *l.* 3. §. 2. *D. de vi & vi arm.* Arma, inquit, sunt omnia tela, hoc est, & fustes & lapides. Et mox: Plane si & unus, vel alter fustem, vel gladium tenuit. Sic *fustibus repellere*, & fustibus de fundo præcipitem agere dixit Cic. *pro Cæcin.* c. 21. & 4. *Verrin.* c. 43. Hirt. *Bell. Afr.* c. 77. Lapidibus, fustibusque equites repulerunt,

Fustibus, id est, baculis ligneis equos publico cursui destinatos agitari, vetant Impp. in *l.* 1. *C. de curs. publ.*

Fustuarium supplicium pro fustium ictu Papinian. *Resp. tit.* 6. 13. 20. Veteres sine substantivo dixere *fustuarium*, Cic. *Philip.* 3. c. 6. Liv. *lib.* 5. c. 6. idque supplicium, militare inprimis, in eo constitit, ut reus ad mortem usque fustibus cæderetur. Jac. Nic. Loens. *Miscell. Epiphill.* 1. 19. Lips. *de milit. Rom. lib.* 5. *dial.* 18. Dionys. Voss. *ad Vellei. Patercul. lib.* 2. *Hist.* c. 75. Hein.

G

G Littera aliquando pro *c* posita. Hinc in Pandectis fere semper *Gaius* pro *Caius* scribitur. Immo in marmoribus legimus egloge, illigi, frugtuosus, & similia Reines. *Class.* 10. *Inscr.* 1. *n.* 181.

Gabella odiosa est, & jussu Regis solum imponi potest, non debetur pro mercibus, quando vi ventorum navis in aliquem portum impellitur. *Bart. l.* 1. *cod. de naufrag. lib.* 11. neque de animalibus, quæ incursu hostium, aut latronum timore introducuntur etiam de territorio alieno *l.* 1. §. *si propter* neque urgente fame *Felin. in c. significavit n.* 7. *de jud.* Gabella quoque non debetur pro rebus, quæ pro usu proprio cujuslibet privati vehuntur *l. Universis c. de Vectig. & commiss.* regulariter jure communi non est solvenda gabella de his, quæ pro victu portantur, neque pro sale jure communi est cognita gabella. *Bald. consil.* 241. *lib* 4. Gabella non debetur, neque pœna ab eo, qui simplicitate, vel errore facit. *Marsil. consil.* 77. *n.* 22. Gabella proprie solvitur pro rebus ingredientibus, & exeuntibus in numero pondere, aut mensura, aut per territorium transeuntibus. *Bertrab. de Gabellis in princip. n.* 5. Gabellæ de regalibus sunt, & soli Principi reservatæ. *Card. Tuscus Conclus.* 81. *verbo regalia*. Gabella non debet esse barbarica, nec excedere tertiam octavæ partis. *Vallo consil.* 31. *n.* 44. A Gabellæ solutione excluduntur Episcopi, & clerici pro rebus ad suum usum necessariis, bona ecclesiastica a Gabella immunia sunt. *Abbas in c. ex literis. n.* 10. *de vita & honest. cleric.* nisi esset imposita pro oneribus, ad quæ tenetur ecclesia. *Abbas in c. non minus. de immunit. eccles.* nec qui bona sua vendidit, reservato dominio, donec de pretio satisfaciat. *Bald. in rubrica c. de action. emt. q.* 13. nec Princeps, nec Fiscus Gabellam sol-

solvere tenentur *l.* 9. §. *fiscus D. de publican.* Gabellæ non solutæ pœna est rei amissio, at si nulla fuit venditio locum non habet. *Bart. in l. fin.* §. *sin autem sub conditione C. commun. de legat.* D. Giron.

Gades in *l.* 12. §. 1. *D. de legat.* 1. insula Oceani, in capite Boeticæ, ab ostio freti passus LXXV. millia, quemadmodum Plin. *lib.* 4. *c.* 22. scribit. *Γάδειρα* vocat Strabo *lib.* 2. *Geogr. p.* 191. & *lib.* 3. *p.* 206. Stephanus *de urbibus p.* 255. *edit.* Berkel. sic *ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ δείρα* dictam ait.

At verius est, Punicum esse hujus urbis nomen, ceu jam Plin. *lib.* 4. *c.* 22. Solyn. Polihist. *c.* 23. & Hesychius in *Γάδειρα* observarunt. Adde Bochart. in Chanaan *lib.* 1. *cap.* 34. *p.* 607. *Tom.* 1. *op.* Hein.

Gaditanorum autem mœnia, delubra, agros, Herculem itinerum, & laborum terminum esse voluisse, Cic. *pro Cornel. Balbo c.* 13. scribit. Ac plane Strabo *lib.* 3. *p.* 259. quosdam existimasse, ait, Herculis columnas dictas. Unde & Gades terrarum finem vocat Sil. Italicus *lib.* 17. Illic itaque celeberrimum Herculis fanum Testis Pompon. Mela, qui *lib.* 3. *c.* 6. de hac eadem insula agens, ferre eam ait in altero cornu ejusdem nominis urbem opulentam, in altero templum Aegyptij Herculis, conditoribus, religione, vetustate, opibus illustre Tyrii condidere. Sane a Gaditanis Hercules summa veneratione colebatur, ac proinde inter Deos, qui heredes instituti poterant, Herculem *Gaditanum* ponit Ulpian. *tit.* 22. §. 6.

Gaius, vel Caius, Jurisconsultus, quem Hadriani temporibus vixisse, ostendit *l.* 7. *D. de reb. dub.* in qua de se ipso hoc ait: *Nostra quidem ætate Serapias Alexandrina mulier ad divum Hadrianum perducta.* Pervenisse tamen ad Antonini Pii tempora aliquando colligitur ex *l.* 42. *D. de don. int. vir. & ux.* Multo diutius, & sub ipso Marco Imp. eum floruisse Huberus *Digress. lib.* 3. *c.* 17. & *lib.* 1. *c. ult.* ejus *Instit.* colligit, ubi mentio fit curæ adolescentum, quæ in locum tutelæ succedat. Sed id multo liquidius intelligitur ex *l.* 9. *D. ad SC. Tertull. & Orphit.* itemque ex *l.* 90. *D. de condit. & demonstr. l.* 96. *D. de legat.* 3. *l.* 63. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* unde constat, Caium demum post Antonini tempora scripsisse libros fideicommissorum, itemque ex *l.* 1. §. 2. *D. de hom. qui sui vel al. jur.* ejus institutiones post Antonini Pii mortem prodiisse. Porro tunc demum edidit libros ad legem Jul. & Papiam *l.* 56. *D. de legat.* 2. libros de legatis *l.* 73. §. 1. *D. de legat.* 1. denique libros ad edictum provinciale *leg.* 31. *D. de jurejur.* in quibus locis omnibus laudatum Imperatorem *Divum* adpellitat. Quin ad Antonini Caracallæ tempora eum advixisse ex *l.* 42. *D. de don. int. vir. & ux.* probatum dedit Franc. Car. Conradi in *Act. Erudit. Lips.* 1727. *p.* 59. *seq.* quia ibi mentio fit SC. de donationibus inter virum & uxorem M. Numio Albino, & Fulvio Aemiliano Coss. facti anno ab V. C. 959. Nec obstat sane temporum ratio, quo minus is, qui anno illo adhuc vixit, puer videre potuerit Hadrianum Imperatorem, si statuamus eum octogenario proximum fuisse. *Hein.*

Caius autem hic, ut ex indice Pandectis Florentinis præmisso, & ex inscriptionibus legum, quæ in nostris libris exstant, patet, ad LL. XII. Tabularum libros 6. scripserat qui in indice *Ande-*

xa-

καλειται βιβλια εξ vocantur; ad leges, seu ad legem Juliam, & Papiam *libros* 15. Ad Edictum Prætoris Urbani, seu urbicum *libros* 10. titulis seu capitibus distinctos, in hunc modum: Ad Edictum prætoris Urbani titulo de prædiatoribus, titulo de publicanis, titulo de liberali caussa, titulo aquæ pluviæ arcendæ, titulo de damno infecto, titulo de re judicata, titulo de operis novi nunciatione, titulo qui neque sequantur, neque ducantur, titulo de testamentis, titulo de legatis. Item ad Edictum provinciale *libros* 32. Aureorum, seu rerum quotidianarum libros 7. De verborum obligationibus *libros* 3. Regularum *libros* totidem. Fideicommissorum *libros* 2. Præterea libros singulares ad Edictum Aedilium curulium, ad legem Gliciam; ad SC. Tertullianum, ad SC. Orphitianum de casibus, de tacitis fideicommissis, dotalitiorum, ad formulam hypothecariam, seu de formula hypothecaria. Ex hujus potissimum Gaii commentariis tam *Institutionum*, quam *rerum quotidianarum* Institutiones compositas, profitetur ipsemet Justinianus §. 6. *proœm. Inst.*

Ibi Justinianus eum vocat Caium *suum* æque ac §. 5. *Inst. de publ. judic. & Constit. omnem reipublicæ* §. 1. *ad antecess.* Ex eo vero elogio quam male nonnulli colligant, eum vel sub Justiniano floruisse, vel Christianam fidem professum, aut certe ejusdem cum Imperatore nationis fuisse, ostenderunt Menag. *Amœnit. jur.* c. 43. p. 437. & Ev. Otto *præfat. Tom.* 1. *Thesaur. Jur.* Hein.

Gaium Seium inter κοινα ονοματα, quibus ICti in exemplis utuntur, ponit Plutarchus εν αιτιοις, seu *quæst. Rom.* 28. p. 271. Ita ut *Gaius Seius*, ita *Gaia Seia l.* 63. §. 1. *D. de evict.*

Gaius Julius Cæsar, vid. supra sub *Cæsar*.

Gaius Juventius ICtus e Q. Mucii auditoribus unus *l.* 2. §. 42. *D. de orig. jur.* De eo altum ubique silentium, nisi eum eumdem suspicari velimus eum T. Juventio, quem nimis quidem lentum in dicendo, & pæne frigidum, sed & callidum, & in capiendo adversario versutum, & præterea nec indoctum, & magna cum juris civilis intelligentia, laudat Cicero *in Brut.* c. 48. Hein.

GALATIA *l.* 35. §. 1. *D. de legat.* regio minoris Asiæ, quæ agros majori ex parte Phrygiæ tenet, caputque ejus quondam Gordium, ut ait Plin. *lib.* 5. *c. ult.* Stephan. *de urbib.* p. 259. Γαλαται προς νοτον τοις Παφλαγοσιν, απο των εν τη Κελτικη Γαλατων, οι πλανηθεντες πολυν χρονον, και καταλαβοντες την χωραν ουτως ωνομασθησαν. *Galatæ* Paphlagonibus sunt ad austrum, sic dicti a Gallis Celticis, qui diutissime vagati, postquam hanc regionem occupassent, eam sic adpellarent. D. Hieronym. in *proœm. lib.* 2. *Commentar. ad Epist. ad Galat.* & Lactantii tertio ad Probum volumine hæc verba adducit: Galli antiquitus a candore corporis *Galatæ* nuncupabantur, & Sibylla sic eos adpellat. Quod significare voluit poeta, quum ait: *Tum lactea colla Auro innectuntur*, quum posset dicere *candida*. Hinc utique Galatia provincia, in quam Galli aliquando venientes cum Græcis se miscuere: Unde primum ea regio Gallogræcia, post Galatia nominata est: Hæc Hieronymus. Quomodo autem Galli, qui duce Brenno in Græciam se effuderunt, eam tandem Asiæ partem occupaverint, docet Liv. *lib.* 37. *c.* 18. & Justin. *lib.* 25. c. 1. & 2. ubi tantus terror Gallici nomi-

minis & armorum invicta felicitas erat, ut aliter neque majestatem suam tutam, neque amissum recuperare se posse sine Gallica virtute, arbitrarentur. Itaque in auxilium a Bithyniæ rege invocati, regnum cum eo, parta victoria, diviserunt, eamque regionem Gallogræciam cognominarunt.

GALBANUM, vel ut in Pandectis scribitur, *chalbane* in Amomo, Syriæ monte, ex ferula resinæ modo stillat, de quo Plin. *lib.* 20. *c.* 25. Isidor. *Etym. lib.* 17. *c.* 9. Galbanum, inquit, genus est pigmenti albi, crescens in monte Amomo Syriæ, alias succus est ferulæ. De eo plura Salmas. *Exercit. Plin. p.* 1049. *seq. Tom.* 2. Hein.

GALEA *l.* 15. §. 1. *D. de re milit.* Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* dictam tradit a galero, quo usi antiqui.

GALLI res extra dotem peculium adpellant *l.* 9. *D. de jur. dot.* Galli Lugdunenses *l. ult. D. de cens.*

GALLICANA lingua *l.* 11. *D. de legat.* 3. Ad eamdem gallicanam linguam pertinet *l.* 9. *D. de jur. dot.* ad quam legem illustrandam plura attulit Menag. *Amœn. jur. c.* 3. *p.* 7. *seq.* ubi ostendit, eam non de Gallis Transalpinis, sed Cisalpinis, qui lingua latina, sed non admodum pura utebantur, intelligendum esse. *Hein.*

GALLINARUM non est fera natura, idque exinde possumus intelligere, quod aliæ sunt gallinæ, quas feras adpellamus *l.* 5. §. 6. *D. de adquir. rer. dom.* Et illas *cohortales* & *rusticas* Varro *lib.* 3. *de re rust. c.* 9. & Columella *lib.* 8. *c.* 2. vocant.

GALLUS Aelius *leg.* 19. *D. de usur.* Aelius a Cicerone adpellatur *Topic. c.* 2. in locupletis definitione. Ex ipso *Aelii Galli* libro de verborum, quæ ad jus civile pertinent, significatione, locus unicus in Pandectas relatus est, puta *l.* 137. *D. de verb. signif.* Vixit tempore Varronis, & Ciceronis, teste Gellio *lib.* 10. *c.* 22. *Hein.* Vid. supra art. *Aelius.*

Gallus C. Aquillius, Jurisconsultus, Gallus vocatur in *l.* 6. §. 2. *D. si serv. vind. l.* 27. *l.* 127. *D. de legat.* 1. *l.* 7. §. 4. *D. quod vi aut cl. l.* 29. *D. de lib. & posthum. l.* 32. §. *D. de aur. arg. leg. l.* 77. *D. de verb. signif.* At apud Cic. *Topic. c.* 7. & *in Bruto c.* 42. C. Aquillius *Gallus.* Præcipuæ auctoritatis fuit inter Q. Mucii auditores, quem & maximæ auctoritatis apud populum fuisse, Servius dicit *l.* 2. §. 42. *D. de origin. jur.* Ac plane Q. Mucio adjungitur in *l.* 29. §. 1. *D. de legat.* 3. & *l.* 39. *D. de statu lib.* idemque C. Aquilii nomine intelligendus est in oratione *pro P. Quinctio c.* 1. 2. 15. & passim *pro Cluent. c.* 53. & pro *Cæcin. c.* 17. ubi & adfuisse eum sibi in caussa Cæcinæ, ait, & elogio ornat; Eum etiam *collegam*, (præturam enim una cum eo gesserat) & *familiarem suum* idem Cicero 3. *offic.* 14. & *in Topic. c.* 7. adpellat. Hic postumos nepotes institui posse, induxit ea formula, quæ traditur in *l.* 29. *D. de lib. & posthum.* cujus meminit *l.* 33. §. *ult. D. de hered. inst.* Hujus inventum est Aquiliana stipulatio, de qua supra diximus art. *Aquilliana*. Sed & formulam de dolo malo prodidit, Testis est Cic. *lib.* 3. *offic. c.* 14. de *natur. Deor. lib.* 3. *c.* 30. ubi eam *everriculum malitiarum omnium* vocat. Huic etiam Cicero *fluctus*, itemque *Servianum doli* definitionem adscribit. Ac plane ab hoc Servium Sulpicium maxime instructum fuisse, tradit Pomponius *l.* 2. §. 42. *D. de orig. jur.*

Se-

Sed hujus incomparabilis Jurisconsulti vitam, studia, fata, & merita Heineccius singulari oratione, postea in syllogen opusculorum relata, fusius descripsit.

Gargilianus fundus *l.* 41. §. 3. *D. de legat.* 5. Vid. sub art. *Fundus.*

Garum Ulpianus adnumerat iis, in quibus esse solemus *l.* 3. *D. de pen. leg.* Quo nomine significatur liquamen, seu salsamentum ex liquore, sanieque piscium, quos socios vocatos, ideo quod junctim, sociatimque eorum sale maceratorum liquamen misceretur quidam existimant. Alii vero, in quibus sunt Georg. Merula, & Corn. Vitellius *Garo* sociorum cognomen alia de caussa impositum censent. Tertiam etiam opinionem Cornarius, & Gorræus induxerunt. Ut ut sit, constat *garum sociorum*, a veteribus adpellatum. Seneca *Epist.* 96. Quid illud sociorum *garum*, pretiosum malorum piscium saniem, non credis urere salsa tabe præcordia? Plin. *lib.* 9. *c.* 17. M. Apicius, ad omnes luxus ingenium mirus, in sociorum *garo*, (nam ea quoque res cognomen invenit;) necari eos præcellens putavit, atque e jecore eorum alecem excogitare provocavit. Auson. *Epist.* 21. *ad Paullinum*: Scis autem, me id nomen muriæ, quod in usu vulgi est, nec solere, nec posse dicere, quum scientissimi veterum; & Græca vocabula fastidientes, Latinum in *gari* adpellatione non habeant. Sed quocumque nomine loquar, liquor iste *sociorum* vocatur. Originem autem adpellationis *gari* prodidit Plin. *lib.* 31. *c.* 7. simulque testimonium illius epitheti *sociorum*, quod ei postea, invalescente luxuria, accessit, perhibet his verbis: Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod *Garon* vocavere, intestinis piscium, ceterisque, quæ abjicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Græci *garon* vocabant, capite ejus usto suffitu extrahi secundas morantes. Nunc e scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis; *Sociorum* id adpellatur, singulis millibus numum permutantibus congios pæne binos. Nec liquor ullus pæne præter unguenta, majore in pretio esse coepit. Hæc Plinius: Ac plane laudatissimum ex scombris *garum* parabatur. Strabo *lib.* 3. *p.* 239. de insula cui Scombria nomen est, eam ita vocat a piscatura, *scombrorum*, ex quibus *garum* confici ait. Vid. & Athenæi *Deipnosoph. lib.* 3. *c.* 34. Muriam etiam *scombri* muriæ, ex thynno factæ, prælatam, Martial. *lib.* 13. *epigr.* 102. indica. Horat. *lib.* 2. *serm. sat.* 8. *His mistum jus est olei, quo prima Venafri Pressit cella garon de succis piscis Iberi.* Nec ex scombris modo, aut thynnis, verum etiam ex lacertis, alece, apua, aliisque pisciculis *garum* confectum, Plinius & alii docent. *Gari* autem conficiendi rationes traduntur a Constantino *lib.* 20. *Geoponic. c. ult.* Dioscorid. *lib.* 2. *c.* 34. garum ex salsis piscibus carnibusque præparatum ait. Suidæ γάρος nihil aliud est, quam σηπεδὼν, id est, ut Hesychius interpretatur, ἰχῶρ, *sanies*. Sed garo hoc liquamine solo utebantur, immo potius plerumque miscebant alium liquorem, a quo deinde nomen ferebat. Hinc hydrogarum, elæogarum, vel garelæum, oenogarum, oxygarum, prout aqua, oleo, vino, aceto temperabatur. Vid. Hieronym. Mag. *Miscell. lib.* 2. *c.* 9. & Casaubon. *ad script. hist. Aug. p.* 156.

Gaudium commune de pascha-

fchali l.8. C. Th. de indulg. crim.

GEMMA a lapillis, & margaritis feparatur *l.25. §. ult. D. de aur. arg. leg. leg. 1. D. de adquir. poffeff. l. 3. D. de rer. div. vif.* & apud Arnob. *lib. 2. adv. gent.* Inter quæ verba hæc differentia eft, quod *Gemmæ* perlucidæ fint materiæ, veluti fmaragdi, chrifoliti, amæthyfti, *Lapilli* vero contrariæ fuperioribus naturæ, ut Obfidiani, Veiantani; Margaritæ conchæ funt, quæ apud rubrum mare crefcunt, & coalefcunt *l. 19. §. pen. D. de aur. arg. leg.* Serv. in 1. Aen. *v.659.* ad hæc verba, *duplicem gemmis:* Sane, inquit, *multi fepararunt gemmas a margaritis, ut Cicero: Nullam gemmam, aut margaritam. Et gemmas volunt dici diverfi coloris, margaritas vero albas, vel gemmas integras, margaritas pertufas.*

GEMMATI lecti *l. 3. §. 3. D. de fuppellect. leg.* id eft, gemmis ornati, infigne luxus Romanorum argumentum.

GEMMEA vafa *l. 19. §. 20. D. de aur. arg. leg.*

GENER proprie eft filiæ noftræ vir *l. 4. §. 6. D. de gradib.* ideo dictus, quod ad augendum genus adhibetur. Serv. in 11. *Aen. v. 472.* Sed & fponfus filiæ *generi* adpellatione continetur *l. 6. D. de gradib. l. 5. D. de teftib.* Serv. ad illa Virgilii 2. Aen. *v. 344. Et gener auxilium Priamo. Gener, ait, dicitur & qui eft, & qui effe vult, ut hic indicat locus, ficut & maritus.* Ideoque Servius Sulpicius *generi* adpellationem ex fponfalibus adquiri etiam, dicebat *l. 8. D. de gradib.* Plane in Lege Pompeia de parricidiis, ut pater & mater fponfi fponfæ, focerorum, ita liberorum fponfi generorum adpellatione continentur *leg. 4. D. ad leg. Pomp. de parricid.* At in Edicto de infamia notatis, hæc verba; *Genero mortuo*, de folo filiæ viro accipiuntur *l. 1. l. 8. D. de his qui not. infam.* Sponfi enim nullus eft luctus *l. 9. D. eod. tit.*

GENERI utique nomine neptis & proneptis tam ex filio, quam ex filia editarum, ceterarumque mariti continentur *leg. 136. D. de verb. fignif.* Et hanc in Edicto *de poftulando* hujus verbi notionem effe Ulpianus admonet *l. 3. D. de poftul.*

GENERUM pro generorum in *l. 7. D. de pact. dotal.* male a quopiam accipi monet Heineccius. Verba legis hæc funt *Optimum eft, pactum conventum cum utroque generum facere.* quæ omnino plana funt, & fignificant generum cum patre, & filia pacifci debere.

GENERALITAS. Promifcua generalitate fancimus, id eft, generali lege *l. un. C. Th. ne in fua cauff. quis jud.*

GENIALIS, e. id eft, conjugalis. Et ita genialis torus *l. 30. C. ad Leg. jul. de adult.* & apud Virgil. 6. *Aen. v. 603.*

GENITALES civitates, id eft, originariæ *l. 20. C. Th. de pagan.*

GENIUS. Eum Sofipater *lib. 1.* explicat τὴν τύχην ἑκάστου, *cujufque fortunam.* Per genium principis jurare *l. 13. §. ult. D. de jurejur.* id eft, τὴν τύχην τυράννου, quod in *l. 1. C. de reb. cred.* græco dicendi genere *per principis jurare* effertur, ubi *genium*, vel *falutem* fuppleri oportet. Vid. Briffon. *De Formul. lib. 8. c. 2.* Genium mero venerari Gentiles *l. 12. C. Th. de Paganis.* Perfius fatyra 2. *v. 3.* Funde merum Genio. Tibullus *eleg. 8. lib. 1. v. 49.* Geniumque choreis concelebra, & multo tempora funde mero. Vid. Cenfori-

num

num *de die natali c.* 3. & Marcianum Capellam *lib.*2. *Philolog.* Horatius ad Pisones *de Art. Poet. v.* 209. vinoque diurno placari Genios &c. M. Antoninus Imp. *lib.* 5. *de vita sua*, ἐπίτροπον ἑκάστῳ παρέστησε τὸν ἑκάστου δαίμονα καὶ παρέδωκε φυλάσσειν αὐτὸν αὐτῷ. Inspectorem cuilibet imposuit suum genium, & custodiam ipsi ejus valetudinis. Arrianus *in Epist. lib.* 1. *cap.* 14. Consule de Genio etiam Lindenbrogii *notas ad loc. Censorin. citat.* & Barthium *ad Rutilii Itinerar. lib.* 1. *vers.* 328. qui latissime de Genio exposuit.

G e n o, genui; antiquum pro *gigno*. *Genitur* pro *gignitur l.* 17. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 13. §. *ult. D. de reb. dub.* Verbum hoc non solum Latinum, sed & translatitium in testamentis fuisse, ostenderunt Scip. Gentil. Parerg. *lib.* 1. *c.* 27. Victor. *ad Varron. lib.* 1. *de re rust. c.* 31. Car. Andr. Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p.* 416. Hein.

G e n s dicitur quasi *genus*, a quo & nomen sibi fecit abstractione litteræ *u*. Differunt tamen inter se, quod stirpem, & originem *genus* significat, gens quasi generum & originum quamdam multitudinem. Vel *Genus* est, undecumque ortus sui initium duxerit: *Gens* est eorum, qui eodem nomine adpellantur. Hinc *gens*, & *genus* separantur in *l.* 1. *D. de probat.*

Gens autem idem aliquando sonat, ac *natio*, cum scilicet multitudo hominum communibus solo moribusque maxime continetur. Et eo sensu *gentis* externæ latrunculi memorantur in *l.* 6. *D. de capt. & postlim.* Et ita *Gentium* jus, de quo infra sub art. *jus*.

Gens alias est, quæ serie personarum a stipite communi per masculini sexus generationes descendentium non una familia contentarum maxime constat. Quo respicit Cornel. Fronto ubi *libro de different. voc.* ait: Natio solum patrium quærit, *Gens* seriem majorum, & Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 39. his verbis: Quum Marcelli ab liberti filio stirpe Claudii patricii ejusdem nominis, hereditatem *gente* ad se rediisse dicerent. Sic in *l.* 195. §. 2. *D. de verb. signif.* Qui ex eadem domo, & gente proditi sunt.

Gentis utique adpellatio latius patet, quam *familiæ*, propterea quod *ex pluribus familiis gens conficitur*, ut Festus *lib.* 7. scribit, & in plures familias diffunditur; ut adparet ex Sueton. *Neron. c.* 1. C. Julius Cæsar apud eumdem in *Jul. c.* 5. Cujus gentis est familia nostra. Gentis princeps. Idem *in Tib. c.* 1.

G e n t i l i s, ait Festus, dicitur & ex eodem genere ortus, & is, qui simili nomine adpellatur, ut ait Cincius: Gentiles mihi sunt, qui meo nomine adpellantur. Caius *libro* 3. *Inst.* ut est *in Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. ult.* §. 2. *Si nullus adgnatus sit, eadem Lex XII. Tab. Gentiles ad hereditatem vocat*, ibique Cajus, qui *Gentiles* essent, ait se primo Commentariorum exposuisse. Gentiles utique Cicero *Topic. c.* 6. definit, *qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum majorum nemo servitutem servivit, qui non sunt capite deminuti.* De adrogatis, vel in adoptionem datis, neque plana res est. At de emancipatis, quamvis hi etiam sint capite minuti, idem cum Brissonio ex verbis Ciceronis colligere nolim, nisi intelligere velis de eo nomine, quo tamquam gentilitio, sed inferiori, soli continentur hi, qui ex illa familia descendunt, ex qua is fuit emancipatus. Nimirum aliud est *inferius* no-

nomen gentilitium, quod proxime accedit adgnomini, & quo continentur quædam familiæ a communi ſtipite deſcendentes; Aliud ſuperius, quo hæ cum aliis a ſtipite ſuperiori deſcendentes vocantur, quodque remotius diſtat ſingulis adgnominibus, quibus ſingulæ omnes familiæ ab invicem ſeparantur. Aliquando *Gentile* nomen ab adoptivo ſeparatur, ut a Suet. *in Neron. c.* 1.

Gentiles pro Ethnicis, & paganis *leg.* 46. *C. Theod. de heret.* *l.* 20. *ejuſd. C. de pagan.* Papias *in Gloſſ.* Gentiles, qui ſine lege vivunt, & malum crediderunt, dicti, quia ſunt, ut geniti fuerunt, id eſt, ſub peccato, idolis ſervientes, qui græce ethnici vocantur. At quemadmodum Hebræi Gentes adpellabant nationes externas, & Romani quoque *gentiles* ſeparabant a proviocialibus, iiſque, qui Romani juris non eſſent, ita apud Chriſtianos ſtatim invaluit, *Gentiles*, & ethnicos adpellare eos, qui Divina oracula non agnoſcerent, paganamque ſuperſtitionem ſequerentur.

Gentiles l. un. C. Th. de nuptiis gentil. ubi opponuntur provincialibus, ſunt barbari in numeros relati Romanorum, ceu patet ex Ammian. Marcell. *lib.* 14. *c.* 7. & ex *Notitia Imperii*, & in eorum leges recepti *l.* 62. *C. Th. de adpell.* Similis notio vocabuli eſt in *l.* 1. *C. Th. de terr. limitan. l.* 5. *ejuſd. C. de legat.* Vid. Jac. Gothofred. *Comm. ad. d. l. C. Th. de nupt. gentil.*

G E N T I L I T A S gentilium inter ſe conjunctio. Varro *lib.* 7. *de ling. lat.* Ut in hominibus quædam ſunt cognationes, & Gentilitates, ſic in verbis. Ut enim ab Æmilio homines orti Æmilii ac gentiles, ſic ab Æmilii nomine declinatæ voces in Gentilitate nominantur.

G E N U I N A functio *l. ult. C. Th. de ſuar.* id eſt, functio originaria, cui quis natus eſt, aut cui naſcendi jure tenetur.

Genuinus natalis principis dies *l.* 11. 17. *C. Th de proxim. Comit. diſpoſ.* Dies *Genitialis* Capitolino *in vita Pertinacis ſub fin.* ſi modo locus mendo vacat. Γενέθλιος, ut eſt in Gloſſis Philoxen. quo in lucem editus. Alius a *natali Imperii.* Eodem ſenſu non ſemel apud Mamertinum *in Genethliaco Maximian. c.* 1. 2. 29. quod hacteous vel non intelligitur, vel corrumpitur, & in *geminis* mutatur. Itaque & locis ille omnibus Juretus *geminum* tuetur, *genuinum* aſſerit Jac. Gothofredus.

G E N U S ſpeciei opponitur *l.* 54. *D. de verb. oblig.* idemque eſt, quod philoſophis ſpecies, quemadmodum hanc juriſconſulti pro individuo accipiunt *l.* 3. §. 21. *ſeq. D. de adquir. poſſeſ.* Hinc Generi per ſpeciem derogatur *l.* 80. *D. de reg. jur. l.* 99. §. 5. *D. de legat.* 3. *l.* 41. *D. de pœn.* id eſt, verba ad ſpeciem reſtricta excludunt ceteras ſpecies genero contentas.

Genus pro modo & ratione. Sic quodam genere *l.* 36. *D. de ſtip. ſerv.* & aliis locis, & apud Quinctilian. *in milite Mariano.*

Genus pro origine. Sic generi, poſteriſque datæ immunitates *l.* 1. § 1. *D. de jur. immun.*

G E O M E T R A *l.* 22. *D. de excuſ.* Senecæ *Geometres in Epiſt.* 88.

G E R E R E facere ſignificat. Inter *geſtum* tamen & *factum* ſubtilis quædam differentia ſtatuitur *l.* 29. *in fin. D. de verb. ſign. l.* 2. *D. de curat. bon. dand.* Ea vero neglecta *geſtum* & factum pro eodem ponimus *l.* 58. *D. de verb. ſignif.* Et ita latiſſime accipitur in *l.* 2. §. 1. *D. ad municip.* In Edicto *de minoribus*, *ſeu quod cum minore* 25, *annorum geſtum erit*,

Ulpianus sic interpretatur, ut *gestum* accipiatur qualiter qualiter, sive contractus sit, sive quid aliud contigerit, sive emerit, sive vendiderit, sive societatem coierit, sive soluta ei pecunia, & eam perdiderit *l.* 7. *D. de minor.* ad cujus legis quæstionem & d. legem 19. pertinuisse, inscriptionum similitudo docet. Sed & hac parte Edicti, *quæ fraudationis caussa gesta erunt*, quæcumque in fraudem creditorum fecerit quis, continentur, sive alienaverit de suo, sive liberationem creditoribus præstiterit *l.* 1. *D. quæ in fraud. cred.* gestaque accipimus non solum ea, quæ contrahens gesserit, verum, etiamsi forte data opera ad judicium non adfuit, vel litem mori passus est, vel a debitore, ut tempore liberaretur, non petiit, vel usumfructum, aut servitutem amisit, & omnino, qui aliquid fecit, ut desinat habere, quod habet, ad Edictum pertinet *l.* 3. §. 1. *D. quæ in fraud. credit.* Atque ex his planum fit, verbum *gesserunt* ad testandi jus non pertinere *l.*20. *D. de verb. signif.*

Gerere interdum significat administrare. Ut gerere actum *l.* 6. §. 5. *D. de injust. rupt. irrit.* id est, actoris officio fungi. *Gerere* administrationem *l.* 34. *D. de liberal. causs.* bona *l.* 23. *D. de pecul. leg.* curam *l.* 1. §. 6. *D. de postul.* duumviratum *l.* 1. *D. de alb. scrib.* honores *l.* 11. *C. de lib. causs*, magistratum *l.* 1. §. 5. *D. de postul.* negotia *tit. D. de neg. gest.* officium *l.* 46. §. 7. *D. de jur. fisc.* patrimonium *l.* 6. *C. ad SC. Vellei.* potestatem *l.* 1. *D. de off. præf. præt.* præfecturam *l.* 41. *D. de excus.* provincias *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* rationem *l.* 13. §. 2. *D. de manumiss. test.* rem *l.* 1. *D. de offic. procur. Cæs.* rempublicam *l.* 11. *D. de usur.* tutelam *l.*26. *D. de liber. legat.* *Gessisse* autem videtur tutor omnino, si quid pupillare attigit, etiam modicum *l.* 5. §. 1. *D. de admin. & per. tut.* Gessisse quoque intelligitur, qui per alium tutelam gessit, quique alii gerendam eam mandavit, nec non, qui satis a contutore accepit, rem salvam pupillo futuram, eique permisit administrationem totius tutelæ *d. l.*5. §.3. *D. eod. tit.*

Gerere pro herede *l.* 14. §. 8. *D. de religios.* *l.* 2. *pr. D. si quis omiss. causs. test.* quod ut fiat, explicant Justinianus §. 7. *Inst. de hered. qual. & diff.* & Papinianus *l.*20. *D. de adquir. vel omitt. her.* itemque Ulpian. *Regul. tit.* 22. §. 26. Vid. plura sub art. *heres*, & *pro herede gerere*.

Gerere contrahere etiam significat. *Gerere* contractum *l.* 15. *C. de don. int. vir. & ux.* negotium, id est, contrahere *l.* 2. *D. de oblig. & act. l. un. C.Th. de sent. pass. l.*11. *D. de auct. & cons. tut.* invicem *l.* 17. §. 3. *D. commod.* actu quodam ad comparandam obligationem interpositio *leg.* 33. *D. de condict. indeb.* principaliter *l.* 4. *D. de his qui not. infam.* negotium venditionis *l.*31. *D. de pact.*

Gerere sollicitudinem, i. e. exercere *l.* 5. *C. de codicill. l.* 4. *C. ad SC. Trebell.*

GERITIO, id est, gestio pro herede *l.* 4. §. 8. *D. de religios.* pro quo *gestio* legere mavult Heinecc. quod vocabulum jurisconsultis fuit familiarissimum & τεχνικὸν; Illius vero nusquam alibi vel vola, vel vestigium exstat.

GERMANIA inferior *l. ult. D. de cens.* trans Rhenum *l.* 10. *D. de evict.*

GERMANICUS Drusi Neronis filius ex juniori Antonia, Marci Antonii Triumviri filia a Ti-

Tiberio Cæsare patruo adoptatus, fuit, quod ab Augusto non alia ratione fuerit adoptatus, quam si ab eo Germanicus adoptaretur, *ex Tranquillo*. Et Justinianus *lib. 1. Inst.* sic inquit: D. Augustus non antea Tiberium adoptavit, quam is Germanicum adoptaverit, ut protinus adoptione facta incipiat Germanicus Augusti nepos esse. Accursius tamquam de personis ignotis, & obscuris loquens, quemdam nomine Tiberium, & quemdam nomine Germanicum adpellat; qui quasi non sit Tiberius, qui successit Augusto in principatu, & Germanicus ille, qui præterquam ingenii monimenta, quæ adhuc erant, & præterquam quod Caium Caligulam genuit, & quod quæsturam per quinquennium administravit, & quod bis Consul fuit, quique mortuo Augusto ab omni exercitu Cæsar salutaretur, imperium recusavit, atque de Germania triumphavit, unde illi cognomentum, quique ad orientem profectus, Armeniæ Regem superavit, Cappadociam in provinciæ formam redegit, atque Antiochiæ obiit, agens ætatis annum 34. Germanici Cæsaris edicta memorantur *in l.* 4. §. 13. *D. de re milit. Germanici* cognomine utitur Justinianus *pr. Inst. proœm.* ubi videndi interpretes.

G e r m a n u s. *Germani* fratres, juxta vetus Glossar. *αδελφοι λεγονται, οι εξ ενος πατρος, και εκ μιας μητρος γεννηθεντας*. Fratres ex uno eodemque patre, eademque matre prognati dicuntur. Alias *αδελφοι ομογνησιοι*, vel *αμφιθαλεις*. Servius tamen *in Æn. lib.* 5. *v.* 412. Germanus, inquit, est secundum Varronem in libris de gradibus, de eadem genitrice manans, non, ut multi dicunt, de eodem germine. Secundum quem bene nunc Eurycem, Butæ & Veneris filium, Æneæ dicit esse *Germanum*.

Hinc Latinis scriptoribus fratres non solum uterinos, sed & adoptivos, aliquando germanos dici, observat Rutgers *L. 6.* 1. *Var. Lect. c.* 9. *p.* 41.

G e r o n t o c o m i u m, domus, in qua senes decrepiti aluntur, curanturque *l.* 16. *l.* 18. *C. de SS. Eccles.*

G e s t a, pro actis judiciariis *l. ult. C. de re jud. l.* 1. §. 2. *C. de suffrag.* & apud Augustin. cum *lib.* 3. *contr. Crescent.* tum *in Breviculo collat. contr. Donat. Gestorum* testificatio *l.* 1. *C. de fatisd.* Vetus Glossarium *gesta* reddidit *υπομνηματα*.

G e s t a r i dicebantur veteres, quum succollantibus servis, valetudinis, voluptatisve caussa, sella vehebantur *l.* 12. §. 1. *D. de usu & habit. l.* 7. *D. de manum. vind.* Sed & gestandi caussa commodatus equus est in §. 6. *Inst. de oblig. quæ ex delict.*

G e s t a t i o, quæ fit valetudinis caussa, inter arbores non fructiferas, quæ locum patulis diffusæ ramis inumbrabant. Ulpianus *l.* 13. §. 4. *D. de usufr.* Si forte, ait, voluptuarium fuerit prædium, viridaria, vel *gestationes*, vel deambulationes, arboribus infructuosis opacas, atque amœnas habens. Paull. *l.* 16. §. 1. *D. quod vi aut cl.* Si quis vi, aut clam arbores non frugiferas ceciderit, veluti cupressos, domino dumtaxat competit interdictum. Sed si amœnitas quædam ex his arboribus præstetur, potest dici & fructuarii interesse propter voluptatem & *gestationem*. Sed & a Plinio *lib.* 2. *ep.* 17.

Gestatio memoratur, quæ buxo, aut roremarino, ubi deficiebat buxus, ambiebatur. De hac gestatione Plinius *lib.* 27. *c.* 3. Quinque, ait, res maxime communium auxiliorum professus, abstinentiam cibi, fricationem cor-

poris ambulationem, gestationem. Seneca *de brevit. vit.* Ne illos quidem inter otiosos numeraveris, qui sella se, & lectica huc & illuc ferunt, & ad gestationum suarum, quasi deserere illas non liceat, horas occurrunt. Idem *Epist.* 55. A gestatione cum maxime venis non minus fatigatus, quam si tantum ambulassem, quantum sedi. Labor enim est diu ferri, ac nescio, an eo major, quia contra naturam est, quae pedes dedit, ut per nos ambularemus, oculos, ut per nos videremus. Debilitatem nobis indixere deliciæ. Idem tamen *Epist.* 15. ejus gestationis commoda hæc adfert: Gestatio & corpus concutit, & studio non officit, possis legere, possis dictare, possis loqui, possis audire. Plin. *lib.* 1. *epist.* 3. Quid agit illa mollis, & tamen solida gestatio? Add. Pancirol. *Var. Lect. lib.* 1. *c.* 55.

GESTICULARI. Instituuntur venatores, aut pyrrhicharii, aut in aliam quam voluptatem *gesticulandi*, vel aliter se movendi gratia, ait Ulpian. *l.* 8. §. 11. *D. de pœn.* loquens de hominibus ad bestias, vel in ludum venatorium damnatis. Nam eo inhumanitatis prolapsi fuerant Romani, ut miseros hos ante lanienam purpura auroque vestitos coronatosque pyrrichiam in amphitheatro saltare cogerent, variisque gesticulationibus populum oblectare docerent. Plutarch. *de sera num. vindict. p.* 554. *Tom.* 2. *op.* ex latina interpretatione: Multos, ait, invenias homines, nihil a puerulis differentes, sæpe numero, dum maleficos in theatris spectant in vestibus auro prætextis, & purpureis pyrrichiam saltantes, coronatos, stupentibus, hominesque tamquam beatos admirantibus, tantisper, dum compungi eos, & flagellari, & e pretiosis istis vestibus ignem exire vident. Hæc ille: Aliquando integras fabulas exhibebant miserrimi, uti docent epigrammata Martialis de spectaculis, ubi arenarios repræsentasse observabis congressum Tauri cum Pasiphaë *Epigram.* 5. Promethei supplicium *Epigr.* 7. Dædali volatum *Epigr.* 8. Herculis raptum in cœlum *Epigr.* 6. Orphea discerptum *Epigr.* 21. En *gesticulationes*, de quibus *d. l.* 8. §. 11. quas ad mimos & pantomimos perperam refert Jac. Durantis Casel. 1. *Var. c.* 12. Hein.

GESTOR negotiorum *l. ult. D. de re jud. l.* 24. *D. de adpell.* qui citra mandatum alienum negotium sponte gerit *l.* 20. *C. de neg. gest.*

GESTUS tutelæ pro gestione *l.* 5. §. 1. *l.* 23. *D. de administr. & peric. tut.*

GIBBEROSUS *l.* 3. *D. de Ædil. edict.* qui gibbo, seu gibbere, i. e. tumore quodam carneo laborant. Non. Marcell. *Gibberum* pro exstanti & eminenti positum, censet a Varrone *in Eumenidibus*, his verbis: Item tragici prodeunt capite gibbero. Papias, *Gibbus* tumor in dorso, struma in pectore.

GILDO. Ejus fit mentio *l.* 19. *C. Theod. de pœn.* & apud Claudian. *libro de bello Gildanico*, nec non apud Oros. *lib. ult. c.* 36. De quo *Histor. miscellæ auctor lib.* 13. *c.* 22. *seq. Gildo comes Africæ, cognita Theodosii morte, arbitratus, minimam in parvulis spem fore, Africam jure proprio cœpit usurpare.* Quem postea a fratre Mascezile fugatum & in Africa strangulatum interiisse narrat. Ejus possessiones ad ærarium devolutas ostendit *l.* 16. *l.* 9. *C. Th. de bon. proscript.* Hinc

GILDONIACUM *patrimonium*, id est, Gildonis bona in fiscum redacta, quæ sub cura pro-

proprii Comitis habita, *Notitia Imp.* testatur, qua parte de comite rerum privatarum, cui comes ille suberat, agit.

GLADIATOR *l.* 3. *D. de lib. & postum.* est is, ut Quinctilian. *Declam.*362. definit, *qui in arena, populo spectante, pugnavit*. Hujus rei originem, & caussam tradidit Capitolinus. Gladiatorum spectacula sustulit Constantinus M. *l. un. C. de gladiat.* Niceph. *lib.* 7. *c.* 46. Plane in *l. ult. D. de jur. immun.* Gladiatores pro gladiorum fabricatoribus accipiendos, quibusdam placet. *Gladiatorius* ludus, de quo vid. infra sub art. *ludus.*

GLADIUS. Aliud *gladio*, aliud securi, vel telo, vel fusti animadverti legimus in *l.* 8. §. 1. *D. de pœn.*

Ad *gladium* damnari *l.* 25. §. 3. *D. de adqu. vel amitt. her. l.*6. §.6. *D. de injust. rupt. irrit. fact. test. l.*1. *pr. D. de Abig.* Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 17. §. 3. & in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.*11. §. 2. & 6. Jul. Capitolin. *in Macrin. c.* 12. *Servos, qui a dominis fugissent, repertos ad gladium ludi deputabat.* Dixerit aliquis, *ad gladium* ergo damnari, & *ad ferrum*, vel *ad ludum gladiatorium*, idem valent, cui sententiæ adstipulari videtur Tertullianus *de spectacul. c.* 19. *Certe quidem gladiatores innocentes in ludum veniunt, ut publicæ voluptatis hostiæ fiant. Etiam qui damnantur in ludum, quale est, ut de leviore delicto in homicidas emendatione proficiant.* Verum errorem hunc a mentibus, velut caliginem ab oculis, depellit Ulpianus *lib.* 8. *de offic. proconf.* ex quo in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 11. §.7. verba hæc adferuntur: Rescriptum D. Hadriani sic loquitur, quasi gravior pœna sit metalli, nisi forte hoc sensit D. Hadrianus gladii pœnam dicendo ludi damnationem. Est autem differentia inter eos, qui ad gladium, & qui ad ludum damnantur. Nam ad gladium damnati confestim consumuntur, vel certe intra annum debent consumi. Hoc enim mandatis continetur. Enim vero, qui in ludum damnantur, non utique consumuntur, sed etiam pileati & rudem accipere possunt post intervallum. Paullus 5. *Sent.* 17. §. 2. Sane qui ad gladium dantur, intra annum consumendi sunt. At ad ludum gladiatorium spectat, quod dicit Seneca *Epist.* 82. & Tertull. *ad Martyr. c.* 5. ad gladium locare, & Lactant. *lib* 6. *Inst. Divin. c.*12. ad gladium homines comparare.

Gladii potestas ab aliis coërcitionibus separatur *leg.* 6. *D. de offic. proconf.* ex qua detracta est *l.* 70. *D. de reg. jur* Est autem jus animadvertendi gladio in facinorosos homines *l.* 3. *D. de jurisd.* Et ita *gladii* jus accipe *l.* 6. §. 8. *D. de offic. præf.* in *gladii* jus omnes provinciarum rectores habere, scribitur, quos tamen deportandi jus non habuisse constat *l.*6. *D. de interd. & releg.* Sulpic. Sever. *de B. Martini vita lib.* 3. *Illa præcipua cura erat, ne tribuni cum jure gladii ad Hispanias mitterentur.* In hoc verbo Julianus Imp. ludebat. Nam ut Rufinus *lib.* 1. *hist. Eccles. c* 1. narrat, procurationem provinciarum, jurisque dicundi Christianos statui non debere committi, utpote quibus etiam Lex propria gladio uti vetuisset.

GLANS, Glandem, quæ proprie inte ligitur, arbores quinque ferunt, quemadmodum Plinius *lib.* 16. *c.* 6. tradit, videlicet robur, quercus, esculus, cerrus, ilex, suber, quas arbores glandiferas idem vocat, quibus honorem apud Romanos perpe-

 tuum

tuum fuiſſe ejuſdem libri *cap.* 3. refert. Omnium vero dulciſſima fagi, ut idem ait, ejuſdem libri *c.* 5. Genera ergo *glandis* hæc ſunt, *fagea*, ſicut Plinius loquitur, *querna*, ut idem, ſeu *quernea*, ut Columella *lib.* 1. *cap.* 5. *iligna*, ut Horat. *lib.* 2. *Serm. ſat.* 4. & Plin. *ibid.* & *cerrea*, ut idem Plinius.

At in jure noſtro *Glandis* nomen non tantum ex quercu, ilice, fagove intelligimus, ſed ex omnibus arboribus fructuum *l.* 1. *D. de gland. leg. l.* 236. §. *ult. D. de verb. ſignif.* exemplo Græci ſermonis, apud quos omnes arborum fructus ακρόδρυα adpellantur, nempe a nomine δρῦς, quod *quercum* ſignificat. Plane ideo glans inter omnes fructus tam diffuſe uſurpata a majoribus eſt, quod ante Cereris immortale beneficium cibus communis fuit. Auſonius: Olim communis pecori cibus, atque homini glans: Ante equidem campis quam ſpicea ſuppeteret frux Tibullus: O valeant fruges, ne ſint modo rure puellæ: Glans alat & priſco more bibantur aquæ. Glans aluit veteres. Ovid. *in Faſt.* Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato, Mutavit glandes utiliore cibo. Lucretius *lib.* 5. Glandiferas inter curabant corpora quercus. Claudianus in raptu *Proſerpinæ*: Unde datæ populis fruges, & glande relicta ceſſerit inventis Dodonea quercus ariſtis. Virg. 1. *Georg.* Liber & alma Ceres, veſtro ſi numine tellus Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta. Et de Athenienſibus ita ſcribit Juſtin. *lib.* 3. *hiſtor.* Arare quoque, & ſerere frumenta glande veſcentibus primi monſtravere.

Non tamen credam ex illis locis colligi debere, vetuſtiſſimis hominibus in uſu fuiſſe glandibus ſolum veſci anguſtiori ſignificatu; ſed promiſcue fructibus arborum frugiferarum, glaodium nomine generali comprehenſis, excuſſis ſolummodo frugibus; uſos fuiſſe verius eſt, nihilque aliud ex ipſis illis poëtarum verbis intelligitur. Plinius autem nobis tradit *lib.* 16. c. 13. cautum fuiſſe, ut colligere glandem in alienum fundum procidentem liceret. Et eo pertinet *d. l.* 236. §. *ult. D. de verb. ſignif.* ut inſcriptio indicat, quod argumento eſt & jam Decemviros glandis nomioe quemlibet arborum fructum intellexiſſe. Prætor deinde ſuo edicto præcepit, ut tertio quoque die aliquis glandem, quæ ex fundo ſuo in alterius agrum caderet, legere, & auferre poſſet, ceu patet ex *Tit. D. de gland. leg.*

Interdictum de *glande legenda* prohibitorium eſt, & competit ei, cujus ex agro glans, id eſt, fructus cujuſvis arboris in alienum decidit, ut ei tertio quoque die legere, auferreve glandem ſuam liceat *l.* 1. *D. de gland. leg.*

GLAREA. Hanc Palæmon in Gloſſ. explicat *lapillos parvos arenæ maris mixtos*. Papiæ Clarea ſunt minutiſſimi lapides, quos aqua fluvialis ſecum trahit. Lapides utique minutos, & glaream ſeparat Columella *lib.* 2. *c.* 22. In terrenam viam glaream injicere *l.* 1. §. *ult. D. de via publ.*

GLAUCINA in unguentis numerantur in *l.* 21. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* Confectum oportet ex glaucio herba, quam Plin. *lib.* 20. *c.* 19 Sylveſtrem, & erraticam adpellat, & in afflatu maris naſci ſolitam tradit. Niſi forte *Gleucina* potius legendum: Nam Gleucini olei factitii Plin. *lib.* 15. c. 7. & *lib.* 23. *cap.* 4. Dioſcorid. *lib.* 1. *cap.* 56. meminere, ejuſque conficiendi rationem Columella *lib.* 12. *c.* 51. demonſtrat. Nomen autem huic unguento inde

inde eſt, quod ei γλευκος, id eſt, muſtum incoquatur.

Glautotyche ancilla *l.* 31. §. 1. *D. de legat.* 3.

Gleba, ſignificat terræ partes. Sic glebæ agri *l.* 13. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Omnes glebas fundi circumambulare *l.* 3. *D. de adquir. poſſeſ.*

Gleba & fundum privatum ſignificat *leg.* 7. *C. Theod. de decur. l.* 17. *ejuſd. C. de præt.* Cujuſmodi privatorum poſſeſſionibus glebalis indicta erat collatio, ad quam referenda ſunt hæc verba: Municipem pro gleba propria convenire *l.* 86. *Cod. Th. de decurion.* Plane Impp. Theodoſius, & Valentinianus Numidis, Mauris, Sitifatibus, publica clade vexatis, ita ſubvenerunt, ut detractis ſeptem partibus octavam tam privatæ, quam emphyteuticæ glebæ poſſeſſor adgnoſceret *Novell. Th. & Valent. de tribut. fiſcal.* Atque ita accipiendæ ſunt loquutiones *Glebæ* conlatio *l. ult. C. Theod. de medic. & profeſſor.* deſcriptio *l.* 16. *C. Theod. eod. tit.* penſio *l.* 4. *C. Th. de indulgent. debit.* poſſeſſio *l.* 12. *C. Theod. de ann. tribut. Glebam* utique fuiſſe munus patrimoniorum, non perſonarum, definit *l.* 10. *tit.* 2. *lib.* 6. *C. Th.* Eam Syneſius *in Epiſtolis* βωλον vocat, βωλος autem, interprete Heſychio, eſt γη.

Gleba in *l. ult. C. de præt. lib.* 12. & Senatoria gleba *l.* 3. *C. Theod. de præd. Senat.* & apud Symmach. *lib.* 4. *Var. c.* 62. eſt aurarius canon, ſeu auraria pro ſenatoriis poſſeſſionibus collatio. Annua enim auri penſitatione, pro modo poſſeſſionum, defungi ſenatores, ſtatuit Conſtantinus, ut auctor eſt Zozimus *lib.* 2. *c.* 39. qui hoc præterea addit, huic functioni nomen *follis* impoſitum. Unde *ſenatorius follis* in *Novell. Marciani de indulgent. reliquor.* Folles utique hoc nomine a Senatoribus, aut, ſi res & cenſus anguſtior illis eſſet, ſeptenos ſolidos illatos, docet *l.* 4. *Tit.* 2. *lib.* 6. *C. Th.*

Glebalis collatio *l.* 3. *l.* 13. *tit.* 2. *lib.* 6. *C. Th.* Vid. art. ſuperiorem.

Glebatio, idem ac glebale onus *l.* 2. *C. Th. de aur. coron.*

Glicia lex, nobis ex inſcriptione *l.* 4. *D. de inoff. teſt.* nota eſt, & ex *indice Piſano*, quo Caium ad hanc legem librum ſingularem ſcripſiſſe, continetur. Quamvis hanc maximi fecerit Cujac. *lib.* 2. *obſ.* 21. quippe ex qua querelam inofficioſi teſtamenti profectam, exiſtimavit, non tamen tam liquida eſt illa inſcriptio *d. l.* 4. ut illa tuto nitaris. Nam in aliis exemplaribus pro Caio legitur *Gallus*, in aliis *Maximus*, & pro *Glicia* lege alii codices habent *Licia*, alii *Leutica*, alii *Lentica*, alii *Falcidia*. Vid. Corn. van Bynkersh. *lib.* 2. *obſ. c.* 12. Dubitare etiam licet, an hæc lex, ſi ab aliquo ſive *Glycio*, ſive *Glicio*, nomen tuliſſet, non potius *Gliciana*, quam *Glicia* dicenda fuiſſet, ut *Gracchana* a *Graccho*, aliæque, quæ non a gentili legislatoris nomine, ſed ab ejuſdem cognomine denominantur. Denique ſatis hodie conſtat inter omnes, querelam illam inofficioſi teſtamenti nec ex *Glicia*, nec ex ulla alia lege, ſed ex interpretatione jura conſtituentium promanaſſe. Vid. Bynkersh. 2. *obſ.* 12. Hein.

Glorioſiſſimi viri titulus tribuitur Triboniano *l. ult. C. de lib. præterit.* & Thomæ Quæſtori in *Conſtit. de nov. cod. faciend.*

Glos viri ſoror dicitur a Græco γαλωϛ *l.* 4. §. 6. *D. de grad. & adfin.* Feſtus *lib.* 6. Vetus

Glossarium: *Glos*, ἡ τῦ ἀνδρὸς ἀδελφὴ, παρὰ Πλαύτῳ. Unde ab Ausonio *in monosyllab.* Polyxena, quæ ad Achillis tumulum mactata est, *Andromachæ glos* adpellatur, quod soror esset Hectoris, cui Andromachi nupserat. Non. Marcell. *Glos*, ait, *adpellatur mariti soror, atque eadem fratris uxor*. Unde vetus Glossarium: *Glos* est femina fratris.

GNOSTICI propter excellentiam scientiæ se ita adpellare voluerunt. Animam naturam Dei esse dicunt, bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt. *Caus.* 24. *quæst.* 3. c 39. §. 5.

GONATICI saltus fit mentio in *l.* 2. *C. de præd. tam.* quæ verba Cujac. ibi interpretatur cujusdam dominici saltus proprium nomen. Alii legunt *Gomaticii*, alii. *Gunathetici*, vel Agonothetici, de quo supra art. *agonotheta*. Græci tamen, ut ibidem refert Cujac. habent γονατικά.

GRACCHANUM Junium *libro septimo de potestatibus* citat Ulpianus in *l.* 1. *D. de offic. quæst.* Hic est Junius Grachanus, quem a Gracchi amicitia id cognomen tulisse Plinius *lib.* 33. c. 32. scriptum reliquit: Proinde apud Varronem *lib.* 5. *de ling. lat.* ubi est: *Nam primus a Marte, secundus, ut Fulucius Flaccus scribit*, & Junius Gracchus a Venere, emendandum crediderim, *Junius Gracchanus*. *Junii* nomine eumdem intelligendum, existimo apud Festum & Macrobium. Vide infra *Junius*.

GRADILIS panis: Vid. infra *panis*.

GRADUS. Extra suum gradum moti fines dicuntur, qui loco suo moti sunt *l. ult. D. de termin. mot.* Est autem *gradus* mensuræ genus, pedes duos & semissem continens, ut & Isidorus scribit, & in fragmentis, quæ libris variorum auctorum de limitibus subjecta sunt. At apud Constantinum Harmenopulum *lib.* 2. *tit.* 4. §. 16. Βῆμα traditur habere πήχεις β. ἤτοι πόδας γ΄ παλαιστὰς ιβ. *Gradus, seu passus habet cubitos duos, pedes tres. palmas duodecim*. Videatur de Gradu & Varro *lib.* 8. *de ling. lat.*

Gradus pro loco & ordine. Sic *Gradus* fideicommissi *leg.* 57. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* heredum institutorum *l.* 98. *D. de legat.* 3. honorum, dignitatum, munerum *l.* 2. §. 15. *D. de muner. & honor.* substitutionis *l.* 87. §. 2. *D. de legat.* 2. itemque successionis prætoriæ, ad quam fecit prætor gradus varios, primum liberorum, secundum legitimorum, tertium cognatorum, deinde viri & uxoris *l.* 1. §. 1. *D. si tab. test. null. exst.* *l.* 1. *pr. D. quis ord. in bon. possess.*

Gradus etiam dicitur cognationis, adgnationis, & adfinitatis. Donat. in *Adelph. Act.* 5. *sc.* 8. ad hæc verba: *Est is cognatus proximus*. Bene, inquit, addidit proximus. Nam multi gradus, & veluti rami sunt propinquitatis in adfinitate, & cognatione dispositi. Vetus Glossarium: *Gradus* βαθμὸς συγγενείας. Gradus autem dicti sunt a similitudine scalarum, locorumque proclivium, quos ita ingredimur, ut a proximo ad proximum, id est, in eum, qui quasi ex eo nascitur, transeamus *l. ult.* §. 10. *D. de grad. & adfin.* *Gradus* generis apud Paull. *sent. lib.* 2. *tit.* 28. §. 2. *l.* 200. *D de verb. signif.* Ovid. *lib.* 2. *Fast. v.* 622. Postque tot amissos, quidquid de sanguine restat, Adspicere, & generis dinumerare *gradus*.

GRÆCITATIS facundia *l.* 3. *C. Th. de stud. liberal. urb. Rom.* pro quo Tribonianus male reposuit *gravitatis l. un. C. eod. tit.*

GRAM-

Grammatici inter professores liberalium studiorum ponuntur *l. 1. D. de vacat. & excus. mun. l. 6. C. de profess. & medic.* Sueton. *de illustr. Gramm. c.* 3. Adpellatio Grammaticorum, ait, Græca consuetudine invaluit, sed initio *litterati* vocabantur. Idem ibidem ex Cornel. Nepote subjicit, proprie hoc *litteratorum* nomine vocatos poetarum interpretes, quia Græci *Grammatici* nominentur. Unde & Diomedes antiquus Grammaticus *lib. 2. de orat. & part. orat. p.*422. *grammatisam* definit scientiam exercitatam lectionis, & expositionis eorum, quæ apud Poetas, & scriptores dicuntur. Seneca Epist. 33. *Grammaticus* circa curam sermonis versatur, & si latius evagari vult, circa historias. Jam ut longissime fines suos proferat circa carmina. Idemque *Grammaticos custodes latini sermonis epist.* 95. adpellat.

Grammatophylacium *l. 9. §.6. D. de pœn.* id est, ubi tabulæ & monimenta rerum actarum reponuntur, quod ibidem & archium vocatur.

Granarium, ait Varro *lib. 4. de ling. lat.* ubi frumenta condebant. vel ut in *l. 12. D. de instr. vel instr. leg* legimus, in quibus fructus custodiuntur. Idem Varro *lib. 1. de re rust. c.* 57. *At triticum*, ait, *condi oportet in granaria sublimia.*

Granaria, quæ ex tabulis fieri solent, quorum stipites in terra defossi sunt, vel supra terram sunt *leg.* 18. *D. de act. emt.* Sic & horreum frumentarium mobile, & tabulis ligneis factum memoratur *l. 60. D. de adquir. rer. dom.*

Grandæva senectus *l. 7. C. Th. de fil. mil. appar. l.* 83. *ejusd. C. de decur.*

Grandis, *e.* ad ætatem veteres retulerunt, non ad corpus, & in parte ætatis dicitur *grandis*, non in tota vita, nisi si addatur *natu*, inquit Donat. *in Adelph. Act.* 4. *sc.* 5. Sic grandes natu *l.* 11. *D. de decurion* & apud Cic. *pro Rosc. c.* 15.

Attamen sæpe *grande* est, quidquid magnum, passim in legibus nostris.

Grandinis lapidatio *l. 34. C. de malef. & mathem.*

Granius *Flaccus* Ictus, cujus liber de jure Papiniano citatur *l. 144. D. de verb. signif.* Hujus de gente, & libris quædam non vulgaria habet Lud. Carrio *Emendat. lib. 1. c. 4.* Julio Cæsari fuit συγχρονος, seu ex Censorino *de die natal. c.* 3. observavit Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 156. Exstat fragmentum ex Commentario in jus Papirianum bene longum apud Macrob. *lib. 3. saturn. c. 2.* Scripsit & *indigitamenta* ad Cæsarem, teste Censorin. *ibid.* Hein.

Granum. Prædia ut instructa sunt cum grano, vino *l. 6. D. de instr. vel instr. leg.* Grani pretium statuere *l. ult. §. 1. D. ad Leg. jul. de annon.*

Grassari dicuntur latrones vias obsidentes. Gradi siquidem ambulare est, unde tractum *grassari.* Hæc ita Festus *lib.* 7. Occurrit hoc significatu ea vox in *l. 16. §. ult. l. 28. §. 15. D. de pœn.* Sed & metaphorice expulsi de ecclesiis occulto furore *grassari* dicuntur in *l. 2. C. Th. ne sanct. baptism. iter.* Usurpatione quorumdam in publici cursus damna grassantur *l. 15. C. Th. de curs.* Quin & ad illos, qui rem familiarem male curant, hoc vocabulum transfertur. *Grassari* in re familiari *l.6. D. de susp. tut.* in tutela *l.3. §.5. D. eod. tit.*

Grassatores, qui prædæ caussa id faciunt *l. 28. §. 10. D. de pœn.*

Gras-

GRASSATURA. A *grassaturis rixa* discerni solent *l.* 16. §. 6. *D. de pœn.*

GRATIA, pro gratificatione, ut vulgo loquimur, seu favore. Sic *gratia* & justitia obtinere separantur. *Gratiæ* vel ambitionis suspicionem subire Prætor non debet *l.* 24. §. 17. *D. de fideic. libert.* Juven. *Sat.* 13. *v.* 3. *Improba quamvis Gratia fallaci prætoris vicerit urna.*

Gratiam facere, remittere, indulgere. Sic *gratiam* facere decreti *leg.* 1. §. 27. *D. de quæstion.* jurisjurandi *l.* 6. *l.* 32. *l.* 40. *D. de jurejur.* cum quis necessitate jurandi solvitur. *Gratiam* facere sententiæ *l.* 4. *C. de sent. pass.* id est, condemnationem abolere.

Bona *Gratia* dissolvi olim matrimonium dicebatur, quod nullius ex conjugibus culpa, & sine animi sui ira, & offensa, consensu mutuo, vel justa aliqua, & rationabili ex caussa solvebatur *l.* 32. §. 10. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 14. *D. qui & a quib. manum.* ut eveniebat, cum propter sacerdotium, vel sterilitatem, vel senectutem, aut valetudinem, aut militiam satis commode retineri matrimonium non posset, vel quum marito capto ab hostibus, & quinquennio a tempore captivitatis elapso mulier ad alias nuptias migraret. His enim ex caussis matrimonium *bona gratia* dissolvi intelligebatur *l.* 60. 61. 63. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 6. *D. de divort.* Vetus glossar. interpretatur *ανευ μεμψεως, και αιτιας αλογυ.* *Vid. Novell.* 22. *c.* 4. *Novell.* 140. *præf. Novell.* 98. *c.* 2. §. 2.

Gratia, id est, baptisma *l.* 1. *C. Theod. ne sanct. baptism. iter.* & *l.* 5. *eod. tit.* Cyprianus *epist.* 17. *lib.* 3. Audientibus, si qui fuerint periculo præventi, etsi in exitu constituti, vigilantia vestra non desit, implorantibus *divinam gratiam* misericordia Domini non denegetur. Qui locus committendus est cum *l.* 1. *C. Th. de scenic.* Ita etiam *gratia* communionis *l.* 5. *C. Th. de apostat.* Græcis *χαρις* sæpe pro baptismo, & Eucharistia, apud Cyrillum sæpius hæ loquutiones occurrunt: *της θειας χαριτος μεταλαμβανειν*, *accipere divinam gratiam*, & *προσιεναι προς την ουρανιον χαριν*, *ad cælestem venire gratiam*, de participatione cœnæ dominicæ, simillime apud Latinos, *venire ad gratiam*, Vid. Optatum *lib.* 5. *c.* 7. Nec minus sæpe de baptismo *χαρισμα*, *χαρις* in 4. *Mystagogica* Cyrilli *num.* 8. *p.* 322. *edit. Benedictin.* *προσερχεσθαι τη χαριτι*, est accedere ad baptismum, &c.

GRATIANUS fundus *l.* 20. §. 7. *D. de instr. vel instrum. leg.*

GRATIFICARI, in cujus gratiam quid facere. Si tibi gratificatus tutor solverit *l.* 6. §. 1. *D. de reb. auct. jud. possid.*

GRATIOSE, id est, per gratiam *l.* 7. §. 2. *D. de admin. & peric. tut.* *Gratiose* expunctæ rationes *l.* 8. §. 1. *D. de administr. rer. ad civ. pert.*

GRATIOSUS, *a*, *um*. *Gratiosa* auctio *l. ult. C. Th. de fid. & jur. hast.* est, in qua multa per conludium fiunt, ut Anianus explicat. *Gratiosa* conhibentia, (conniventia) vel ignobili dissimulatione aliquid admittere *l.* 11. *C. Th. de extraord. & sordid. mun.* *Gratiosa* professio ordinis, cui quis se sponte & ultro subjicit *l.* 117. *C. Th. de Decurion. lib.* 12. *tit.* 1.

Gratiosa beneficiis Augusti colonia *l.* 1. *D. de censib.* Mater trino partu fœcunditati publicæ *gratiosa* dicitur, quæ Legis Papiæ

piæ privilegiis fruitur, jusque liberorum habet *l. 9. C. Th. de bon. proscr.*

GRATULARI, præter notissimam significationem, est gratias agere *l. 3. C. depos.* Priscian. *lib. 8. p. 803.* Afranius in cinerario: Sexte, frater mi, salve, quum salvus advenis, meliusque tibi est, *Gratulor* Diis. Add. Beda *lib. de orthogr.* apud Putsch. *p. 2336.*

GRATUS libertus *l. 8. §. 3. D. de bon. libert.* id est, beneficiorum memor.

GRAVIORES mores inter virum & uxorem, adulteria tantum censebantur, ut ait Ulpian. *6. regul. §. 12.* quos & *majores mores* ibidem vocat.

GRAVIS fors in *l. 13. C. Th. de senator.* pro opimo, fertili & fœcundo prædio. *Grave*, ait Non. Marcell. *c. 4. n. 218. fœcundum*, frugiferum.

GRAVISCANORUM respublica *leg. 30. D. de legation.* Graviscanæ coloniæ mentio etiam fit apud Liv. *lib. 11. c. 29.* Servius ad Aeneid. *lib. 10. v. 184. Et Pyrgi veteres, intempestæque Gravisca*, Graviscanum oppidum, inquit, alii Tempestum dicunt, ventis & tempestatibus carens, quod nulla potest ratione contingere. Intempestas ergo Graviscas accipiamus pestilentes. Et secundum Plinium in *Natur. hist.* & Catonem *in originib.* ut intempestas intelligas sine temperie, i. e. tranquillitate. Nam, ut ait Cato, ideo Graviscæ dictæ sunt, quod gravem aerem sustinent.

GRAVITAS tua titulus honoris *l. 7. C. ubi causs. fiscal. l. ult. C. si quis ignor. l. 1. C. de bon. vac.*

GREGALES nominis Nestorii *l. 66. C. Th. de hæret.* pro coetu Nestorianorum, eodem sensu, quo histrionum consortium, factionesque *gregem* vocat Plaut. *in Casinar. prol. v. 22. A finar. & Bacchid. prol. extr. Pseudoli prol. v. 9.* quoque idem *gregem* venalium servorum dixit in *Cistel. Act. 4. sc. 2. v. 67.*

GREGARII milites *l. ult. C. de milit. vest.* qui humiles sunt, nec delecti, quales esse solent, qui tumultuarie colliguntur. Dicuntur & gregarii, & minores, & extraordinarii. Vide Valtar. *lib. 8. de re milit.* Hos autem a Tironibus diversos esse ait Jac. Gothofr. ad *l. 5. C. Th. de milit. vest.* Tironum quippe erat delectus, ceu patet ex *l. 3. C. Th. de Tiron.*

GREMIA, virgulæ tenues, siccæ, aridæque, & ad comburendum aptæ *l. 55. §. 4. D. de legat. 3.* Columella tenuia admodum ligna a rusticis *gremia* adpellari, tradit *lib. 12. c. 19.* Palem. in Glossar. *gremia* exponit siccamina lignorum. Unde

GREMIALES arbores dictas aiunt in *l. 7. §. 9. D. de solut. matrim.* Sed verius est utrumque vocabulum per *c.* scribendum *cremia*, & *cremiales* arbores. Est enim a *cremando* cremium & cremiale, ceu Salmasius, Hotomannus, & alii observarunt. *Hein.*

GREX inter corpora ponitur, quæ ex distantibus constant, & uni nomini subjectæ sunt *l. 30. D. de usurp.* unum corpus ast ex distantibus capitibus, sicut ædium unum corpus est ex cohærentibus lapidibus *§. 18. Inst. de legat.* Est vero grex proprie minorum pecudum, ut ovium, caprarum, suum. Proinde ab armento *grex* separatur *l. 1. §. ult. D. de rei vind. l. 68. 70. §. 3. D. de usufr.* Quamquam equorum *greges* dixit Cic. *3. Verr. 12.* Quin & bovem in grege ponere videtur Pomponius *l. 22. D. de legat. 1.* Cete-

rum

rum quidem decem oves *gregem* esse putaverunt *l. ult. D. de abig.* Immo *Grex* definit esse, si ad unum pecus reciderit *l. 7. D. de legat.* 1. Et ita accipe, quod ait Pompon. in *l. ult. D. quib. mod. usufr. amitt.* Si gregis numerus eo usque pervenit, ut grex non intelligatur.

Sæpe tamen *Grex* de quacumque multitudine, sive brutorum animalium, sive hominum, quæ in unum collecta est, accipitur. Sic *grex anatum* apud Varron. *lib. 3. de re rust. c.* 11. *ancillarum* apud Terent. *Heautont. Act.* 2. *sc.* 3. *anserum* apud Varron. *ibid. c.* 19. *avium* apud Hor. *lib.* 1. *epist.* 3. *v.* 19. *Grex* Donatistarum *l.* 54. *C. Th. de hæret.* hæreticorum *l.* 16. *C. Th. eod. tit.* Vid. supra art. *gregales.*

GUBERNACULA navis *l.* 44. *D. de evict.* quibus navis contorquetur, quo gubernatori libet, ut loquitur Lucret. *lib.* 4. Unde clavum, & gubernacula conjungit Cic. pro *Sext. c.* 9. Clavum autem vocari fustim gubernaculi, Serv. in *lib.* 5. *Aen. v.* 176. tradit ad ea verba: *Clavumque ad littora torquet.* Unde & puppim clavo parere, Claudianus ait *lib.* 1. *in Eutrop.* Ceterum in plurativo numero gubernaculorum mentionem faciunt veteres, quod eorum naves plura haberent gubernacula, ceu patet ex *l.* 3. §. 8. *D. de incend. ruin. naufr.* & Tacit. *Annal. lib.* 14. *c.* 5. Vid. Bynkersh. 4. *obs.* 17. Cujusmodi gubernacula esse etiam ζευκτηρίας apud Lucam Act. Apost. *c.* 27. *v.* 40. existimat Ev. Otto *de tutel. viar. lib.* 3. *c.* 8. *p.* 547.

GUBERNATOR navis *leg.* 13. §. 2. *D. locat.* is est, qui sedens in puppi clavum tenet, ac gubernacula tractat, & a quo navis regitur. Varro *lib.* 8. *de ling. lat. Gubernatori unusquisque obtemperare debet in navi. Gubernium* vocatum esse ab antiquis, scribit Gell. *lib.* 16. *c.* 7. Præsidem vocat Statius *lib.* 10. *Thebaid.* his verbis: *Non secus amisso medium quum præside puppis Fregit iter, subit ad vidui moderamina clavi* rectorem navigii, Seneca *epist.* 85.

GUIDAGIUM *cap.* 16. *de verb. signif.* hoc verbo Latinitatis medii ævi significatur protectio itineris, &, ut vulgo loquimur, salvus conductus.

GUTTUROSUS *leg.* 12. §. 1. *D. de Ædil. edict.* dicitur, qui amplum & modum excedens, seu in anteriorem pertuberans guttur habet. De hac voce sunt, qui dubitant, an satis latina sit. Sed vide tu Bynkersh. 1. *obs.* 25. & Ducker. de Latin. vet. Ictor. *p.* 410. *Hein.*

GYMNICUS agon *l.* 1. *C. de spectac.* certamen, quod a nudis exercebatur.

GYNÆCIARII *l.* 3. *C. de murileg. & gynæc. l. ult. C. de milit. vest.* id est, gynæciis seu textrinis imperialium vestium adscripti, vel opifices vestis Imperialis contexendæ, ut loquitur *l.* 6. *C. Theod. de muril.* Gynæciariorum corpus *l.* 16. *C. Th. eod. tit.*

GYNÆCIUM, vel ut in Codice Theodosiano scribitur, *Gynaicæum* significat textrinam ad vestes principales conficiendas constitutam *l.* 5. *C. ad leg. jul. repetund. l.* 2. *l.* 5. *C. de murileg. & gynæc.* Nam quod in *d. l.* 5. dicitur Gynæcii, hoc in lege sequente dicitur *textrini.* Hinc & regiis textrinis præpositos adpellat Jul. Firm. Matern. *lib.* 3. *mathem. c.* 7. qui gynæciis præerant. Paullus Diaconus *Langob. lib.* 2. *c.* 5. de Sophia, & Narse Eunucho: *Cui illa inter cetera, quod eunuchus erat hoc fertur*

tur mandasse, *ut cum puellis in gynaecio lanarum pensa divideret*. Sic enim haec verba relata sunt ab Aimonio Monacho *lib.* 3. *de gest. franc. c.* 10. Habebant porro Imperatores Cynaeciorum suorum usibus deservientia utriusque sexus mancipia, ut adparet ex *l.* 1. *C. Theod. de murileg.* in qua est *mancipium gynaecii*. De ancillis vero gynaeciariis est *l.* 6. *C. Th. de judaeis*. Ideoque ingenuae mulieres, quae se gynaeciariis junxissent, si conventae denunciatione follemni, splendorem generis contubernii utilitati praeferre nollent, maritorum conditione teneri, constitutum est ab Imperatoribus in *l.* 3. *C. de murileg.* Atque hae sunt *Gynaecii* familiae *l.* 5. *C. eod. tit.* De his ex instituto egit Barth. Barient. *Adnot. silv. c.* 15.

Gynaecii procuratores *l.* 2. *C. de muril. & gynaeciar.* qui procuratores textrinorum vocantur in *l.* 14. *C. eod. tit.* & procuratores gynaeciarium *l.* 3. *C. Th. de indulg. deb.* corrupte *Cynegiorum* procuratores *in Notitia Imp. Rom.* sub dispositione comitis sacrarum largitionum, qui Comes vestiarii suberat, ponuntur, ut & in capite, quo de comite rerum privatarum agit, ubi simili modo *Cynegiorum procuratores* recensentur. *Vestium* enim, non item *tanum* curam ad eorum comitum officia pertinuisse constat. Emendandum ergo illis locis *procuratores Gynaeciorum*. Quibus illic recte atque ordine adjunguntur *procuratores linificii*, & *baphiorum*, sicut corpus *gynaeciariorum*, & *lintea riorum*, seu *linifariorum* sociatur in *l.* 13. *C. de murileg.* Nam & linteae vestis textrina habuisse Imperatores, liquet ex *l.* 6. *C. Theod. de murileg.* Inde apud Euseb. *lib.* 2. *de vit. Constant. c.* 34. *γυναικείοις καὶ λινυφίοις* legimus, quorum altero *gynaecia*, altero *linificia* designantur.

Gypsus Stephano *de urbib. p.* 283. Γύψος Aegypti, vel Aethiopiae insula, metallorum ferax, in quam noxii relegari, vel potius ad metalla damnari solebant *l. ult.* §. 2. *C. de poen. Novell.* 22. *c.* 8. & *Nov.* 142. *c.* 1. De eo plura Cujac. 8. *obs.* 27. Jus eo mittendi homines tantum Praefecto Augustali Aegypti, Juridico Alexandrinae civitatis, & Praesidi Thebaidos fuisse ostendit *lib.* 20. *obs. c.* 31.

H

Habe, veteres dicebant pro *ave*, eaque formula frequentissime utuntur Imperatores, quoties ad viros, feminasque honoratiores rescribunt, de qua supra sub *ave*. Adspirationem huic voci praemisisse veteres, testis est Quinctilianus *lib.* 1. *c.* 10. Et hinc ea forma frequentissima est in epitaphiis *Salve*, *have*, *vale*: Gruter. *Inscr. p.* 691. 6. *p.* 769. 4. *p.* 784. 3. Reines. *Class.* 14. *inscr.* 31. & aliis locis.

Habena, lora, quibus impuberes, qui torqueri non poterant, caedebantur *l.* 1. §. 33. *D. de SC. Silan.* Quod verberum genus etiam Horatius attigit *lib.* 2. *epist.* 2. *v.* 15. *In scalis latuit metuens pendentis habenae*. & Ov. *Epist. Heroid.* 9.

Habere dupliciter accipitur. Nam & eum habere dicimus, qui rei dominus est, & eum, qui dominus quidem non est, sed tenet. Denique habere rem apud nos depositum solemus dicere *l.* 38. §. 9. *D. de verb. oblig.* Habere duobus modis dicitur, altero jure dominii, altero obtinere sine interpellatione id, quod quis emerit *l.* 188. *pr. D. de verb. sign.* Itaque in interdicto

to *unde vi*, verba hæc: *Quæque sibi habuit*, sic accipimus, ut omnes res contineantur, non solum, quæ propriæ ipsius, qui dejectus est, verum etiam, si quæ apud eum depositæ, vel ei commodatæ, vel pignoratæ, quarumque usum, vel usumfructum, vel custodiam habuit, vel si quæ ei locatæ sunt. Quum enim dicit Prætor, *habuit*, omnia hæc habendi verbo continentur *l.* 1. §. 33. *D. de vi & vi arm.* In edicto quoque *Ne quid in loco publico* in publico factum, immissumve *habere* videtur, qui utitur, & jure possessionis fruitur, sive ipse opus fecit, sive ex clausula emtionis, vel conductionis, vel legato, vel hereditate, vel quo alio modo adquisivit *l.* 2. §. 38. *D. ne quid in loc. publ. Habere* ergo, sicut pervenire, eum affectu accipientium est *l.* 64. §. *ult. D. de verb. signif.* Immo id apud se quis habere videtur, de quo habet actionem. Habetur enim, quod fieri potest *l.* 143. *D. eod. tit.* Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur *l.* 15. *D. de reg. jur.* Habuisse quis dicitur ea, quæ amisit Paul. 4. *Sent.* 5. §. 9. Alias inter *habere*, & *possidere* hanc differentiam facit Cornel. Fronto *de differ. voc. Habere*, ait, etiam potest fur nequam, possidet nemo, nisi qui aut relictæ, aut donatæ rei, aut emtæ dominus est. Ita in habente onus, in possidente usus est.

Habere actionem non videtur is, cui propter inopiam debitoris ea inanis est *l.* 6. *D. de dol.*

Habere bonorum possessionem *l.* 3. *D. de bon. libert.* condictionem *l.* 30. *D. de condict. indeb.* deductionem *l. ult. D. de impens. in res dot. fact.* exactionem *l.* 6. *D. eod. tit.* exceptionem *l.* 40. *D. de condict. indebiti.*

Habere licere, qui promittit, hoc præstare debet, ut ne alius rem evincat, utque sine controversia, & interpellatione cujusquam rem sibi habere, & possidere liceat *l.* 11. §. 7. & *l. ult. D. de act. emt. vend. l.* 45. §. *ult. D. de legat.* 1. *l.* 8. *D. de evict. l.* 83. *D. de verb. oblig. Habere* (enim) non licet, si quis controversiam vel de proprietate, vel de possessione, vel de usufructu, vel usu, vel quo alio jure ejus, quod distractum est, faciat, & omnino si quid de jure, quod habuit, minuitur *l* 38. §. 1. *seq. D. de verb. oblig.* Sic fugitivum *habere* non licet *l.* 13. §. 1. *D. de act. emt.* nec eum, cujus si pretium emtor non dedisset, ei ab adversario auferretur *l.* 21. *D. de evict.* At emtori *habere* plane licet, etsi is, qui eum in evictione rei vicerit, ante abductam vel ablatam rem, sine successore decesserit, ita ut neque ad fiscum bona pervenire possint, neque privatim a creditoribus distrahi *l.* 57. *D. eod. tit.* Hæc ergo verba jus non factum significant, & in servilem personam non cadunt *l.* 38. §. 6. *de verb. oblig. Habere* enim possidere hi, qui in aliena potestate sunt, non possunt *l.* 49. §. 1. *D. de adquir. possess.*

Habere, tenere, possidere junguntur in formula Aquilianæ stipulationis *l.* 18. §. *ult. D. de acceptil.* Inter legatorum quoque, quæ per vindicationem relinquebantur, verba fuit & hoc *habeto*, Ulpian. 24. *Reg.* 3.

Solemnia quoque divortiorum verba in *l.* 2. §. 1. *D. de divort.* Res tuas tibi *habeto*. De quibus Vid. Brisson. in *formul. lib.* 8. *c.* 35.

Habere quis dicitur & id, quod patitur, vel quod ipsi attribuitur. Sic

Sic qui morhum *habet l.53. D. de Aedil. edict.*

Habere pro gerere quid. Sic *habere* conteſtationem *l. 9. C. de praeſcr. long. temp.* contractum, id eſt, contrahere *l. 4. Cod. ſi tut. vel cur. interv.* Sic *habitus* contractus *l. 21. C. de don. int. vir. & ux.* Habita conventio *l. 8. C. de pact. int. emt. & vend.* emtio *l.2. D. de contr. emt.* obligatio *l. 4. C ad SC. Vellei.* ſtipulatio *l.1. C. de auct. praeſt.*

Habere, continere, aliquo praeditum eſſe. Habet aequitatem *l. 15. D. de precar.* in ſe delictum *l. 1. D. de Aedil. edict.* dubitationem *l. 25. D. de min.*

Habere Graeco loquendi ſchemate, pro debere, ſeu neceſſe habere, ut neque enim laborare *habet*, ut ſe repraeſentet *l.15. §. 1. D. ad Leg. jul. de adult.* Sepulcris avitis carendum *habet l.1. §.1. D. quand. adoell.* Neque habet mandare actiones *l. 43. D. ſolut. matr.* operari *habent l. 10. §. 1. D de pan.* De ſervis quos redimendos habent *l. 55. §. ult. D. de manum. teſt.* Et ita Tertullianus non ſemel loquitur, veluti *Apologet. c. 37.* Quem *habemus* odiſſe. & *lib. adv. Valent. habemus* ſuper volare. Sic & D. Cyprian. *Epiſt. 27.* reſcribere *habeam.*

Habilis negotio *l. 9. D. de cur. furioſ.* ad tutelam *l.2. §. 34. D. ad SC. Tertull.*

Habiliter geruntur gemmae *l. 20. D. de aur. arg. leg.* id eſt, apte, commode. Eo adverbio, quod auctor anonymus de *Latinitate vet. Ictorum* apud Ducker. *p. 115.* exemplo carere exiſtimat, uſos eſſe Livii Epitomatorem *lib. 57.* & Pomponium Melam *lib. 3. c. 7.* oſtendit laudatus Duckerus. *Hein.*

Habitare inquilinus dicitur, ut colonus frui *l. 25. §. 1. D. locat.* In edicto *de his, qui effud. vel dejec. habitare* dicimus vel in ſuo, vel in conducto, vel gratuito. Hoſpes plane non tenebitur, quia ibi non habitat, ſed tantiſper hoſpitatur *l. 1. §. 9. D. de his qui effud.*

Habitatio. Habitationem Modeſtinus *l.12. D. de cap. min.* in facto magis, quam in jure conſiſtere dixit, ſervitutemque arbitratus eſt, Marcellus uſumfructum eam putavit, ut colligitur ex *§. pen. Inſt. de uſu & habit.* Papinianus, & cum eo Ulpianus in *l.10. pr. D. de uſu & habit.* uſum eam arbitratus eſt. Quodlibet horum jus eſt, & factum requirit connexum. In jure *autem conſiſtere* Modeſtino eſt, habere jus percipiendi fructus ex re, olim autem, qui habitabat, fructum ex aedibus percipiebat nullum. Omnem hanc diſſenſionem ſuſtulit Juſtinianus ſubſcribendo in hoc Modeſtino, quod eam ſervitutibus annumeret, in eo vero defendendo Marcilii partes, quod uſusfructus effectus ei tribueret. Vid. *l. 13. C. de uſ. & habit.* Ut adeo habitatio jam definiri poſſit, quod ſit jus aedium partibus commorationi hominum deſtinatis gratis utendi fruendi, Nota igitur, non omnibus aedium partibus uti & frui inhabitantem, ſed iis tantum, quae ita inſtructae ſunt, ut homines iis commorari queant, horrea igitur, cellaſque, & tabernas ad habitationem non pertinere. Quod autem gratis habitandi jus ſit, eo differt habitatio a locatione conductione, in qua merces praeſtanda eſt ſtato tempore. Denique utendi fruendi jus eſt, poſtquam Juſtinianus in *l. 15. C. de uſ. & habit.* habitationis naturam in hoc produxit. Utitur enim habitans aedibus, uſui ſuo eas in hoc accommodans, ut ſe adverſus aeris injuriam defen-

ſendat, fruitur vero iis, dum aliis eas locat §. 5. *Inſt. de uſu & habit.* Vid. Wurffel. *Juriſpr. defin.* §. 252.

Habitatio pro loco, in quo habitatur *l.* 20. §. 2. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 12. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 21. §. 1. *D. locat.* Ad omnem habitationem, in qua paterfamilias habitat, pertinere Legem Corneliam de injuriis, licet ibi quis domicilium non habeat, docemur *l.* 5. § 2. *D. de injur.*

HABITATOR in *l.* 53. §. 1. *D. de action. emt. vend. l* 27. *l.* 30. *D. locat.* inquilinum ſignificat. Habitator ſuam, ſuorumque culpam præſtare debet *l.* 6. §. *ult. D. de his, qui effud. vel dejec.*

HABITUS, cultus corporis *tit. C. Th. quo hab. uti oport. inſtr. urb.* Si larvali habitu proceſſeris, Paull. 3. *Sent.* 4. §. 2. habitus militaris *l.* 1. *C. Th. quo hab. uti op. inſtr. urb.*

Habitus corporis pro valetudine *l.* 1. §. 7. *D. de Ædil. edict.* Eo habitu naturæ fuit *l.* 8. *D. de re milit.*

Sed & quælibet ſive rerum, ſive hominum qualitas *habitus* vocabulo venit. Habitus civitatis *l.* 45. *C. Th. de oper. publ.* faciei *l. un. C. Th. ſi quis ſolid. circul.* matrimonii *l.* 8. *Cod. de condict. cauſſ. dat.* philoſophiæ *l.* 8. *C. de med. & profeſſ.*

HACTENUS quatenus *l.* 1. §. 57. *D. ad SC. Trebell. l.* 3. *D. quod juſſ. l. ult. D. de man. teſt.* Hactenus ſi *l.* 7. *D. de pecun. conſtit.* Hactenus ut *l.* 3. §. 5. *D. de in rem verſ.* In Pandectis Florentinis legitur hoc vocabulum ſine aſpiratione.

HADRUMETUM celeberrima Africæ civitas *l.* 16. *C. de reſcind. vend.*

HÆMASIA αἱμασιὰ *l. ult. D. fin. regund.* non ſepis eſt, ut plerique, ac ipſe interpres Latinus accipiunt, ſed maceria ex ſicco lapide. *Menag. Amœn. jur. c.* 33. *p.* 200. Hein.

HÆREDITARIUS. Vid. *Hereditarius &c.*

HÆRERE actionibus *l.* 13. *D. ad SC. Trebell.* tutelis *l.* 45. *D. de excuſ.* Hærens laqueo aper *l.* 55. *D. de adquir. rer. dom.*

HÆRESIOTÆ, id eſt, functioni, conditioni adſtricti: Hæreſiotæ naviculari *l.* 14. *C. Th. de navicul.* Hæreſiotæ, *οἱ κοινωνοῦντες τῆς αἱρέσεως ναυτικῆς*, *qui participes ſunt naviculariæ functionis*, ut *θιασῶται*, *ſodales l. ult. D. de collegiis*, & apud Harpocrationem *voc θίασος: θιασῶται, οἱ κοινωνοῦντες τῶν θιάσων*. Ut *Ergaſiotæ*, & *Ergaſiotarii* in *l.* 1. *C. Th. de Alexandrin. pleb. primat.* Et juvat maxime, quod Lex illa ad Alexandrinos naviculariis pertinet. Apud quos profeſſionum nomina, & nauticæ nominatim rei voces Græcæ hoc codice plures.

HÆRESIS enim navalis eſt conditio, vel functio navalis *l.* 9. *l.* 10. *C. Th. de præd. navicul.* Alias

Hæreſis eſt ſecta religioſa. Vetitæ legibus divinis, & Imperialibus hæreſes *l.* 2. *C. de hæret. & Manich.* & paſſim in Codice utroque *Juſt.* & *Theod. Hæreſis* alias eſt voluntarius error intellectus cum pertinacia contra aliquam fidei veritatem. Hæreticus ſuam mentem exterius ſufficienter manifeſtans ſignis, aut verbis excommunicationem incurrit ab eccleſia latam *c. ad abolendum*, *c. excommunic. de hæretic. c quicumque de hæretic. in* 6. Si vero nullum ſignum exterius exhibeat, excommunicationem non incurrit *c. chriſtiana cauſ.* 32. *qu.* 5. *c. conſuluiſti l.* 6. & 3. Eccleſia enim de occultis non judicat. Excom-

communicationis pœna etiam ad auditores, receptatores, fautores, & hæreticorum defensores extenditur *Bulla Cœnæ excommunicatione* 1. & c. *excommunicamus* §. *credentes de hæret.* & ad eorum libros legentes, aut retinentes *Reg.* 3. *Indicis* & *verso qui vero*, & circa alios libros *Reg.* 2. Farinacius *de hæresi quæst.* 118. *num.* 36. Hæretici etiam post mortem damnantur Concil. Oecum. V. ab Justiniano habitum *Act.* 6. *Edictum Justiniani de fide*. Facundus Hermianensis *lib.* 8. c. 5. & *lib.* 10. c. 4. Florens Consultissimæ facultatis Parisiensis Antecessor *Tom.* 1. *ad tit. de summ. Trinit. pag.* 7. Et noster Hispanus Segovia concilii Basiliensis theologus in opere M. S. quod in Bibliotheca Christianissimi Regis servatur. *D. Giron.*

Hæresis a Schismate differt, quod hoc in circumstantia fidei consistat *cap. inter hæresim* 26. *causs.* 24. *qu.* 3. illa in fundamento sit *l.* 1. *C. de summ. Trinit.* Hæretici denominationem ab hæresi trahunt, id est, ab electione singulari doctrinæ a sensu Catholicæ Ecclesiæ alienæ *cap. hæresis* 27. *causs.* 24. *qu.* 3. *l.* 2. *C. de hæret.* & eam cum pertinacia defendunt *cap. qui in ecclesia cap. dixit Dominus ead. qu.* 3. qui dicantur Schismatici *c. Schisma Causs.* 24. *q.* 1. *cap.* 31 *dist.* 21. *c. quoniam vetusto* 25. *causs.* 24. *qu.* 1. & *l. inter claras* §. *nos reddentes C. de summ. Trinit.* Concil. Chalced. *Epist. ad Leon.* & *Act.* 1. Pœna a jure in hæreticos statuta est præter excommunicationem bonorum confiscatio *c. ad abolendam* 9. *c. excommunicamus* 13. & 15. *de hæretic.* Dn. Giron. Vid. in *Schisma*.

HÆRETICORUM adpellatione contineri vel eos, qui levi argumento a judicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deviare, aiunt *l.* 2. *C. de hæret.* & *Manich.* & *l.* 26. *C. Theod. eod. tit.* B. Aug. *lib. de util. cred. c. hæreticus* 24. *qu.* 3. hæreticum definit, qui alicujus temporalis commodi, & maximæ vanæ gloriæ, principatusque sui gratia falsas, vel novas opiniones vel gignit, vel sequitur. Ille autem, qui hujusmodi hominibus credit, imagine quadam veritatis illusus est. *Hæreticorum* sectas varias recenset Isidorus *lib.* 8. *etym.* c. 5. *c. quidam autem* 24. *quæst.* 3. *Hæreticos* libros scribentis pœna est amputatio manus. Justin. *Novell.* 42. sicut & exactoris, non ex legis præscripto apocham conficientis, ut idem Justinian. *Nov.* 17. Cujac. 7. *obs.* 13.

HAMA instrumentum incendiis arcendis, restinguendis, compescendisque comparatum *l.* 3. §. 3. *D. de offic. præf. vigil.* *l.* 12. §. 18. & §. 21. *D. de instr. vel instr. leg.* Plin. *lib.* 10. *Epist.* 42. Juvenal. *Sat.* 14. *Dispositis prædives hamis.* Meminit hamarum ferrearum etiam Plinius *lib.* 19. *Nat. hist.* c. 1. quibus ad pectendas, & decorticandas stipulas utebantur. Et ita inter instrumenta rustica recte hamam connumerat Julius Pollux. Utitur verbo ἀμᾶν & Æschin. κατὰ Κτησιφῶντα.

HAMUS instrumentum piscatorium: Paull. 3. *Sent.* 6. §. 66.

HARENA *harenarius*, *harenifodina*. Vid. supra *arena*.

HARIOLUS *l.* 4. *l.* 6. *C. Theod. de malef. & mathem.* qui divina mente vaticinatur, ut ait Donat. *ad Ter. Phorm. Act.* 4. *sc.* 5. Vocabulum hoc plerumque sumitur pro iis, qui ut Isidor. *lib.* 8. *orig.* c. 9. loquitur *circa aras idolorum preces emittentes*, & *sacrificia offerentes dæmonum responsa accipiebant.* Aliquando tamen & in bonam partem accipi ex sacris vel Esaiæ prophetæ locus

cus ostendit *c.* 3. *v.* 2. ubi hominem sagacem denotari. Grotius docet *in Adnotationibus*. Unde vero id nomen sortiti sunt *barioli*, vid. eumdem Grot. *ad Levit.* c. 20. *v.* 31.

HARMOSTES. Et cum imperio quidam inducitur illis unus utriusque provinciæ præses, cognomento moderator, quem quis vulgari lingua usus *Harmosten* adpellet, quando quidem & moderatoris nomen vetustum est, Romanaque amplitudine dignum, & ipse *Harmostes* quidam olim magistratus erat, qui e Lacedæmone hinc inde per omnem ejus ditionem dirigebatur. Ita Justinian. *Novell.* 28. c. 2. De his Lacedæmoniorum magistratibus fuse Crag. *de Rep. Lacedæm. lib.* 2. c. 13. p. 193. & Meurs. *Miscell. Lacon. lib.* 2. c. 4. p. 113. ubi ostendunt, eorum duo genera fuisse, unum *urbanum*, quod Dionysius Halicarn. Dictatori Romanorum æquiparat, alterum *externorum*, de quibus Harpocration: *Ἁρμοσταὶ οἱ ὑπὸ Λακεδαιμονίων εἰς τὰς ὑπηκόους πόλεις ἄρχοντες ἐκπεμπόμενοι*. *Harmostæ sunt, qui ad subjectas civitates a Lacedæmoniis mittebantur magistratus.* Hein.

HARPAGO, instrumentum ad incendia arcenda comparatum *l.* 12. §. 21. *D. de instr. vel instr. leg.*

HARUNDO aliquando cum adspiratione scribitur in Pandectis Florentinis, ut *l.* 9. §. *ult. D. de usufr. l.* 3. *D. de arb. furt. caes. l.* 59. §. *ult. D. de usufr. l.* 7. §. 5. *D. quod vi aut cl.* Aliquando sine spiritu *arundo*, ut supra hac voce.

HARUSPEX *l.* 1. 2. 4. 6. *C. Theod. de malef. & mathem. l.* 1. *C. Theod. de pagan.* id est, extispex, qui ex animalium extis futura prædicit, dictus ab *harugis*, id est, hostiis. Ipse Constantinus M. quid de haruspicibus statuerit vide *l.* 1. *C. Th. de pagan. sacrif. & templ.* & de eo Zosim. *lib.* 2. *hist. eccles. c.* 30. Quid Valentinianus & Theodosius Augusti sanxerint, vid. *l.* 9. *C. Th. de pagan. sacrif. & templ.*

HARUSPICINA, ars illa ac disciplina haruspicium *l.* 9. *C. Th. de malef. & mathem.*

HASTA, pilum militare, inter arma refertur *l.* 3. §. 2. *D. de vi & vi arm.* Hastam rectam ferendi jus inter servitutes connumeratur *l.* 7. *pr. D. de serv. præd. rust.* *Hastæ* etiam, ut Fest. *lib.* 8. scribit, subjiciebant veteres ea, quæ publice veniebant. Cic. *lib.* 2. *de offic. c.* 23. Sic par est, ait, agere cum civibus, non, ut bis jam vidimus hastam in foro ponere, & bona civium voci subjicere præconis. Hinc *res subhastatæ*, quæ sub hasta venales propositæ *l.* 3. *C. de exsecut. rei jud. subhastatio*, ipsa venditio *l.* 16. *C. de resc. vend.* possessiones *subhastatio* sorte distractæ *l.* 9. *C. Th. de præd. navic.* Quæ autem sub hasta veníbant res, præconibus proclamantibus veníbant, ut ex illo ex Cic. 2. *offic.* 8. & supra adducto *c.* 23. patet. Itemque ex *Philipp.* 2. c. 26. Cæsar, ait, hasta posita pro æde Jovis Statoris, bona Cn. Pompeii Magni voci acerbissimæ subjecit præconis. Tertullian. *Apologet. c.* 13. Sub eadem voce Præconis, sub eadem hasta, sub eadem adnotatione quæstoris, divinitas addicta conducitur. Ea caussa præcones ad hastam stetisse, & oblata pretia nunciasse, Acron. in Horat. *lib.* 1. *Serm. Sat.* 6. scribit. Nec venditiones tantum, sed & locationes publicas *hasta* posita factas esse, ostendit Ovid. *lib.* 4. ex Ponto *eleg.* 5. *Aut populi reditus positam componet ad hastam, Et minuit magnæ non finet urbis opes,*

opes. Idem *eod. libro eleg.* 9. *Nunc longi reditus hastæ supponere jussit.* Columella *in præf. lib.* 2. *Nunc ad hastam locamus, ut nobis ex transmarinis provinciis advehitur frumentum.* Sic *hasta* centumviralis apud Stat. Papin. *lib.* 4. *silv.* 4. *Cessat centenis moderatrix judicis hasta*: Itemque *decemviralis* apud Pompon. *l.* 2. §. 29. *D. de orig. jur.* Quum esset necessarius magistratus, qui *hastæ* præesset, Decemviri litibus judicandis sunt constituti. Lucanus in *panegyrico* Pisonis: *Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum.* Augustum autem auctorem fuisse, ut *centumviralem hastam*, quam quæstura functi cogere consueverant, decemviri cogerent, Suet. *Aug. c.*36. narrat.

Hasta fiscalis *l.* 8. *C. de remiss. pign. rubr. C. de fid. instr. & jur. hast.* A fisco enim res hastarum sollemnitate distrahebantur *l. ult. C. si advers. fisc. l.* 1. *C. Th. de dom. ad rem priv. pert.* Hasta quoque Prætoris est apud Senec. *de brevit. vit. c.* 11.

Haustus aquæ *l.* 1. *D. de servit. præd. rust.* id est, jus hauriendi, seu aquæ hauriendæ. Quæ servitus imponi potest aquis putealibus *l.* 1. §. 6. *D. de aqu. quotid. & æstiv.*

Hellesponti moderator, vel *harmostes* Justinianeus *Nov.* 28. *c.* 2. & 3. Unde autem Hellenopontus adpelletur, vid. *ead. Nov. c.* 1.

Heliocaminus *leg.* 17. *D. de serv. præd. urb.* & apud Plin. *lib.* 2. *epist.* 17. vaporarium est; in aprico loco situm, ad calorem solis excipiendum. Vid. infra *Solarium.*

Helladius, Episcopus Cæsariensis, memoratur in *l.* 3. *C. Th. de fid. cathol.*

Helvidiani ab Helvidio nominati, qui dicunt post Christum natum alios Mariam filios de suo Joseph peperisse *c.* 39. §. 56. *causs.* 24. *quæst.* 3.

Hemus mons *l.* 23. *C. de adpell.* Hæmimontus secundum Marcellinum *lib.* 9. & secundum Hilarium in *lib. de Synod. advers. Arrianos.* Emimontus, vel, ut alii adscripserunt Emmuntus, sed perperam pro Æmimontus: provinciæ est Europæ, ac Thraciæ. Cujac. *obs. lib.* 1. *c.* 26.

Henoticon, sive edictum de unitate. Vid. *l.* 2. *C. Th. de religione l.* 38. *C. Th. de hæret.* & ibi Jac. Gothofr. in Commentar. & *l.* 2. 3. *C. Th. de fid. cathol.*

Heraclianus hostis publicus indicatur ab Impp. Honorio & Theodosio in *l.* 21. *C. Theod. de pœn.* quod illi honoratis & provincialibus Africæ, in qua Heraclianus agebat, rescripto suo denunciant. Fuit enim *Heraclianus* Africæ comes, qui magno quidem, sed parum felici conatu arma adversus pios illos principes cepit. Nam quum in Italiam navium immensa, & stupenda multitudine trajecisset, simul atque ad urbem pergens, littore egressus est; occursu Comitis Marini territus, & in fugam versus, arrepta navi, solus Carthaginem rediit, atque ibi continuo militari manu est interfectus. Auctore Oros. *lib. ult. c. ult.* Unde Paullus Diac. Aquilei. sumsit, quidquid de hac Heracliani rebellione narrat. *Hist. miscell. lib.* 14. *c.* 2. Quamobrem ejus memoriam damnans Impp. *l.* 13. *C. Theod. de infirm. his, quæ sub tyran.* inter quod rescriptum & superius vix anni, & quod excurrit, intervallum intercedit. Hic est ille Heraclianus, qui Stilitonem manu sua interfecit, pro cujus operæ præmio Africæ Comitatum ei concessum, refert Zosimus, *lib.* 5. *c.* 37.

cus ostendit *c.* 3. *v.* 2. ubi hominem sagacem denotari, Grotius docet *in Adnotationibus*. Unde vero id nomen sortiti sunt *barioli*, vid. eumdem Grot. *ad Levit.* *c.* 20. *v.* 35.

HARMOSTES. Et cum imperio quidam inducitur illis unus utriusque provinciæ præses, cognomento moderator, quem quis vulgari lingua usus *Harmosten* adpellet, quando quidem & moderatoris nomen vetustum est, Romanaque amplitudine dignum, & ipse *Harmostes* quidam olim magistratus erat, qui e Lacedæmone hinc inde per omnem ejus ditionem dirigebatur. Ita Justinian. *Novell.* 28. *c.* 2. De his Lacedæmoniorum magistratibus fuse Crag. *de Rep. Lacedem. lib.* 2. *c.* 13. *p.* 173. & Meursi. *Miscell. Lacon. lib.* 2. *c.* 4. *p.* 113. ubi ostendunt, eorum duo genera fuisse, unum *urbanum*, quod Dionysius Halicarn. Dictatori Romanorum æquiparat, alterum *externorum*, de quibus Harpocration: Ἁρμοσταὶ οἱ ὑπὸ Λακεδαιμονίων εἰς τὰς ὑπηκόους πόλεις ἄρχοντες ἐκπεμπόμενοι, *Harmostæ sunt, qui ad subjectas civitates a Lacedæmoniis mittebantur magistratus.* Hein.

HARPAGO: instrumentum ad incendia arcenda comparatum *l.* 12. §. 25. *D. de instr. vel instr. leg.*

HARUNDO aliquando cum adspiratione scribitur in Pandectis Florentinis, ut *l.* 9. §. *ult. D. de usufr. l.* 3. *D. de arb. furt. cæs. l.* 59. §. *ult. D. de usufr. l.* 7. §. 5. *D. quod vi aut cl.* Aliquando sine spiritu *arundo*, ut supra hac voce.

HARUSPEX *l.* 1. 2. 4. 6. *C. Theod. de malef. & mathem. l.* 1. *C. Theod. de pagan.* id est, extispex, qui ex animalium extis futura prædicit, dictus ab *harugis*, id est, hostiis. Ipse Constantinus M. quid de haruspicibus statuerit vide *l.* 1. *C. Th. de pagan. sacrif. & templ.* & de eo Zosim. *lib.* 2. *hist. eccles. c.* 30. Quid Valentinianus & Theodosius Augusti sanxerint, vid. *l.* 9. *C. Th. de pagan. sacrif. & templ.*

HARUSPICINA, ars illa ac disciplina haruspicium *l.* 9. *C. Th. de malef. & mathem.*

HASTA, pilum militare, inter arma refertur *l.* 3. §. 2. *D. de vi & vi arm.* Hastam tectam ferendi jus inter servitutes connumeratur *l.* 7. *pr. D. de serv. præd. rust.* Hastæ etiam, ut Fest. *lib.* 8. scribit, subjiciebant veteres ea, quæ publice veniebant. Cic. *lib.* 2. *de offic. c.* 23. Sic par est, ait, agere cum civibus, non, ut bis jam vidimus hastam in foro ponere, & bona civium voci subjicere præconis. Hinc *res subhastatæ*, quæ sub hasta venales propositæ *l.* 3. *C. de exsequ. rei jud.* *Subhastatio*, ipsa venditio *l.* 16. *C. de resc. vend.* possessiones *subhastaria* sorte distractæ *l.* 9. *C. Th. de præd. navic.* Quæ autem sub hasta venibant res, præconibus proclamantibus venibant, ut ex illo ex Cic. 2. *offic.* 8. & supra adducto *c.* 23. patet. Itemque ex *Philipp.* 2. *c.* 26. Cæsar, ait, hasta posita pro æde Jovis Statoris, bona Cn. Pompeii Magni voci acerbissimæ subjecit præconis. Tertullian. *Apologet. c.* 13. Sub eadem voce Præconis, sub eadem hasta, sub eadem adnotatione quæstoris, divinitas addicta conducitur. Ea caussa præcones ad hastam stetisse, & oblata pretia nunciasse, Acron. in Horat. *lib.* 1. *Serm. Sat.* 6. scribit. Nec venditiones tantum, sed & locationes publicas *hasta* posita factas esse, ostendit Ovid. *lib.* 4. *ex Ponto eleg.* 5. *Aut populi reditus positam componet ad hastam, Et minui magna non finet urbis opes,*

opes. Idem *eod. libro eleg.* 9. *Nunc longi reditus hastæ supponere justi.* Columella in *præf. lib.* 1. *Nunc ad hastam locamus, ut nobis ex transmarinis provinciis advehitur frumentum.* Sic *hasta* centumviralis apud Stat. Papin. *lib.* 4. *silv.* 4. *Cessat centenis moderatrix judicis hasta.* Itemque *decemviralis* apud Pompon. *l.* 2. §. 29. *D. de orig. jur.* Quum esset necessarius magistratus, qui *hastæ* præesset, Decemviri litibus judicandis sunt constituti. Lucanus in *panegyrico* Pisonis: *Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum.* Augustum autem auctorem fuisse, ut *centumviralem hastam*, quam quæstura functi cogere consueverant, decemviri cogerent, Suet. *Aug. c.* 36. narrat.

Hasta fiscalis *l.* 8. *C. de remiss. pign. rubr. C. de fid. instr. & jur. hast.* A fisco enim res hastarum sollemnitate distrahebantur *l. ult. C. si advers. fisc. l.* 1. *C. Th. de dom. ad rem priv. pert.* Hasta quoque Prætoris est apud Senec. *de brevit. vit. c.* 11.

H A U S T U S aquæ *l.* 1. *D. de servit. præd. rust.* id est, jus hauriendi, seu aquæ hauriendæ. Quæ servitus imponi potest aquis putealibus *l.* 1. §. 6. *D. de aqu. quotid. & æstiv.*

H E L L E N O P O N T I moderator, vel *harmostes* Justinianeus *Nov.* 28. *c.* 2. & 3. Unde autem Hellenopontus adpelletur, vid. *ead. Nov. c.* 1.

H E L I O C A M I N U S *leg.* 17. *D. de serv. præd. urb.* & apud Plin. *lib.* 2. *epist.* 17. vaporarium est, in aprico loco situm, ad calorem solis excipiendum. Vid. infra *Solarium.*

H E L L A D I U S, Episcopus Cæsariensis, memoratur in *l.* 3. *C. Th. de fid. cathol.*

H E L V I D I A N I ab Helvidio nominati, qui dicunt post Christum natum alios Mariam filios de suo Joseph peperisse *c.* 39. §. 56. *causs.* 24. *quæst.* 3.

Hemus mons *l.* 23. *C. de adpell.* Hæmimontus secundum Marcellinum *lib.* 9. & secundum Hilarium in *lib. de Synod. advers. Arrianos.* Emimontus, vel, ut alii adscripserunt Emmontus, sed perperam pro Æmimontus: provinciæ est Europæ, ac Thraciæ. Cujac. *obs. lib.* 1. *c.* 26.

H E N O T I C O N, sive edictum de unitate. Vid. *l.* 2. *C. Th. de religione l.* 38. *C. Th. de hæret.* & ibi Jac. Gothofr. in Commentar. & *l.* 2. 3. *C. Th. de fid. cathol.*

H E R A C L I A N U S hostis publicus indicatur ab Impp. Honorio & Theodosio in *l.* 21. *C. Theod. de pœn.* quod illi honoratis & provincialibus Africæ, in qua Heraclianus agebat, rescripto suo denunciant. Fuit enim *Heraclianus* Africæ comes, qui magno quidem, sed parum felici conatu arma adversus pios illos principes cepit. Nam quum in Italiam navium immensa, & stupenda multitudine trajecisset, simul atque ad urbem pergens, littore egressus est; occursu Comitis Marini territus, & in fugam versus, arrepta navi, solus Carthaginem rediit, atque ibi continuo militari manu est interfectus. Auctore Oros. *lib. ult. c. ult.* Unde Paullus Diac. Aquilei. sumsit, quidquid de hac Heracliani rebellione narrat, *Hist. miscell. lib.* 14. *c.* 2. Quamobrem ejus memoriam damnant Impp. *l.* 13. *C. Theod. de infirm. his, quæ sub tyran.* inter quod rescriptum & superius vix anni, & quod excurrit, intervallum intercedit. His est ille Heraclianus, qui Stiliconem manu sua interfecit, pro cujus operæ præmio Africæ Comitatum ei concessum, refert Zosimus, *lib.* 5.

c. 37. Ejus etiam meminit *lib.*6. *c.* 11.

Alius fuit *Heraclianus* tribunus, & magister officiorum sub principatu Constantini, cujus meminit *l.*1. *C. Th. de pagan. sacrif. & templ.*

HERBÆ quas legati populi Romani ferre solebant, id est, sagmina *l.* 8. *D. de rer. divis.* Conf. *Liv. lib.* 1. *c.*14. & Festus in voce *sagmen*, & ibi Jos. Scaliger *in not.*

HERCISCO, vid. supra *ercisco*.

HERCULES Gaditanus mira religione cultus a veteribus. Gaditani enim Tyro oriundi sacra Herculis secum in Hispaniam transtulerant. Justin. *lib.* 44. *cap.* 5. Appian. *in Punic. p.* 256. Ei jus capiendi hereditatem cum aliis aliquot Diis dederant Leges. Ulp. *fragm. tit.* 22. §. 6.

HERCULEÆ decuriæ mentio fit in *l.*46. *C.Th. de curs. publ.*

HEREDITARIUS, *a*, *um*. *Hereditariæ* actiones adpellantur, quæ in hereditate & defuncti bonis sunt *l.* 1. §. 26. *D. si quid in fraud. patron. l.*59. *D. ad SC. Trebell. l.* 20. §. 4. *D. de hered. pet.* Quæ vero ex defuncti persona heredi dantur, etiamsi defuncto numquam competierunt, *hereditariæ* tamen dicendæ, ut in specie *l.* 84. *D. ad Leg. Falcid.* Plane quæ patrono ad revocanda ea, quæ in fraudem ejus alienata sunt, datur actio, *hereditaria* non est, id est, ex bonis quidem liberti, sed patroni propria est *l.* 1. §. 26. *D. si quid in fraud. patron.*

Hereditariæ actiones in *titulo C. de hered. act.* accipiendæ sunt, quæ ex negotiis cum defuncto gestis, vel ex delictis ab eo admissis in heredes dantur. Quo in numero & legatariorum actiones haberi placet, quamvis ab herede coeperint *l.* 2. §. 8. *D. de her. vel act. vend.*

Hereditarium æs alienum intelligitur etiam id, quo cum defuncto agi non potuit, veluti quod quum moraretur, daturum se promisisset, item, quod is, qui pro defuncto fidejussit, post mortem ejus solvit *l.* 7. *D. de reb. auct. jud. possid.*

Hereditarium sepulcrum *l.* 20. §. *ult. D. de adquir. hered.* Ita adpellabantur sepulcra, quæ quis sibi, suisque heredibus constituerat, vel quæ pater familias jure hereditario adquisiverat *l.* 5. 6. *D. de religios. & sumt. fun.*

HEREDITAS nihil aliud est, quam successio in universum jus, quod defunctus habuit *l.* 24. *D. de verb. signif.* quo illa continentur jura, quæ personam defuncti egredi potuerunt, nec ejus morte resolventur. Hereditas sane universitatem quamdam, ac jus successionis demonstrat *l.* 208. *D. eod. tit.* jurisque nomen est *l.* 3. *D. de bon. possess. l.*119. *l.*138. §.1. *D. de verb. signif.* & in jure consistere dicitur *l.* 1. *D. de rer. divis.* §.2. *Inst. de reb. corp.* ac proinde absque ullo corpore juris intellectum habet *l.* 50. *D. de hered. pet.* Itaque *hereditatis* adpellatio etiam damnosam hereditatem continet *d. l.* 119. *D. de verb. signif.* Eoque interesse dicitur, utrum hereditas, an bonorum pars legetur, quod hereditatis parte legata neque funeris impensa, neque manumissorum pretia deducantur, contra atque bonorum parte legata *l.* 8. §. *ult. l.* 9. *seq. D. de legat.* 2. Huc pertinent variæ loquutiones. Ipsam enim hereditatem heres dicitur *adgnoscere*, *adire*, *adquirere*, se ei *miscere*, *immiscere*, & contra se *abstinere*, eam *omittere* vel *repudiare*, de quibus singulis suis locis. Sic alia hereditas est

certa

creta vel *adita* *l.* 2. *C. Theod. de in integr. rest.* alia *jacens*. Jacet enim hereditas, quæ nondum adita est *l.* 13. §. 5. *D. quod vi aut cl. l.* 1. *D. de success. edict.* alia *delata*, alia *adquisita*. Defertur vero vel ex testamento, vel ab intestato, veluti XII. Tabulis, aliisque Legibus; vel SCis *l.* 1. 2. 3. *D. de hered. pet. l.* 8. *D. de capit. minut.* Hereditas autem juxta Cassiod. in *ps.* 78. ab hero dicta est, quippe quam jure legitimo dominus noscitur possidere.

Hereditatis adpellatione aliquando & bonorum possessio continetur *l.* 138. *D. de verb. sign.*

Hereditatis verbum interdum pro rebus ipsis, & corporibus hereditariis usurpatur. Sic expilari hereditatem, & hereditatis furtum fieri, dicimus. Et inde Cicero *Top. c.* 6. hereditatem pecuniam definit, quæ alicujus morte ad aliquem pervenit. Quæ res Senecæ *lib.* 6. *de benef. c.* 5. ridendi jurisconsultos ansam præbuit, quamvis insulsus sit ejus risus: *Jurisconsultorum*, ait ille, *istæ argutæ ineptiæ sunt, qui hereditatem negant usucapi posse, sed ea quæ in hereditate sunt, tamquam quidquam aliud sit hereditas, quam ea, quæ in hereditate sunt.* Sane cum significatu alio hereditas sit universitas quædam, ac jus successionis, adeoque res incorporalis, eo respectu ipsam usucapi non posse explorati juris erat. At alio sensu, cum hereditas intelligantur res ipsæ hereditariæ, quæ in hac erant corpora, utique usucapi poterant.

Hereditatis emtor *l.* 16. *D. de pact. l.* 2. *C. eod. l.* 34. *D. de procurat. l.* 13. §. *ult. D. de option. vel elect. leg. l.* 18. *D. de hered. vel act. vend. l.* 5. *C. eod. tit.* hic vicem heredis obtinet *l.* 2. §. 18. *D. de hered. vel act. vend.*

Hereditas justa legitima, Vid. his verbis.

HEREDIUM, ut Festus *lib.* 7. scribit, antiquitus prædium parvulum adpellabatur, cujus adpellatione hortum olim significatum Plinius *lib.* 19. *c.* 4. scribit. Varro *de re rust. lib.* 1. *c.* 10. Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina jugera, quæ a Romulo primum divisa dicebantur viritim, quæ quod heredem sequerentur, heredium adpellarunt. Hæc postea a centum centuria dicta. Cornel. Nep. *in Caton. c.* 1. Versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat.

HERENNIUS *Modestinus*, de quo Jul. Capitolin. *in Maximo Jun. c.* 1. quum ait Modestinum Jurisperitum hunc principem in jurisprudentia instituisse. Hunc studiosum suum vocat Ulpianus, & ab eo in Dalmatia agente consultum se refert *l.* 52. §. 20. *D. de furt.* Citatur a Callistrato in *l. ult.* §. 26. *D. de mun. & honor.* & a Gordiano in *l.* 5. *C. ad exhib.* non contemnendæ auctoritatis jurisconsultus adpellatur. Ejus tamen sententia reprobatur a Justiniano in *l.* 31. §. 6. *de inoff. test.* Floruit sub Alexandro Imperatore, sub quo jam anno a Christo nato 244. cum Faltone Restitutiano controversiam inter Magistros fontium & fullones octo annos agitatam finivit: Fabret. *Inscript. p.* 278. Scripserat Responsorum *libros* 19. Pandectarum *libros* 12. Regularum *libros* 10. Differentiarum *libros* 9. Excusationum *libros* 6. ad Ignatium Dextrum Græca lingua *l.* 1. *D. de excus.* de pœnis *libros* 4. Ad Q. Mucium *libros* saltim 31. Item libros singulares de præscriptionibus, de legatis, & fideicommissis, de testamentis, de inofficioso testamento, de manumissionibus, de euremáticis, de enucleatis casibus, de differentia dotis, de ritu nup-

nuptiarum. In latinis hujus operibus Græcismos passim reperit Merill. 3. *obs.* 33. De non confundendo *Modestino* nostro cum altero Modestino Nasone, qui periochas Virgilii Maronis scripsit, dixit *Hein.* in *Hist. jur. civ. lib.* 1. §. 350. *in Schol. edit.* quæ *prodiit anno* 1740.

HERES est successor in universum jus defuncti *l.* 9. §. 1. *D. de edend. l.* 34. *D. de judic. l.* 43. *D. de reg. jur. l.* 11. *D. de diverf. temp. præscr. l.* 19. §. 5. *D. de Ædil. edict.* Heres in omne jus mortui, non tantum singularum rerum dominium succedit, quum & ea, quæ in nominibus sunt, ad heredem transeant *l.* 37. *D. de adquir. vel omitt. her.* Quia vero æquum est ejusmodi successorem pariter in obligationes defuncti succedere, recte Ulpianus *l.* 8. *D. de adquir. vel omitt. her.* ait: Hereditas, quin obliget nos æri alieno, etiamsi non sit solvendo, plusquam manifestum est. Idem *l.* 6. §. 6. *D. de his qui not. infam.* heredem in æs alienum defuncti succedere ait.

Heredes autem ab eo dicti sunt, quod quasi *heri* sunt, id est, domini §. *ult. Inst. de hered. qual.* & *diff. l.* 1. *D. de success. edict.* Unde pro *domino* heredem dixit Plaut. *Menæch. Act.* 3. *sc.* 2. *v.* 11. *Abstuli hanc, cujus heres numquam erit post hunc diem.* Idemque *exheredem* vocat eum, qui desiit esse dominus, & possessor in *Bacchid. Act.* 4. *sc.* 8. *v.* 8. Mostell. *Act.* 1. *sc.* 3. *v.* 77. Isidorus tamen *lib.* 9. *etymol. c.* 5. ab *ære*, alii ab *hærendo* contra veterem scribendi rationem, immo Menag. *Amæn. jur. civ. c.* 39. *p.* 326. a Græco χῆρος, hoc est, *viduatus*, *orbus* derivant.

Heredum alii *necessarii*, alii *sui ac necessarii*; alii *extranei*, & *voluntarii* adpellantur. Item alii *testamentarii*, alii *legitimi*, de quibus omnibus vide suis locis.

Sed enim hi tantum *heredum* nomen obtinent, qui jure civili succedunt, *prætorii successores heredes* non adpellantur. *Heredes* enim lex tantum facit vel immediate, vel mediante testamento, veluti Lex XII. Tab. item Cornelia de captivis, aut SC. ut Orphitianum & Tertullianum, vel Principis constitutio, ut in filiorum familias hereditate accidit. Prætor vero *heredes* non facit §. 2. *Inst. de bon. possess. l.* 2. §. *ult. D. und. legit.* Unde quod in *l.* 6. *D. quæ in fraud. cred.* antehac legebatur; *hereditariam vel honorariam* a Pandectis Florentinis recte abest. Et in *l.* 1. *C. si quis ignor. rem min. hereditario & honorario titulo* succedere, diversa sunt. Itaque & fideicommissarii, & bonorum possessores ab *heredibus* fere semper separantur, nec *heredes*, sed *velut heredes*, aut heredibus similes personæ perpetuo dicuntur *l.* 1. *D. de possess. hered. pet. l.* 20. §. 13. *D. de hered. pet. l.* 58. *D. de oblig. & act. l.* 28. *D. de re jud. l.* 9. *in fin. D. de reb. auct. jud. possid. l.* 118. *D. de reg. jur.* & alibi passim.

Heredes aut *instituti* dicuntur, aut *substituti l.* 1. *D. de vulg. & pup. subst.* Illi & *primi heredes*, hi *secundi* adpellantur *l.* 25. *D. qui test. fac. poss. l.* 8. *D. de lib. & post. l.* 56. *D. de fideic. libert.*

Heredes vel *ex asse*, vel *ex parte l.* 10. *D. de hered. pet.* heredes *soli*, vel ex parte *l.* 17. *D. de judic.* Apud Ambros. *lib.* 9. *Ep. ad Clementium Heredes sine re*, & *cum re* opponuntur. Illi sunt, qui in re certa sunt instituti.

Heres heredis l. 10. *D. de alim. & cib. leg. l.* 2. *D. de liberat. leg. l.* 1. *D. quod legat.* Heredis enim

enim adpellatio per multas ſucceſſiones accipitur, nec tantum ad proximum heredem, ſed & ad ulteriores refertur, ita ut *heredis heres*, & deinceps illa adpellatione contineantur *l.*65. *l.*170. *D. de verb. ſignif. l.*2. *D. de liberat. legat.* exceptis paucis ſpeciebus, in quibus *heredis* adpellatio proximum tantum continet, ut in ſubſtitutione impuberi his verbis facta: *Quiſquis mihi heres erit*, & in Lege Ælia Sentia, & in Edicti prætorii his verbis: *Tum quem ei heredem eſſe oportet l.*70. *l.* 127. *D. de verb. ſignif. l.* 1. *D. und. legit.* Quin immo & ita in ſecundis tabulis facta ſubſtitutione: *Quiſquis mihi heres erit, idem filio meo heres eſto*, ſcriptos tantum heredes, & qui ex teſtamento heredes exiſterent, contineri placuit. Et ideo non tantum heredis heredem, ſed & patrem, qui per filium, dominum, qui per ſervum, heres exſtiterit, ab hac ſubſtitutione repelli, quia hi omnes non ex judicio veniunt *l.* 3. *l.* 8. *D. de vulg. & pupill. ſubſt. l.* 27. §. 2. *l.* 55. §. 2. *ad SC. Trebell.* Ceterum qui ſemel heres exſtiterit, etiamſi vivo pupillo heres eſſe delierit, hereditate forte vel ex cauſſa inofficioſi teſtamenti, vel ut indigno ablata, ad hereditatem nihilominus admittetur *l.* 31. *l.* 43. §. *ult. D. de vulg. & pup. ſubſt.* Eſt & alius caſus, in quo *heredis* adpellatio proximum tantum complectitur, qui traditur in *l.* 14. *C. de uſufr.* Alioquin, qui per ſucceſſionem, quamvis longiſſimam defuncto heredes conſtiterant, non minus heredes intelliguntur, non minus principaliter heredes exiſtunt *l.* 594. *D. de reg. jur.*

Aliquando *heres* collective heredes omnes, quotquot ſunt, complectitur. Sane his verbis ſtipulationis: *Te heredemve suum ſi* plures ſint heredes, continentur *l.* 558. *D. de verb. ſignif.* Plane ſi quis ita dixerit: *Heres meus damnas eſto dare aureos quinque*, non quilibet heres, ſed omnes videbuntur damnari, ut una quinque dent. Ad omnes utique heredes, etiamſi plures gradus teſtamento facti ſint, ea verba pertinebant *l.* 44. *D. de legat.* 1. *l.* 98. *D. de legat.* 3. Itaque & quia ita dixit, *Quantum heres meus habebit, tantum dato*, pro eo eſt, ac ſi dixiſſet: Quantum omnes heredes mei habebunt *l.* 43. *D. de legat.* 3. Et ita intelligendæ loquutiones: *Heredi* & in heredem competunt actiones *l.* 40. *D. ad SC. Trebell.* Adverſus *heredem*, vel *heredi* competat obligatio *l.* 5. §. 3. *D. de evict.*

Quamquam autem *heredis* verbo juris tantum ſucceſſor demonſtratur, quod tamen alicui ita datum fuerit, ut ad *heredes* pertineat, etiam ad legatarium, voluntatis potius quam verborum ratione transferri poterit *l.* 219. *D. de verb. ſignif.* In re legata acceſſione temporis, quo teſtator poſſedit, legatarius quodammodo heres eſt *l.* 14. §. *ult. D. de uſurp.*

Sunt ergo & qui heredum vice *l.* 2. *D. de bon. poſſeſ.* vel loco heredum habentur *l.* 13. *D. de bon. poſſeſ. contr. tab.* Heredum autem loco, vel vice habentur non ſolum bonorum poſſeſſores, ad quos leges hactenus laudatæ pertinent, ſed & adrogatores, ad quos per univerſitatem bona tranſeunt, & pater, filii inteſtati caſtrenſia bona, veluti peculii jure, occupans, item fiſcus ex delicto vel bona vacantia capiens, item pater, dominuſve, quibus hereditatis emolumentum, & commodum adquiritur *l.* 2. §. 19. *D. pro emt. l.* 6. *D. de in integr. reſt. l.* 1. §. 4. *D. quand. de pecul. act. annal. l.*40. *D. ad*

SC. Trebell. l. 14. *D. de diversf. & temp. praescr.* Erat olim honorarius successor, & loco heredis bonorum emtor, qui a creditoribus bona debitoris distrahentibus emerat, ut Theophil. *tit. Inst. de success. bon.* exponit. Atque hi omnes non directas, sed utiles actiones exercebant. Eademque ratione & qui post abstentionem, repudiationemve a Praetore in integrum restituebantur, ut adirent, heredes non fiebant, sed utiles tantum actiones habebant *l.* 7. §. 10. *D. de minor. l.* 21. §. *ult. D. quod met. causs.*

Aliquando *heredis* adpellatione omnes significari successores credendum est, etsi verbis non sint expressi *l.* 170. *D. de verb. signif.* Plerumque tamen junguntur *heredes*, ceterique successores *l.* 6. *l.* 14. §. *ult. l.* 31. §. *ult. D. de religios. l.* 1. §. 19. *D. depos. l. ult.* §. *ult. D. de condict. furt.* & passim. Quales sunt bonorum possessores, & hi, quibus ex Trebelliano SC. restituitur hereditas, ceterique praetorii successores, ut adparet ex *l.* 2. §. 19. *D. pro emt. l.* 13. §. 5. & *l.* 15. *D. quod vi aut cl.* Eodem modo junguntur *heres*, & qui successorum loco habentur *l.* 14. *D. de diverf. temp. praescr.* Heres & qualiscumque successor *l.* 1. §. 43. *D. de aqu. quotid. & aestiv. l.* 21. §. 2. *D. de pecul.* Unde Ulpianus in *l.* 24. §. 1. *D. de damn. infect.* Adjicitur, ait, in hac stipulatione & *heredum* nomen, vel successorum. Successores autem non solum qui in universa bona succedunt, sed & hi, qui in rei tantum dominium successerint, his verbis continentur. Item in *heredem*, & ceteras personas *l.* 17. §. 1. *D. de damn. infect.* heredes vel ceteri *l.* 27. §. 1. *D. de recept. arb.* heredi similes personae *l.* 3. §. 5. *D. si mens. fals. mod.* heres & similes personae *l.* 1. §. 23. *D. de tut. & rat. distr.*

Pro *herede* gerere quemadmodum Paullus 4. *Sent.* 8. §. 25. scribit, est, destinatione futuri dominii aliquid ex rebus hereditariis usurpare. Et ideo pro herede gerere videtur, qui fundorum hereditariorum culturas, rationesque disponit, qui servis hereditariis, jumentis, aliisve rebus pro domino utitur. Ulpianus quoque 22. *fragm.* 26. Pro herede, inquit, gerit, qui rebus hereditariis, tamquam dominus utitur, veluti qui auctionem rerum hereditarium facit, aut servis hereditariis cibaria dat. Idem *lib.* 61. *ad Edictum* pro herede gerere eum, scribit, qui aliquid facit, quasi heres, nec hoc tam facti esse, quam animi. Nec enim aliquid hereditarium attingere satis est, sed hoc amplius eo animo esse debet, qui attingit, ut heres esse velit *l.* 20. *D. de hered. inst.* Itaque gerit pro herede, qui animo successionem adgnoscit, licet nihil hereditarium attingat, veluti qui re non hereditaria tamquam hereditaria utitur *l.* 12. *l.* 21. *l.* 86. *in fin. l.* 88. *D. de adquir. hered.* ac denique qui pro domino aliquid facit, quod citra jus, & nomen heredis facere non possit. Quod si sepulcri violati egerit, vel operas a liberto paterno petierit filius, nihilo magis pro herede gerere intelligitur, quia illa etiam in non heredem cadunt *l.* 20. §. 4. & §. *ult. D. eod. tit. l. pen. D. de sepulcr. viol* Ita pro *herede gerit*ionem in *l.* 14. §. 8. *D. de religios.* & *pro herede* gestionem *l.* 19. *C. de jur. delib.* Ceterum haec loquendi figura pro herede gerere non pertinet, nisi ad eos, qui voluntate sua heredes fiunt. Nam sui & necessarii heredes potius se *immiscere*, quam pro *here-*

do

de gerere dicuntur. Jam enim ſunt conſtituti in univerſitate illa dominii paterni; hinc non adeunt, ſicut extranei, qui demum in univerſitetem facto quodam interveniente, perveniunt. Vide plura ſub *gerere*.

Pro *herede* poſſidere. Vid. infra ſub *poſſidere*. *Heres legitimus*. Vid. art. *legitimus*.

HERI pro tempore adhuc recente, ut in *l.7. §2. D. de injur.* Heri ſervum ſuum, hodie liberum. Add. *Novell.* 137. *c.* 1. & ibi Dionyſ. Gothofr. *in not.* ubi multa loca gemina adtulit.

HERMAPHRODITUS utriuſque ſexus homo *l.* 10. *D. de ſtat. hom. l.* 15. *D. de teſtib. l.6. in fin. D. de lib. & poſtum.*

HERMOGENIANI ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducentes, Deo non nato eam comparavit, matremque elementorum, & Deam aſſeruit, quos Apoſtolus improbat elementis ſervientes *c.* 39. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Hermogeniani equi, qui & Hermogenis equi edpellantur in *l.1. C. Th. de equ. curul.* De his vide ſupra ſub art. *equi*.

HERMOGENIANUS Juriſconſultus, quem Imperatoris Antonini Caracallæ temporibus floruiſſe ex *l.14.§.4. D. ad SC. Trebell.* colligit Briſſonius, aſt non tuto, ceu videtur Heineccio, ſiquidem ibi Severum & Antoninum Impp. eſſe intelligendos, ex eo loco non intelligitur, & jam a Cujac. *lib.* 2. *obſ. c.27.* obſervatum eſt verba ea, *& ita invenio ab Imperatore noſtro, & Divo patre ejus reſcriptum*, non eſſe Hermogeniani, ſed Ulpiani. Immo ſub Conſtantino M. ejuſque filiis floruiſſe hunc Hermogenianum, vel inde patet, quod *l.* 17. *D. de minor.* meminit præfectorum prætorio, a quibus adpellare non liceat, quod privilegium his præfectis demum anno Chriſti 331. detum eſt a Conſtantino M. *l.* 16. *C. Theod. de adpell.* Scripſerat eutem *libros* 6. Epitomarum, In quibus ordinem Edicti perpetui ſequutum ſe ipſemet profitetur *l.* 2. *D. de ſtat. hom.* Non autem certum eſt, illum ſcripſiſſe libros *fideicommiſſorum*. Inſcriptionem enim *l.* 44. *D. ad SC. Trebell.* mendoſam eſſe, & prima duntaxat verba ex Hermogeniani epitomis, ſequentia ex Ulpiani *libris fideicommiſſorum* eſſe jam obſervevit Cujac. loco paullo ente laudato.

Hermogenianus codex, cujus adhuc fragmenta, a Schultingio *Juriſpr. antejuſt. p.* 709. denuo edita, ſuperſunt, a quo conditus ſit, certatur inter viros doctos, & edhuc ſub judice lis eſt. Hujus euctor ſane potuit eſſe Hermogenianus, ille de quo modo eſt dictum. Quod tamen certo non adfirmetur. Floruerunt enim per ea tempora plutes Hermogenes, & Hermogeniani, quorum poſteri ſunt *Hermogenes Ponticus Præf. præt. orient. an.* 358. defunctus. Ammian. Marcell. *lib.* 19 *c.* 12. & *lib.*21. *c.* 7. Q. Clodius Hermogenianus Olybrius *Præf. præt. & urb.* anno 364. Coſ. anno 379. *l.2. C. de hæret. l.1. C. de ſport. & ſumt. l.4. C. quemadm. teſt. aper.* Grut. *inſcr. p.*353. 2. Reineſ. *Claſſ.* 20. 371. Anicius *Hermogenianus* Olybrius Coſ. anno 395. *l.24. & 25. C. de navicul. l.41. C. de tranſact.* Gruter. *Inſcr. p.* 352. 5. 6. *p.* 353. 1. *p.*440. 2. 3. Clodius *Hermog.* Cæſerius Coſ. enno 397. & *Præf. præt. l. 2. C. de alluv.* C. Clodius Hermog. Olybrius, Grut. *Inſcr. p.*392. 5. Conſularis Tuſciæ & Valeriæ *l.* 72. *C. Theod. de decur.* Horum, eorumque majorum quum nullus fere ſit, qui telem codicem facere non potuerit, quam difficile ſit

ſit hic divinare, & quam pæne impoſſibile ſit, verum Codicis hujus auctorem eruere, nemo non intelligit. Vid. Hein. *Hiſt. Jur. Rom. lib.* 1. §. 370. *& ſeq.*

HERO, *nis*. Heronibus clauſum frumentum *l.* 31. *D. locat.* Alii legere maluerunt *peronibus*, alii *centonibus*. Codices MSC. fere præferunt *eronibus*, quod & Cujac. 7. *obſ.* 39. probavit Vid. ſupra art. *Æro*.

HERUS, dominus *l.* 11. §. 6. *D. ad Leg. Aquil.*

HESYCHASTA, *απο τȣ ησυχαζειν*, *a quieſcendo* dictus, idem ac monachus, quietum vitæ genus eligens, ut cælesti contemplationi vacet. Nil. *lib.* 4. *epiſt.* 17. Sic *in Novell.* 5. *c.* 3. Niſi tamen quidam eorum in contemplatione, & perfectione degentes vitam remotam habeant in hoſpitio, quos vocare anachoretas, & heſychaſtas conſueverunt, tamquam a communione ad meliora exceptos. *Hein.*

HIEMS, Ulpiano teſte, ab æquinoctio autumnali incipit, & æquinoctio vernali finitur; atque ita æſtas, & hiems ſenis menſibus dividitur *l.* 1. §. 32. *D. de aqu. quotid. & æſtiv.*

HIERACHITÆ ab Hierarcha auctore exorti, Monachos tantum recipiunt, conjugia reſpuunt, regna cœlorum parvulos habere non credunt *c.* 39. §. 32. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

HIERAPOLIS, ubi aquæ calidæ ſunt, agris tamen irrigantis neceſſariæ. Conſtat enim, apud Hierapolitanos in Aſia agrum calida aqua rigari *l.* 1. §. 13. *D. de aqu. quotid. & æſtiv.* Vitruvius quoque *lib.* 8. *c.* 3. Hierapoli aquæ calidæ multitudinem effervere tradit. Vid. & Strab. *lib.* 13. *p.* 933. Pariter Stephanus *de urb. p.* 411. Hierapolim urbem Phrygiam inter, & Lydiam memorat aquis calidis abundantem, a multitudine templorum ſic adpellatam. De hac utique Hierapoli ſenſit Plinius *lib.* 2. *c.* 39. quum ait: *Hierapolin in Aſia*. Sunt enim plures hujus nominis urbes, ut Stephanus ibidem notat, veluti in Creta, teſte Plin. *lib.* 4. *c.* 12. & in Cœleſyria, ut idem Plin. *lib.* 5. *c.* 23. quam ipſemet Hierapoli Syriæ adpellet. Eaque eſt Hieropolitana urbs *l.* 2. *Cod. Th. de venat. fer.* *Hierapolis* etiam, Euphrateſiæ metropolis, memoratur ab Evagr. *lib.* 6. *hiſt. eccleſ. c.* 18.

HIEROPHANTI agrorum *l.* 14. *C. Th. de pagan. ſacrif.* ubi eorum privilegia penitus abolentur. Ιεροφαντης vero, teſte Heſychio, eſt *μυςαγωγος ιερευς, ο τα μυςηρια δεικνυων*, *ſacerdos myſtagogus, qui ſacra demonſtrat.* Quid vero hi ad agros. Rectius ſane cum Reineſio *Inſcr. p.* 180. legeris *horophanta*, id eſt, qui cognoſcunt de terminis fundorum, agrorumque confinia diſcutiunt. At quæ ratio potuit eſſe, cur illa profeſſio damnata ſit, quæ non utilis tantum, ſed & neceſſaria ſemper habita eſt in civitatibus? Rationem hanc ſuppeditat Heineccius: Ad agros quam maxime faciebat *Horophantarum* diſciplina. Damnant vero eam Imperatores Chriſtiani, quia plerumque cum ſacerdotio ethnico, & exſecrabili ſuperſtitione erat conjuncta, & talis, qualis olim apud Romanos *Fratrum arvalium*, de quibus ſupra. Non autem hoc ipſo damnarunt diſciplinam illam, quæ ad regundos agrorum fines eſt comparata, & quæ cum ſacris Termini Dei nihil omnino commune habat.

HIEROPHYLAX, æditus *l.* 20. §. *ult. D. de ann. legat.*

HILARIUS, Arelatenſis Epiſcopus, cujus fit mentio in *Novell.*

nell. Theodos. & Valentiniani de Episc. ordin.

HIPPO. Hipponem delata navis *l. 6. D. de Leg. Rhod.* quo loco Julianus, ut ex sequentibus verbis intelligitur, de Hippone, quæ in Bruttiis fuit, non longe a portu Herculis, sensisse videtur, quod oppidum sua ætate *Vibonem Valentiam* adpellatum, Plin. *lib. 3. c. 5.* tradit. Stephanus *de urbibus p.*413. Pomponius Mela *lib. 2. c. 4.* Fuit & *Hyppo* Hyspaniæ Bæticæ oppidum, ut apud Plin. *lib. 3. c. 1.* Item *Hyppo Regius* in Africa, Diarrythum a Græcis dictum, propter aquarum irrigua, ut idem Plin. *lib. 5. c. 4.* & Mela *lib. 1. c. 7.* auctores sunt. Strabo autem *lib. 17. p.* 1189. duos fuisse in Africa Hippones Regios, scribit, alterum Uticæ proximum, alterum remotiorem, & Trito propinquiorem, ambas Regias. De Diarryttho tamen Uticæ propinquiori dubitare licet, an Regius dictus sit, quum numquam sub Regibus fuerit: Cellar. *Geogr. Antiq. lib. 4. c. 5. p.* 171. Hippone autem Regio, non Diarryttho Episcopum sedisse D. Augustinum ostendit Wesseling. *ad Antonin. itinerar. p.* 20. Hein.

HIPPOCENTAURUS adducitur pro exemplo rei, quæ in rerum natura non est, nec esse potest §. 1. *Inst. de inutil. stip. l. 97. D. de verb. obl.* quod a stoicis mutuatos esse jurisconsultos, notat Cujac. *l. 26. obs. c.* 40. Vid. Cic. *lib. 1. Tuscul. c.* 33. & *de natur. Deor. lib. 7. c.* 3. At Plin. *lib. 7. c.* 3. Claudius Cæsar scribit, Hyppocentaurum in Thessalia natum, eodem die interiisse: & nos principatu ejus adlatum illi ex Aegypto in melle vidimus. Hieronymus *in vita Pauli* refert, Antonio ad Paullum illum, eremitæ ad eremitam eunti, obvium fuisse *hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hyppocentauri nomen indiderit.* Sed ipse dubitat Hieronymus, utrum diabolus ad incutiendum Antonio terrorem, hoc schemate prodierit, an eremus inter reliqua monstrosa animalia & hanc bestiam ferat.

HIPPOCOMUS *l. 37. & l. 50. C. Th. de curs. publ.* qui equos cursui publico destinatos, & deservientes curat. Ex utraque constitutione hippocomos sagatos, seu in sagis fuisse adparet.

HIPPOCRATIS mentio est in *l. 12. D. de stat. hom. l. 3. §. ult. D. de suis & legit. her.* Genitus est in insula Coo imprimis clara, & valida, & Aesculapio dicata, ait Plin. *lib. 29. c. 1.* Idem *lib. 7. c. 51.* Hippocratem principem medicinæ vocat. Ejus enim laudes, & elogia vide apud eumd. Plin. *lib. 7. c. 37.* Quinctilian. *lib. 3. c. 6.* Macrob. *lib. 8. in somn. Scip.* Strabon. *lib. 4. pag.* 671. & Suidam.

HIRCOSUS in *l. 12. §. ult. D. de ædil. edict.* est is, cui os olet. Et eo sensu vocabulo usus est Censorinus *de die natal. c.* 14. Vid. Bynkersh. *lib. 3. obs. c.* 23. Hein. Alias cui *valle sub alarum trux habitat, caper*, ut Catullus ait, *Epigr.* 70. *in Rufum. Hircum* autem a latinis *hircinum* alarum fœtorem vocari; non est ignotum: cujusmodi vitium corporis Plinius *lib. 22. c. 22. & lib. 24. c. 19. alarum graveolentiam*; & *lib. 31. c. 10. lib. 34. c. 15. alarum virus*, denique *lib. 21. c. 20. alarum vitia* vocat.

HIRENARCHA. Vid. *Irenarcha.*

HIRENE Ancillæ nomen in *l. 43. D. de man. test.* Potius *Irene* scribi debuit.

HISGINUS color, vid. infra *isginus.*

His-

Histo pro textore, ἱστὸς enim est tela. Cujac. ad *l.* 203. *D. de verb. signif.*

Histrio est, qui in scena fabulas agit, artem ludicram facit. Festus, *Histriones* dicti, quod primum ex Histria venerint. Livius quoque *lib.* 7. c.2. quosdam existimasse, refert, nomen Histrionibus inditum, quia Hister Tusco verbo ludio vocaretur. Histriones autem claros *Roscium*, & *Æsopum* Cicero *de orat.* 1. *c.* 61. prædicat, & M. *Ofilium Hilarum*, comoediarum histrionem, Plin. *lib.* 7. *c.* 53. At in libris nostris histriones non alii habentur, quam servi, ut patet ex *l.* 15. §. 1. *D. de usufr. l.* 12. *D. quib. mod. usufr. l.* 73. §. 1. *D. de legat.* 3. Atque adeo hujus voluptatis etiam impuberes artifices fuisse, indicant Venuleius, & Ulpianus, ille in *l. ult.* §. *ult. D. de liberal. causs.* in qua posse & impuberem operas dare, ait, si sit histrio hic in *l.* 7. §. 5. *D. de oper. libert.* in qua impuberis quoque esse ministerium tradit, si forte sit histrio. Hinc

Histrionicæ operæ *l.* 73. §. 1. *D. de legat.* 3.

Hodie. Decem hodie dari spondes? dixi posse vel eo die pecuniam peti. Diem enim non differendæ actionis insertum videri, sed quo præsens ostendatur esse responsum *l.* 118. §. 1. *D. de verb. obl.*

Hoc porro vocabulo plerumque novum jus, quod a vetere usu recessit, aut, quod usu moribusque contra antiqui juris formam receptum invaluit, significatur, atque ita *hodie*, *est eo jure*, *quo utimur*, seu moribus, quibus vivimus, ut in *l.* 32. *D. de Leg. Cornel. de fals.* & passim. *Hodie* constat *l.* 13. §. 8. *D. de damn. infect.*

Holoberæ vestes. Vid. *Holovera* vestimenta.

Holographa scriptura, & *holographa* manu condita testamenta *Novell. Theod. & Valentiniani de testam.* Isidor. *lib.* 5. *orig. c.* 24. Holographum testamentum manu auctoris totum conscriptum, atque subscriptum. Unde & nomen accepit.

Holovera vestimenta *l.* 4. *C. de vestib. holob. Holoberæ* vestes potuere sane totæ sericæ esse, ex græco ὅλος *totus*, & *βομβυ*... *βυρος* sericus. At *holovera* vestes non *holosericas*, quæ fere promiscui usus erant, sed purpura tinctas, jam demonstrarunt Claud. Salmas. *ad script. Hist. Aug. p.* 341. *seq.* & Octav. Ferrar. *de re vestiar. part.* 1. *lib.* 2. *c.* 10. *p.* 158. Ceterum Claud. Salmas. eam vocem conflatam existimat ex græco ὅλος, & latino *verus*, quod *tota vera* esset ac purpurea. (nam purpuream veteres ἀληθινὸν dixisse.) At Ferrarius *Holoverum* natum putat ex Græco ὁλοπόρφυρον, unde, abjecta syllaba πορ, natum ὁλόφυρον, ac denique *Holoverum*. Hein.

Holus pro olus *l.* 12. §. 1. *D. de usu & habit.* juncto §. 1. *Inst. eod. tit.*

Homeritarum gens *l.* 2. *C. Theod. de legat. & decret. legat.* Stephanus *de urbibus p.* 614. gentem ait esse Aethiopicam, & ita Marcianum *Periplo* 1. scribere. Atqui Marcianus Heracleauta *lib.* 1. *p.* 44. *edit. Dav. Hoeschel.* non dixit eam gentem esse Aethiopicam, sed Arabicam, quam oram maritimam ab Arabico sinu ad Persicum, in Arabia felice, tenere, scribit, quod & ex Ptolem. *lib.* 6. *c.* 7. Plinio *lib.* 6. *c.* 28. Philostorgio *lib.* 3. *Hist. eccles. c.* 4. aliisque satis constat Vid. Cellar. *Geogr. Antiqu. lib.* 3. *c.* 14. *Hein.*

H o-

Homerus. *Homeri* testimonio jurisconsulti utuntur *l.* 1. *D. de contr. emt. l.* 65. §. 4. *D. de legat.* 3. *l.* 1. *D. de mort. cauf. don. l.* 4. §. 6. *D. de grad. & adfin. l.* 16. §. *ult. D. de pœn. l.* 9. §. 1. *D. de fuppellect. leg.* §. 1. *Inft. de donat. &* §. 1. *Inft. de Leg. Aquil.*

Homicida quis fit, vid. *in Collat. Leg. Mof. & Rom. tit.* 1. §. 2. 3. & 4. Qui hominem non occidit, fed vulneravit, ut occideret, pro homicida damnandus *l.* 1. §. 3. *D. ad Leg. Cornel. de ficar.* Si quis percufforem ad fe venientem cum gladio repulerit, non ut homicida tenetur *l.* 3. *C. ad Leg. Corn. de ficar.* Clarius tamen dixeris *Homicidium* effe cædem hominis contra jus factam. Aliud vero effe *dolofum*, aliud *culpafum*. Illud fit cum intentione necandi, vel faltim nocendi corpori.

Hominis adpellatione tam mafculus, quam femina continetur *l.* 152. *D. de verb. fignif. Homo* non recte dicitur partus nondum editus *l.* 9. *D. ad Leg. Aquil. Homo* novus. vid. *Novus.*

Homo pro fervo *l.* 135. *l.* 203. *D. de verb. fignif.* & paffim.

Homo pro tirone *l.* 7. *v. contra hæc funt C. Theod. de tiron.*

Homo pro colono *l.* 3. *C. Th. de luftr. collat. l. un. C. Th. quod juff.* At Tribonianus in *l. ult. C. quod juff.* verba *d. l. un. homines commendantur*, mutavit, fubftituitque *commendant*, adeoque non fervos, fed ipfos dominos *hominum* adpellatione intellexit. Vid. Jac. Gothofr. *not. ad d. l. un.*

Homines domus Auguftæ *tit. C. Th. de conduct. & homin. dom. Aug.*

Homologare dicebatur, qui fpondebat ftare arbitrorum definitioni *l.* 4. *C. de recept. arbitr.*

Homologoi coloni, quorum bis mentio fit in *l. ult. C. Theod. de patrocin. vicor.* erant coloni adfcriptitii, vicis, fundisque adfcripti, ὁμόλογοι conditionales, dedititii, qui videlicet fe dedentes ex pactione quadam hanc in conditionem venerant, receptique fuerant. Jac. Gothofr. *comment. in d. l.*

Homousion, ὁμοούσιον confubftantiale, confubftantialitas *l.* 4. *C. de fumm. Trinit.* vocabulum, quo fe orthodoxi ab Arianis & aliis difcernebant. Unde *Homoufiani* ab Arianis dicebantur. Fulgent. *adv. Faftid. Arian. c.* 1. Hein.

Honestamenta funt honorum prærogativæ, προνομίαι, προτιμίαι, πρεσβεῖα τῆς τιμῆς *l.* 4. *C. Theod. de Decur.* Idem vocabulum & Seneca Epift. 66. ufurpat. Sed & Symmachus *lib.* 1. *c.* 6. & Apulei. *in Apol. p.* 276.

Honestus locupletam, & in aliqua dignitate pofitum fignificat *l.* 9. *D. de obfeq. par. & patron.* Et hinc opponuntur *honefti egenis*, & humilibus *l.* 38. §. 3. *D. de pœn.* §. 4. *Inft. de publ. judic. l.* 3. §. *pen. D. ad Leg. Cornel. de ficar. l.* 52. §. 21. *D. de furt.* Arnob. *lib.* 7. *p.* 130. Si ex duobus, facientibus res facras, *honeftus* unus, & locuples, alter angufto lare. Et ita accipe *honeftam* feminam *l.* 37. §. 6. *D. de legat.* 3. *l.* 1. *D. de infp. ventr.* liberto & filio femper honefta perfona patris, & patroni videri debet *l.* 9. *D. de obfeq. par.*

Honeftum, quod non modo licet, fed & virtuti, & bonis moribus non adverfatur, fed hoc amplius, quod decorum, conveniens, honorique congruum eft *l.* 42. *D. de rit. nupt. l.* 197. *D. de reg. jur.* Nec enim omne, quod licet, honeftum eft *l.* 144. *D. eod. tit.* Honeftum porro quomodo

do a bono differat, vid. apud Senec. *Epist.* 112.

HONOR & *honos* pro dignitate, & speciatim magistratu *l. ult. C. de Judæis*, & *l. 7. C. de Episc. & cler.* De *honoris* vero & *muneris* differentia vid. *l. 6. §. ult. l. 10. l. 11. D. de mun. & hon. Honoris* caussa facta donatio, si uxor viro laticlavii petendi gratia donet, vel ut equestris ordinis fiat *l. 42. D. de don. int. vir. & ux. Honores* majores & minores *l. 11. D. de mun. & hon.* Honor imaginis, aut statuæ *l. 13. §. 4. D. de injur.*

Honor pro prærogativa, qua quis a vilibus personis separatur. Sic *honor* liberti auctus est, non conditio mutata, si ab Imperatore annulos acceperit *l. 33. §. 1. D. de cond. & demonstr.*

Honor pro reverentia, ut in *l. 10. §. 11. D. de in jus voc.* ubi nullus *honos* dicitur deberi liberis patroni, qui capitis accusaverunt libertum paternum, vel in servitutem petierunt.

Honor, decus. Ita In honorem nuptiarum species extra dotem a matre genero traditæ: Paull. 5. *sent.* 11. §. 1. In honorem matrimonii turpis actio adversus uxorem negatur *l. 2. D. rer. amot.*

Honorem habere dicitur testator his, quos vel hereditate, vel legato prosequitur. Hinc Honore proprio omisso, id est repudiata hereditate, testamento relicta *l. 26. D. si quis omiss. causs. test.* Plenior autem erat *honor* heredum, quam legatariorum & inter illos ejus, qui primo nominatus fuerat, quam reliquorum. Quinctilian. *Declam.* 333. Institutus es primo loco heres, non facio tibi istius honoris controversiam. Adde *ejusd. Declam.* 388. & Cic. *pro Quinct. c. 4.* & *pro Cæcin. c. 4.* & , qui rem ex instituto exposuit, Guil. *Fornet. 1. select.* 19.

Honor pro honorario *l. 6. pr. D. mandat.* & apud Virgil. *lib. 5. Aen. v. 249. Ipsis præcipue ductoribus addit honorem*, quemadmodum Græcis τιμὴ idem aliquando significat. Hieronym. *ad Geront. Honor*, inquit, vel pro eleemosyna, vel pro munere accipitur. Eodem sensu *honor* accipitur *l. 1. §. 5. D. de extraord. cognit.* & apud Tibull. *lib. 3. eleg. 1.* ibi: Dicite Pierides, quonam donetur honore, seu mea, seu fallor, cara Neæra tamen. Add. Menag. *Amœn. jur. c. 39. p. 289.* HEIN.

HONORARI est præmio adfici aliquo. Nisi in arena passi sunt honorari *l. 1. §. 6. D. de postul.* licet Accurs. male hic legat *onerari.*

HONORARIUS, *a, um, Honoraria* dignitas *Nov. de judæis* & *l. 138. C. Th. de decur.* prærogativa *Nov. Theod. de metat.* qualis est eorum qui dicuntur *Honorarii*, de quibus mox.

Honoraria actio *l. 22. §. ult. D. de liberal. causs.* & passim, id est, prætoria. Et ita opponuntur *honoraria* actio & *civilis l. 28. pr. D. de legat. 1.* & *legitima l. 32. pr. D. ad Leg. falc.* obligatio *l. 5. D. de pign.*

Honorarii in *l. 14. C. Th. de navicul. l. 1. C. Theod. qui a præbit. tiron. Nov. Th. & Valent. de metat.* dicuntur, qui sine administratione *honorarii* declarati sunt codicillis, ut loquitur *l. ult. C. ubi Senator.* vel qui sine administratione adumbratarum dignitatum *codicillos honorarios* meruerunt, ut aiunt Impp. *l. 42. C. Th. de decurion.* quos hoc verborum ambitu designant, quod sint extra palatium constituti, officiorum publicorum, atque militiæ munerum expertes; quo habent secretæ quietis umbracula, quibus honorum species suf-

ſuffragio magis parta, quam merito *l. 5. l. 6. C. Theod. de honor. codicill.* Eoſdem Imperatores digito demonſtrant in *l. 74. C. Theod. de decurion.* quum aiunt: Inanes vero umbras, & caſſas imagines dignitatum codicillis *honorariis* ſectantes nihil adjuvari præcipimus. *Honorarios* etiam intelligit Theodoſius, quum ait: Qui honorariæ prærogativæ inſignibus potiuntur *Novell. Theodoſ. de merat.* Adde *Novell. Juſtiniani* 70. *præf.* cujus hac de re verba ſic latine vertuntur: Novimus enim, quia antiquitus erat quædam præfecturæ figura, quam *honorariam* vocabant codicillis ab imperio ſuper ea collatis. Hanc autem ita nominabant, quod nihil aliud, niſi purum honorem iis, quibus præbebatur, conferret. Imaginarius ergo erat hic honorum titulus, & ſine munere. Eoque modo Auſonius *Eidyll. 30.* *Muneris exſortem, nomine participem* fuiſſe, ſcribit. Huc pertinent *Honorarii codicilli*, qui abſque adminiſtratione, & cingulo nudi honoris gratia, ſeu decoris cauſſa ab Impp. concedebantur *l. ult. C. ubi Senat. vel clariſſ. l. 41. C. Theod. de decur. l. 1. C. Th. de oblat. equor. tit. ejuſd. cod. de honor. codic.* Ac proinde qui hujuſmodi codicillis decorabantur, nulla vera & ſolida, ſed imaginaria tantum, & adumbrata dignitate potiebantur.

Honorarium, quod pro mercede datur. Honoraria ſumma cauta nomine palmarii *l. 1. §. 12. D. de extraord. cogn.*

Honorarium judicium l. 33. pr. D. de nox. act.

Honorarium jus, id eſt, prætorium *l. 63. §. 3. D. ad SC. Trebell.* Hoc autem jus ad honorem prætorum ita nominatum eſſe, ſcribit Papinianus *l. 7. D. de juſt. & jur.* Juſtinianus vero in *§. 7. Inſt. de jur. nat. gent.* Prætorum quoque ait, edicta non modicam obtinent juris auctoritatem. Hoc etiam jus honorarium ſolemus adpellare, quod, qui honorem gerunt, id eſt, magiſtratus, auctoritatem huic juri dederunt. Ac plane *honoratus* dicitur Prætor ab Ovid. *lib. 1. Faſt. v. 5.* *Honorarium* ergo jus *civili* opponitur *l. 65. §. 3. D. ad SC. Trebell.* Sed & quæ ex quocumque magiſtratus edicto promanarunt, *jura honoraria* dicta ſunt, uti Modeſtinus *l. 52. §. 6. D. de oblig. & act.* ipſeque Juſtinianus *d. §. 7. Inſt. de Juſtitia & jur.* obſervarunt, pluribuſque argumentis firmarunt Cujac. in *Notis prioribus* ad *d. § 7.* & Jac. Rævard. *de auctorit. prudent. c. 10. p. 1008.* Et reliquos Magiſtratus etiam prætores *honoratos* dictos eſſe, paullo poſt, ed art. *honoratus* adparebit.

Honorarius arbiter apud Cic. *lib. 5. Tuſc. c. 41.* datus a prætore, vel alio magiſtratu.

Honorarius bonorum poſſeſſor *l. 6. D. ad SC. Trebell. l. 10. D. ad SC. Vellei. l. 1. §. 8. D. ut legat. ſeu fideic. ſerv. cauſſ. cav. l. 9. §. 6. D. de interrog. in jur. fac. l. 24. D. famil. erciſc.* ſeu ſucceſſor *l. 13. §. 10. D. de accept.* id eſt, qui bonorum poſſeſſionem a prætore impetravit, qui etiam ſucceſſor prætorius adpellatur.

Honorarius curator, qui a Prætore conſtituitur Ulp. *fragm. tit. 12. §. 1.*

Honorarius tutor vero in *l. 60. §. 2. D. de rit. nupt.* eſt, qui honoris cauſſa tutor datus, ut *d. §. 2.* explicatur.

HONORATI *l. 1. Cod. de offic. civ. jud. l. 18. C. de Epiſc. & cler.* & paſſim. Quo nomine generaliter omnes, quacumque dignitate, ſive civili, ſive militari

ri præditi, & omnes omnino, aliquam administrationem habentes, comprehenduntur. Unde omnes *honorati civilium, & militarium* dignitatum *l. unic. C. de honor. vehic.*

Falluntur igitur, qui prætorem vel solum κατ' ἐξοχὴν *honoratum* dictum ex Ovid. *Fast. lib.* 1. *v.* 51. colligunt. Idem enim elogium & consulibus, reliquisque magistratibus tribuitur a Livio *lib.* 25. *c.* 3. Sallust. *Catilin. c.*34. Horat. *lib.* 1. *Epist. v.* 206. Propert. *lib.* 4. *eleg.* 2. *v.* 102. Vellei. Paterc. *lib.* 2. *c.* 54. & 88. ipsoque Ovidio *ex Ponto lib.* 4. *el.* 5. *v.* 2. & in *Carm. ad Liviam v.* 329. Qui functi erant magistratibus, *honore usi* vocabantur: Flor. *lib.*1. *c.* 13. & apud Gruter. *Inscr. p.*353. 6. *p.* 387. 8. *p.* 392. 1. Quin & sacerdotes *honoratos* dictos esse, legimus. Nam *honoratus Augustalis* & apud Gruter. *p.*357. 3. *Honoratus Flamen Augustal.* apud eumd. *p.* 384. 1. Unde non absurde dixeris, & pontificum edicta, qualia fortassis sunt illa *l.*6. §. 3. *D. de rer. divis. l.* 9. §. 2. *D. eod tit.* & *l.* 44. §.1. *D. de religios.* portionem *juris honorarii* fuisse. Nam ex juris pontificii capitibus innumerabilia nata esse, quibus impleti fuerint Jurisconsultorum libri, testatur Cic. *de Legib. lib.*2. *c.*19. Hein.

Honorati etiam, qui honorarios codicillos consequuti fuerant, dicuntur. Vid. Jac. Gothofr. *Comment. ad l. un. C. Th. de offic. judic. civil.* Joseph. Neri 1. *Analect.*32. & Hadr. Vales. *ad Ammian. Marcellin. lib.* 14. *c.*5.

Honorificentiam præstare *l. pen. C. de offic. div. jud.* deferre *l.* 1. *C. de domest. protect.*

Hopia Indica *l.* 16. §.7. *D. de publican.* Per eam opium intelligit Accursius, quod homines faciat dormire. At Bynkersh. *lib.* 4. *obs. c.* 5. *p.* 353. urbane, ut solet, id ridet. Ipse non dubitat, quin legendum sit *opera Indica.*

Hora *l.* 5. §. 3. *D. de minor. l.* 16. §. *ult. D. de vulg. & pup. substit.* ὥρα, *diei pars* definitur ab Athenæo *lib.* 1. *Deipnosoph.* vel potius in *argumento operis p.*1. de cujus vocis etymo videndus Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.* 21. Diei autem, hoc est, lucis duodecim horas esse, ex Pallad. *lib.*2. *de re rust. c. ult.* patet. Id quod ipsemet luminis veri parens pronunciat apud D. Joan. *Evang. c.* 11. *v.* 9. his verbis: Nonne duodecim diei horæ sunt? Cujus partitionis perpetuo servandæ caussa æstivas horas hibernis longiores fuisse, consequens est, ut Martialis *lib.* 10. *epigr.* 1. indicat, quum ait: *Hora nec æstiva est.* Eorum tamen more Romanorum, qui dies a media nocte incipiebant, & sequentis noctis media parte finiebant, viginti quatuor horas complecti dies dicitur *l.* 8. *D. de feriis* Varro *lib. rerum humanarum*, quem de diebus scripsit: Homines, inquit, qui a media nocte ad proximam mediam noctem in his horis viginti quatuor nati sunt, una die nati dicuntur. Citat Gell. *lib.*3. *c.* 2. quod his verbis concluditur: Diem, quem Romani civilem adpellarunt, a sexta noctis hora oriri. Similiterque Plinius *lib.* 2. *c.* 77. Vulgus omne diem a luce ad tenebras observat. Sacerdotes Romani, & qui diem definiere civilem, item Ægyptii & Hipparchus a media nocte in mediam. Idem Varro *lib.* 8. *de ling. lat.* In mari motus viginti quatuor horis lunaribus quotidie quater se mutant. Sic

Hora secunda diei apud Paull. *lib.* 4. *sent. tit.* 6. §. 2. tertia

l. 5. §. *ult.* D. *de servit.* sexta *l.* 25. §. *ult.* D. *de lib. & post.* *l.* 2. D. *de ann. legat.* & nona apud D. Matth. *Evang.* c. 20. v. 5. Marc. c. 15. v. 33. Luc. c. 23. v. 44. ubi hora est lucis.

Horæ Canonicæ sunt certæ preces fundendo ad Deum, psallendo, divinaque legendo horæ destinatæ ab ecclesia. De his Auctor vitæ S. Alexandri apud Jo. Bollandum in *Act. Sanctor. tom.* 3. *d.* 15. *Jan. p.* 1024. Et primum, ait, in regula sanctæ institutionis normam apostolicam suscepit, statuitque tertiam, sextam, nonam, & simul nocturnam. Clemens Alexandrinus *lib.* 7. *Stromat.* Quod si nonnulli, ait, certas & definitas horas constituunt precationi, ut verbi gratia tertiam, sextam, nonam, at is, qui est cognitione præditus, per totam oret vitam. Tertullianus in *Psych.* c. 10. Porro, ait, cum in eodem commentario Lucæ & tertia hora orationis demonstretur, sub qua Spiritu S. initiati pro ebriis habebantur (Act. II. 15.) & sexta, qua Petrus ascendit in superiora (Act. IX. 9.) & nona, qua templum sunt ingressi (Act. III. 1.) cur non intelligamus salva plana indifferentia, semper & ubique, & omni tempore orandum, tamen tres istas horas, utpote insigniores in rebus humanis, quæ diem distribuunt, quæ negotia distinguunt, quæ publice resonant, ita ut sollemniores fuissent, quod etiam suadet Danielis quoque argumentum ter die orantis. Hæc ille. Inde passim invaluerunt hæc tria tempora stata, quibus Christiani vel communes fundebant preces, vel domi etiam privatæ vacabant devotioni, si fervor persequutionis iis obstabat. Sæculo vero quarto maxime a monachis iis superadditæ sunt horæ duæ nocturnæ, ut solidioris pietatis studio reliquos superarent. Horis hisce, ubique corroboratis, preces statæ recitabantur, & psalmi Davidici cantabantur tam in monasteriis, quam in ecclesiis ab universo populo. Augustinus *Serm.* 55. *de tempor.* universos compellat, aitque: Ad vigilias maturius surgite, ad tertiam, ad sextam, ad nonam ante omnia convenite. Nullus se a sancto opere subtrahat, nisi quem infirmitas, aut publica utilitas, aut forte certa, & grandis necessitas tenuerit occupatum. Auctor *vitæ S. Cæsarii episcopi Arelat. lib.* 1. *n.* 11. apud Mabillon. in *Act. Benedict. sæcul.* 1. *p.* 622. *circa an.* 542. idem confirmat, & adjecit etiam, ait, atque compulit, & laicorum popularitas psalmos, & hymnos pararet, altaque & modulata voce, instar clericorum, alii græce, alii latine prosas, antiphonasque cantarent, ut non haberent spatium, in ecclesia fabulis occupari. Quod vero officium ab omnibus desiderabatur fidelibus, ante omnia sedulo a clericis peragendum fuit, ne hi segniores viderentur laicis, quos exemplo suo ad quævis pietatis exercitia allicere debebant. Non soli clerici in choro cantabant, sed universus populus, nec soli clerici preces fundebant, sed tota ecclesia, prout plenissime ostendit Thomassinus *P. I. de V. & N. eccles. discipl. lib.* 2. *cap.* 73. *seq.* Interim clerici strictius ad hoc officium adstricti erant, ut pœnas ecclesiasticas incurrerent, si desides essent, cum laicis multa impedimenta obvenire possent, quibus districti precibus communibus haud interesse possent, a quibus clerici liberi arant. Liquet hoc ex Constitutione Justiniani in *l.* 42. §. 10. *C. de episc. & cler.* In Capitularibus Caroli M. *lib.* 1. c. 80. hac de re ita cautum est:

Monachi, ut cantum Romanum pleniter, & ordinabiliter per nocturnalē, & gradale officium peragant, secundum quod Beatæ memoriæ genitor noster Pipinus Rex decertavit, ut fieret, quando gallicanum cantum tulit, ob unanimitatem Apostolicæ sedis, & Sanctæ Dei ecclesiæ pacificam concordiam. Conf. Jo. Diaconi in *vita S. Gregor. lib.2. n.9. & 10.* apud Jo. Mabillon. in *Actis Benedict. sec.* t. *p.416.*

Horæ sex antemeridianæ *l. 3. D. de oper. libert.* quæ *primæ* dicuntur, quibus opponuntur *supremæ* in *l.2. §. ult. D. de verb. signif.* in qua Paullus ait: Cujusque diei major pars est horarum septem, primarum diei, non supremarum. Exstat vetustum, nec minus argutum epigramma Græcum, quo primas sex horas diei rebus gerendis aptas, & commodas esse, traditur, eas vero, quæ deinceps sequuntur, dandas esse corpori, cujus, ut ille ait, fulturis animi animus sustinetur. Idque ipsarum litterarum Græcarum, quibus horarum series notatur conjunctione significari. Supremarum enim horarum apices numerales sunt Z. H. Θ. I. qui simul juncti efficiunt ΖΗΘΙ, quo verbo mortales *vivere*, & genio indulgere admonentur. Ἓξ *ὧραι μόχθοις ἱκανώταται, αἱ δὲ μετ' αὐτὰς, Γράμμασι δεικνύμεναι,* ΖΗΘΙ *λέγουσι βροτοῖς.* Quod ita exposuit vetus scholiastes. Hoc dicit. Ad sextam usque diei horam laborandum est. Post eam eundum ad prandium, idque ipsum horologium indicat. Nam post sextam horam notæ, id est Z. pro septima, H pro octava, Θ pro nona, I pro decima, simul collectæ, faciunt ΖΗΘΙ, id est, edere te jubent, ut vivere possis.

Hora noctis sexta *l. 5. D. qui test. fac. poss.* Gell. *lib. 3. c. 3. l.1. D. de manum.* id est, post mediam noctem.

HORDEUM frugis genus, ut docet Paull. *lib. 3. Sent. tit. 6. §. 78. frugumque mollissimum,* quemadmodum Plinius *lib.18. c. 7.* tradit. Hordeo utique veteres jumenta pavisse, ut nunc fit avena, satis constat, ut ex *l. 3. §.8. D. de pen. leg.* Unde hordearium æs, Festo teste, dicebant, quod pro hordeo equiti dabatur. Ex hordeo in quibusdam provinciis zythum conficitur *l.9. D. de trit. vin. ol.*

HOROLOGIUM æreum, quod non est adfixum *l. 12. §. 23. D. de instr. vel instr. leg.* Horologiorum utique duo antiquitus genera fuisse, constat, unum, quod gnomone umbras, in sole faciente horas indicat, alterum, quo horas æque noctium, ac dierum aqua dividebant. Illud *solarium* adpellatur a Plauto *in Bœotia* apud Gell. *lib. 3. c. 3.* & a Plin. *lib.2. c. 76.* Utramque horologiorum speciem describit Cassiodor. *lib.1. var. c. 45.* his verbis: Burgundionum dominus a nobis magnopere postulavit, ut horologium, & quod solis immensi comprehensa illuminatione distinguitur, cum magistris rerum ei transmittere deberemus. Idem Cassiodorus *ibid.* ex intervallo duplex horologium ita distinguit: Primum fit, ubi stilus, diei index, per umbram exiguam horas consuevit ostendere. Radius itaque immobilis & parvus, peragens quod tam miranda magnitudo solis discurrit &c. Secundum fit, ubi præter solis radios hora dignoscitur, noctes in partes dividens, quod ut nihil deberet astris, rationem cœli ad aquarum potius fluenta convertit. Hæc Cassiodorus. Horologiorum vero illorum conficiendorum negotium dat

Theo-

Theodoricus Anicio Boethio Severino, cujus peritiam ibi commendat; quam & ejus mathematici libri testantur. Idemque Theodoricus Rex *c. ult. ejusd. libri* horologium duplex ad Gundebaldum, Burgundionum Regem, mittens, munus suum ornat his verbis: Per harum portitores oblectamenta præsentiæ vestræ horologia cum suis dispositoribus credidimus destinanda. Unum, in quo humana sollertia videtur colligi, quod totius cœli noscitur spatia pervagari. Aliud, ubi solis meatus sine sole cognoscitur; & aquis guttantibus horarum spatia terminantur. Idem Cassiodor. *de divin. lect. c.* 30. Horologium vobis unum, quod solis claritas indicet, præparasse cognoscor. Alterum vero aquatile, quod die noctuque horarum jugiter indicat quantitatem, quia frequenter nonnullis diebus solis claritas abesse cognoscitur, miroque modo in terris aqua peragit, quod solis flammeus vigor desuper modulatus excurrit.

HORREARIUS, horrei conductor dicitur *l.* 5. §. 3. *D. de his qui effud. vel dejec. l.* 5. *D. ad exhib. l.* 60. §. *ult. D. locat.* At alius est *horrearius* in marmore apud Reines. *Class.* 11. *Inscr.* 87. puta, qui operam horreis publicis Romanis, qualia erant *Sejana, Pupiana, Galbiana* locaverat, de quibus consulendus idem Reines. *Lib.* 3. *var. c.* 12. *p.* 545. *seq.* Hein.

HORREATICÆ species *l.* 3. *C. Th. de condit. in publ. horr.* quæ in horreis conditæ.

HORREORUM varia habentur genera. In iis enim & frumenta & vina, & penu, & merces reponebantur *l.* 19. §. 2. *D. de judic. l.* 12. §. 39. *D. de instr. vel instr. leg. l.* 1. *l.* 4. *C. de legat.* Proinde *horreum* aliud *frumentarium* est, quod & *granarium* adpellatur *l.* 6. *D. de adquir. rer. dom.* juncta *l.* 18. *D. de act. emt. vend.* ex quo intelligimus, talia horrea plerumque ex tabulis ligneis facta, mobilia super terram exstitisse. Horreum penuarium *l.* 3. §. *ult. D. de pen. leg.* Aliud, in quo merces condi, & alias quasvis res colligi, custodiæque caussa reponi solebant. Vid. *l.* 5. *D. ad exhib. l.* 84. *D. de legat.* 3. *l.* 8. *C. de pignor. l.* 20. §. 8. *D. de instr. vel instr. leg. l.* 32. §. 4. *D. de aur. arg. leg.* Quum in horreis homines pretiosissimam partem fortunarum suarum reposuisse, ait *l.* 3. §. 2. *D. de offic. præf. vigil.* ex qua adparet, custodiæ earum rerum, quæ in horreis reponebantur, gratia cellas, armaria, & areas in illis veteres habuisse. Lamprid. *de Alexandro Imp. c.* 30. Horrea in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona ii, qui privatas custodias non haberent. *Horrea* portuensia, de quib. est *Tit. C. Th. de horr. port.*

HORTARI est excitare aliquem ad aliquid agendum, a quo differunt *monere*, & *jubere*. *Jubemus* enim imperio, *monemus* consilio, *hortamur* impulsu. Unde est, quod, quum servus hortatu domini creditorem deceperit, dominus de dolo tantum teneatur, secus ac si jussu *l.* 20. *D. de dol. mal.* adeoque de jussu quidem est actio prætoria in solidum adversus dominum, de hortatu vero tantum subsidiaria illa, de dolo.

Hortari & jubere aliquando conjunguntur, ut in *l.* 4. *C. ad Leg. jul. repet.* item hortari & consilium dare §. 11. *Inst. de oblig. quæ ex delict.*

HORTENSIA Lex a Q. Hortensio Dictatore lata, qua Plebiscitis legum vis, atque auctoritas tributa est *l.* 2. §. 8. *D. de orig.*

 jur.

jur. §. 4. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* Adde Gell. *lib.*4. *c.*13.

HORTI, qui sunt in ædificiis constituti, urbanorum prædiorum adpellatioue continentur, auctore Ulp. *l.* 198. *D. de verb. signif.* Plane si plurimum horti in reditu sunt, vinearii forte, vel etiam olitorii, magis hæc non sunt urbana. *Ibid. Horti* Sallustiani Romæ Augusti erant *l.* 39. §. *fin. D. de legat.* 1. Horum meminit Tacit. *lib.* 3. *hist. c.* 82. Vopiscus *in Aurelian. c.* 49. Auctor *Panegyrici Constantino dicti c.*14. Xiphilin. *in Vespasian. lib.*66. *p.* 750. Euseb. *in Chronic. n.* 2013. & Ioscriptio apud Grut. *p.*39. 4. *Hortus* autem in XII. Tab. idem valebat, quod villa, ut Plin. *lib.* 19. *c.*3. auctor est.

In *Hortum* etiam deducebantur sponsæ, ibique in diæta habitabant, donec transeuntes ad maritum aqua & igoi acciperentur. Scævola *l.* 66. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux.* Virgini, in hortos deductæ, ante diem tertiam, quam ibi nuptiæ fierent, quum in separata diæta ab eo esset, die nuptiarum, priusquam ad eum transiret, & priusquam aquæ & igni acciperetur, obtulit decem aureos dono. Terent. *Adelph. Act.* 5. *sc.* 5. *v.* 10. Atque hanc in horto maceriam jube dirui: Quanti potest, hanc transfer, unam fac domum, traduce & matrem, & familiam omnem ad nos. Quem Terentii locum ad explicandum Scævolæ textum, ipsumque hunc ritum illustrandum, attulit Petr. *Peren. lib.* 1. *Animadv. c.* 6. Elegantem ejus ritus rationem reddit Ferrandus Adduensis *Explicat. lib.* 1. *p.* 530. *Thesaur. jur. civ. Tom.*2. Ex Varrone enim, aliisque veteribus auctoribus, *hortos* fuisse Veneri sacros, demonstravit. *Hein.*

HOSPES, qui non ibi habitat, sed tantum hospitatur. Tantum autem interest inter habitatorem, & hospitem, quantum interest inter domicilium habentem, & peregrinantem *l.* 1. §. *pen. D. de his, qui effud. vel deject.* Hospites tameo ab adveois, & peregrinis distinguit Cic. *in Rull. de Leg. Agr. c.* 34. Hospitis recipiendi necessitas *l.* 10. §. 2. *D. de vacat. & excus. mun.* Cogebantur autem provinciales hospitio milites, nisi eis muneris hujus immunitas a Principibus indulta esset, officialesque Præsidum per municipia iter facientes, excipere, ut ostendit *l.* 3. §. 13. *D. de vacat. & excus. mun.* Inde est, quod Ulpianus ait, Præsidi provinciæ providendum esse, ne tenuis vitæ homioes, sub prætextu adventus militum, lumine unico, vel brevi suppellectili in aliorum usus translatis injuriis adficiantur *l.* 6. §. 5. *D. de offic. præs.* Hinc

HOSPITALIS molestia *l.* 18. *C. Th. de med. & profess.*

HOSPITALITATIS injusta præbitio *l.*12. *C. Theod. eod. tit.* Quo nomine intelligendum omne illud illicitæ exactionis genus, quo commeantes sibi vel annonam, vel capitum, hoc est fœnum reliquumque pro animalibus suis pabulum præberi sine pretio, jubebant. Jac. Gothofr. *Comm. ad l.* 12. *C. Th. de metat.*

HOSPITATURA. Ita aliqui legunt in *l.* 18. §.19. *D. de mun. & honor.* & interpretantur muous hospitis recipiendi. At ibi aliter legendum esse. Vid. infra art. *Ospratura.*

HOSPITIUM. Hospitia quæ præbentur militibus *l.* 3. §. 13. *D. de mun. & honor.* de quibus modo *sub art. hospes.*

Hospitium habere cum gente aliqua, dixit Pompon. id est,

jus

jus hospitii *l.* 5. §. 1. *D. de capt. & postl.*

Hospitium & *Hospitiolum* *l.* 5. §. 1. *D. de his qui effud. vel dejec.* in quæ nempe hospites recipiuntur. Habebant autem veteres, ut Vitruv. *lib.* 6. *c.* 10. indicat, propria quædam triclinia, & cubicula, quibus advenientes hospites recipiebant, quæ *hospitalia* dicebantur. Erant atiam in bene moratis civitatibus publica hospitibus destinata loca, quæ Xenodochia, vel Xenones adpellabantur, quorum meminit *l.* 16. *l.* 28. *C. de sacros. eccl. l.* 3. §. *pen. l.* 37. *C. de episc. & cler.* Eorum locorum, qui administrationem habebant, Xenodochi adpellabantur *l.* 31. *l.* 35. *C. eod. tit.* Xenoparochi etiam in municipiis memorantur in *l. ult.* §. 10. *D. de mun. & hon.* quos eosdem Brissonius putat esse cum parochis, de quibus Horat. *lib.* 1. *Serm. sat.* 5. *v.* 45. & ibi *Acron. & Porphyr.*

HOSTIA vel Ostia *l.* 6. *D. de Leg. Rhod.* Urbs in ore Tiberis, ut ait Liv. *lib.* 1. *cap.* 33. Unde & nomen ei inditum Dionys. *Halicarn. lib.* 3. *p.* 183. censet. Plin. *lib.* 3. *c.* 5. *Hostia*, ait, *colonia*, *a Romano Rege deducta*, id est, ab Anco Marcio. Aurel. Victor *de vir. illustr. c.* 5. in ejus Regis elogio. *Ostiam* coloniam, maritimis commeatibus oppoturnam, in ostia Tiberis eduxit. Idem & Liv. *lib.* 1. *c.* 33. Illic portum a Claud. Imp. exstructum, Suetonius *in ejus vita c.* 20. narrat.

HOSTIARIUS, vel potius Ostiarius, Servus, ostio vel januæ præfectus *l.* 12. §. 42. *D. de instr. vel instr. leg.* *Ostiarios* vero more vetere in catena fuisse, Sueton. *de clar. Rhetor. c.* 3. scribit.

Hostiarii etiam clericorum numero in ecclesia *l.* 6. *C. de Episc. & cler.* dicti ab eo, ut Isidor. *lib.* 8. *c.* 12. scribit, quod præessent ostiis templi. Ipsi enim, ait illa, tenentes clavem, omnia intus, extraque custodiebant, atque inter bonos & malos habentes judicium, fideles recipiebant, & respuebant infideles.

HOSTICUS ager apud Varron. *lib.* 4. *de ling. lat. & lib.* 5. In *hostico* absolute pro in hostico loco dixit Ulpianus in *l. ult. D. de testam. milit.* Liv. *lib.* 6. *c.* 31. & *lib.* 8. *c.* 38. Plin. *Panegyr. c.* 29. Ammian. Marcellin. *lib.* 19. *c.* 6. Quod autem *hosticulo* in *l. un. D. de bon. poss. ex test. mil.* id Bynkershoek *lib.* 4. *obs. c.* 10. monuit natum esse ex duabus vocibus *hostico* & *lo*; id est *loco*, in unum contractis. Eo πολεμίῳ τόπῳ vertunt Basilicæ *lib.* 35. *tit.* 21. Ceterum *hosticum* absolute pro hostico loco, eadem forma dicitur, qua *barbaricum*, *Geticum*, *Celticum*, *Noricum*, *Vindelicum*, *Illyricum*, quin & *pacatum*, quod hostico opponit Livius *lib.* 29. *c.* 2. quando ait: Hostico, tamquam pacato, clementer ductis militibus. *Manil. lib.* 4. *Astron.* Taurus simplicibus donabit rura colonis, Pacatique labor veniet. Add. *Gronov. lib.* 2. *obs. c.* 3. *p.* 233. HEIN.

HOSTILIA lex, qua permissum, furti agere eorum nomine, qui apud hostes essent, aut reipublicæ caussa abessent *pr. Inst. per quos ag. poss.* *Hostilianæ* actiones apud Cic. *de orat. lib.* 1. *c.* 57.

HOSTIS. *Hostes* sunt, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decrevimus. Ceteri latrunculi, vel prædones sunt *l.* 118. *D. de verb. signif. l.* 24. *D. de capt. & postl.* Publice autem bellum, vel simpliciter decernare, vel gerere intelliguntur, qui jure belli utuntur, quive id gerunt personæ ab externo imperio

regiminеque civili liberæ, ipsæ eo imperio utentes apud se. Porro, ut ait Ulpianus. In civilibus dissensionibus, qui in alterutras partes discedunt, hostium vice non sunt *l.* 21. *D. de capt. & postl.* Nam legibus XII. Tab. *hostis* nomine peregrinus significabatur, quod vocabulum, tristitiæ rei deliniendæ caussa, ad eos peregrinorum, qui perduelles essent, id est, quibuscum duellum, seu bellum esset, translatum est, ceu docet Cic. *lib.* 1. *de offic. c.* 12. Vid. & *l.* 234. *D. de verb. signif.* & Varr. *de ling. lat. lib.*4. At D. Ambros. *lib.* 1. *de offic. c.* 24. & Festus scribunt, *hostem* ab hostiendo, id est, æquando dictum esse, quod pari cum civibus jure, puta belli, censerentur. A quo verbo *Hostilinæ* Deæ nomen impositum, quod ei sacra fierent, quum segetes novis aristis æquarentur. D. Augustin. *lib.* 3. *de civit. Dei c.*8.

Hostes etiam, qui in rempublicam hostili animo quid machinati sunt, aut perpetraverunt. Et sic intelligenda *l.*8. §.2. *D. de pœn.* ubi hostes, itemque transfugæ pœna vivicomburii plecti dicuntur. Tales enim reos criminis læsæ majestatis, hostes, perduellesve judicatos vivos exustos patet ex *l.* 38. §. 1. *D. de pœn.* Paull. *recept. Sent. lib.* 5. *tit.* 29. §. 1. Valer. Max. *lib.* 6. *cap.* 3. §. 2. Volcat. Gallic. *in Avid. Cass. c. ult.* Sane illi *hostes* vocantur etiam a Sallustio *Catilin. c.* 60. & 61. & a Tertulliano in *Apol. c.*2. Vid. Bynkersh. 5. *obs.* 22.

Hostis communis salutis maleficus *l.* 11. *C. Theod. de malef.* Hoc convitii genere Christianos olim prosequuti sunt Gentiles, dum publicos hostes vocarent, quod notum. Ita Cicero 3. *offic. c.*29. Piratam *communem hostem* omnium vocat.

Hostis publicus. Quamvis plurimi petentibus facultates eorum, qui sub *hoste publico* egerunt, atque in prælio pœnas debitas pependerunt, liberalitas nostra largita sit &c. *l.* 4. *C. Th. de bon. vacant.* De quo hoste publico vide Gothofredi conjecturas in *Comm. ad d. l.*

HOSTIUM pro *Ostium l.* 1. *D. de ventr. in poss. mitt. l.*59. *D. de rei vind.*

Hostium fluminis *l.* 4. *D. de Leg. Rhod.*

HUMANITAS pro humana infirmitata, sorte, conditione. Omnia, quæ supra terram urnis clausa, vel sarcofagis corpora detinentur, extra urbem delata ponantur, ut & *humanitatis* instar exhibeant *l.* 6. *C. Theod. de sepulcr. viol.* id est, prætereuntes humanæ conditionis admoneant. Cic. *pro Rosc. c.* 23. Magna est vis *humanitatis*, id est, sensus humani.

Humanitas, ut Gell. *lib.*13. *c.* 15. scribit, etiam significat φιλανθρωπίαν, & dexteritatem quamdam, benevolentiam erga omnes homines. Sed & verbo hoc facilius mansuetudo, lenitas, comitasque significatur. *Humanitatem exhibere l.* 1. §. 4. *D. de postul.* Humanitatis negotium gerere dicitur, qui funerat alienum cadaver, ne insepultum jaceat *l.* 14. §. 7. *D. de religios.* Confer, qui de ejus legis intellectu, vocisque hujus notione uberius egit Pet. Fabr. *ad jus Attic. & Rom. c.* 1. *p.*12. *seq.* Sed nihil hic extricarunt vel Petr. Faber, vel Salmas. *obs. ad jus Attic. & Rom. c.* 25. *p.* 554. vel Desid. Herald. *obs. & emendat. c.* 44. Quo jure enim sumptus quis repeteret, quos ex humanitate, & pietate fecit? Omnia plana sunt, si cum laudatissimo Bynkersh. *lib.* 4. *obs. c.* 22. leviter trajectis verbis, legamus:

Utrum

Verum negotium quis vel defuncti, vel heredis gerit, an vero ipsius humanitatis, vel &c. Hein.

Humanitas medii ævi scriptoribus pro victu accipitur. Sic in l. 7. *C. Th. de custod. rer. humanitatem denegare, & victualem substantiam denegare*, junguntur. Et *humanitatem dare* eo sensu legimus in Leg. Wisigoth. *lib.* 9. *tit.* 1. §. 4. 5. 6. ut humanitatem ministrare apud Marculf. *lib.* 1. *Form. c.* 11. Add. Car. Du-Fresne *Gloss. med. & inf. Lat.* sub hac voce.

Humanitus, humanæ mortalitatis casu. Ut in *l.* 30. §. 2. *D. de adim. leg.* Si aliquid mihi in vita humanitus acciderit, id est, si moriar. Vid. & §. *ult. ead.* l. & §. 1. *Inst. de donat.* Cic. *Philipp.* 1. *c.* 4. Alia hujus vocis testimonia pete ex Non. Marcell.

Humanus, *a*, *um*. *Humana* res pro vita. In rebus *humanis* agere, vel esse *l.* 1. *C. de inoff. donat. l.* 10. *D. de vulg. & pup. subst.* id est, vivere. Contra rebus *humanis* excedere *l. ult. C. quand. dies leg.* eximi *l.* 8. *C. de oblig. & act.* subtrahi *l.* 5. *C. quand. dies leg.* id est, mori.

Humanum. Si quid humani contigerit *l.* 26. *pr. D. depos.* id est, si moriar.

Alias *humanum* est benignum, ut in *l.* 13. *D. de don. int. vir. & ux. Humana* interpretatio *l.* 1. §. 6. *D. ad SC. Trebell.* sententia *leg.* 4. §. 1. *D. de Leg. commissor.* via *l.* 23. *C. Th. de decur.*

Humare est terra condere, sepelire *l.* 2. *D. de mort. infer.* Humatum corpus *l.* 2. §. 5. *D. de religios. Humatus* defunctus *l.* 37. *D. eod. tit.* Plin. *lib.* 7. *c.* 54. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus, humatus vero humo contectus.

Humatio *l.* 22. §. 4. *D. quod vi aut. cl.* non solum actus est sepulturæ, sed pro ipsis humatis reliquiis accipitur. *Sepulcrū est non solum is locus, qui recipiat humationem, sed omne etiam supra id cælum.* Bynkersh. *lib.* 1. *obs. c.* 5. Hein.

Humerale inter arma memoratur *l.* 14. §. *ult. D. de re milit.* Usurpatur etiam pro clericali veste apud scriptores ævi superioris ecclesiasticos. Vid. Car. Du-Fresne *Gloss. Lat.*

Humile, depressum. *Humilior* via *l.* 1. *D. de via publ.*

Humilis opponitur honesto: Vid. supra art. *honestus*, itemque ei, qui dignitate excellit, vel in aliqua dignitate positus est *l.* 11. *D. de dol. mal. l.* 3. §. 16. *D. de susp. tut. vel cur.* Nec minus *humiliores* opponuntur altioribus *l.* 3. §. 5. *D. ad Leg. Corn. de sicar.* itemque potentioribus *l.* 6. §. 2. *D. de offic. præsid.* Humilem vel abjectam feminam Imperatores in *l.* 7. *C. de incest. nupt.* eam non intelligi tradunt, quæ licet pauper, ab ingenuis tamen parentibus nata sit. Itaque *humiles* abjectasque eas demum intelligendas esse, definiunt, quæ ea constitutione continentur. Quod pertinet ad explicationem *l.* 1. *C. de natur. lib.* verbaque ibi obvia, *humili vel abjecta persona.*

Humilitas status vilis, & abjectus in *l* 41. *C. Th. de Episc: l.* 2. *C. Th. de curs. publ. Humilitas* vitæ eodem significatu apud Paull. 5. *Sent.* 15. §. 1. & *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 9. §. 2.

Hyacinthus *l. ult.* §. 7. *D. de publican. & vectig.* gemmæ species ab amethysto, ut Plin. *lib.* 37. *c.* 9. ait, multum distans, tamen e vicino descendens. Differentia hæc, quod ille emicans in amethysto fulgor violaceus, dilutus est in hyacintho.

Primo quoque adſpectu gratus evaneſcit, antequam ſatiet, adeoque non implet oculos, ut pene non attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos Æthiopie mittit, ut *ibid.* ait. Unio cum *hyacinthis l.* 6. *D. de aur. arg. leg.* Hyacinthina lana *l.* 1. *C. quæ res ven. non poſſ.* Vid. *janthinus.*

Hydromentici eb aqua dicti. Eſt enim *hydromantia* in aqua inſpectione umbras dæmonum evocare, & imagineas ludificationes eorum videre, ibique ab iis aliqua audire, ubi adhibito ſanguine etiam inferos perhibentur ſuſpirare. Ex Iſidor. *c.* 16. *Cauſ.* 26. *quæſt.* 5.

Hydraulæ, qui in *l.* 3. *C. de excuſ. muner.* non habere immunitatem dicuntur, ſunt muſici, puta qui machinæ hydraulicæ præerant, ubi organa aquæ adjumento ſonitum dulcem reddebant. De hujuſmodi inſtrumento muſico uobiliſſimo vid. Vitruv. *lib.* 10. Athen. *D.inoſoph. lib.* 4. Plin. *lib.* 7. *c.* 31. Vid. Cujac. *ad d. l.* 4. & Forc. *in penu jur. c.* 14.

Hydromeli *l.* 9. *D. de tritic. vin. ol. leg.* id eſt, aqua melle mixta. *Aquam mulſam* vocat Columella *lib.* 12. *c.* 12. ubi parandæ ejuſmodi mellitæ aquæ rationem explicat, qua de re vid. & Pellad. *lib.* 8. *tit.* 7. Dioſcorides *lib.* 5. *c.* 13. μελικρατου ſpeciem facit. Nam de eo agens το δε, addit, σκευαςον και αποθετον, ο ιδιως τινες ὑδρομελι καλουσι. *Aliud mulſum factitium, & conditum, quod proprie quidam hydromeli adpellitant.* Quibus ex verbis adparet, Dioſcoridem adpellaſſe hidromeli condititium, & inveteratum; quod ad uſum familiæ confici, adſervarique a veteribus ſolebat. At de alie ſpecie ſentit Plin. *lib.* 31. *c.* 8. quum ait: Hydromeli quoque, & imbre puro cum melle temperabatur quondam, ut daretur adpetentibus vinum ægris, veluti innocentiori potu.

Hydrophylax, equarius, vel aquarum cuſtos, qui aquæductum hujus regiæ urbis cuſtos deputatus eſt *l.* 10. *D. de aquæd.* Jam militares etiem cuſtodias aquis, & fontibus adpoſitas eſſe, novimus ex Martial. *lib.* 11. *epigr.* 97. Sed hi intelligendi videntur, quorum erat curere aquæductus, eoſque ſerctos tectos ſervare, qualis & *Villicus aquæ Claudiæ* epud Reineſ: *Claſſ.* 9. *Inſcr.* 38. 39. Hein.

Hypætrum *l.* 242. §. 2. *D. de verb. ſignif.* locus erat ſub dio & cœlo patenti expoſitus, ſine tecto, ut vel ipſum nomen arguit. Hunc locum ſolebant Romani æſtate velis tegere, & exornare, ut calor ambulantes in eo non premeret, hyeme contegebatur plumbo, vel ſimili tegumenti genere, ne frigore a gelu pavimentum obduceretur. De his velis vid. *l.* 12. §. 20. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Add. Vitruv. *lib.* 5. *c.* 9. & 11.

Hyparchus idem ac præfectus prætorio *l.* 32. *C. de Epiſcop. aud.*

Hyperberetæi menſis mentio eſt iu *c.* 4. *diſt.* 18. Suidas autem ſcribit, epud Macedones hyperberethæum menſem eumdem eſſe, qui october: Gelenus eutem Pergami eumdem, qui September.

Hyperocha rei, pignori datæ, id eſt, quod plus eſt in pretio rei, quam in credito *l.* 20. *D. qui pot. in pign.* ſive, quod amplius eſt, eut, ut elias dicitur, ſuperfluum. Add. Cujac. 4. *obſ.* 25.

Hypobolon dotis eſt incrementum, vel quod mortuo marito uxori ſuperſtiti redditur ſupra do-

dotem, quod est instar donationis propter nuptias, sic dictum απο τυ υποβαλλειν, quod est majori rei, vel summæ minorem adjicere. Græci alias reddidere dimidiam, alias tertiam, nisi aliud conventum esset. Langobardico autem jure quartam partem redditam videre est *l.1. Langobard. de iis quæ a viro in mul. dan.* Latinorum vero tertiam *lib. 2. feud. tit. 19. §. quamvis.* Constant. Harmenop. *lib. 4. tit. 10.* hypobolum scribit esse το επι τη ποσοτητι της προικος, οταν αποθανυσης της γυναικος η προιξ απαιτειται παρα τυ ανδρος, υποβαλλομενον, ηγυν υποτιθεμενον απο τυ υποβαλλειν, quod ob dotis quantitatem, quum uxore defuncta dos a viro repetitur, huic subjicitur, ac supponitur, a subjiciendo dictum. Quod quandoque, ut idem §. 2. scribit, est υπο τινι ισχυροτερω και πλειονι, αλλο τι και ασθενεστερον, ϰ βραχυτερον τιθεναι. Sub aliquo robustiore & majore aliud quidpiam infirmius, & minus collocare. At Prateius pro αποθανυσης της γυναικος, uxore defuncta, legendum censet αποθανοντος τυ ανδρος defuncto viro: Non enim, ait ipse, mortua uxore, sed mortuo marito hypobolo locus est.

Hypocaustus, *a*, *um*. Hypocaustæ diætæ *l. 55. §. 3. D. de legat. 3.*

Hypocaustum in *l.16. D. mand.* Vox Græca, quæ vaporarium significat, quo suppositus calor, prout ratio exigebat, vel effundebatur, vel retinebatur, ut Plin. *lib. 2. epist. 17.* docet Hypocaustum ad calefactionem aquæ balnearis accendebatur. Eaque caussa supra id componenda esse tria aena, unum *caldarium*, alterum *tepidarium*, tertium *frigidarium*, & ita collocanda, ut ex *tepidario* in *caldarium*, quantum aquæ calidæ exisset, tantum influeret, de *frigidario* in *tepidarium* ad eumdem modum, Vitruv. *lib. 5. c. 10.* monet. Papin. Stat. *lib. 1. Silv. 5.* Tenuem volvunt hypocausta vaporem. Unde idem hypocausta vaporiferas fornaces vocat *ejusd. libri Silva 3.*

Hypodiaconi *l. 7. C. de episc. & cler.* idem est, quod subdiaconi, ut *l.6. C. eod. tit.*

Hypodium apud Paull. *3. Sent. 6. §.65.* Ubi *hypopodia* potius legendum esse, duce Martinio in *Lexic.philol.* observat Schulting. *p.379.* Sunt enim υποποδια scabella, quæ pedibus subjiciuntur. Hein.

Hypomnema, quæ hodie acta adpellamus *l. 13. §. 10. D. de excus.*

Hypomnematographus *l. 59. C. de decurion.* id est, commentariensis, cujus manu acta subnotantur, ut loquitur *l. 45. §. 7. D. de jur. fisc.* Hypomnematographus Alexandriæ *l. ult. C. Th. de decur.* & ibi Jac. Gothofr.

Hypomnesis εκ δικαστικης ψηφυ *Novell.1. c.1. §.1.* quodvis decretum judicis.

Hypotheca interdum a pignore separatur, ut *l. 2. l. 26. §. ult. D. de pign. & possim.* Proprie enim *pignus* dicimus, quod ad creditorem transit, *hypothecam*, quum non transit possessio ad creditorem *l. 9. §. 2. D. de pign. act.* Hæc tamen differentia a Jurisconsultis non semper observatur, qui *pignus* & *hypothecam* sæpe pro eodem dicunt. Justinianus *§. 7. Inst. de action.* Inter *pignus* & *hypothecam*, quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil interest; nam de qua re inter creditorem, & debitorem convenerit, ut sit pro debito obligata, utique hac adpellatione continetur. Sed in aliis differentia est. Nam pi-

gnoris

noris adpellatione eam proprie rem contineri dicimus, quæ simul etiam traditur creditori, maxime si mobilis sit. At eam, quæ sine traditione, nuda conventione tenetur, proprie hypothecæ adpellatione contineri dicimus. Unde merito Marcianus inter pignus, & hypothecam nominis sonum differre, dixit *l.5. in fin. D. de pignor.* Alterum enim Latinum, alterum Græcum est verbum, a *suppositione* deductum. Id enim Græcis est ὑποτίθεσθαι, quorum exemplo etiam *supponere* pro oppignorare, & *suppositas* res pro pignori obligatis, Imperatores dicunt *l. 6. C. de pignor. act. l. 7. l.8. §.1. C. de præscript. trig. vel quadrag. ann. Rubr. tit. D. de reb. cor. qui sub tut. vel cur. sunt non alien. vel suppon.* Latini certe auctores etiam *pignori opponere* dicunt *l. 27. D. de pignor.* Terent. Phorm. *Act. 4. scen. 3. v. 56. Oppositus est pignori ob decem minas.* Unde jocus Catullianus *Epigr. 26. Furi, villula nostra non ad Austri Flatus opposita est, nec ad Favoni, Nec sævi boreæ aut Apeliotæ; Verum ad millia quindecim & ducentos, O ventum horribilem, atque pestilentem!* Contrahitur *hypotheca* per pactum conventum, quum quis paciscitur, ut res ejus propter aliquam obligationem sint hypothecæ nomine obligatæ *l. 4. D. de pignor.*

Hypothecaria actio, quæ & *quasi Serviana* dicitur, in rem actio est, quæ creditori pignoris persequendi caussa datur *§.7. Inst. de act.* qua nempe creditor possessionem pignoris a quocumque detentore postulat. Unde & *pignoris vindicatio*, petitio, persequutioque dicitur *l. 10. in fin. C. de pign. act. l. 1. C. si un. ex plur.* Marcianus ad Hypothecariam formulam singularem librum scripserat.

I.

Jabolenus. Vid. *Javolenus.*

Jacens res ex naufragio *l. 1. §. ult. l. 5. D. de incend. ruin. naufr.*

Jacere etiam dicitur hereditas, quæ nondum a quoquam adita est, & quamdiu sine domino est *l. 5. §. 20. D. ut legat. vel fideic. caus. cav. l. 13. §. 5. D. quod vi aut cl.*

Jacere, penultima correpta, imprimis est jactare onus, seu merces in mare *l. 43. §. 10. D. de furt.* Unde *jacta* res, quæ in tempestate, navis levandæ gratia, & salutis caussa, in mare ejiciuntur *l. 21. §. 1. D. de adquir. vel omitt. possess. l. 9. §. ult. D. ad adquir. rer. dom.*

Jactare caput *l. 1. §. 9. D. de Aedil. edict.* est caput excutere, ut Nonius ait. Tibull. *lib. 2. eleg. 5. v. 65.* Hæc cecinit vates, & te sibi, Phoebe, vocabit, *Jactavit* fusa sed caput ante coma. Varro *Eumenid.* Tibi nunc semiviri teretem comam volantem *jactant* Galli.

Jactare lapillum. Vid. infra sub *Lapillus.*

Jactare merces ex nave *l. 7. D. pro derelict.* missilia in vulgus *l. 9. § 7. D. de adquir. rer. dom.*

Jactare in sago. Clodius in sago jactatur *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 1. §. 11.* Est hæc sagatio, genus ludicri atque lasciviæ, cum sagis distentis plurimorum manibus imponebatur aliquis, iisdemque excussis, jactabatur in altum. De isto ludicro Suet. *in Oct. c. 2.* Martial. *1. epigr. 4.* Ibis ab excusso missus in astra sago.

Jactare, ut ait Non. etiam est *ambitiosius gloriari*. Sic licet id se facturum jactaverit *l. 125. D. de verb. signif.*

Jactatio pro ambitiosa gloria *l. 6. §. 7. D. de injust. rupt.*

JACTURA pro damno, & detrimento. *Jactura* debiti mulctari *l. ult. C. de auct. & conf.* existimationis *l. 76. C. Th. de decurion.* infamiæ *l. ult. C. de secund. nupt.*

Jactura, pro jactu ex navi levandæ exonerandæque navis gratia *l. 2. §. 2. l. 4. D. de Leg. Rhod.*

JACTUS lapilli. Vid. infr. sub *lapillus*.

Jactus, qui fit in mare navis levandæ caussa *l. 43. § 11. D. de furt. l. 1. 2. D. ad Leg. Rhod.*

Jactus retis *l. 11. §. ult. l. 12. D. de act. emt. vend.* Hunc *jactum* simpliciter dixit Valer. Max. *lib. 4. c. 1. Ex. 7.* A piscatoribus in Miselia verriculum trahentibus, quidam *jactum* emerat.

JACULARI in campo per ludum. *l. 9. §. ult. D. ad Leg. Aquill.* id est, jacula mittere. At in collat. *Leg. Mos. & Rom. tit. 9. Jaculari* non, ut in priore loco simpliciter est jacula mittere, sed leonibus, aliisque bestiis in circo conficiendis operam dare. Seneca *de brevit. vit. c. 13.* Num & hoc quemquam curare permittas, quod primus L. Sulla in circo Leones solutos dedit, quum alioquin adligati darentur, ad conficiendos eos missis a Rege Boccho jaculatoribus? Et hoc sane remittatur. *Hein.*

JACULATORIUS campus *l. 9. §. ult. D. ad Leg. Aquil.*

JACULUM, retis piscatorii genus. Isidor. *lib. 18. orig. c. 21. Jactus*, ait, *dictus a jacendo, Unde & piscatorium rete jaculum dicitur.* Sic emenda, ipsomet duce, & auctore; cujus *lib. 19. c. 5.* verba hæc sunt: *Funda genus est piscatorii retis, dicta ab eo, quod in fundum mittatur. Eadem etiam a jactando jaculum dicitur.* Quo sensu vocabulum accipiendum est apud Plaut. *Asinar. Act. 1. sc. 1.* Venari autem jaculo apros in medio mari. Et Ovid. *de art. amand. lib. 1. v. 763.* Hic jaculo pisces, illic rapiuntur ab hamis, Hos cava contento retia fune trahunt.

Jaculum, telum missile. Jaculis ludere *§. 4. Inst. de Leg. Aquill.*

JANITRIX, alias ostiaria, vel ostii custos, ancilla. Plaut. *Curcul. Act. 1, sc. 1. v. 76. Anus janitrix.* Sed Latinis & duorum fratrum uxores *janitrices* vocabantur, quas Græci *εἰνατέρας* vocant *l. 4. §. 6. in fin. D. de grad. & adfin.* Vetus Glossarium: *Janitrices, δύο ἀδελφῶν γυναῖκες, σύννυμφοι.* Quæ *εἰνατέρων* interpretatio etiam apud Hesychium habetur. In Glossis quoque Palæmonis hoc verbum ita explicatur.

JANTHINUS *a, um. Janthina lana.* Ita nonnulli legendum putant in *l. 1. C. quæ res ven. non poss.* Janthinum enim purpuræ genus fuit violaceo colore infectum. Ulpian. *l. 70. §. ult. D. de legat. 3.* Purpuræ, ait, adpellatione omnis generis purpuram contineri puto. Sed coccum non continebitur, fucinum, & *janthinum* continebitur. Plin. *lib. 20. c. 6.* violas purpureas a Græcis *ια* adpellari, tradit, & ab his *janthinam vestem.* Ant. Thiles. *lib. de colorib.* Violaceus, qui & *janthinus*, ex quo Tyrianthinus e purpura, ut nomen indicat, factus & e viola.

JANUA. Januam in publico aperire in *l. ult. §. ult. D. de serv. præd. urb.* quidam dici volunt, pro januam in publicum rejicere, ita ut fores in viam publicam aperiantur, ut mos erat Græciæ, unde illud apud comicos, *crepuere fores.* Sed hic mos numquam Romæ invaluit, & præter Plinium, Plutarchum, Asconium, etiam Dionysius e publicis, vel privatis ædibus solas M. Valerii

lerii Publicolæ fratris ædes Romæ scribit habuisse januam erectam in publicum. Igitur hæc est hujus loci sententia & species: L. Titius aperto pariete domus suæ januam in publico aperuit, quatenus stillicidii rigor, & tignorum protectus competebant, quatenus ambitum ædium Scævola definiebat auctore Cicerone, non est igitur egressus ambitum ædium in aperiendo, neque vero potuit, & adversum se tamen aperiri januam, quæ non fuit ante, vicinus æquo animo non fert motus invidentia quadam, qua etiam moti quidam sæpe non ferunt e regione ædium suarum construi ædes novas, e quibus sit conspectus in suas. Vid. Cujac. 13. *obs.* 27.

JAVOLENUS Ictus, de quo infra sub art. *Priscus.*

IBI, in interdicto *unde vi* quemadmodum accipiendum sit, exponitur in *l.* 1. §. 37. *D. de vi & vi arm.*

Adpellatione eorum, quæ *ibi* sunt, neque ea, quæ ad tempus, vel casu in eo loco sunt, neque numi & nomina continentur, sed quæ perpetuo ibi sunt posita, quæ, quamquam ad tempus vel casu ebsint, non eo minus tamen continentur *l.* 44. *l.* 76. *l.* 78. §. 1. *D. de legat.* 3. Proinde si debitor pactus sit, ut quæcumque in prædia, pignori data, inducta, invecta, importata, *ibi* nata, paratave essent, pignori essent, ii dumtaxat servi, qui hoc animo inducti erant, ut ibi perpetuo essent, non temporis caussa adcommodarentur, obligari censebuntur *l.* 32. *D. de pignor.* Quæ ut *ibi* sint illata fuerint *l.* 7. §. *ult. D. in quib. causs. pign.*

Ibi pro *eo*, in aliquem locum. Quum ibi venerimus *l.* 2. *in fin. D. de orig. jur.* Vid. & *l* 18. *C. de fid. instr. l. ult.* §. *ult. D. de Leg. Rhod.* Veteres sane reciproce *eo* & *illo* usi sunt pro *ibi l.* 32. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult. l.* 7. *in fin. D. de ann. legat.* & promiscue dixerunt: Irrumpere in ædes, & *in ædibus*: Plaut. Amphitr. *Act.* 4. *SC.* 3. *v.* 14. Pergere in ædes, & *in ædibus*: Idem *ibid. v.* 18. In hostium potestatem, & in potestate pervenire *l.* 12. *D. qui test. fac. poss.* Sub jugum, & *sub jugo* mittere. Liv. *lib.* 3. *c.* 28. adeoque particulas motum ad locum, & situm in loco significantes sæpe confuderunt. HEIN.

ICERE, unde participium *ictus*, id est, percussus, vel vulneratus *l.* 5. *D. ad Leg. Aquill.*

ICOSAPROTUS, magistratus municipalis. Uti enim *Decaproti*, *decem primi*, ita *icosaproti*, *viginti primi l. ult.* §. 26. *D. de mun. & hon.* Ipsum munus, quo funguntur, *Icosaprotia ibid.*

ICTUS lapilli. Vid. art. *lapillus.*

ID est, plerumque non definiendi gratia, sed exempli loco & *παραδειγματικως* ponitur, ut in *l.* 7. §. 8. *D. de pactis. l.* 8. *C. de vulg. & pup. subst. l. pen. D. de ann. leg. l.* 2. *D. de suppell. leg. l.* 3. *in fin. D. de except. l.* 3. *C. ad Leg. jul. de adult. l.* 9. §. *ult. D. ad Leg. jul. pecul.* Sic apud Caium *lib.* 2. *Inst. tit.* 8. §. 3. Adgnati sunt per virilem sexum propinquitate conjuncti, *id est*, consanguinei fratres.

Alias *διασαφητικον* est vel explicativum, ut in *l.* 9. *pr. D. de min.* ubi, corpora potius habere interdum permittendum, *id est*, si grande damnum sit minoris. Interdum ergo idem valet, *id est*, ac *scilicet*, ut in *l.* 4. §. 27. *D. de usurp. l.* 16. *D. de re jud. l.* 1. *D. de legit. tut. l.* 68. *in fin. D. de usufr. & aliis locis.* Petr. Faber *lib.* 1. *semestr. c.* 17. & aliam huic formulæ significationem tribuit, per quam nimirum latior vocabuli significatio coarctetur, eoque refert exemplum *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. infam. Sed*

esse

etsi exauctoraverit, id est, signa militaria detraxerit. Quem hujus formulæ usum, quamvis exemplo destitui putat Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.*273. ipse tamen postea *p.* 487. similem loquutionem in *l.* 29. *D. de liber. causs.* deprehendit. *Hein.*

IDEOQUE non semper illative ponitur, sed aliquando per solam continuationem §. 1. *Inst. de exher. lib. l.* 2. §. 2. *D. de pact. l. ult. D. de condict. caus. dat.*

ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ, scriptura privata, vel chirographum *l.* 12. *C. qui pot. in pign.*

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΡΙΟΙ, ut aiunt Græci interpretes in *l.*4. *C. de agric. & censit.* sunt bonorum propriorum possessores. Vid. in Basilic. *eod. tit.*

ΙΔΙΩΤΗΣ, rudis. Glossa Cyrilli: ΙΔΙΩΤΗΣ *ὁ μὴ σοφῶν, rusticus, rudis.* Et ita accepit Hadrianus apud Dosithæum *lib.* 3. *sent.* §.13.

Aliquando tamen is est *ἰδιώτης*, qui non militat. Sic in *Novell.*8. *c.*6. ΙΔΙΩΤΑΙ vertuntur *privati*, opponunturque iis, *qui in militiis constituti sunt. Hein.*

IDONEE cavere quid sit, explicat *l.* 4. §. 8. *D. de fideic. libert.*

Idonei pro *idonee ei* in quibusdam codicibus in *l.* 11. §. 15. *D. de legat.* 3.

IDONEUS, *a, um* in genere est aptus, habilis, sufficiens. Sic *Idoneus* accusator *l.* 15. §. 6. *D. ad Leg. Jul. de adult.* auctor Cic. *lib.* 2. *ad Attic, epist.* 22. *Idonea* caussa *l.* 14. §. 2. *D. quod met. causs.* domus *l.* 10. *D. de alim. vel cib. leg.* exceptio *l.* 14. *C. ad SC. Vellei.* fides probationis *l. ult. C. De bit. vend. pignor. imp. non poss. Idonea* cautio *l.* 50. *D. de manum. test. l.*59. §. *ult. D. mandat. Idoneus* defensor, alienæve rei expromissor nemo sine satisdatione intelligitur *l.* 110. *D. de regul. jur. l.* 46. §. 2. *D. de procur.* §. 1. *Inst. de satisd.* Et hoc est, quod ait Paullus, eum, qui rem alienam defendit, numquam locupletem haberi *l.* 166. *D. de reg. jur.* Nam is, qui suspicit defensionem, etsi consularis, non videtur tamen idonee defendere, nisi satisdare fuerit paratus *l.* 51. §. *ult. l.* 52. *l.* 53. *D. de procur.* Sed neque femina, neque miles, neque qui reipublicæ caussa absuturus est, aut morbo perpetuo tenetur, aut magistratum initurus est, aut invitus judicium pati non potest, idoneus defensor intelligitur *l.* 54. *D. de procurat.* Minor utique viginti quinque annis, qui habet curatores, sui non est idoneus defensor *l.* 5. *D. de reb. auct. jud. possid. Idoneus* homo, seu vir integræ existimationis, & minime probrosum significat *l.* 42. *D. de verb. signif. l. ult. D. de tab. exhib. l.* 11. *D. commod.* Si minus idoneis hominibus navem commisit *l.* 16. §. *ult. D. de rei vind. Idoneus* servus *l.*20. *D. commod. l.* 45. *D. famil. ercisc.* socius *l.* 6. *D. pro soc.* testis *l.* 40. *D. de test.*

Idoneum in specie idem est ac locuples & solvendo esse. Proinde *idoneus* & *inops* pugnant *l.* 27. §. 2. *D. de minor. Idonea* bona *l.* 1. §. 17. *D. de separat.* eoque significatu *idoneus* absolute dicitur, qui solvendo est *l.* 66. §. 4. *D. de furt. l.* 7. §. *ult. D. de dol. mal.* Si *idonei* culpa detegatur *l. ult. D. rem. pupill. salv. for.* ubi vulgo legitur *idonea culpa.* Vid. Cujac.8. *obs.* 30. *Idonei* curatores *l.* 30. §. *ult. D. de excus. l.*39. §. *ult. D. de minor. Idoneus* debitor *l.* 52. §. 9. *D. de furt. Idoneus* facultatibus *l.* 6. *C. de susp. tut. Idonei* ple-

plerumque non tam patrimonio quam fide quoque æstimantur *l.* 112. §. *ult.* *D. de verb. obl.* Re & fide idoneus *l.* 9. *C. Theod. de patr. horreor.* *Idoneus* fidejussor *l.* 7. *D. qui satisd. cog.* *Idonea* hereditas *l.* 5. *D. de separat.* Idoneus heres *l.* 14. *D. de minor.* *Idoneis hominibus* pecuniam credere *l.* 3. *C. de usur.* nisi quis *nominibus* rescribere malit. Sane enim *idonea nomina* legimus *l.* 13. §. 1. *D. de admin. & per. tut.* Si uterque magistratus idoneus est *l.* 45. *D. eod. tit.* *Idonea* pignora *l.* 33. *D. de usur.* *Idoneus* promissor *l.* 112. §. *ult.* *D. de verb. obl.* *idonea* satisdatio *l.* 1. §. 36. *D. depos.* successor *idoneus* *l.* 15. *D. ad municipal.* Talis est semper fiscus *l.* 2. *D. de fund. dot.* *Idoneus* tutor *l.* 15. §. *ult.* *D. de excus.* & passim. Si venditor *idoneus* non est *l.* 4. §. 1. *D. de adpell.*

Comparativus *idoneior*, vel, ut in melioribus editionibus, *idonior* legitur *l.* 4. §. *ult.* *D. de in diem addict.* *l.* 42. *C. de episc. & cler.* *l.* 18. *D. de testam. tut.* *l.* 3. §. 12. *D. de lib. hom. exhib.* *l.* 2. *D. de popul. act.* *l.* 5. §. 11. *D. de jur. immun.* Quamvis vero eam formam ex veteribus Charisius *lib.* 1. *p.* 88. & ex recentioribus Ger. Jo. Vossius *de Analog. lib.* 2. *c.* 27. rejiciant, ea tamen usum esse Tertullianum *de pallio* *c.* 3. & *de anima* *c.* 18. observarunt Salmas. in *Not. ad Tertullian. de pall.* *p.* 223. Bynkersh. 3. *obs.* 25. & Ducker. *de Latin. vet. Ictor.* *p.* 387. HEIN.

IDUS, decima quinta in mensibus Martio, Maio, Julio, & Octobri, decima tertia in ceteris mensibus dies. *Idus* septembres *l.* 122. §. 1. *D. de verb. oblig.* *l.* 89. *D. de solut.*

JECORIS inspectio in sacrificiis sub capitis pœna prohibita *l.* 9. *C. Th. de pagan. sacrif.* Vide infra *inspectio.*

JEJUNA prædia opimis opponuntur *l.* 3. *C. Th. de censit. junct.* *l.* 4. *C. Just. eod. tit.* *Jejuna* & desertæ possessiones *l.* 5. §. *sane* *C. Th. de collat. donat.*

JEJUNITAS *l.* 4. §. 4. *C. Th. de suar. pecuar.*

JESUS *Christus*. Si quis Jesum Christum scripsit heredem *l. ult.* *C. de SS. EE.* De S. Henrico Imp. *vitæ ejus auctor,* *c.* 21. apud Lodovic. *script. rer. Bamb.* *T.* 1. *p.* 296. *Solum quippe Deum sibi elegit heredem*. Id de eo dictum, quod in condendis, locupletandisque episcopatibus admodum fuisset liberalis. Vid. *Matth.* 25. *v.* 40.

IGNAVIAM prætendentes audiri non oportet *l.* 78. §. 2. *D. de legat.* 2.

IGNI & aqua accipi *l.* 66. §. 1. *D. de don. int. viri & ux.* interdici *l.* 59. §. 4. *D. de hered. inst.* Vid. supra sub *aqua.*

IGNOMINIA, auctore Non. Marcello, *est nominis nota*: *Cic. lib.* 2. *de republ.* *Censoris judicium nihil fere damnato adfert, nisi ruborem. Itaque ut omnis ea judicatio versatur tantummodo in nomine, animadversio illa ignominia dicta est.* Sic enim ille Ciceronis locus apud Nonium emendari potest. Isidorus etiam eamdem notionem hujus verbi adfert *lib.* 5. *etymol.* *c.* 27. Itaque pro Censoris nota *ignominiæ* verbo usus est Cicero non semel in oratione pro *Cluent.* *c.* 43.

Refertur & inter militares animadversiones a Festo *lib.* 4. Sic ignominia mitti *l.* 6. §. 7. *D. de re milit.* Ita & Liv. *lib.* 3. *c.* 5. Antiates mille milites, quia serum auxilium post prælium venerant, cum ignominia dimissi. *Ignominiæ* caussa missus *l.* 2. *D. de his qui not. inf.*

Igno-

Ignominia pro infamia *l.* 36. *D. de obl. & act. l.* 5. *D. de decur. l.* 42. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Ignominia pro dedecore. Non modica filii ignominia est, si parentem servum habet *l.* 1. *D. de liberal. causs.*

IGNOMINIOSA missio ab Ulpiano definitur, quoties is, qui mittit, addit nominatim, ignominiæ caussa se mittere *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. infam. Ignominiosæ* missionis caussa est, quum quis propter delictum sacramento solvitur *l.* 13. §. 2. *D. de re milit.*

IGNORANTIA juris, & facti, Vid. art. *error.*

IGNORATIO pro ignorantia *leg.* 11. *D. de divers. tempor.*

IGNOSCERE, ait Seneca, *lib.* 2. *de clement. cap. ult.* est, quæ judicas puniends, non punire Cicero *Epist.* 15. *ad Brut.* Sed sceleris pœnam prætermittere, (id enim est, quod vocatur ignoscere) etiam si in cæteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. *Ignoscitur* ei, qui se ulcisci voluit provocatus *l.* 14. §. 6. *D. de bon. libert.* Ignovit lex Aquillia servo, qui domino paruit, periturus si non fecisset. Add. *l.* 11. §. 6. *D. quod vi. aut clam l.* 157. *D. de reg. juris.*

IGNOTUS juris sui, id est, ignarus *l.* 2. §. *ult. D. de jur. fisc.* Postquam *ignotus* pater, ubi degit *l.* 10. *D. de rit. nupt.* Ostendit Bynkersh. 7. *obs.* 24. Græcum esse hoc dicendi genus, quod ideo & Basilici hic servarint *l.* 28. *tit.* 4. *l.* 7. ἀγνοοῦντος ὁ πατὴρ ὤν τε ἐστ, καὶ περιεστιν. Addit, eumdem hellenismum non modo in pandectis nostris frequenter occurrere, veluti *l.* 22. §. 8. *D. solut. matr. l.* 3. *D. de dot. prælег. l.* 33. *D. de legat.* 3. verum etiam apud Tacitum *Annal. lib.* 2. *c.* 57. *lib.* 15. *c.* 54. *c.* 60. *c.* 66. & Auctorem *dial. de corrupt. eloqu. c.* 16. HEIN.

ILICO. Vid. *Illico.*

ILIENSIS Minerva hereditatem capiendi jus habuit ex SC. vel Constitutione principum. Ulp. 22. *fragm.* 6. Ita enim ibi legendum esse pro *Miliensem*, primus vidit Hadr. Turneb. *lib.* 7. *Adv. c.* 21. cui deinde suffragati sunt Cujac. 10. *obs.* 5. Pet. Faber. 3, *semestr.* 4. & Schulting. *Jurispr. vet. antejust. p.* 635. ubi & quædam de hac Dea, ejusque cultu notavit, *Hein.* Ceterum *Ilium*, ut ait Servius in *lib.* 3. *Aen. v.* 1. *in Phrygia minore fuit.* Unde *Ilienses*, quibus & propter inclytam nobilitatem civitatis, & propter conjunctionem originis Romanæ plenissimam immunitatem tributam, ait Callistratus *l.* 17. §. 1. *D. de excusat.* Suet. *in Claud. c.* 24. *Iliensibus, quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit. Iliensibus* concessum est, ut qui matre Iliensi est, sit eorum municeps *l.* 1. *D. ad munic.*

ILLACRYMARI. Præsidi in cognoscendo neque excandescere adversus eos, quos malos putat, neque precibus calamitosorum illacrymari oportet *l.* 19. §. 1. *D. de offic. præs.*

ILLÆSUS Vid. *Inlæsus.*

ILLATIO mortui *l.* 2. §. 3. *D. de religios.* testatoris *l.* 4. *cod. tit.* id est sepultura.

ILLE in Pandectis idem valet ac ὁ δεῖνα apud Græcos. Eo articulo enim quævis persona, vel res, cujus propriam adpellationem commemorare nihil attinet, exempli gratia demonstratur. *Illis* callendis *l.* 47. *D. de verb. obl.* In civitate *illa*, domo *illius*, mense *illo*, consulibus *illis l.* 3. *D. de*

de accus. Ovid. *de art. amand. lib.* 1. *v.* 227. *Hie vel ille duces & erunt, quæ nomina dicas.*

ILLECTA stipula, id est, quæ messe jacta ad spicilegium remanet, nondum lecta, seu collecta *l.*30. *D. de verb. sign.f.*

ILLICITUM *l.*1. *D. de just. & jur.* quale est, quod per Leges, SCa, Edicta, Constitutiones Principum non licet, quod vetitum, & prohibitum est.

ILLICO & *postea* stipulari opponuntur *l.*10. §.6. *D. mand.*

ILLIDERE Vid. *inlidere.*

ILLIGARE se periculo *l.* 1. §. 35. *D. depos.*

ILLO pro illic in *l.* 23. §. 2. *D. ad leg. Jul. de adult.*

ILLOTIS manibus *l.* 1. *D. de orig. jur.* Deducta loquutio ex Deorum sacris, ad quæ sine præparatione (cujus pars erat manuum ablutio) nefas fuisset accedere, ceu patet ex Hesiod. *lib.* cui titulus est *εργα, και ημεραι.*

ILLUCESCERE. Si illuxerit, id est, si probatum fuerit *l.* 10. *C. de præd. minor.*

ILLUMINARI dicitur fides *l.*6. *C. de accus. l. un. C. Th. si cert. pet. de chirogr.* & veritas *l.*10. §. 5. *D. de quæst. l.*10. 12. *C. eod. tit.* id est, in luce poni.

ILLUSTRIS, titulus dignitatis *l.* 60. 62. *C. de decur.* Tribuitur hic titulus præfectis urbi, quæstoribus, magistris militum, magistris officiorum, comitibus rerum privatarum, comitibus domesticorum, principibus agentium in rebus *l.* 32. *C. de adpell. l.* 2. *C. de temp. adpell. l.*2. *C. ubi caus. fisc. l. un. C. ne rei milit. comit. l.* 11. *C. de adsessor l.*8. *C. de defens. civit. l.* 1. *C. de advoc. div. jud. l. ult. C. de decur. l. ult. C. de suscept.* Erat autem *Illustrium* dignitas aliis omnibus superior, ceterasque omnes antecedebat, ut adparet cum ex *l. un. C. de rat. oper. publ.* & ex *l. ult. C. de sport. l.* 2. *C. ubi Senat.* tum ex *Novell.* 23. Hinc *Illustratus* dignitas apud Cassiodor. 6. *Var. epist.* 11. & *Illustratus* gradus *l.* 11. *C. de judic.*

IMAGINARIUM dicitur in libris nostris, quod tantum dicis caussa, & in speciem fit. Sic in imaginariam servilem caussam deduci dicitur filius familias emancipandus *l.* 3. §. *ult. D. de capit. minut. junct.* Caii Inst. *lib.* 1. *tit.* 6. §. 3. & Ulpian. *fragm. tit* 10. §. 1. Vid. supra *emancipatio. Imaginarii* contractus vocantur, in quibus fides facti simulatur, non intercedente veritate *l.* 54. *D. de oblig. & act.* Imaginarius emtor, qui nomen duntaxat alienæ emtioni adcommodat, nihil de suo impendens *l.* 4. §. 2. & §. 7. *D. de manumiss. l.* 10. *C. de distr. pign.* Sed *imaginarios* nuncios Imperatores adpellant, divortia non vere, & ex animo, sed specie tantum & simulate facta *l.* 3. *C. de repud. Imaginaria* venditio est, in qua numorum aliquid, specie pretii, numeratur, quum aliud revera agatur, quam ut emtio contrahatur *l.* 55. *D. de contr. emt. l.* 1. §. 6. *D. de quæst. l.* 20. *C. de don. int. vir. & ux. l.* 48. *C. Th. de heret. Imaginariæ* venditiones adpellantur etiam, in quibus numus unus, aut idem alter, dicis caussa ad similitudinem pretii intercedebat, quemadmodum in emancipationibus, adoptionibus, & testamentis fiebat, ut traditur in §. 6. *Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv. pr. Inst. de testam. l. ult. C. de emancip. l. ult. C. de adopt.* Caii *lib.* 1. *Inst. tit.* 6. §. 3.

IMAGINES argenteæ *l.* 19. §.8. *D. de aur. arg. leg.* Quales ple-

plerumque erant Lares, sive civitatum, sive familiarum privatarum. Spon. *Miscell.* p. 114. *Laribus publicis dedit imagines argenteas duas.* Petron. *Satyr.* c. 29. *In cujus ædicula erant Lares argentei positi.* Unde *imagines* argenteas eum in d. *l.* 29. *D. de aur. arg. leg.* tum in *l.* 6. *in fin. D. eod. tit.* pro Laribus accipiunt Ev. Otto *de tutel. viar. P.* 1. *c.* 11. *p.* 210. & P. Burmannus ad Petron. *ibid.*

Imagines Cæsaris nondum consecratæ *l.* 5. *D. ad Leg. jul. Majest.* Permultum enim, quod ad crimen majestatis attinet, intererat, consecratæ essent principum imagines, nec ne. Illæ mancipari, vel vendi sine piaculo non poterant; hæ impune veniebant. Sic apud Tacit. 1. *Annal.* 73. profitetur Tiberius, non contra religiones fieri, quod effigies Augusti, ut alia numinum simulacra venditionibus hortorum, ac domuum accedant. Ælium quoque Pertinacem, urgente inopia, distraxisse Commodi statuas, ut militi donativum præstaret, refert Zonar. *Annal. Tom.* 2. *p.* 212. Immo ipsum Augustum modestiæ caussa conflasse statuas, sibi positas, auctor est Suet. *in Aug. c.* 52. Nec defuisse, qui id avaritiæ caussa facerent, patet exemplo Maximini Imp. apud Herodian. *lib.* 7. *hist. c.* 3. Quod vero ad consecratas attinet, nefas videbatur, conflare Principum statuas *l.* 6. *D. ad Leg. jul. majest.* nisi reprobatas *l.* 4. §. 1. *D. eod.* quamvis crimen non contraheret, qui vetustate corruptas reficiebat *l.* 5. *pr. D. eod. tit.* Nimirum existimabant veteres, consecrationem numen inferre simulacris, adeo ut spiritus sub statuis, & imaginibus consecratis delitescere, crederent. Cyprian. *de vanit. idol.* Conf. *Pigrel. de stat. illustr. Rom. c.* 4. *p.* 26. *c.* 29. *p.* 249. *c.* 32. *p.* 271. 277. Hein. Et ita accipe *Imagines* Imperatoris jam consecratas in *l.* 6. *D. ad Leg. jul. majest.*

Imagines majorum *l.* 22. *C. de administr. tut.* erant expressi vultus in atriis expositi, & nomina familiæ longo ordine, ac multis stemmatum illigata flexuris, in parte prima ædium collocati. De quo prisco Romanorum more Seneca *lib.* 7. *controv.* 6. Plin. *lib.* 33. *cap.* 2. Juvenal. *Sat.* 8. *v.* 19. Ejusmodi imagines festis diebus apertas, profestis tectas fuisse, indicat M. Seneca *lib.* 7. *contr.* 6.

IMBIBERE animo *l.* 9. *C. Theod. de malef. & mathem.* Eam notionem, quæ significat constituere, vel capere consilium, huic verbo sæpenumero tribuunt veteres, ceu ostendit Muret. *Var. lect. lib.* 1. *c.* 6. Hein.

IMBUERE, interprete Nonio, initiare significat. *Imbui* studio *l. ult. C. de alim. pupill.*

IMITATOR sacri oris, & divinorum vultuum adpetitor dicitur falsæ monetæ auctor *l.* 6. *C. de indulg. crim.*

IMMEMORIA ἀμνηστία, oblivio. Quum reversus locum thesauri *immemoria* non repeteret. Ita enim legendum, nec ibi rescribendum *in memoria.* Quam enim Papinianus hic *immemoriam* vocat, eam, paucis interjectis, vocat memoriæ infirmitatem. Et sane analogiæ hoc vocabulum congruit, quum *immemor*, *immemorabilis*, *immemoratus* sint notissima. *Hein.*

IMMERGERE se oneribus hereditariis *l.* 20. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her.*

IMMINERE. Spe *imminentis* libertatis *l.* 1. *D. si is qui test. lib. ess. juss.* Alias dicitur imminere id, quod impendet noxium

futurum, passim in jure nostro. *Imminere* pro curare, vigilare. *Immineant* censuales *l.* 1. *C. Th. de stud. lib. urb. Rom. Imminente* judice, id est, interveniente, & partes suas interponente *l.* 84. §. 1. *D. de legat.* 1. Ita quoque *imminere* litibus dicuntur viatores, quibus injungebatur a magistratibus solicitudo in jus vocandi, & judicata exigendi *l.* 12. *C. de prox. sacr. scrin.*

IMMINUERE, valde minuere *l.* 50. §. 1. *D. de judic.* Et ita *Imminutum* jus legationis dixit Cic. 1. *Verr.* 93. ad quem locum Ausonius; *Qui potestatem in administrando non defenderit, imminuti magistratus, veluti majestatis læsæ reus est.* Et ita Mamercum, Dictatorem, qui censuram, quinquennalem prius, annuam fecerat, a Censoribus tribu morum; & ærarium factum, quod magistratum populi Romani minuisset: Liv. *lib.*4. *c.*24. refert.

IMMINUTUM pro *non deminutum*, dixit Paull. *l.* 44. *pr. D. de bon. libert. Ut undique patronus suum jus habeat imminutum* id est, salvum, & integrum. Quamvis vero alii auctores vix proferri possint, qui ita usi sint hoc vocabulo, pluribus tamen exemplis probatum est a Salmasio *ad Vopisc. Aurelian. c.* 29. Gronov. *ad Liv. lib.* 12. *c.* 39. & Duckero *de Latin. vet. Ictor. p.* 371., talia participia composita cum *in* ancipitis esse notionis, & tum adfirmare, tum negare. HEIN.

IMMISCERE se administrationi *leg.* 6. *C. de negot. gest.* caussis alienis *l.* 1. §. 5. *D. de postul.* negotiis alienis *l.* 3. §. 10. *D. de negot. gest.* rei ad se non pertinenti *l.* 26. *D. de reg. jur.* tutelæ, vel curæ *l. ult. C. si tut. vel cur.*

Immiscere se (hereditati) præcipue dicuntur sui, ac necessarii heredes *l.* 11. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 5. §. *ult. D. quod cum eo, qui in alien.* quemadmodum extranei adire, & pro herede gerere §. 5. *Inst. de her. qual. & diff. l.* 8. *C. de jur. delib. l.* 14. §. 8. *D.* Tametsi iisdem modis illæ personæ se *immiscent*, ac extranei *pro herede gerunt*, quos modos vid. supra *sub art. heres.* Sed & *immiscere* se fratris impuberis hereditati dicitur, qui a patre pupillariter substitutus est *l.* 40. *D. de adquir. vel omitt. her.*

IMMISSIO aquæ & fumi *l.* 8. §. 5. *D. si serv. vind.*

IMMITTERE se, pro conferre se in aliquem locum. Si quis aliquem evitans, in tabernam proximam se immisisset *l.* 2. *D. si quadrup. paup.*

Immittere, caussam dare. Quod corpus ejus in aliquam valetudinem immitteret *l.* 14. §. 1. *D. de Ædil. edict.*

Immittere, id est, ædificando, vel alio opere manufacto quid imponere alicui loco. Immittere autem & *projicere* separantur *l.* 5. §. 10. *D. de nov. op. nunc.* Similiterque servitutes *immittendi, projiciendique* diversas facit *l.* 6. *D. si mens. fals. mod.* Plane inter *projectum* & *immissum* id interesse, aiebat Labeo, quod *projectum* esset id, quod ita proveheretur, ut nusquam (super alieno) requiesceret, veluti tigna, & trabes, quæ *immitterentur l.* 242. §. 1. *D. de verb. signif.* Et ita *immissa* accipe *l.* 15. §. 2. *D. de precar. Immittendi* jus §. 2. *Inst. de action.* servitus *l.* 1. *D. de serv. præd. urb.* Tignum in parietem immittere *leg.* 16. *D. commun. præd.* Si tigni immissi servitutem ædes tuæ debent *l.* 6. *D. de serv. præd. urb.* Eos qui jus luminis *immittendi* non habuerunt; operto pariete communi

nullo

nullo jure fenestras *immisisse l.* 40. *D. eod. tit.*

Sed & immitti cloaca privata in publicam, itemque in viam dicitur *l. 1. §. 9. D. de cloac. l. 2. §.26. D. ne quid in loc. publ.* Interdicto, quo Prætor, in via publica immittere aliquid vetat, etiam qui cloacam immittit, & qui fossam in suo facit, ut ibi aqua collecta in viam decurrat, tenetur *l.2. §.27. D. eod. tit.*

Immo correctionem inducit Titius, immo Seius heres esto *l. 47. D. de hered. inst.* Stichus, immo Pamphilus liber esto *l. 21. D. de manum. test.* Cujac. *Tract. 4. ad African. l. ult. D. si serv. vind.*

Aliquando ea particula non correctionem inducit, sed exceptionem, & ita fere perpetuo ea utitur Julius Paullus in *Libris epitomatis Labeonis πιθανῶν*. In iis enim frequentissima formulæ: *Immo l. 28. 29. 30. D. de capt. & postl. l. 28. D. de probat. & præsumpt. l.91. D. de solut. l.23. D. de acceptil. l. 84. D. de jur. dot.* Immo contra *leg. 5. D. de instr. vel instr. leg. l. 91. D. de furt. l.61. D. de adquir. rer. dom. Immo* forsitan & contra *leg. 49. D. de usurp. & usuc.* Immo contra accidet *l. 51. D. de bon. libert. Immo* puto *l.21. D. si serv. vind.* Immo quæritur *l. 10. D. de Leg. Rhod. l. 78. D. de rei vind.* Bynkersh. 3. *obs.6.* Hein.

Immobiles res *l. 23. D. de usurp. pr. Inst. de usucap. l.15. D. qui satisd. cog.* Dicuntur etiam *res soli*, seu *solo contineri*, veluti prædia, fundus, domus. Ἀκίνητα eodem modo Græci dicunt.

Immoderate uti servo *l. 17. §. 1. D. de Ædil. edict.*

Immolare. Qui hominem immolaverint, exve ejus sanguine litaverint, bestiis objiciuntur Paull. *lib. 5. Sent. tit.23. §. 16.* De qua ἀνθρωποθυσία, apud Romanos vetita, plura ad eum locum collegerunt viri docti, inprimis Schulting. *Jurispr. vet. p.* 511. Hein.

Immunitas est vacatio munerum publicorum, SCtis, constitutionibusve principum concessa. Paullus enim notat, *munus* interdum dici onus, quod quum remittitur, vacationem militiæ, munerisque præstare, inde *immunitatem* adpellari *l.18. D. de verb. signif. Immunitas* autem vel *personis* datur *l. 4. §. 3. D. de censib.* vel *generi*, & *posteris l. 1. §. 2. D. de jur. immun.* seu generaliter eo jure, ut ad *posteros* transmittatur *l. 4. D. eod. tit.* vel generaliter *locis* & civitatibus *l. 4. §. 3. D. de censib.* seu *rebus l. 3. §. ult. D. eod. tit.* Decimæ immunitas *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. ult. §. 9.* Iliensibus plenissima immunitas tributa est, ut etiam tutelæ excusationem habeant *l. 17. §. 1. D. de excusat.* Immunitas personalium, sive etiam civilium munerum *l. ult. §. 29. D. de mun. & hon.* Immunitas ne hospitem militem reciperent *d. leg. ult.* Immunitas operum publicorum pro immunitate a collatione ad opera publica *l. 6. C. Theod. de oper. publ.*

Immunitas Ecclesiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium. Ea prohibentur judices sæculares in ecclesiarum domibus judicia exercere *c. ad audientiam 5. de immunit. eccles.* Multo minus in ipsis Ecclesiis, vel cœmeteriis judicia criminalia, seu caussæ agitari debent, in quibus agitur de effusione sanguinis, seu de pœna corporali, quod ab Episcopo sub comminatione excommunicationis prohibendum est. Jo. IX. in Concil. Ravennatensi præsente Lamberto Imperatore ann. 899. *c. ut in 1. eod. tit.* Sed &

in iis locis fieri prohibentur omnes alii actus forenses, vel alias profani *C. cum ecclesia* 5. *eod. tit.* *c. decet* 2. *eod. tit. in 6.* Qua immunitate & aliis privilegiis gaudet Ecclesia etiam nondum consecrata, dummodo in ea divina mysteria celebrantur *c. Ecclesiæ* 9. *eod. tit.* Sæculo decimo tertio; si aliqui ob varia commissa crimina spe immunitatis confugiebant ad ecclesias, distinguendum erat inter servos & liberos. Si servus confugerat ad Ecclesiam, debebat Domino post præstitum clericis de impunitate servi juramentum ad servitia restitui. Si autem confuga homo liber erat, nulli mancipatui subjectus, quantumcumque gravia crimina perpetrasset, non poterat violenter ab Ecclesia extrahi, nec propterea damnari ad mortem, vel pœnam ordinariam mutilationis; sed Rectores Ecclesiæ debebant illi obtinere vitam & membra. Poterat tamen ratione sui delicti alia legitima poena adfici *c. inter alia eod. tit. in 6.* Ab ea immunitate vitæ, & membrorum excipiebantur publici latrones, vel nocturni depopulatores agrorum, qui dum in viis publicis homines aggrediuntur, ab ecclesiis extrahi possunt *c. immunitatem* 10. *eod. tit.* Neque ea immunitate gaudent, qui spe impunitatis homicidia, vel mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, aut coemeteriis perpetrant *c. non minus* 4. *eod. tit.* Alexander III. anno 1179. in generali Concilio Lateranensi, cui Imperator Fridericus I. interfuit, sub pœna excommunicationis prohibet, ne onera graviora Ecclesiis imponantur, nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem publicam aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi laicorum non suppetant facultates, subsidia per Ecclesias existimet conferenda *c. immunitatem* 10. *eod. tit.* Quam constitutionem Innocentius III. in Concilio generali Lateranensi anno 1216. illimitate, & indefinite explicat, atque intelligi vult de omnibus, qui Ecclesias, & Ecclesiasticos viros *talliis*, seu *collectis*, & exactionibus, & aliis aggravare nituntur. Præterea declarat, ut si Episcopus etiam voluerit communi utilitati, vel necessitati de bonis ecclesiasticis providere, Romanus Pontifex prius consulatur *c. adversus* 7. *eod. tit.* Bonifacius VIII. longius progressus excommunicavit etiam ipsos clericos, qui sine consensu sedis Apostolicæ hujusmodi exactiones solverint *c. clericis* 3. *eod. tit. in 6.* quam tamen Bonifacii VIII. constitutionem revocavit Clemens V. *c quoniam eod. tit. in Clement.* & Benedictus XI. qui pœnam excommunicationis restringit ad eos, qui ejusmodi exactiones petunt sine consensu sedis Apostolicæ, monetque a Concilio Lateranensi circa tales subventiones solum exceptum fuisse casum necessitatis, vel utilitatis communis, ubi laicorum ad id non suppetunt facultates. Adde constitutionem Alexandri IV. an. 1260. *c. quia nonnulli* 1. *eod. tit. in 6.* Sicut autem laicis non licet exigere *tallias* a clericis, ita nec Prælatis ecclesiasticis, licet *procurationum*, aut servitiorum titulo, quæ debent legato Apostolico, vel alteri, plus exigere a subditis, ut illud in sua lucra convertant *c. quia plerique* 8. *eod. tit.* Instante, vel jam ingruente periculo urbis nullus Clericus sub prætextu immunitatis Ecclesiasticæ, aut privilegii personalis excusatur, quin ab Episcopo compelli debeat ad murorum vigilias *cap. pervenit* 2. *eod.*

eod. tit. Episcopus non permittat, ut coloni Ecclesiæ relictâ cultura agrorum ecclesiasticorum aliis dominis operam suam locent *c. judicatum 3. eod. tit.*, Temporales Domini, qui suis subditis prohibent, ne personis Ecclesiasticis aliquid vendant, aut ab eis emant, aut eis frumenta molant, aut panem coquant, aut alia obsequia præstent, ipso facto excommunicationi subjacent *c. eos qui 5. eod. tit. in 6.* Judices, vel Præfecti, qui in foro Ecclesiastico litigare volentes in caussis, quæ ratione negotiorum, personarum, vel rerum de jure, vel de antiqua consuetudine ad forum ecclesiasticum pertinent, impediunt, eosque ad judicium sæculare recurrare, vel a lite desistere compellunt, excommunicationi ipso facto subjacent *c. quoniam 4. eod. tit. in 6.* Dn. Amort. *Elem. jur. can. lib. 3. tit. 49.*

IMMURMURARE. Qui noxiis quæsita graminibus, & diris immurmurata secretis mentis & corporis venena composuit *l. 6. C. Th. de indulg. crim.* Inde murmur magicum, de quo Jac. Gothofr. *Comm. ad l. 5. C. Th. de malef. & math.*

IMMUTILATA voluntas, id est, integra, cui nihil detrahitur *l. 4. in fin. C. de post. her. inst.*

IMPACTA navis in scapham *l. 29. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* *Impacti* in carcerem *l. 13. D. de custod. & exhib. reor.*

IMPAR matrimonium, teste Ulpiano 17. *fragm. 4.* adpellabatur, si major quinquagenaria minori sexagenario nupsisset. Verum Justinianus ejusmodi nuptias, quæ inter masculos, & feminas majores vel minores sexagenariis vel quinquagenariis lege Julia & Papia Poppæa prohibitæ erant, ratas esse voluit *l. 27. C. de nupt.* Et hoc est, quod in *l. 12. C. de legit. her.* idem ait: Quum & anteriore nostra lege hujusmodi nuptias permisimus, impares eas videri minime concedentes: Ita Brisson. Multis erroribus implicatum illud Legis Juliæ, & Papiæ Poppeæ caput in ordinem redegit Hein. *in Comm. ad Leg. Jul. & Pap. Pop. lib. 2. c. 3. p. 152. seq.* ubi ostendit, primum Lege Julia & Papia cautum fuisse, ut sexagenarii masculi, & quinquagenariæ feminæ, nec non spadones a pœnis ejus Legis liberi haberentur. Ulp. *tit. 16. §. 3.* Non ergo horum nuptias prohibuerat lex illa, sed potius solos pœnis Legum exemerat. Sed sub Tiberio porro SC. Perniciano, vel Persiciano cautum fuerat, ut sexagenariorum & quinquagenariarum, nec non spadonum nuptiæ non essent, & si essent, vir & uxor pœnis cælibatus perpetuo tenerentur. Ulpian. *ibid.* At Claudius Imp. postea ei SC. obrogavit, teste Suet. *in Claud. c. 23.* & eatenus quidem, ut, qui major sexagenario minorem quinquagenario duxisset, perinde haberetur ac si minor sexaginta annorum uxorem duxisset. Ulpian. *ibid.* sequutum deinde SC. Calvitianum, vel Calvisianum, quo constitutum, ut non eadem esset ratio nuptiarum quinquagenariæ majoris cum minore sexagenario, id potius haberetur impar matrimonium, & nec ad capiendas hereditates, nec ad dotes legatas conjugibus prodesset; sed dos potius, mortua muliere, caduca esset. Ulpian. *ibid.* *Impar* ergo matrimonium non fuit quodlibet, a personis imparis ætatis contractum, ceu sibi persuaserat Jac. Gothofr. *ad Leg. Jul. & Pap. p. 332.* sed si imberbis vetulam duxisset. Postremo hic addit idem Hein. non primum Justinianum pœnas harum nuptiarum

rum sustulisse, sed ante eum jam Constantini M. temporibus illas corruisse videri, pœnis coelibatus, orbitatisque generali Lege sublatis *l. un. C. Th. de infirm. pen. coelib.*

Impar etiam matrimonium Boeth. *in Topic. Cic.* vocat, quod civis Romana cum Latino, vel peregrino, vel servo, quibuscum connubium non est, contraxit. Ita Apuleius *lib. 6. metamorph. p.* 183. de nuptiis Cupidinis, & Psyches ancillæ: Jam saxo, inquit, nuptias non impares, sed legitimas, & jure civili congruas. Idem *lib.* 5. Impares porro nuptiæ, & in villa, sine testibus, patre non consentiente factæ, legitimæ non possunt videri.

Impar numerus arbitrorum *l.* 17. §. 6. *D. de recept. arb.* testium *l.* 21. §. *ult. D. de test.* id est, non sufficiens.

I M P A R T I R I, vel *impertiri* passive. In caussa adulterii dilatio postulatio *impartiri* non potest. Paull. 2. *sent.* 27. §. 17. Ubi quidem Cujacius legere maluit *impetrari*. Sed Ulpianus quoque *l. 7. D. de fer.* dixit: Dilatio *imperti-ri* solet. *Hein.*

I M P E D I R E. Invicem sibi impedient *l.* 34. *D. de usufr.* plane ut apud Varron. de *ling. lat.* Novitati non impedit vetus consuetudo. *Impeditur* morbo *l.* 75. §. 1. *D. de judic.*

I M P E N D E O, ere. Ob metum impendentis damni, Paull. 5. *sent.* 10. §. 1.

I M P E N D I U M & *impendia*, sumtus, & impensas significant *l.* 14. §. 1. *l.* 29. *D. commun. div. l.* 1. §. 2. *D. de ventr. in possess. mitt.*

I M P E N S A. *Impensarum* species sunt tres. Aut enim *necessariæ* dicuntur, aut *utiles*, aut *voluptuosæ*. Ulpian. *tit.* 6. §. 4. *l.* 1. *D. de impens. in rem. dot. fact.*

Necessariæ dicuntur, ait Paullus, quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior futura esset *l.* 79. *D. de verb. signif.* item, ut Ulpian. *tit.* 6. §. 15. quibus non factis, dos imminuitur. Sic necessariæ impensæ habentur aggeres facere, flumina avertere, ædificia vetera fulcire, & reficere, arbores in locum demortuarum reponere *l.* 14. *D. de impens. in rem dot.* Ulp. *tit.* 6. §. 15. In necessariis etiam impensis habentur moles in mare vel flumen projectæ, pistrinum, vel horreum, necessario factum, si ædificium ruens, quod habere mulieri utile erat, refecerit, si oliveta rejecta restauraverit, vel ex stipulatione damni infecti, ne committatur, præstiterit, vel in valetudinem servorum impenderit, vel si vites propagaverit, vel arbores curaverit, vel seminaria pro utilitate agri fecerit *l.* 1. §. *ult. l.* 2. *l.* 3. *D. de impens. in rem dot.* Ulpian. *l.* 8. *D. de pign. act.* Si necessarias, ait, impensas fecerim in servum, aut in fundum. In servum, puta, si medicis, quum ægrotaret, pecunias dederim. Enim vero cibaria mancipiis dotalibus data, item modica ædificiorum refectio, agrorum quoque cultura, nec non impensæ quærendorum, cogendorumque fructuum caussa factæ in specie quidem necessariarum impensarum sunt, verumtamen hæc a superioribus differunt, quod dotem non deminuunt, propterea, quod ipsæ res ita præstari intelliguntur, ut non tam impendas in eas, quam, deducto eo, minus ex his percepisse videaris *l.* 15. *l. ult. D. de impens. in res dot.* Fructus enim, ejusmodi impensis deductis, accipi, docuimus supra sub art. *fructus*.

Utiles impensæ sunt, quæ meliorem dotem faciunt, deteriorem esse

esse non sinant, ex quibus reditus mulieri adquiratur, sicuti arbusti pastinatione, ultra quam necesse fuerit, item doctrina puerorum, & pistrinum vel horreum insulæ dotali adjectum *l. 79. D. de verb. signif.* Ulpianus *tit. 6. §. 16. Utiles impensæ* sunt, quibus non factis, quidem deterior dos non fuerit, factis autem fructuosior effecta est, veluti si vineta, & oliveta fecerit. Exempla alia vide in *l. 5. §. ult. l. 6. l. 14. D. de impens. in res dot. l. ult. D. de jur. dot.* Ad utrumque genus spectant *l. 39. l. 51. D. de hered. pet. l. 7. §. ult. D. solut. matrim.*

Voluptuariæ impensæ vel voluptuosæ sunt, quæ voluptatis caussa in speciem ornatumque augendum factæ sunt, non etiam fructum augent, quibus neque omissis res deterior fieret: Vid. Ulpian. *tit. 6. §. 14. & 17. l. 7. l. 14. D. de impens. in res dot. fact. l. 39. D. de hered. pet.*

Si quis ita legaverit: Si P. Cornelius *impensam*, quam in fundo Seiano feci, heredi meo dederit: *Impensæ* verbo pretium non significari, sed eos dumtaxat sumptus, quos in fundum, postea quam emtus esset, fecit testator, ait *l. 40. §. 1. D. de condit. & dem.*

Impensa, pro re, in quam impensæ factæ *l. 30. §. 2. D. de don. int. vir. & ux.* Immo hæc notio occurrit, quoties impensa tolli dicitur *l. 9. D. de impens. in rem dot. l. 39. §. 1. D. de hered. pet.* Nec enim impensas, sed rem, in quam impendia facta, tollimus. Hein.

I M P E R A R E. *Imperantes* habere dicitur medicus, qui ægros curandos habet. Ita Alfenus in *l. 26. D. de oper. libert.* Medicus libertus, ait, quod putaret, si liberti sui medicinam non facerent, multo plures *imperantes* sibi habiturum. Varro *lib. 1. de re rust. c. 60. Itaque*, ait, *in hoc genere coloni potius anniversarios habent vicinos, quibus imperant, medicos, fullones, fabros. Imperare* tamen ægris medicos, ait Senec. *lib. 1. de ira c. 16.* his verbis: *Si intrassem valetudinarium, exercitus & sciens, non idem imperassem omnibus per diversa ægrotantibus.* Et ipsum *imperandi* verbum medicis convenire, notat Donatus in *Andr. Ter. Act. 3. sc. 2.* ad hæc verba: *Quod jussi ei dare bibere, ei, quantum imperavi, date*, ubi scholiastes: Vide, ait ille, ut auctoritatem & jactantiam medicorum imitatur dicendo; *Quod jussi.* Et non sufficiebat, sed etiam *imperavi*, dixit, simul hæc, quæ solent medici promittere frequenter, *mox ego huc revertar.* Inde est, quod medicum, *Imperatorem vitæ necisque* adpellet Plin. *lib. 19. c. 1.* & unam artium medicinam Imperatoribus quoque *imperare*, tradat idem *lib. 24. c. 1. in fin.* Addendi hic Obert. Giphan. *Obs. ling. lat. verb. Imperator & imperans p. 113.* Alciat. *lib. 7. Parerg. c. 13.* Lycklama *Membran. lib. 2. eclog. 19.* Car. Du-Fresne in *Glossar. hac voce.*

I M P E R A T O R E S olim, stante republica, duces belli, rebus prospere gestis a militibus adpellatos, & salutatos, docuit Brisson. *lib. 4. Formul. c. 32. p. 239.* Et ita Florentinus: Imperatores captivos vendere, ac per hoc servare, nec occidere solent *l. 4. §. 1. D. de stat. hom. §. 3. Inst. de jur. person.* Hujus autem nominis honore, non nisi legitimo hostium numero cæso, quemquam adfici, moris fuisse, testatur Dio Cass. *lib. 37. p. 48.* de Antonio loquens his verbis; Και αυτοκρατωρ επι τη νικη, και τοι τι αριθμου των πεφονευμενων ελαττονος παρα το νενομισμενον, αυτος ε επεκληθη. *Ipse*

hujus victoriæ caussa Imperator, quamquam cæsorum numerus constituto minor esset, adpellatus est. Nec vero nisi semel cuiquam hanc adpellationem ex una, eademque adpellatione contigisse, tradit idem Dio *lib.* 9. *p.*679. ubi de Claudio ejusque expeditione Britannica: Αυτοκρατωρ, inquit, πολλακις επωνομασθη παρα τα πατρια. ου γαρ εστιν ουδενι πλειον η απαξ εκ του αυτου πολεμου την επικλησιν ταυτην λαβειν. *Imperator ob hæc aliquoties dictus est; contra institutum Romanorum, neque enim sæpius, quam semel, licet uno de bello id nomen adsumere.*

Quis autem fuerit legitimus ille numerus; ob quem *Imperator* dux exercitus consalutari potuerit, disci potest ex Appiani *lib.* 2. *de bello civ. p.*455. *edit. Henr. Steph.* ubi de ritu illo ex instituto agens: Εστι δε τιμη τοις στρατηγοις τοδε το προσαγορευμα παλαι των στρατιωτων, καθαπερ αυτοις επιμαρτυρουντων αξιως σφισιν αυτοκρατορας ειναι, και την δε την τιμην, οι στρατηγοι παλαι μεν επι πασι τοις μεγιστοις εργοις προσιεντο, νυν δ' ορον ειναι, τηδε τη ευφημια τον θανοντας το μυριους πεπυσμαι. *Id honoris olim ducibus conferebatur a suis militibus, tamquam virtutis testimonium, quem illi post quodvis præclarum belli facinus admittebant, nostra autem ætate, ut audio, nemini contingit hujusmodi adclamatio, nisi cæsis hostium decem millibus.* Ex quo loco discimus, nullum olim certum numerum finiisse leges, at Appiani ætate (floruit autem Trajani temporibus) decem hostium millia cæsa esse oportuisse, ut huic honori locus esset. Res ita se habet. Tempore liberæ reipublicæ non cæsorum hostium numerus, sed ipsius victoriæ præstantia considerabatur. Et hinc Cicero *Philipp.* 14. *c.* 5. *At si quis Hispanorum, aut Gallorum, aut Thracum mille, aut duo millia occidisset, non eum hac consuetudine, quæ increbuit, Imperatorem adpellaret Senatus?* Ac proinde suæ ætatis morem ob oculos habuit Dio Cassius, dum Antonio eum honorem contigisse miratur, ignarus scilicet, eo tempore qualemcumque numerum suffecisse. At ex quo Cæsares sibi *Imperatoris* nomen, tamquam præcipuum, sumserant, non visum est amplius id nomen privatis convenire. Augustus equidem id quibusdam tribui passus fuerat: Tiberius vero uni Junio Blæso; quem ad suam usque ætatem postremum eo honore ornatum esse testatur Tacitus 3. *Annal.*73. *Tiberius id Blæso tribuit, ut Imperator a Legionibus salutaretur prisco erga duces honore, qui bene gesta republica gaudio, & impetu victoris exercitus conclamabantur, erantque plures simul Imperatores, nec super ceterorum æqualitatem. Concesserat quibusdam & Augustus id vocabulum, at tunc Tiberius Blæso postremum.* Nec tamen plane sublatum id institutum voluerant Cæsares, sed, ut rarius tribueretur, grandem illum decem millium numerum finiverunt, ceu ex laudato Appiani loco luculenter intelligimus. Ceterum quamvis in uno eodemque bello non soleret victor, nisi semel *Imperator* consalutari, nihil tamen impediebat, quo minus id iterum, ac sæpius fieret, si quis diversis expeditionibus victoriam reportasset. Augustum sane semel & vicies Imperatorem esse consalutatum, testes sunt Dio *lib.* 52. 494. & Tacit. 1. *Annal.* 9. Hein.

Postea ad Principes rerum potitos *Imperatoris* vocabulum translatum est, initio orto a Julio Cæsare, quem a Senatu perpetuo hoc prænomine, quod ad posteros quoque transiret, ornatum, ipsemet Dio *lib.*43. *p.*235. scribit. Hujus ver-

verba ex latina interpretatione sic se habent: Imperatoris quoque nomen, non pro antiqua tantum consuetudine, qua cum alii, tum ipse quoque id sæpius ex bello reportaverat, neque ea ratione, qua vocantur ii, quibus merum aliquod imperium, aut alia quædam potestas defertur, sed eo modo, quo nunc iis datur, qui summum obtinent imperium, tamquam proprium quid eidem imposuerunt. Sueton. *in Jul. c. 76. Non enim honores modo nimios recepit, ut continuum consulatum, perpetuam dictaturam, morum præfecturam, prænomen Imperatoris.* Et hoc *Imperatoris* prænomen a Julio Cæsare ad reliquos deinceps Principes, ceu proprium, non aliter ac Cæsaris manasse, idem Dio significat. Ac plane populo Romano invisum Regum nomen vitante, non potuerunt modestiore, gratioreque adpellatione ad rempublicam opprimendam accedere. Fuit hæc Cæsarum seu modestia, seu astutia, verbi lenitate invidiam facti mollire, & sub consularis, tribunitiæ, pontificialis, censoriæ potestatis specie omnia sensim in jus suum redigere, regiumque dominatum vi ipsa sibi vindicare, eo nomine adsumto, quod quilibet ex senatoribus, qui, quum exercitui præesset, rem bene gessisset, virtute adsequi poterat.

Sane quoties apud Ulpianum legis *Imperator noster*, uti *l. 43 D. de jur. fisc. l. 1. §. ult. D. de pollicit. l. 1. l. 3. §. ult. D. de censib. l. 1. §. 3. D. de calumn. l. 1. §. 9. D. de legat. 3. l. 9. D. de excus. l. 3. D. de quæst. l. 2. D. ad SC. Tertull. & Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 16. §. 9.* Antoninum Caracallam intellige, uti ipsemet Ulpianus indicat, quum ait: *Imperator noster Antoninus Augustus l. 14. §. 13. D. de offic. proconf.* Add. *l. 6. §. 1. D. de pollicit. l. 5. D. de adpell. recip. l. 3. D. de don. int. vir. & ux. l. 1. §. 1. D. de suis & legit. her. l. 2. §. ult. D. ad SC. Tertull.* Sub hoc Imperatore enim Ulpianum plerumque opera sua edidisse, per inductionem, quam vocant, probavit Ant. Schulting. in *Not. ad Jo. Bertrandi vitam Ulpiani p. 546. seq.* fassus tamen *p. 551.* libros de adulteriis post Antonini Caracallæ imperium prodiisse, quia in illis Imperatorem istum divum vocet *l. 13. §. 3. D. ad Leg. Jul. de adult.* Quare verba hæc Ulpiani: *Imperator noster cum Divo patre suo rescripsit*, uti *l. 1. D. de pollicit. l. 1. §. 10. D. de quæst. l. 7. §. 10. D. de interd. & releg.* ita accipienda sunt: Divus Severus, & Antoninus rescripserunt.

Imperator dominator, ac moderator orbis adpellatur, Reineck. *tract. de regim. secul. & eccles. lib. 2. Class. 3. c. 7.* unde Monarcha, & Vicarius Dei in terris *l. 2. §. sed quia 18. C. de vet. jur. enucl.* & mundi dominus dicitur *l. 9. D. ad leg. Rhod. de jact. Novell.* 105. *c. 2.* quare pomum imperiale in coronatione sua a Palatino Rheni offertur. Bull. *in orat. de majest. imper. n. 97.* Jus Imperii est potestas absoluta, & extremum jus omnium earum rerum, quæ ad majestatem regni, & reipublicæ pertinent vel belli titulo, vel subditorum patientia adquisitum: Clapmar. *lib. 1. c. 11.* Jura imperii hæc sunt. 1. Legem aliis dare, non accipere. Pompeius lege Gabinia legibus solutus fuit. Hinc Ulpianus ait: Princeps legibus solutus est. Livius *lib. 3.* Augustus conjugem lege Voconia legibus solvit Dionys. 58. & liberos legibus annariis. Tacit. *lib. 1. Annal.* & licet legibus solutum esse (2.) jus sit, Princeps exemplo

suo

ſuo cuſtos & legum moderator eſſe debet. Regis ad exemplum totus componitur orbis, ait Claudianus. Leges Imperator dat, & non niſi a ſummo Deo accipit. Carolus V. Imperator ſic ad S. P. Leonem X. ſcripſit, non eſſe ex dignitate Auguſti leges accipere, miniſque terreri ab his maxime, qui imperio ſuo ſubjecti, & toties victi graviore poena digni cenſerentur. Jovius *in vita Leonis*: Eadem majeſtas eſt, ne quis leges imperii violet. Iſtorum, inquit Imp. Juſtinianus, alterum alterius imperio ſemper eguit, & tam res militares legibus, quam ipſæ leges armorum præſidio ſervatæ ſunt. Sic Conſt. dixit, armari jura gladio. (3.) Magiſtratus creare, in quo maxima Imperiis majeſtas, atque dignitas elucet. Modeſtinus *l. un. D. ad leg. jul. ambit.* Ad curam principis magiſtratuum creatio pertinet, non ad favorem populi. (4.) Jus rerum ſacrarum. Apud Romanos jus hoc ad reges, & Imperatores attinebat. Rex ſacrorum praeſes eſto. Leo S. Pontifex ad Imperatorem Leonem: Debet, inquit, Imperator incunctanter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maxime ad eccleſiæ præſidium eſſe collatum. (5.) Summi Imperii jus eſt, monetam cudere. Poeta *lib. 9.* de Friderico Imperatore: Rege figuratam regis patet eſſe monetam Cæſaris, & domino ſub Cæſare fulget imago. Quare graviſſime puniuntur illi, qui nummorum circulos circumcidunt, de quo exſtat conſtitutio Imp. Conſtantini *in C. Theod.* & majeſtatis poena tenentur, qui nummos corruperunt *l. 2. C. de falſ. mon.* (6.) Jus vitæ & necis. Et cum in regali ſolio reſidet is vitæ, neciſque omnium dominus. Q. Curtius *de reb. geſt. Alex. M. lib. 4.* Auguſtinus *de fato.* Imperatori ſoli licet revocare ſententiam, & reum mortis abſolvere, & ipſi ignoſcere. Et in *l. 2. C. de ſent. paſſ. & reſtit.* ad Licianum in inſulam deportatum Antoninus Auguſtus inquit: Reſtituo te in integrum provinciæ tuæ. Ut autem ſcias, quid ſit in integrum reſtituere, honoribus & ordini tuo, & omnibus ceteris te reſtituo. (7.) Jus & legatos mittendi, & recipiendi, quod Diis immortalibus Poetæ tribuunt. Virgil. Interpres Divum fert horrida juſſa per auras. Ex hoc legationis jure legati ſancti ſunt, & inviolabiles. Livius de Legat. Tarquini *lib. 1.* (8.) Jus ſummi imperii eſt extrema provocatio, quod Auguſtus jure tribuniciæ poteſtatis ſibi reſervavit. Tacitus *lib. 4. Annal.* Tunc adpellabatur ad principem ex toto fere terrarum orbe *l. 49. D. de condit. & dem.* Apoſtolus ad Cæſarem adpellavit. Unde illud in Act. Hic homo ſervari poterat niſi provocaſſet. Claudere jura manu apud Ictos familiare eſt. (9.) Jus imperii eſt bella inferre. Apud Romanos bellum decernere non licuit niſi maximis comitiis. Mutata vero republica lege Julia majeſtatis tenebatur qui bellum ſine principis juſſu gereret *l. 3. ad leg. jul. majeſt. l. un. C. ut armorum uſus.* & *Novell.* 17. (10.) Summi Imperii jus eſt vectigalia indicere, & penes ſolum principem eſt *l. 10. D. de publican. l. 3. C. vectig. nov. inſtit. non poſſ. l. un. §. 3. D. ad leg. jul. de ambit.* Hujus generis eſt jus nundinarum, de qua lex *eſt C. de nund. & mercat.* Hæc jura ſummi Imperii ſunt. Aliqui jus inſtituendi regios curſores addunt *tit. C. de curſ. publ.* Ne acta publica penes aliquem ſint, quam Principem, & in archivo, Hodie cura eorum apud Can-

Cancellarium eſt in omnibus fere regnis. Qui Imperatores ſalutabant, ſacram purpuram adorare dicebantur *l.* 1. *C. de App. præf. præt.* Purpurea inſcriptio ſolius erat Imperatoris *l.* 6. *C. de diverſ. reſcr.* Imperatoris inſignia ſunt excubiæ, arma, comitatus militum, diadema, ſella, crux, qui enim inſignia habet, imperium habet: Cujac. 20. *obſ.* 37. Pro ſolius principis ſalute vota concipiebantur *l.* 1. *C. de obl. vot.* Imperatores Romani etiam Chriſtiani ſe æternos, ſanctos, divinos adpellabant *l.* 2. *C. de Fabric.* Qui per Romanum Imperatorem pejerabat, fuſtibus cedebatur *l. ſi duo* §. *ult. D. de jurejur.* Nec quis impune principem etiam hoſtem interficiat, Occidi, ait S. David, eum, qui nuntio allato de morte Sauli, præmium ſibi dari poſtulabat, quanto magis homines impios, qui interfecerunt virum juſtum in domo ſua, & lecto dormientem. Regum cauſam communem eſſe, cædem principis ulciſci, perpendantur Darii regis verba Alexandro expoſita, a Beſſo lethaliter vulnerati, exempli communemque omnium regum eſſe cauſſam, quam negligere illi indecorum eſſe, & periculoſum; quippe cum in altero juſtitiæ ejus, in altero etiam utilitatis cauſſa verſetur. Paveſcant regum infeſtiſſimi parricidæ (cum Guthero dicam) & qui infami rebellione principis fulmen contemnunt. Diſcant impii ſceleris gregales ſcriptores, nullam male de principe merendi juſtam eſſe uſquam cauſſam poſſe, nullum tantum facinus; quod parricidio, aut conſpiratione ſit vindicandum. Vindicem ubique adeſſe Deum, primi & maximi criminis ultorem graviſſimum, qui impiorum facinora judicat, diſcutit, & damnat æternique fulminis ignibus conſcio tradit.

Imperator Romanus Regibus dominatur, & præeſt. Regibus enim Electores comparantur. Præter alia jura hæc Majeſtati Imperatoriæ competunt: (1.) Electores creat arg. *c. un. quis dicat. Dux, Marchio &c. c.* 2. *feud.* 2. *feud.* 1. (2.) Creat & Principes, Duces, Comites, Barones *c. cit.* (3.) In toto Romano Imperio nobilitat *l. quoties* 3. *C. ubi Senat.* & cum indigno diſpenſare videtur *l. idem Ulpianus* §. 1. *D. de excuſat. tut. l.* 3. *D. de natal. reſtit.* nec inquiri debet, an Princeps dignum elegerit *l.* 2. *C. de crim. ſacrileg.* (4.) Facit Notarios, & Tabelliones. Borcholt. in *c. un. quæ ſint regal. n.* 4. & Doctores ſine ſollemnitate Coler. *part.* 2. *proceſſ. c.* 1. (5.) Infames reſtituit ad famam *l.* 10. *C. de ſentent. paſſ.* Contra quemlibet Magiſtratum jus habet pœnas capitales remittendi *l.* 4. *l.* 31. *D. de pœn.* alias pœnæ in judicum arbitrio non ſunt *l.* 13. *D. de poen.* (7.) Nothos & ſpurios legitimandi *Novell.* 53. *c.* 3. *& tit. D. de natalib. reſtit.* (8.) Jus publici mercatus tribuit *l.* 1. *D. de nund. l. un. C. eod.* (9.) Salvum conductum concedere poteſt *l.* 4. *D. de pœn.* (10.) Jus fiſci habet: Peregrin. *de jure fiſci lib.* 4. *tit* 3. (11.) Ferias generales conſtituit *l.* 4. *C. de fer.* (12.) Privilegia concedit, confirmat, interpretatur. (13.) Regalia jura confert. 1. *feud.* 13. & 2. *feud.* 10. *l.* 5. *C. de dignit.* (14.) Academias, & univerſitates erigit, eiſque privilegia concedit *Auth. habita C. ne fil. pro patr Part.* 1. *ord. cam. tit.* 3. (15.) Licet ab ipſo non detur appellatio *l.* 1. §. 1. *D. a quib. appell. non lic.* ab ejus reſcriptis, ſi ad preces falſas impe-

petrentur *tit. C. si contr. jus & utilit. publ.* provocandi facultas non denegatur *l.2. C. de adpellat.* Ad melius informandum Imperatorem adpellari potest *l.* 18. §. 2. *D. de minor. l.*17. *D. de jur. Patron.* Nec sic sententia Imperatoris arguitur, non enim adversus principem, sed relatoris calliditatem, aut iniquitatem provocatur *arg. l.*1. §.1. *D. quand. adpell.* Dn. Giron.

IMPERFECTUM flagitium, id est, non consummatum *l.* 1. §. *ult. D. de extr. crim.*

IMPERIALITER βασιλικως *l. un.* §. 14. *in fin. C. de caduc. toll.*

IMPERIALIUM *sententiarum in cognitionibus prælatorum* Paullus libros sex scripserat. Iidem videntur hi libri cum illis, quos in Indice Florentino *Sentention* κτλ *facton* βιβλια ς̅ adpellari animadvertimus. Proferuntur quædam ex his Libris, sed servato vetere titulo *l. ult. D. de cond. & dem. l.*10. *D. de manumiss. l.*240. *D. de verb. signif.* Vocantur etiam libri Decretorum *l. ult. D. de hered. inst. l. ult. D. ad SC. Trebell. l.* 24. *D. de jur. patron. Hein.*

IMPERIUM aliquando significat αυτετελη ηγεμονιαν η εξουσιαν *merum imperium vel potestatem*, ut loquitur Dio Cass. *lib.*43. *p.*235. Eleganter autem Ammianus Marcellinus *lib.* 29. *c.* 15. definivit, *Imperium* aliud nihil esse, quam curam salutis alienæ. Curatius tamen *civile Imperium* a ceteris omnibus secernes, si dixeris, esse jus ea generaliter regendi, quæ ad civitatem, ejusque finem spectant.

Imperium pro iis, quæ regimini, imperioque subsunt. Sic ampliari Imperium hominum, adjectione potus, quam pecuniarum copia, malle se dixit Hadrianus Imp. in *l. ult.* §. 3. *D. de bon. damn.*

Imperium etiam pro auctoritate, & potestate magistratuum qualibet accipitur. Ita Imperio Magistratus adoptari dicuntur, qui apud Prætorem, vel Præsidem adoptantur *l.* 2. *D. de adopt.* §. 1. *Inst. eod. tit.* Vid. Noodt *De Jurisdict. & Imp. lib.* 1. *c.* 2. ubi textus colligit, in quibus synonymice vocabula imperium, & jurisdictio sumuntur, quemadmodum hodie sumi notum est.

Alias Imperium accipitur jus coercendi, leges nempe factis applicandi cum effectu, quodque in exsequutione, quam vocamus, consistit, & ita a Jurisdictione in specie sic dicta est diversum, quæ per se exsequutione, pœnæque irrogatione destituitur. Et ita Imperium habere magistratus dicuntur, veluti consul, Præfectus urbi, Prætor, Proconful, & ceteri, qui coercere aliquem possunt, & in carcerem duci jubere *l.* 2. *D. de in jus voc.* Et contra fine imperio esse dicuntur minores magistratus, qui hanc potestatem non habent *l.* 32. *D. de injur.* Ita ut imperium dici possit potestas armata. Sigon. de *jur. Civ. Rom. lib.* 1. *c.* 2. Conf. Averan. *Interpr. jur. lib.*1. *c.*3.

Hoc autem *Imperium* vel *merum* est, vel *mixtum*. Hoc est jus modice coercendi, ideo *mixtum* adpellatum, quod jurisdictioni est admixtum, seu cohæret, ut loquitur *l.* 1. §. *ult. D. de offic. ejus, cui mand. est jurisd.* nescilicet illa nulla sit. Nam jurisdictio sine modica coercitione nulla est *l. ult. D. eod. tit.* Hinc mandata jurisdictione privato, etiam imperium, quod non est *merum*, videtur mandatum. *d. l. ult.* §. 1. *eod. tit.* Siquidem cui jurisdictio mandata est, ea quoque concessa videntur, sine quibus jurif-

risdictio explicari non potest. Ne putes tamen jurisdictioni omni cohærere, vel inesse imperium. Sunt enim magistratus muncipales, quibus negant auctores nostri ea, *quæ magis imperii sunt*, non *quæ magis jurisdictionis l. 4. D. de jurisd. l. 26. pr. & §. 1. D. ad municipal.* Quæ ut recte intelligantur, adeundus est Gundling, *in Pand. p. 150. §. 6. & 8.* Sufficit vero heic adnotasse:. Si cui jurisdictioni cohæret imperium tantum quidem, ne ea penes exercentem sit inefficax, tum id modica coercitione finiri, idque illud esse, quod *mixtum* adpellatur. Contra, quum mixtum hoc imperium vix alicui sit concessum nisi in finem, ut ipse efficaciter jurisdictionem explicet; Hinc recte ex sententia Ulpiani dixeris, Mixtum esse Imperium, cui etiam jurisdictio inest *l. 3. D. de jurisdict.*

Imperium vero merum *mixto* opponitur, quod *non merum* dici modo vidimus. Estque merum Imperium habere gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines *d. l. 3. D. de jurisd.* Heic autem Ulpianus a symbolo imperium merum definit: Consueverant namque Romani iis, quibus imperium committebant, gladium tradere: Senec. *de clem. lib. 1. c. 2.* Verum quum hoc symbolum ad jurisdictionem quoque pertineat, haud ita commoda videtur hæc Ulpiani definitio, cujus loco hæc videtur adhibenda, Esse merum imperium, quod non jurisdictioni, hujus tuendæ caussa admiscetur, nec adeoque modica coercitione finitur, sed ad pœnas etiam capitales erogandas extenditur. Hinc ei etiam, qui jurisdictionem non habuit, merum videas competiisse imperium, veluti in Urbe Quæsitoribus rerum capitalium. Quod autem dixi, quod non jurisdictioni, hujus tuendæ causa admiscetur, eo non significare volui eidem personæ competere non posse utrumque, jurisdictionem & imperium merum; Nam in provinciis hoc cum juris dicendi potestate in eadem persona conjunctum est. Cui vero imperium merum, nec jurisdictio competit, nulla ne cognitio data est? An nudum exsequutionis imperium penes eum est? Sane Ulpianus ipse in *l. 6. D. de offic. Proconf.* cognitionem mero imperio vindicat. Nec vox *animadvertere* cognitionem semper excludit: Contra solam aliquando cognitionem innuit *l. 15. §. 28. D. de injur. l. 1. §. 1. D. de minor.* In significatu plenissimo igitur accipienda vox illa, ut & cognitionem, & exsequendi jus complectatur.. Vid. Vurffel. *jurispr. defin. §. 98. n. 6.*

Imperium pro jussu *l. 4. D. de reg. jur.*

Imperii summi notentur species, & adjuncta. Species sunt tres Monarchia, Aristocratia, Democratia. Potestas videlicet est vel penes paucos, vel penes multos, vel penes unum Plato *lib. 6. de republ.* Herodot. *lib. 1. Aristot. lib. 3. Politic. cap. 7.* Isocrat. *orat. 3. ad Nicocl.* Tacit. *lib. 4. Annal.* Monarchia est imperium, quod ab uno regitur; Aristot. *1. Politic. 23.* & aliis in locis Monarchiam optimum imperium esse multi affirmant 1. Quod sit simplicissima, reducatque illa multitudinem subditorum ad unitatem naturalem, vitetque dissensionum pericula Liv. *lib. 26. Hist.* Regnum est res inter Deos, hominesque pulcherrima. 2. Quod sit antiquissima Justin. *lib. 1. hist.* & Sallust. *in Catilin.* Reges namque in terris nomen imperii id primum fuit. Adamus ante diluvium, post diluvium vero caput extulit

Ni-

Nimrodus a quo originem reges repetunt. 3. Quod & communissima, validissima, & maxime civilis. Tacit. *lib.* 1. *Annal.* Discordantis sæpe patriæ post aliud haud remedium fuit, quam si ab uno regeretur. Salmas. *in defensione regia cap.* 8. Regnum est imperium, quod princeps comiter administrat. Nimirum, ut cives libertatis suæ compotes, principum legibus volentes obsequantur. Talia sunt regna Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ &c. Dominatus est imperium, quod princeps severiter administrat. Sinarum, Tartarorum, Indorum, Turcarum Reges dominatum usurpant: Gothofred. *in Archontolog. Cosmica lib.* 2. *p.* 169. Bertius in *tabulis* contractis *lib.* 6. *p.* 685. Aristocratia est imperium, quod a proceribus regitur. Olim tale imperium habebant Spartani, & Massilienses a Græcis profecti: Strabo *lib.* 4. *Geograph.* Democratia est imperium, quod a populo regitur. Ad juncta imperii sunt modi, quibus ad imperium pervenitur, successio scilicet, & electio. Successio est, cum quis a natalium jure imperat: Tiraquellus, Cirierius, Laudensis *de jure promogenituræ.* Tholosanus *lib.* 7. *de republica*. Vernuleius *lib.* 1. *Politiæ tit.* 7. *cap.* 5. Zosimus *lib.* 2. *hist.* estque patrimonialis, vel legitima. Patrimonialis est, quæ obtinet inter populos bello subactos. Tale erat vetus Hebræorum regnum, quod Deus Regi Davidi, velut proprium donaverat, & deinceps filio ejus Salomoni, licet natu minori conferebat. 2. *Samuel.* 7. 8. *Regum* 1. *Psalm.* 2. 7. 28. 45. Legitima est, quæ obtinet inter populos sponte subjectos. Talia regna sunt Gallicani ex instituto Hugonis Capeti, & Suecicum a Gustavo Wasa ordinatum. Serrarius *in Inventar. Galliæ fol.* 555. Loccenius *lib.* 6. *Histor. Suec.* Electio est, cum quis suffragiorum jure imperat, ut Germanorum Imperator. Duplex est lata, vel restricta. Prior, cum peregrinus eligitur, posterior, cum eligitur indigena. Dom. Abb. Giron.

Imperii Lex in *l.* 3. *C. de testam.* lex Regia intelligitur, qua populus in Imperatorem omne suum imperium potestatemque contulisse, ratumque jussisse, quod constitueret, dicitur a Pomponio in *l.* 2. §. 11. *D. de orig. jur.* De qua lege regia, quod varia in jure nostro nomina fert, plura dixit Heinecc. *in Syntagm. Antiquit. l.* 2. §. 65. & in *hist. jur.* l. 4. §. 168. *seq.*

Imperia. Toralia, *imperia* in *l.* 5. *pr. D. de suppellect. legat.* corrupte dici Hotomannus existimat pro Toralia impervia, i. e. densa, & non rara. Joseph. Scaliger *ad* 1. *Varr. de re rust.* veterem lectionem tuetur; toraliaque *imperia* vocari a Paullo censet, veterum more, *a* in *e* mutato, *imparia*, quæ & paterfamilias sibi servat præter ea, quæ sunt quotidiani usus, eadem forma, qua trapetes impares esse oportere præcipit Cato; hoc est, præter illos, quorum quotidie usus esset, ut si in illis quotidianis aliquid fractum sit, aut aliquid reficiendum sit, ea præsto sint, quæ in illorum locum sufficiantur. Trapetes, inquit bonos privatos impares esse oportet, id est, oportet esse trapetes præter illos quotidianos in singulis torcularibus. Paria nempe vocari debent, quæ habentur quotidianæ usioni, imparia ergo quæ præter illa adhibentur. Ideoque idem Cato, quæ supra imparia, dixit alibi supervacanea: Præla, inquit, temperata quinque, supervacanea tria. Idem *ibid.* fuculas quinque, supervacaneam unam. Addidit igitur

Ju-

Jurisconsultus *imparia*, ne tantum ea, quæ in usum quotidianum insternerentur, comprehenderet, sed & ea quoque intelligeret, quæ aliquando ad eosdem usus depromi possent. Cujacius *lib.* 10. *obs. c.* 13. notat *Imperia* in Basilicis παραπεφαλαια esse, & forsitan scribendum esse *impelia* pro *impilia*, atque adeo hac voce non tantum πεδια significari, ut *obs.* 5. *cap.* 11. docuit, sed etiam pulvinos, nec male hic *impilia*, cum & coactiores, durioresque sunt. Homiliæ Scholasticæ εςρωσαμεν την κλινην, και δι αυτο σκληρον εςιν εξετειναξαμεν, και προσκεφαλαια εμαλαξαμεν.

IMPETIGINOSUS *l.6.* §. 1. *D. de Ædil. edict.* qui *impetigine* laborat. Hujus autem morbi Cornel. Celsus *lib.* 5. *c. ult.* species quatuor facit, unam, quæ similitudine scabiem repręsentat, sed magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet, videnturque in ea esse quasi bullulę quędam, ex quibus interposito tempore squamulę resolvuntur, alteram papulę fere similem, sed asperiorem, rubicundioremque, figuras varias habentem, quę *rubrica* cognominatur, tertiam, quę crassior est, & durior, & magis tumet, in summa cute finditur, & vehementius rodit. *Nigræ* cognomen est, quartam, quę curationem omnino non recipit, distantem colore, nam subalbida est, & recenti cicatrici similis, squamulasque habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulę similes. Hęc Celsus. Quibusdam videtur impętigo eadem esse, quę Græci λειχην, id est, summę cutis asperitas, cum leni pruritu. *Impetiginum* autem remedia prodit Plinius *lib.* 20. *c.* 9. *lib.* 22. *c. ult. lib.* 23. *proœm.* & *lib.* 25. *c.* 7.

IMPETRABILE postulatum pro eo, quod justum, & ęquum est, adeoque impetrari potest *l. ult. C. Th. de petit.* De voce *impetrabilis*, vide Durandum Casellium 1. *var.* 9.

IMPETRATIO obscura pro subreptione *l.* 10. *C. Th. de oper. publ.*

IMPETUS. Si quis inopinato fortunę impetu rem familiarem amiserit *l.4. D. ut in poss. legat.*

Impetus prędonum *l.* 23. *D. de reg. jur.* id est, incursus.

Impetus pro animi effervescentia. *Impetu* delinquitur, quum per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum venitur *l.* 11. §. 2. *D. de pœn.*

IMPILIA *l.* 25. §. 4. *D. de aur. arg. leg.* & in nonnullis Plinii editionibus *lib.* 19. *hist. nat. c.* 2. ubi hęc leguntur: Teophrastus auctor est, esse bulbi genus circa ripas ammium nascens, cujus inter summum corticem eamque partem, qua vescuntur, esse laneam naturam; ex qua *impilia* vestesque quędam conficiuntur. Sunt autem *impilia* socci lanei, de quib. Selden. in *Uxor hebr. lib.* 1. *c.* 14. Add. Ant. Bynęum *de Calc. hebr. lib.* 1. *c.*4. §.3. *p.* 182. *seq.* HEIN.

IMPINGERE. Impacti in carcerem *l.*13. *D. de custod. & exhib. reor.*

IMPIUS pro eo, qui patriam vitat, seu fugit *l.* 2. *C. Th. si curial. relict. civ.*

Impius terminus, pro morte videtur poni in *l.* 11. *C. Theod. de domest. & protect.* Impius enim hac figura est sęvus, immitis. Hor. *Epod.* 5. 13. Impube corpus, quale possit *impia* movere Thracum pectora.

IMPLERE ętatem *l.* 20. §.2. *D. de ann. legat.* annum vel annos *l.* 13. §. *ult. D. de tut. & cur. l.* 40. *D. ad SC. Trebell.* militiam, vel stipendia *rubr. C. quib.*

quib. munet. *l.* 2. *C. de re mil.* possessionem, vel usucapionem *l.* 7. *D. pro emt.* *l.* 7. *D. de usurp.* sollemnia *l.* 10. *C. de administr. tut.* sollemnia accusationis *l.* 11. §. 5. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Implet animus, quod deest possessioni *l.* 3. §. 3. *D. de adquir. vel amit. possess.* id est, supplet.

Impleto asse, id est, expleto & distributo; Paul. 3. *Sent.* 4. §. 6. Impletus numerus liberorum *l.* 2. §. 1. *D. de vacat. & excus. mun.* cui nullus deest.

Implere pro exsequi. Sic implere cautionem *l.* 24. *D. de usu & usufr. leg.* collationem *l.* 1. §. 13. *D. de collat.* conditionem *l.* 13. *D. de manum. test.* contractum, vel conventionem *l.* 5. *C. de furt.* *l.* 2. *D. pro emt.* fidem *l.* 4. *D. de manum.* functiones *l.* 140. *C. Theod. de decur.* judicium uxoris defunctæ *l.* 15. *C. ad Leg. falcid.* numerationem *l.* 1. *D. qui potior.* officium debitum *l.* 21. §. *ult.* *D. ad SC. Silan.* placitum *l.* 1. *C. commod.* quantitatem *l.* 27. § 16. *D. ad SC. Trebel.* partem religionis *l.* 3. *C. arbitr. tut.* satisdationem *l.* 2. *D. de custod. & exhib. reor.* stipulationem *l.* 2. *D. de fidejuss.* testamentum *l. ult. C. famil. ercisc.* venditionem *l.* 46. *D. de act. emt.* voluntatem *l.* 8. §. 6. *D. de cond. inst.*

Implere interdum est probare *l.* 23. *D. de prob.* *l.* 1. *C. eod. tit.* *l.* 1. *C. de condict. ob. turp. caus.* *l.* 3. *C. de non num. pecun.* & ita *implere* accusationem *l.* 14. *D. ad SC. Turpill.* adfirmationem *l.* 5. *C. de lib. causs.* caussam adpellationis *l.* 2. *C. quand. provoc.* delationes *l.* 5. §. *ult.* *D. de jur. fisc.* exceptionem *l.* 19. *D. de probat. & præs.* intentionem *l.* 19. *D. de probat.* quod intenderit *l.* 3. §. 3. *D. de test.* litem *l. ult.* *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* petitionem *l.* 30. §. *ult.* *D. de except.* probationem *l.* 26. §. *ult.* *D. depos.* Quinctil. *Decl.* 7. Ego vero Judices, ex hoc, qui recusat dives quæstionem, partem probationis impleri. Lactant. *lib.* 7. c. 8. Parum habent firmitatis ad probandam, & implendam veritatem. Eodem significatu *implere* professionem *l.* 42. §. *ult.* *D. de jur. fisc.* provocatis certamen *l.* 6. *C. de his, quæ ut indign.* sollemnia.

IMPLICARI molestiis hereditatis *l.* 4. §. 11. *D. de dol. & met. exc.* negotiis hereditariis *l.* 22. *D. si quis omiss. caus.* Quæ *implicantur* rebus soli *l.* 30. §. 1. *D. de usurp.*

IMPLICITUS statuliberi casus libertatis *l. ult.* *C. si ex nox. caus.* Implicita facti quæstio *l.* 52. *D. pro soc.*

IMPLORARE auxilium *l.* 13. §. *ult.* *D. ad SC. Treb. & passim* beneficium *l.* 1. *C. si advers. solut.* compensationem *l.* 2. *C. de compens.* decretum *l.* 39. §. 9. *D. de admin. & peric. tut.* edictum *l.* 1. §. *ult.* *D. ut in possess. legat.* judicium liberale *l.* 3. §. 10. *D. de adquir. vel amitt. possess.* legem Falcidiam *l.* 87. §. *ult. de legat.* 2. restitutionem in integrum *l.* 86. *D. de adquir. vel amitt. her.*

IMPONERE conditionem alicui, vel etiam legato *l.* 4. §. 1. *D. de hered. inst.* *l.* 86. *D. de condit. & dem.* libertatis caussa *l. ult.* *D. de liber. causs.* *l* 18. *D. de donat.* *l.* 33. *l.* 37. *D. de bon. libert.* Quæ liberto imponuntur *l.* 1. §. 5. *D. quar. rer. act.* Imponitur servo, ancillæve merces pro opera *l.* 14. *D. de usu & hab.*

Imponere necessitatem *l.* 4 §. 5. *D. de offic. procons.* onus *l.* 15. *C. de prob.* operas *l.* 7. §. 1. *de oper. libert.* pœnam *l.* 1. §. 1. *D. de effract.* quadrans heredi *l.* 40.

l. 49. *D. de jur. fisc.* rationem Falcidiæ *l.* 6. *l.* 8. *C. ad Leg. Falcid.* servitutem *l.* 105. *D. de cont. & dem.* fundo, quem quis vendat *l.* 9. *D. de servit.*

Imponere libertatem *l.* 7. §. 8. *D. de don. int. vir. & ux. l. ult. D. qui & quib. manum.* vindictam servo *l.* 19. §. 3. *D. de castr. pecul. l.* 14. *D. de manum. l.* 12. §. 2. *D. de liber. caus.* id est, servum vindicta manumittere. Horat. *lib.* 2. *Serm. sat.* 7. *v.* 76. *seq. Vindicta terque quaterque Imposita, haud usquam misera formidine privat.*

Imponere ædificium areæ *l.* 39. *D. de legat.* 2. fenestras, & ostia in ædificia *l.* 59. *D. de rei vind.* merces in navem *l.* 2. §. 2. *D. de Leg. Rhod. de jact.* pecora prædiis, puta stercorandi caussa *l.* 14. *D. de impens. in res dot. fact.* nomen fundo *l.* 106. *D. de verb. obl.* servum in machina *l.* 5. §. 10. *D. commod.* superficiem in solo *l.* 18. §. 4. *D. de damn. infect.* tectorium parietibus *l.* 44. *D. de usufr.* ædificio tegulas *l.* 18. *D. de act. emt. vend.*

Imponere manus. Vid. infra manus.

IMPORTARE actionem, crimen, id est inferre *leg. ult.* §. *ult. D. de divort. l.* 9. §. 1. *D. de statu lib.*

Importare ignominiam, infamiam, id est, irrogare *l.* 5. *D. de decur. l.* 7. *D. de publ. jud. l.* 22. *D. de his qui not. infam.*

Importata vi fluminis *l.* 9. §. 2. *D. de damn. inf.* id est, illata.

IMPORTUNE repetere *l.* 17. §. 3. *D. commod.* id est, intempestive, ut ibidem explicatur.

IMPORTUNITATES in *l.* 7. *C. Th. quor. adpellat.* vocant Imperatores importunas, inanes, & frustratorias, non tam adpellationes, quam ludificationes, ut dicuntur *l.* 1. *D. eod. tit.*

IMPORTUNO tempore, vel loco offerre pecuniam *l.* 36. *D. de solut.* Cic. *lib.* 2. *de orat. c.* 5. Aut importunum tempus in tanto ocio, quod raro datur.

IMPOSITIO pilei, id est manumissio *l.* 10. *C. de testam. manum.* Vide infra sub *pileus.*

IMPOSSIBILIUM nulla est obligatio *l.* 185. *D. de regul. jur.* Quod impossibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendi *l.* 31. *D. eod. tit.* Si homo mortuus sisti non potest, nec pœna rei impossibilis committatur *l.* 68. *D. de verb. oblig.* Vid. *l. ult.* §. 4. *D. de verb. obl.*

Impossibilis conditio Græco sermone ἀδύνατος *l.* 20. *D. de condit. instit. l.* 104. §. 1. *D. de legat.* 1. Eam definit Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 4. §. 1. quæ per rerum naturam admitti non potest. At *impossibilis* conditio dicitur variis modis. Est impossibilis, cui natura impedimento est, quominus existat, veluti; si quis ita dixerit, si digito cælum attigero, dare spondes §. 11. *Inst. de inutil. stipul. l.* 16. §. *ult. D. de injust. rupt.* Sed & impossibilis conditio intelligitur, quæ jure impleri non potest *l.* 137. §. 6. *D. de verb. oblig.* Qui ita heres institutus est, si servum hereditarium non alienaverit, siquidem solus heres scriptus sit, sub *impossibili* conditione institutus videtur *l.* 4. §. *ult. D. de condit. instit.* Municipibus si jurassent, legatum est. Hæc conditio non est impossibilis *l.* 97. *D. de condit. & demonstr.*

Conditio vero impossibilis, prout variis negotiis adjicitur, diversos producit effectus. Nam quoad contractus non solum stipulationes impossibili conditioni adplicatæ nullius momenti sunt, sed etiam ceteri quoque contractus, veluti emtiones, locationes, impossibili conditione interposita, æque nullius

momenti sunt *l.* 31. *D. de oblig. & act.* Impossibilis conditio, quum in faciendum concipitur, stipulationibus obstat *l.* 7. *D. de verb. oblig.* Consentit *l.* 1. §. 9. *D. de oblig. & act. l.* 29. *D. de fidejuss. l.* 11. *Inst. de inutil. stip.* Hæc ita in contractibus se habent: At in supremis tabulis non æque. Etenim sub impossibili conditione factam institutionem placet non vitiari *l.* 1. *D. de condit. instit.* Si in non faciendo impossibilis conditio institutione heredis sit expressa, heres erit, perinde ac si pure institutus sit *l.* 50. §. 1. *D. de hered. instit.* Si quis ita institutus sit, si monumentum post mortem testatoris in triduo proximo mortis ejus fecisset, quum monimentum in triduo perfici non possit, dicendum erit, conditionem evanescere, quasi impossibilem *l* 6. *D. de condit. instit.* Idem dicendum de eo, quod sub impossibili conditione legatum est, siquidem tale legatum pro puro habetur *l.* 5. *D. quand. dies legat.* Et huc faciunt *l.* 135. *D. de reg. jur. l.* 104. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 3. *l.* 6. §. *ult. de condit. & demonstr. l.* 45. *D. de her. instit. l.* 16. §. *ult. D. de injust. rupt.*

Impossibile aliquando idem est ac difficile, ut in *l.* 2. *D. de his, qui effud. l.* 60. §. 2. *D. locat. l.* 6. *C. de curat. furios.*

IMPOSTORES in antiquo Lexico ἐπιθέται, itaque pro deceptoribus *l.* 4. §. 2. *D. de Ædil. edict. l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cogn.*

IMPOSTURA callida mathematicorum. *Collat. Leg. Mos. & R. tit.* 15. §. 2. Si quis imposturam fecerit, aut collusionem in necem alterius, stellionatus potest adpellari *l.* 3. *D. de stellion.* Trebell. Pollio *in Gallien. c.* 12. Quum quidam gemmas vitreas pro veris vendidisset ejus uxori, atque illa, re prodita, vindicari vellet, surripi quasi ad leonem venditorem jussit. Deinde e cavea caponem emittit, mirantibus cunctis rem tam ridiculam, per curionem dici jussit: *Imposturam fecit, imposturam passus est.* Deinde negotiatorem dimisit.

IMPOTENTER se gerere *l.* 9. §. *ult. D. de offic. proconf.* ut is qui sui potens non est, impos sui apud priscos dictus. Quinctilian. *lib.* 2. *c.* 3. Ne quid impotentior faciat.

IMPRECARI *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cogn.* ubi &

IMPRECATIONES incantationibus æquiparantur.

IMPRESSIO pro concussione: Si per impressionem quis rei suæ fecerit cessionem *l.* 11. *C. de his, quæ vi.* Paull. 5. *Sent.* 1. §. 1. Impressione alicujus terroris. Cic. *ad famil. lib.* 5. *epist.* 2. Non judicio, atque disceptatione, sed vi, atque impressione avertere.

IMPRIMERE. Indicia ferro impressa, id est, stigmata fronti inusta apud Caium *Inst. lib.* 1. *tit.* 1. §. 3.

IMPROBABILIS pro improbo. Proxenetæ emtionibus, & venditionibus, commerciis, contractibus licitis, utiles, non improbabili more se exhibent *l. ult. D. de proxenet.*

IMPROBARE est reprobare, ut loquitur *l.* 9. *D. de neg. gest.*

IMPROBE est non probe, vel parum probe, non jure, injuste, inciviliter, mala mente, contra bonam fidem.

IMPROBITAS. Nemo de improbitate sua consequitur actionem *l.* 12. §. 1. *D. de furt.*

IMPROFESSUS servus *l. ult.* §. 1. *D. de publican.* Quinctil. *Decl.* 341. Cujus professio facta non est, ut fraudatetur jus vectigalis.

IMPROVISUS casus *l.* 36. §. 2. *D. de testam. mil.*

IMPRUDENS, & *prudens* invicem pugnant *l.* 66. §. 4. *D. sol. matr.* ut *imprudens*, & sciens apud Terent. *Hecyr. Act.* 5. *sc. ult.* Damna fatalia, quæ imprudentibus accidunt, id est, nihil tale opinantibus, & præter spem, & cogitationem *l.* 5. §. 3. *D. pro soc.* Imprudentis cædis damnatus. Quinctil. *Declam.* 249. & *in argumento Declam.* 305. Imprudens emere dicitur, qui bona fide rem a non domino emit *l.* 24. §. 1. *D. de act. emt.* *l.* 19. §. 3. *D. de neg. gest.* *l.* 31. §. 1. *De de reb. cred.* *l.* 38. *l.* 58. *D. de rei vind.* Imprudens vendidisti, id est, ignorans *l.* 41. §. *ult. D. de contrah. emt.* vel insciens *l.* 17. §. 4. *D. de Ædil. edict.*

Imprudentes pro imperitis juris *l.* 17. §. 4. *D. eod. tit.*

IMPRUDENTER. minus considerate *l.* 21. §. *ult. D. de negot. gest.* Qui casu teli hominem imprudenter ferierit. *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 1. §. 7.

IMPRUDENTIA adsessoris *l.* 2. *D. quod. quisque jur. in al.* judicis *l.* 51. *D. de evict. & passim.* id est, imperitia.

Imprudentia alias pro quavis ignorantia ponitur, ut & Donatus *in Terent. prol. Eunuchi* notat. Cic. *lib.* 2. *Rhet. ad Herenn. c.* 16. Si autem imprudentia reus se dicat peccasse, primum quæretur, utrum potuerit scire, aut non potuerit, deinde utrum casu fecerit. Idem *in partit. orat. c.* 37. Imprudentiam ait esse aut in casu, aut in quadam animi permotione. Et hoc sensu *imprudentia* fere in omnibus pœnalibus judiciis succurritur *l.* 100. *D. de reg. jur.* Per imprudentiam, id est inconsulto, oscitanter, ex errore *l.* 22. §. 7. *D. rem. rat. hab.* *l.* 4. §. 3. *D. de dol. mal. & met. except.* *l.* 10. *D. de condict. indeb.*

IMPUBES dicitur mas minor annis 14 femina vero minor 12. Caius *lib.* 2. *Inst. tit.* 2. §. 2. *princ. Inst. quib. mod. tut. fin.* Macrob. 1. Saturnal. 6. Post annos bis septem ipsa ætas necessitate pubescit, tunc enim moveri incipit vis generationis in masculis, & purgatio fœminarum. Tertul. *lib. de virgin. veland. Tempus etiam ethnici observant, ut ex lege naturæ jura sua ætatibus reddant; nam feminas quidem a* 12 *annis, masculum vero a duobus amplius ad negotia mittunt, pubertatem in annis non sponsalibus, aut nuptiis decernentes.* SCo Silaniano torqueri non debet, sed terreri tantum debet masculus impubes vel habena, vel ferula cædi *l.* 1. §. 33. *D. ad SC. Silan.* Verum tamen impuberes ab anno septimo usque ad annum undecimum proximi censentur infantiæ, similes plene furioso, & infanti, quantum ad delinquendi affectum attinet. Quia hujus ætatis pueri bonum, & malum non adhuc possunt discernere, adeoque intellectu carent §. 9. *Inst. de inutil. stip.* Ab anno duodecimo usque ad annum 14. impuberes censentur proximi pubertati, & doli capaces, adeoque furtum, & injuriam admittere possunt *l.* 111. *D. de reg. jur.* *l.* 23. *D. de furt.* Sane impuberis est ministerium, si forte vel librarius, vel nomenclator, vel calculator sit, vel histrio, vel alterius voluptatis artifex *l.* 7. §. 5. *D. de oper. libert.*

IMPUDENTIA ejus, qui diversa duobus testimonia præbuit *l.* 27. §. 1. *D. de Leg. Cornel. de fals.*

IMPUDICITIA. Ad impudicitiam servos compellere *l.* 2. *D. de his qui sui vel al. jur.* impudicos facere dixit *l.* 9. §. *ult. D. de injur.*

IMPUDICUM visum est *pr. Inst. quib. mod. tut. fin.*

IMPUGNARE judicium *l. 2. D. de his quæ ut indign. l. 87. D. de legat. 1.* jus civile *l. 5. D. de pact. dot.* utilitatem pupilli *l. 42. D. de adquir. vel omitt. hered.*

IMPULSUS. Si quid alterius impulsu damnum dederit *l. 7. §. 3. D. ad Leg. Aquil.*

IMPUNITAS. Crimina impunitate coalescunt *l. ult. C. Th. de defens. civ.*

IMPURE. *Impurius* ad patriam reverti, id est, cum nota, & dedecore *l. 1. C. Th. de stud. lib. urb. Rom.*

IMPURUM flagitium. Paull. *2. Sent. 26. §. 13.*

IMPUTARE est alicui acceptum, vel expensum ferre. Sed & *imputari* alicui dicitur, quod ei oneri, damnove esse debere affirmatur. Sic si medio tempore tutor solvendo esse desierit, imputabitur contutoribus, cur non egerint cum eo *l. 9. §. 4. D. de tut. & rat. distr.* Sibi imputare debet creditor, qui satisdationem admisit vice solutionis *l. 1. §. 1. D. quib. mod. pign. vel hypoth.* Imputatur etiam alicui id, quod ipsius culpa, vel facto evenit. Sic non permittendum ei, caussari tempestatem, vel vim fluminis, si quid fit, quod ei imputetur *l. 2. §. 8. D. si quis caut. in jud. sist.* Qui negligenti amico rem custodiendam tradidit, non ei, sed suæ facilitati imputare debet *§. 3. Inst. quib. mod. re contr. obl.*

Imputare pro reputare. *Imputare* sorti *l. 26. D. de condict. indeb.* peculio *l. 21. D. de pec.*

Imputari verbum in computatione Falcidiæ duobus modis accipitur. Imputari enim primum est, in quadrantis computationem venire, & ita in Falcidiam imputari id dicimus, quod heredi ad quartam explendam computatur *l. 19. l. 29. l. 91. D. ad Leg. Falcid. l. 26. D. de bon. libert. l. 44. D. de solut. l. 8. §. 12. D. ad SC. Vellei.*

Imputare quadranti *l. 76. D. ad Leg. Falc.* in quartam hereditatis, quam per Legem Falcidiam heres habere debet *l. 91. D. ead. tit.* in ratione Legis Falcidiæ *l. 25. D. ead. tit.* quemadmodum in Trebellianica imputare portioni quadrantis in *l. 58. §. 5. & §. 6. D. ad SC. Trebell.* Aliquando *imputari* dicitur in falcidiam, quod Falcidiam patitur *l. 1. §. 8. D. ad Leg. Falc.* quod nempe patitur deductionem quartæ.

Porro *imputari* dicimus diem *l. 40. D. de cond. & dem. l. ult. §. 1. D. quis ord. in bon. poss. l. 4. §. 5. D. de statul.* in numerum *l. 60. §. 1. D. de rit. nupt.* tempus *l. 3. C. quib. non objic.*

IMA scelerum nequitia *l. 5. C. de heret.* *Imus* fundus, id est, infimus *l. 31. D. de serv. præd. rust.*

IN aliquando denotat terminum ad quem, idemque est ac *usque in.* Sic in adventum successoris *l. 10. D. de offic. procons.* in quam ætatem *l. 69. §. 1. D. de legat. 3.* *In annos decem* liber esse jussus *l. 49. D. de cond. & dem.* satisdare *l. 15. pr. junct. §. 2. D. de damn. infect.* *In* calendas possidere *l. 12. D. de precar.* *In* diem finitæ litis *l. 3. §. 4. D. de lib. exhib.* mortis *l. 72. §. 2. l. 91. §. 1. l. 92. l. 93. §. 3. D. de legat. 3.* finitæ tutelæ *l. 53. D. de admin. & per. tut.* In diem vitæ nostræ *l. 57. D. de don. int. vir. & ux.* id est, quoad vixerimus.

In diem vitæ testatoris, id est, usque in diem mortis *l. 14. §. 2. D. de legat. 3.*

In etiam significat tempus, quo quid fieri debet. In diem addicere *l. 1. & tot. tit. D. de in diem*

diem addict. In diem confertur obligatio *l.* 44. *D. de obl. & act.* de hypotheca convenit *l.* 12. §. 2. *D qui potior.* In diem dare, & *præsenti die* opponuntur *l.* 22. *D. de condit. inst. In diem* deberi dicitur, quod die certa dari debet. *In diem* debitor *l.* 16. *D. de hered. pet. l.* 14. *D. de liber. leg.* debitum *l.* 27. *D. qui & a quib.* heredem instituere *l.* 3. *D. de hered. inst.* relicta legata *l.* 73. § *ult. D. ad Leg. falcid.* rogatus restituere *l.* 6. §. *ult. l.* 22. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* stipulari *l.* 22. *D. de obl. & act.* In tempus capiendæ hereditatis institui heredem *l.* 62. *D. de hered inst.* In id tempus adquiri, quo *l.* 32. *D. de serv. præd. rust.*

In aliquando certum casum denotat. In mortem differri, id est, in casum mortis *l.* 22. *D. ad SC. Trebell. l.* 31. §. 2. *D. de mort. causs. don.*

In pro *intra:* In diebus, fine addito, intra biduum *l.* 217. §. *ult. fin. D. de verb. signif* In centum diebus in cretionis formula sic accipiendum, ut & centesimus dies contineatur *l.* 1. §. 8. *D. de success. edict.* In diebus triginta proximis *l.* 3. §. 11. *D. de statulib. l.* 40. *D. de contr. emt.* in decem mensibus *l.* 29. *D. de lib. & post.* in pubertatem *l.* 2. *ad fin. D. de vulg. & pup. subst.*

In mortem quoque inquisitio tendat *l.* 40. *C. Th. de her.* id est, in id etiam tempus, quo quis mortuus erit.

In pro *post.* In annos *leg.* 41. §. 15. *D. de fideicomm. lib.* in tempus *l.* 56. §. 1. *seq. ad SC. Treb.*

In pro de. Criminibus, in quibus videntur argui *l.* 27. *in fin. C. Theod. de petit.* Eodem referri solet locus Caii *l.* 73. *pr. fin. D. ad Leg. falcid. Necesse est legatariis, cum herede in portione legatorum pacisci*, vel, ut Florentiæ legitur, *in portionem*, nec non *l.* 6. §. 4. *D. de jur. patron.* Jusjurandum, quod liberto *in* hoc impositum est. *Hein.*

In instrumentum significat. *In* gladio *l.* 1. §. 3. *D. ad leg. Cornel. de sicar.*

In pro inter, vel in numero. In testibus §. 9. *Inst. de testam. ordin. In* suis heredibus habere, id est, suorum numero *l.* 78. §. 1. *D. de reg. jur.*

In bello amissum, id est, propter caussam belli *l.* 2. *D. de incend. ruin. naufr.*

In difficili esse, pro difficile esse *l.* 29. §. 15. *D. de lib. & postum.* Sic & Liv. *lib.* 3. *c.* 65. Moderatio tuendæ libertatis in difficili est. Eodem modo idem *lib.* 3. *c.* 8. dixit, *in* facili est, nec minus frequentes formulæ: *In proclivi*, *in expedito*, *ex facili. e difficili*, de quibus Ducker. *de Lat. vet. ictor. p.* 390. Hein.

In eo esse, ut *l.* 30. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 44. *D. de pact. l.* 24. *D. quæ in fraud. cred.*

In hoc adoptare, ut *l.* 7. §. 2. *D. de bon. damn.* Similes loquutiones vide in *l.* 31. §. 2. *D. de mort. causs. don. l* 3. *l.* 24. *D. de manum. vind. l.* 21. *D. de fideic. libert. l.* 4. *D. de pact. dot. l.* 75. *D. mand.*

In libertate esse aliud longe est, quam *liberum esse.* In libertate enim sunt, qui se liberos putant, & se pro liberis gerunt, quamvis servi sint *l.* 7. §. *ult. l.* 11. *l.* 12. *l.* 28. *D. de liberal. caus.* Quod eleganter exponitur a Quinctiliano *Declam.* 342. & 343. unde multa ad interpretationem superiorum legum desumi possunt. Sic & aliud est *in possessione esse*, aliud *possidere.* Denique rei servandæ caussa, legatorum, damni infecti non possident, sed sunt *in*

possessione custodiæ caussa *l.* 10. *D. de adquir. possess.*

In pendenti esse, pro pendere, vel incertum esse *l.* 25. §. 1. *D. de usufr. l.* 43. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* Sic & *in suspenso* tenere, dixit Seneca *de ira lib.* 2. *c.* 33. Tacit. 1. *hist.* 78. Add. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.*386. *seq.* Hein.

In præsenti l. 17. §. 10. *D. de Ædil. edict. In* præsentia Senec. *epist.* 110. Terent. *Phorm. Act.* 5. *sc.* 2. *v.* 14. Provisum est, ut in præsentia hæc hinc abeat, & Cic. passim. *In* præsentiarum *l.* 1. §. 1. *D. de tab. exhib. l.*2. §.31. *D. ne quid in loc. publ. l.* 11. §. 8. *de interrog. in jur. fac. l.*1. §.15. *D. de magistr. conven. l.*1. §.9. *D. quod vi,aut cl.* Usi eadem formula sunt Cato *de re rust. c.*144. Corn. Nep. Tacitus, & Apuleius, quamvis de analogia certent viri docti, & adhuc sub judice lis sit.

In reliquum, id est, deinceps *l.*3. *C. Th. de prox. Com. dispos. lib.*6. *tit.*26.

In se torqueri, id est, contra se *l.*1. §.19. *D. de quæst.*

Quamvis vero notæ sint regulæ grammaticorum de præpositione *in* vel accusativum, vel ablativum regente, sæpe tamen casus quartus pro sexto ponitur, ut *in* accusationem pro *in* accusatione *l.* 22. §.1. *D. ad Leg. jul. de adult. in* dotis caussam esse *l. ult.* §. *ult. D. de pact. dot.* Conventicula *in* domos pro in domibus *l.* 58. *C. Th. de heret. lib.*16. *tit.* 5. *In* functionem permanere *l.* 16. *C. Th. de marileg. & gynae.* Quum in moram promissor esset *l.*8. *D. de novat.*

In possessionem esse, dixit Cic. *In* mentem esse Plaut. apud Gell. *lib.*1. *c.*7. sicut & apud alios optimi commatis auctores ejusmodi loquutionum multa copia est. Exempla congessit Philipp. Paræus in *Lexic. Plaut. hac voce.*

Usus hac forma. Cic. *pro Quinctio c.* 5. *pro Arch. c.* 5. Sed & Plaut. *Aulul. Act.* 4 *sc.* 8. *v.*6. dixit, collocare in arborem. Gell. *lib.* 1. *c.* 7. & *lib.* 9. *c.*14. scribere in ordinem, ut in *l.* 1. *pr. D. ad Leg. jul. de vi priv.* Sedere in eum ordinem. Add. Jo. Frid. Gronov. *ad Liv. lib.* 2. *c.* 14. Nic. Heins. *ad Ovid. Epist. Parid. v.*137. Bronckhus *ad Propert. lib.*2. *Eleg.*7. *v.*50. Nec minus sæpe casum sextum pro quarto positum videas. In Senatus consulto incidit *l.* 1. §. *ult. D. ad SC. Turpill.* Succedere in loco *l.*1. §.7. *D. de conj. cum emanc. lib.* In rationibus referre *l.* 53. *D. de manum. testam.* In Deorum numero referre Cic. *lib.* 1. *de nat. Deor. c.* 12. Similia exempla collegit Gronov. pater *in Senec.nat. quæst. lib.*4. *p.*327. Hein.

Sæpe huic præpositioni jungitur sub finem *ve*. *Inve* littore *l.* 1. §.17. *D. de flum.* Inve eum locum *leg.* 1. *D. ne quid in loc. sacr. l.*2. *D. ne quid in loc. publ.* Inve ripa *leg.*1. *pr. D. de flum. Inve* se *leg.* 9. §.2. *D. de rec. arbitr.* Inve stipulatum ejus *l.* 33. §. *ult. D. de legat.* 3. Inve vinculis *l.* 23. *D. ex quib. caus. major.*

INÆDIFICARE locum *l. ult. D. de pign. act.*

INANE metophorice dicitur, quod inutile est sine vi, & sine effectu *l.*19. *D. de bon. poss. cont. tab.* Et ita *inanis* actio adpellatur, quam inopia adversarii, vel aliqua exceptio, ratioque excludit, vel eludit *l.* 6. *D. de dol. mal. l.*24. *D. de liberal. causs.* Ac proinde *inanis* actio, & utilis opponuntur *l.* 24. *D. mand.* & apud Paull. 2. *Sent.* 15. §. 1. *Inanis* cautio nulla sequuta numeratione *l. ult. C. si pign. convent.*

Inane fit chirographum folutione. *Inane* nomen heredis, id eft, nudum, & fine re *l. 2. Cod. de inoff. donat.*

INANISSIMA, turpiffimaque doctrina vocatur Manichæorum matæologia a Diocletiano, & Maximiano Augg. *lib 1. C. Hermog. de malef. & mathem.* & in *Collat. Leg. Mof. & Rom. tit. 15. §. 3.* ubi fine ratione Pet. Pithœeus legi mavult *immaniffima*. Nam eodem fenfu & magicas artes *inanes* vocat Plin. *lib. 18. hift. nat. c. 7.* & *inania* Tacit. 2. *Annal.* 27.

INANITER refidere apud aliquem dicitur, quod vel omnino fine cauffa, vel fine jufta cauffa apud eum eft *l. 6. C. Th. de pact. lib.*

INARARE pro arare pofuit Ulpianus *l. 9. D. quod vi aut cl.* quum alias fit terræ arando quid immifcere, ut apud Caton. *de re ruft. c. 23.* Columell. *lib. 2. c. 2. & 5.* Pallad. in *Septembre tit. 3.* & Plin. *lib. 18. hift. nat. c. 18. & 25.* Vid. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p. 420.* ubi non ineleganter primam illam fyllabam in *inarare*, ex præcedente littera *im* natam effe fufpicatur. *Hein.*

INARGENTATI lecti *l. 3. §. 3. D. de fuppell. leg. l. 100. §. ult. D. de legat. 3.*

INAUGERE *l. 27. in fin. D. de liber. cauff.*

INAURATA bafilica *l. 21. C. de oper. publ.* inaurati lecti *l. 3. D. de fuppell. leg.* id eft, auro obducti.

At in *l. 14. D. de contr. emt.* ubi *inauratum* aureo opponitur his verbis: *Auro legato ea, quæ inaurata funt, non debentur*: Inauratum non videtur auro obductum, fed argentum, vel æs auro mixtum. Alias hanc legem vix in gratiam reduces cum *l. 51. §. 1. D. eod. tit.* Sane & Catull. *in Epithalam. Thet. & Pel. v. 5.* aureum vellus vocare *auratum*, & Ennium plane *inauratum*, obfervavit Bynkersh. 6. *obf.* 14. HEIN.

INAURES in *l. 27. & l. 32. §. ult. D. de aur. arg. leg.* ab aurium foraminibus ita nuncupatæ, ex quibus pretiofi lapilli pendebant, auctore Ifidoro *lib. 9. etymol. c. 30.* Solebant enim veteres foratis auribus gemmas, & lapillos inferere: Tertull. *de cultu fem. lib. 1. c. 8.* In graciles aurium cutes calendarium expendunt. Idem *eod. libro c. 5.* anxie forari margaritas confueviffe, ait, ut penderent. Sed & in libro *de pallio c. 4.* Aurem foratu effeminari meminit. Plin. *lib. 9. c. 35. de elenchis* loquens: Hos digitis fufpendere, ac binos, & ternos auribus feminarum gloria eft. Cyprianus *de habit. virgin.* An vulnera inferre auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia, & mali fæcularis ignara cruciatur, ut poftea de aurium cicatricibus, & cavernis pretiofa grana dependeant? Plaut. *Epidic. Act. 5. fc. 1. v. 33. Non meminifti, me inaurem ad te adferre natali die*. Sed hæc omnia ad feminarum cultum pertinent. Mafculos enim aures habere foratas turpe habebatur, eoque nomine male audiebant Carthaginienfes, aliique barbari, inauribus fefe jactantes. Inter Lucillii fragmenta & illud eft: *Nequam eft, aurum aures cujus vehementius ambit*. Plaut. in *Pœnul. Act. 5. fc. 2. v. 20. Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent. Ag. Quid jam? Mi. Quia incedunt cum anulatis auribus.* HEIN.

INCALESCENS genus *l. 15. §. ult. D. de teft.* pro eo, qui in hermaphrodito prævalet, ut loquitur *l. 19. D. de ftat. hom.* Hinc Rittersh. *ad Paull. recept. fent. lib. 3. tit. 4* legendum putat *invalefcentis* fexus, quod & probabilius videtur, maxime quum

& Basilica hic habeant, *ει τα αρρενων επικρατει εν αυτω si virilia in eo prævaleant.* Attamen & scholiastes ibi legit *πεπυρωμενης φυσεως, incalescentis natura, vel sexus.* Vid. Schulting. *Jurispr. vet. antej. p.* 344. Hein.

Incantare *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cogn.* Tritum est illud XII. Tabularum caput: Qui malum carmen incantassit apud Plin. *lib.* 28. *c.* 2.

Incendiarius, qui consulto incendium infert. Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 3. §. 6.

Incendiorum enim quædam fortuito sunt *l.* 11. *D. de incend. ruin. naufr.* quæ & fortuita vocantur *l.* 28. §. 12. *D. de pœn.* & apud Symmach. *lib.* 10. *epist.* 27. Quædam culpa inhabitantium fiunt *l.* 3. *D. de offic. præf. vigil.* Quædam consulto, ut Paullus ait *lib.* 5. *Sent. tit* 3. §. 6. seu data opera *l. ult. D. de incend. ruin. naufr.* dolo *l. ult. D. de offic. præf. vigil.*

Adversus incendia autem, excubias nocturnas, vigilesque commentum esse Augustum, refert Sueton. *in Aug. c.* 30. & Paullus *l.* 1. *l.* 3. *D. de offic. præf. vigil.*

Incensiti *l. un. C. de Classic.* iidem qui *incensiti* vocantur *l. un. C. Theod. eod. tit.* ubi: Ex *incensitis* vel *adcrescentibus.* In *l.* 1. 7. *C. Th. de incessibus, vel adcrescentibus* scribitur manifesto mendo; Barbarum porto est *incensibus* illud, pro quo *incessibus* incuria librariorum scriptum esse aiunt. Sunt autem *incensiti* qui ob inopiam in tabulas censuales non referebantur. *Incensi* vero erant, qui censum militiæ caussa subterfugiebant. Ulp. *Reg. tit.* 11. §. 11. Maxima capitis deminutio est, per quam & civitas, & libertas amittitur, veluti cum *incensus* aliquis venierit. Cic. *pro Cæcin. c.* 38. Quum autem *incensum* vendit, hoc judicat, quum ii qui in servitute justa fuerunt, censu liberentur, eum qui, quum liber esset, censeri noluerit, ipsum sibi libertatem abjudicasse. Idem Cic. pro Flacc. *incensa prædia* dixit: Sed ibi *incensa* sunt combusta, incendio deleta. De *incensis* illis & *incensitis* vid. plura apud Ez. Spanh. *Orb. Rom. Exercit.* 2. *c.* 5. *p.* 158. *seq.*

Incensores messium *l.* 16. §. *ult. D. de pœn.* & apud Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 20. §. 5.

Incentivum c. *ut clericorum. De vita & hon. cler.*

Incertum, quod non potest sine formidine oppositi vel adfirmari, vel negari. *Incertum* vero aliquid est vel absolute, quod nihil certi habet, ad quod referatur, ut alea, & fortuna *l.* 7. *D. de hered., vel act. vend.* vel relate ad certam rem, vel personam *l.* 11. *D. eod. tit.*

Incerti actio condictione ex variis caussarum figuris datur. Nam si quidem stipulatio incerta est, quæ ex stipulatu hoc casu datur actio, *incerti* actio est *pr. Inst. de verb. oblig.* Et ita si stipulatus sis, vacuam possessionem tradi, fructus postea captos actione incerti ex stipulatu consequuturum te, ait *l.* 4. *D. de usur.* Quum quis in judicio sisti promiserit, neque adjecerit pœnam, si status non esset, *incerti* cum eo agendum est, in id, quod interest *l. ult. D. si quis in jus voc.* Si pœna non fuerit adjecta compromisso, sed simpliciter sententia stari quis promiserit, incerti adversus eum erit actio *l.* 27. §. *ult. D. de recept. arb.* Nec ex stipulatu modo, sed & ex testamento *incerti* actio est, ut in specie *l.* 8. *D. de usufr. ear. rer.* Sed etsi heres veritus sit agere cum eo, qui negotia defuncti gessit, *incerti* ex testamento legatarius agit, ut ei

ne-

negotiorum geſtorum actio remittatur *l. 8. §. 6. D. de liberat. leg.* Si quis ita ſtipulatus: Stichum aut decem, utrum ego volam, Stichum legaverit: *Incerti* actio legatario adverſus heredem competit, per quam compellat heredem experiri *l. 75. §. ult. D. de legat.* 1. Uſufructu itineris, actus, viæ legato, *incerti* actio erit cum herede, ut legatario, quamdiu vixerit, eundi, agendi, ducendi facultatem præſtet.

Incerti condictio ſervitutem etiam conſtituendarum nomine datur. Quum iter excipere deberem, fundum liberum per errorem tradidi, *incerti* condicam, ut iter mihi concedatur *l. 22. §. ult. D. de condict. ind.* Si tibi liberum prædium tradidero, quum ſerviens tradere deberem, etiam condictio *incerti* competit mihi, ut patiaris eam ſervitutem, quam debuit, imponi *l. 8. D. de act. emt.* Si binarum ædium dominus dixiſſet, eas, quas venderet, ſervas fore, ſed in traditione non feciſſet mentionem ſervitutis, *incertum* condicere poteſt, ut ſervitus imponatur *l. 35. D. de ſervit. præd. urb.* Incerti condicitur cautio præſtita *l. 16. §. 1. D. de minor.* Omiſſa cautio fructuaria *incerti* condictione condicitur *l. 5. §. 1. D. de uſufr. ear. rer.*

Præterea *incerti* condictio liberationis conſequendæ gratia competit. Nam qui ſine cauſſa obligantur, *incerti* condictione conſequi poſſunt, ut liberentur *l. 3. D. de condict. ſin. cauſ.* Si falſo exiſtimans ſe damnatum dare, promiſerit, incerti condicere poteſt, ut liberetur *l. 5. D. de act. emt. vend.* Si quis debitorem, qui doli mali exceptione tueri ſe poterat, per ignorantiam circumventum, delegaverat, tenebitur condictione, vel *incerti*, ſi non pecunia ſoluta ſit; vel *certi* ſi ſoluta ſit *l. 12. D. de novat.* Si pecuniam, quam me tibi debere exiſtimabam, juſſu tuo ſpoponderim ei, cui donare volebas, *incerti* condictione ſtipulatorem compellam, ut mihi acceptam faciat ſtipulationem *leg. 2. pr. D. de donat.* Idem erit, ſi ei, quem creditorem tuum putabas, juſſu tuo pecuniam, quam me tibi debere exiſtimabam, promiſero *l. 2. §. 1. D. eod. tit.* Si ſine deductione impenſæ in domum legatam, antequam legati dies cederet, factæ, heres domum tradiderit, poterit incerti condici, quaſi plus debito dederit *l. 40. §. 1. D. de condict. indeb.* *Incerti* agetur ſtipulationis utiliter interponendæ gratia *l. 121. D. de verb. oblig.* *Incerti* condictione agit is, cui pignori res data ſit, ſi ea ſurrepta eſt *l. 12. D. de condict. indeb.*

Alias *incerti* actio, condictiove eſt *præſcriptis verbis* actio. Sic civilem *incerti* actionem, id eſt, præſcriptis verbis, ſufficere legimus *l. 7. D. de pact.* civili intentione *incerti* agendum eſt *l. 6. D. de præſcr. verb.* *Incerti* condictione, id eſt, præſcriptis verbis *l. 19. §. ult. D. eod. tit.* quod dicitur *incerti* judicio in *l. 9. C. de donat.* Actio *incerti* civilis *l. 23. D. commun. divid. l. 22. C. de donat.*

Incerta quoque actio pro *incerti* dicitur *l. 3. C. de inutil. ſtip.*

Incerti agere, id eſt, ad exhibendum *l. 33. D. depoſ.*

Incertus contractus *l. 1. §. 6. D. de pecun. conſt. l. 9. D. de reb. cred. l. 18. D. de acceptil.* qui proprium, & ſpeciale nomen non habet.

Incertus vel incerta dies dicitur is de quo ambigitur, an exſtiturus ſit. Sic ſi dies incerta adjecta ſit legato, quaſi, quum pubes erit, quum in familiam nupſerit, quum magiſtratum inierit *l. 21. D. quand. dies leg.*

Ali-

Aliquando *incertus* dies dicitur, qui certo quidem futurus est, sed ambigitur quando. Ita dies incertus est, cum ita scribitur *Heres meus cum morietur, dato.* Nam diem incertum mors habet ejus *l. 1. §. 1. D. de cond. & dem.* Quod sub incerto die debetur, veluti, si cum moriar, dare promisero *l. 16. l. 17. D. de condict. indeb.*

Incertus homo legari, promittive dicitur, qui generaliter, & indistincte legatur, promittiturve *l. 13. D. de legat. 1. l. 25. §. 17. D. fam. l. ercisc. l. 3. D. qui sine manumiss.*

Incerta pars, quæ, quota sit, non adparet, veluti Quidquid mei juris in eo fundo est. Quidquid Titius possidet *l. 3. §. 2. l. 26. D. de adquir. vel amitt. possess. l. 32. §. ult. D. de usurp.*

Incertæ partis vindicatio datur, si forte legi Falcidiæ locus sit in testamento *l. 76. §. 1. D. de rei vind.*

Incertus pater *l. 3. C. solut. matrim. §. pen. Inst. de nupt.* Dubium vocat Ovid. *lib. 2. Trist. v. 253.* qualis vulgo quæsitorum pater. Certus enim is demum pater, quem justæ nuptiæ demonstrant. Quamobrem spurium quemdam lapides in vulgus jactantem, Cynicus hoc scommate repressit *Cave patrem ferias* Diog. Laërt. *lib. 6. segm. 62.* Nec minus facere ejusdem sectæ alter eam, quæ vulgo sui copiam faciens ex vago illo complexu gravida facta, partum ediderit, non magis certo cui quam patri partum adsignare posse ait, quam eam, quæ per spinas incedens icta fuerit, adserere, quæ potissimum spina pupugerit.

Incerta persona, Ulpianus *Reg. tit. 24. §. 18.* Incertæ personæ legari non potest, veluti quicumque filio meo filiam suam in matrimonio collocaverit, ei homini tot millia dato. Justinianus *§. 25. Inst. de legat.* Incerta persona videbatur, quam incerta opinione animo suo testator subjiciebat, veluti si quis ita dicat: Quicumque filio filiam suam in matrimonium dederit, ei heres meus illum fundum dato. Illud quoque, quod ita relinquebatur, qui post testamentum factum primi Coss. designati essent, æque incertæ personæ legari videbatur. Idem. *eod. §.* Libertas quoque incertæ personæ non videbatur posse dari, quia placebat, nominatim servos liberari.

Incertum pretium, id est, non definitum nec per se, nec per relationem ad aliam quantitatem. Unde Incertum non est pretium, si quis ita emtor rogaverit: Quanti tu eum emisti? quantum pretii in arca habeo *l. 7. §. 1. D. de contr. emt.* Vid. infra sub art. *pretium.*

Incertam quantitatem continet stipulatio judicatum solvi, & rem ratam habiturum dominum, & damni infecti, & his similes *l. 2. §. 2. D. de præt. stip.*

Incertæ res *l. 30. §. 5. D. ad Leg. falcid.* id est generaliter legatæ.

Incerta stipulatio est, ubi non adparet, quid, quale, quantumque est in stipulatione *l. 75. D. de verb. oblig.* Si ita stipulatus fuero, pecuniam te mihi crediturum spondes? *Incerta* est stipulatio, quia id venit in stipulationem, quod mea interest *l. 68. D. de verb. obl.* Qui ex pluribus fundis, quibus idem nomen impositum fuerat, unum fundum, sine ulla nota demonstrationis stipulatur, *incertum* stipulatur.

Incertum absolute pro ipsa incertitudine ponitur. Sic *incertum* ætatis, ac restitutionis *l. 48. D. de fidejuss.* antiquitatis *l. 1. C. Th.*

Th. de respons. prud. belli Tacit. *lib.* 4. *c.* 23. cautionis *l.* 16. §. 14. *D. ad SC. Trebell.* conditionis *l.* 11. *D. de bon. poss. sec. tab.* contentionis *l.* 1. *C. Th. de equ. curul.* litis *l.* 20. *Cod. mand.* maris Tacit. *lib.* 3. *Annal. c.* 54. rei *l.* 12. *D. de act. emt.* successionis *leg.* 14. *D. de transact.* venerationis Apulei. *lib.* 4. *metam. p.* 156. Add. Voss. *de vet. form. lib.* 1. *c.* 26. Ob. Giphan. *ad l.* 1. *C. de pact.* Andr. Alciat. *parerg. jur. lib.* 9. *c.* 20.

INCESSANTER sine intermissione *l.* 28. *C. Th. de cohortal.*

INCESSUS. Ex *incessibus*, atque adcrescentibus *l.* 7. *in fin. C. Theod. de tyronib.* Vid. supra art. *incensiti.*

INCESTARE pro polluere. *Incestare* sacramenta, quod de rebaptizantibus usurpatur *l.* 2. *C. Theod. ne sanct. bapt. iter. Incestare* publicos oculos, & confundere aspectum *l.* 13. *C. Th. de re milit.* infaustis adspectibus oculos hominum *l.* 13. *C. Th. de sepulcr. viol.* Virgil. 4. *Aen. v.* 150. totamque *incestat* funere classem.

INCESTUM, *i*, vel *incestus*, *us*. Utraque enim declinatione uti Jurisconsultos; ipse Brissonius *in parerg. c.* 54. observaverat. Sed non est hæc forma Jurisconsultis propria. Ipse enim Cicero non modo *incestum* dixit *Partit. orat. c.* 34. & *pro Milone cap.* 22. verum etiam incesta *lib.* 4. *Tuscul. Quæst. c.* 35. & *incestis lib.* 2. *de Legib. cap.* 16. Sed & Livius promiscue dixit *incestu lib.* 4. *cap.* 44. & *incesto lib.* 8. *c.* 15. nec non *incesti lib.* 2. *c.* 42. Vid. Ducker. *de Latinit. jurisc. p.* 338. Præterea & adjectivum *incestus*, *a*, *um* in jure nostro frequentissimum esse, exempla docebunt. HEIN.

Incestum vero committere dicitur, si quis ex his, quas moribus prohibemur uxores ducere, duxerit *l.* 39. *D. de rit. nupt.* Ulpian. *Reg. tit.* 5. §. 7. Si quis eam, quam non licet, uxorem duxerit, incestum matrimonium contrahit; Justinianus §. 1. *Inst. de nupt.* Inter eas personas, quæ parentum, liberorumve locum inter se obtinent, contrahi nuptiæ non possunt, veluti inter patrem & filiam, vel avum & neptem; vel matrem & filium, vel aviam & nepotem, & usque ad infinitum. Et si tales personæ inter se coierint, nefarias atque incestas nuptias contraxisse dicuntur. Idem habet Caius *l.* 1. *Inst. tit.* 4. §. 8. Ex quibus intelligitur *incestas* proprie esse nuptias inter propiores, cognatos, & adfines: Alias enim nuptiæ jure civili prohibentur tamquam *indecoræ*, vel *noxiæ*. Illæ prohibitæ erant (1.) inter senatores senatorumque liberos, & libertinas, aliosque vilioris conditionis, vel turpis vitæ personas *l.* 44. *pr. D. de rit. nupt.* (2.) Inter ingenuum, & eam, quæ artem ludicram, lenocinium, vel quæstum corpore fecerat, nec non a lenone manumissam; vel in adulterio deprehensam, vel judicio publico damnatum *leg.* 43. *D. eod. tit.* (3.) Inter adulterum, & adulteram, raptorem, & raptam *l.* 26. *D. eod. tit. l. un.* §. 1. *C. de rapt. virg. Nov.* 134. *c.* 12. (4.) Inter vitricum, & privigni viduam *l.* 15. *D. de rit. nupt.* (5.) Cum ea, quam uxor post divortium ex alio viro peperit §. 9. *Inst. de nupt.* Tanquam *noxiæ* prohibentur nuptiæ I. Christiani cum judæa, vel contra *l.* 6. *C. de jud.* II. Tutoris vel curatoris, filiive ejus cum pupilla, vel adulta, rationibus nondum redditis *l.* 59. *seq. D. de rit. nupt.*

III.

III. Præsidis vel alius cujuscumque, qui officio publico præest in provincia, cum muliere provinciali *l.* 57. *leg.* 63. *D. de rit. nupt.* IV. Clericorum aliorumque, qui castitatis voto sese obstrinxerunt *l.* 44. *Cod. de episcop. & cler. Nov.*6. *c.* 1. §. 7. *Incestum* autem vel jure *gentium*, vel *civili* committitur. Jure gentium incestum committit, qui ex gradu descendentium uxorem duxerit *l. ult. D. de rit. nupt.* Jure vero civili, quoties sola juris civilis observatio intervenit, veluti quum ex latere eam ducimus, quam vetamur, vel adfinem, quam propter publicam honestatem impedimur *d. l. ult. D. de rit. nupt.* & *l.* 38. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulter.* Si noverca privigno, nurus socero pecuniam dotis nomine dedit, jure gentium incestum committitur *l. ult.* §. *ult. D. de condict. fin. causs.* nimirum, quod hæ personæ inter se parentum, liberorumque loco sunt *l.* 16. *D. solut. matrim.* §. 7. *Inst. de nupt.* Spartian. *in Antonin. Carac. c.* 10. de ejus cum Julia noverca nuptiis agens: *Ad parricidium*, inquit, *junxit incestum*.

Et hoc est *incestum*, quod per nefarias nuptias contrahitur. Interdum vero citra ullam matrimonii conjunctionem, solo nefario coitu, *incestum* committitur. Etiam si concubinam quis habuerit sororis filiam, licet libertinam, *incestum* committitur *l.* 56. *D. de rit. nupt.* Sueton. *in Neron. c.* 5. Incestique cum sorore Lepida sub excessu Tiberii reus. Non. Marcell. *Incestum* usu dicitur flagitium in adfines admissum.

Rectius hæc omnia se habent, quam sententia Cujacii, qui quum in *l.* 1. *D. de conc.* legisset, eas personas, quas uxores habere non liceret, concubinas haberi potuisse *lib.* 5. *obs. c.* 6. etiam proximas cognatas & adfines non quidem duci in matrimonium, at in concubinatu tamen haberi potuisse, statuit, idque probare nititur ex *l.* 16. *D. de his, quæ ut indign.* ex qua colligit Cocceium Cassianum V. C. primum Rufinam in matrimonio, ac deinde ejus filiam, privignam suam, in concubinatu habuisse. Sed Rufina ipsa fuerat Cassiani concubina, ejusque filiam vulgo quæsitam ante concubinatum Cassianus nepti suæ heredem substituerat, uti pluribus ostendit Hein. *in Comm. ad Leg. Jul. & Pap. Pop. lib.* 2. *c.* 1. *p.* 108. *seq.*

Denique *incesti* crimen vel solum est, vel adulterio conjungitur *l.* 39. §. 5. *D. ad Leg. Jul. de adult.* Add. *l.* 38. *eod. tit. l.* 5. *D. de quæstion.*

Incestæ etiam Vestalium virginum dicebantur, ut apud Plin. *lib.* 28. *c.* 2. & Sueton. *Domit. c.*8. Quo exemplo Isidor. *lib.* 5. *orig. c.*26. Incesti, ait, judicium in virgines sacratas, sive in propinquos sanguine constitutum est. Idem *lib.* 9. Incestus propter illicitam commixtionem vocatur, quasi incestus, sicut qui virginem sacram, vel adfinitatis suæ proximam stupraverit.

INCHOARE, incipere, seu novi quid adgredi. Hinc rem coeptam perficere, & novam inchoare opponuntur *l.* 42. *D. de adquir. vel amitt. her.* Nova quoque negotia inchoare, & vetera explicare, adversantur *leg.* 21. §. 2. *D. de negot. gest.* itemque factam donationem confirmare, & novam inchoare *l.* 96. §. *ult. D. de donat. int. vir. & ux.* ut & inchoare negotia, & consummare *l.* 21. §. 2. *D. de negot. gest. Inchoatum* crimen *l.* 13. *C. ad Leg. jul. de adult.* Inchoatalis

lis *l.* 5. *D. eat. rem hab.* quæstio *l.* 32. *D. de min.* usucapio *l.* 24. *D. de usurp. & usuc.*

INCIDERE, antepenultima correpta, pro cadere, vel decidere. Si os in fossam inciderit *l.* 7. §. 8. *D. quod vi aut clam.* In laqueum aper incidit *l.* 55. *D. de adquir. rer. dom.* Incidit glans in fundum *l.* 9. §. 1. *D. ad exhib.*

Metaphorice *incidere* dicimur in ea, in quæ casu, & eventu magis, quam voluntate, aut judicio devenimus. Etiam si mater in caussam furtivam inciderit *l.* 3. *C. de usuc. pro emt.* Cum coherede non contrahimus, sed in eum incidimus *l.* 25. §. 16. *D. famil. ercisc.* Quum non adfectione societatis incidimus in communionem, ut evenit in re duobus legata *l.* 3. *D. pro soc.* Incidere in fures *l.* 50. §. *ult. D. de furt.* in furorem *l.* 44. §. 6. *D. de adquir. rer. dom.* in tempestatem, & vim fluminis *l.* 2. *D. si quis caut. in judic. sist.* in adversam valetudinem *l. ult. D. de rei vind.* Pupillus non ipse contraxit, sed in tutorem incidit *l. ult. D. rem. pupill. salv.* *Incidit* dies in tempus pupilli *l.* 38. *D. de min.*

Incidere pro pertinere. Quidquid per vim fit, aut in vis publicæ, aut in vis privatæ crimen incidit *l.* 152. *D. de reg. Jur.* Incidere in eam definitionem *l.* 27. *D. de aur. arg. leg.*

Incidere dicuntur in jura, qui contra ea peccati quid committunt, sed & facta *incidunt* in legem, quæ legi sunt obnoxia *l.* 60. *D. ad Leg. Falcid.* In justam accusationem incidit *l.* 5. *C. de accusat.* Incidit in injuriarum actionem *l.* 44. *D. de obl. & act.* *Incidere* in Aquilliam *l.* 34. *D. de obl. & act.* in caussam commissi *l.* 16. §. 1. *D. de publican.* in Corneliam *l.* 13. §. *ult. D. de Leg. Corn. de sicar.* in criminis suspicionem *l.* 2. *C. de furt.* in edictum *l.* 8. §. *ult. D. de edend.* in interdictum *l.* 20. *D. quod vi aut clam.* in legum laqueos *l. ult. C. de bon. quæ lib.* in legem *l.* 8. *D. quod. met. caus.* & apud Quinctilian. *Declam.* 263. in obligationem *l.* 81. *D. de solut.* in pœnam *l.* 7. *D. de serv. export.* in senatus consultum *l.* 22. §. 7. *D. de Leg. Corn. de fals.* in sententiam edicti *l.* 20. §. 1. *l.* 27. *D. si quis omiss.* in verba constitutionis *l. ult. D. qui pet. tut.* in severitatem legis *l.* 8. *C. de Leg. Cornel. de falს.* in Turpillianum *l.* 14. §. 1. *D. de bon. libert.* in voluntatem SC. *l.* 73. §. 1. *D. de hered. inst.*

Incidere denique dicitur, quod contingit, accidit, evenit. Quicumque casus inciderit *l.* 39. §. 1. *D. de fideic. libert.* Incidunt caussæ *l.* 8. §. 8. *D. de transact.* & apud Cic. *de offic. lib.* 3. *c.* 3. Quæcumque incidisset controversia *l.* 6. §. 1. *D quod cujusque univ. nom.* Incidentia damna *l.* 30. §. 5. *D. ad Leg. Falc.* Justa deliberatio incidit *l.* 13. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* Ubi falsi examen inciderit *l.* 22. *C. ad Leg. Corn. de fals.* Ex facto cum incidisset *l.* 39. *D. de furt.* Scio, illud aliquando incidisse *l.* 3. §. 2. *D. de minor.* Si qua illa incommoditas ei post arbitrium susceptum incidat *l.* 16. *D. de recept. arb.* Incidente infirmitate, vel necessaria protectione *l.* 18. §. 1. *D. de judic.* Multa merita incidere possunt *l.* 15. §. 1. *D. de manum. vind.* Incidit quæstio *l.* 3. *C. de ord. judic.* Ex facto incidit species talis *l.* 83. *D. de legat.* 1.

Incidere, antepenultima producta, significat excidere, exsecare, concidere. *Inciditur* lapis, vel terra

sa l. 1. §. 1. *D. de riv.* Inciso sino *l.* 28. §. 1. *D. de lib. leg.* *Incidere* tabulas *l. ult. D. de injust. rupt. irrit. l. ult. D. de his quæ in test. del. l.* 16. §. *ult. D. de his, quæ ut indign. l.* 11. §. *ult. D. de bon. possess. sec. tab. l.* 20. §. *ult. D. de test. mil.* non est, ipsas ceratas tabulas, ipsumve linum concidere, & in partes secare, sed linum, quo ligatæ erant tabulæ, seu quod tabulis ter quaterve erat circumductum, incidere, & rumpere, ut docent *l.* 3. §. 23. *D. de SC. Silan. l.* 1. §. 10. & §. 11. *D. de bon. poss. sec. tab.* Plerumque enim testatores non ea mente, ut intestati morerentur, tabulas incidebant, sed, ut aperirent, & quod in iis scriptum erat, recognoscerent, deinde eas rursus suo signo, & sigillo signabant, ut consideraentur *l.* 1. §. 3. *D. de his, quæ in testam.* ut adparet ex *d. l.* 20. §. *ult. D. de test. mil.* At *incidere* testamentum in *l.* 15. §. 1. *D. de test. mil.* est delere.

INCILE, IS, est locus depressus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit *l.* 1. §. 1. *D. de riv.* Menagio *Aman. jur. civ. c.* 39. potior videtur originatio Vossii, qui ab *incidendo* derivat. *Incile* ducere *l.* 1. §. 5. *D. ne quid ex flum. publ.* Prima *Incilia*, vel principia fossarum, quibus aquæ ex flumine, vel ex lacu in primum rivum communem pelli solent *l.* 1. §. 8. *D. de aqu. quotid. & æstiv.* Cato *de re rust. c.* 155. In monte fossas inciles puras habere oportet. Et mox: Incilia aperire, aquas diducere. Columella *lib* 2. *c.* 9. Si olea in olivo fit, incilia excitantur, quæ limosam aquam ad codicem deducant. Sed de illo loco Catonis suspicatur Brissonius vocem *fossas* e glossemate esse, non ab auctore. Festus: *Incile*, vel ut alii legunt *incilia*, fossæ, quæ in viis fiunt, ad deducendam aquam, sive derivationes de rivo communi factæ. Apulei. *lib.* 9. *de asin. aur. p.* 221. Rursum ad viam prodeunt lacunosis incilibus voraginosam.

INCISIO proprium architecturæ vocabulum *l.* 3. *C. Th. de excus. artif.* Græci κατατομας, εγκομματα, εγκοπας, διακοπας dicunt, quibus nempe Architecti fabricationi modum dant.

INCIVILE dicitur, quod iniquum, injustum, novum, & rationi, æquitatique consentaneum non est. Curatoris libertum eam pupillam, cujus patronus res administrat, uxorem ducere, fatis incivile est *l.* 66. §. *ult. D. de rit. nupt.* *Incivilis* debitoris audacia. *Inciviles* pœnæ, quibus invitus homo facere non potest *l.* 9. §. 19. *D. de pœn.*

INCIVILITER, & *civiliter* opponuntur *l. ult.* §. *ult. D. quod met. caus.* ubi inciviliter extorta dicuntur, quæ quis ab adversario per vim, adparitione præsidis interveniente, coactus est dare: *Inciviliter* custodiendo athletam *l. ult.* §. 2. *D. eod. tit.* Inciviliter instituti rivi *l.* 2. *D. de extraord. cogn.*

INCLAMATUS. Per longioris temporis intervalla inclamatus advertat confutari debere *l. un. C. Theod. si cert. pet. de chirogr.*

INCLEMENS fortuna de naufragio *l.* 5. *C. Th. de naufrag.*

INCLINARE, proclivem esse, ad aliquid. *Inclinandum* est *l.* 22. §. 1. *D. inoff. test. l.* 81. §. 3. *D. de legat.* 1. In contrarium inclinat pater *l.* 8. §. 1. *C. de bon. quæ lib.* Inclinat Julianus in hoc *l.* 41. *D. de adquir.*

quir. vel *omitt. her.* In hanc sententiam inclinat *l. 7. §. 2. D. de pecul.*

Inclinari, passive, labi, pessum ire. Sic miseræ humilitatis *inclinari* despectu *l. 41. C. Theod. de episc.* Ne plebi mixta dignitas inclinetur *l. 12. C. Theod. de Legat.* ubi nulla necessitate alii tentant, *inquinetur.* Si arbor ex vicini fundo vento inclinata in tuum fundum sit *l. ult. D. de arb. caed.*

INCLUDERE judicio actiones *l. 130. D. de reg. jur.* hominem in arcula *l. 11. §. ult. D. ad Leg. jul. pecul.* *Inclusæ* litteris interrogationes *l. 6. D. de custod. & exhib. reor.*

INCLYTUS, A, UM, vel *Inclitus.* Id Servius Græcum vocabulum esse notat *ad Aen. lib. 6. v. 781.* *Nam κλυτον*, inquit, *gloriosum dicunt.* Inclytæ civitates *l. ult. Cod. de commerc. & mercat.* *Inclyta* nobilitas *l. 17. § 1. D. de excus.* *Inclyta* urbs, id est, Constantinopolis *l. 11. C. de adsessor.*

INCOGNITA caussa condemnare Cic. *de Nat. Deor. lib. 2. c. 29.* *Incognitum* legibus *l. 21. in fin. C. de legib.*

INCOLA est, qui in aliquam regionem domicilium suum contulit, quem Græci παροικον adpellitant. Nec tantum hi, qui in oppido morantur, incolæ sunt, sed etiam, qui alicujus oppidi finibus ita agrum habent, ut in eum se, quasi in aliquam sedem, recipiant *l. 239. §. 2. D. de verb. signif.* *Incola habetur ο εν αγρῳ καταμενων, ο γαρ εκειτης της πολεως, εξαιρετοις μη χρωμενος, ουκ ν πολιζεται ειναι* 2. *Incola habetur, qui in agro permanet.* At qui extra agrum illius civitatis *præcipuis non utitur, non existimatur esse incola l. 35. D. ad municip.* Vetus Glossarium Græcum: *Incola ο παροικος, ος και αλλαχου εν πολει, η εν χωρᾳ την οικησιν εκτησατο, qui & alibi in urbe, vel ruri domicilium possidet.* Mulier, quamdiu nupta est, incola ejusdem civitatis videtur, cujus maritus ejus est *l. ult. §. 3. D. ad municip.* Incolæ quos sibi quæque civitates vindicant *l. 37. D. eod. tit.* Add. *l. 2. D. de veteran. l. 7. §. 10. D. de interd. & releg.*

Incola porro a cive, & municipe separatur *l. 20. l. 29. l. 34. D. ad munip. l. 6. in fin. l. ult. §. 22. D. de mun. & hon. l. 11. C. de adpell.* Nam *cives* vel origo, vel manumissio, vel adlectio, vel adoptio, *incolas* vero domicilium facit *l. 7. C. de incol.*

INCOLATUS *l. 34. D. ad municip. l. 5. l. 12. l. 46. l. 52. l. 141. C. Th. de decur.* ubi in *l. 52.* male, ut videtur, legitur *incolonatus.*

INCOLERE. In ea provincia, quam incolit *l. 7. §. 11. D. de interd. & releg.*

INCOLORATE restitui desiderantem. *l. 18. D. de minor.* *Colorate*, inquit Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p. 322.* *habet Quinctilian. Decl. 285.* *Colorate* adfert quidem iste tale patrocinium. Itaque nec *incolorate* rejiciendum opinor. Hein.

INCOLUMIS, E, tum de rebus, tum de personis dicitur. Sic *incolumis* actio perseverat *l. 1. C. de commun. rer. alien.* Incolumes ædes, id est, integræ, non vitiosæ *l. 13. §. 2. D. de dam. infect.* Ut quartam partem debitæ ab intestato portionis præstet incolumem *l. 2. C. de inoff. test.*

Incolumes liberi in *l. 1. §. ult. l. 2. §. 1. D. de vacat. & excus. mun. l. 30. D. de solution. l. 1. C. qui num. liber.* Speciatim sunt superstites, uti explicatur in *pr.*

Inst.

Inst. de excusat. tut. vel vivi, ut *l.2. §.4. D. eod. tit.* Quinque *incolumium* liberorum pater *l.4. D. de mun. & hon. l. 1. C. de Legation.* Cic. *lib. 1. de Invent. c.30.* Nemo est, qui non liberos suos, & incolumes, & beatos esse cupiat.

INCOMMODARE. Si incommodatur ad usum manus *l. 24. §.6. D. de Ædil. edict.* Incommodare navigationem *l. 1. §.15. D. de flumin.* id est, difficiliorem facere.

INCOMMODE. Non *incommode* dici potest *l. 1. §. 4. D. de collat.* potest adhiberi distinctio *l.95. §.5. D. de solut.* Quicumque locus in palatio privatis ædificiis incommode occupatus est *l. 43. C. Th. de oper. publ.*

INCOMMODITAS incidit arbitro *l. 16. D. de recept. arb.* Incommoditas rivi *l.1. §. 6. D. de itin. actuq. priv.*

INCOMMODUM, substantive, quævis molestia, & onus. Hinc opponuntur *commodum*, & *incommodum* personæ *l. 137. §. 4. D. de verb. oblig.* commoda, & *incommoda* hereditaria *l. 1. D. de bonor. possess.* Junguntur etiam commodum, & *incommodum* emtoris *l. 7. D. de peric. & commod.* Secundum naturam est, cujusque rei commoda eum sequi, quem sequuntur incommoda *l. 10. D. de regul. jur.* Inter heredes commoda, & *incommoda* communicantur *l. 19. D. famil. erc.* Reipublicæ incommodum est, curias hominum paucitate languescere *l. 32. C. Theod. de decurion.* Incommodum dare *l. 26. §. ult. D. de oper. libert.* sustinere *l. 37. D. locat.* sentire *l. 4. D. de novat.* Illud *incommodi* sequitur *l. 5. §. 4. D. de nov. op. nunc.* Sine *incommodo* publico *l. 14. D. de servit.* rei familiaris *l. 96. D. de legat. 1.* Cum aliquo incommodo *l. 1. §. ult. D. si usufr. pet.*

Incommodum pro pœna. Sic *incommodum* deportationis *l. 92. C. Theod. de decurion.* Quinque librarum auri mulctetur incommodo *l. 18. C. Th. de diversi offic.*

INCONCUSSA æternitas *l. ult. C. Th. de cens.* firmitas *l. 30. in fin. C. de donat.* possessio *l.4. C. quib. non objic.*

Inconcussum jus *l.5. C. de liberal. causs.* robur *l. 50. C. Th. de oper. publ.*

INCONGRUENS est, uxorem marito annuum præstare *l. 33. §. ult. D. de donat. int. vir. & ux.* Incongruens insinuatio *l. 13. in fin. C. de test.*

INCONGRUUS judex *l. 1. C. de jurisd. omn. jud.* Ea voce præter Veget. *lib.2. c.19.* utuntur Apuleius *lib.3. de habit.doctr. Plat.* & Symmach. *lib. 4. epist. 8.* ut adeo e censu Latinorum non videatur penitus excludenda, quamvis *incongruens* latinis dici non negemus. Ad *incongruam* sibi fortunam adspirare *l.138. C. Th. de decur.*

INCONSIDERANTER *l. 3. §. 17. D. de susp. tut*

INCONSULTE, imprudenter, inconsiderate. Non *inconsulte* accidens damnum, sed fato *l.11. §. 4. D. de minor.* Ne minores *inconsulte* libertatem amittant *l. 16. C. de liberal.causs.* Inconsulte jurare *l.2. C. ad Leg. jul. majest.*

INCONSULTO & *consulto* opponuntur *l. 1. §. 1. §. 3. D. de his quæ in test. del.* Sic *inconsulto* deletum nomen heredis *l.1. D. si tab. test. null. exst.*

INCONSULTUS, a, um. Ut *inconsulti* animi a repudio mittendo detrimento retrahantur *l. 8. C. de repud.* Inconsultus calor calumniæ vitio caret *l. 1. §. 5. D. ad SC. Turpill.* Si inconsulto do-

dolore adulterum interemit *l. 4. C. ad Leg. jul. de adult.* Inconsulto errore lapsus *l. 6. Cod. si maj. fact. alienat. fact. sine decr. vat. hab.* Inconsulta facilitas *l. 11. §. 4. D. de minor.* Inconsulto Prætore *l. 5. §. 4. & §. 5. D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur.*

INCONVENIENS, incongruens, & indecorum *l. 34. D. de oper. libert.* Inconveniens bellico operi *l. 23. C. Th. de decurion.* id est, ineptus.

INCONVULSA simplicitas *l. un. C. Th. de Hirenarch.*

INCORPORALES res *corporalibus* adversantur. Sunt autem tales res, quæ tangi non possunt, qualia sunt ea, quæ in jure consistunt, sicut hereditas, ususfructus, obligationes, quoquo modo contractæ, item servitutes prædiorum urbanorum, & rusticorum *l. 1. §. 1. D. de rer. divis. §. un. Inst. de reb. corp. & incorp.* Servitutes etiam prædiorum rusticorum, etiam si corporibus accedunt, incorporales tamen sunt *l. 14. D. de servit.* Incorporales res traditionem, & usucapionem non recipere manifestum est *leg. 43. §. 1. D. de adquir. rer. dom.* Eædem enim possideri nec intelliguntur, ceu ex *l. 4. §. 27. D. de usurp. & usuc.* diximus.

INCORPORATIO bonorum ad fiscum devolutorum *l. 1. l. 12. l. ult. C. Th. de bon. proscript.*

INCORRUPTA ordinis adstipulatio *l. 117. C. Th. de decur.* obligatio *l. 26. §. 4. D. de condict. indeb.* villa *l. 25. §. 3. D. locat. conduct.* fides instrumentorum *l. 11. C. de fid. instr.*

Incorruptum depositum *l. ult. D. depos.* jus *l. 9. D. de liberal. causs.*

INCREDIBILITAS, Incredibilitatis prætextu patientiam adumbrare *l. 29. D. ad Leg. jul. de adult.* Alibi vix legitur hoc vocabulum. Immo in hac ipsa *l. 29.* vulgata editio habet *incredibilitatis*, quo vocabulo & Apulei. *lib. 1. metam. p. 11.* usus est. *Hem.*

INCREMENTUM, generaliter pro quolibet augmento ponitur. Et ita alluvio definitur esse incrementum latens *§. 30. Inst. de rer. divis.* similiterque in alluvione latitare incrementum, ait Ulpianus in *l. 9. §. 4. D. de usufr.*

Incrementum actionis, quæ per inficiationem crescit, id est duplum *l. 20. §. 4. D. de hered. pet.*

Incrementum Nili *l. 10. D. de extr. crim.* quod teste Plinio *lib. 5. cap. 9.* est cubitorum decem & octo. Vide etiam eumdem Plin. *lib. 18. c. 18.*

Incrementum specialiter pro accessionibus, fructibus, vel usuris usurpatur. Cum *incremento* fideicommissum præstare *l. 43. §. 1. D. de legat. 2.* Cum incremento restituere hereditatem rogatus heres *l. 3. §. 5. D. de SC. Trebell.* Suet. *in Aug. c. 66.* Legata, vel partes hereditatum a quibuscumque parentibus relicta sibi, aut statim liberis eorum concedere, aut, si pupillari ætate essent, die virilis togæ, vel nuptiarum cum incremento restituere consueverat. *Μετα προσοδων*, dixit Dio *lib. 56. p. 591.* ubi Suetonii verba modo citata Græce referuntur ita: *Και τοις παισιν ων μικρων ετι οντων, τους πατερας των κοινων εκληρονομηκει, προσεταξε παντας, μετα των προσοδων, επειδαν ανδρωθωσιν αποδοθηναι, οπερ που, και ζων εποιει, ει γαρ τινα τεκνα εχοντα δεδιξατο τοις παισιν αυτου παντος, ει μεν ηδη τοτε τελειοι ησαν, ευθυς, ει δε μη, μετα ταυτα παντα απεδιδου.* Pueris etiam, quorum paternas, ipsis adhuc puerilem ætatem agentibus, hereditates adierat, patrimonia cum incremento jussit reddi, simul ac virilem ætatem attigissent, quod

idem superstes etiam observaverat, ut, si cujus heres fieret, cui liberi essent, omnino his paterna bona, vel statim, si adulti essent, vel postea omnia restituerat.

Incrementum usurarum *l.* 24. *D. depos.*

INCRESCERE. Crescere eam aquam, quæ colorem mutet, & increscat *l.* 5. §. 16. *D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* Quæ verba cum sensum non habeant, pro *inscrescat nigrescat* reponendum est eum Rad. Fornero *Rer. quotid. lib.* 1. *c.* 16. Nam & quod de colore mutato præcedit, id postulat, & ea emendatio satis convenit, veterum sententiæ, qui aquam fluctibus nigrescere existimabant. Gell. *lib.* 1. *c. ult.* Hein.

INSCRUSTARE parietem *l.* 53. *D. de serv. urb. præd.* id est, crusta marmoris operire, uti loquitur Plin. *lib.* 35. *c.* 6. seu marmore, in tenues crustas, seu lamellas secto tegere, quod utique in usum luxuria invexit. M. Senec. *lib.* 2. *Controv.* 5. In hoc ergo, ait, exitus varius ille secatur lapis, ut tenui fronte parietem tegat. Lucan. *lib.* 10. *v.* 114. *Nec summis crustata domus, sectisque nitebat Marmoribus.* L. Senec. *Epist.* 86. Pauper sibi videtur ac sordidus, nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis distincta sint. Plinius autem *lib.* 35. *c.* 30. ut marmor in eam rem secaretur, tradit his verbis: Arena hoc fit, & ferro videtur fieri, serra in prætenui linea prementе arenas, versandoque tractu ipso secante. Adde Isidor. *lib.* 19. *c.* 13. Hinc

INCRUSTATIONES, quæ in impensis voluptuariis numerantur *leg.* 79. *D. de verb. signif.* & a tectoriis eo differunt, quod illæ solido de marmore, subductis & subtractis crustis, parietes operirent, his vero e marmore contuso, cribrisque excreto, & arenato, cum calce mixto, parietes inducerentur, diligentique fricatione levigarentur, ut Vitruv. *lib.* 7. *Architect. c.* 6. docet.

INCUBARE, ut Serv. in *lib.* 5. *Æn. v.* 93. ad hæc verba: *Ponto nox incubat atra.* Scribit, proprie est, per vim rem alienam velle retinere. Unde

INCUBATIO detentatio rei *l. ult. C. ne rei dom.* Incubatio diuturna *l.* 55. *C. Th. de jur. fisc.* quæ in eadem lege longi temporis præscriptio dicitur. Et

INCUBATOR adpellatur injustus possessor. B. Augustinus *Homil* 30. *Non erit vox justi possessoris, sed impudentis incubatoris improbitas.* Et ita incubatores pro injustis detentoribus in *l.* 20. *C. Th. de pagan. sacrif.* Hinc & Serv. in *lib.* 7. *Æn. v.* 266. tyrannum, & suorum temporum usu loquendi *imperii incubatorem* interpretatur.

INCULPATIM *l.* 20. *Cod. Th. de palatin. sacr. larg.*

INCULPATUS, qui culpa caret *l* 34. §. 4. *D. de legat.* 2. Macrob. 4. *Saturn.* 7. Omnis culpæ privatio inculpatum facit. Hinc honestæ, & inculpatæ vitæ testis, & *notatus*, & reprehensibilis adversantur *l.* 3. *D. de testib.* Inculpata est mora *l.* 9. §. *ult. D. de usur.* id est, reprehensione caret. Inculpatæ tutelæ moderatio *l.* 1. *C. unde vi.*

At in *lib. feud.* 5. *tit.* 19. §. 1. his verbis: Si unus *inculpatus* fuerit, una de his nominatis culpis, item in *Leg. Salic. tit.* 43. Si cujus servus in futurum fuerit *inculpatus &c.* item *Leg. Burg. tit.* 8. *de ingenuis inculpatis*, hoc vocabulum idem ac *culpatum* significat.

INCULTI agri *l.* 7. *D. de jur. delib.*

INCUMBERE rei est eam detinere *leg.* 2. *C. de fruct.* Ita

incumbere bonis alienis *l.* 3. §. 15. *D. de susp. tut.* pignori *l.* 55. *D. de furt.* possessioni bonorum *l.* 1. §. 1. *D. ut legat. seu fideic.* civiliter aut naturaliter *l.* 3. §. *ult. D. ad exhib.* corpore & animo *l.* 19. *D. de adquir. poss.*

Incumbere alicui dicitur id, cujus onus ei injunctum, necessitasve imposita est. Sic heredi defensio mortis incumbit *l.* 5. §. *ult. D. de SC. Silan.* Incumbit onus probandi *l.* 20. *C. de probat.* probatio *l.* 1. *l.* 2. *D. eod. tit.*

INCUNCTABILE est, id est, nullam habet dubitationem *l.* 21. *D. de testib.*

INCUNCTANTER *l.* 20. *D. de manum. vind. l.* 58. *Cod. Th. de heret.*

INCURIA necatus *l.* 5. §. *ult. D. ad SC. Silan.* id est, per servorum incautam negligentiam. Incuria supponentis ignem Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 20. §. 5.

INCURRERE incidere. Incurrere aculeos legis *l.* 1. *C. ut intr. cert. temp.* in legem Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. §. 2. periculum Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 13. *B.* §. 1. majestatis crimen *l.* 1. *C. de priv. carc.* Si quis stilum proscriptionis incurrerit *l.* 7. *C. de bon. proscript.*

Incurrere intervenire. Quamvis temporis *incurrat* compendium *l.* 37. §. *ult. D. de castr. pec.* incurrebat hæsitatio *l.* 42. *D. de mort. causs. don.* Nihil præjudicii cuicumque incurret *l.* 12. §. 2. *C. de reb. cred.* Si nulla fraudis incurrat suspicio *l.* 3. *D. de separat.* In his quæ extra testamentum incurrerent *l.* 16. *D. de cond. & demonstr.* Incurrit tractatus *l. ult. D. si pars hered. pet.* partium *l.* 13. §. 1. *D. de donat. int. vir. & ux.* Lapsum temporis incurrere *l.* 2. *C. Th. de tempor. curs.*

Si fune rupto, aut cum a nullo regeretur, navis incurrisset *l.* 29. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.*

INCURSUS fluminis Plin. *lib.* 10. *Epist.* 73. hostium *l.* 15. §. 1. *D. locat.* latronum *l.* 24. *D. locat.* prædonum *l.* 1. §. 1. *D. de obl. & act.* id est, impetus, ut *l.* 23. *in fin. D. de reg. jur.* Reciprocos pœna sortiatur *incursus l.* 7. *C. Th. de accus. & inscript.* obscura phrasis, de cujus genuina significatione disputat ibi Jac. Gothofred. Verba legis hæc sunt: *Hi, quos custodia delatæ criminationis includit, intra unius mensis spatium aut ... inquisitione completa, ne si delati criminis caussam segnitus judicantis lenitudo distulerit, reciprocos pœnæ sortiatur incursus.* Ibi forte pro *sortiatur* reponi satius est *sortiantur*, ut sensus sit, ne hi, qui ob delationem a se factam in custodiam missi sunt, judicis dilatione diutius detineantur, neque ita, quod pœnæ accusatus meretur in eum, qui detulit, quodammodo redundet. Solebat enim accusator custodia includi, ceu patet ex *l. ult. C. de accus.* his verbis: Quisquis ille est, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiæ similitudinem, habita tamen dignitatis æstimatione, patiatur.

INCUS, *dis*, est, ut ait Papias, instrumentum, *quo fabri ferrum domant*. Si incudem, aut malleum fregit faber *l.* 2. §. 1. *D. de leg. Rhod.*

INCUSTODITÆ ædiculæ *l.* 19. *D. ad Leg. Jul. pecul.*

INDAGO, significatu proprio est retium, seu plagarum ambitus, quo silvæ, collesque a venatoribus, ferarum includendarum caussa, cinguntur. *Indaginem* plagis positis a venatore emere *l.* 11. §. *ult. D. de act. emt.* ubi *indaginem* emere est spem ex indagine po-

V 2

positi emere, quemadmodum supra de retis jactu dictum est, art. *jactus*. Tibull. *lib.*4. *Eleg.* 3. *v.* 7. Densos *indagine* colles Claudentem. Ovid. *lib.*7. *metamorph.* *v.* 767. Venimus, & latos *indagine* cinximus agros. Lucan. *lib.* 6. *v.* 42. Et vasta silvas *indagine* clausit. Silius Italic. *lib.* 10. Tacitoque premens vestigia rostro Lustrat inaccessos venantum *indagine* saltus. Idem *lib.* 13. Mœnia flexa sinu, spissa vallata corona, Alligat, & telis in morem *indaginis* ambit. Stat. Papin. *lib.* 3. *silv.* 5. *v.*8. Non grege Massylo, curvaque *indagine* clausus. Idem *lib.* 2. *Thebaid.* *v.* 553. Ut clausos *indagine* profert In medium vox prima feras. Symmach. *lib.* 2. *epist.*37. Interea loci ferarum domos *indago* sollicitat.

Indago pro indagatione, seu investigatione inquisitione *l.* 22. *C. ad Leg. Corn. de fals.*

INDEBITE, injuste, nulla ratione *l.* 8. *Cod. de profess. & med.* Alio sensu hæc vocula reperitur in *l.*25. *§. ult. D. de probat.* eo scilicet, quo *indebito* dixit Ulpianus *l.*25. *D. de condict. indeb.* de eo, quod non debetur, quamvis pro adverbio adjectivum *indebita* nonnullæ editiones reponant.

INDEBITUS *a*, *um*, *Indebitæ lucis usurpandæ mora*, induciæ, quæ reis condemnatis conceduntur *l.*7. *C. Th. quorum appell. non recip.*

Indebiti actio *l.* 8. *D. de aliment. vel cibar. leg.* quæ passim *condictio indebiti*. Indebitum autem solutum accipimus, non tantum quod omnino non debetur, sed & quod alii debetur, si alii solvatur *l.* 65. *§. ult. D. de condict. indeb.* immo & quod per aliquam exceptionem perpetuam peti non potest *l.* 26. *§. ult. D. eod. tit.* Vetus Glossarium Græcum *Indebitum* interpretatur *κατα πλανην καταβληθεν per errorem solutum*. Nam per errorem, non item consulto dati, repetitio est *l.*54. *D. de reg. jur.* Unde idem Vetus Glossarium: *Indebiti*, ait, *condictio*, *εν χωω ε.ς απαιτησιν τε κατα πλανην καταβληθεντος ωσπερ ει κατα πλανην εδοξε τινι χρεωστειν ρ νομισματα αυτι η, και καταβαλεν αυτα*, quam moveo, ad repetendum id, quod per errorem solutum, veluti si per errorem quis putarit, se debere centum, quum quinquaginta debeat, & tantum solverit. *Indebitum* vero solutum, quum de repetitione agitur, est non debitum per errorem solutum §.6. *Inst. de oblig. quæ quasi ex contr.* §.1. *Inst. quib. mod. re contr. oblig.* Et ita *indebitum* solutum accipe in *l.*50. *D. de solut.* *l.* 16. *D. rat. rem hab.* Vid. supra sub art. *condictio*.

Indebitus honor dicitur, qui ante tempus adripitur *l.* 4. *Cod. Th. de decur.*

INDECORE *l.*48. *D. de oper. libert.* & apud Cassiod. *lib.*2. *Var.* *c.*34.

INDECORUM est, patrem a filio regi *l.* 12. *D. de tut. & cur. dat.*

INDEFENSUS, *a*, *um*. *Indefensa* persona *l.*5. §.20. *D. ut in possess. legat.* respublica *l.* 1. *C. de jur. reip.*

Indefensum jus *l.*49. §. 1. *D. de hered. pet.*

Indefensus recte dici non potest, qui dominum præsentem non habuit *l.*2. *D. de custod. & exh. reor.*

INDEMNATUS custodia defunctus *leg.* 9. *D. qui test. fac. poss.* id est, antequam de eo judicium redditum, & pronunciatum esset, ut *l.*2. §. *ult. D. de bon. eor. qui ant. sent.* Cic. *pro domo c.* 4. Potest igitur damnati pœnam sustinere indemnatus? Et in *L. Pison.* c. 13. Indemnati ci-

civis, atque integri capitis proscriptio.

Indemnis adpellatur, qui damnum non sentit, qui nullo damno adficitur. Sic *indemnis* fieri *l. 5. §. 16. D. de tributor. act.* discedere *l. 27. D. de Ædil. edict.* Indemnem præstare *l. 17. D. de admin. & peric. tut.* Hinc

Indemnitas damni restitutio *l. 33. D. de dol. mal.* De *indemnitate* cavere, id est, satisdato cavere alicui, *indemnem* eum futurum, ejus negotii nomine, quo de agatur *l. 16. §. 14. D. ad SC. Trebell. l. 29. D. fam. ercisc. l. 29. D. de jur. dot.* Indemnitatem consequi judicio *l. 1. §. 5. D. de contrar. tut. act.* præstare *l. 63. D. de legat. 2.* repromittere *l. 1. C. de conven. fisc. debit.* servare *l. 38. D. de Ædil. edict.* Indemnitati prospicere *l. 3. C. famil. ercisc. l. ult. C. de in lit. jur.* satisfacere *l. 36. §. ult. D. ad municipal.* Indemnitatis securitatem consequi *l. 3. C. de conven. fisc. debit.*

Indeptus. Vid. infra *Indipisci.*

Indere. *Indita* actio *l. 25. C. de adpell. & consult. l. 9. C. Theod. eod. tit.* id est, actio inserta, vel in acta relata. *Indere* quid in aurum, argentum, æs publicum *l. 1. D. ad Leg. jul. peculat.* Pretium, quod dotali instrumento inditum est *l. 6. C. solut. matrim.* Si vera sunt, quæ precibus indidisti *l. 18. C. de prob.*

Indevota *desidia.* Ita pro devota rescribit Jac. Gothofr. interpretaturque per moram in tributis exigendis, transferendisque commissam *l. un. C. Th. de offic. vicar.*

Indevotio *heredis* legitur in *l. 1. in fin. D. de penu leg.* quæ tamen verba Triboniani magis, quam Ulpiani phrasin sapiunt, ut ex *l. ult. C. de fideic. libert. l. ult. C. de test. manum. l. 35. C. de don.* colligitur. Quamquam *indevotionis* vocem a barbarie adserit Ambros. *de Elia c. 17.* quo peregrinum quidem receptum tamen bibendi pro salute principis morem, jam inde suis temporibus invaluisse ostendit. *Quid memorem, ait, sacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum, & qui non biberit, sit reus indevotionis. O piæ devotionis obsequium!* Alia quædam de hoc vocabulo adnotavit Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p. 362. seq.* fassus tamen, nec *devotionem* nec *indevotionem* usquam apud bonum auctorem hac notione legi.

Indevotio & ei, qui vitat, & fugit patriæ munera, tribuitur *l. 119. C. Th. de decur.*

Indevotionem exercere adversus creditorem debitor dicitur, qui exactionem recusat, seu debitum se adgnoscere negat. Contra *devotionem* suam ostendere dicitur, qui debitum adgnoscit in *l. ult. C. de duob. reis stipul.*

Index, ut Asconius Pædian. *in Divinat.* explicat, est, qui facinoris, cujus ipse est conscius, latebras indicat, impunitate proposita. Græci μηνυτὰς ab eadem origine dicunt, & ita apud Ciceronem, Sallustium, Livium, Tranquillum vox hæc accipienda est. *Ab indice nominati* Plin. *lib. 10. Epist. 97.*

Alias *Index*, scripturæ alicujus exemplum, ex authentico descriptum significat *l. 2. D. de fid. instrum.* Paull. *lib. 5. Sent. tit. 12. §. 11.* Cujacius *lib. 5. observ. c. 25.* alíique magis putant brevem quamdam esse subnotationem ex ampliori pleniorique scriptura delibatam.

Ab hoc porro diversum est, *per indicem*, quod παρασημικῶς usurpatur pro *summatim*, & διὰ συντόμου

παράδειξις explicat Theophilus §. *ult. Inst. de publ. jud.* Ascon. Pædian. *in Verrin.* 3. Antequam caussa ageretur, quasi per *indicem* res exponebant. Usus eadem voce Justinianus *l.* 1. §. 12. *C. de vet. jur. enucl.* HEIN.

Index Legis apud Cic. Philipp. 1. *c.* 8. est, quod *summarium* vulgari sermone dicitur. Sic & librorum *indices* Cic. *lib.* 2. *de orat. c.* 14. Gell. *lib* 20. *c.* 11. quos a Græcis *συλλάβους* adpellari ait idem Cicero *lib.* 4. *ad Attic. Epist.* 4. nimirum, quod breviter & summatim indicant, quid illis contineatur. Unde Justinianus *Constit. de concept. D.* §. 12. commentarios in Digesta conscribi vetans: *Per indices*, inquit, *tantummodo titulorum subtilitatem quæ τὰ παράτιτλα nuncupantur, quædam admonitoria ejus facere permittit.* Sed monet hic Heinecc. *παράτιτλα* quidem non esse summaria titulorum. De ea re vide infra sub voce *παράτιτλον.*

INDICARE, interprete Ulpiano, est deferre, arguere, accusare, & convincere *l.* 197. *D. de verb. signif.* quæ referenda est ad *l.* 3. §. 13. & 14 *D. de SC. Silan. & Claud.* quod inscriptio ipsa ostendit. Græci in eumdem sensum utuntur verbo *ἐνδεικνῦσθαι*, ut ex *l.* 3. *D. de via publ.* patet. *Indicare* conscios suos *l. ult. D. ad exhib.* fugitivos dominis *l.* 15. *D. de præscript. verb.* fugitivum, vel furem *l.* 4. §. *ult. D. de condict. ob turp. caus. l.* 48. §. 1. *D. de furt.* Inspectio tabularum *Indicat l.* 2. §. 5 *D. testam. quemadm. aper.* Hinc

INDICATIO *l.* 13. §. 3. *D. de act. emt.*

INDICERE interdum significat injungere. Sic onus indicere alii *l.* 13. §. 5. *D. de decur. Indicta* collationes *l.* 8. §. 2. *D. de vacat. & excus. mun.* feriæ *l.* 26. §. 7. *D. ex quib. cons. major.* Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.* 16. Imperativæ feriæ sunt, quas Coss. vel prætores pro arbitrio potestatis *indicunt.* Serv. *in lib.* 1. *Æn. v.* 636. ad eum versum: *Simul Divum templis indicit honorem*, id est, jussit fieri supplicationes. Et bene indicit, quia Trojani inopinato venerant. Feriæ autem aut legitimæ sunt, aut *indictæ*. Indici autem dicuntur, quia paupertas majorum ex collatione sacrificabat, aut certe de bonis damnatorum. Mulctæ *indicendæ* jus *l.* 2. *C. de mod. mulct.* id est, irrogandæ, ut loquitur *l.* 6. §. 9. *D. de offic. præsid.* Indici munera, id est, injungi, ut adparet ex *l.* 6. §. *ult. D. de mun. & hon.* Eodem significatu munera indicuntur *l.* 2. *C. de mun. patrim. & passim.* Similiter operas *indicere* liberto patronus dicitur, dum illi operas, quas edat, aut præstet, imponit, diemque illarum præstationi statuit *l.* 23. §. *ult. D. de oper. libert. & passim.* In his speciebus, quæ postea indicuntur *l.* 28. *D. de usu & usufr.* Indixisse viduitatem *l.* 2. *C. de instit. & subst. & rubr. C. de ind. viduit. & Leg. jul. Miscell. toll.*

Indicere, denunciare. *Indictum* bellum *l. ult. D. de legation.*

Indicere nomen. *Indictum* iis nomen pro inditum est in *leg. ult. pr. D. de bon. damn.* Aliæ editiones ibi habent *inductum.* Quidni suna litterula extrita legas *inditum?* HEIN.

INDICIUM interdum significat mercedem operæ exhibitæ ad indicandum servum fugitivum. Nam, ut ait Ulpianus in *l.* 15. *D. de præscript. verb.* Solent, qui noverunt, servos fugitivos alicubi celari, indicare eos dominis, ubi celentur. Solent & mercedem hujus rei accipere, & sic indicare. Et mox; Si pactio in-

perceffit ob *indicium*, hoc eft, ut fi indicaffet, adprehenfufque effet fugitivus, certum aliquid daretur. Idem *l.4. §. ult. D. de condict. ob. turp. cauf.* Si tibi *indicium* dedero, ut fugitivum meum *indices*, vel furem rerum mearum. Paull. *lib. 2. Sent. tit. 31. §.24.* Apuleius *lib.6. Metam. p. 176.* Si quis a fuga retrahere, vel occultam demonftrare poterit fugitivam, conveniat Mercurium prædicatorem, accepturus *indicii* nomine ab ipfa Venere feptem fuavia. Idem *lib.7. p.199.* ejufdem argumenti, quod ejufmodi indicii nomine datur *indicinæ* præmium vocat. *Indicium* ergo, ut ex fupra dictis locis patet, tam id, quod mercedis, præmiique nomine ob indicandum furem, fugitivumque datur, quam ipfum indicationis factum defignat. Illud autem indicii præmium, feu mercedem Græci μήνυτρα vocant. Dio Chryfoft. in Orat. quæ Εὐβοεικὸς ἢ κυνηγὸς infcribitur; Οὐδὲ κηρύξαντων αὐτῶν, ὡς κλέπτην, ἢ δραπέτην μήνυτρα προτιθέντας ἐν ὁδοῖς. Nec præcones rerum venalium, furtorum, fugæve *indicii* præmium promittentes in viis publicis. Lucianus ἐν δραπέταις *in fugitivis p.604. Tom.2.* Ἀλλὰ καιρὸς ἀποδιδόναι τὰ μήνυτρα, ὡς ἔγωγε τοῦτον ἄνθρωπον, ὃν ζητεῖτε, οἶδα. Sed tempus eft, ut mihi detis *indicinæ* præmium. Ego enim plane novi, quem quæratis.

Indicium etiam criminis nunciationem magiftratui factam fignificat. Et ita Vindicem Vitelliorum fervum conjurationem *indicio* fuo detexiffe, ait Pomponius *l. 2. §.24. D. de orig. jur.* Conjurationem Sergii Catilinæ mulier detexit, & M. Tullium confulem *indicium* ejus inftruxit. *l. 8. D. ad Leg. jul. majeft.* & ita *indicium* accipe in *l.39. D. ad Leg. Falcid. l.6. §.3. D. ad SC. Turpill. l. 1. §. 16. D. de quæftion.* Proinde qui crimen nunciat, defert, detegit, *indicium profiteri* dicitur, ut in *l.24. D. de Leg. Cornel. de falf. l.1. D. ad Leg. Cornel. de ficar.* & apud Plin. *lib.3. epift. 16.* & Tacit. *lib.6. Annal. c. 3.* Attamen contra hunc receptum loquendi morem Marcianus *l.3. § 4. D. ad Leg Cornel. de ficar. indicium confiteri* ufurpat his verbis: Qui falfa indicia confeffus fuerit, confitendaque curaverit, quo quis innocens circumveniretur. Sane eodem fenfu *indicium* deferre Q. Curtius non femel ait, veluti *lib. 5. c. 11. lib. 6. c. 7. & c. 9.* Pariter Seneca *lib. 1. de clement. c. 9.*

Præterea *indicia* funt figna, vel argumenta ad fidem faciendam idonea, feu per quæ aliquis coarguitur, convincitur, comprobatur *l. 30. C. de evict.* fic: *Indicia* certa, quæ jure non refpuuntur, non minorem probationis, quam inftrumenta continent fidem *l. 19. C. de rei vind.* Amiffis inftrumentis cetera probationum indicia jure prodita non habentur irrita *l. 15. C. de jur. dot.* Vid. & *l.3. C. de nupt.* Quinctilianus *lib. 3. Inft. orat. c. 9.* fignum, quod Græci vocant σημεῖον id proprie effe tradit, quod ex eo, de quo quæritur, natum fub oculos venit, quod quidam *indicium*, quidam veftigium nominarunt, per quod alia res intelligitur, ut per fanguinem cædes. Ibid. Signorum alia indubitata, & neceffaria, quæ aliter habere fe non poffunt, quæ Græci vocant τεκμήρια, alia non neceffaria, & dubia, quæ σημεῖα.

Indicia, id eft, notæ, feu verborum compendia. Scripturæ quibufcumque verbis, vel *indiciis* inveniantur relictæ *l. ult. C. commun. divid.*

INDICTIO pro onere, quod imponitur. Sic *indictio* operarum

παραδόσεως explicat Theophilus §. *ult. Inst. de publ. jud.* Ascon. Pædian. *in Verrem.* 3. Antequam caussa ageretur, quasi per *indicem* res exponebant. Usus eadem voce Justinianus *l.* 1. §. 12. *C. de vet. jur. enucl.* Hein.

Index Legis apud Cic. Philipp. 1. *c.* 8. est, quod *summarium* vulgari sermone dicitur. Sic & librorum *indices* Cic. *lib.* 2. *de orat. c.* 14. Gell. *lib* 20. *c.* 11. quos a Græcis *συλλάβους* adpellari ait idem Cicero *lib.* 4. *ad Attic. Epist.* 4. nimirum, quod breviter & summatim indicant, quid illis contineatur. Unde Justinianus *Constit. de concept. D.* §. 12. commentarios in Digesta conscribi vetans: *Per indices*, inquit, *tantummodo titulorum subtilitatem*. *quæ παράτιτλα nuncupentur, quædam admonitoria ejus facere permittis.* Sed monet hic Heinecc. *παράτιτλα* quidem non esse summaria titulorum. De ea re vide infra sub voce *παράτιτλον*.

Indicare, interprete Ulpiano, est deferre, arguere, accusare, & convincere *l.* 197. *D. de verb. signif.* quæ referenda est ad *l.* 3. §. 13. *& 14 D. de SC. Silan. & Claud.* quod inscriptio ipsa ostendit. Græci in eumdem sensum utuntur verbo *ἐνδείκνυσθαι*, ut ex *l.* 3. *D. de via publ.* patet. *Indicare* conscios suos *l. ult. D. ad exhib.* fugitivos dominis *l.* 15. *D. de præscript. verb.* fugitivum. vel furem *l.* 4. §. *ult. D. de condict. ob turp. caus.* *l.* 48. §. 1. *D. de furt.* Inspectio tabularum *indicat* *l.* 2. §. 5 *D. testam. quemadm. aper.* Hinc

Indicatio *l.* 13. §. 3. *D. de act. emt.*

Indicere interdum significat injungere. Sic onus indicere alii *l.* 13. §. 5. *D. de decur.* *Indicta* collationes *l.* 8. §. 2. *D. de vacat. & excus. mun.* feriæ *l.* 26. §. 7. *D. ex quib. caus. major.* Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.* 16. Imperativæ feriæ sunt, quas Coss. vel prætores pro arbitrio potestatis *indicunt*. Serv. *in lib.* 1. *Æn. v.* 636. ad eum versum: *Simul Divum templis indicit honorem*, id est, jussit fieri supplicationes. Et bene indicit, quia Trojani inopinato venerant. Feriæ autem aut legitimæ sunt, aut *indictæ*. Indici autem dicuntur, quia paupertas majorum ex collatione sacrificabat, aut certe de bonis damnatorum. Mulctæ *indicendæ* jus *l.* 2. *C. de mod. mulct.* id est, irrogandæ, ut loquitur *l.* 6. §. 9. *D. de offic. præsid.* Indici munera, id est, injungi, ut adparet ex *l.* 6. §. *ult. D. de mun. & hon.* Eodem significatu munera indicuntur *l.* 2. *C. de mun. patrim. & passim.* Similiter operas *indicere* liberto patronus dicitur, dum illi operas, quas edat, aut præstet, imponit, diemque illarum præstationi statuit *l.* 23. §. *ult. D. de oper. libert. & passim.* In his speciebus, quæ postea indicuntur *l.* 28. *D. de usu & usufr.* Indixisse viduitatem *l.* 2. *C. de instit. & subst. & rubr. C. de ind. viduit. & Leg. jul. Miscell. toll.*

Indicere, denunciare. *Indictum* bellum *l. ult. D. de legation.*

Indicere nomen. *Indictum* iis nomen pro inditum est in *leg. ult. pr. D. de bon. damn.* Aliæ editiones ibi habent *inductum*. Quidni juna litterula extrita legas *inditum?* Hein.

Indicium interdum significat mercedem operæ exhibitæ ad indicandum servum fugitivum. Nam, ut ait Ulpianus in *l.* 15. *D. de præscript. verb.* Solent, qui noverunt, servos fugitivos alicubi celari, indicare eos dominis, ubi celentur. Solent & mercedem hujus rei accipere, & sic indicare. Et mox; Si pactio inter-

jerceffit ob *indicium*, hoc eft, ut fi indicaffet, adprehenfufque effet fugitivus, certum aliquid daretur. Idem *l.4. §. ult. D. de condict. ob. turp. cauf.* Si tibi *indicium* dedero, ut fugitivum meum *indices*, vel furem rerum mearum. Paull. *lib. 2. Sent. tit. 31. §.24.* Apuleius *lib.6. Metam. p. 176.* Si quis a fuga retrahere, vel occultam demonftrare poterit fugitivam, conveniat Mercurium prædicatorem, accepturus *indicii* nomine ab ipfa Venere feptem fuavia. Idem *lib.7. p.199.* ejufdem argumenti, quod ejufmodi indicii nomine datur *indicinæ* præmium vocat. *Indicium* ergo, ut ex fupra dictis locis patet, tam id, quod mercedis, præmiique nomine ob indicandum furem, fugitivumque datur, quam ipfum indicationis factum defignat. Illud autem indicii præmium, feu mercedem Græci *μηνυτρα* vocant. Dio Chryfoft. in Orat. quæ Ευβοικος η κυνηγος infcribitur; *Ουδε κηρυκος των ωνιων, ουδε κλεπτων, η δραπετων μηνυτρα προτιθεντες, εν οδοις.* Nec præcones rerum venalium, furtorum, fugæve *indicii* præmium promittentes in viis publicis. Lucianus *εν δραπεταις* in *fugitivis p.604. Tom.2.* *Αλλα καιρος αποδιδοναι τα μηνυτρα, ως εγωγε πανυ σαφως, ον ζητειτε, οιδα.* Sed tempus eft, ut mihi detis *indicinæ* præmium. Ego enim plane novi, quem quæratis.

Indicium etiam criminis nunciationem magiftratui factam fignificat. Et ita Vindicem Vitelliorum fervum conjurationem *indicio* fuo detexiffe, ait Pomponius *l. 2. §.24. D. de orig. jur.* Conjurationem Sergii Catilinæ mulier detexit, & M. Tullium confulem *indicium* ejus inftruxit *l. 8. D. ad Leg. jul. majeft.* & ita *indicium* accipe in *l.39. D. ad Leg. Falcid. l.6. §.3. D. ad SC. Turpill. l. 1. §.16. D. de quæftion.* Proinde qui crimen nunciat, defert, detegit, *indicium profiteri* dicitur, ut in *l.24. D. de Leg. Cornel. de falf. l.1. D ad Leg. Cornel. de ficar.* & apud Plin. *lib.3. epift. 16.* & Tacit. *lib.6. Annal. c. 3.* Attamen contra hunc receptum loquendi morem Marcianus *l.3. § 4. D. ad Leg Cornel. de ficar. indicium confiteri* ufurpat his verbis: Qui falfa indicia confeffus fuerit, confitendaque curaverit, quo quis innocens circumveniretur. Sane eodem fenfu *indicium* deferre Q Curtius non femel ait, veluti *lib. 5. c. 11. lib. 6. c. 7. & c. 9.* Pariter Seneca *lib. 1. de clement. c. 9.*

Præterea *indicia* funt figna, vel argumenta ad fidem faciendam idonea, feu per quæ aliquis coarguitur, convincitur, comprobatur *l. 30. C. de evict.* fic: *Indicia* certa, quæ jure non refpuuntur, non minorem probationis, quam inftrumenta continent fidem *l. 19. C. de rei vind.* Amiffis inftrumentis cetera probationum indicie jure prodita non habentur irrita *l. 15. C. de jur. dot.* Vid. & *l.3. C. de nupt.* Quinctilianus *lib. 3. Inft. orat. c. 9.* fignum, quod Græci vocant *σημειον* id proprie affe tradit, quod ex eo, de quo quæritur, natum fub oculos venit, quod quidam *indicium*, quidam veftigium nominarunt, per quod alia res intelligitur, ut per fanguinem cædes. Ibid. Signorum aliaindubitata, & neceffaria, quæ aliter habere fe non poffunt, quæ Græci vocant *τεκμηρια*, alia non neceffaria, & dubia, quæ *σημεια*.

Indicia, id eft, notæ, feu verborum compendia. Scripturæ quibufcumque verbis, vel *indiciis* inveniantur relictæ *l. ult. C. commun. divid.*

INDICTIO pro onere, quod imponitur. Sic *indictio* operarum

l.6. C. de oper. libert. In specie est onus, quod patrimoniis indicitur, annuaque pensitatio, quæ pro possessionibus præstatur. Ascon. Pædian. *in Verrin.* 1. *Omne genus pensitationis in hoc capite positum est, canonis, oblationis, indictionis.* Si qua tributorum, aut vectigalis, indictionisve quid nomine præstare oportet *l.* 13. *§. 6. D. de act. emt. vend. Indictionis* canonicæ tributum *l* 14. *C. Th. de proxim. comit. dispos.* Indictiones ergo erant anniversariæ tributorum, & annonarum præstationes, pensitationesve, quarum onus quisque pro modo possessionum adgnoscebat. Itaque patrimoniorum ea munera erant *rubr. C. de indict. Indictiones* non personis, sed rebus indici solent *l.3. C. de ann. & trib.* Ac plane onus id fructuum fuisse, perinde ac tributa, & alia, quæ referuntur in *l.* 27. *§.* 3. *D. de usufr.* ostendit Paullus in *l.* 28. *D. de usu & usufr. legat.* in qua, fundo, cujus ususfructus legatus erat, temporarias indictiones indictas fuisse, proponit.

Sane collationes quasdam *per magistratus* ex improviso indictas, quasdam vero e lege factas, docet Papinianus *l.* 8. *§.* 3. *D. de vacat. & excus. mun.* Illas *extraordinarias indictiones* vocant Imperatores *l.*10. *C. de mun. patr.* nimirum quæ extra ordinem imperabantur, ut loquitur *l.6. D. de vacat. & excus. mun.* Altera ergo species *indictionum canonicarum*, altera *extraordinariarum* nomen habebat, ut loquuntur Impp. *l.* 1. *C. de indict.* Ceterum quod supra consuetudinariam functionem augmenti nomine indicebatur, *superinductum* vocabant *l.* 1. *& rubr. C. de superind. l.* 15. *C. de excus. mun.*

Indictio etiam significat spatium XV annorum in orbem circumactorum, seu quindecim annorum, in se revolutorum iterationem, cujusmodi partitione tempora numerari, computarique Constantinus instituit. Unde & ἐπινέμησιν a Græcis, & κύκλον adpellatam, vero proprius accedit. (Vid. Fr. Raguel. *ad Decis. Justin. p.*5.) quamvis & aliam ἐπινέμησεως notationem quibusdam magis placere, scio, quam nec improbo. Exstat certe Græca hæc vox *in Novell.* 47. *c.* 1. & *Novell.* 74. *in epilogo.* Latina vero *l.* 3. 7. 1. 9. 11. 161. *C. Theod. de indulg. debit. & passim. eod. C.* Fit autem *indictionis* quintæ decimæ mentio *l.*3. *C. Th. eod. tit.* quem numerum *Indictiones* non excedebant, sed ad primum exinde annum earum computatio revolvebatur. Ceterum *indictionis* duas notationes Georg. Cedrenus adfert, ridiculam unam *p.*268. ab Actiaca victoria deductam, alteram *p.*178. æque rejiciendam ab *indicando*, ac demum: Græcia (ait juxta versionem latinam,) ab eventu nomen imposuit, ut ἐπινέμησιν adpellaret. Antiquitus enim tributum subditis non ita impositum erat, ut ejus fixa esset, & immutabilis ratio, sed juxta frugum proventum humaniter iis imponebatur, ita, ut, eo tenuiore, minus penderent, neque eo uberiore census augeretur: Itaque exactoribus proportione tribuebant, idque tunc, quando necessitas postulabat. Hæc Cedrenus. Ut ut sit, Indictionum computationem, a mense Septembri inchoatam, constat, ejusque rei locuples testis est D. Ambrosius cujus libro *de Noe c.* 19. verba sunt hæc: Etsi a Septembri mense annus videatur incipere, sicut *indictionum* præsentium usus ostendit; Idem *lib.* 10. *epist.* 83. *Indictio Septembri mense incipit.* Vulgo autem *Indictionum* auctor Constantinus lauda-

da-

datur. Cedrenus tamen p. 268. Theodosii principatu morem hunc, abrogatis explosisque Olympiadibus, coepisse scribit, hoc modo juxta Latinam interpretationem: Tum Olympiorum desiit festivitas, quarti cujusque anni exitu solita celebrari, instituta eo tempore, quo Manasses Judæ rex fuit, & usque ad imperium Theodosii perducta, cœperuntque numerari *indictiones*, quarum principium in decimum quintum annum imperii Augusti incidit.

Indictio latinis adpellatur numerus quindecim annorum, annis Christi addi solitus, ad cavendum errorem, qui de temporibus forte oboriri poterat, institutus. Triplex indictionum usus observatur apud scriptores. Alia enim a Kal. Septembribus proficiscitur, eaque Constantinopolitana dicitur, altera ab VIII. Kal. Octobris, quæ Constantiniana & Cæsarea, tertiaque Pontificia seu Romana & a Kal. Januarii consurgit; quæ diversitas etiam notatur in diplomatibus Imperatorum & in bullis Pontificum, licet Macer *Reg. magistri*.54. 55. 59. scribat, quod Pontificia initium sumat a die nativitatis Domini, id est, post tres menses indictionis imperialis inceptæ, quæ prima vice in Concilio Constantiensi in usu posita fuit.

INDICTITIA onera apud Cassiod. *lib.* 1. *Var. c.*14.

INDICTUS, *a*, *um*. *Indicta* caussa, id est, incognita.

Indictum pro interdicto legitur *lit. C. Theod. & Just.* de commeatu, nisi forte id librarii potius sit vitium. Hein.

INDIFFICILI *l.*29. §.13. *D. de lib. & postum.* qua loquendi forma non modo Ulpianus alibi usus *l.* 4. §.1. *D. hered. inst.* sed & Tertullianus imitatus est eum *de cultu femin. c.* 9. Dignoscere inquit, *in facili* est. Vid. supra sub *in*.

INDIGERE. Qui graviore animadversione indigent *l.* 1. §. 7. *D. de offic. præf. urb.* Quæ postea emergunt, auxilio indigent *l.* 11. §. 8. *D. de interrogation.* filium non indigere exheredatione a sequentibus gradibus *l.* 4. §. *ult. D. de hered. inst.* Si tutelæ ætas indigeat *l.* 3. *D. de tutel.* Indiget venia fortuito factum incendium *l.* 11. *D. de incend. ruin. naufr.*

INDIGNE esse præteritum, id est, nullo merito suo *l.*5. *D. de inoff. testam.* Non *indigne* uxorem sortiturus sit *l.* 20. §. 1. *D. de manum. vind* id est, non contra conditionis suæ statum, dignitatemve.

INDIGNUS, *heres* non dignus judicio testatoris. Quinctil. *Declamat.*308. Porro in jure civili *indigni heredes* ex his caussis habentur, si defuncti mortem ulti non sunt, vel judicium ejus impugnaverint, vel id egerint, ut per negligentiam, & culpam suam defunctus moreretur, vel in fraudem fisci fidem adcommodaverint, vel bona viventis adhuc alienaverint. His enim ex caussis hereditas ab heredibus, quasi ab indignis, aufertur *tit. D. & C. de his quæ ut indign. l.* 26. *D. de SC. Silan. l.* 23. *D. de jur. patron l.* 8. §. 14. *D. de inoff. test. l.*46. *D. de jur. fisc.* Paull. *lib.*5. *Sent. tit.*12. §.2.

INDIPISCI pro adipisci *l. ult. C. Th. de honor. cod. l.* 13. *C. Th. de bon. profes. l.* 11. *C. Th. de Palatin. l.* 77. *ejusd. C. de decur. & passim.*

INDISCRETA dignitas pro pari *l.* 1. *C. Th. de præf. præt.* Indiscreta obsequia, id est, alimenta, quæ tum ex fisco, tum ex re principis privata parentibus egenis præbebantur *l.* 2. *C. Th. de alim. quæ inop. patr. de publ. pec. deb.*

INDISCRETE, ἀδιακρίτως, indifferenter *l. 25. D. de probat. l. 5. C. de quæstion.*

INDISCRETIM *l. 47. C. Theod. de Episc. & cler. l. 18. C. Th. de extraord. & sordid. mun.*

INDISTINCTE interdum idem est, ac generaliter. Si *indistincte* homo legatus sit *l. 3. D. qui & a quib. Indistincte* pauperes scripti heredes *l. 49. §. 3 de episc. & cler.* Alii codices habent *indiscrete*. Alias, ut in *l. 49. D. de adquir. rer. dom. indistincte* est absolute, omnino, & sine ulla distinctione. *Indistincte* ipsi vero defensio danda est *l. 33. D. de noxal. act.* Indistincte datus curator, id est, simpliciter, non specialiter in rem, seu litem *l. 3. §. ult. D. de tutel.* Quoties *indistincte* quid solvitur *l. 5. D. de solut.* id est, quoties debitor ex pluribus caussis unum debitum solvit, nec dicit, quod potius debitum voluerit solutum, ut *l. 1. D. eod. tit.*

INDIVIDUUM adpellatur, quod divisionem non recipit. Si factum, de quo cautum, individuum sit, veluti iter fieri *l. 2. §. 1. D. de verb. oblig.* id est, si in partes dividi non possit, ut *ibidem* Paullus loquitur. Cui opponitur, quod divisionem recipit. Et ita *individuæ* sunt servitutes præter usumfructum *l. 1. §. 9. D. ad Leg. Falcid. l. 7. D. eod. tit. l. 72. D. de verb. oblig.* Individuum viæ jus est *l 6. D. quemadm. serv. amitt.* Et ita individuum accipe in *l. 80. §. 1. D. ad Leg. Falcid. l. 46. § 1. D. de administr. & peric. tut.* Hoc quoque sensu matrimonium *individua* consuetudo dicitur *l. 1. D.* quo nomine quodvis arctius consortium venit, quando homines una vivunt, nec unus ab alterius latere facile discedit. Quemadmodum ergo *duæ militi testis gestorum individuus est.* Ammian. Marcellin. *lib. 16. c. 32.* quemadmodum amicus *cum amico* individuo contubernio vivit, Apulei. *Apolog. p 320*, ita & matrimonium individua vitæ consuetudo dicitur. Vid. Marqu. Freher. *Verosimil. lib. 1. c. 11. Hein.* Vid. *indivisum.*

Interduum *individuum* significat, non quod dividi non potest, sed quod indivisum est, ut in *l. 32. §. 6. D. de administr. & peric. tut* Pro communi & individua hereditate annonas præstitit. Unus individuum commune pro solido possidens *l. 3. C. in quib. causs. cessat. long. temp.*

Indivisi adpellatione aliquando significatur, quod divisum non est. Sic Judex familiæ ercifcundæ nihil debet indivisum relinquere *l. 25. §. 20. D. famil. ercisc.* Pro *indiviso* pars *l. 7. §. 3. l. 8. §. 3. D. quib. mod. pign.* Pro partibus *indivisis l. 5. D. de stipul. servor.*

Interdum *indivisum* adpellatur, quod divisionem non recipit. Sic *indivisa* pignoris caussa, id est, ut, parte debiti soluta, non luatur pars pignoris *l. 65. D. de evict.* Si res vel naturaliter *indivisæ* sunt, vel sine damno divisio earum fieri non potest. *l. 26. §. ult. de legat. 1.* In solidum defendenda est venditio, cujus indivisa natura est *l. 39. D. de verb. oblig.* Usus itineris, actus, aquæductus usus indivisus est *l. 17. D. de servit.* Quales sunt in genere servitutes. Hinc de servitute plures in solidum tenentur, & agunt *l. 17. D. de servit. l. 2. §. 2. de verb. oblig.* Nec pro parte servitus legari, aut adimi potest *l. 11. D. de servit.* nihilo magis pro parte potest adquiri *l. 5. in fin. D. Commun. prædior.* Unus ex dominis communium ædium servitutem illis non potest imponere *l. 2. D. de servit. l.*

19.

19. *l.* 34. *D. de servit. rust. præd.* etsi pro parte retineri queat servitus *l.* 8. §. 1. *D. de servit. l.* 30. §. 1. *de servit. urb. præd.* jam scilicet adquisita; Nam si promissa sit servitus, totùm habenti fundum, isque partem fundi alienet antequam servitus actu constituatur, promissio in irritum cedit *l.* 11. *D. de servit.* Ergo si plures domini servitutem cedant, ex novissima demum cessione superiores confirmabuntur; etsi dum ultima exspectatur, qui pro sua parte cessit, benigna ratione prohibeatur uti jure cesso, idque cessionario permittere cogitur *d. l.* 11. *D. de servit. rust. præd.* Ceterum si fundus plurium pro diviso communis sit, nihil vetat, singulis partibus imponi servitutem, *quia non sunt partes, sed fundi l.* 6. §. 1. *D. Commun. prædior.* Dixi, quando plures domini partibus indivisis, singuli constituunt servitutem, nihil agi, quamdiu omnes cessionem non peregerunt. Ultima peracta consolidatur, & absolvitur servitus, reliquæ cessiones particulares tantisper, dum ultima superveniat, suspenduntur *d. l.* 11. *D. de servit.* atque tum demum, ubi ultima peragitur, reliquæ cessiones cum hac novissima conjunguntur; Ideo, si præcedentes, vel una ex illis in eodem statu non substiterint, sed morte cedentis, aut alienatione partis fundi mutationem receperint, ultima cessione nihil agitur. Atque ideo si duo domini diversis temporibus mortui legaverint servitutem, nihil agitur; quia non, ut actus viventium, ita & defunctorum actus suspenduntur, sed mors, quæ est ultima linea rerum, abrumpit conjunctionem, ut notabiliter docet Paullus in *l. ult. D. commun. præd.* addens tamen hanc limitationem, ut si utriusque domini, a quo legata fuit servitus per partes, hereditates eodem tempore adeantur, tum adhuc cessiones particulatim factæ conjungantur, ac ita servitutis constitutio convalescat. Ex hac individua servitutis natura sequitur etiam, quod servitus tota sit in toto fundo, eademque tota in singulis partibus; adeo ut si fundus, cui servitus debetur, particulatim vendatur, omnes partes servitus sequatur eaque singuli recte utantur, si modo res ita ferat *l.* 23. §. 3. *D. de servit. præd. rust.* Idem est in servitute passive considerata: Quippe ita per fundum est diffusa servitus, ut omnes glebæ serviant, ait Javolenus in *l.* 13. §. 1. *D. eod. tit.* Quod ita quidem subtiliter, & quasi *in potentia* vere dictum, in *actu* tamen *exercito* civiliter accipiendum, ut qua parte fundi primum servitus determinata est, ea parte consistat, ceteræ partes agri liberæ sint *d. l.* 13. §. 1. Vid. Ulr. Huber. *præl. ad Pand. lib.* 8. *tit.* 4. *n.* 2. *& seq.*

INDOTATA *l.* 9. §. 1. *in fin. D. de jur. dot. & passim.* dote cassa, quæ dote caret, ut apud Terent. *in Adelph. Act.* 3. *sc.* 2.

INDUBIÆ probationes *l.* 11. *C. de fid. instrum.*

INDUBITANTER *l.* 2. §. 7. *D. de bon. poss. sec. tab.*

INDUBITATE *l.* 7. *D. famil. ercisc. & passim.*

INDUBITATI juris est *l.* 49. *D. de re milit.* *Indubitatum* est *l.* 8. *D. de negot. gest.*

INDUCERE, novi aliquid introducere. Sic aequitas merum jus compensationis inducit *l.* 36. *D. de admin. & peric. tut.* Constitutio D. Pii hoc induxit *l.* 37. §. 3. *D. de legat.* 3. Tullus Hostilius primus in rem publicam induxisse quæstores dicitur *l.* 1. *D. de offic. Quæst.* *Jusjurandum* & actionem, & exceptionem inducit,

cit *l.* 28. §. *ult. D. de jurejur.*

Inducere, intromittere. *Inducere* aquam *l.* 31. *D. de servit. præd. rust.* familiam *l.* 1. §. 13. *de ventr. in possess. mitt.* in possessionem *l.* 33. §. *ult. l.* 52. *l.* 53. *D. de adquir. possess.*

Inducere superinducere. *Inducere* vitricum filiis mater dicitur, quæ ad secundas nuptias convolat, extantibus ex priore matrimonio liberis *l.* 1. *C. ubi pupill. educ. deb.* Sic & pater novercam liberis inducere dicitur, apud Plin. *lib.* 6. *epist.* 38. & 39. Filia ab octogenario patre exheredata, intra undecim dies, quam ille novercam ei, amore captus, induxerat. Eodem loquendi genere Diodorus Sicul. *lib.* 12. *p.* 79. Τοις, ait, *μητρυιαν επαγαγομενος κατα των ιδιων τεκνων εθηκε προστιμον. Eum, qui novercam liberis ex se natis induxisset, senatu consilioque patriæ omnino submovendum statuit. Superinducere* liberis novercam, dixit Seneca *lib.* 3. *Declam.* Quinctilian. *in argum. Declam.* 381. & *arg. Declam.* 34.

Inducere pueros primis litteris, id est, imbuere, instituere *l.* 11. §. *ult. D. de mun. & hon.*

Inducere, inferre. Qui injuriam adversus liberos suos testamento inducunt *l.* 4. *D. de inoff. test. Inducere*, obducere, tegere. Inducere tectorium *l.* 38. *D. de rei vind.* Et ita *inducere* munus comitate orationis, id est, ornare munus oratione: Plin. *lib.* 1. *Epist.* 8. quem locum eleganter exposuit Schefferus in *Lect. Academ. pag.* 69.

Inducere, impellere, vel illicere. Calore inducti *l.* 7. §. *ult. D. ad Leg. jul. repetend.* Dolo inductus *l.* 48. *D. de fidejuss.* si generum socer specie futuræ dotis induxerit *l.* 94. §. *pen. D. de jur. dot.* Et per hoc in fraudem legatarii inducantur *l.* 95. §. *ult. ad Leg. falcid.*

Inducere, cancellare, oblitterare, expungere, linea ducta tegere *l.* 22. *C. de solut. l.* 3. *D. de his quæ in test. del. Inducere* nomen heredis *l.* 12. §. *ult. D. de his, quæ ut indign.* tabulis publicis *l.* 7. §. *ult. D. ad Leg. jul. pecul.* testamentum *l.* 15. §. 1. *D. de test. mil. l.* 2. *D. de his quæ in test. del.* Hinc

Inducere est etiam tollere, abolere. Sic Inducta totius temporis caussa *l.* 37. *in fin. D. de administr. & per. tut. Induci* cognitio dicitur, quæ ex actis tollitur, & aboletur *l.* 9. *D. de jur. fisc.* seu quæ circumducitur, ut est in *l.* 27. §. 1. *D. de liberal. causs. l.* 73. §. 1. *D. de judic. l.* 45. *D. de re judic.* Induci judicium *l.* 7. *D. de hered. pet. Induci* locatio, quæ fit irrita: Cic. *lib.* 1. *ad Attic. Epist.* 17. Asiani, qui de censoribus quæsti sunt, nimium magno conduxisse, ut *inducatur* locatio postulantes. Liv. *lib.* 39. *c.* 44. Quas locationes quum Senatus precibus & lacrymis publicanorum victus, induci, & de integro locari jussisset.

INDUCIÆ dicuntur, ut ait Paullus *l.* 89. *D. de capt. & postl. revers.* quum in brevi, & præsenti tempore convenit, ne invicem se lacesserent. Varro vero, ut est apud Gell. *lib.* 1. *c.* 25. *inducias* definiebat pacem castrensem, paucorum dierum, vel belli ferias: Ipse vero Gellius pactitiam belli cessationem, quæ Græcis *ἐκεχειρία*, quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur. Donat. *in Eunuch. Terent. Act.* 1. *sc.* 1. Induciæ, ait, sunt pax in paucos dies, vel quod in diem dentur, vel quod in dies otium præbeant. Attamen centum annorum inducias apud Liv. *lib.* 1. *c.* 15. & *lib.* 7. *c.* 20. & in annos triginta *lib.* 9. *c.* 37. & in annos quadraginta *lib.* 2. *c.* 28. *lib.* 7. *c.* 22. *lib.* 10. *cap.* 37. In-

du-

ducias, quo a pace differunt, interpretari velim pactum quo jus lacessendi ad tempus suspenditur, pax vero est, qua in perpetuum caussæ belli, quod geritur, fit abolitio ita ut ex ea bellandi jus natum, aut pretensum penitus tollatur. Hine induciis factis manet belli caussa utrinque prætensa, & jus lacessendi ex ea natum reviviscit effluxo tempore induciarum. Contra, pace celebrata, jus bellandi non est nisi ex nova belli caussa justifica. Hine induciæ, ut recte dicuntur inter hostes, ita & qui inducias habent in statu belli versantur. Contra pax non dicitur nisi inter amicos eosve saltim, qui nocendi animum minime præ se ferunt, & ea bellum excludit: Si induciæ non cum universo populo bellanti, sed cum quodam ejus exercitu, vel castro, vel præsidio, aut in aliquem finem transitorium, veluti ad sepeliendos mortuos factæ sint, *armistitium* esse dixerim.

Induciæ etiam pro qualibet dilatione usurpantur. Et ita *induciæ* quadrimestres *l.3. C. de usur. rei judic.* semestres *l. 26. C. de fidejuss.* unius anni *l. 1. C. in quib. causs. milit. for. præscr.* quinquennales *l. ult C. qui bon. ced. poss.* viginti dierum *l. 62. C. Theod. de hæret.*

Inducias pro intervallis, seu intermissione furoris Imperatores dicunt. Furiosum in suis induciis ultimum condere elogium posse placuit *l. 9. C. qui testam. fac. poss.* Breves, & majores morbi induciæ *l. 9. C. de curat. furios.*

INDUCTIO, littura *l.2. C. de his quæ in test. del. l.1. §.1. D. eod. tit.*

INDUERE. Induti nomen Christianitatis *l. ult. C. Theod. de apost.* & *l.4. C. Justin. eod. tit.* Elegans est ille verbi usus, quo *induere* pro simulare accipitur. Liv. *lib. 1. c. 56.* Cujus simulationem induerat. Seneca *de benef. lib. 2. c. 2.* Induit sibi animi sui vultum. Plura exempla attulit Gronov. *ad Tacit. Annal. lib. 1. c. 7.* HEIN.

Induere nomen successionis *l. 2. §. ult. D. ad SC. Tertull.* At vix locus est huic verbo *induere*, & pleræque editiones habent inducere; quod magis probabile. *Hein.*

INDULGENS. *Indulgentior* annus *l. a. C. Th. de fer. l. 7. C. Just. eod. tit.*

INDULGENTIA, id est, benigna concessio, per quam poenæ liberatio contingit *l. 10. C. Th. de indulg. crim.* Ita enim deportati, in metallum damnati, aut alias servi pœnæ effecti indulgentia principis restitui dicuntur *l.2. l.3. l.11. C. de sent. pass.*

Indulgentia pro quavis gratia, & beneficio quocumque. Beneficium Imperatoris, quod a divina ejus indulgentia proficiscitur *l. 3. D. de constit. princ.*

Indulgentia debitorum, id est, gratia, qua debitores a debitis tributis, & publicis functionibus absolvebantur, de qua integer exstat titulus 38. *in Codice Theod. lib. 11.* Erat autem harum indulgentiarum genus triplex, *reliquorum*, seu præteriti temporis, *in futurum*, immunitates scilicet a publicis functionibus, & *mixtum*, partim in præteritum, partim in futurum. Vid. Jac. Gothofred. *Paratitl. ibid.* Ceterum indulgentia eo sensu sæpissime in numis, & sæculi quarti scriptoribus occurrit, ceu ostendit Gisb. Cuper. *ad Lactant. de mort. persequut. c. 34.*

Indulgentia secunda de iterato baptismate in *l.4. pr. C. Th. ne sanct. bapt. iter.*

Indulgentia ecclesiastica quo differat a *dispensatione*, Vid. in art. *dispensatio.*

IN-

Indulgere, concedere, tribuere, dare. Sic indulgere advocatos petentibus, Indulgetur honori personarum, & majestati Dei l.32. §. 4. de recept. arb.

Indulgere condonare. Propter Crispi, atque Helenæ partum criminibus indulgemus l. 1. C. Th. de indulg crim. Quum lex in præteritum quid indulget l. 22. D. de legib.

Indultum, concessio condonatio. Indultum adnotationis l. 39. C. Theod. de navicular. legis l.1. C. Th. de quinquen. præscr. l. 22. C. eod. tit. de navicul. principis l. 1. C. Theod. si nupt. ex rescript. pet. sacrum l. 2. C. Theod. de indulg. crim.

Industria socii plerumque tanti est, ut plus societati conferat, quam pecunia l.29. D. pro soc.

De industria, data opera l.62. §. 1. D. de evict. l.3. D. de pignorat. act. Donat. in Andr. Terent. Act. 5. sc. 6. De industria, ait, id est scientia, & providentia. Ea enim, quæ discimus, & scimus operatione genita, industria quædam scimus.

Industrium se præbere l. 1. C. qui & advers. quos.

Inefficaciter condemnatus l. 2. pr. D. quæ sent. sin. adpell.

Inefficax actio l. 13. D. de jur. dot. ademtio l. 14. §. ult. D. de adim. leg. decretum l. 3. D. de collus. deteg.

Inemtum, cujus venditio ex lege dicta resolvitur, seu aliqua conditione existente, pro infecta habetur, quo fit, ut ad venditorem pristinum ejus dominium redeat. Sic res inemta fit l. 5. D. de leg. commiss. l.7. C. de pact. int. emt. & vend.

Ineptia. Ob ineptiam remotus tutor l. 3. §. ult. D. de suspect. tut.

Iners obsequium l. 10. C. Theod. de re milit. ubi inertis obsequii studium tribuitur iis, qui juvenes militiæ idoneos penes se, quocumque obtentu retinent, militiæque, & patriæ muneribus subducunt.

Inertia alterius non debet alteri jus corrumpi l. 9. D. de liberal. causs. Ob inertiam remotus tutor l. 3. §. ult. D. de suspect. tut.

Inesse dicuntur aliquando quæ, tametsi verbis expressa non sint, tacite tamen intelliguntur. Hinc expressum esse, & inesse sibi sæpe opponuntur. Conditiones extrinsecus, non e testamento venientes, id est, quæ tacite inesse videantur, non faciunt legata conditionalia l. 99. D. de condit. & demonstr. Diversa caussa est voluntatis expressæ, & ejus, quæ inest l. 138. §. ult. D. de verb. oblig.

Inexcusabilia onera l. 50. §. 1. D. de judic. quæ remitti non possunt. Ita & inexcusabilis necessitas l. 5. C. Theod. de legat. & decret.

Inexpiabilis pœna l. 9. C. Theod. de hæret. ultio l.9. C. Theod. de tiron.

Inexpleta aviditas l. 1. C. Theod. de offic. rect. prov. Ita & veteres scriptores loquuntur. Stat. Papin. lib. 1. Thebaid. v. 518. Inexpleta alvus. Sed inexpletum lacrymans adverbialiter dixit Virgil. Aeneid.8.v.559. Hein.

Infamare, alicujus famam lædere. Quodcumque quis dixerit, ut alium infamet l. 15. §. 27. D. de injur. Hæc res nonnumquam infamat l. 79. D. de judic. est etiam infamiam irrogare. Infamatur uterque l. 66. D. de rit. nupt. & contemptui exponere, ut quos vitæ humilitas infamaverit Paull. recept. sent. lib. 5. tit. 15. §. 1.

IN-

Infamia quamvis famæ & existimationis labem significat. Proinde ad infamiam alicujus fieri (quod generaliter edicto prætor vetuit,) intelliguntur hæc, si in invidiam alicujus veste lugubri utatur, aut squalida, aut si barbam demittat, vel capillos submittat, vel si carmen conscribat, aut proponat, vel cantet aliquid, quod pudorem alicujus lædat *l. 15. §. 27. D. de injur.* Ad infamiam pertinet injuria, quum pudicitia attentatur *l. 2. §. 2. D. eod. tit.*

Infamia etiam contemtum, & quodvis probrum, & dedecus significat. Quo sensu hæretici dogmatis infamia dicitur *l. . §. 2. C. Justin. de summ. Trinit. l. 2. C. Theod. de fid. cathol.*

Infamia etiam ignominiam, & famæ inflictam notam demonstrat *tot. tit. D. de his qui not. inf.*

Infamis, e, & de personis & de rebus dicitur, *Infamis*, quando persona ita dicitur, idem est, ac famosus, & ignominiosus, qui integræ famæ non est, sed notatus *l. 1. C. de infamib. l. 8. D. de accus. l. 2. D. de offic. adsess.* Qui autem infames sint, explanatur *tit. de his qui not. inf. tit. C. ex quib. caus. infam. irrog. l. 1. l. ult. D. ad Leg. jul. de vi privat. l. 10. §. 2. D. de de poen. l. 12. D. de decurion.*

Infamis, quando res dicitur, idem est, ac quod infert ignominiam, vel famam, & existimationem lædit. Sic *Infamissima* utilitas tribuitur procuratoribus alienarum facultatum *l. 34. l. 92. C. Theod. de decurion.* Erat enim hoc servile munus, ac proinde tales fundorum procuratores servis passim junguntur *l. 2. Cod. Theod. de pign. l. un. C. Th. de pecul. l. un. C. Th. quod jussu.* Non ergo intelligendi procuratores, qui in judicio operam amicis præstant, ceu docuit Jac. Gothofr. *in Commentar. ad l. 92. D. de decurion.*

Infandæ, & ferales mentes apostatarum *l. 5. C. Theod. de apostat.* Infandissimus tyrannorum Maximus *l. 7. C. Th. de infirmandis, quæ sub tyrann.*

Infans fari non posse creditur, & *infantis* adpellatione continetur, qui intra septimum ætatis annum est *l. 1. §. 2. D. de admin. & per. tut.* Add. *l. 18. C. de jur. delib.* Vetus Glossar. Græcum: *Infans* ηττων των επτα ετων, *minor septem annis.* Ac plane Const. Harmenopulus infantem interpretatur επταετη, septennem *lib. 6. tit. 6 §. 7.* eoque modo infantis ætas exaudienda est in *l. 55. D. de usufr.* Proximo verro infantiæ Theophilus in *§. 9. Inst. de inutil. stip.* accipit τους αρξαμενους λαλειν καλως, οποιοι εισιν οι εβδομον η ογδοον αγοντες ενιαυτον: *Incipientes recte fari qualessunt, qui septimum vel octavum annum agunt.* Sic & apud Græcos παιδιον intelligi επτα αχρι ετων, οδοντων εκβολη, *usque ad annum septimum, quo dentes excidunt primulum* Moscophul. *in libro* περι χεδων, & *in libro*, qui συλλογη των Αττικων ονοματων inscribitur, tradit, qua in re sequutus est Hippocratem, qui hominis ætatem in septem gradus distribuit, finemque primæ putavit septimum annum. Censorin. *de die natal. c. 14.* Laudatur iste Hippocratis locus a Philone *de creat. mund. p. 16.* ipsoque Moschopulo περι χεδων *p. 14.* Attamen Græci non eamdem semper servant loquendi rationem. Nam Aristophanes Grammaticus apud Eustathium observat, Βρεφος esse eum, qui modo natus sit, παιδιον, ο η τιθη τρεφει, *quem alat nutrix*, παιδαριον, qui jam ambulet, & loquatur, παιδισκον, qui

qui sit ætatis illi proximæ, πει-ζα denique, qui jam per disciplinas encyclicas cursum peragere possit. Hein.

Infantilis vestis *l.* 25. §. 9. *D. de aur. arg. mund. leg.* Usus hoc adjectivo etiam est Justinus *lib.* 17. *extr.* Infantilibus blandimentis inductus. Et infantilem uterum dixit Apulei. *lib.* 5. *p.* 164. Hein.

Infavorabilis, *infavorabiliter l.* 6. *D. de collat. bonor. l.* 2. §. 6. *D. de decur.*

Infausti adspectus *l.* 5. *C. de sepulcr. viol.* damnatique hæreticorum conventus *l.* 34. *C. Theod. de heret. Infaustis* defunctorum obsequiis occupati in *l.* 12. *C. Theod. de veteran.* iidem, qui copiatæ vocantur *l.* 1. *C. Th. de lustr. collat.* de quibus supra sub verbo *Copiata. Infaustum* officium tribunorum per Africam, ad requirendos vagos, & desertores missorum *l.* 17. *C. Theod. de desert. & occult.* Infausta hospitalitatis præbitio *l.* 6. *C. de metat. Infaustus* præsumtor de tyranno *l. ult. C. Th. de Episc.* infaustas voces jactare *l.* 9. §. 1. *D. de his qua ut ind.*

Infectio pro colore *l. ult. C. Th. de vest. olover.* Ejusdem infectionis filo, id est, eodem colore tincta.

Infectus, vel, uti in *l.* 12. §. 2. *D. de captiv.* legitur, *infactus, a, um*, quod nondum factum est. Hinc pro infectis haberi dicuntur, quæ nulla sunt *l.* 3. *C. qui manum. non poss. l.* 20. *C. de don. int. vir. & ux.* Sic *infectum* æs apud Festum *lib.* 16. *in verbo rodus signato* opponitur. *Infecti* argenti adpellatio rudem materiam continet, id est, non factam *l.* 19. §. 11. *D. de aur. arg. Infecto* argento legato fractum, vel collisum continetur *l.* 27. §. 3. *D. eod. tit.* Si infectum argentum legatum est, quod ejus ita fractum est, ut eo, quod ad rem comparatum est non possis uti sine refectione, id legatum videtur *d. l.* 27. §. 4. *D. eod. tit.* Si quis infectum argentum petat, & massam argenteam dicere, & pondus debebit ponere *l.* 19. *D. de furt.* (Vid. supra sub voce *argentum*) Ita & *infecta* materiæ pondus, signatæ numerum, factæ speciem dici oportet *l.* 6. *D. de rei vind.* & si purpura *infecta* sit, vel lana, pondus adjiciendum *l.* 1. §. 40. *D. depos.*

Infectum damnum, quod nondum factum est, sed futurum veremur *l* 2. *D. de damn. infect. l.* 1. *D. de rip mun.* Vid. supra sub art. *damnum.*

Aliud est *infectum* ab *inficere*, de quo Vid. infra.

Inferiores creditores, id est, posteriores *l.* 24. §. *ult. D. de reb. auct. jud. possid.*

Inferius testamentum pro posteriore. Eoque modo *superiori*, id est, priori adversatur *l.* 3. §. 4. *D. de injust. rupt. irrit. test. l.* 19. *D. de test. milit.*

Inferre pedem finibus *l.* 18. §. 2. *D. de adquir. vel amitt. possess.* monimento corpus *l.* 2. *C. quæ res pign.* ossa tumulo Tacit. *Annal. lib.* 4. *c.* 42. pro quo *inferre* absolute usurpatur *leg.* 6. §. 1. *D. de divis. rer. l.* 20. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her. l.* 30. *D. de adquir. possess. l.* 3. §. 3. *D. de sepulcr. viol. l.* 6. §. 6. *D. commun. divid.* De inferendo mortuo interdictum, Vid. infra art. *de mortuo inferendo.*

Inferre cædem Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 23. §. 8. concussionem *l.* 1. *C. de delict.* damnum *l.* 41. *D. de Ædil. edict.* injuriam *l.* 1. *D. de liberal. caus.* jusjurandum, id est, deferre *l.* 11. *C. de reb. cred.* Et ita: Si reus actore *inferente* juraverit *l.* 28. §. *ult. D. de*

de jurejur. *Inferre* manum alicui *l.* 13. *D. de re milit.* metum mortis *l.* 8. *D. quod met. caus.* necessitatem *l.* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* stuprum, vel adulterium *l.* 12. *D. ad Leg. jul. de adulter.* vim *l.* 45. §. 4 *D. ad Leg. Aquil.* vulnus *l.* 7 §. *ult. D. de injur.*

Inferre pro solvere *l.* 34. §. *ult. D. de statul.* *l.* 42. §. *ult D. de jur fisc.* *Inferre* justam æstimationem *l.* 14. §. *ult. D. de jur. fisc.* injuriæ æstimationem Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 4. §. 9. partem debiti *l. ult. D. qui pot. in pign.* pecuniam *l.* 13. *D. de pollicit.* *l.* 17. §. 4. *D. de usur.* pensiones *l.* 58. *D. de usufr.* plus debito *l.* 101. *D. de solut.* pœnam *l.* 12. *D. de manumiss.* *l.* 29. *fin. D. de Lege Cornel. de fals.* pretium *l.* 9. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* quantitatem debitam *l.* 3. *C. de jur. fisc.* summas *l.* 40. *D. de statul.* vectigal *l.* 7. *in fin. D. de publican.* usuras *l.* 1. *C. de his, quib. ut indign.*

Inferre in rationes, vel rationibus *leg.* 12. *D. de liberat. legat.* *l.* 22. §. 8. *D. mandat.* Si non intulit rationibus creditoris pecuniam *leg.* 38. *D. de negot. gest.* Quod amplius fuerit, rationibus heredis, heredumve meorum inferatur *l.* 32. §. 4. *D. de usu & usufr. legat.*

Inferre, id est, intendere, movere. *Inferre* accusationem *l.* 1. §. 10. *D. ad SC. Turpill.* actionem *l.* 39. *D. de admin. & peric. tut.* controversiam *l.* 1. *C. de his quib. ut indign.* crimen *l.* 11. *l.* 18. *C. ad Leg. jul. de adult.* Auctor ad Herenn. *lib.* 4. *cap.* 35. Accusatoris officium est, inferre crimina. *Inferre* litem *l.* 44. *D. de judic.* quæstionem *l. ult. C. C. de servit. pign. dat.*

INFESTARE alterius domum *l.* 15. *C. Th. de metat.*

INFESTARE per latrunculos *l.* 3. §. 2. *D. de incend. ruin. naufr.*

INFESTUM nomen delatorum *l.* 24. *C. Th. de petition.*

INFESTUS *l.* 11. §. 8. *D. de legat.* 3. Non amare nec tamquam inter infestos *l.* 28. §. 2. *D. de donat. int. vir. & ux.*

INFICERE contagione repetitionis (baptismi) homines, semel munere divinitatis ablutos *l.* 4. *pr. C. Theod. ne sanct. baptism. iter.*

Infecta cruore conchylii pellis, & tunicæ *l. ult. C. Th. de vest. olover.* id est tincta.

INFICIARI in genere est negare. Interdum est creditum, vel depositum abnegare, ut *l.* 13. *D. depos.* Festus *lib.* 9. *inficiari*, ait, est creditum fraudare. Quinctil. *Declam.* 245. *Depositum qui inficiatus fuerit, quadruplum solvat. Inficiari est depositum nolle solvere.* Inficiando depositum nemo facit furtum *l.* 47. *D. de furt.* Si rem depositam loco non moveris, vel inficiandi animum habeas *l.* 3. §. 8. *D. de adquir. vel amitt. poss.* Quod autem illis locis inficiari depositum, hoc abnegare dicitur *l.* 1. *D. furt.* *l.* 11. *D. depos.* & apud Plin. *lib.* 10. *Epist.* 97. & Tertull. *ad Scapul.*

Ad *Inficias* ire *l.* 44. §. 4. *D. famil. ercisc.* Quod inficias ire absque præpositione, dicunt Terent. *Adelph. Act.* 3. *sc.* 2. Quinctilian. *lib.* 3. *Inst. orat. c.* 7. Gell. *lib.* 16. *c.* 19.

INFICIATIO *l.* 1. §. 4. *D. de his, qui effud.* pro *negatione facti*, ut Cicero loquitur. Sic *inficiatione* duplicantur actiones damni injuriæ ex Lege Aquillia, & interdum depositi; & eorum, quæ venerabilibus locis relictæ sunt §. 26. *Inst. de act.* Hinc inficiatione crescens caussa *l.* 23. §. 10. *D. ad Leg. Aquill.*

INFICIATOR, qui debere se

qui fit ætatis illi proximæ, *παιδα* denique, qui jam per disciplinas encyclicas cursum peragere possit. Hein.

INFANTILIS vestis *l.* 25. §. 9. *D. de aur. arg. mund. leg.* Usus hoc adjectivo etiam est Justinus *lib.* 17. *exer.* Infantilibus blandimentis inductus. Et infantilem uterum dixit Apulei. *lib.* 5. *p.* 164. Hein.

INFAVOARABILIS, *infavorabiliter l.* 6. *D. de collat. honor. l.* 2. §. 6. *D. de decur.*

INFAUSTI adspectus *l.* 5. *C. de sepulcr. viol.* damnatique hæreticorum conventus *l.* 34. *C. Theod. de hæret. Infaustis* defunctorum obsequiis occupati in *l.* 12. *C. Theod. de veteran.* iidem, qui copiatæ vocantur *l.* 1. *C. Th. de lustr. collat.* de quibus supra sub verbo *Copiata. Infaustum* officium tribunorum per Africam, ad requirendos vagos, & desertores missorum *l.* 17. *C. Theod. de desert. & occult.* Infausta hospitalitatis præbitio *l.* 6. *C. de metat. Infaustus* præsumtor de tyranno *l. ult. C. Th. de Episc.* infaustas voces jactare *l.* 9. §. 1. *D. de his quæ ut ind.*

INFECTIO pro colore *l. ult. C. Th. de vest. olover.* Ejusdem infectionis filo, id est, eodem colore tincta.

INFECTUS, vel, uti in *l.* 12. §. 2. *D. de captiv.* legitur, *infactus, a, um*, quod nondum factum est. Hinc pro infectis haberi dicuntur, quæ nulla sunt *l.* 3. *C. qui manum. non poss. l.* 20. *C. de don. int. vir. & ux.* Sic *infectum* æs apud Festum *lib.* 16. *in verbo rodus signato* opponitur. *Infecti* argenti adpellatio rudem materiam continet, id est, non factam *l.* 19. §. 11. *D. de aur. arg. Infecto* argento legato fractum, vel collisum continetur *l.* 27. §. 3. *D. eod. tit.* Si infectum argentum legatum est, quod ejus ita fractum est, ut eo, quod ad rem comparatum est, non possis uti sine refectione, id legatum videtur *d. l.* 27. §. 4. *D. eod. tit.* Si quis infectum argentum petat, & massam argenteam dicere, & pondus debebit ponere *l.* 19. *D. de furt.* (Vid. supra sub voce *argentum*) Ita & *infectæ* materiæ pondus, signatæ numerum, factæ speciem dici oportet *l.* 6. *D. de rei vind.* & si purpura *infecta* sit, vel lana, pondus adjiciendum *l.* 1. §. 40. *D. depos.*

Infectum damnum, quod nondum factum est, sed futurum veremur *l.* 2. *D. de damn. infect. l.* 1. *D. de rip. mun.* Vid. supra sub art. *damnum.*

Aliud est *infectum* ab *inficere*, de quo Vid. intra.

INFERIORES creditores, id est, posteriores *l.* 24. §. *ult. D. de reb. auct. jud. possid.*

INFERIUS testamentum pro posteriore. Eoque modo *superiori*, id est, priori adversatur *l.* 3. §. 4. *D. de injust. rupt. irrit. test. l.* 19. *D. de test. milit.*

INFERRE pedem finibus *l.* 18. §. 2. *D. de adquir. vel amitt. possess.* monimento corpus *l.* 2. *C. quæ res pign.* ossa tumulo Tacit. *Annal. lib.* 4. *c.* 42. pro quo *inferre* absolute usurpatur *leg.* 6. §. 1. *D. de divis. rer. l.* 20. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her. l.* 30. *D. de adquir. possess. l.* 3. §. 3. *D. de sepulcr. viol. l.* 6. §. 6. *D. commun. divid.* De inferendo mortuo interdictum. Vid. infra art. *de mortuo inferendo.*

Inferre cædem Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 23. §. 8. oonoussionem *l.* 1. *C. de delict.* damnum *l.* 41. *D. de Ædil. edict.* injuriam *l.* 1. *D. de liberal. caus.* jusjurandum, id est, deferre *l.* 11. *C. de reb. cred.* Et ita: Si reus actore *inferente* juraverit *l.* 28. §. *ult. D.* de

de jurejur. *Inferre* manum alicui *l.* 13. *D. de re milit.* metum mortis *l.* 8. *D. quod met. cauf.* necessitatem *l.* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* ftuprum, vel adulterium *l.* 12. *D. ad Leg. jul. de adulter.* vim *l.* 45. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.* vulnus *l.* 7 §. *ult. D. de injur.*

Inferre pro folvere *l.* 34. §. *ult. D. de ftatul.* *l.* 42. §. *ult. D. de jur. fifc.* *Inferre* juftam æftimationem *l.* 14. §. *ult. D. de jur. fifc.* injuriæ æftimationem Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 4. §. 9. partem debiti *l. ult. D. qui pot. in pign.* pecuniam *l.* 13. *D. de pollicit.* *l.* 17. §. 4. *D. de ufur.* penfiones *l.* 58. *D. de ufufr.* plus debito *l.* 101. *D. de folut.* pœnam *l.* 12. *D. de manumiff.* *l.* 29. *fin. D. de Lege Cornel. de falf.* pretium *l.* 9. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* quantitatem debitam *l.* 3. *C. de jur. fifc.* fummas *l.* 40. *D. de ftatul.* vectigal *l.* 7. *in fin. D. de publican.* ufuras *l.* 1. *C. de his, quib. ut indign.*

Inferre in rationes, vel rationibus *leg.* 12. *D. de liberat. legat.* *l.* 22. §. 8. *D. mandat.* Si non intulit rationibus creditoris pecuniam *leg.* 38. *D. de negot. geft.* Quod amplius fuerit, rationibus heredis, heredumve meorum inferatur *l.* 32. §. 4. *D. de ufu & ufufr. legat.*

Inferre, id eft, intendere, movere. *Inferre* accufationem *l.* 1. §. 10. *D. ad SC. Turpill.* actionem *l.* 39. *D. de admin. & peric. tut.* controverfiam *l.* 1. *C. de his quib. ut indign.* crimen *l.* 11. *l.* 18. *C. ad Leg. jul. de adult.* Auctor ad Herenn. *lib.* 4. *cap.* 35. Accufatoris officium eft, inferre crimina. *Inferre* litem *l.* 44. *D. de judic.* quæftionem *l. ult. C. de fervit. pign. dat.*

INFESTARE alterius domum *l.* 15. *C. Th. de metat.*

INFESTARI per latrunculos *l.* 3. §. 2. *D. de incend. ruin. naufr.*

INFESTUM nomen delatorum *l.* 24. *C. Th. de petition.*

INFESTUS *l.* 11. §. 8. *D. de legat.* 3. Non amare nec tamquam inter infeftos *l.* 28. §. 2. *D. de donat. int. vir. & ux.*

INFICERE contagione repetitionis (baptifmi) homines, femel munere divinitatis ablutos *l.* 4. *pr. C. Theod. ne fanct. baptifm. iter.*

Infecta cruore conchylii pellis, & tunicæ *l. ult. C. Th. de veft. olover.* id eft tincta.

INFICIARI in genere eft negare. Interdum eft creditum, vel depofitum abnegare, ut *l.* 13. *D. depof.* Feftus *lib.* 9. *inficiari*, ait, eft creditum fraudare. Quinctil. *Declam.* 245. *Depofitum qui inficiatus fuerit, quadruplum folvat. Inficiari eft depofitum nolle folvere.* Inficiando depofitum nemo facit furtum *l.* 47. *D. de furt.* Si rem depofitam loco non moveris, vel inficiandi animum habeas *l.* 3. §. 8. *D. de adquir. vel amitt. poff.* Quod autem illis locis inficiari depofitum, hoc abnegare dicitur *l.* 1. *D. furt.* *l.* 11. *D. depof.* & apud Plin. *lib.* 10. *Epift.* 97. & Tertull. *ad fcapul.*

Ad *Inficias* ire *l.* 44. §. 4. *D. famil. ercifc.* Quod inficias ire abfque præpofitione, dicunt Terent. *Adelph. Act.* 3. *fc.* 2. Quinctilian. *lib.* 3. *Inft. orat. c.* 7. Gell. *lib.* 16. *c.* 19.

INFICIATIO *l.* 1. §. 4. *D. de his, qui effud.* pro *negatione facti*, ut Cicero loquitur. Sic *inficiatione* duplicantur actiones damni injuriæ ex Lege Aquillia, & interdum depofiti; & eorum, quæ venerabilibus locis relictæ funt §. 26. *Inft. de act.* Hinc inficiatione crefcens cauffa *l.* 23. §. 10. *D. ad Leg. Aquill.*

INFICIATOR, qui debere

te negat, nec bonam fidem adgnoſcit, ſed fruſtratur & tergiverſatur. Cicero, *de orat. lib.* 1. *c.* 37. Ut ſi ille inficiator probaſſet judici, ante petitam pecuniam, quam eſſet cœpta deberi. Seneca *de benef. lib.* 2. *c.* 17. Quum alter triſtis ſit, & ſollicitus, qualis eſſe inficiator, & fraudulentus ſolet. Quinctil. *lib.* 7. *c.* 2. An petitorem calumniari, an reum inficiatorem eſſe. Martial. *lib.* 11. *epigr.* 9. *In jus, o fallax, atque inficiator eamus.*

INFIDÆ advocationes *l.* 16. *D. de pœn.*

INFIGERE vulnera *l.* 32. *D. ad Leg. jul. de adult. Infixa* inædificatis junguntur *l.* 21. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. Infixa* navis *l.* 7. *D. de incend. ruin. naufr.* In Florentino Codice eſt *inficta* navis. Et ita quidem loqui, & ſcribere conſueviſſe veteres, pluribus exemplis docuerunt Cujac. *lib.* 9. *obſ. c.* 9. & Jac. Durantius Caſſell. *lib.* 2. *Var. cap.* 15. Sed quum, quod ad ſenſum attinet, perinde ſit, utramvis accipias lectionem, abſonum eſſet, de lectione vera diſceptare velle. Hein.

INFINDERE Sylvam *l. ult. D. de jur. immun.* Uſus eodem vocabulo Virgilius *lib.* 5. *Æn. v.* 142. *Infindunt pariter ſulcos.* Magis tamen proprie, juriſconſulti de ligno & ſylva, quam poeta de ſulcis, videntur uſurpaſſe. HEIN.

INFINITUM, quod finem aut modum certum non habet. At plerumque tamen magis ἀόριστον, quam id, quod fines & extremum non habet, ſignificat, idemque eſt ac indefinitum, vel immodicum. Ad *infinitum* extenditur æſtimatio *l.* 8. *§. ult. D. rem rat. hab.* Perſonæ, quæ in numero parentum liberorumve ſunt, ſive proximi, ſive ulterioris gradus ſint, uſque ad infinitum *l.* 53. *D. de rit. nupt. In infinitum* jurare, id eſt, ſine ulla taxatione, ut ipſa explicat *l.* 68. *D. de rei vind. l.* 4. *§.* 2. *D. de in lit. jur.* In infinitum donarem Paull. *lib.* 6. *Sent. tit.* 11. *§.* 6. In infinitum objicitur exceptio *l.* 4. *§.* 17. *D. de dol. & met. except.* Nec enim in infinitum obligatus eſſe debet *l.* 13. *§. ult. D. de damn. infect.* In infinitum procedere verba *leg.* 18. *§.* 3. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Lex in infinitum capere permittit *l.* 7. *§.* 1. *D. de Leg. jul. rep.* Non onerandus eſt heres in infinito *l.* 1. *§.* 11. *D. ut legat. ſeu fideic. cauſſ. cav.* In infinito hoc modo multos ſanos eſſe negaremus *l.* 1. *§.* 9. *D. de Ædil. edict.* In infinito, videlicet per quamlibet fundi partem ire agere licebit *l.* 9. *D. de ſervit.* In infinito ſupra ſuum ædificium imponere *leg.* 24. *D. de ſerv. præd. urban.* Sic & infinita vel immoderata æſtimatio *l.* 40. *D. de damn. infect.* Infinita æſtimatio eſt libertatis *l.* 178. *§. ult. D. de reg. jur.* Infinita cuſtodia *l.* 4. *§. ult. D. de peric. & commod. rei vend.* Non infinita pecunia, ſed modica *leg.* 192. *D. de verb. ſignif.* Infinito pretio emere *l.* 61. *D. ad Leg. Falcid.* infinitæ ſpecies unius generis *l.* 3. *§.* 21. *D. de adquir. vel amit. poſſeſ.* Tempus *infinitum*, & certum adverſantur *l.* 91. *D. de cond. & demonſtr.* Infinitæ uſuræ Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 14. *§.* 3.

INFIRMARE, facere ut effectum non ſortiatur. Sic *infirmare* teſtamentum dicitur Teſtator, qui efficit, ne valeat *l.* 2. *D. de his, quæ in teſt. del.* vel etiam ii quorum cauſſa infirmum ſit. Sic Non in totum teſtamentum infirmant filii, ſed tantum eum gradum, qui ab initio non valuit *l.* 43. *§.* 2. *D. de vulg. & pup. ſubſt. Infirmari* dicitur actio per exceptionem *l.* 112. *D. de reg. jur.*

con-

confeſſio *l.* 29. §. 1. *D. de donat.* contractus *l.* 46. §. 2. *D. de jur. fiſc.* donatio *l.* 11. § 5. *D. de don. int. vir. & ux.* exceptio replicatione *l.* 4. §. *ult. D. ſi quis caution.* factum *l. ult. C. ſi in fraud. patr.* fideicommiſſum *l.* 18. *D. de legat.* 3. inſtitutio Pauli. *lib.* 3. *Sent. tit.* 4. §. 7. legatum *l.* 108. §. 9. *D. de legat.* 1. libertas *l.* 29. *D. de manum. teſt.* obligatio *l.* 136. *D. de verb. oblig.* promiſſio *l.* 9. *C. de contrah. ſtipul.* Res facti infirmari jure civili non poteſt *l.* 1. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* ſententia *l.* 1. *D. de fer.* ſcriptura *l.* 4. *C. de jur. & fact. ignor.* Sæpe *infirmari* & id dicitur, quod non valuit *l.* 43. §. 2. *D. de vulg. & pup. ſubſt.* *l.* 15. *D. de condit. inſt.* *l.* 46. §. 2. *D. de jur. fiſc.*

Infirmitas. Si propter infirmitatem (imbecillitatem) retinere equi impetum non potuit, vel ſuſtinere mularum impetum *l.* 8. §. 1. *D. ad Leg. Aqu.* ubi infirmitatem culpæ adnumerari, Caius ait, puta quod infirmitatis parum memor aliquid ſuſcepit quis, quo alteri nocetur §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. *Inſt. de Leg. Aquil.*

Infirmitas ædificii *l.* 43. *D. de damn. infect.* ætatis *l.* 8. *D. de minor.* corporis *l.* 17. *D. de oper. libert.* fœminæ *l.* 2. §. 2. *D. ad SC. Vellei.* humana *l.* 1. §. 4. *D. de oblig. & act.* memoriæ *l.* 44. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* ſexus *l.* 18. *D. de jur. fiſc.*

Infirmitas pro adverſa valetudine. Si ex infirmitate deceſſerit *l.* 30. §. *ult. D. de adim. leg.* & ita accipe id vocabulum in *l.* 2. *D. qui ſine manumiſſ.* *l.* 2. §. 43. *D. ad SC. Tertull.* *l.* 18. *D. de judic.* *l.* 6. *D. de his, qui ſui, vel alien. jur.*

Inflare, pro augere. Vectigalia, quæ calor licitationis ultra modum ſolitæ conductionis inflavit *l.* 9. *D. de publ.*

Infligere damnum *l.* 50. *D. ad SC. Trebell.* macinam *l.* 26. *D. de pœn.* pœnam *l.* 2. *D. ad Leg. Jul. de adulter.* ſummam pœnæ nomine *l.* 1. *C. de fœcul. uſur.* uſuras *leg.* 3. §. 4. *D. ubi pupill.* *l.* 11. *l.* 17. §. 3. *D. de uſur.* Vid. ſupra ſub art. *affligere*.

Influere. Aqua ſi in partem aquagii influxit *l.* 9. *D. quemadm. ſervit. amitt.*

Infodere. Infoſſa dolia fundo *l* 54. §. *ult. D. de act. emt.*

Informare, de novo excitare, vel condere *l.* 1. *C. Th. de oper. publ.* Nullus judex novum opus informet. At *informare* actiones petitoris in *l.* 12. *C Th. de fid. teſt.* dicitur reus, qui titulum ſuæ poſſeſſionis actori edit.

Infortunio alieni criminis ſtringi *l.* 1. *pr. C. Th. de bon. proſcript.* *Infortunium* naufragii *l. ult. C. de naut. fœn.*

Infra, id eſt, alio poſteriore legis capite *l.* 2. *D. ad Leg. Aquil.*

Infringere actionem æquitate defenſionis *l.* 12. *D. de dol. mal. & met. except.* Infringitur datio *l.* 10. *D. de reb. dub.* fides venditionis *l.* 2. *C. commun. rer. alienat.* immunitas *l.* 11. § 2. *D. de mun. & hon.* jus libertatis *l.* 71. §. 3. *D. de condit. & demonſtr.* officium tutoris *l.* 5. §. 8. *D. de admin. & peric. tut.* teſtamentum teſtimonio ſuo *l.* 5. §. 15. *D. de his, quæ ut indign.* Hereditas materteræ petita non infringit alterius hereditatis petitionem *l.* 3. *C. de pet. her.* Infringitur ſpes *l.* 9. §. 3. *D. de ſtatu lib.*

Infructuosæ arbores *l.* 13. §. 4. *D. de uſufr.* Infructuoſus fundus *l.* 13. *D. de reb. cor. qui ſub tut.* Infructuoſam ratio-

tioni fuæ prædium *l. ult.* §. *ult.* *D. de legat.* 3.

INFULÆ pro quavis dignitate accipiuntur. Sic *infulis* dicati *l.* 122. *C. Theod. de decurion.* *Infulæ* dignitatis *l.* 27. 42. 155. *C. Theod. eod. tit.* *Infulæ* duumviratus, aliorumque honorum *l.* 19. *C. Th od. de appell.* Infulas adfectati honoris amittere *l.* 8. *Cod. Theod. de cohortal.* Infulæ imperiales *l. ult. in fin. C. de suadr. præscr.* potestatis *l. un. C. Th. ne sine juss. princip.* Infularum splendore decorati *l. ult. C. Th. de palat. sacr. larg.*

INFUNDERE. Infusum venenum per vim *l.* 1. §. 19. *D. de SC. Silan.*

INGENIUM, indoles, natura, habilitas, prudentia. Circa advocatos diligentem esse oportet, sed cum ingenio *l.* 9. *D. de off. proconf.* Inter artifices longa est differentia ingenii, & naturæ *l.* 31. *D. de solut.* Ex natura, ingenioque ejus, cui relictum est, statuendum erit *l.* 12. *D. de legat.* 3. Magno ingenio de jure aperto respondit *l.* 105. *D. de condit. & demonst.* Simulatæ observationis ingenia, & fraudes depellere *l.* 6. *Cod. Theod. de curios.* Mentiri callide paupertatis ingenium *l.* 1. *Cod. Theod. de censitor.* Servilis ingenii nequitia *l.* 3. *C. de libert. & eor. liber.* Subtili ingenio auferatur *l.* 2. *C. de commerc.* Auctoritatem dignitatis ingenio suo augeat *l.* 19. *D. de offic. præsid.*

Ingenium etiam ingenitam cuique animali vim denotat, ut in *l.* 34. §. 9. *D. de Ædil. edict.* Si nata sit mula eo ingenio, ut alterum jugum non patiatur.

Quin nomen hoc ad ea quoque, quæ anima, & sensu carent, transfertur, ut in *l.* 6. *C. de bon. proscr.* *Ingenium* ruris. Virgil. *lib.* 2. *Georg.* *v.* 177. *Nunc locus arvorum ingeniis.* Ingenium loci apud Ovid. *ex Ponto lib.* 2. *v.* 52. Tacit. *lib.* 6. *Annal. c.* 41. Locorumque ingenio sese contra imbelles regias copias tutabantur. Sallustius *lib. Hist.* apud Non. Marcell. Castrisque collatis pugna tamen ingenio prohibebantur, scilicet ingenio loci. Apulei. de mundo *lib.* 1. *p.* 56. ingenia loci, qualitatemque dixit, & *de Deo Socr. p.* 47. ingenium regionis. Flor. *lib.* 2. *c.* 6. Observatio loci ingenio. Idem *lib.* 2. *c.* 16. Ingenium situs dixit Gellius *lib.* 12. *c.* 1. Ingenia lactis, & proprietates. Eadem loquutione usi sunt Columella *de re rust. lib.* 6. *c.* 1. ubi ingenium animi in pecudibus, Gell. *lib.* 3. *c.* 6. ingenium palmæ. Add. Tertull. *de habit. mulier. c.* 2. Pompon. Mela *de sit. orb. lib.* 1. *c.* 13. Qoidquid enim rei cuidam, veluti ingenitum, & naturale erat, id veteres ingenium adpellabant.

INGENUITAS statum ingenuorum, eorumque conditionem significat *l.* 2. § *ult. l.* 5. *D. si ingen. esse dic.* Hine ingenuitas, & libertinitas opponuntur *l.* 2. §. 1. *D. eod. tit. l.* 12. §. 1. *D. quand. adpell.* Ingenuitatis jura *l.* 4. *D. de jurejur.* instrumenta *l.* 2. §. *ult. D. quib. ad libert. procl.* Status *l.* 3. *D. de natal. restit.*

INGENUUS is est, qui statim ut natus est, liber est, seu, ut ait Imperator, qui cum libertate solem adspexit *l.* 14. *Cod. de fideic. libert.* ita dictus, quod ipsi quasi ingenita est libertas, quasi dicas *liberum ingenuum*, id est, nativum. Quidquid enim nativum, non factitium est, veteribus erat *ingenuum*. Sic ingenui fontes apud Lucret. *lib.* 1. *v.* 230. opponuntur puteis fossis. Ingenuæ agri opes apud Prudent. *hymn. ante cib. v.* 51. sunt fructus in agro nati. Ingenui crines apud Statium *lib.* 2. *Silv.* 1. *v.* 43. sunt nativi

&

& proprii oppofiti adfcititiis, & peregrinis, eo tempore maxime ufitatis. Quemadmodum ergo ingenuum dicebatur, quidquid non erat factitium, ita & homines liberi id nomen ferebant, qui non facti, fed ftatim, ut nati effent, liberi erant. Qualis eft, qui natus eft *ex* matre, quæ tempore partus, vel conceptionis, vel intermedio libera fuit *pr. Inft. de ingen. l.5. §.2. D. de ftat. hom. l.11. C. de oper. libert.* Hinc ingenuus eft, five ex duobus ingenuis natus fit, five ex libertinis duobus, five ex altero libertino, & altero ingenuo. Item qui ex matre libera, licet patre fervo natus eft *pr. Inft. de ingen.* & apud Caium *lib.1. Inft. tit.1. pr.* Nec officit ingenuitati manumiffio, fi quis ingenuus natus inde in fervitutem detrufus fuerit §. 1. *Inft. eod. tit.* e. g. a latronibus captus *l. 13 pr. D. qui teftam. fac.* Nec liberi olim permittente jure vetere a patre venumdati, vel noxæ dediti, item obærati, addicti creditoribus, pofteaque manumiffi, libertini funt, fed ingenui.

Dicebantur præter eos *ingenui*, qui licet tales non effent, ingenuorum fruerentur juribus, quales erant natalibus reftituti *l. 3. D. de natal. reftit.* aut qui jus aureorum annulorum acceperant ab Imperatore *l. 4. 5. 6. D. de jur. aur. annul.* aut qui ingenui fententia judicis erant judicati, quamvis tales non effent *l. 25. D. de ftat. hom.*

Ingenuum Græci *ευγενη* adpellant. In cujus verbi interpretatione plerique juris ignorantia lapfi funt, ut apud Galenum *in libro de cognofcendis, curandifque animi morb. c. 9. p. 134. Tom. 6.* Το δ' ευτυχειν πλουτειν εν ιδιώταις, αλλα τυχης εργον, ητις και δουλοις, και απελευθεροις εργαζεται, ημων των ονομαζομενων ευγενων πλουσιωτερους: Divitiis excellere, non virtutis, fed fortunæ eft, quæ & fervis, & libertinis dat operam, nobis, qui ingenui dicimur, multo opulentioribus. Ubi male interpretes *generofi*, & *nobiles*.

I n g e r e r e offerre, inferre, inferere. Unde quum eo fenfu ingerere occurrat in *l. ult. C. Theod. de indict.* verbum *inferre* pro eo repofuit Tribonianus *l. ult. C. Inft. eod. tit.* Qualis mutatio etiam obfervatur in *l. un. C. de oblat. vetr.* juncta *l. un. C. Theod. eod. tit.* Huc pertinent illa Cujus fe defenfor ingerit *l. 21. §. ult. D. ex quib. cauff. maj.* Ingerere libellos adpellatorios *l. 56. C. Theod. de adpell.* maledictum, aut convicium Paull. *Sent. lib. 5. tit. 4. §. 20.* manus audaces *l. 8. §. 3. C. de repud.* numerum perfonarum *l. 6. Cod. Theod. de cuftod. reor.* operas fuas invito *l. 25. D. de procurat.* poenam *l. 6. C. Th. ad Leg. Jul. repetund.* aliquid refutatoriis *l. 51. C. Th. de adpell.*

I n g l o r i u s. Inglorius effe non patimur *l. 9. C. Theod. de domeftic.* Gloffæ Cyrilli ακλεης, *inglorius.*

I n g r a t a teftamenta vocabantur eorum, qui bene de fe meritis bonorem teftamento non habuerant, nec eos legato ullo erant profequuti. Ideoque primipilariorum, quos ipfe promoviffet, teftamenra, ut ingrata, refcidiffe Caligulam, refert Sueton. *in Calig. c.28.*

I n g r a t i actio heredibus patronorum, ficut ipfis manumifforibus, defertur *l. 3. Cod. de libert. & eor. lib.* qua nempe libertus ingratus in fervitutem revocabatur *§. 1. Inft. de cap. demin. l. un. C. de ingrat. lib.* Lege quidem Ælia Sentia actio prodita erat adverfus libertos ingratos, ut

in latumias darentur ad perpetuas operas. Vid. Doſith. *Sent. & Ep. D. Hadriani III.* 3. *p. m.* 862. *ſeq.* Jac. Cujac. *Obſ. lib.* 10. *c.* 33. Jan. Vinc. Gravin. *de Leg. & SCtis p.* 528. *ſeq.* Iidem ut in ſervitutem revocarentur, Claudius Imperator invexit Suet. *in Claud. c* 25. quod quidem non videtur expreſſa quadam conſtitutione, vel SCo definiviſſe, ſed extra ordinem quoſdam ingratos libertos ita mulctaſſe, Sane temporibus Neronis quum ad ſenatum referretur, ut liberti ingrati revocarentur in ſervitutem, id pleriſque diſplicuit, additumque nihil aliud læſo patrono concedi, quam ut viceſimum ultrà lapidem in oram Campaniæ libertum poſſit relegare. Tacit. *Annal. lib.* 3. *c.* 26. Eoque jure uſi videntur Romani, donec Commodus Imperator, quod extra ordinem fecerat Claudius, edita conſtitutione induceret *l.* 6. *D. de agnoſc. lib.* Jac. Raevard. *conjectan.* Vid. Hein. *Antiq. Rom. ad Inſt. lib.* 1. *tit.* 6. §. 9. *& not.* Theodoſianus & Valentinianus in *Novell. tit.* 6. antiquas, aiunt, ſanctiones ſic opprimere ſub *ingrati* actione libertos, ut ab heredibus defunctorum præcipiant in ſervitutem revocari, velut injuriarum & ſuperbiæ reos. *Ingratus* autem libertus eſt, qui patrono obſequium non præſtat, vel res ejus filiorumvè tutelam adminiſtrare detrectat *l.* 19. *D. de jur. patron.* Plane ut ingratus a patrono puniri non poteſt, qui ſuis numis emtus eſt ab eo, a quo manumiſſus eſt *l.* 7. *C. de oper. libert.* Liberta ingrata non eſt, quod arte ſuâ contra patroni voluntatem utitur *l. ult. D. de obſeq. parent.*

Ingratus in *l.* 36. §. *ult. D. mand.* pro invito, & nolente. Unde *ingratiis* adverb aliter acceptum apud Plaut. *Milit. glor. Act.* 2. *ſc.* 5. *v.* 39. & alibi paſſim, & Terent. *Heaut. Act.* 3. *ſc.* 1. *v.* 37.

INGRAVARE. Per ſingulos obolos, libræ unius auri diſpendiis *ingravetur*, id eſt, mulctetur, afficiatur *l.* 2. *C. Th. de aquæd.*

INGRAVIS valetudo *l.* 3. *pr. D. de SC. Silan.* Vid. ſupra *indifficilis.*

INGREDI bona debitoris *l.* 14. *D. ex quib. cauſſ. in poſſeſſ. eat.* poſſeſſionem *l.* 44. §. *ult. D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.*

Ingredi, auſpicari. *Ingreſſus* annum *l.* 48. *D. de cond. & dem.* conſulatum *l.* 36. *D. eod. tit.*

INGRESSUS, *ut* pro introitu & initio. Quæſtura ingreſſus eſt, & quaſi primordium gerendorum honorum *l.* 1. §. 3. *D. de offic. quæſt.* Dum in judicio honor petitur, qui in ingreſſu ſacramenti offerri debuit *l.* 1. §. 5. *D. de extraord. cogn.* Ingreſſus litis *l.* 15. *C. de judic.*

INGRUERE. Ingruentis conſilium Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 4. §. 8. Si hiems ingruerit *l.* 6. §. *ult. D. de ſervit. præd. ruſt.*

INHABILIS tam perſona quam res minus idonea dicitur. *Inhabilis* ad agendum *l.* 1. §. *ult. D. quod cujuſq. univ. nom.* Inhabile iter *l.* 4. §. 5. *D. ſi ſerv. vind.* Inhabilis tueri rempublicam *l.* 11. *D. de decur.*

INHABITARE domum *l.* 14. *C. de uſur. l.* 4. §. 6. *D. de damn. inf.* partem (domus) *l.* 5. *D. de his, qui effud.* in fundo *l.* 78. *D. de legat.* 3.

INHABITATORES perpetui, qui non divertendi, ſed habitandi cauſſa, in caupona ſunt *l.* 1. §. *ult. D. furt. adv. naut. caup. & ſtab.*

INHÆRERE officio *l.* 8. *C. Th. de numerar.* Inhæret cauſſa ſtipulationi *l.* 13. *D. judic. ſolv.*

IN-

INHIARE, fortunis alienis *l. 21. C. mand.* Inhiantibus populis *l. 4. C. Th. ne quid. publ. lætit. nunc.* id est, occurrentibus undique hominibus, magnoque sacrorum vultuum visendorum desiderio studioque confluentibus.

INHIATIO, cupiditas, vel desiderium. Inhiatio inverecunda petentium *l. 15. C. Th. de petition.*

INHIBERE verbum nauticum esse tradunt grammatici, erroremque suum ultro aiunt agnovisse Ciceronem *lib. 13. ad Attic. Epist. 21.* quod eo pro Latino usus sit. Alex. Mor. *in præfat. Euseb. Thesauro temporum Scalig. præmissa p. 1. 13.* Ex eo vero Ciceronis loco patet, verbum hoc illum non tamquam nauticum, & parum Latinum damnasse, sed *quod arbitratus esset, sustineri remos, quum inhiberi essent remiges jussi*, quum postea coram viderit, *non sustineri, quum inhibeant*, *Sed alio modo remigare.* Rejicit ergo non vocem, sed usum ejus pro ἐποχῃ, quam similitudo illa vel metaphora, a nautis petita, plane non exprimit: Plura ad eum locum notant viri docti, qui omnino sunt ab elegantiæ studiosioribus adeundi. *Hein.*

In jure nostro id verbum pro prohibere, vel impedire accipitur. Sic *inhibentur* actiones *l. 31. D. de noxal. act.* alienatio *l. 56. §. ult. D. de jur. dot.* arbiter *l. 32. §. 10. D. de recept. arb.* conamen *l. 22. C. mandati.* cursus usurarum *l. 4. C. de usur. pupill.* donatio *l. 7. D. de donat.* exactio *l. 3. C. de novat.* nuptiæ *l. 16. D. de sponsal.* opus *l. 9. D. commun. divid.* persecutio *l. 44. D. de vulg. & pupil. subst.* petitio *l. 47. D. de oper. libert.* restitutio *l. 6. C. de pact.* vindicatio *l. 10. D. de reb. eor. qui sub tut.* usucapio *l. 24. D. de usur.*

INHONESTE nubere *l. 63. D. de condit. & dem.* vivere *l. 48. §. ult. D. de verb. signif.*

INJECTIO manus erat vetus ritus rem suam vindicandi. Quod cum rudiore sæculo extra jus, & privato arbitrio, fieret: postea in ipso jure ille ritus adumbratus est, quoties lis erat de vindiciis. Tunc enim is, qui sibi vindicias dari postulabat, rei præsenti, vel ejus symbolo, veluti glebæ injiciebat manum. Ad quem morem sævissime adludunt poetæ. Virgil. *Æn. lib. 10. v. 419. Injecere manum Parcæ.* Ad quæ verba Servius: *Sermone juris*, inquit, *usus est. Nam manus injectio dicitur*, quoties, nulla judicis auctoritate exspectata, *rem nobis debitam vindicamus.* Ex quo loco simul patet, sæpe sibi homines hoc jus manus injiciendi stipulatos esse, ne opus esset judicii ambagibus. Ovid. *Amor. lib. 1. 4. Et dicam, mea sunt, injiciamque manum.* Et *lib. 2. eleg. 9. v. 30. Injiciam dominas in mea jura manus.* Martial. *lib. 1. Epigr. 5. Et quum se dominum vocabit ille: Dicas, esse meos, manuque missos.* Inde ergo intelligitur, stipulationem illam, qua veteres sibi manus injectionem, vendito mancipio, excipiebant, ad id comparatam fuisse, ut liceret venditori mancipium sine judicis auxilio sibi vindicare, si legibus contractus non stetisset emtor. *Hein.*

Injectionem manus excepisse venditor dicitur *l. 10. §. 1. D. de in jus voc.* qui eam legem in vendendo mancipio dixit, ut, si mancipium prostitueretur, manus in id injicere sibi liceret, & id abducere *l. 1. D. qui sine manumiss. l. 1. §. 4. C. de Lat. lib. toll.*

INJICERE quid in collum *l. 7. D. ad Leg. Jul. de vi publ.* conditionem *l. 13. §. ult. D. de statul. l. 12. §. ult. D. de manum.*

test. l. 34. §. *ult. D. de adquir. vel amitt. hered.* conditionem legato *l.* 6. *D. de legat.* 1. manus in servum *l.* 9. *D. de serv. export. l.* 2. *C. eod. tit. l.* 20. §. 1. *D. de manum.* Vid. infra sub art. *manus.*

INIMICITIÆ capitales. Solebant veteres, si quæ graves inter eos inciderint simultates, amicitiam sollemni ritu quadam ratione renunciare, & inimicitias præsentibus superstitibus profiteri. Quem morem evidenter visus est Suetonius expressisse *in vita Claudii*, cum scriberet Germanicum Pisoni amicitiam renunciasse. Verba Suetonii hæc sunt: At ne tunc quidem ultra progressus, quam ut amicitiam ei renunciaret mandaretque domesticis ultionem, si quid sibi accideret. Ad hunc morem videtur etiam Valerius Maximus respexisse *lib.* 4. Ait enim, Tiberium Gracchum Tribunum plebis inimicitias ex professo cum Africano & Asiatico Scipionibus gessisse. Idem Valerius *eod. lib.* sic de Metello Macedonico scribit: Acerrime cum Scipione Africano Macedonicus discusserat, eorumque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graves testatasque inimicitias progressa fuerat. Nec id quoque visus est Sidonius Apollinar. ignorasse, qui sic *Epistolarum lib.* 7. scribit: Inimicitias indictas honeste exercet, tarde credit, celeriter deponit: Cicero etiam auctor est, inimicitias olim denunciari solitas: Sic enim pro Lucio Flacco scribit: Etenim cum a clarissimis viris justissimas inimicitias sæpe cum bene meritis civibus depositas esse vidissem, non sum arbitratus quemquam amicum reipublicæ, posteaquam Lucio Flacci amor in patriam perspectus est, novas hinc inimicitias nulla accepta injuria denunciaturum. Senec. *lib.* 10. *Epist.* Inimicitias mihi denuncias, si quicquam ex his, quæ quotidie facio, ignoraveris. Idem *de ira lib.* 3. Hortensius simultates tibi indiceret, & Cicero, si derideres carmina ejus, inimicus esset. Et hæc quidem quum ita sint, nunc intelligibile est, quales *inimicitias* adpellaverint Jurisconsulti capitales *l.* 18. *in fin. de procur. l.* 15. *D. de recept. arb. l.* 6. *D. de excus. l.* 3. §. 9. *D. de adim. vel transf. leg. l. ult. D. de his, quæ ut indign.* & §. *item si propter Inst. de excusat.* Eas nimirum, quas alter alteri testato denunciaverat. Certe quia sanguinem, & vindictam spirabant ex professo, indeque capitales adpellatæ omnino videri possunt. Nec aliud voluisse visus est Seneca, cum sic *de ira lib.* 3. scriberet: Quid juvat tamquam in æternum genitos iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare. Rævard. *Varior. lib.* 5. *c.* 15. Vid. supra art. *capitalis.*

INIMICORUM quæstioni fides haberi non debet, quia facile mentiuntur *l.* 1. §. 24. *D. de quæst.*

INIQUITAS loci *l.* 1. §. 1. *D. si quadr. paup.* id est, asperitas. *Iniquitas* judicantium *l.* 1. *D. de adpell.* ponderum *l.* 32. *C. Theod. de suscept.* repentini casus *l.* 3. *C. de inoff. test.* sententiæ *l.* 18. §. 1. *D. de mun. & hon.*

INIRE, ingredi, capessere. *Inire* consulatum *l.* 19. *D. de condict. indeb.* honorem *l.* 11. *D. de pollicit.* magistratum *l.* 54. *D. de procur.* officium *l.* 39. §. 9. *D. de administr. & peric. tut.*

Inire æstimationem *l.* 41. *D. ad Leg. Aquil.* computationem *l.* 68. *D. ad Leg. Falc.* consilium *l.* 43. §. 7. *D. de Ædil. edict.* numerum Paull. *Sent. lib.* 4. *tit.* 14. §. 3. navigationem *l.* 3. *D. de mort. causs. don.* quantitatem bono-

bonorum *l.* 1. §. 6. *si cui plusquam per leg. Falcid.*

Inire communionem *l.* 67. *D. pro soc.* consortium *l.* 52. §. 8. *D. eod. tit.* contractum metu *l.* 6. *C. de his, quæ vi & met.* conventionem *l.* 1. *C. de duob. reis* negotiationem *l.* 1. *D. de negot. gest.* societatem *l.* 65. §. 3. *D. pro soc.*

INITIARE. *Initiata* his cunabulis auctoritas *l.* 1. *D. de offic. præf. præt.* opera *l. ult. C. de oper. publ.* Initiati orthodoxorum ritu *l.* 6. *C. Theod. ne sanct. baptism. iter.* curiæ sacris *l. ult. C. Th. quemadm. mun. civ.* Initiatus sponte, & qui consortio majorum retinetur, opponuntur *l.* 16. *C. Th. de divers. offic.*

INITIUM justum pro titulo *l.* 2. *C. de long. temp. præscr.*

Ab *initio* inutile legatum fuisse, & ex accidenti postea in eum casum pervenisse, opponuntur *l.* 51. *D. ad Leg. Falcid.* Quæ ab initio inutilis fuit, institutio, ex post facto convalescere non potest *l.* 210. *D. de regul. jur.*

Ab *initio* idem est, quod dicitur in continenti *l.* 13. *C. de pact.* & ex tempore contractus *l. pen. C. de pact. int. emt. & vend.*

Ab *initio* caussam agere *l.* 19. *D. de adpell.* id est, ex integro, sicuti in *l.* 24. *in fin. D. depos.*

INJUNGERE, imponere, mandare. *Injungere* conditionem personæ *l.* 69. *D. de condit. & demonstr.* curam *l.* 8. *D. de alim. & cibar. leg.* educationem *l.* 1. §. *ult. D. ubi pupill.* munus *l.* 1. *C. quo quis. d. ord.* necessitatem *l.* 25. §. 4. *D. de Ædil. edict.* satisdationem *l.* 1. §. 11. *D. ut legat. seu fideic.* separationem *l.* 12. §. 7. *D. de instr. vel instr. leg.* servitutem *l.* 9. *D. comm. præd.*

Injungere, adferre, inferre, irrogare. *Injungere* damnum *l.* 135. *D. de verb. signif.* pœnam Ulp. *Reg. tit.* 1. §. 2. *l.* 2. *D. de prævar. l.* 7. §. 21. *D. de interd. & releg. Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 14. §. 3. servitutem, id est, in pœnam servitutem cui irrogare *l.* 6. §. *ult. D. de pœn.*

Injungere, adjungere. *Injuncta* morti possessio *l.* 13. §. 5. *D. de adquir. vel omitt. poss.* Eamdem hujus verbi notionem probant ex *l.* 2. §. 19. *D. de orig. jur.* ubi Pomponius: *Et his Dictatoribus Magistri equitum injungebantur sic, quomodo regibus tribuni celerum.* Sed dubiæ sanitatis est hic locus, & in plerisque codicibus legitur adjungebantur, Bynkersh. *Prætermiss.* p. 38. Hein. *Injuncta* Domui aurea *l.* 57. *D. locat.*

INJURIA, ait Ulpianus, ex eo dicta est, quod non jure fit. Omne enim quod non jure fit, injuria fieri dicitur. Interdum injuriæ adpellatione damnum culpa datum significatur, ut in Lege Aquilia dicere solemus *l.* 1. *D. de injur.* Idem Ulpianus in *l.* 5. §. 1. *D. ad Leg. Aquill.* Injuriam autem hic accipere nos oportet, non, quemadmodum circa *injuriarum* actionem contumeliam quamdam, sed quod non jure factum est, hoc est, contra jus, id est, si culpa quis occiderit. Et mox: Igitur injuriam hic accipiemus damnum, culpa datum etiam ab eo, qui nocere noluit. Justinian. pr. *Inst. de injur.* Generaliter injuria dicitur omne, quod non jure fit. Specialiter alias culpa, quam Græci ἀδίκημα dicunt, sicut in Lege Aquillia damnum injuriæ accipitur. Unde quod a quadrupede datur, injuria factum non dicitur, sed proprio nomine *pauperies* adpellatur. Nam ut denuo ait Ulpianus, pauperies est damnum sine injuria facientis datum, nec enim potest animal injuriam fecisse, quod sensu caret

l. 1.

l. 1. *D. si quadr. paup.* §. 2. *Inst. eod. tit.* Seneca *lib.* 2. *de ira c.* 26. Nulla est injuria nisi a consilio profecta. Nocere itaque nobis possunt (muta animalia) & ferrum, aut lapis injuriam quidem facere non possunt. *Injuria* igitur tam denotat quod dolo quam quod culpa fit contra jus alterius. Hinc per injuriam, id est, per vim, ex bonis alienis aliquid auferre *leg.* 3. §. 2. *D. ad Leg. jul. de vi priv.* Ea autem significatione, qua injuria culpam significat, accipe *l.* 9. §. 2. *D. de minor. l.* 6. *D. naut. caup. stab. l.* 19. *D. commod. l.* 41. *D. locat.* Unde Legis Aquiliæ actio damni injuriæ actio vocatur *l.* 1. *D. de publican. l.* 54. *D. de adquir. rer. dom. l.* 10. *in fin. D. de edend. l.* 6. §. 1. *D. naut. caup. stab. l.* 111. *D. de reg. jur.* Cujus actionis fit mentio apud Ciceron. *pro Q. Roscio c.* 11. & Quinctilian. *Declam.* 13. & *Declam.* 385. de qua etiam vide supra sub art. *damnum*. Damnum autem injuria non videtur dedisse, qui defendendi sui caussa vicini ædificium orto incendio disturbavit *l.* 3. §. *pen. D. de incend. ruin. naufr. l.* 49. §. *ult. D. ad Leg. Aquill.*

Injuria pro damno quolibet & incommodo. Sic *injuria* necessitatis, voluntati opponitur *l.* 4. *C. Th. de aur. coron.* Inde *Injuriosæ* necessitatis sors *l.* 1. *C. Th. ne quid publ. lætit. nunc.*

Interdum & iniquitatem *injuriam* dicemus. Nam quum jus inique, vel injuste sententiam dixit, injuriam ex eo dictam, quasi *non juriam l.* 1. *D. de injur.* Justinianus *pr. Inst. de injur.* Injuria, ait, alias dicitur iniquitas & injustitia, quam Græci ἀδικίαν vocant. Quum enim prætor vel judex non jure contra quem pronuntiat, injuriam accepisse dicitur. Quæ verba sumta videntur ex Paulli libro singulari *de injuriis*, uti adparet ex *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 2. §. 5. Sic adversus injuriam adpellare *l.* 7. §. 1. *D. de minor. Injuria* quæ fit emtori non debet auctorem contingere *l.* 50. *D. de evict.* Ab eo, cujus ea de re notio fuit, injuriam passus *l.* 6. *C. de excus. tut.*

Specialiter etiam *injuria*, ut ait Ulpianus, dicitur contumelia *l.* 1. *D. de injur.* quæ a contemnendo dicta est, quam Græci ὕβριν adpellant *pr. Inst. de injur.* Talis injuria fit, aut re, aut verbis. Re quoties manus inferuntur, verbis, quoties non manus inferuntur, sed convicium fit. Omnisque injuria aut in corpus infertur, aut ad dignitatem pertinet. In corpus fit, quum quis pulsatur, ad dignitatem, quum comes matronæ abducitur, ad infamiam, quum pudicitia attentatur *l.* 1. §. 1. *D. eod. tit.* Paullus *libro sing. de injur.* ut est in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 2. §. 5. Edictum, inquit, de injuriis ad injuriam pertinet, quæ contumeliæ caussa fit. Fit autem injuria vel in corpore, dum cædimur, vel verbis, dum convicium patimur, vel cum dignitas læditur, ut quum matronæ, vel prætextatæ comites abducuntur. Justinianus §. 1. *Inst. de injur.* Injuria committitur, non solum, quum quis, pugno puta, aut fustibus cæsus, vel etiam verberatus erit, sed & si cui convicium factum fuerit, sive cujus bona quasi debitoris, quum nihil deberet, possessa fuerint ab eo, qui intelligebat, nihil eum sibi debere, vel si quis ad infamiam alicujus libellum aut carmen scripserit, composuerit, ediderit, dolove malo fecerit, quo quid eorum fieret, sive quis matrem

trem familias aut prætextatum, prætextatamve adfectatus fuerit, sive cujus pudicitia attentata esse dicetur. Auctor. *Rhet. ad Herennium lib.* 4. *c.* 25. Injuriæ sunt, quæ aut pulsatione corpus, aut convicio aures, aut aliqua turpitudine vitam alicujus violant. Idem *lib.* 2. *c.* 26. falsam esse ait definitionem, si quis dicat, injuriam esse nullam, nisi quæ ex pulsatione aut convicio constet. Sic Quodcumque quis fecerit, vel dixerit, ut alium infamet, erit actio injuriarum *l.* 15. §. 27. *D. de injur.* Quibus ex omnibus adparet injuriam definiri debere quodvis dictum aut factum, ad alterius contumeliam dolo malo directum, ita ut dicto etiam scriptura, facto pictura etiam famosa contineatur. Eadem in *simplicem* & *atrocem* dividitur §. 9. *Inst. l.* 7. §. 7. 8. *l.* 8. *l.* 9. *D. de injur.* & hæc vel ex facti atrocitate, vel ex loco, ubi contumeliose quis habitus est, vel ex persona, cui illata, æstimatur §. 9. *Inst. l.* 7. §. *ult. D. de injur.* Injuriarum autem caussa non publici judicii, sed privati, continet querelam *leg.* 7. *de injur.* quamquam extra ordinem criminaliter agi ex eadem possit *l.* 5. *l.* 3. §. 1. *l. ult. D.* §. 8. 10. *Inst. de injur.* Injuriarum actio magis vindictæ, quam pecuniæ, habet persequutionem *l.* 2. §. 4. *D. de collat. bonor.*

Injuria majestatis pro crimine majestatis *l.* 4. *C. Th. de indulg. crim.*

Injuriam matrimonii sui exsequi *l.* 15. §. 6. *D. ad Leg. jul. de adult.* Est hoc idem, ac adulterum, adulteramque accusare, immo & occidere adulterum. Papinianus vero *apud Auct. Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 4. §. 12. id elegantius exprimit *injuriam lecti & domus non traslatitie persequi*. Similique loquutione usus Constantinus M. maritum, accusatorem adulteri adulteræque non minus eleganter *genialis tori vindicem* vocat *l.* 30. *pr. C. ad Leg. jul. de adult.* Hein.

Injuria quæstionis *l.* 10. *Cod. Th. de fid. test. & instr.* quæ & *injuria corporis* adpellatur *l.* 39. *l.* 75. *C. Th. de decur.* itemque *corporalis d. l.* 10. *de fid. test. & instr. l.* 47. *l.* 80. *l.* 190. *C. Th. de decur.*

Injuriæ adpellatione & munera personalia veniunt *l.* 36. *S. Th. de Episc.*

Eleganter *injuria* injustam liberorum exheredationem significat *l.* 40. *D. de inoff. testam.* ubi jurisconsultus: Non consentiendom est, inquit, parentibus, qui injuriam adversus liberos suos testamento inducunt. Et *l.* 8. *pr. D. eod. tit.* scribit Papinianus: Inofficiosi querelam patrem filii sui nomine instituere non posse, invito eo, ipsius enim injuriam esse. Usus eadem loquutione est Valer. Maxim. *lib.* 7. *c.* 8. Vid. Ev. Otto *Papinian. lib.* 6. *c.* 2. *p.* 57. *seq.* Hein.

Injuriosus, facilis ad contumeliam faciendam, conviciumque dicendum *l. ult. D. de offic. procurat. Cæs. l.* 14. *D. pro soc.* Impune tibi eum injuriosum esse non patietur *l.* 8. *C. de Sentent. pass.* id est, non feret eum injuriam tibi inferentem.

Injustus, *a*, *um*. *Injusta* adpellatio, non jure, neque recte, neque justa ex caussa, interposita *l.* 6. *D. de his, qui not. infam.*

Id quod ex *injusta* caussa apud aliquem est, condici potest *l.* 6. *& rubr. D. de condict. ob turp. vel injust. caus.* id est, quod non ex justa caussa ad quem pervenit *l.* 1. *D. de cond. sin. caus.*

Injusta & *justa* possessio opponun-

nuntur *l.* 2. *l.* 3. *D. uti possid.* *Injusta* est possessio, si quis vi, vel clam, possidet *l.* 7. §. 4. *D. commun. divid.*

Injustum matrimonium contra leges contractum *l.* 1. *D. und. vir. & ux.*

Injustum repudium apud Quinctil. *Inst. orat. lib.* 7. *c.* 5. *& Declam.* 62.

Injustum testamentum in *rubr. D. de injust. rupt. irrit. fact. testam.* accipe, quod non jure factum est, ubi sollemnia juris (externa) defuerunt, ut loquitur Papinianus *l.* 1. *D. eod. tit.* & Paullus *l.* 5. *D. de his, quæ ut indign.* & Justinianus §. 5. *Inst. quib. mod. test. infirm.* Et ita injustum testamentum exaudiendum est *l.* 2. § 1. *D. testam. quemadm. aper. l.* 26. *D. de inoff. testam. l.* 47. *D. de hered. pet. l.* 9. *C. de suis. & legit. her.* quod & *non justum* adpellatur *l.* 1. *D. de except. rei jud.* *Injustum* etiam dicitur testamentum, quod inutile, & nullius momenti est, præterito eo, qui in potestate erat *l.* 3. §. 3. *l.* 6. §. 1. *D. de injust. rupt. irrit. fac. test.* conjuncta *l.* 3. *D. de lib. & postum. l.* 9. *C. de suis & legit. hered.*

Injusta uxor. Vid. art. *uxor.*

Inlacrymari. Vid. supra *illacrymari.*

Inlæsa existimatione *l.* 27. *D. de procurat.* *Inlæsæ* res *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 10. §. 9. *Inlæsis* horreis *l.* 1. *C. de legat.*

Inlecebræ. Familiarium rerum carere *inlecebris. l.* 63. *C. Theod. de Decurion.* Careant emolumentis, quæ ex donationibus, vel morientium voluntate alternis solebant *inlecebris* fraude, & circumventione percipere *l.* 49. *C. Theod. de heret.*

Inlectus. Vid. supra *illectus.*

Inlibata conscientia *l.* 1. *C. Theod. de Episcop. judic.*

Inlidere. Si quis puerum saxo inlisisset *l.* 7. §. 3. *D. ad Leg. Aquil.*

Inligare muneribus, vel officiis *l.* 156. *C. Theod. de decurion.* curiæ nexibus *l.* 161. *C. Theod. eod. tit.* obsequiis, & functionibus *l.* 48. *C. Theod. de heret.* Nullus sane solis materni sanguinei *inligetur l.* 137. *C. Th. de decurion.*

Inludere commodis curiarum *l.* 43. *C. Theod. de decurion.* Alia officia *inlusurus l.* 62. *C. Theod. eod. tit.* Publicis *inludere* functionibus per suam fagam *l.* 119. *C. Th. eod. tit.* Si eos spes falsi honoris *inluserit l.* 24. *C. Theod. eod. tit.*

Inlustrare, & *inlustris.* Vid. *illustrare. illustris.*

Inluvies. Erepto splendore ejus (Eutropii) & consulatu, a tetra *inluvie*, & a commemoratione nominis ejus, & cænosis sordibus vindicatio *l.* 17. *C. Th. de pœn.*

Immane aurum, id est, immensum *l.* 7. *C. Th. de tyron.*

Innata libertas, id est, ingenuitas *l.* 17. *C. Theod. de tyron.* *Innatum* in publico, publicum est *l.* 65. §. *ult. D. de adquir. vel amitt. possess.*

Innectere. Veteranorum filios curialibus muniis *innectendos l.* 15. *C. Theod. de decurion.* Sacramentis *innexi l.* 105. *in fin. C. Theod. eod. tit.*

Innocens, expers criminis, *integer vitæ, sceleris purus,* ut Horatius loquitur *lib* 1. *Od.* 22. *v.* 1. *l.* 5. *D. de poen.* Quamvis ex juris principiis & is innocens credatur, cui defuit accusator, quamvis non defuerit inimicus *l.* 6. *C. Theod. de famos. libell.* Quibus adfinia sunt illa apud Paullum *recept. sent. tit.* 12. §. 5.

Cer-

Certæ humanæ rationis eſt, favere miſerioribus, & prope *innocentes* dicere, quos abſolute nocentes pronunciare non poſſumus. Sunt ergo *innocentes*, qui numquam criminis accuſati, prope *innocentes* ſervi communes, qui ab alterutro tantum domino vincti fuerunt. Si qui vero accuſati judicium ſalvi evaſiſſent, ii eleganter vocantur *ambuſti*. Valer. Max. *lib*. 8. *cap*. 1. Vid. Schulting. ad *Paulli locum p*. 424. *Hein*. Boni, atque innocentis viri officio fungi *l*.4. §. 1. *D. fam. erciſc.*

Innocentes etiam dicuntur res, quæ ſunt innoxii uſus, vel nemini nocent. Ut *innocens* ignis *l*. 9. §. 3. *l*. 11. §. 1. *D. locat. Innocens* induſtria *l*.12. *C. Theod. de luſtr. collat.*

INNODATUS nexibus municipalis ordinis *l*.180. *C. Theod. de decurion.*

INNOTESCERE. Ut *innoteſceret* Prætor, curam agere *l*. 3. §.1. *D. naut. caup. ſtab.* Sunt qui ſibi hic Græciſmum videntur obſervare, ut *innoteſceret prætor curam agere*, *reprimendæ improbitatis*, idem ſit, ac *innoteſceret prætorem curam agere*. Scip. Gentiſ. *lib*. 1. *parerg. c*. 6. Et ſane non infrequens iſta conſtructio in jure noſtro. Saltim ejus maniſeſtiſſima exempla exſtant in *l*. 22. §. 8. *D. ſolut. matr. l*. 3. *D. de dot. præleg. l*. 33. *D. de legat*. 1. nec non apud Tacit. Annal. *lib*. 2. *c*.57. Diſſentire manifeſtus: Et *lib*.15. *c*. 54. Magnæ cogitationis manifeſtus. At mihi tamen veroſimilius videtur, *innoteſcere*, verbum alioqui neutrum tranſitive hic accipi, pro *notum facere*. Sic *inſueſcere* pro adſuefacere apud Horat. *Lib*.1. *ſerm. ſat*.4. v.105. Inſuevit pater optimus hoc me, ut fugerem. Item *requieſcere* pro quietem facere, apud Virgil. *Eclog*. 8. *verſ*. 4. Propert. *lib*. 2. *eleg*. 22. *verſ*. 47. Gloſſarium vetus *Vileſcit*, ἐξουτελίζει. Ita & *lucere cereum* Plaut. Curcul. *act*. 1. *ſc*. 1. v. 9. *lucere novæ nuptæ*. Idem. *Caſin. Act*. 1. *ſc*. 1. v. 30 *Prælucere faces*, Martial. *lib*. 12. *epigr* 42. ἐνεργητικῶς dixerunt. Adde Guil. Bud. *Comment. lingu. Græc. p*. 1103. & Salmaſ. *ad ſcript. Hiſt. Aug. p*. 270. Hein.

INNOVARE. Placuit cum de adpellationibus judicatur, altero ex litigatoribus in lite defuncto, menſes quatuor *innovare*, & nova tempora prorogari *l. un. C. Theod. ſi pend. adpell.* Symmach. *lib*. 10. *epiſt* 45. Orta præſcriptio eſt, quæ aſſereret *novari tempora* poſſeſſore mortuo debuiſſe.

INNOXII, & nocentes opponuntur *l*. 11. §. 1. *D. de public. judic.* Qui quum aliter tueri ſe non poſſent, damnum culpa dederint, innoxii ſunt *l*. 45. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.*

Innoxium eſſe delictum non debet *l*. 6. §. 7. *D. de offic. præſ.* id eſt, impune, vel a pœna vacuum.

Innoxium ignem habere *l*. 11. §. 1. *D. locat.*

INNUBERE nubere *l*. 1. *C. Theod. de revoc. donat. l*. 1. *C. Theod. de ſecund. nupt.*

INOFFICIOSUS libertus *l*. 1. *D. de jur. patron. l. ult. D. de in jus voc.* qui in officio debito peccat.

INOFFICIOSUM teſtamentum, quod recte quidem factum eſt, ſed non ex officio pietatis, ut loquitur Marcianus *l*. 2. *D. de inoffic. teſt.* vel ut Paull. *lib*. 4. *ſent. tit*. 5. §. 1. *quod fruſtra liberis exheredatis, non ex officio pietatis videtur eſſe conſcriptum*. Hujus enim verbi de *inofficioſo* vis illa eſt, docere, immerentem ſe, & ideo indigne præteritum, vel exheredatione ſummo-

motum *l.* 5. *D, de inoffic. test.* Denique inofficiosum testamentum dicere, hoc est, adlegare, quare exheredari, vel præteriri non debuerint *leg.* 3. *D. eod. tit.* Resque hoc colore defenditur, quasi parum sanæ mentis fuerit, quum testamentum inique ordinaret *l.* 2. *l.* 5. *l.* 13. *D. eod. tit. leg.* 36. *D. de legat.* 3. De *inofficioso* testamento agunt liberi, qui queruntur, aut inique se exheredatos, aut inique præteritos *pr. Inst. de inoff. test.* Sed & aliæ personæ querela inofficiosi experiuntur, veluti parentes utriusque sexus, sive exheredati injuste sive præteriti *l.* 1. *leg.* 30. *D. de inoff. test.* fratres & sorores germani, & consanguinei, exheredati aut præteriti, si ipsis persona infamis, vel levis notæ macula laborans prælata sit *l.* 27. *C. de inoff. test.* Ut igitur *inofficiosi* querela sit actio, qua ii, quibus debetur portio legitima, injuste exheredati vel præteriti, agunt contra heredes institutos, ut testamentum eo colore, quod testator non sanæ mentis fuerit, rescindatur. Eadem adpellatur hereditatis petitio *leg.* 20. §. 2. *l.* 34. *D. eod. tit.* Vid. infra sub art. *querela*.

INOLESCERE. *Inolita* licentia *l.* 21. *C. Theod. de præt. & quæst.* In moribus *inolescendis*, similiter passive dixit Gell. *lib.* 12. *c.* 1.

INOPIA pro quovis defectu. *Inopia* probationum *l.* 3. *C. de reb. cred.* Est etiam in specie paupertas. Sic propter *inopiam* adversarii inanis actio *l.* 6. *D. de dol. mal.*

INOPINABILE, quod nemo temere opinatus esset futurum. Si quid inopinabile natura adinvenerit *Novell.* 72. *c.* 5. §. 1. *extr.*

INOPINATA caussa *l.* 3. *D. de condict. indeb.* Si aliquid *inopinatum* emergat *l.* 7. *D. de fer.* Ex *inopinato* *l.* 24. §. 16. *D. de fideic. libert.* Jura constitui oportet, ut dixit Theophrastus, in his, quæ *επι το πλειστον*, *ut plurimum* accidunt, non quæ *εκ παραλογου*, id est, *ex inopinato* *l.* 3. *D. de legib.* *Inopinatus* fortunæ impetus *l.* 5. *D. ut in posses.*

INOPS. *Inopes* onera patrimonii ipsa non habendi necessitate non sustinent *l.* 4. §. 2. *D. de mun. & hon.*

INORMITAS vehiculi vel ponderis, pro *enormitas* *l.* 30. *C. Th. de curs. publ.* sicut *inormis* pro *enormis*, prisca dictione, Spartiano quoque usurpata in *Aelio Vero c.* 1. ubi plura ejusmodi exempla congessit Salmas. in *Not.* *p.* 61. & post eum Lud. de la Cerda *in Advers. sacr. cap.* 134. *sect.* 13. Add. Car. Du-Fresne *Gloss. lat. h. v.*

INQUIETARE in genere est turbare, vexare, interpellare; atque etiam controversiam alicui quæstionemve movendo. Ita: Eum qui bonis cessit, ne quidem ab aliis, quibus debet, posse inquietari *l.* 4. *D. de cess. bon.* & hoc sensu passim id verbum legitur in Libris nostris.

Nec personæ modo, sed & bona, inquietari ob debita dicuntur *l.* 5. *C. an serv. ex suo fact.* itemque donationes *l.* 1. *Cod. de revoc. donat.* facultates *l.* 5. *C. Th. de jur. fisc.*

Inquietare pro violare. Eum, qui hanc formam ausus fuerit inquietare *l.* 3. *C. Th. de frum. urb. Constantinop.*

INQUIETATOR. Si quis in ullam rem inquietator exstiterit *l.* 1. *C. de primicer. & secundocer.*

INQUIETUDO *l.* 2. *C. de long. temp. præscr.* *Inquietudinem* interre *l.* 36. *C. de donat.* sustinere *l.* 5. *C. de ingen. manum.*

INQUILINUS est, qui condu-

ductis ædibus habitat, & proprie urbani prædii conductorem significat *l.* 37. *D. de adquir. vel amitt. possess. & passim.* Ac plane Appian. *lib.*2. *de bell. civ. p.*428. ubi Ciceronem a Catilina *ἐγκοιναλιον*, inquilinum adpellatum esse, refert, statim addit, *inquilinum* Romanorum lingua adpellari *τὸν ἐν ἀλλοτρίαις οἰκίαις ἐνοικοῦντα, alienas ædes inhabitantem.* Unde a *colono*, id est, *fundi conductore*, inquilinum separari, vidimus supra, voce *coloni*, ut & confirmat *l.*25. §.1. *C. de adquir. possess. l.*6. §.1. *D. de precar. l.* 1. §. 1. *D. de migrand. Inquilini* castrorum *l.* 17. §. *ult. D. de excusat.* Superficiarius quasi inquilinus est *l.* 3. §.3. *D. de nov. op. nunc.*

Inquilini, pro his, qui prædiis adscribuntur, iisque adhærent *l.* 112. *D. de legat.* 1. ubi Cujacius eodem trahit *l.* 4. §. 8. *D. de cens. l.* 17. §. *ult. D. de excusat.* Elegante translatione. Seneca *Epist.*108. eos, qui multos annos apud philosophos persederint, pertinacissimos quidem & adsiduos, sed qui ne colorem quidem duxerint, *non discipulos*, sed inquilinos philosophorum vocat.

INQUINARE amplissimum ordinem *l.* 1. *D. de collus. deteg.* Quos scelus inquinat *leg.* 2. *C. de dignit. Inquinare* segetem alienam *l.* 27. §. 14. *D. ad Leg. Aquill.* vestimenta *l.* 27. §. 18. *D. eod. tit.*

Eleganter emta a Judæis Christiana mancipia *inquinari* emtorum dominio dicuntur *l.*5. *C. Th. ne Christ. mancip. Jud. hab.*

INQUISITIO in genere est investigatio, excussio, scrutatio. Sic inquisitio census *l.* 5. *C. Th.* fugitivorum *l. ult. D. de fugit.* rei, quæ sub custodia nostra est *l.* 3. §. 13. *D. de adquir. vel amitt. possess.*

Ex *inquisitione* vero dari confirmarique tutor curatorve dicitur, qui caussa cognita, & moribus, fide, facultatibus ejus æstimatis, magistratuum decreto datur, vel confirmatur *l.* 1. §. 17. *C. de ventr. in possess. mitt. l.*14. §.5. *D. de solut. l. ult. C. de auct. præst. l.* 4. *C. de tut. qui satisd. cog.* Inquisitionis fides *l.* 28. §. *ult. D. de testam. tut. l.* 13. §. *ult. D. de tut. & cur. dat.* Per inquisitionem idonei pronunciati *l.*5. *D. de confirm. tut.*

Sed & *inquisitio* fit in delicta. Sic inquisitionem in eos, qui se hæreticorum erroribus dederunt, facere: Edict. Justiniani 2. *c.* 1. pr. Carol. Du-Fresne *Glossar. h. v.* Et *inquisitio*, hac parte, in specie dicitur, quæ ex mero judicis officio est ad investiganda delicta, ut boni mores conserventur. Ita quidem jure etiam civili procedere contendit Oldendorp. ex *l.*13. *D. de officio præsid.* ubi Ulpianus: Congruit bono, & gravi Præsidi curare, ut pacata atque quieta provincia sit, quam regit, quod non difficile obtinebit, si sollicite agat, ut malis hominibus provincia careat, eosque conquirat, nam & sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet, & prout quisque deliquerit, in eum animadvertere, receptoresque eorum coercere, sine quibus latro diutius latere non potest. Idem Oldendorp. somnium esse ait quod alii dicunt, hic de generali inquisitione non de speciali agi. Quomodo enim in genere aliquid pervestigabit magistratus, quod fructum adferat reipublicæ, nisi perveniat tandem ad specialem inquisitionem adversus hunc vel illum. Quod item dicunt, sine legitimis indiciis specialem inquisitionem non procedere, id observandum est etiam in illa, quam ipsi vocant generalem

lem. Nam nullus omnino potest in suspicionem adduci, nisi ex caussa secundum juris definitionem verisimili, quæ cum adest, quilibet judex potest, sive dicas generaliter, sive specialiter inquirere veritatem. Solum id observa, quid requiratur ad legitimam inquirendi caussam, ne credas aniles rumores sufficere ad lædendam hominis famam, conditionem, vel vitam. Multo minus satis est malorum hominum diffamatio, qui vel invidia, vel quavis fraude proximum necare conantur falsis delationibus. Hæc quidem Oldendorpius[*]. Verum quod in *d. l.13. D. de offic. Præs.* inculcatur, ut Præses noxios homines *conquirat*, id minime inquisitionem illam, in processu quem vocant inquisitorum, usitatam significat, ceu ostendit Thomas in *different. de orig. process. inquisitor.* §.39. *& seq.* ubi alios juris civilis textus allatos expendit, inter quos eminent illa Constantini Imp. *l.1. C. de cust. reor.* in quacumque caussa reo exhibito, sive accusator existat, sive eum publicæ sollicitudinis cura perduxerit, statim debere quæstionem fieri, ut noxius puniatur, innocens absolvatur. Quibus idem Imp. statim subjungit: Quod si accusator aberit ad tempus, aut sociorum præsentia necessaria videatur, id quidem debet, quam celerrime procurari. Quorum verborum antecedentium sensus ex sequentibus ita est exponendus: Celerrime debet expediri processus accusatorius, sive *accusator existat*, seu *statim præsens sit*, sive absente accusatore reus exhibeatur, ab irenarchis cum elogio. Interim quam celerrime debere accusatorem absentem evocari ut accusationem instituat. Adde Gothofr. *ad l. 1. C. Theod. eod. tit.*

Sane hodie ex sententia juris canonici invaluit fere ubique inquisitorius ille processus, ipso accusatorio longe frequentior, & usitatior, quo judex sine accusatore ex officio inquirit in veritatem criminis, nec judex actor est, sed sola fama, & ideo litis contestatione non est opus, & suscipitur inquisitio ex sola gravium personarum relatione *cap. qualiter, & cap. ult. de accusat.* Non igitur tantum in casu extraordinario famæ, & clamoris publici, sed etiam ad delicta occulta eruenda, quæ per *denunciationem*, quam vocant *simplicem*, delata sunt, adhibetur. Antequam autem ad *specialem* contra reum procedatur inquisitionem, constare ex actis debet de legitimo ejus fundamento, præmittenda *generalis* inquisitio, utrum crimen commissum sit? & si de eo constat, quis illud commiserit? ac sub quibus circumstantiis. Atque hunc in finem testes summarie accipiuntur, ad instruendam *specialem* inquisitionem, pro qua tamen declinanda reus merito audiendus, defensione pro *avertenda inquisitione* oblata, quippe quæ hodie magni præjudicii est. Denique ubi ad specialem inquisitionem indicia sufficere videntur, hæc juxta modum præscriptum est peragenda, & caute observandum, ne nulliter procedatur *c. 12. de accusat.* qui modo hic est, ut præsens sit is, contra quem inquisitio facienda, per contumaciam tamen absens condemnari potest, quod extraordinaria tantum plectatur pœna. Deinde exponenda ei capitula, de quibus inquisitio suscepta, & sic necessaria ad illa examinandus est, hic vero respondere tenetur, recipiendi testes, dicta & nomina testium ei publicanda, ut contra excipere possit, denique defensio ejus admittenda *c. un. ecclesf. benef. sin. dim. conf. c. 24. de accusat.*

INQUISITIO, Tribunal. vid. hac voce.

INQUISITOR, qui inquirendi in reum caussa in provinciam mittitur apud Plin. *lib.* 3. *Epist.* 9.

Inquisitor ecclesiasticus. Vid. sub art. tribunal.

INREVERENS miles *l.*13. §4. *D. de re milit.*

INSANIA, dementia. Si maledictum adversus Imperatorem ex *insania* processit, miseratione dignissimum est *l.* 1. *C. si quis Imp. maledix.* Quid verbo intersit inter insaniam, & furorem, docet Cic. *Tusc. Quæst. lib.* 3. *c.* 5.

Insania pro errore pestilente. *Insania* novæ præsumtionis *l.*22. *C. Theod. de præt. & quæst.* sacrificiorum *l.* 2. *C. Th. de pagan.*

INSCIENS dominus in *l.* 34. *D. de usurpat.* idem quibusdam, ac *sciens* esse videtur, notante Dion. Gothofredo, eique adstipulante Wissenbachio *Exerc. ad Dig. Part.* 2. *disp.*20. *thes.*10. ut particula *in* sit παρέλκον, quemadmodum in lege Manilia, quam e codice MSC. Hygini restituit Lips. *Elect. lib.* 1. *c.* 15. Et similia ejus notionis videri posse *l.* 1. §. 2. *D. migrand.* ubi *infrequens* interdictum valde frequens *l.* 29. §. *pen. D. de lib. & post.* ubi *indifficilis* casus pro valde difficili, nec non *l.* 3. *pr. D. ad SC. Silan.* ubi *ingravis* valetudo pro gravissima occurrit. Enim vero legis Mamiliæ caput 5. in mendo cubare, ipse Lipsius observavit. De *indifficilis* & *ingravis* idem videtur Alciato *lib.*4. *de verb. signif. sub fin.* In *l.*1. §. 2. *D. de migr.* nihil est, quod nos a vulgari vocabuli *infrequens* significatione recedere cogat. Malim igitur, dictæ *l.* 34. aliam medelam quæri; aut, donec melior reperiatur, textum inserta particula non negative legi, cum Cujacio *lib.* 5. *obs.* c 18. inter quem, & Jo. Robertum quæ disputata sint, patet ex *lib.* 1. *Controv. c.* 19. Hæc Brissonius. Sed quid opus est tanto tumultu, quum hic textus *l.* 34. *D. de usurpat.* & sine emendatione, & tam inusitata vocabuli notione recte se habeat? Ait Alfenus Varus castissimæ latinitatis auctor: *Si servus insciente domino rem peculiarem vendidisset, emtorem usucapere posse.* Si legas *non insciente*, vel *inscientem* accipias pro *sciente*, vel conscio domino, quid opus erat, monuisse emtorem posse usucapere, quum servus, sciente & non prohibente domino, rem peculiarem vendens, dominium procul dubio transferat? Loquitur ergo procul dubio de casu quodam, quo & insciente domino vendente servo emtor sit in conditione usucapiendi. At vero talem casum jam Accursius evidentissimum ostendit in *l.* 10. *C. quod cum eo, qui in al. pot.* Nam si liberam habens peculii administrationem servus equas, aliasve res peculiares vendidit, rata esse dicitur venditio. Quis ergo neget emtorem tunc usucapere posse? Si servo non fuerit libera administratio, nec dominium insciente domino transferre potuit servus, nec emtor justum est possidendi initium, scienti servilem venditoris conditionem, quia res furtiva est *l.* 56. §. 3. *D. de furt.* Si vero nec servus animo amovendi, furandive, sed quia credidit, id dominum non nolle, vendiderit, & emtor istas res bona fide, vel ignarus conditionis ejus acceperit, nulla est ratio, cur emtor usucapere nequeat, quum res furtiva sine animo, consilioque furandi non intelligatur. Ita recte Accursii sententiam defendisse videtur Robert. *recept. lect. lib.* 2. *c.*18. *& Controv. lib.* 1. *c.*19. HEIN.

INSCIENTIA *l.* 38. *in fin. D. de judic. l.* 23. *C. de loc. cond.* Inscientia medici, id est, imperitia *l.* 52. *D. ad Leg. Aquill.* Quod verbum occurrit apud Cic *lib.* 2. *de invent. c.* 2. *lib.* 1. *de orat. c.* 45. & 54. ubi plerique olim legerunt *inscita.* Sed veram lectionem Victorius, aliique viri docti pridem restituerunt. *Hein.*

INSCRIPTIO in crimen, quæ similitudine supplicii accusatores obligat *l. ult. C. de injur.* Unde inscriptio pro *subscriptione* illa, quæ ab accusatore fiebat *l.* 35. §. 5. *D. ad SC. Turpill. l.* 3. *C. eod. tit. l.* 8. *C. unde vi l.* 1. *l.* 10. *C. qui accus. non poss.* Symmach. *lib* 1. *Epist.* 49. Quid habeat conditionis inscriptio, nostis præ ceteris, juris publici conditores *etc.* Provisum enim est, ne quis temere in alieni capitis discrimen irrueret, in se idem prima pœnæ sponsione vinciret.

Ad eamdem inscriptionem pertinent verba Gratiani, Valentiniani. & Theodosii Impp. *l.* 2. *D. de exhib. & transm. reis:* Ex longinquo si quis acciendus, non prius insimulanti adcommodetur adsensus, quam sollemni lege se vinxerit. Durum illud inscriptionis vinculum accusatoribus injecerunt etiam Germanicæ originis gentes in Leg. Visigoth. *lib.* 2. *tit.* 1. §. 1. & *Leg. Bajuvar. tit.* 8. *c.* 17. Vere ergo Romana est formula subscriptionis, quam ex Odoranni, Monachi Senonensis, schedia, seu compilatione ecclesiastica exscripsit Brissonius de *Formul. lib.* 5. §. 189. *p.* 442. Igitur ego ille adversum te in rationibus publicis adsisto. Si te injuste interpellavero, eadem pœna, quam in te vindicare pulsavi, me constringo, atque conscribo partibus tuis esse damnandum, atque subiturum. Et pro rei totius firmitate manu propria firmo, & bonorum virorum judicio roborandum trado. Hein.

Inscriptio dicitur etiam libellus accusatorius. Hinc *Inscriptionum* libelli *l.* 2. §. 8. & §. *ult. D. ad Leg. Jul. de adult.* paginæ *l.* 3. *C. qui accusar. non poss.* item

Inscriptiones absolute *l.* 16. *C. de accus. & inscript.* Formulam hujusmodi libelli inscriptionum suppeditavit Paullus *l.* 3. *pr. D. eod. tit.*

Inscriptio etiam titulum, operi alicui, vel sepulcro præfixum significat *l.* 2. *l* 3. *in fin. D. de oper. publ. Inscriptiones* monimentorum *l* 6. *C. de relig. & sumt. fun.*

INSCRIPTUS, pro accusato, adversus quem accusator se in crimen inscripsit *l.* 2. *C. Theod. de abolit.*

INSCULPERE. Si insculpenda gemma data sit *l.* 13. §. 5. *D. locat.*

INSECTARI calumniosis criminibus innocentes *l.* 6. §. 2. *D. de offic. præsid.* famam alienam libello dato principi *l.* 15. §. 29. *D. de injur.*

INSECTATIO criminis *l.* 26. *C. Theod. de cohortal.*

INSEQUENTES sibi pro se in *l.* 3. §. 9. *D. de suis & legit.*

INSEPULTUS *l.* 12. §. 4. *l.* 14. §. 7. *D. de religios. l.* 38. *D. eod.* Insepultam facere sepulturam, dixit Optat. Milevit. id est, de indignis defunctis nullam in altari commemorationem facere, imo illos sepultura privare.

INSERERE arbitrium stipulationi *l.* 3. *C. de dot. promiss.* mandato caput tale *l.* 12. *D. de tem. mel.* conditionem legato *l.* 15. *D. de legat.* 2. diem stipulationi *l.* 13. §. *ult. D. de damn. infect.* libello epistolam *l.* 1. *C. de contrah. & committ. stipul.* doti pactum *l.* 10. *C. de jur. dot.* pactis pœnam *l.* 41. *C. de transact.*

IN-

INSIDERE. Insidens regionis visceribus prædator *l. 9. C. Theod. de exsequut. & exact.* pro quo in *l. 3. C. just. eod. tit. insidians* præter necessitatem reposuit Tribonianus.

INSIDIÆ ædificiorum *l. 2. §. 2. C. de vet. jur. enucl.* piratarum *l. 18. D. commodat.* tutorum *l. 1. C. Theod. de in integr. rest.* venenorum *l. 4. Cod. Th. de indulg. crim.* Multorum insidiis expositum minorum ætatum consilium *l. 1. D. de minor.* Insidiis medici necatus *l. 5. §. ult. D. de SC. Silan.* Si qua opera moenibus, vel publicis operibus, ita cohæret, ut ex his incendium, vel *insidias* vicinitas reformidet *l. 13. C. de oper. publ.*

INSIDIARI pudicitiæ *l. 5. D. ubi pupill. educ. vel mor.* alienæ verecundiæ *l. 41. C. Theod. de episc.* id est, calumniosam accusationem instituere. Hominem homini *insidiari* nefas *l. 3. D. de just. & jur.*

Reperitur etiam *insidiare* in forma activa *l. 28. §. 11. D. de poen.* ubi Callistratus: Qui saluti dominorum suorum *insidiaverint.* De eo loco ex instituto Scip. Gentil. *lib. 1. Parerg. c. 18.* Voss. *de analog. lib. 3. c. 7.* Ducker. *de latin. vet. Ictor. p. 328.* Sed Haloander ibi habet, *insidiaverunt*, quæ lectio valde probabilis est. Ceterum non raro veteres deponentibus etiam forma activa usi sunt, ut *molior*, & *molio*: Valer. Max. *lib. 5. c. 10. ex Rom. 2. arbitror*, & *arbitro* Plaut. Stich. *Act. 1. sc. 3. v. 87.* & *Pseudol. Act. 4. sc. 2. v. 57.* ut alia ejus generis omittamus exempla, quæ post Vossium adtulit Perizon. *ad Sanctii Minerv. lib. 3. c. 2. & 3.* Non ergo soloecum erit illud *insidiaveris*, quamvis exemplo destituatur. *Hein.*

INSIDIOSA loca *l. 36. §. 1. D. de rei vind. leg. 4. D. de mort. causs. don.*

Insidiosæ artes *l. 49. C. Theod. de decur.*

INSIDIOSE dissimulare *l. 43. D. de contrah. emt.* id est callide, & fraudulenter.

INSIGNIA pro quibusve signis. Utriusque caussæ quædam habeat insignia *§. 1. Inst. de donat. Insignia* luctus *l. 15. C. ex quib. caus. infam. irrog.* In specie *Insignia* sunt ornamenta, symbola dignitatis. Appianus *lib. 1. de bell. civil. p. 417.* σημεια της αρχης, *signa magistratus*; Dio vero Cassius *lib. 48. p. 238.* τα αρχικα, *signa magistratus*, & κοσμηματα της ηγεμονιας, *ornamenta curationis publicæ* vocat Cicero *pro Sext. c. 6.* Se illis fascibus, ceterisque insignibus summi honoris, atque imperii esse ornatos. Idem *Epist. 1. ad Quintum fratrem c. 4.* Majoraque præferant fasces illi, ac secures dignitatis insignia, quam potestatis. Sic *Insignia* consularia *l. 2. pr. D. de his qui not. infam.* consularitatis *l. 2. C. Theod. de senat. & gleb. collat.* dignitatum *l. 25. C. Theod. de decurion.* claræ domus *l. 27. C. Theod. de Episc.* honoris *l. 4. C. Theod. de decurion.* palatini laboris *l. 78. C. Theod. eod. tit.* magistratuum *l. 1. §. 3. D. de postul.* militaria *l. 2. §. 2. D. de his qui not. infam.* ordinis Paull. *sent. lib. 5. tit. 25. §. 12.* prætorum *l. 15. C. Theod. de prætor.* præturæ *l. 12. C. Theod. eod. tit.* proconsularia *l. 1. D. de offic. procons.*

INSIGNIS dies *l. 8. D. ad SC. Turpill.* id est, celebris, & festus.

Insignes latrones *l. 16. D. de adpell.* id est, famosi, ut *l. 28. §. 16. D. de poen.*

INSIGNITUS macula *l. 10. C. Th. de tironib.*

INSIMULARE crimen in ali-

aliquem conjicere, accusare. Si quis socius criminis insimulatus fuerit *l.* 1. *C. Theod. de exhib. reis.* Hinc

INSIMULATIO accusatio: Quia nonnulli ex ordine Senatorio maleficiorum insimulatione, atque invidia stringebantur *l.* 10 *C. Th. de malef.* Insimulatio congrua *l. ult. C. Th. de apostat.*

INSINUARE, notum facere. *Insinuatum* est quosdam patres *l.* 3. *C. Th. de matern. bon.*

Insinuare judici desiderium *l.* 9. *C. Th. de decurion.* fidem *l.* 24. *C. Th. de haeret. Insinuata* divino Petro, Apostolo religio *l.* 2. *C. Th. de fid. cathol. l.* 1. *C. Justin. eod. tit.* Insinuavit voluntatem suam testator *l.* 11. §. 2. *D. de legat.* 3. Verbum hoc isto significatu tantum Solino, Spartiano, aliisque recentioris aevi scriptoribus familiare fuisse, observant Salmas. *ad Jul. Capitol. in Vero c.* 1. & Ducker. *de Latin. Vet. ICtor. p.* 439. HEIN.

Insinuare, apud magistratus actis intervenientibus intimare, & publicare *l.* 30. *l.* 31. *l.* 36. §. *ult. C. de donat.* §. 2. *Inst. de donat.*

Insinuare litem, id est, denunciare *l.* 1. *C. Th. de denunciat.*

INSISTENTIUM, id est, in via stantium densitas *l.* 5. *C. Th. de sepulcr. viol.*

Insistere possessioni *l.* 1. *D. de adquir. possess. l.* 2. *C. Th. de his, quae super relig. Insistere* mora pertinaciter perseverationis *l.* 1. *C. Th. de his, qui super relig.*

INSITA conditio legato *l.* 82. *D. de condit. & demonstr.* id est, adjecta, inserta.

INSOLENTER agere, aut cupide *l.* 5. *C. Theod. de offic. Rect. prov.*

INSOLENTIA. Supplicia ab insolentia judicum reperta *l.* 3. *C. Theod. de exaction.* Insolentia curiosa *l.* 33. *D. de usur.*

INSOLITUM esse fieri *l.* 18. *D. de minor. l.* 2. *C. de quaestion. l.* 27. *D. de poen.*

INSONS victima *l.* 10. *l.* 12. *C. Th. de pagan.*

INSPECTARE. Inspectatur conditio, id est, inspicitur, spectatur *l.* 2. *D. de usur.*

INSPECTATIO pro inspectio *l.* 12. §. 9. *D. de capt. & postlim.* Ita & Seneca *Natur. Quaest. lib.* 6. *c.* 4. Quorum dulcis mihi inspectatio.

INSPECTIO aequa rerum, ac personarum, quae privatam degunt vitam in publicis functionibus *l.* 3. *C. Theod. de immunit. conc.* Inspectiones, discussionesque *l.* 11. *l.* 12. *C. Th. de censit. per aequat.* Inspectio fidelis in *l.* 1. *C. Th. finium regund.* est, quae fit ab agrimensoribus ex fide terminorum *oculis suis subjectis locis*, ut loquitur *lex* 8. §. 1. *D. eod. tit.* Hinc in veteribus lapidibus, & scriptoribus *in re praesenti.*

Inspectio jecoris *l.* 9. *C. Th. de pagan. Ne quis inspectione jecoris, extorumque praesagio, vanam spem promissionis accipiat.* Pro eo extorum *inspicia* dixit Tertullian. *lib.* 1. *poem. adv. Marcian. v.* 13. sollemni in his sacrificiis voce, notante Barthio *lib.* 25. *Adv. c.* 11. Adde de hoc augurandi genere Alex. ab Alexandro *Genial. dier. lib.* 5. *c.* 25.

Inspectio militis *l.* 28. *Cod. Theod. de erogat. militar. annon.* ubi inspectio est census, recensio, lustratio. Alioquin *σιταρχικὴ* annona militaris *inspici* dicitur. Lamprid. *in Alexandr. Sever. c.* 15. Annonam militum diligenter inspexit. Ita & *respicere.* Vulcatius in *Avidio Cassio cap.* 6. Arma militum septimo die semper respexit, vestimenta etiam, & calceamenta.

Inspectio & peraequatio *l.* 6. *C. de advoc. divers. judic. Novell. Theod. & Valentin. de postul.*

In-

Inspectio rationum *l.* 4. *ff. de fid. instrum.* tabularum *tit. D. quemadm. testam. aper.* etiam earumdem lectionem comprehendit *l.*2. §.4. *D. test. quemadm. aper.*

Inspectio pro visione, & quod Graeci *θεωρίαν* vocant *l.* 63. §. 3. *D. de adquir. rer. dom. l.*31. §. 1. *D. depos. l.*44. §.1. *D. de obl. & act. l.*91. *D. de verb. oblig.*

INSPECTOR, cui venalis res, pretii exquirendi, explorandique caussa, vel statuendi apud se, an emere velit, inspicienda datur *l.* 10. §. 1. *D. commod.* conjuncta *l.* 17. §. 2. *D. praescr. verb.* Eodem nomine veniunt, qui ad inspicienda provincialium praedia, revelandaque, vel quaestioni subjicienda a Principe mittebantur *rubr. C. de censib. & censit. & peraequat. & inspect. l.* 2. *C. Theod. de indulg. tribut. l.*31. *l.* 33. *C. Th. de annon. Novell. Theodos. & Valent. de revelat. adaerat.*

INSPIRATIO. Ex tribus electionum formis una est, quae per inspirationem, sive viam Spiritus S. dicitur fieri in *decretal. lib.* 1. *c.*42. *tit.* 6. eum scilicet communiter, & ab omnibus concorditer, quasi divino spiritu afflatis, nullo discrepante, aliquis eligitur, absque aliquo tractatu, ex quo nempe praesumi possit aliqua persuasio, vel suggestio in gratiam eligendi. Vid. supra *electio.*

INSTANS aetas *l.* 1. §. 8. *D. ne quid in flum. publ.* id est, praesens, vel ejus temporis, quo interdictum redditur, *Instans* enim non de futuro tantum, sed & de praesenti dici, veterum testimoniis probavit Coel. Rhodigin. *Lib.* 8. *Lect. Antiq. c.* 15. *p.* 438. *Instans* annus *l.* 7. §. 1. *D. solut. matrim.* id est, annus, quo fit divortium, seu annus currens, ut vulgo loquimur, Ab instanti octava indictione *l.* 173. *C. Th. de decur. Instans* periculum *l.* 6. *D. de mort. caus. don.* id est, imminens, impendens.

INSTANTER & saepius petere *l.* 1. *D. de libell. dimissor.*

INSTANTIA est diligentia, & acre rem persequendi studium. Sic diligenti studio, instantiaque complere incepta opera *l. ult. C. de oper. publ.* Praeses provinciae efficaci instantia compellet *l.* 6. *C. de postlim. revers.* Instantiam repetentis dimissorias constitutiones desiderat *l.* 1. *D. de libell. dimiss.* Stricta instantia falsum arguere *l. ult. C. ad Leg. Corn. de fals.* HEIN.

In specie *instantia* est diligens, & adsidua debiti repetitio. Sic instantia creditoris reciperati sunt cullei *l. ult.* §. *ult. D. de pign. act.* Cum instantia humanum se exactorem praebere *l.*33. *D. de usur.*

Est etiam *instantia* ipsum susceptum judicium. Ut Reus putans se bona *instantia* uti §. 1. *Inst. de poen. tem. litig.* Jurat enim de calumnia reus, id est, se putare, quod propitio iure adversus actorem consistat, actionemque excipiat. *Hein.*

Denique est etiam *instantia* lis coram uno tribunali instituta. Unde aliquando a lite separatur. Salva quidem lis est, verum *instantia* tantum edicti perierit *l.* 71. §. 2. *D. de judic.*

INSTAR pro similitudine. *Instar* actionum habent stipulationes praetoriae *l.* 10. § *ult. D. de compensat. l.*37. *D. de obl. & act.* conditionis habet sermo *l.* 121. *D. de verb. oblig.* Quum duae partes ordinis in urbe positae totius curiae instar exhibeant *l.*242. *C. Theod. de decurion.* Donationis, an legati instar obtinere §. 1. *Inst. de donat. l.*3. *C. Theod. de dot.* Instar donationis inducit *l.* 46. *D. de legat.* Instar humanitatis exhibere *l.* 6. *C. Theod.*

de sepulcr. viol. Instar judicii habet jusjurandum *l. 26. §. ult. D. de jurejur.* Instar legatorum obtinent *leg. 17. D. de mort. cauff. don.* Publiciana ad instar proprietatis non ad instar possessionis respicit *leg. 7. §. 6. D. de Public. in rem act.* Instar rei judicatæ obtinere *l. 2. Cod. de jur. fisc.* sceleris esse *l. 16. D. de pœn.* Sed & hoc verbum cum præpositione *ad* conjungitur, ut *Ad instar* actionis institoriæ *l. ult. C. de instit. & exercit.* Ad *instar* decreti *l. 2. Cod. quand. decret.* interdicti *l. 4. C. unde vi. l. ult. C. de lib. exhib. l. ult. C. de act. emt.* Quam quidem figuram improbat Servius in *lib. 2. Æneid. v. 15.* his verbis: *Instar est nomen indeclinabile, licet Probus declinaverit, ut nectaris, & caret præpositione, sicut peregre, quamvis Serenus, lyricus, ad instar dixerit.* Verum quum *instar* nomen substantivum esse, ne Servius quidem inficietur, quid obstet, quo minus admittat præpositionem? Præpositioni sane junxerunt Solinus, & Apuleius *Metamorph. lib. 4. p. 154. lib. 7. p. 189. lib. 10. p. 248. & p. 253. lib. 11. p. 267.* Fatendum tamen, apud antiquiores, & melioris ævi auctores ita non reperiri.

INSTARE dicuntur accusator *l. 18. §. 2. D. de quæst.* creditores *l. 1. §. 18. D. de ventr. in possess. mitt.* *Instare* negotio gerendo *l. 3. D. de instit. act.* Vid. infra *institor.*

INSTAURARE, redintegrare, sive ex integro quid facere. Serv. *Æneid. 2. v. 15.* ad verba Virgilii: *Instar montis equum divina Palladis arte Ædificant: Instar,* ait, est ad similitudinem. Unde *instaurata*, non restaurata dicuntur ædificia ad antiquam similitudinem facta. Sic *instaurare* accusationem *l. 3. Cod. ad SC. Turpill.* actiones *l. 14. D. quæ in fraud. credit.* ædificia *l. 29. C. de locat.* agonem *l. 1. C. de expens. publ. lud.* caussam *l. 7. C. de jur. & fact. ignor.* crimen *l. 4. D. ad SC. Turpill.* litem *l. 39. C. de transact.* mandatum *l. 56. §. 2. D. mandat.* matrimonium *l. 62. §. 1. D. de donat. int. vir. & ux.* quæstiones *l. 13. C. de transact.* querelam *l. 6. C. eod. tit.*

Instaurare, resarcire. Quidquid ille dilapidavit, ipse de propriis rebus instauraret *l. 1. C. Th. de suscept.*

INSTAURATIO reparatio (adpellationis) *l. 7. C. Th. de reparat. adpell.* Instauratio caussæ Paull. *Sent. lib. 5. tit. 5. §. 10.* itinerum *l. 4. C. Theod. de itin. mun.* litis *l. 1. C. si advers. libert.* militiæ *l. 6. C. de re milit.* negotii *l. ult. C. si advers. transact.*

INSTERNERE. Quæ insternendi, injiciendive caussa parata sunt *l. 23. §. 1. D. de aur. arg. leg.*

INSTIGARE accusatorem *l. 1. D. ad SC. Turpill.* Hinc *instigator* accusationis *l. 20. D. de his, qui not. inf.*

INSTIGATIONIBUS novercalibus corruptus *l. 4. D. de inoff. test.*

INSTIGATUS, *us* pro instigatione *l. 1. §. 6. D. si quadrup. paup.* Quamvis non refragetur huic vocabulo analogia, inter rariora tamen omnino habendum videtur. *Hein.*

INSTIMULATI falso parentes *l. 3. D. de inoff. testam.*

INSTINCTUS, impulsio *l. 3. D. de extraord. crim.* Instinctu libidinis *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 6. §. 4.* sanctæ religionis *l. 13. Cod. de exact.* pro quo tamen *l. 3. C. de exsequut. & exact.* ubi ea constitutio reperitur, *institutum* sanctæ religionis legitur.

IN-

INSTITOR est, qui tabernæ, locove ad emendum, vendendumve præponitur, quique sine loco ad eumdem actum præponitur *l. 18. D. de instit. act.* adpellatus ex eo, quod negotio gerendo instet *l. 3. D. eod. tit.* Pluribus eam etymologiam firmat Menag. *Amœnit. jur. civ. c. 39. p. 291.* Nec dissentit Just. Jos. Scaliger in *Priap. Carm.* 68. Nec multum facit tabernæ sit præpositus, an cuilibet alii negotiationi *d. l. 3.* Quicumque enim negotio præpositus est, institor recte adpellabitur *l. 5. D. eod. tit. §. 1. Inst. quod cum eo, qui in al. potest.* Glossarium: *Institor, ὁ προεστηκὼς ἐργαστηρίου, præpositus officinæ.* Seneca *lib. 6. de benef.* Institores delicatarum mercium juventus corrupta locuoletat. Ovid. *Lib. 1. de. art. amand. v. 421.* Institor ad dominam veniet discinctus emacem.

Institor præterea est servus, mutuis pecuniis dandis, & pignoribus accipiendis præpositus *l. ult. D. quod cum eo, qui in al. pot.* Si dominus, qui servum institorem apud mensam pecuniis accipiendis habuit *l. 19. §. 1. D. de instit.* Proinde mensæ nummulariæ præpositus libertus *institor* adpellabatur *l. ult. D. eod. tit.*

Sed & eos *institores* dicendos placuit, quibus vestiarii, vel lintearii dant vestem circumferendam, & distrahendam, quos vulgo circitores adpellamus, item fullonum, & sarcinatorum præpositi, muliones, stabularii quoque, nec non servus a tabernario ad merces comparandas peregre missus *institorum* loco habendi sunt *l. 5. §. 1. D. de institor.* Sic *institores* cauponum, & stabulariorum *l. 1. §. 5. D. naut. caup. stab. l. 13. l. 15. D. de instr. vel instrum. leg.* Seneca *lib. 6. de benef. c. 17.* Sordidissimorum quoque artificiorum institoribus supra constitutum aliquid adjicimus.

INSTITORIA actio, quæ adjectitiæ est qualitatis, tunc locum habet, ut Justinianus *§. 1. Inst. quod cum eo, qui in al. potest.* monet, quum quis tabernæ forte, vel cuilibet alii negotiationi servum præposuerit, & quid cum eo ejus rei caussa, cui præpositus erit, contractum fuerit *tit. D. & C. de institor. act. l. 3. §. 1. D quib. ex causs. in poss. eat. l. 5. D. de minor.* Vetus Glossar. Græcum. *Institoria ἀγωγὴ κατὰ τοῦ ἐστηκότος αὐτὸν ὑπεξούσιον, εἰς καπηλεῖον, ἤ τι ὅμοιον*, actio, quæ datur adversus eum, qui potestati suæ subjectum præposuit tabernæ, vel simili negotiationi.

Sed & *utilis institoria* actio datur in specie *l. 16. l. 19. D. de institor. l. 5. l. ult. C. eod. tit. l. 13. §. 25. D. de act. emt. l. 31. D. de negot. gest.*

INSTITUERE interdum significat intendere, inferre, movere. Sic *instituere* accusationem *l. 14. §. 1. & §. 7. D. de bon. libert. & passim.* actionem *l. 2. D. de act. rer. amot. & passim.* crimen *l. 3. C. de extraord. crim.* judicium *l. ult. D. de act. rer. amot.* litem *l. 10. D. de judic.*

Instituere vero, & *peragere* litem diversa facit *l. 22. D. de inoff. test.* Altero enim verbo initium & exordium litis, altero finis, & exitus significatur. Non sufficit litem instituere, si non in ea perseveret *l. 15. §. 1. D. eod. tit.* Add. *l. 57. §. ult. D. de condict. indeb. Instituere* petitionem *l. 28. D. de excusat.* inofficiosi querelam *l. 8. D. de bon. possess. contr. tab.*

Instituit sæpe ponitur pro cœpit, & hinc sicuti posterius, ita & prius non raro abundat. Sic *instituit* accusare *l. 4. l. 1. §. 3.*

D. *ad Leg. jul. de adult.* agere *l.* 5. *l.* 9. *D. de except. rei judic.* Hinc in *l.* 2. §. 1. *D. de orig. jur. Populus sine lege certa, sine jure certo agere instituit*, nihil aliud est, quam agere cœpit. Cic. *pro Cluent. c.* 3. Sicuti facere instituistis. Sic & Græci Επιχειρησαν αναταξασθαι. Instituerunt componere. *Luc.* 1. *v.* 1. Ηρξατο ποιειν, *cœpit facere. Act.* 1. *v.* 1. αρξασθαι λαλειν, *cœpisse loqui*, vel *loquutus. Act.* 11. *v.* 15. ubi similes veterum locos contulit Casaubonus. Polyb. *lib.* 2. *cap.* 37. γραφειν επικεχειρηκαμεν, *scribere instituimus*. Add. Rupert. & Bynkersh. *prætermissa ad l.* 2. §. 1. *D. de orig. jur.* Georg. Raphel. *Adnot. in Nov. Test. ex Polyb. & Arrian. p.* 158. Quantum dare filiæ instituerat *l. ult. D. de in rem vers.* Testamentum aliud facere instituit *l.* 22. *D. de adim. leg.* Libertus duos patronos habere instituit Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 2. §. 2. Ubi tamen dubia lectio. Codices enim quidam habent: *Libertus duos heredes instituit.* Schultingius mallet, Libertus duos patronos habens heredes instituit.

Instituere, inducere quid novi, inchoare, ordinare. *Instituere* fabricas *leg.* 16. *C. Th. de oper. publ.* lapicidinas *l.* 3. §. 5. *D. de usufr.* fullonicas *l.* 13. *D. de aqu. & aqu. pluv.* novum opus *l.* 2. §. 10. *D. ne quid in loc. publ.* pœnam *l.* 9. *D. de Leg. Pomp. de parricid.* prata Columell. *lib.* 12. *de re rust. c.* 18. rivos *l.* 1. *D. de extraord. cognit.* salictum *l.* 3. *C. de arbor. furt. cæs.* segetes Varron. *lib.* 1. *de re rust. c.* 37. vectigal novum *l.* 1. *D. ad Leg. Jul. de ambit.* vineas *l.* 61. *D. locat.*

Instituere contractum, obligationem *l.* 1. *D. de reb. cred. l.* 8. §. 4. *D. ad SC. Vellei.*

Instituere heredem, id est facere, scribere, & quasi suo loco ponere, & collocare: Instituuntur autem heredes, qui primo gradu scribuntur, *substitui* dicuntur, qui secundo gradu *l.* 1. *D. de vulg. & pup. substit.* Itaque ut illi *primi*, sic hi *secundi* heredes adpellantur. *Institutum* accipimus eum quoque, qui heres scriptus non est, sed solummodo nuncupatur *l.* 1. *D. de hered. instit.*

Instituere procuratorem, tutorem, id est, dare Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 3. §. 2. Cic. *lib.* 13. *ad famil. epist.* 61. Liv. *lib.* 1. *c.* 34.

Instituere, instruere, docere. *Instituere* disciplinis, vel arte servum *l.* 27. §. 2. *D. de usufr.* accusationem, vel caussam probationibus *l.* 2. §. *ult. D. ad Leg. jul. de adulter. l.* 15. §. *ult. D. de quæst.*

INSTITUTIO, & doctrina conjunguntur in *l.* 31. *D. de solut. Institutio* divina *l.* 65. *Cod. Th. de heret.* Deo & hominibus exosa *l.* 12. *C. Th. eod. tit.* grammatica *l.* 18. *C. Th. de extraord. seu sordid. mun.* profana *l.* 3. *C. Theod. de heret.*

Institutio heredis *l.* 34. *l.* 42. §. *ult. l.* 48. *l.* 52. *l.* 70. *l.* 71. *D. de hered. inst.* Vetus Glossarium Græcum. Ενστασις εστιν ο φυσει πρωτος βαθμος τη κληρονομιας. Institutio est primi gradus heredis.

Institutiones suas Justinianus prima Legum cunabula, & totius legitimæ scientiæ elementa vocat §. 3. & 4. *proœm. Inst.* Lactant. *lib.* 1. *divinar. institut. c.* 1. *Quidam prudentes*, inquit, *& arbitri æquitatis, institutiones civilis juris compositas ediderunt.* Institutionum autem libros ad jus civile pertinentes scripserunt Caius, Paullus, Ulpianus, Florentinus, Callistratus, Marcianus. Sunt & aliorum auctorum ejus generis libelli, veluti Quinctilian. *Institu-*

tio-

tiones oratoriæ, Vegetii rei *militaris*, Lactantii *rerum divinarum*, Vitruvii Pollionis *Architectonicæ*, Caſſiani rerum ad vitam monaſticam abſolvendam obſervandarum. Ceterum ſubbarbarum eſt vocabulum *Inſtituta* pro *Inſtitutionibus*, quamvis in Codicibus MSSC. eadem inſcriptio librorum Vegetii, & Caſſiani legatur.

INSTITUTUM. *Inſtituta* pro præceptis ſacris *l.* 1. *l.* 2. *C. Th. ne ſanct. baptiſm. iter.*

Inſtitutum, vel propoſitum vitæ *l.* 17. *D. de oper. libert.* publicum *l.* 4. *C. Theod. quor. adpell.* Hujus inſtituti, & vitæ *l.* 12. §. 4. *D. de uſu & habit.* Inſtitutum illud vitæ, & voluntatis *l.* 10. *C. Theod. de luſtr. collat.* Inſtitutum liberale κυρίως de ædificio inſtitutio. Aut, ut eſt plerumque liberale *inſtitutum* habitationem ſuam quis ornamento urbis adjecit *l.* 7. *C. Th. de præd. navicul.*

INSTRUCTIO, fabricatio, ſtructura, ut Inſtructio operis *l.* 12. §. *ult. D. de pollicitat.* pontium, itinerumque *l.* 7. *C. de ſacroſ. eccleſ.*

Inſtructio, inſtitutio, Sic *inſtructio* pupillorum, vel adoleſcentium *l.* 3. §. 6. *D. ubi pupil. educ.*

Inſtructio provinciæ, id eſt, proviſio annonæ, rerumque neceſſariarum ad tuendum limitem, militemque alendum *l.* 28. *C. Th. de ſuſceptor.*

Inſtructio legatorum, id eſt, mandata, quæ legatis dantur *l.* 24. *C. Th. de legat. & decr.*

Inſtructio brevis relatio de modo ſenatoriarum poſſeſſionum, quam cenſuales ad palatinos ſacrarum largitionum mittere tenebantur, ut conſtaret, quantum per novorum ſenatorum acceſſionem fiſco adcreviſſet *l.* 2. *l.* 6. *C. Th. de ſenator.*

Inſtructio in *l.* 6. *l.* 9. *C. Th. de adpellat.* dicitur, quidquid ad inſtructionem cauſſæ pertinet, ut exponitur *d. leg.* 9. veluti quæ probationis cauſſa recitantur *leg.* 29. *eod. tit.* Quales inſtructiones *neceſſarias*, & *univerſas* judex inferior ad principem, ſi quando ad eum eſſet provocatum, mittere tenebatur.

Inſtructio etiam eſt omne id, quo fundus inſtruitur. Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 4. §. 40. Uxores vero eorum, qui mercedes præſtare conſueverunt, neque inſtructionis, neque inſtrumenti adpellatione continentur, id eſt, neque ad *inſtructum*, neque ad *inſtrumentum* pertinent. Hein.

INSTRUERE aliquem, id eſt, certiorem facere *l.* 10. §. 1. *D. de edend.* Ita etiam *Inſtruere* conſilium *l.* 1. §. 16. *D. de quæſt.* contutores *l.* 14. §. 6. *D. de ſolut.* diligentiam judicantis *l.* 34. *D. de admin. & peric. tut.* emtorem *l.* 14. §. 2. *D. de liberal. cauſſ.* notionem præſidis *l.* 1. *C. Th. de effic. vector. prov.* prætorem *l.* 1. §. 2. *D. de magiſtrat. conven.* religionem cognoſcentis *l.* 1. §. 17. *D. de quæſt.* prætoris *leg.* 6. §. 3. *D. ſi quis omiſſ. cauſſ.* ſe *l.* 5. *D. de jur. delib.* tranſgredientem *l. ult.* §. 6. *D. de public. jud.*

Inſtruere parare, juvare, idoneum reddere. Inſtruere accuſationem *l.* 14. *D. de bon. libert.* aliquem ad accuſationem *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpill.* ædes *l.* 13. *C. Th. de annon. civic.* balneas *l.* 35. §. *ult. D. de legat.* 3. calumniam *l.* 1. §. 1. *D. de jur. patron.* cauſſam *l.* 21. *C. de evict.* epulas Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 44. prælum, vel trapetum funibus *l.* 19. §. 2. *D. locat.* forum, theatrum, ſtadium *l.* 122. *D. de legat.* 1. fugam *l. ult. D. de requir. & abſ. damn.* aliquem conſilio ad furtum *leg.* 50. §. 1. *D.*

D. ad Leg. jul. de adult. agere *l.* 5. *l.* 9. *D. de except. vel judic.* Hinc in *l.* 2. §. 5. *D. de orig. jur.* *Populus sine lege certa, sine jure certo agere instituit*, nihil aliud est, quam agere cœpit. Cic. *pro Cluent. c.* 3. Sicuti facere instituistis. Sic & Græci Επιχειρειν συνταξασθαι. Instituerunt componere. *Luc.* 1. *v.* 1. Ηρξατο ποιειν, *cœpit facere. Act.* 1. *v.* 1. ηρξατο λαλειν, *cœpisse loqui*, vel *loquutus. Act.* 11. *v.* 15. ubi similes veterum locos contulit Casaubonus. Polyb. *lib.* 2. *cap.* 37. γραφειν επικεχειρηκαμεν, *scribere instituimus*. Add. Rupert. & Bynkersh. *prætermissa ad l.* 2. §. 1. *D. de orig. jur.* Georg. Raphel. *Adnot. in Nov. Test. ex Polyb. & Arrian. p.* 158. Quantum dare filiæ instituerat *l. ult. D. de in rem vers.* Testamentum aliud facere instituit *l.* 22. *D. de adim. leg.* Libertus duos patronos habere instituit Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 2. §. 2. Ubi tamen dubia lectio. Codices enim quidam habent: *Libertus duos heredes instituit.* Schultingius mallet, Libertus duos patronos habens heredes instituit.

Instituere, inducere quid novi, inchoare, ordinare. *Instituere* fabricas *leg.* 56. *C. Th. de oper. publ.* lapicidinas *l.* 3. §. 5. *D. de usufr.* fullonicas *l.* 13. *D. de aqu. & aqu. pluv.* novum opus *l.* 2. §. 10. *D. ne quid in loc. publ.* pœnam *l.* 9. *D. de Leg. Pomp. de parricid.* prata Columell. *lib.* 11. *de re rust. c.* 58. rivos *l.* 1. *D. de extraord. cognit.* salictum *l.* 3. *C. de arbor. furt. cæs.* segetes Varron. *lib.* 1. *de re rust. c.* 37. vectigal novum *l.* 1. *D. ad Leg. Jul. de ambit.* vineas *l.* 61. *D. locat.*

Instituere contractum, obligationem *l.* 1. *D. de reb. cred. l.* 8. §. 4. *D. ad SC. Vellei.*

Instituere heredem, id est facere, scribere, & quasi suo loco ponere, & collocare: Instituuntur autem heredes, qui primo gradu scribuntur, *substitui* dicuntur, qui secundo gradu *l.* 1. *D. de vulg. & pup. substit.* Itaque ut illi *primi*, sic hi *secundi* heredes adpellantur. *Institutum* accipimus eum quoque, qui heres scriptus non est, sed solummodo nuncupatur *l.* 1. *D. de hered. instit.*

Instituere procuratorem, tutorem, id est, dare Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 3. §. 2. Cic. *lib.* 13. *ad famil. epist.* 61. Liv. *lib.* 1. *c.* 34.

Instituere, instruere, docere. *Instituere* disciplinis, vel arte servum *l.* 27. §. 2. *D. de usufr.* accusationem, vel caussam probationibus *l.* 2. §. *ult. D. ad Leg. jul. de adulter. l.* 55. §. *ult. D. de quæst.*

INSTITUTIO, & doctrina conjunguntur in *l.* 31. *D. de solut.* *Institutio* divina *l.* 65. *Cod. Th. de hæret.* Deo & hominibus exosa *l.* 12. *C. Th. eod. tit.* grammatica *l.* 18. *C. Th. de extraord. seu sordid. mun.* profana *l.* 3. *C. Theod. de hæret.*

Institutio heredis *l.* 34. *l.* 42. §. *ult. l.* 48. *l.* 51. *l.* 70. *l.* 71. *D. de hered. inst.* Vetus Glossarium Græcum. Εγχαιος εστιν ο φυσει πρωτος βαθμος της κληρονομιας. Institutio est primi gradus heredis.

Institutiones suas Justinianus prima Legum cunabula, & totius legitimæ scientiæ elementa vocat §. 3. & 4. *proœm. Inst.* Lactant. *lib.* 1. *divinar. institut. c.* 5. *Quidam prudentes*, inquit, *& arbitri æquitatis, institutiones civilis juris compositas ediderunt.* Institutionum autem libros ad jus civile pertinentes scripserunt Caius, Paullus, Ulpianus, Florentinus, Callistratus, Marcianus. Sunt & aliorum auctorum ejus generis libelli, veluti Quinctilian. *Institutio-*

tiones oratoriæ, Vegetii rei *militaris*, Lactantii *rerum divinarum*, Vitruvii Pollionis *Architectonicæ*, Caffiani rerum ad vitam monasticam absolvendam observandarum. Ceterum subbarbarum est vocabulum *Instituta* pro *Institutionibus*, quamvis in Codicibus MSSC. eadem inscriptio librorum Vegetii,& Caffiani legatur.

INSTITUTUM. *Instituta* pro præceptis sacris *l.* 1. *l.* 2. *C. Th. ne sanct. baptism. iter.*

Institutum, vel propositum vitæ *l.* 17. *D. de oper. libert.* publicum *l.* 4. *C. Theod. quor. adpell.* Hujus instituti, & vitæ *l.* 12. §. 4. *D. de usu & habit.* Institutum illud vitæ, & voluntatis *l.* 10. *C. Theod. de lustr. collat.* Institutum liberale *nuptias* de ædificio institutio. Aut, ut est plerumque liberale *institutum* habitationem suam quis ornamento urbis adjecit *l.* 7. *C. Th. de præd. navicul.*

INSTRUCTIO, fabricatio, structura, ut Instructio operis *l.* 12. §. *ult. D. de pollicitat.* pontium, itinerumque *l.* 7. *C. de sacrof. eccles.*

Instructio, institutio, Sic *instructio* pupillorum, vel adolescentium *l.* 3. §. 6. *D. ubi pupil. educ.*

Instructio provinciæ, id est, provisio annonæ, rerumque necessariarum ad tuendum limitem, militemque alendum *l.* 28. *C. Th. de susceptor.*

Instructio legatorum, id est, mandata, quæ legatis dantur *l.* 24. *C. Th. de legat. & decr.*

Instructio brevis relatio de modo senatoriarum possessionum, quam censuales ad palatinos sacrarum largitionum mittere tenebantur, ut constaret, quantum per novorum senatorum accessionem fisco adcrevisset *l.* 2. *l.* 6. *C. Th. de senator.*

Instructio in *l.* 6. *l.* 9. *C. Th. de adpellat.* dicitur, quidquid ad instructionem caussæ pertinet, ut exponitur *d. leg.* 9. veluti quæ probationis caussa recitantur *leg.* 29. *eod. tit.* Quales instructiones *necessarias*, & *universas* judex inferior ad principem, si quando ad eum esset provocatum, mittere tenebatur.

Instructio etiam est omne id, quo fundus instruitur. Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 4. §. 40. Uxores vero eorum, qui mercedes præstare consueverunt, neque instructionis, neque instrumenti adpellatione continentur, id est, neque ad *instructum*, neque ad *instrumentum* pertinent. Hein.

INSTRUERE aliquem, id est, certiorem facere *l.* 10. §. 1. *D. de edend.* Ita etiam *Instruere* consilium *l.* 1. §. 16. *D. de quæst.* contutores *l.* 14. §. 6. *D. de solut.* diligentiam judicantis *l.* 34. *D. de admin. & peric. tut.* emtorem *l.* 14. §. 2. *D. de liberal. causs.* notionem præsidis *l.* 1. *C. Th. de effic. rector. prov.* prætorem *l.* 1. §. 2. *D. de magistrat. conven.* religionem cognoscentis *l.* 1. §. 17. *D. de quæst.* prætoris *leg.* 6. §. 3. *D. si quis omiss. causs.* se *l.* 5. *D. de jur. delib.* transgredientem *l. ult.* §. 6. *D. de public. jud.*

Instruere parare, juvare, idoneum reddere. Instruere accusationem *l.* 14. *D. de bon. libert.* aliquem ad accusationem *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpill.* ædes *l.* 13. *C. Th. de annon. civic.* balneas *l.* 35. §. *ult. D. de legat.* 3. calumniam *l.* 1. §. 1. *D. de jur. patron.* caussam *l.* 21. *C. de evict.* epulas Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 44. prælum, vel trapetum funibus *l.* 19. §. 2. *D. locat.* forum, theatrum, stadium *l.* 122. *D. de legat.* 1. fugam *l. ult. D. de requir. & abs. damn.* aliquem consilio ad furtum *leg.* 50. §. 1. D.

D. de furt. lites *l.* 9. §. *ult. D. de Leg. Cornel. de falſ.* nimirum advocatione, vel teſtibus, ut in *l.* 20. *D. eod. tit. Inſtruere* menſuram *l.* 65. §. 3. *D: de adquir. rer. dom.* monimentum *l.* 41. *D. de legat.* 3. navem *l.* 6. *D. de leg. Rhod. l.* 1. §. 7. *D. de exbenſ. publ. jud.* tabernas *l.* 15. *D. de inſtr. vel inſtrum. legat.* A quibus inſtructus ſit fundus, pro *ea quibus inſtructus* in *l.* 28. *D. quando dies legat.*

Inſtruere, inſtituere, informare, docere *l.* 3. §. 5. *D. ubi pupill. educ. vel mor.* Inſtruere artificiis ſervos *l.* 25. *D. de pign.* legationes *l.* 10. *C. Theod. de legat. & decret.* Vid. ſub *inſtructio*.

INSTRUCTUS, *a*, *um*. *Inſtructum* dicitur, quidquid ita rebus neceſſariis abundat, ut nihil deſit. Unde D. Auguſtinus *lib.* 2. *Quæſt. ſuper Genes.* Græcum *ανεσκευη* *inſtructum* vertiſſe dicit. Sic *inſtructum* fundum legare eſt cum omni inſtrumento, & ita, ut inſtructus eſt, legare. Sane quum *inſtructus* fundus legatur, plus eſt, quam ſi *cum inſtrumento* legetur, & hoc legato uberius illud eſt *l.* 5. *l.* 12. *l.* 27. *D. de inſtr. vel inſtrum. legat.* Continetur enim illo, quod in agro, vel in domo, vel in hortis eſt, quo dominus, vel pater familias ibi eſſet inſtructior *d. l.* 12. §. 27. & §. *ult. D. eod. tit.* Et ita accipe *inſtructos* hortos *l.* 24. §. *ult. D. de adim. legat.* inſtructa prædia *l.* 2. §. *ult. D. eod. Inſtructa* autem taberna in *l.* 5. §. 16. *D. de inſtitor. act.* ſic accipienda eſt, quæ, ut ait *l.* 185. *D. de verb. ſignif.* & rebus, & hominibus ad negotiandum paratis conſtat.

INSTRUMENTUM. Hoc nomine ea omnia veniunt, quibus cauſſa inſtrui poteſt. Et ideo tam teſtimonia, quam perſonæ inſtrumentorum loco habentur *l.* 1. *D: de fid. inſtrument.* Quæ hac adpellatione contineantur; ubi eorum gratia dilatio petitur, vide *l.* 99. §. *ult. D. de verb. ſignif.* quod fragmentum pertinet ad interpretationem *l.* 7. *D. de fer. l. ult.* §. 1. *D. de adpellat. l.* 1. *C. de dilat. l.* 18. *C. Theod. quor. adpell. non recip.* Res non inſtrumentis geruntur, ſed in his rei geſtæ teſtimonium confertur *l.* 12. *D. de probat.* Ea formant tabelliones, ſeu pragmatici *l.* 9. §. 1. *D. de pœn.* Huc pertinent *Inſtrumenta* ad contractum pertinentia *l. ult. C. ad exhib.* debitorum *l.* 92. §. *ult. D. de legat.* 3. *l. ult.* §. *ult. D. de donat.* diviſionis *l.* 20. *D. quand. ex fact. tut.* domeſtica *l.* 5. *C. de probat.* donationis *l.* 23. *C. de donat.* dotis *l.* 5. *D. de judic. & paſſim* emtionis *l.* 20. *C. de probat. & paſſim.* ingenuitatis *l.* 2. §. *ult. D. ſi ingen. eſſe dic.* manumiſſionis recte factæ *l.* 25. *C. de liberal. cauſſ.* ad matrimonium pertinentia, ſeu nuptialia *l.* 2. *C. de nupt. l.* 1. *C. de dot promiſſ.* prædiorum *l.* 15. *C. ad Leg. Falc.* id eſt, inſtrumenta originis, auctoritatis fundorum, & prædiorum, ut *l. ult. D. de pign. act.* vel quæ ad probationem eorum originis pertinent *l.* 24. *C. de fideicomm. Inſtrumentum* diſſolutæ quantitatis *l.* 2. *C. de condict. ex leg.* Tabulæ inſtrumentorum reipublicæ municipii *l.* 31. *D. de furt.* Inſtrumentum ſolidorum decem *l.* 49. *D. ſolut. matrim.* ſtatus *l.* 8. *D. quod met. cauſſ.* tabularum teſtamenti *l.* 2. *D. teſtam. quemadm. aper.* teſtationis *l.* 12. *C. de contrah. emt.* tutelare *l. ult. D. de fidejuſſ. tut.* voluntatis *l.* 77. §. 26. *D. de legat.* 2.

Inſtrumentum. Hoc nomine etiam venit quodcumque vel ad exercendum artificium, certamve nego-

gotiationem, quis instruitur, aut sine quo exerceri nequiret possessio *l.* 12. *D. de instr. vel instrum. legat.* Et sic accipitur instrumentum agri *l.* 9. §. 6. *D. de usufr.* Vetus Glossarium: *Instrumentum* το τυ αγρυ παρακολυθημα, οιον δικελλαι, δρεπανα, και εξης, *agri accessorium, veluti ligones, falces, & similia.* Instrumentum argentariæ *l.* 4. §. *ult. D. de edend. l.* 6. *D. eod. tit.* balnearium, seu balneatorium *l.* 13. §. *ult. l.* 17. *D. de instruct. vel instrum. leg.* cauponium *l.* 13. *l.* 15. *l.* 17. §. *ult. D. eod. tit.* domus, id est, quod tempestatis arcendæ, aut incendii caussa paratur, non quod voluptatis gratia. Instrumenta enim ea esse, quæ ad tutelam domus pertinent, *ornamenti* quæ ad voluptatem *l.* 12. §. 16. *D. de instruct. vel instrum. leg.* Et ita *instrumentum,* & *ornamenta villæ* separat Cicero *pro Domo sua* c.24. Instrumento fundi quid contineatur, exponitur plenissime in *l.* 8. *l.* 9. *l.* 10. *l.* 11. *l.* 12. & *l.* 15. *D. de instruct. vel instrum. leg. l.* 33. *in fin. D. de Ædil. edict. l.* 17. *D. de act. emt.* Gell. *lib.* 7. *c.* 10. *Instrumentum* autem, & instructus fundus, separantur *tit. D. de instruct. vel instrum. leg.* Plenius enim est & uberius *instructi*, quam *instrumenti* legatum, quum illo non loci tantum, sed & patris familias ipsis instrumentum, quod ut instructior est, habuit, contineatur *l.* 12. §. 17. *D. eod. tit.* Quæ rusticorum caussa parantur lanificæ, & lanæ & tonsores, & fullones, & focariæ, non *agri* sunt *instrumentum*, sed *instrumenti l.* 12. §. 6. *D. eod. tit. Instrumentum* itineris Quinctilian. *in argum. Declam.* 159. lanionis, medici, navis, pictoris, piscatorium, pistorium, rusticum, & urbanum, tabernæ cauponiæ *l.* 13. *l.* 17. *l.* 18. *l.* 23. *l. ult. D. de instruct. vel instrum. legat.* Quum quæritur, quod sit tabernæ instrumentum, interest, quod genus negotiationis in ea exerceri solitum sit *l.* 23. *D. eod. tit.* Si præter merces servus in tabernam habeat instrumentum, plerumque hic adparatus ex merce est, immo semper *l.* 5. §. 13. *D. de tributor. act. Instrumentum* villæ *l.* 12. *l.* 16. *pr. l.* 19. §. 1. *D. de instruct. vel instr. legat.*

Instrumentum hoc sensu plerumque & servos, fundo, vel certæ negotiationi destinatos complectitur. Sic instrumento pistorio continentur pistores *l.* 18. §. 1. *D. de instr. vel instrum.* balneario balneatores, & fornacatores, qui balnei caminum accendunt *l.* 13. *in fin. l.* 17. §. *ult. l.* 4. *D. eod. tit.* piscatorio piscatores *l.* 17. §. 1. *D. eod. tit.* cauponio corpora quæstuaria *arg. l.* 4. §. 2. *D. de his qui not. infam.* Cujac. *lib.* 27. *obs. c.* 38. Hein.

INSUBTILI ratione motus *l.* 11. *D. de legat.* 1.

INSUBTILITER *l.* 7. §. 6. *D. de pact.* Quod non insubtiliter dici potest.

INSUERE. Insuti vestibus clavi *l.* 23. *D. de aur. arg. leg.* insuitur culleo parricida *l.* 9. *D. ad Leg. Pomp. de parricid.*

INSULA vulgari significatu locum denotat, qui undique aquis ambitur. Ac plane insulas dictas, *quod in sale sint*, observat Martianus Capella *de nupt. philol. lib.* 6. *Insula*, quæ alveo fluminis non cohæret, sed virgultis, aut alia qualibet materia ita substinetur in flumine, ut solum ejus non tangat, memorantur in *l. pen.* §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* id est, *insula natans*, qualem describit Ovid. *Metamorph. lib.* 6 *v.* 333.

Quam vix erratica Delos Orantem accepit tum, quum levis insula nabat.

bac. De ejus generis insulis plura Grot. *de jur. bell. & pac. lib.* 2. *c.* 8. §. 9. *n.* 3. & Griphiand. *de Insulis c.* 6. §. 1. 43. *Insula* quæ in mari nascitur, quod raro accidit *l.* 7. §. 3. *D. de adquir. rer. dom.* §. 22. *Inst. de rer. divis.* Exempla pete ex Plin. *lib.* 2. *hist. nat. c.* 86. Liv. *Lib.* 39. *c.* 56. Nunciatumque erat, ait, haud procul Sicilia, insulam, quæ non ante fuerat, novam editam in mari esse. Justin. *lib.* 30. *c.* 4. Inter Insulas Theramenem, & Therasiam medio utriusque ripæ, & maris spacio terræ motus fuit. In quo cum admiratione navigantium repente ex profundo cum calidis aquis insula emersit. Præsidem *Insularum* in *leg.* 4. *C. de navicul.* & in inscriptione *l. pen. C. ubi de caus. stat.* nec non in *Novella* 8 intelligimus insularum, in mare Aegeo & Jonio, & circa Asianum tractum sitarum, puta Cycladum, Rhodi, Cypri, aliarumque, ut in *l.* 33. *C. de adpell.*

Insula etiam dicitur domus, ab aliis separata, nec conjuncta vicinis parietibus *l.* 30. *D. locat. l.* 91. §. *ult. D. de legat.* 3. *l* 2. §. 14. *D. ne quid in flum. publ.* Tacit. *lib.* 6. *Annal. c.* 45. *lib.* 1. *hist. c.* 86. nec non in Inscript. apud Reines. *Class. I* 138. Addantur Alciat. *Commentar. ad l.* 160. *D. de verb. signif.*

INSULARIUS, modo inquilinus, uti *l. ult. D. de offic. præf. urb.* modo custos insulæ, seu ædium insula comprehensarum *l.* 16. §. 1. *D. de usu & habit. l.* 5. §. 1. *D. de institor. act.* Reines. *Class. I. Inscr.* 138. Quod vero Alex. ab Alexandro *lib.* 3. *genial. dier. c.* 25. & Coel. Rhodigin. *lib.* 7. *Lect. antiq. c.* 31. *p.* 390. etiam servos apolidas, & in insulas deportatos insularios a jurisconsultis adpellari scribunt, id vix ullo idoneo testimonio probant, merito proinde notati ab Alciato *Comment. in l.* 166. *D. de verb. signif.*

INSUPER, præterea, & hoc amplius *l.* 3. §. 16. *D. de suspect. tut. l.* 20. *D. de inst. vel instrum. legat.* §. 2. *Inst. de donat.* Terent. Eunuch. *Act.* 5. *sc.* 6. *v.* 12. An poenitebit flagitii, te auctore, quod fecisset Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicaret?

Insuper habere pro negligere, & posthabere, sive susque deque habere *l.* 43. *D. de relig. l.* 17. *D. de his, quæ ut indign.* ut notavit Cujacius *lib.* 3. *observ. c.* 22. cui ex Gellio, Apuleio, Symmacho auctarium est adjectum: Gellius enim *lib.* 4. *c.* 1. hæc ego, inquit, quum philosophiæ me dedissem, non *insuper* habui discere. Idem *lib.* 1. *c.* 19. Tarquinius ore jam serio, atque attentiore animo eam constantiam non insuper habendam intelligit. Apuleius *lib.* 4. *de asin. aur. p.* 154. Lacrymis istis, quas parvi pendere latrones consueverant, *insuper* habitis. Idem *lib.* 1. *p.* 117. Hic est, qui diebus ac noctibus ætatulam meam illusit. Hic est, qui meis amoribus *insuper* habitis, non solum me diffamat, probris, verum etiam fugam instruit. Symmach. *in Epist.* Hæc me, atque alia hujusmodi perpulerunt, scribendi munus insuper non habere.

Fuit de hac loquutione controversia inter Cujacium, & Jo. Robertum. Ille pro una voc ehabet *insuperhabere*, idque interpretatur negligere, vel ut *l.* 43. *D. de relig.* habent Basilica *ὑπερ-ορᾶν Lib* 5. *obs c.* 2. Robertus *lib.* 3. *Animadv. c.* 19. in omnibus juris locis *insuper habere* divisim scribendum putat, ut idem sit, ac aliquid præterea habere; &

& quamvis is non esset bonus iste Robertus, cui quis deterere vellet de tersa Latinitate judicium, magno tamen cum supercilio scribere non dubitat: *Gellius, Apuleius, Symmachus non sunt puræ Latinitatis auctores. Hos hinc facessere jubeo cum aliis plerisque impuris vocabulis suis.* Quasi omnes juris nostri auctores felice illa, atque aurea Latinitatis ætate floruissent, ut absurdum sit, eorum Latinitatem ex Gellio, Apuleio, Symmacho illustrare velle. Raevardus Var. *lib* 3. *c.*3. & Taubm. *ad Plaut. Mercat. Act.* 1. *sc.* 2. *v.* 82. plane in tria vocabula *in super habere* hanc loquutionem distrahunt, nec auctoritate, nec analogia, ut mihi quidem videtur, suffragante. Sed solida omnino est observatio Cujacii, quam etiam ex MSSC. firmat Muret. *lib.* 11. *Var. lect. c.* 17. Hein.

INSURGERE leges jubemus, armari jura ultore gladio *l.* 32. *C. ad Leg. jul. de adulter. l.* 3. *C. Th. eod. tit.*

INTEGER, salvus, illæsus, inoffensus, nulla macula notatus. Sic integer consensus *l.* 5. *C. pro soc.* status *l.* 1. §. 1. *D. nihil innov.* Integri nummi, id est, intacti, nondum consumti *l.* 84. *D. de solut.* *Integer* quadrans Ulp. *regul. tit.* 24. §. 32. *Integra* manet, sit actio *l.* 89. *D. de solut. l.* 1. §. 5. *D. de contr. tut. act.* caussa Paull. *lib.* 2. *sent. tit.* 15. §. 1. Apud Terent. *Hecyr. Act.* 1. *sc.* 2. verba hæc: Caussa hac integra, Donatus interpretatur, *non dicta*. *Integra* defensio *l.* 3. *C. except.* dignitas *l.* 24. §. 1. *D. de serv. corrupt.* existimatio *l.* 15. *C. de his qui accus. non poss.* facultas accusandi *l.* 21. *C. ad Leg. jul. de adulter.* fama *l.* 7. *D. de recept. arbitr.* frons *l.* 43. *D. de testib.* opinio *l.* 21. *D. de rei vind.* optio *l.* 4. *D. de opt. vel elect. leg.* persequutio *l.* 1. *C. de his quæ vi metuve* persona *l.* 4. *D. de popul. act.* petitio *l.* 21. *C. de solut.* repetitio *l.* 6. *C. de solut.* *Integra* dum res est, potest conventione nostra infecta fieri emtio *l.* 2. *D. de rescind. vend.* id est, ante pretium solutum, ut *ibid.* seu antequam res sequuta fuerit, ut *l.* 5. §. *ult. D. eod. tit.* *Re integra* ab emtione & venditione, utriusque partis consensu, recedi potest *l.* 1. *C. quand. lib. ab emt.* Perfecta emtio venditio, *re integra* tantum, pacto & consensu potest dissolvi *l. ult. C. eod. tit.* id est, ante traditionem interpositam, ut *d. l.* 1. seu re nondum sequuta, ut *l.* 7. §. 6. *D. de pact.* vel si nondum impleta sunt, quæ utrimque præstari debuerunt, ut ait Pomponius in *l.* 6. *D. de contrah. emt.* Mandatum *re integra* domini morte finitur *l.* 15. *C. mand.* id est, antequam res ab eo geri cœperit, cui mandatum est *l.* 6. *D. de jurisd.* seu nondum explicato negotio, ut *l.* 9. *D. de curat. furios.* Vetus Glossarium: *Integra re*, μηπω αρξαμενε πραγματος τι τυ εντειλαντος, *antequam mandatarius quidquam facere cœperit*, Et alibi: ακεραιυ δηλαδη τυ πραγματος μενοντος, *intacto adhuc manente negotio.*

Integra terra est, in quam nondum dominus pascendi gratia pecus immisit *l.* 39. §. 2. *D. de verb. signif.* *Integra* permanet vindicatio *l.* 24. *C. de rei vind.*

Integrum jus, id est salvum *l. ult.* §. *ult. D. ad SC. Treb.* & ita. Integri juris fratres §. 1. *Inst. de success. cognat.* sunt non emancipati, seu capitis deminutionem vivo patre non passi.

Si negotium integrum est *l.* 23. *C. de fideicomm.* id est, si necdum heres agnoverit judicium defuncti, nec vel transegerit,

vel ſolverit, quod relictum eſt.

Integer ſincerus, & incorruptus. Integra delioeratione ſancimus *l. 47. C. Theod. de adpellat. & conſult.* Integra fides *l. 38. D. de negot. geſt. l. 1. §. ult. D. de Carbon. edict.*

Integra ætas eſt, *quæ in flore conſiſtit, cui neque addendum jam ſit*, neque quidquam *adhuc ſit imminutum*, inquit Donatus in *Terent. Andr. Act. 1. ſc. 1.* Virgil. *lib. 9. Aen. v. 255. Integer ævi* Aſcanius. Et *lib. 2. v. 638. Integer ævi ſanguis.* Apud Statium quoque *lib. 5. ſilv. 2. v. 13.* decor *integer ævi*, legitur.

Integer, ſanus, incolumis. Unde *integer* claudo, luſco, & manco opponitur *§. 9. Inſt. de Leg. Aquil.* Seneca *lib. 5. de benef. c. 24.* Quum hoc factum eſt, *integer* eram, poſtea ad Mundam in acie oculus mihi effoſus eſt, & in capite lecta oſſa. *Integra* mente, & valetudine *l. ult. D. de injuſt. rupt. irrit.* Horat. *lib. 1. Ode 3. At precor integra cum mente*, id eſt, ſana, ut ibidem interpres explicat, quemadmodum & Juvenalis *Sat. 10.* loquitur. *Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano. Integrum* ac ſanum *l. 27. D. de act. emt. vend.*

Integrum, totum, ſolidum, indiviſum. *Integra* dotis actio *l. 3. C. de pact. conv.* materia auri *l. 33. D. de aur. arg. leg.* Integras partes petere *l. 77. §. 27. D. de legat. 2.* integram pecuniam ſolvere *l. 12. C. ſi cert. pet.* Integro ſtatuto tempore *l. 32. §. ult. D. de ſerv. præd. urb.* In integrum teneri, id eſt, in ſolidum *l. 25. D. de re jud.*

Ex integro, rurſus, vel denuo, &, ut vulgo loquimur, de novo. Sic ex *integro* agere *l. 45. §. ult. D. de minor.* audiri *l. 6. D. de cuſtod. & exhib.* cavere *l. 8. §. 2. D. qui ſatiſd. cog.* cognoſcere *l. 9. C. quand. provoc. non eſt neceſſ.* defenſionibus uti *l. 1. C. ex quib. cauſ. major.* edere *l. 7. D. de edend.* experiri *§. ult. Inſt. de act.* jurare *l. 33. D. de jurejur.* litigare *l. 73. §. 2. D. de judic.* locare *l. 14. D. locat.* petere *l. 25. §. ult. D. de except. rei jud.* ſatiſdare *l. 10. D. qui ſatiſd.* venditionem facere *l. 8. §. 1. D. de reb. auct. jud. poſſid.*

In Integrum in ſolidum. Sic In integram ſummam obligari *l. 122. D. de verb. oblig.* teneri *l. 25. D. de re jud.* Et hoc ſenſu in integrum reſtituere accipitur in *l. 58. D. de pact.* id eſt, rurſus præſtare, ut exponitur *ibid.*

Alias *in Integrum* reſtituere eſt in priorem ſtatum, conditionem, juſque reſtituere. Quod contingit primum illis, qui capti, fraudati, circumſcripti ſunt, ut ſi hereditate patris ætatis beneficio in integrum reſtitutus *l. 2. §. ult. D. de minor.* Adde *l. 48. §. 1. D. de fidejuſſ. l. 1. §. 2. D. de collat. bon.* Sed & cauſſa in integrum reſtitui dicitur *l. 33. D. de re judic. l. 31. D. de minor.* & uſusfructus *l. 58. D. de pact.* ubi *in integrum* reſtituere uſumfructum, & *in cauſſam priſtinam* pro iiſdem ponuntur. Singularis vero loquutio eſt, quando in integrum ſe reſtituere dicitur minor, qui impetrat in integrum reſtitutionem *l. 48. D. de minor.* Deinde & deportati, in metallum damnati, aut alias ſervi pœnæ effecti *in integrum* reſtitui dicuntur, indulgentia principali apud Paull. *lib. 4. tit. 8. §. 24.* Sic ambitus damnatus, ſi alium convicerit, in integrum reſtituitur *l. 1. D. de Leg. Jul. de ambitu. In integrum* reſtituere eſt honoribus, & ordini, & omnibus ceteris aliquem reſtituere *l. 1. C. de ſent. paſſ.* Vid. infra ſub art. *reſtitutio.*

In-

Integrare. Donat. in *Andr. Act. 4. sc. 2.* *Integratur*, quod in integrum redit, quod repetitur, quod instauratur. Sic *Integratur* dominium *l. 7. C. de adquir. possess.* jus debiti *l. 21. §. 1. D. de SC. Silan.* At in *l. 8. D. de tut. & rat. distrah.* his verbis: *Finita tutela jure postliminii integratur*: Papinianus *integrare* posuit pro *recipere*, ceu patebit, si jungas ex *§. 2. Inst. de Atil. tutor.* Alias *integrare*, quatenus significat renovare, reficere, de novo facere, omnino est Latinum; quo usi sunt Gell. *lib. 15. c. 2.* Lucret. *de rer. nat. lib. 2. v. 1146.* & ipse Cicero *de invent. lib. 1. c. 17.* Vid. Ducker. *de Latin. Vet. Jurisconf. p. 407.* Hein.

Integritas, incolumitas. Integritas mentis *l. 21. D. qui test. fac. poss.*

Integritudo pro integritate. *Integritudo* animi *l. 1. D. de testam. milit.* Hoc vocabulum sola analogia defenditur; Quum enim veteres, & boni auctores habeant *pinguitudo* pro pinguedine; ut Varro *de re rust. lib. 2. c. 4.* & *lib. 3. c. 9.* *dulcitudo* pro dulcedine, Cic. *lib. 3. de orat. c. 25.* & Ulpianus *l. 10. §. 10. D. quæ in fraud. credit.*: cur barbarum videatur *integritudo*, quamvis id vocabulum apud meliores auctores nemo adhuc observavit *Hein.*

Intellectum habere *l. 124. D. de reg. jur.* capere *l. 1. §. 9. D. de adquir. possess.* eo non carere *l. 93. §. 1. D. eod. tit.* Tenuis *intellectus* *l. ult. §. ult. D. de divort.* Ibi intellectus accipitur pro cognitione, seu facultate cognoscendi.

Intellectus pro sensu verborum. Videamus, qualem intellectum habet *l. 93. §. 1. de adquir. vel omitt. oblig.* *Intellectus* institutionis *l. 11. §. 6. D. ad leg. falcid.* Demonstrandi intellectus caussa *l. 3. §. ult. D. de obl. & act.*

Intellectum habere dicitur, quod intelligitur, quamvis in sensus non incurrat. Hereditas, etiam sine ullo corpore, juris intellectum habet *l. 50. D. de hered. pet.* id est, jus intelligitur. Et ita *Intellectu*, & corpore (seu modo in sensus incurrente) partes habere, opponuntur *l. 5. D. de stipul. servor.* Estque hæc loquutio ex vetere philosophia depromta. Veteres enim res quasdam *esse*, quasdam *intelligi* dicebant. Cicero *Topic. c. 5.* Definitionum duo sunt genera prima. Unum earum rerum, quæ sunt, alterum earum, quæ intelliguntur. *Esse* ea dico, quæ cerni, tangive possunt, ut fundum, ædes, parietem, stillicidium, mancipium, pecudem, supellectilem, penus, cetera, quo ex genere quædam interdum nobis definienda sunt. *Non esse* rursus ea dico, quæ tangi, demonstrarive non possunt, cerni tamen animo, atque *intelligi* possunt, ut si usucapionem, si tutelam, si gentem, si adgnationem definias, quarum rerum nullum quasi subest *corpus*, est tamen quædam conformatio insignita, & impressa *intelligentia*, quam *notionem* voco. Et Seneca *Epist. 58.* in rerum natura, quædam *esse*, quædam *non esse*, & animo tamen succurrere, id est, intelligi tradit, quamvis non habeant *substantiam*. Omnes ergo res, quas *corporales* vocant Jurisconsulti, *esse*, *incorporales* non tam *esse*, vel in *corpore* vel *substantia* consistere, quam *intelligi* putabant.

Est etiam quod magis *intellectu*, quam eloquutione exprimi posse dicitur in *l. 12. D. rat. rem hab.* *l. 13. D. de solut.* Si quis non ipse prohibitus sit, sed procurator ejus *intellectu* aliquo prohibitus ipse videtur *l. 14. §. ult. D. de religios.*

Intelligentia sermonis

nis *l.* 20. §. *ult. D. qui test. fac. poss.*

INTELLIGERE, animo consequi, mente percipere, quod agitur *l.* 208. *D. de verb. signif.* Donat. in *prolog. Andriæ*: Quod credimus plerumque falsum, quod intelligimus certum est.

Intelligere, existimare, statuere, censere, perspicere, scire. Nulla intelligitur mora fieri *leg.* 88. *D. de reg. jur.* Prædonis loco intelligendus est *leg.* 46. *D. de hered. pet.* Non intelligitur venisse *l.* 165. *D. de verb. signif.* Intelligitur, id est, videtur, creditur *l.* 3. *D. de his, qui not. infam. l.* 56. *D. de verb. oblig. & passim.*

Intelligere, in aliquem sensum accipere, vel interpretari: *Intelligenda* est, id est, accipienda *l.* 35. *D. de cond. & demonstr.* Intelligendi sunt *l.* 228. *D. de verb. signif. Intelligere* debemus *l.* 17. §. *ult. l.* 229. *D. de verb. signif.*

Etiam, quæ esse ponimus, fingimusque, *intelligere* dicimur, notante Alciato *Comment. in l.* 4. *D. de reb. cred.* Sic diremto etiam matrimonio dotale prædium esse intelligitur *l.* 12. *D. de fund. dot.*

INTEMERATE. Popularibus plausibus *intemerate* servire *l.* 3. *C. Th. de spectac.* Pro quo Codex Justinianeus in *l.* 5. *eod. tit.* habet *intemperanter*. Jac. Gothofredus *intemperate* mallet.

INTEMERATUS, *a, um.* *Intemerata* beneficia *l.* 4. *C. Th. de itin. mun.* dignitas *l.* 25. *C. Th. de decur.* fides *l.* 2. §. 1. *C. de summ. Trinit.* jura *l.* 41. *C. de transact.* observatio *l.* 21. *C. Th. de extraord. seu sord. mun.* virginitas *l. un. C. Th. si quis eam, cujus tutor.*

Intemeratum frumentum *l.* 1. *C. Th. de can. frum. urb. Rom.*

INTEMPERANTER minores ad curiæ consortium devocare *l.* 19. *C. Theod. de decurion.* id est, indiscrete, & nulla habita distinctione ætatis.

INTEMPERANTIA vina præbere *l.* 29. *C. de adult. l.* 1. *C. Th. eod. tit.* sive intelligatur vinum merum, & ἄκρατον, quod ad intemperantiam, invitat, sive quod intemperanter, immodice sumitur.

INTEMPESTIVA convivia adpetere *l.* 1. *C. Th. de stud. liber. urb. Rom.* quibus opponuntur tempestiva, quæ justo tempore, & loco fiunt. De his vid. Turneb. *adversar. lib.* 6. *c.* 16. Curtius *lib.* 6. *cap.* 2. Intempestiva convivia & perpotandi, pervigilandique insana dulcedo. Cicero *pro Murena c.* 6. Intempestivi convivii, amoeni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio. Suetonius *in Caio c.* 45. Senatum populumque objurgavit edicto, quod Cæsare præliante, intempestiva convivia circum & theatra, & amœnos secessus celebrarent. Sed apud Curtium, Ciceronem, & Suetonium rectius legitur *tempestiva convivia*. Observavit enim Salmasius ad Vopisci *Florian. c. ult.* convivia *intempestiva* nulla exstare in veterum libris, nisi librariorum negligentia, & esse illam distinctionem inter convivia *tempestiva*, & *intempestiva*, quasi tempestiva diurna fuerint, intempestiva nocturna, nullius auctoritatis. *Tempestiva* autem convivia sunt, quæ de die ante horam solitam, & justam inibantur, atque in multam noctem, vel ad sequentem aliquando protrahebantur lucem. Vid. Græv. *ad Suet. l. c.* & in præf. *in ult. Tom. Antiq. Rom.*

INTEMPESTIVE rei commodatæ usum auferre *l.* 3. §. 3. *D. commod.* silva cæsa *l.* 48. §. *ult. D. de usufr.* misericordiam exercere *l.* 7. *D. depos.* iter facere *l.* 9. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.*

Aquill. renunciare societati *l.* 14. *D. pro soc.*

INTENDERE, pro agere, seu, ut vulgo loquimur, agendo concludere, quo sensu, jurisconsultis sese proprio, tum absolute, tum cum casu quarto ponitur. Sic *Intendere* accusationem *leg.* 30. *D. de Lege Cornel. de falf.* actionem *l.* 7. *D. de injur.* crimen, id est, objicere *l.* 14. §. *ult. D. de bon. libert.* cibariorum exactionem *Collat. Leg. Mos. tit.* 10. §. 2. litem *l.* 44. §. 4. *D. famil. erciscu.* petitionem hereditatis *leg.* 3. *D. de agnosc. & alend.* Actio, qua intendit sibi dari oportere §. 15. *Inst. de act.* Hereditatem nostram esse intendere possumus *l.* 3. *D. de hered. petit.* Possum *intendere* jus mihi esse, ire, agere *l.* 9. *D. si serv. vind.* jus esse, uti frui *l.* 5. *D. si usufr. pet.* Utiliter *intendere*, sibi filiave suæ reddi dotem *l.* 22. §. 9. *D. solut. matr.*

INTENTARE accusationem *l.* 4. *C. ad Leg. Jul. de vi. publ.* actionem *l.* 13. *C. de procurat.* crimen *l.* 4. *C. de accus.* Intentata depellere *l. pen. C. Th. ad Leg. Jul. de adult.*

INTENTIO adpellatur, quod actor, vel accusator judicio intendit *l.* 27. *D. comm. divid. l.* 32. *pr. D. de pecul.* In usu nostro forensi *fines, & conclusiones* vocamus. Vetus Glossarium *Intentio* αἰτία τῆς ἐναγωγῆς. *Intentione* (id est condictione) incerti agendum est *l.* 6. *D. de praescript. verb.* Sic accipe *intentionem* accusatoris *l.* 5. §. 10. *D. de his, quæ ut indign.* agentis *l.* 7. *C. de petit. her.* Intentio ambigua *l.* 69. *D. de judic.* delatoris *l.* 5. §. 13. *D. de his, quæ ut indign.* dominii *l.* 1. §. 2. *D. de pignor.* petitionis *l. ult. C. de edend.* dati pignoris *l.* 1. *C. de non num. pecun.* servitutum *l.* 6. §. 3. *D. si servit. vind.* vindicantis *l.* 4. *C. de usucap.* Libera intentione, (id est, actione) in judicium devocare *l.* 4. *Cod. Th. de famos. libell.* *Intentionem* publicæ necessitatis evadere *l. ult. C. Th. de fisc. debit.* Ab intentione repelli *l.* 47. *D. de hered. pet.* Intentionem adjuvare *l.* 7. *C. de except.* elidere *l.* 17. *D. de evict.* munire *l.* 10. *C. de except.* suam perdere *l.* 9. §. 6. *D. ad exhib.* suscipere *l.* 9. §. 6. *D. ad exhib.* Si quis agens in *intentione* sua plus complexus fuerit, quam ad eum pertinet §. 33. *Inst. de action.* Dicendum erit, nec tenere *intentionem l.* 1. *pr. D. si mens. falf. mod.* Reus exceptionem, velut *intentionem* implet *l.* 19. *pr. D. de probat.* id est, reus in exceptione actor est, ut loquitur Ulpianus in *l.* 1. *D. de except.* In præjudiciis actoris partes sustinet, qui habet intentionem secundum id, quod intendit *l.* 12. *D. de except.* id est, si in præjudiciis quæritur, quis actoris partes sustineat. Respondetur eum esse actorem, secundum cujus intentionem edita; & concepta est actio, ut, si ita detur actio: *Si paret Lucium esse patronum*, Lucius actoris partes sustinebit. Quod si ita: *Si paret Gaium ingenuum esse*, Gaius Actor intelligitur. Vid. Cujac. *lib.* 5. *obs. c.* 37. At Heineccius obscurissimam esse, & pene nullum sensum fundere ait phrasim illam: *Actoris partes sustinere eum, qui habeat intentionem secundum id, quod intendit.* Alii judicent.

Intentio pro mente, & voluntate, ut *intentio* defuncti *l.* 10. *D. de alim. & cibar. legat.* voluntatis *l.* 77. §. 26. *D. de legat.* 2.

INTER certos exheredare, id est, non nominatim, sed *cœtus*, & indefinite *pr.* & §. 3. *Inst. de exhered. lib. l.* 25. *D. de lib. & posthum.* Quæ loquutio ju-

risconsultis propria est ex formula, qua testatores alios, præter filios suos, exclusuri uti solebant, *Ceteri exheredes sunto.* Theophil. *in* §.1. *Inst. de exhered. lib.* Quum enim ceterorum istorum numero & filiæ, & nepotes, neptesque, & fratres, sororesque comprehenderentur, *inter ceteros* exheredari recte dicebantur. *Hein.*

Aliud est *inter cetera*, qua formula jurisconsulti utebantur, si quando non totam constitutionem, sed partem illius ad rem pertinentem recitarent. Tunc enim adscribebant *inter cetera*, vel si paragraphum citarent *ad locum.* Exempla, præter codicem Theodosianum, in quo frequentissimus hujus formulæ usus est, suggerunt Codex Gregor. *l.14. de pact. & transact.* & Auctor *vet. Consultat. c.4. 5. 6. 9.* Plura de ea citandi ratione Jac. Gothofred. *Comment. in l. 3. C. Th. de postul.* HEIN.

Inter pro de, ut *Inter* sicarios Cic. *de Invent. lib.2. c.20.* Non enim oportet in recuperatorio judicio ejus maleficii, de quo inter sicarios quæritur, præjudicium fieri. Idem *pro Cluent. c.7.* In Q. Sergii, senatoris ejus, qui inter sicarios damnatus est, manus incidit. Et *lib. 2. de fin. c. 16.* Inter sicarios quæstionem exercere.

Ut *inter bonos bene agier oportet* notissima formula, qua in contractu fiduciæ uti solebant. Unde eadem & in formula, qua arbiter de eo contractu constituebatur, exprimi consueverat. Cicero *lib. 3. de offic. c.17.* Nam quanti verba illa, uti ne propter te fidemve tuam captus fraudatusve siem? Quam illa aurea, ut inter bonos bene agier oportet, & sine fraudatione. Idem *lib. 7. ad famil. epist.* 12. Ubi porro illa erit formula fiduciæ, inter bonos bene agier, & sine fraudatione. *Hein.*

INTERÆSTIMATIO in *l. 64. pr. D. de Ædil. edict.* est pretium, seu interpretium redhibiti, vel evicti hominis, quod emtor præstat, solvitve emtori. Cujac. *lib.16. obs. c.4.*

INTERCALARE est interponere, vel inserere fastis diem, ut ratio motus solaris sibi constet *l. 3. D. de minor. l. 98. D. de verb. signif.* Macrob. *lib. 1. Saturnal. c.14.* Hinc

INTERCALARIS dies *l. 2. D. de divers. temp.* & apud Plin. *lib. 2. c. 8.* qui, ut anni ratio solis cursui conveniret, mensi februario inferitur. [illegible] Græci vocant. Macrob. *lib. 1. Saturnal. c. 14.* Cæsar decem dies observationi veteri superadjecit, ut annum trecenti sexaginta quinque dies, quibus sol zodiacum lustrat, efficerent, & ne quadrans deesset, statuit, ut quarto quoque anno sacerdotes, qui curabant mensibus ac diebus, unum intercalarent diem, eo scilicet mense ac loco, quo etiam apud veteres intercalabatur, id est, ante quinque ultimos februarii dies, idque bissextum censuit nominandum. Isidorus *lib. 6. orig. c. 16.* ubi ait: Intercalares dies idcirco vocantur, quia interponuntur, ut ratio lunæ, solisque conveniat. Calare enim ponere dicitur, intercalare interponere. [illegible]

Immo *calare* non est ponere, sed vocare a Græco καλεῖν. Hinc *incalare*, teste Festo, *invocare.* *Incalationes, invocationes. Intercalare, inter alia verba quid clamare.* Ita enim, ut paullo post ipse Brissonius notat, veteres carminibus nuptialibus invocabant, ut ego apud Catullum *carm. 62. Io Hymen, Hymenae Io, Io Hymen, Hymenae.* Et *carm. 63. Hymen, o Hymenae, Hymen, ades o Hymenaee.* Hæ invocationes, quum singulis strophis interponerentur, dictæ

dictæ sunt intercalares, & ab his demum translata est hæc denominatio ad dies & menses, qui reliquis extra ordinem inserebantur. Hinc recte Scaliger *de Emend. temp. lib. 7.* Dierum intercalationem vocarunt a carmine succentivo, quod colis, & strophis absolutis, iterabatur. Quam etymologiam & Vossius probat *in Etymol. pag. 107. Tom. 1. op.* Hein.

Intercalaris mensis apud Macrob. *lib. 1. Saturnal. c. 13.* De eo Modestinus *l. 98. §. 1. & 2. D. de verb. signif.* Cato, inquit, putat, mensem intercalarem additicium esse, omnesque ejus dies pro momento temporis observat, extremoque diei mensis februarii attribuit Quinctus Mucius. Mensis autem intercalaris constat diebus viginti & octo. Sueton. *in Julio c. 38.* Annum ad cursum solis adcommodavit, ut 365 dierum esset, & intercalario mense sublato, unus dies quarto quoque adderetur intercalaris.

Omnia hæc multo accuratius ad rationes astronomicas, & historicas exegerunt, qui hic præ ceteris consulendi erunt Censorinus *de die natali c. 20.* & Jos. Scaliger *de emendat. temp. lib. 4.* Hein.

Intercalaris annus apud Plin. *Hist. nat. lib. 2. c. 47.*

Intercalares calendæ apud Ciceron. *pro Quinct. c. 25. & lib. 6. ad famil. epist. 14.* De his erudite agit Jo. Frid. Gronovius *obs. lib. 2. c. 18.* & Græv. ad Cic. *pro Quinct. c. 25.* Nimirum Decemviri instituerant, ut Februarius mensis secundus esset, intercalarius autem post Terminalia, quæ in diem istius mensis 23. incidebant, interjiceretur, ut quo die vicesimus quartus Februarii numerandus esset, eo die calendæ *intercalares* dicerentur. Macrob. *Saturnal. lib. 1. c. 15.* Ergo *V. Kal. intercalares* est dies februarii 20. *Hein.*

Intercalaris versus, teste Servio *in Eclog. 8. Virg. v. 21.* dicebatur, qui frequenter post aliquantulos interponitur. Tales permulti occurrunt apud veteres. Ut enim non repetam, quæ supra de epithalamiis dixi, in quibus illud *Hymen o Hymenæe, Hymen ades, o Hymenæe* utramque faciebat paginam, quis ignorat versum intercalarem Virgilii *in Ecloga 8. Incipe Menalios, mea tibia, dicere versus*, qui in illa ecloga octies repetitur, donec *v. 61.* huic carmini hunc finem imponit Damon: *Desine Menalios, jam desine, tibia versus.* Hinc eum imitatus Alphesibœus, simili versu intercalari se oblectat: *Ducite ab urbe domum, mea carmina ducite Daphnim.* quem novies repeti videmus in eadem ecloga, antequam *v. 109.* sequitur hic epilogus: *Parcite, ab urbe venit, jam parcite, carmina, Daphnis.* Qua in re Virgilius imitatus videtur Theocritum, qui & ipse statim *Eidyll. 1.* utitur versu: Ἄρχετε βουκολικᾶς, Μοῖσαι φίλαι, ἄρχετ' ἀοιδᾶς. *Incipe bucolicas mecum, mea Musa, Camenas.* Et deinde idem eidyllion ita concludit: Λήγετε βουκολικᾶς, Μοῖσαι, ἴτε λήγετ' ἀοιδᾶς. *Desine bucolicas mecum, mea Musa, Camenas.* Similis est versus intercalaris in pervigilio Veneris. *Cras amet, qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.* ad quem lepidum versum plura notavit Andr. Rivinus *in Not. p. 58. seq.* quibuscum jungenda, quæ differuit Scaliger *lib. 2. Poet. c. 51.* Hein.

INTERCAPEDO, pro intervallo. Intercapedo judicato dilationem dare, non lucrum adferre debet *l. 3. D. de usur.* Add. *l. 30. §. 3. D. si cui plus quam per Leg. Falcid.*

INTERCEDERE, intervenire, interponi. Sic *intercedere* dicuntur acceptilatio *l. ult. D. de*

accepsil. actus *l.* 1. *C. quand. lic. ab emt.* adpellatio *l.* 5. §. 12. *D. de his quæ ut indign.* anni ante impletam conditionem *l.* 64. *D. de verb. oblig.* auctoritas tutoris *l.* 8. *D. de adopt.* calliditas *l.* 9. §. 1. *D. de duob. reis.* capitis deminutio *l.* 2. *D. quib. mod. usufr. amitt.* captivitas *l.* 12. §. 5. *D. de capt. & postlim.* caussa *l.* 35. *D. de solut.* consensus *l.* 9. *D. de contrah. emt.* contractus *l.* 25. *D. de pignor.* divortium *l.* 66. §. 1. *D. solut. matrim.* dolus *l.* 47. *D. de reg. jur.* donatio *l.* 2. *C. de postlim. reverf.* error *l.* 25. *D. de lib. & posthum.* heredes *l.* 73. *D. de reg. jur.* impendium *l.* 44. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* inimicitiæ *l.* 43. §. *ult. D. de procurat.* instrumentum *l. ult. C. de commun. rer. alienat.* mandatum *l.* 54. *D. mand.* mora *l.* 3. §. 1. *D. de adim. legat.* nota *l.* 7. *C. de re milit.* nuptiæ *l.* 7. *D. de condict. causs. dat.* obligatio *l.* 6. *C. de jur. dot.* pactum *l.* 63. *D. de fidejuss.* persona *l.* 30. §. 5. *D. de fideic. libert.* pignus *l.* 59. *D. ad SC. Trebell.* pollicitatio *l.* 1. *C. de jur. dot.* provocatio *l.* 5. *C. de sent. & interloquut.* quæstio *l.* 24. §. 1. *D. ad Leg. Falcid.* ratihabitio *l.* 14. *D. de condict. causs. dat.* ratio *l.* 1. §. 8. *D. de tut. & rat. distr.* res *l.* 52. *D. de oblig. & act.* satisdatio *l.* 1. *D. ut in possess.* statutum temporis spacium *l.* 3. *C. si quis ignor.* stipulatio *l.* 72. §. 1. *D. de solut.* titulus *l.* 2. *C. ne de stat. defunct.* tutor *l.* 5. *D. de op. nov. nunc.* vitium *l.* 8. *C. qui pet. tut.* voluntas *l.* 3. *Cod. de donat.*

Intercedere, prohibere, impedire. Et ita *Intercedere* dicuntur Prætor edicto suo *l.* 2. §. 5. *D. ne quid in loc. publ.* Lex *l.* 87. §. *ult. D. de legat.* 2. necessitas *l.* 6. §. *ult. D. ut legator. seu fideic.* pater filio *l.* 3. §. 4. *D. de mun. & honor.*

Intercedere, interjacere. Sic Si inter meas, & Titii ædes tuæ intercedant *l.* 3. *D. si serv. vind.* Vid. & *l. ult. D. de serv. rust. præd. l.* 17. §. 2. & §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv. l.* 15. §. 15. *D. de damn. infect. l.* 1. *D. de servit. præd. urb.*

Intercedere, fidem suam pro alio obligare, alienamque obligationem in se suscipere, significat *l.* 2. §. *ult. & passim tit. ad SC. Vellei.* Immo in hoc SCo id vocabulum significationem habet plane τεχνολογικὸν, & arti nostræ proprium. Comprehendit enim non modo fidejussionem *l.* 2. §. 1. *l.* 25. §. 1. *D. eod. tit.* verum etiam mandatum, ut alter credat *l.* 6. *l.* 7. *D. eod. tit.* immo & defensionem *l.* 2. §. 5. *D. eod. tit.* pignorum pro alieno debito dationem *l. ult.* §. 1. *D. eod. tit.* constitutionemque pecuniæ *l.* 28. *D. de constit. pec.* quatenus fit pro alio, item expromissionem *l.* 8. §. 9 *D. ad SC. Vellei. l.* 30. §. 1. *D. de pact.* correalem obligationem pro pecunia alii soluta *l.* 4. *l.* 19. *C. l.* 8. *l.* §. 14. *l.* 11. *l.* 12. *l.* 28. §. 1. *D. ad SC. Vellei.* Hein. Unde & Græci quod animadverterent, nullum esse in lingua sua verbum, quo tam amplam significationem satis exprimerent, ipsum verbum *intercedere* in suam linguam deformarunt. *Intercesserunt* fidejussores, & mandatores *l.* 9. §. 3. *D. de SC. Maced.* sive fidejussorio, sive mandatorio, vel quocumque alio nomine pro debitore intercessent *l.* 12. *D. de minor.* Mulier, quæ intercedens fundum pignori dedit *l.* 39. §. *ult. D. de rei vind.* Intercedere non videtur mater, quæ pietati dans, litem filii præparandam curare maluit *l.* 1. *D. de adpell. recip.*

In-

Intercedere dicebantur Episcopi, cum pro reis, caussa cognita, veniam a judicibus postulabant *Const.* 14. *&* *l.* 15. 16. *C. Th. de pœn.* Augustin. *epist.* 92. 53. 54. 228. 230. & *contra Crescent.* *c.* 47. *seq.* officium quippe sacerdotis esse ducebant, pro iis intervenire, quod si non obtinerent, offendebantur, ut qui, quod erat officii sui, non reportassent. Maxime vero intercedebant pro iis, qui ad ecclesias confugiebant *Concil. Arausf.* 1. *can.* 5. Quibus hoc modo venia concedebatur, iis canonica ab ecclesia imponebatur pœnitentia, quam illi obituros sese ultro spondebant, veniam alias non consequuti *Concil. Remens. can.* 7.

INTERCESSIO pro interventu. Prætor intercessione auctoritatis suæ prospiciet *l.* 1. *C. de abolit.* Intercessio, qua quis pro alio intercedit sive fidejussorio, sive mandatorio, sive pignoratitio, sive expromissorio, sive defensorio nomine vel pro alio pecuniam constituendo, ut modo dictum est. Vet. Gloss. Græc. *Intercessio est* το υπερ αλλυ παρεχειν ενεχυρον, ωστε το αποδυναι τω χρεωστη το ενεχυρον αυτυ. *Intercessio* est, quando quis ab altero pignus accipit, in casum si ille non luat pignus suum. Et iterum: *Intercessio.* το υπερ αλλυ υποβληθεν ενεχυρον. Aliud Vetus Glossar. Græc. *Intercessionis* αντιφωνησεως η εγγυησ. Pignoris igitur datio *intercessionem* facit *l.* 8. *D. ad SC. Vellei.* Add. *l. ult.* §. 3. *eod. tit.* Et *intercessio* est, quum mulier alieno nomine compromittat *l.* 32. §. 1. *D. de recept.* *SC. Velleianum de intercessionibus* vocatur in *l.* 40. *D. de condict. indeb.*

Intercessionis quoque species est subscribere & signare chirographum alienum *l.* 15. *C. de administr. tut. & cur.*

Intercessio pro exsequutione *l.* 1. *C. de princ. agent. in reb.* *l.* 4. *C. Th. eod. tit.* Sic militares intercessiones *l.* 1. *C. Th. de lucr. offic.* quæ exsequutiones militares adpellantur in *l.* 1. *C. de offic. milit. jud.* *&* *l. un. C. Th. eod. tit.*

INTERCESSOR, id est, interventor, fidejussor, mandator, adpromissor *l.* 23. *D. de hered. vel act. vend.* *l.* 3. §. 4. *D. de pecul.* *l.* 11. *C. de except.* *l.* 20. *l.* 21. *C. de fidejussor.*

Intercessores & pro exsequutoribus accipiuntur *l.* 1. *C. Th. de pignor.* ubi Tribonianus reposuit exsequutores *l.* 7. *C. quæ res pign.* Adde & *l.* 8. *C. de offic. rect. prov.*

Intercessores dicuntur Episcopi, qui sede vacante episcopatum administrabant, donec proprius aliquis esset *Concil. Carthag. V. c. III. c.* 8. Capitul. Car. M. *lib.* 7. *c.* 89. Iidem hodie administratores dicuntur.

INTERCIDERE active, & antepenultima producta dicitur, qui aliquid concidit. Sic Incendii arcendi caussa vicini ædes intercidunter *l.* 7. §. 4. *D. quod vi, aut clam.* *Intercidere* aquæductum *l.* 25. §. 1. *D. ad Leg. Aquill.* codicillos *l.* 3. *l.* 24. *D de Leg. Cornel. de fals.* rationes dominicas *l.* 1. §. *ult.* *D. de serv. corrupt.* sextam *l* 4. *pr. C. Th. ne sanct. bapt. iter.*

Intercidere neutraliter, & antepenultima correpta dicitur, quod exstinguitur, deperit, interit. Sic *intercidunt* actiones *l.* 49. *D. de hered. pet.* crimen morte *l.* 2. *C. de testam. man.* exemplum testamenti Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 6. §. 1. facultas solvendi *l.* 95. §. 6. *D. de solution.* fideicommissum *l* 16. *l.* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* legatum *l.* 59. *D. de cond.* *&* *demonstr.* libertas *l.* 77. §. 29. *D. de legat.* 2.

acceptil. actus l. 1. C. quand. lic. ab emt. adpellatio l. 5. §. 12. D. de his quæ ut indign. anni ante impletam conditionem l. 64. D. de verb. oblig. auctoritas tutoris l. 8. D. de adopt. calliditas l. 9. §. 1. D. de duob. reis. capitis deminutio l. 2. D. quib. mod. ususfr. amitt. captivitas l. 12. §. 5. D. de capt. & postlim. caussa l. 35. D. de solut. consensus l. 9. D. de contrah. emt. contractus l. 25. D. de pignor. divortium l. 66. §. 1. D. solut. matrim. dolus l. 47. D. de reg. jur. donatio l. 2. C. de postlim. reverf. error l. 25. D. de lib. & posthum. heredes l. 73. D. de reg. jur. impendium l. 44. §. ult. D. ad SC. Trebell. inimicitiæ l. 43. §. ult. D. de procurat. instrumentum l. ult. C. de commun. rer. alienat. mandatum l. 54. D. mand. mora l. 3. §. 1. D. de adim. legat. nota l. 7. C. de re milit. nuptiæ l. 7. D. de condict. causs. dat. obligatio l. 6. C. de jur. dot. pactum l. 63. D. de fidejuss. persona l. 30. §. 5. D. de fideic. libert. pignus l. 59. D. ad SC. Trebell. pollicitatio l. 1. C. de jur. dot. provocatio l. 5. C. de sent. & interlocut. quæstio l. 24. §. 1. D. ad Leg. Falcid. ratihabitio l. 14. D. de condict. causs. dat. ratio l. 1. §. 8. D. de tut. & rat. distr. res l. 52. D. de oblig. & act. satisdatio l. 1. D. ut in possess. statutum temporis spacium l. 3. C. si quis ignor. stipulatio l. 72. §. 1. D. de solut. titulus l. 2. C. ne de stat. defunct. tutor l. 5. D. de op. nov. nunc. vitium l. 8. C. qui pet. tut. voluntas l. 3. Cod. de donat.

Intercedere, prohibere, impedire. Et ita *Intercedere* dicuntur Prætor edicto suo l. 2. §. 5. D. ne quid in loc. publ. Lex l. 87. §. ult. D. de legat. 2. necessitas l. 6. §. ult. D. ut legator. seu fideic. pater filio l. 3. §. 4. D. de mun. & honor.

Intercedere, interjacere. Sic Si inter meas, & Titii ædes tuæ intercedant l. 5. D. si serv. vind. Vid. & l. ult. D. de serv. rust. præd. l. 17. §. 2. & §. ult. D. de aqu. & aqu. pluv. l. 15. §. 15. D. de damn. infect. l. 1. D. de servit. præd. urb.

Intercedere, fidem suam pro alio obligare, alienamque obligationem in se suscipere, significat l. 2. §. ult. & passim tit. ad SC. Vellei. Immo in hoc SCo id vocabulum significationem habet plane τεχνολογικὸν, & arti nostræ proprium. Comprehendit enim non modo fidejussionem l. 2. §. 1. l. 25. §. 1. D. eod. tit. verum etiam mandatum, ut alter credat l. 6. l. 7. D. eod. tit. immo & defensionem l. 2. §. 5. D. eod. tit. pignorum pro alieno debito dationem l. ult. §. 1. D. eod. tit. constitutionemque pecuniæ l. 28. D. de constit. pec. quatenus fit pro alio, item expromissionem l. 8. §. 9 D. ad SC. Vellei. l. 30. §. 1. D. de pact. correalem obligationem pro pecunia alii soluta l. 4. l. 19. C. l. 8. l. §. 14. l. 11. l. 12. l. 28. §. 1. D. ad SC. Vellei. Hein. Unde & Græci quod animadverterent, nullum esse in lingua sua verbum, quo tam amplam significationem satis exprimerent, ipsum verbum *intercedere* in suam linguam deformarunt. *Intercesserunt* fidejussores, & mandatores l. 9. §. 3. D. de SC. Maced. sive fidejussorio, sive mandatorio, vel quocumque alio nomine pro debitore intercesserint l. 12. D. de minor. Mulier, quæ intercedens fundum pignori dedit l. 39. §. ult. D. de rei vind. Intercedere non videtur mater, quæ pietati dans, litem filii præparandam curare maluit l. 1. D. de adpell. recip.

In-

Intercedere dicebantur Episcopi, cum pro reis, caussa cognita, veniam a judicibus postulabant *Const.* 14. & *l.* 15. 16. *C. Th. de pœn.* Augustin. *epist.* 52. 53. 54. 228. 230. & *contra Crescent. c.* 47. *seq.* officium quippe sacerdotis esse ducebant, pro iis intervenire, quod si non obtinerent, offendebantur, ut qui, quod erat officii sui, non reportassent. Maxime vero intercedebant pro iis, qui ad ecclesias confugiebant *Concil. Arausi.* I. *can.* 5. Quibus hoc modo venia concedebatur, iis canonica ab ecclesia imponebatur pœnitentia, quam illi obituros sese ultro spondebant, veniam alias non consequuti *Concil. Remens. can.* 7.

INTERCESSIO pro interventu. Prætor intercessione auctoritatis suæ prospiciet *l.* 1. *C. de abolit.* Intercessio, qua quis pro alio intercedit sive fidejussorio, sive mandatorio, sive pignoratitio, sive expromissorio, sive defensorio nomine vel pro alio pecuniam constituendo, ut modo dictum est, Vet. Gloss. Græc. *Intercessio est τὸ ὑπὲρ ἄλλου παρέχειν ἐνέχυρον, ὥστε τὸ ἀπολῦσαι τῷ χρεώστῃ τὸ ἐνέχυρον αὐτοῦ.* *Intercessio* est, quando quis ab altero pignus accipit, in casum si ille non luat pignus suum. Et iterum: *Intercessio τὸ ὑπὲρ ἄλλου ὑποβληθὲν ἐνέχυρον.* Aliud Vetus Glossar. Græc. *Intercessionis ἀντιφώνησις ἢ ἐγγύη.* Pignoris igitur datio *intercessionem* facit *l.* 8. *D. ad SC. Vellei.* Add. *l. ult.* §. 3. *eod. tit.* Et *intercessio* est, quum mulier alieno nomine compromittat *l.* 32. §. 1. *D. de recept.* SC. *Velleianum de intercessionibus* vocatur in *l.* 40. *D. de condict. indeb.*

Intercessionis quoque species est subscribere & signare chirographum alienum *l.* 15. *C. de administr. tut. & cur.*

Intercessio pro exsequutione *l.* 1. *C. de princ. agent. in reb.* *l.* 4. *C. Th. eod. tit.* Sic militares intercessiones *l.* 1. *C. Th. de lustr. offic.* quæ exsequutiones militares adpellantur in *l.* 1. *C. de offic. milit. jud.* & *l. un. C. Th. eod. tit.*

INTERCESSOR, id est, interventor, fidejussor, mandator, adpromissor *l.* 23. *D. de hered. vel act. vend.* *l.* 3. §. 4. *D. de pecul.* *l.* 11. *C. de except.* *l.* 20. *l.* 21. *C. de fidejussor.*

Intercessores & pro exsequutoribus accipiuntur *l.* 1. *C. Th. de pignor.* ubi Tribonianus reposuit exsequutores *l.* 9. *C. quæ res pign.* Adde & *l.* 8. *C. de offic. rect. prov.*

Intercessores dicuntur Episcopi, qui sede vacante episcopatum administrabant, donec proprius aliquis esset *Concil. Carthag. V. ac. III. c.* 8. Capitul. Car. M. *lib.* 7. *c.* 89. Iidem hodie administratores dicuntur.

INTERCIDERE active, & antepenultima producta dicitur, qui aliquid concidit. Sic Incendii arcendi caussa vicini ædes intercidantur *l.* 7. §. 4. *D. quod vi, aut clam.* *Intercidere* aquæductum *l.* 25. §. 1. *D. ad Leg. Aquill.* codicillos *l.* 3. *l.* 24. *D de Leg. Cornel. de fals.* rationes dominicas *l.* 1. §. *ult. D. de serv. corrupt.* sextam *l* 4. *pr. C. Th. ne sanct. bapt. iter.*

Intercidere neutraliter, & antepenultima correpta dicitur, quod exstinguitur, deperit, interit. Sic *intercidunt* actiones *l.* 49. *D. de hered. pet.* crimen morte *l.* 2. *C. de testam. man.* exemplum testamenti Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 6. §. 1. facultas solvendi *l.* 95. §. 6. *D. de solution.* fideicommissum *l* 16. *l.* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* legatum *l.* 59. *D. de cond. & demonstr.* libertas *l.* 77. §. 29. *D. de legat* 2.

mandatum *l.* 57. *D. mandat.* materia *l.* 2. *C. de testam.* obligatio *l.* 50. *D. de fidejussor.* operæ *l.* 34. *D. de oper. libert.* peculium *l.* 9. *D. commun. divid.* spes *l.* 2. *D. de statul.* via *l.* 33. *D. ad Leg. Falcid.* voluntas *l.* 18. §. 2. *D. famil. erci∫c.* usus fructus *l.* 60. *D. de usufr.*

INTERCIPERE lucrandi consilio rem intervertere, vel contrectare *l.* 1. §. 1. *l.* 33. *D. de furt.* Sic intercipere argentum *l.* 20. *D. commod.* bona *l.* 43. *D. de liberal. causs.* epistolam *l.* 14. §. *ult. D. de furt.* numos *l.* 38. §. *ult. D. de noxal. act.* servos *l.* 6. *D. de Leg. Fab. de plagiar.* usumfructum *l. ult. D. si cui plus quam per Leg. Falc.*

Intercipere pro impedire, prohibere, intercedere. Intercipere contractum *l.* 2. *pr. C. de præd. navic.* *l.* 7. *C. Th. eod. tit.*

INTERCLUDERE dignitatis aditum *l. un. C. Theod. de decur.* viam provocandi *l.* 1. *D. quand. adpel.* usum alicujus rei *l.* 13. §. *ult. D. commun. præd.*

INTERCOLUMNIA in *l.* 45. *C. Theod. de oper. publ.* sunt spacia inter columnas, porticus, eadem forma, qua *interscalmium*, spacium inter remigum ordines, *intertignium* spacium inter duo tigna, apud Vitruv. *lib.* 1. *c.* 2. & *lib.* 4. *c.* 2. qui & intercolumniorum passim meminit, æque ac Cic. *ad Quint. fratr. lib.* 3. *ep.* 1. *c.* 2. Junge Caroli Du-Fresne *Glossar. Lat. h. v.*

INTERDICERE est denunciare, & prohibere; ait Justinianus in §. 1. *Inst. de interdict.* Sic interdicitur cui administratione *l.* 14. §. 1. *D. de solut.* advocationibus *l.* 8. *D. de postul.* aqua & igni *l. ult. D. de legat.* & aliis locis quos supra sub art. *aqua*. Interdicere bonis est, administrationem bonorum suorum, curatore dato alicui adimere ob id, quod neque modum, neque finem expensarum faciat, cujus interdictionis sollemnia verba a Paullo referuntur *lib.* 3. *Sent. tit.* 4. §. 7. Cic. *de Senect. c.* 7. Ut quemadmodum more nostro male rem gerentibus bonis interdici solet. Vid. Valer. Max. *lib* 3. *c.* 5. *de filio Q. Fabii*: Ei Q. Pompeius, ait, Prætor paternis bonis interdixit. Quod significat Horat. *Serm. lib.* 2. *sat.* 3. *Interdicto huic omne adimat jus Prætor, & ad sanos abeat tutela propinquos.* Lege XII Tabularum prodigo interdicitur bonorum suorum administratio *l.* 1. *D. de curat. furios.* Prodigo commercio interdictum est Ulpian. *tit* 12. §. 13. Interdicere foro *l.* 9. §. 4. *D. de pœn.* id est, prohibere forensibus negotiis sese adcommodare, ut *ibid.* testimonii officio ei, qui adulterii damnatus est *l.* 14. *D. de testib.* ordine *leg.* 7. §. 20. *D. de interd. & releg.* Cui pomœrio civitatis interdictum est, urbe etiam interdictum videtur *l.* 5. *D. de serv. export.*

Intercidere provincia *l.* 7. §. 10. & §. 11. *D. de interd. & releg.* id est, vetare in provincia commorari. Unde *interdicti in rubr. D. de interd. & releg.* accipiendi sunt, quibus urbe, patria, regioneve aliqua interdictum est, aut qui certæ rei interdictione puniti sunt.

Interdicere aliquando est interdicto uti, & experiri *l.* 1. §. *pen. D. de via publ.* *l.* 3. §. 6. *D. de tab. exhib.* *l. pen. D. ne quid in loc. publ.* *l.* 1. §. 13. *D. de vi & vi arm.* *l.* 1. §. 22. *D. de aqua quotid. & æstiv.* *l.* 8. §. 2. *D. de precar.* *l.* 5. §. 10. *l.* 7. §. 1. *D. quod vi aut cl.* Huc pertinent illa Quinctilian. *lib.* 3. *Inst. orat. c.* 6. Non debuisti *interdicere*, sed petere. Sic & auctores nostri *Interdictu-*

rus

rum, id est, interdicto usurus *l.* 3. §. 3. & §. 11. *D. ad exhib.* Interdicis mecum *l.* 3. §. 6. *D. uti possid.*

Interdicere alias prætor dicitur, qui interdictum dat, & proponit *l. un. D. ut in flum. publ. l.* 1. §. 28. *D. de aqu. quot. & æstiv. l. un. D. de font. l.* 1. *D. de loc. publ. l.* 1. §. 8. *D. ne quid in flum. publ. l.* 1. §. *ult. l.* 2. *D. de cloac. l. ult. D. de riv. l.* 1. *D. de loc. & itin.*

Immo & *Intercidit* prætor, quoties aliquid imperat. Ut per locum, fossam, stagnum publicum navigare liceat, interdicam *l.* 1. *D. de flum. publ.* quamvis & ad *interdictum* recte referatur (id est, ad prohibitionem, ne ista impediantur.) Vid. Scip. Gentil. *de jurisd. lib.* 1. *c.* 30. Hein.

INTERDICTIO aquæ, & ignis, de qua supra sub art. *aqua* Interdictio bonorum *l.* 18. *D. qui test. fac. poss.* matrimonii *l.* 9. *D. de jur. dot.* negotiationis, professionis, advocationis *l.* 9. *D. de pœn. l.* 1. §. *ult. D. de offic. præf. urb. l.* 3. *D. de decurion.* certæ rei *l. ult. D. de injur.*

INTERDICTUM, ut Justinianus tradit, adpellabatur formula, ac conceptio verborum, qua prætor aut jubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat. Quod tum maxime fiebat, quum de possessione, aut quasi possessione inter aliquos contendebatur *pr. Inst. de interdict.* Cujus adpellationis originem non a prohibitione, sed quia inter duos diceretur, deducit idem Justinianus §. 1. *Inst. eod. tit.* licet eam etymologiam non contemnendis rationibus rejiciat Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 38. *p.* 292. Isidorus plane *lib.* 5. *orig. c.* 24. interdictum definit, quod a judice non perpetuum, sed pro reformando momento, ad tempus, *interim dicitur*, salva propositione actionis. Vetus Glossarium Græcum: *Interdictum διαλεγόμενον μεταξὺ δύο ἀμφισβητούντων περὶ νομῆς*, interloquutio inter duos de possessione disceptantes. Quo adludens Cicero *lib.* 7. *ad famil. Epist.* 32. Urbanitatis, ait, possessionem, amabo, quibusvis *interdictis* defendamus. Erant nempe Romanis cognitiones, vocatæ *extraordinariæ*, maxime in caussis possessionum, aliisque moram non ferentibus, in quibus ab ordine judiciorum in tantum recedebat Prætor, ut judicem non daret, sed ipse levato, ut vocamus, velo cognoscebat. Jubebat vero in talibus casibus ad implorationem actoris, qui *interdicere* dicebatur (non prætor,) vid. Quinctil. *Inst. orat. III.* 6. quem ducentem aquam in fundum vicini, hic prohibuerat, quominus id fieret, & prohibebat hoc modo: *Uti hoc anno aquam, qua de agitur, non vi, non clam, non precario ab alio duxisti, quo minus vis fiat, veto.* Vid. *l.* 1. *D. de aqu. quot. & æst.* aut si v. g. precario alter ab altero quid teneret; reddereque id ipsum repetenti denegaret, Prætor jubebat: *Quod precario ab illo habes, aut dolo malo fecisti, ut possidere desineret, habere, qua de re agitur, id illi restituas.* Vid. Vurffel. *jurispr. defin.* §. 669. Interdicta plane & *actionum* nomine vocantur. Et ita actionem quod vi aut clam dicit *l.* 43. *de fin. D. ad Leg. Aquil.* Et Justinianus interdictum unde vi *recuperandæ possessionis actionem* adpellat in *l.* 1. *C. si per vim vel al. mod.* Ea porro, ut actiones, *accipi, edi, moveri, reddi*, dicuntur. Item *interdicto agere, experiri*, aiunt Jurisconsulti, ut & *interdicto teneri.*

Eorum alia sunt *prohibitoria*, aut *restitutoria*, aut *exhibitoria l.* 1. §. 1. *D. de interd.* §. 1. *Inst.*

 eod.

eod. tit. l. 6. §. 1. D. de confess. Rursus *Interdicta* quæ ad rem familiarem spectant, aut *adipiscendæ* sunt *possessionis*, aut recuperandæ, aut retinendæ *l. 2. §. 2. D. de interd. Interdicta* vero retinendæ possessionis *duplicia* adpellantur, quibus uterque possessionem retinere intendit, qualia sunt *interdicta uti possidetis*, & *utrubi l. 2. pr. D. de interd. l. 3. §. 1. D. uti possid. l. 1. §. 26. D. de aqu. & aqu. quotid. l. 1. §. 2. D. de superfic. § 7. Inst. de interd.*

Interdictum, prohibitio. Contra interdictum accedere *l. 1. C. de tut. vel cur. qui satisd. non deb.* Ita & Horatius *lib. 2. serm. sat. 3. interdicto* pro interdictione bonorum usus est.

Interdictum memoratur in *c. 20. decretal. de verb. signif.* Ut autem differt interdictum ab excommunicatione, vid. *art.* Excommunicatio.

INTERDIU durante die *l. 6. D. de his, qui effud. vel dejec. l. 54. §. 2. D. de furt. l. 14. D. comm. præd. Interdius* pro interdiu dixit Plaut. *Asinar. Act. 3. sc. 3. v. 9. Aulular. Act. 1. sc. 1. v. 34. Mostell. Act. 2. sc 2. v. 2. Mercat. Act. 5. sc. 2. vers. 50 Pseudol. Act. 5. sc. 2. v. 8. Rudent. Prolog. v. 7.* Inde *interdianius*, quo nomine adpellatur junioribus auctoribus is, qui *interdiu* furatur, notante Vossio *de vitiis serm. lib. 3. c. 17.* Glossarium vetus: *Interdianius*, ημεροκλέπτης, *fur diurnus*, cui opponitur ημεροκοίτης, *dormiens per diem*, vel *dormitator*, id est, fur nocturnus. Cujac. *lib. 11. Obs. c. 27.*

INTERDUM pro interim *l. 16. §. 1. D. de recept. arb.* Cujac. *in Paull. lib. 13. ad edict. p. 180.* Similiter & *interim* aliquando pro *interdum* reperitur, veluti *l. pen. §. ult. D. de cond. & demonstrat. l. 3. pr. D. mand.* apud Quinctilian. *lib. 7. c. 2. lib. 5. c. 10. Declam. 9.* Plautum *Truculent. Act. 2. sc. 4. v. 29.* Senecam *lib. 1. de ira c. 16.* Interim optimum misericordiæ genus est, occidere. Et apud Senec. *tragœd. in Hercul. Oet. v. 481.*

Promiscue ergo *interdum*, & *interim* usi sunt secundi sæculi scriptores, quia *interdum* idem esse credebant, ac *interea dum*. Ita Apuleius *lib. 9. Metamorph. pag. 226.* Interdum, ait, Philesitherus, cognito strepitu, rapuit tunicam injectus, sed plane præ turbatione pedibus intectis procurrit cubiculo. Et *lib. 5. p. 171.* Interdum Psyche errabundo rursus gradu pervenit ad civitatem aliam. Hæc ille. Nescio an alius ita loquutus sit. Sed quum fas fuerit *interim* dicere pro *interdum*, non video, quid eos prohibuerit pro *interim* INTERDUM usurpare. *Hein.*

INTERESSE. Publice *interest*, quod in commune expedit, & ad totius reipublicæ utilitatem pertinet *l. 44. pr. D. de usurp. & usuc.* privatim, quod ad singulorum utilitatem spectat *l. 65. §. 5. D. pro soc.* Ad exhibendum possunt agere omnes, quorum interest *l. 3. §. 9. D. ad exhib.* quod ut accipiendum sit, vid. *l. 19. D. eod. tit.* In judicio finium regundorum etiam ejus ratio fit, quod interest *l. 4. §. 1. D. fin. regund.* id est, si aliquam utilitatem reus ex eo loco percepit, quam vicini esse adparuit. Si nihil *intersit* actoris *l. 2. §. ult. D. si quis in jus vocat.* id est, si jus ejus non factum sit deterius, ut *l. 8. D. si quis caut. in judic. sist.* vel si nullum ex hoc damnum passus sit. Ibi autem *interesse* peculiariter accipimus, ut in aliis multis locis, inter quos *l. 13. D. de pact.*

Id,

Id, quod *interest*, a re, reique æstimatione separatur *l.* 1. §. 20. *D. de tut. & rat. distr. l.* 1. *D. de act. emt.* Et proinde id, *quod interest*, & *quanti ea res est*, diversa nostri auctores faciunt *l. un. in fin. D. si quis ius dic. l.* 56. *D. ad Leg. Aquil. l.* 4. §. 7. *D. de damn. infect.* His enim verbis verum rei pretium, illis omnis utilitas, quæ modo circa rem consistat, continetur *l.* 193. *D. de verb. signif. l.* 2. §. 3. *D. de act. emt.* Unde Paullus in *l.* 13. *D. rat. rem hab.* in quantum *interfuit*, sic interpretatur, id est, quantum mihi abest, quantumque lucrari potui. Exempla ejus quod *interest* peti possunt ex *l.* 21. §. *ult. cum seq. D. ad Leg. Aquil. l.* 3. *D. de condict. furt. l.* 8. *D. de evict. l.* 11. §. 3. *D. de edend. l. ult. D. de eo per quem fact. l.* 33. *D. locat.*

Quorum *interest*. pro ad quorum officium spectat *l.* 56. *D. locat. l.* 3. *C. de confirm. tut. l.* 7. §. 5. *C. de advoc. divers. judic. l.* 2. *C. Theod. ad Leg. Jul. de ambit. l.* 4. *C. de fabric. l.* 3. *C. de sport. & sumt. in jud. fac. l.* 6. §. 3. *C. de adpell. l. ult. C. de aquæd.* Hoc modo & Justinianus Græce loqui solet in Novellis ἐξέσται τῇ σῇ ὑπεροχῇ, pro eo, quod est, *spectabit ad celsitudinis tua officium*.

Interest, discrimen est, distinguendum est *l.* 3. *D. ad Leg. Aquill.* & passim. Verbum *interesse* novo genere constructionis usurpatum a Paullo in *l.* 21. *in fin. D. quand. dies legat. ced.* observavit Brisson. ibi: Nec multum, ait, interesse tale legatum ab hoc, *si heres eris, dato.*

Interesse pro adesse *l.* 12. §. *ult. D. de adpell.*

INTERFECTUM negotium in *l.* 2. *C. Theod. unde vi.* dicitur exstinctum, vel finitum, quod, ut Plautus *in captiv. Act.* 3. *sc.* 4. *v.* 7. & *Menæch. Act.* 5. *sc.* 2. *v.* 46. loquitur, *occisum est.* Idem in *Mercat. Act.* 2. *sc.* 3. *v.* 3. 4. *Ususfructus, victus, cultus tam mihi harum ardnum Interemtus, interfectus est, alienatus est, occidit.* Apuleius *interfectam* virginitatem dixit *lib.* 5. *Metamorph.* p. 161. simili que loquendi figura *vulnerata caussa, vulneratum negotium* dicitur in *l.* 15. *C. Th. de adpell. & alibi.*

INTERIM. Ex conjunctis dijudicandum, de quo temporis intervallo, cujusque negotii suspensione, intelligendum sit illud. Sic *interim* est, pendente die, vel conditione *l.* 10. *D. de adsign. libert. l.* 48. *D. famil. ercisc.* & *passim.* pendente adpellatione *l.* 21. §. 1. *D. de adpell. & alibi.* donec ætatem infantis excesserit *l.* 55. *D. de usufr.* donec ad justam ætatem pervenerit *l.* 8. *D. de condit. causs. dat.* intra annum *l.* 81. §. 2. *D. de legat.* 1. dum constituitur *l.* 11. *D. de pecun. const.* dum deliberat heres *l.* 9. *D. ex quib. causs. in possess.* donec dies venerit *l.* 16. *D. de ann. legat.* antequam dominium auferatur *leg.* 36. *D. de nox. act.* dum totum emat *l.* 36. §. *ult. D. mand.* durante furore *l.* 11. *D. de susp. tut. l.* 12. *D. de excusat.* quoad apud hostes est *l.* 6. *fin. D. quib. ex causs. in possess.* pendente judicio *l.* 78. *D. de legat.* 2. constante matrimonio *l.* 5. *D. de bon. damnat.* quamdiu nolit *l.* 41. §. *pen. D. de legat.* 3. quamdiu in senatorio ordine manet *l.* 27. *D. de rit. nupt.* donec postumus nascatur *l.* 29. *D. de negot. gest.* pendente criminis quæstione *l.* 8. *D. ad Leg. Pompei. de parricid.* quoad res evincatur *l.* 29. *D. de negot. gest.* quamdiu res apud eos manet *l.* 37. *D. de noxal. act.* donec successio pupilli locum habet *l.* 34. §. 10. *D. de legat.* 1. an-

ante tempus *l.* 113. *D. de legat.* 1. aliquo tempore *l.* 242. *in fin. D. de verb. signif.* ante triennium *l.* 56. §. 1. *D. ad Leg. Falcid.* ventre pleno, & antequàm mulier fit enixa *l.* 3. §. *ult. l.* 5. *D. si pars hered. pet.* inter vulnus & mortem *l.* 51. *D. ad Leg. Aquil.*

Interim, pro interdum, aliquando accipi, diximus supra in *interdum.*

INTERIMERE, vel, ut in Florentino legitur, *interemere*, occidere *l.* 1. §. 17. *D. de SC. Silan. l.* 11. §. 1. *D. ad Leg. Aquil.* Significat etiam perimere, tollere. *Interempta* dilatione, id est, sublata *l.* 3. §. 24. *D. de statul.*

INTERIRE, exstingui, perire: *Intereunt* enim & homines, vel morte, vel maxima, & media capitis deminutione *vel res*, quum aut nullæ relinquuntur, aut conditionem mutant *l.* 63. §. *ult. D. pro soc.* Sed & *interire* dicuntur & actiones, quando exstinguuntur, vel finiuntur *l.* 10. *D. de tut. & rat. distrah.* frumentum vel vinum *l.* 22. *D. de negot. gest.* fundus *l.* 10. *in fin. D. de peric. & commod. rei vend.* peculium *l.* 19. §. *ult. D. de constit. pecun.* pignora *l.* 34. *D. de damn. infect.* possessio *l.* 44. *D. de adquir. possess.* servitutes *l.* 11. *D. comm. præd.* tabulæ qui intercideruni *l.* 1. *D. si tab. null. exstab.* ususfructus *l.* 21. §. 5. *D. quib. mod. ususfr.*

INTERITUS actorum *leg.* 11. *C. de fid. instrum.* personæ *l.* 4. *D. de novat.* rei *l.* 11. *D. comm. divid.* ususfructus *l.* 15. *D. famil. ercisc.*

INTERLINERE. Qui testamentum deleverit, *interleverit l.* 2. *D. de Leg. Cornel. de fals.* rationes hereditaris *l.* 16. §. 5. *D. famil. ercisc. l.* 11. §. 1. *D. de furt. corrupt.* Vid. & *l.* 22. §. *ult. D. de testam. mil. l.* 5. §. 8. *D. commod. l.* 27. §. *ult. D. de furt. l.* 67. *D. de legat.* 1.

INTERLOQUI judex, præses, prætor, immo & princeps dicitur, quum quid inter cognoscendum pronunciat *l.* 2. *D. ad pell. recip. l.* 32. *D. de pœn. l.* 9. §. 3. 5. u. *ex facto. D. quod metus causs. l.* 38. *D. de fideic. libert.* Hinc

INTERLOQUUTIO pronunciatio de plano *l.* 1. *D. de constitut. l.* 9. *C. de sent. & interloq. l.* 15. *l.* 17. *Cod. ex quib. caus. infam. irrog.*

INTERLOQUUTORIA sententia. Vid. sub art. *Sententia.*

INTERMINARI vitam apud Plaut. *in Casin. Act.* 3. *sc.* 5. *v.* 28. *Interminata* pœna *l.* 60. *Cod. D. de heret.* Hinc

INTERMINATIO judicii *l.* 8. *C. Th.* eod. tit. pœnæ *l.* 30. *C. Th. de Episc.* *Interminatione* firmata privilegia *l.* 36. *C. Theod. de navicul.* Sub *interminatione* monere *l.* 21. *C. Th. de divers. offic.* *interminatione* vetare *l. ult. C. de vestib. olobet.* *Interminationi* subiacere *l.* 1. *C. de oper. publ.* Metu *interminationis l.* 6. *C. Th. ne sanct. baptism. iter.*

INTERMINUS, A, UM. *Intermina* ætas *l.* 13. *Cod. Th. de indulg. debit.* infinita. Prudent. *Cathemer. hymn.* 12. *v.* 37. *seq.* Illustre quiddam cernimus, Quod nesciat finem pati, Sublime, celsum, interminum, Antiquius cœlo, & chao. Idem *περὶ στεφ. hymn.* 2. v. 298. ævum interminum, & Sidon. Apollin. *lib.* 7. *Epist.* 4. interminam intercessionem dixit. Sed & apud Apuleium *de mundo p.* 57. legitur, agere stellarum choros intermino lapsu. Auson. *Epist.* 16. *v.* 38. ubi libellum suum adloquutus: Perge, libelle, & ute-

utere Felicitate interminæ. Ex quibus testimoniis patet, esse hanc vocem cadentis jam Latinitatis, eamdemque in primis Scriptoribus Christianis in deliciis fuisse.

INTERMISCERE actum alienum testamento *l.* 21. §. 1. *D. qui testam. fac.*

INTERMISSIONEM habet furiosus *l.* 26. §. 4. *D. qui test. fac.*

INTERMITTERE administrationem *l.* 14. *D. de tut. & rat. distrah.* negotia *l.* 21. § 2. *D. de negot. gest. Intermisso* legitimo spacio *l.* 14. *D. de serv. præd. urb. Intermissus* furor Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 4. §. 5. turpitudo intermissa *l. pen. D. de his qui not. infam.*

INTERMORI viæ dicuntur metaphorice *l. ult. D. de loc. & itin. publ.*

INTERNECINUM veteribus est, quidquid mortem accelerat. *Internecini* actio, & crimen suspecti, mortis, seu homicidii, de quibus *l.* 14. *C. Th. de accus.* sunt accusationes de morte testatori veneno, incantatione vel alia quacumque defixione magica dolo malo illatæ. Eo sensu & Justinus *lib.* 6. *c.* 2. & *lib.* 11. *c.* 9. dixit *internicina* odia, & bellum internecinum *lib.* 26. *c.* 2. & Apulei. *lib.* 5. *metamorph. p.* 164.

Internecinum testamentum, ait Festus, est, propter quod dominus ejus necatus est. Internecinum judicium, quod, interprete Isidoro *lib.* 5. *etymol. c.* 26. in eum dabatur, qui falsum testamentum fecerat, & ob hoc dominum occidit. Plura de internecino testamento, & actione internecini Cujac. *lib.* 1. *observ. c.* 2. disseruit.

INTERNOSCERE *l.* 33. *D. locat. cond.* adgnoscere, distinguere ab alio.

INTERNUNCIUS, vel ut in *l.* 2. *D. de obl. & act.* vocatur, *nuncius*, & proxeneta, vel interpres, uti in *l.* 1. *C. Theod. de nupt.* adpellatur, per quem aliquid facimus. Sic per *internuncium* jussum fieri potest *l.* 25. §. 4. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Per internuncium sponsalia recte constituuntur *l. ult. D. de sponsal.* Contra actus legitimi & actiones legis, quia procuratorem non admittebant *l.* 123. *pr. D. de reg. jur.* per internuncium non jure explicabantur. Et generatim ubi quid per epistolam fieri non poterat, ibi nec internuncius admittebatur, veluti in adoptionibus, auctoritate a tutore interponenda, stipulationibus, acceptilationibus *l.* 4. *C. de adopt.* §. 9. *Inst. de auct. & conf. tut. l.* 9. §. 5. *D. eod. tit.* §. 12. *Inst. de inut. stip. l.* 3. *l.* 13. §. 10. *D. de acceptil.*

INTERNA vocant veteres interiora, & præcipua negotii alicujus momenta, quibus capiunt substantiam. Sic caussa principalis *interna l.* 1. *C. Th. unde vi l.* 2. *C. Th. si vag. pet. mancip. Interna* negotii *l. un. C. Th. de offic. præf. præt.* Simili translatione indolem, vitamque hominis *interiorem* hominem vocat Plaut. *Asinar. Act.* 3. *sc.* 3. *v.* 66.

INTERPELLARE est extra judicium petere, denunciare, efflagitare *l.* 23. *D. de oblig. & act.* Non solum autem persona interpellari dicitur, sed & *interpellatæ* pecuniæ a parte promissoris *l.* 2. *D. de nautic. fœn.* Ita & bona interpellari dicuntur in *l.* 5. *C. de jur. fisc.*

Alias *interpellare* est debitorem adpellare, & in judicio convenire *l.* 45. *D. de admin. & peric. tut.* & alibi passim.

Interpellare, adire, implorare. *Interpellare* judicem *l.* 41. *C. de*

tran-

transact. præsidem *l.* 6. *Cod. de usur.*

Interpellare interrumpere. Sic interpellari dicuntur, jus *l.* 18. §. *ult. D. quemadm. serv.* petitio *l.* 6. *C. de adquir. possess.* possessio *l.* 2. *D. pro her.* possessores *l.* 1. *D. de distract. pign.* usucapio *l.* 1. §. *ult. D. de usufruct. quemadm. cav.*

Interpellare, impedire. Si ab eo interpellabitur *l.* 33. *D. locat.* id est, frui prohibebitur. Ita Interpellare jurisdictionem *l.* 36. §. *ult. D. de fideic. libert.* libertatem *l.* 67. *D. qui & a quib.* manumissionem servi *l.* 30. *D. mand.* venditionem *l.* 6. *D. de opt. vel elect. leg.*

Interpellare adpellare de stupro. Qui mulierem, puellamve interpellaverit *l.* 1. §. *ult. D. de extraord. crim.*, interpellare de stupro dixit Paull. *lib.* 5. *sen.* 4. & 14.

INTERPELLATIO, pro judiciaria persequutione *l.* 23. *D. de judic.* Sine interpellatione, id est, sine controversia *l.* 188. *D. de verb. signif. l.* 2. *C. de long. temp. præscr.*

INTERPELLATOR matrimoniorum, id est, sollicitator nuptiarum alienæ mulieris, quamvis Cujacius *ad Paull. p.* 439. *edit. Schult.* sollicitatorem ab *interpellatore* ita distinguat, ut ille pudicitiam alienæ uxoris adpellet, hic ejus nuptias adfectet, & adpetat. Rectius Schultingius *ibid. sollicitatores* sponsas alienas, *interpellatores* nuptas corrumpere, & earum matrimonia ambire censet. *Hein.* Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 4. §. 5. *l.* 1. *pr. D. de extraord. crim.*

INTERPOLA vestimenta *l.* 23. *D. de contrah. emt.* novis opponuntur. Proinde apud Isidor. *orig. lib.* 19. *c.* 22. ubi vulgo legitur *intripola vestis illa vocatur, quæ dum sit vetus, ad novam speciem recuratur*, emenda *interpolati*. Usi veteres sunt etiam forma *interpolis*, *e*. Unde *interpoles* feminæ; quæ fucum ad tegendam deformitatem inducunt, ut pro vetulis juvenculæ videantur. Plaut. *Mostell. Act.* 1. *sc.* 3. *v.* 117. Mulier recte olet, ubi nihil olet. Nam istæ veteres, quæ se unguentis, uncitant, interpoles, Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt. *cet.*

INTERPOLARE. Quia venalitiarii sciunt, facile decurri ad novitiorum (servorum) emtionem, idcirco interpolant veteratores, & pro novitiis vendunt *l.* 37. *D. de Ædil. edict.* ubi *interpolare* est immutare, novamque formam e vetere fingere. Plaut. *Amphytr. Act.* 1. *sc.* 1. *v.* 161. Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo. Plin. *lib.* 5. *Hist. nat. c.* 16. Tectorium albaria interpolatur.

INTERPONERE se dicitur fiscus, judex, magistratus, prætor, senatus, id est, partes suas accommodare, & auxilium impartiri *l.* 5. *C. si mancip. ita fuer. l.* 5. §. 1. *D. de agnosc. & al. lib. l.* 4. §. 9. *D. de damn. infect. l.* 6. §. 6. *D. quæ in fraud. credit. l.* 2. §. 9. *D. de orig. jur.*

Interponere officium suum *l.* 30. *D. famil. ercisc.* suam benevolentiam *l.* 52. *D. de adquir. vel. amitt. hered.* auctoritatem suam *l.* 13. *D. de auct. tut.*

Interponi etiam dicitur acceptilatio *l.* 16. §. 6. *D. de acceptil.* adpellatio *l.* 24. §. *ult. D. de adpell.* & *passim* cautio *l.* 7. *D. de hered. pet.* conditio *l.* 31. *D. de oblig. & act.* contractus *l.* 73. *D. ad SC. Trebell.* decretum *l.* 5. *D. de confirm. tut.* delegatio *l.* 3. *C. de novat.* denunciatio *l. ult. C. debit. vend. pign. non poss.* dolus *l.* 1. *C. de jure dot.* donatio *l.* 40. *D. de mort. causs. donat.*

nat. edictum *l.* 7. §. 7. *D. de Carbon. edict.* fides *l.* 10. §. *ult. D. de his quæ ut indign.* fraus *l.* 3. §. 1. *D. de jur. fisc.* instrumentum *l.* 35. *D. de pact.* jusjurandum *l.* 40. *D. de jurejur.* liberalitas *l.* 2. *C. de dot. caut.* obligatio *l.* 17. *D. de acceptil.* pactio *l.* 23. *D. ad SC. Turpill.* pactum *l.* 1. *D. de distr. pign.* placitum *l.* 7. *D. de transact.* provocatio *l.* 18. *D. de adpell.* satisdatio *l.* 20. *D. de op. nov. nunc.* scriptura *l. ult. D. de oblig. & act.* stipulatio *l.* 35. *D. de act. emt.* testatio *l.* 16. *D. de SC. Maced.* traditio *l.* 3. *C. quand. lic.* transactio *l.* 2. 7. 8. 11. 13. *C de transact.*

Interpositum, quod intervenit, segregat, & distinguit: Sic Interpositis ædibus alienis *l.* 7. §. 1. *D. commun. divid.* horis *l.* 23. §. *ult. D. ad leg. jul. de adult.* inimicitiis *l.* 3. §. 11. *D. de adim. legat.* nuptiis aliis *l.* 21. *D. qui & a quib. manum.*

Interponi etiam dicuntur personæ, quarum opera utimur. Et sic *interpositus* accipitur *in l.* 12. *D. si quid in fraud. patr.* Interposito curatore vendere *l.* 32. §. 2. *D. de admin. & peric. tut.* Si servum interposuit mulier *l.* 11. §. 6. *D. de don. int. vir. & ux.*

INTERPOSITIO decreti *l. ult. C. de præd. & al.*

INTERPRES is, cujus ministerio ad alienam, & extraneam linguam intelligendam utimur *l.* 1. §. *ult. D. de verb. oblig. l.* 5. *in fin. D. de capt. & postl.* Liv. *lib.* 7. *c.* 26. Gallus processit magnitudine, atque armis insignis, quatiensque scutum hasta, quum silentium fecisset, provocat per interpretem unum ex Romanis. Cic. 3. *Verr.* 37. Valentius est in Sicilia interpres, quo interprete non ad Græcam, sed ad furta, & flagitia uti solebat. Idem *pro Balbo c.* 11. Quem apud majores legati nostri, in Græciam proficiscentes, interpretem suum habere voluerunt. Q. Curt. *lib.* 5. *c.* 11. Jussusque propius accedere sine interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat) Et mox: Interprete Græco relato sermone exemta dubitatio. Plin. *hist. nat. lib.* 25. *c.* 2. de Mithridate: Illum solum mortalium viginti duabus loquutum linguis, certum est, nec de subjectis hominibus ullum hominem per interpretem adpellasse. Firmic. Matern. *lib.* 5. *Mathes. c.* 8. Reddit etiam sic; per noctem colloquutus, Imperatorem, aut potentissimorum judicum interpretes.

Interpres, proxeneta, vel internuncius, cujus opera, ac ministerio ad conciliandos contractus, aliaque peragenda negotia utimur *l.* 1. *C. Th. de nupt. l. ult. D. de sponsal.* Plaut. *Mil. gloriof. Act.* 3. *sc.* 1. *v.* 200. *Act.* 3. *sc.* 3. *v.* 36. *Act.* 4. *sc.* 1. *v.* 6. *Curcul. Act.* 3. *v.* 66. Hinc talium etiam interpretum salarium *proxeneticum* adpellatur *l. ult. D. de proxenet.*

INTERPRETARI. Beneficium principis quam planissime interpretari debemus *l.* 3. *D. de constit. princip.* Julianus in *l.* 13. *in fin. D. de reb. dub.* Sed proclivior est sententiæ testatoris sic esse interpretandæ. Paullus in *l.* 12. *D. de reg. jur.* In testamentis plenius voluntates testantium interpretantur. Sic & apud Sueton. in *Nerone cap.* 13. Dein precanti tiara deducta diadema imposuit, verba supplicis *interpretata* prætorio viro multitudini pronunciante.

INTERPRETATIO. Interpretatione adjuvanda Lex *l.* 64. *D. de cond. ind.* Quamvis adulterii crimen inter publica referatur, quorum delatio in commune omni sine aliqua legis interpretatione

tione conceditur. Sensus est: In aliis criminibus publicis accusationem omnibus promiscue patere, neque ullam esse interpretationem, quæ jus accusandi intra certas personas coarctet. In adulterio vero, ob manifestam Legis Juliæ sanctionem, rem aliter se habere. *Hein.*

Interpretatio pro distinctione. Dierum interpretatione, id est distinctione expulsa. *l. 1. C. Th. de emendat. servor.*

Interpretatio vox fulguralis disciplinæ propria. Eam autem denunciationem atque interpretationem, quæ de tactu Amphitheatri scripta est *l. 1. Cod. Th. de pagan.* Plin. *lib. 2. c. 53.* In fulgurum interpretatione eo profecit scientia, ut ventura alia finito die præcinant. Unde & ipsi fulguratores *interpretes* apud Ammian. in *lib. 23. c. 3.* Tacit. 13. *Annal. c. 47.* Vis fulgurum non alias crebrior. Et mox: Sequutaque Haruspicum interpretatio. Hæc interpretatio dicitur Sententia in veteri Inscriptione apud Gruter. *Deo Fulguratori aram & locum hunc relig. ex Haruspic. Sent. Publicus Front. Pos. &. D. D.* Vid. Gothofr. *Comm. ad d. l. 1.*

Interpretatio legum est distincta mentis obscurioris legislatoris repræsentatio. Quod si superior eam repræsentet, *authentica*, si Jurisconsultus *doctrinalis*, si consuetudine determinatur, *usualis* adpellatur. Dubitatum fuit, utrum *authenticæ* interpretationis species jure dici possit? quæ nova lex nonnullis videtur. Quoniam dici possit, nullum remanet dubium, optimus, dum quilibet verborum suorum interpres, nec absonum obscurius a me dicta aurea, distinctius nunc proponere. Ipse Justinianus *l. fin. §. r. C. de legibus* expressis verbis id docet, quæ lex omnibus iis, qui negant, authenticam interpretationem Imperatori fuisse cognitam, opponenda. Sed illa dubitatio, utrum *interpretatio authentica* ab auctore legis necessario, anne etiam a successore petenda? altioris indaginis videtur. Prius qui defendunt, authenticam hanc interpretationem ab authentico, seu originali derivant, quo sensu hæc vox occurrit in *l. 2. D. de fid. instrum. l. fin. D. test. quemadm. aper.* Sed perplacet posterius. Αὐθέντα principem & αὐθεντικὸν id, quod ab auctoritate valentibus profectum, notat. Hinc colligo interpretationem authenticam esse, quæ fit ab eo, penes quem est summa potestas, sive is tulerit legem, sive antecessor ejusdem. Neque putandum est successorem, interpretando legem ab antecessore latam, novam ferre legem. Declarat saltim atque exponit illius voluntatem, quod quum sit interpretari, successor ita antecessoris mentem interpretatur. Sin nova addiderit momenta a prioribus diversa, diversæque obligationis rationem continentia, non interpretatus fuit successor. Consentit nobiscum Gratianus, *ad c. 26. Caus. 25. qu. 1.* scribens: *Ipsi namque soli canones valent interpretari, qui jus condendi eos habent.* Summum vero Pontificem jus habere interpretandi statuta ab antecessoribus, docet Innocentius III. *in c. 27. Decretal. de offic. & potest. jud. deleg.* Hæc Wurffel. *in jurisprud. definitiva §. 27.* Esto vero nova lex, quæ circa sensum priori legi tribuendum fertur, non ideo minus hanc novam legem prioris interpretativam dixeris; si quidem lex posterior, vi authentiæ principalis, perinde habenda demum est pro declaratione mentis, quam habuit princeps, ubi priorem legem ferebat, ac si eam declarationem in ipsa illa lege ferenda subjecisset. Ne autem æquivocationem patiamur; tu dic: Nova non est lex, quæ legem jam latam interpretatur princeps,

ceps, si respexeris materiam legis, mentemque interpretantis principis cum mente legis anterioris pro eadem habendam. Nova vero est lex, quatenus per necessitatem sic interpretandi introductam sit, ut ne sub aliquo colore a mente legi priori tributa recedi possit. Differt (pergit Wurffel. ibid.) interpretatio *doctrinalis* ab *authentica* subjecto, quod in authentica princeps, in doctrinali Jurisconsultus est. Hic enim, quum is sit, qui gaudet scientia legum & juris, ea vero in cognitione rationis, ac nexus earundem consistat, patet, a nemine, si a Principe legis auctore discesseris, tutius legis interpretationem peti, quam a Ictis. Quum vero *doctrinalis interpretatio*, inde, quod Ictus sensum verborum alios doceat, dicta, circa alienam mentem versetur, liquet nonnisi probabilem propositionem ex ea oriri. Hæc vir doctissimus. Liceat heic addere doctrinalem interpretationem non obligare qua talem, quod facit authentica, vel etiam interpretatio judicialis, quæ est pro re judicata. Nempe doctrinalis interpretatio transit in rem judicatam sententia judicis hanc, illamve doctrinalem interpretationem probantis.

Interpretationis usualis fundamentum, Wurffel. *l. c.* ostendit in *l. 23. 37. & 38. D. de legibus*, exemplum ejus adfert ex 2. F. 26. *c. naturales*, quo naturalibus, etiam si legitimati sint, denegatur successio in feudis, quod usus ad legitimatos a principe restrinxit. Aliud exemplum in praxi Aug. Cameralis judicii obtinens: Contumax decreto *Proclamate* elapsis sex juridicis florenum Rhenensem, se qui æquivalet 60. crucig. pœnæ loco solvere ministro Cameræ jubebatur, R. D. Spirens. 1600. §. 91. quod usus interpretatus est de 60. crucigeris.

Declaratio mentis legislatoris per verba, verbis ejusdem æquipollentia, sed clariora, *interpretatio declarativa*; declaratio vero mentis legislatoris, rationi moventi, latiori verbis respondens, *extensiva*; declaratio mentis legislatoris rationi moventi strictiori verbis respondens *restrictiva* dicitur. Declarative interpretaturus legem, in sola verborum ejusdem obscuriorum expositione subsistit, nec ultra ea divagatur, nec ea arctioribus cancellis constringit. Ejusmodi interpretationum exempla innumera occurrunt, omniaque Ictorum scripta talibus sunt referta, dicta quæ reliquas obscuritate vincunt, X I I. Tabularum leges interpretati sunt Sex. Aelius, L. Acilius, Antistius Labeo, Caius, Serv. Sulpitius, alii. Edictum perpetuum interpretes habuit Caium, Paullum, ac Ulpianum. E recentioribus interpretandis legibus obscurioribus operam impenderunt, & quidem Aquiliæ Balduinus, ac Noodtius; Cinciæ Brummerus, Juliæ Majestatis Gundlingius, Scantiniæ Christius, Voconiæ Balduinus ac Perizonius, Papiæ Poppeæ Heinecius *l. 9. D. ad leg. Rhod. de jact.* Jac. Gothofredus *l. 38. D. de cond. indeb.* Cujacius Hotomanus aliique, quorum opera collecta a Fechero *l. 2. C. de rescind. vend.* Alciat. Pinellus, cet. Ad interpretationem extensivam pertinet, quod latente Juliano in *l. 10. D. de legib.* non ita leges scribi possunt, ut omnes comprehendant casus, ideoque opus est, ut eos, quos eodem principio niti vides, ejusdem juris esse dicaris. Clarius id ipsum proponit Ulpianus in *l. 13. D. de legib.* Quoties, ait, lege aliqua unum vel alterum introductum est, bona occasio est, cetera, quæ tendunt ad eamdem utilitatem, vel interpretatione, vel certe jurisdictione suppleri. Exempla

pla cape? Servi si furtum fecerant olim, dominus eorum noxali actione conveniebatur *l. 2. D. de noxal. act.* Antiquum hoc jus correcturus prætor æquitate motus statuebat, id obtinere si familia, h. e. servorum grex, furtum fecisset *l. 1. pr. §. 1. D. si famil. furt. fec. dic.* Quæsitum fuit, anne idem in lege Aquilia pronunciari debeat? & responsum, debere, idque vel ob identitatem rationis, ne sc. ob unum delictum tota familia servorum careret dominus. Ita Caius in *l. 32. D. ad leg. Aquill.* Item Temporibus M. Antonini, & Commodi Impp. senatus consultum conditum fuit de nuptiis senatorum, quod dein ad sponsalia, de quibus nihil cautum, extensum fuit *l. 16. D. de spons.* Plura exempla exstant in *l. 7. §. 2. D. de jurisd. l. 4. D. de fund. dot.* Hæc interpretationis species *analogia juris* principium est, quam itaque ratiocinationem ex ratione legis dixeris. Casus vero interpretationis *restrictivæ* est, cum verba legis restringendæ adeo late patent, ut ejusdem ratio omnes sub eis comprehensos casus non admittat. Exemplo est *l. 6. §. 1. D. de jur. patron.* Sancitum erat, Patronum, qui juramento manumissum obstrinxerat, ne nuberet, puniendum esse. Manumisit Caius servum exsectum, (nescius forsan) exegit ab eo juramentum servandi coelibatus: An poenam incurret? Negat hoc Paullus in *d. l.* casumque hunc huc pertinere; deficit namque ratio, consummandi sc. matrimonii, procreandæque sobolis. Add. *l. 49. pr. D. de hered. pet. l. 10. D. de in jus voc. vel.* Idem Wurffel. *d. l.*

INTERROGARE latrones de sociis, & receptatoribus *l. 5. D. de custod. & exhib. reor.*

Interrogari legibus dicebatur is, cui apud Prætorem accusatio intendebatur, quemadmodum exemplis comprobavit Brisson. *lib. 1. Antiq. select. c. 1.* Sallust. *de Bello Catilin. c. 18.* P. Antonius, & P. Sylla designati Consules legibus interrogati poenas dederunt. Et rursus *eod. lib. c. 31.* Et ipse lege Plautia interrogatus erat a Paullo. Sidon. Apollin. *lib. 1. Epist. 3.* I nunc, & legibus me ambitus interrogatum senatu move.

Interrogare etiam dicuntur, qui quæstionem habent, adhibitis tormentis *l. 1. §. 21. D. de quæstion.* Sic interrogari (servi dicuntur) in caput Domini *l. 11. §. 1. l. 18. §. 6. D. de quæstion.* itemque in se *l. 7. D. de prob.* Et ita interrogatur familia *l. 17. D. de SC. Silan.* Tacitus *lib. 2. Annal. c. 30; lib. 3. c. 22. & c. 67.* interrogari tormentis, & per tormenta dixit.

Interrogare porro dicuntur, qui quem criminis arguunt, accusatores. Tacit. *lib. 14. Annal. c. 46.* Damnatus iisdem Coss. Tarquinius Priscus, repetundarum Bythynis interrogantibus. Idem *lib. 16. Annal. c. 21.* Capitonem repetundarum interrogavit.

Interrogare verbum pertinet ad formulam, qua negotia quædam rogatione, & responsione congrua explicabantur. Ita qui adoptat interrogatur, an velit eum, quem adoptaturus sit, justum sibi filium esse *l. 2. D. de adopt.* Interrogatur fidejussor *l. 3. §. ult. D. de admin. rer. ad civit. pert.* Quum ita interrogaretur, id fide tua jubes *l. 75. §. 6. D. de verb. obl.* In jure interrogatus *l. 39. D. de procur. l. 29. D. de donat.* Interrogante Magistratu, id est, populum rogante in Comitiis *§. 4. Inst. de jur. nat. gent. & civ.* his nempe verbis: *Velitis jubeatis, Quirites, hæc ita uti dixi, ita vos Quirites rogo* Cic. *pro domo c. 17.* seq. *Interrogare* dicitur, qui stipulatur, interrogari, qui spondet. Qui præsens interrogavit,

si

si antequam responderetur discesserit *l. 1. §. 1. D. de verb. oblig.* Duos reos (promittendi) facturus, si utrumque interrogavero *l. 6. D. de duob. reis.*

Interrogare testes *l. 3. §. 3. l. 24. D. de testib.*

Interrogari etiam dicuntur, qui de jure consulentibus respondeat. Ita Interrogatus Julianus, Proculus, ait *l. 9. §. 1. D. de reb. cred. l. 17. §. 4. D. de Aedil. edict.*

INTERROGATIO pro rogatione, veluti reorum promittendi *l. 137. D. de verb. obl. l. 6. D. de duob. reis.* Sic Verbis obligatio contrahitur ex interrogatione, & responsu *l. 1. §. 7. D. de oblig. & act.* Add. *l. 7. D. de negot. gest. l. 1. D. de acceptil.*

Interrogatio pro diris quaestionibus, Interrogatio servi in tormentis *l. 1. §. 22. D. de quaest.* Alias *Interrogatio* nuda est, quae sine tormentis *l. 15. §. 4. D. de injur.*

Interrogatio pro quaestione de crimine. Interrogatio latronum *l. 6. D. de cust. & exhib. reor.*

Interrogationes in jure faciendae. De his vid. voce sequenti.

INTERROGATORIAE actiones *rubr. D. de interrog. in jur. fac. & de interrog. act.* quae scilicet in simplici interrogatione versabantur, ex qua judicium inchoabatur. Quas in desuetudinem abiisse Callistratus scribit, quo nemo ante judicium aliquid de suo jure respondere cogatur *l. 1. §. ult.* Alii actiones *interrogatorias* interpretantur, quae in eos dabantur, qui interrogati in jure aut confitebantur, aut negabant, aut omnino non respondebant.

At fieri vix potest, ut quisquam eam sententiam animo inhibere possit. Quum enim interrogatum aut confiteri, aut negare, aut tacere oporteat, quid faceret reus, si quodvis ex tribus his eligens, nihilominus actionibus interrogatoriis fuisset obstrictus? Potius ergo tenendum est, interrogatorias actiones propter plus petitionis periculum fuisse inventas, interrogatumque, quota ex parte heres sit, vel an possideat, & in quantum possideat, responsione sua se ita obstrinxisse, ut exceptione illa uti non posset, sed ex responsione sua obligaretur in tantum, pro quanta parte se heredem esse, vel possidere, fassus esset, & conveniri posset actione interrogatoria ex illa responsione, quemadmodum confessus *confessoria*, judicatus *rei judicatae* actione. Luculenter id probatur ex *l. 1. pr. l. 4. pr. l. 7. l. 8. l. 11. §. 3. D. de interrog. injur.* Hein.

Huc autem non pertinent *positiones*, quae hodie ab actore respectu actionis, vel a reo respectu exceptionis offerri solent, eum in finem, ut praestito *jurejurando dandorum*, quod vocant, adversarius praestet *jusjurandum respondendorum*, & ad singulas κατηγορικῶς respondeat. Gail. *obs. 1. 79. seq.* Illae enim *interrogationes* in jure faciendae erant ante litis contestationem *l. 4. §. 1. l. 1. pr. D. de interrog. in jur. fac.* hae post illam locum habent. Illae ad instruendam actionem *l. 4. §. 1. l. 11. §. 5. D. eod. tit.* ne scilicet actor plus petendi periculum incurreret, atque ita caussa caderet §. 33. *Inst. de action.* hae probationis suscipiendae caussa inventae. Illae ab usu recesserunt, ubi non sit litis contestatio specialis ad singula libelli capita. Hein. *ad Pand. dicto titulo.*

INTERROGATUS, *us*, pro interrogatione *l. ult. §. 3. l. 83. §. 2. D. de verb. oblig.*

INTERRUMPERE. *Interruptis* formae lateribus, atque perfossis *l. ult. C. Theod. de aquaed.* artificiosis obstaculis *l. 1. Cod. Th.*

Tb. de domin. rei quæ pasc. Interrumpi etiam dicitur possessio *l. 5. D. de usurp. & usuc.* servitus *l. ult. D. de serv præd. rust.* tempus *l. 4. C. de vectig.* via publica *l. 1. §. 6. D. de itin. actuq. privat.* usucapio *l. 2. §. 2. D. de capt. & postl.*

INTERRUPTIO, vel, ut Florentiæ legitur, *interrumptio* usucapionis *l. 2. D. de usurpat.*

INTERTRIMENTUM, & *intertrimentum l. ult. §. 1. D. de pign. act.* Idem fere ac detrimentum, id est, quod in rei alicujus usu, ac tractatione deperit, ac decedit. Liv. *lib. 34. c. 7.* In auro vero, in quo præter manus pretium nihil intertrimenti fit. Idem *lib. 32. c. 2.* Argenti intertrimentum. Terent. *Heautont. Act. 3. sc. 1. v. 39.* Nunc quum sine magno intertrimento non potest haberi. Est ergo vocabulum vere latinum, optimæque notæ, quod & damnum emergens, & lucrum cessans comprehendit. *Hein.*

INTERVALLUM. *Ex intervallo*, & *ex continenti* opponuntur in *Collat. Leg. Mos. & Rom. Tit. 4. §. 2.* sicut *statim*, & post aliquod intervallum *l. 24. §. ult. D. de reb. auct. jud possid.* Dare debitori intervallum *l. 12. §. 14 D. mand. Intervalla* furoris pro intermissione *l. 14. D. de offic. præs* Intervallum in continuandis honoribus *l. 18. D. ad municipal.* id est, vacationum concessa tempora his, qui ad eosdem, vel alios honores, munerave denuo vocantur *l. 1. C. de muner.* significaturque in *l. 12. D de vacat. & excus. mun.* Eaque est temporum præscriptio, quam in honoribus repetendis, vel aliis suscipiendis dari ait Papinianus *l. 17. §. 3. D. ad municip.*

INTERVENIRE dicuntur, qui in judicio pro aliis, sive intercedente mandato, sive citra mandatum constituat, quique alienæ litis exsequutionem, vel defensionem suscipiunt *l. 10. §. 1. D. de fideic. libert. l. 17. D. de damn. infect. l. 4. §. 1. D. de appell. l. 5. § 3. D. judic. solv.*

Intervenire negotiis, id est, interesse *l. 9. §. D. de pæn.* Intervenit mercede mensor *l. 1. §. 1. D. si mens. fals. mod.* Intervenire rebus mariti *l. 88. D. de donat. int. vir. & ux.* Interveniunt facto testes *l. 18. D. de quæstion.*

Intervenire auctoritatem interponere. Sic Intervenire dicuntur magistratus *l. 2. §. 25. D. ne quid in loc. publ.* prætor *l. 8. D. quod met. causs. & passim* principes *l. 11. § 2. D. de minor.* proconsul *l. 27. D. de noxal. act.* tutores, qui auctoritatem interponunt *l. 1. §. 4. D. l. 11. C. de procur. l. 57. §. ult. D. de admin. & peric. tut.* Ita & prætoris, tutorisque auctoritas intervenire dicuntur *l. 1. §. 7. D. de insp. ventr. l. 2. D. de auct. & cons. tut.*

Intervenire etiam dicuntur, qui alienam in se obligationem suscipiunt, ac proinde sæpe hoc verbum idem est, ac fidejubere, intercedere, accessionis nomine promittere, vel etiam novandi animo alienam obligationem in se transferre *l. ult. D. de minor. l. 3. §. 5. D. de pecul. l. 6. §. 2. D. mand. l. 11. l. 17. §. ult. D. ad municipal. l. 1. §. 3. D. quod juss. l. 1. C. de reputat.* Qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur *l. 60. D. de reg. jur. l. 24. D. de fidejuss.*

Intervenire porro dicuntur variæ res, quæ vel incidunt, vel rem distinguunt. Sic *interveniunt* abolitio *l. 12. D. ad SC. Turpill.* accusatio *l. 1. §. 10. D. eod. tit.* adrogatio *l. 44. D. de usuc.* ædificia *l. 1. D. fin. reg.* æs alienum *l. 66. D. ad Leg. Falc.* æstimatio *l. 50.*

D.

D. solut. matr. auctoritas *l.* 1. *C. de acceptil.* capitis minutio *l.* 1. *§. ult. D. quib. mod. usufr. amitt.* caussa *l. ult. si ingen. esse dic.* cautio *l.* 16. *D. comm. divid.* constitutio *l.* 4. § 8. *D. de manumiss.* culpa *l.* 22. *D. commod.* decretum *l.* 1. §. 1. *D. de tut. & rat. distr.* delictum, vel casus *l.* 17. *C. de lib. causs.* divortium *l.* 57. *D. solut. matr.* donatio *l.* 25. *D. de don. int. vir. & ux.* dolus *l.* 17. *D. de cond. & demonstr.* error *l.* 17. *D. eod. tit.* Falcidia *l.* 6. *D. de fideic. libert.* Falcidiæ ratio *l.* 77. §. 2. *D. de legat.* 2. fraus *l.* 7. §. *ult. D. comm. divid.* fuga *l.* 3. *Cod. de ædil. action.* impedimentum *l.* 38. *D. de statul.* indulgentia *l.* 10. *C. de sent. pass.* inimicitiæ *l.* 9. *D. de his, quæ ut indign.* instrumenta *l.* 9. *C. de fid. instrum.* loca *l.* 8. *D. de nov. op. nunc.* mandatum *l.* 3. *D. rat. rem. hab.* metus *l.* 9. §. 3. *D. quod met. causs.* momentum *l.* 137. *D. de verb. obl.* mora *l.* 14. §. 2. *D. de pecun. constit.* mortalitas *l.* 2. *D. de pact.* nuptiæ *l.* 58. *D. de jur. dot.* pactum *l.* 5. *C. quæ res pign.* paries *l.* 4. *D. de servit. leg.* pecunia *l.* 1. §. *ult. D. mand.* probatio *l.* 12. *C. de fidejuss.* publicum *l.* 3. §. 3. *D. de aqu. & aqu. pluv.* quæstio *l.* 24. *D. de collat. bon.* ratio *l.* 32. *D. ad Leg. Aquil.* res judicata *l.* 3. *D. de collus. deteg.* stipulatio *l.* 13. §. 1. *D. de recept. arb.* suspicio *l.* 17. §. 9. *D. ad municip.* turpitudo *l.* 6. *C. de condict. ob turp. caus.* varietas *l.* 6. *C. ne de stat. defunct.* via publica *l.* 4. §. *ult. D. fin. regund.*

INTERVENTIO gratiæ *l.* 13. *C. Th. de hæret.* mutui *l.* 1. *C. de his, quæ ex publ. collat.*

INTERVENTOR, qui pro alio intervenit, alienæque obligationi accedit, & alieno nomine obligatur *l.* 13. §. 9. *D. de pecul. l.* 7. *in fin. D. de obseq. parent. & patron. l. ult.* §. *ult. C. de usur. rei judic.*

INTERVENTORES episcopi dicebantur, qui sede vacante episcopatum administrabant; Augustin. *ep.* 163. Vid. *Intercessores*. Dicuntur etiam interventores, sponsores in baptismo, patrini.

INTERVENTUS, *us*, interventio: Si *interventu* arbitri *l.* 7. *D. de tribut. act.* capitis deminutionis *l.* 35. §. *ult. D. de usufr.* emancipati *l.* 1. §. 5. *D. de collat.* feriarum *l.* 26. §. 7. *D. ex quib. causs. major.* judicis *l.* 7. *D. de ann. legat.* juris *l.* 2. *D. de nat. rest.* legis Falcidiæ *l.* 82. *D. ad Leg. Falcid.* loci *l.* 14. §. *ult. D. de servit.* triumvirorum capitalium *l.* 2. §. 32 *D. de orig. jur.* tutoris *l.* 68. *D. de solut.*

INTERVERSIO *l.* 12. *C. de suscept.*

INTERVERSOR pecuniæ fiscalis *l.* 8. *C. de jur. fisc.* administrator puta, qui dolo malo dilapidat rem, pecuniamque fiscalem, vel *eversor*, uti vocatur *l.* 2. *C. de palat. sacr. larg.*

INTERVERTERE. Si *intervertendi* (id est, intercipiendi, lucrifaciendique) caussa id fecerit *l.* 19. *D. de solut.* Intervertere aquæductum *l. ult. D. de aqu. quotid.* fideicommissum *l.* 54. *D. ad SC. Trebell.* instrumenta *l.* 8. §. 1. *D. quod. met. causs.* pecuniam *l. ult. D. de fugit.* Petron. *Satyr. p.* 47. Si mehercule intervertissent pecuniam vestram. Et Plaut. *Asinar. Act.* 2. *sc.* 2. *v.* 91. *seq.* Quid nunc consilii captandum censes, dic. *Lib.* Item istuc ago, Quando argentum intervertam, & adventorem, & Sauream. *Intervertere* possessionem *l.* 20. *D. de adquir. possess.* querelam *l.* 87. §. 3. *D. de legat.* 2.

rationem fiscalem *l.* 4. *Cod. de episc. & cler.* rem pignori datam *l.* 26. *D. de furt.* Res non *intervertitur* ei, qui eam sponte abjecit *l.* 43. §. 10. *D. de furt.*

Interverti pro intercidere. Publica jura non interverti constat *l.* 5. *D. de capit. minut.* Legitimæ tutelæ ex duodecim tabulis intervertuntur *l.* 7. *D. de cap. minut.* id est, intercidunt.

INTERUSURIUM commodum usurarum medii temporis adpellatur *l.* 81. *pr. D. de legat.* 2. *l.* 66. *D. ad Leg. Falcid. l.* 9. §. *ult. D. de pecul.* Reditum medii temporis vocat Sueton. *in Calig. c.* 18. usuras medii temporis *l. ult. D. de rei vind.*

INTESTABILIS, qui testimonii dicendi jus non habet, ut vetus Glossarium interpretatur, *μη προσδεκτεος εις μαρτυριαν, αδοκιμος, και αμαρτυρος, qui admittendus non est ad testimonium, existimationis expers, intestabilis.* Plane quum lege quis intestabilis jubetur esse; eo pertinet, ut ne testimonium ejus recipiatur, & eo amplius, ut quidam putant, neve ipsi dicatur testimonium, inquit Gellius *lib.* 15. *c.* 13. ubi verba Legis XII Tabularum, quibus quis intestabilis esse jubetur, recenset. Similiter *l.* 26. *D. qui test. fac. poss.* §. 6. *Inst. de testam. ordin.* Proinde quum SCo expressum esset, ut ob carmen famosum damnatus intestabilis esset *l.* 21. *D. de testib.* ex eo refert Ulpianus, nec testamentum eum facere posse, nec ad testamentum adhiberi *l.* 18. *in fin. D. qui test. fac poss.* Vetus interpres Horatii *lib.* 2. *Serm. sat.* 3. Intestabilis, ait, cui non licet testamentum condere, vel testamento quid ab alio accipere. Et ita in *l.* 5. §. *pen. D. de injur. l.* 21. *D. de testib.* hoc verbum exaudiendum est. Quo adludens Plaut. *in Curcul. Act.* 1. *sc.* 1. *v.* 30. *Semper curato, ait, ne sis intestabilis, Quod amas, ama, testibus præsentibus.* Quoniam autem invisi erant, qui intestabiles esse jubebantur, inde factum est, ut pro exsecrando, abominando, & detestabili verbum hoc acciperetur, ut apud Horat. *lib.* 2. *Serm. sat.* 3. *v.* 181. Sacer, intestabilis esto. Sallust. *in Jugurt. c.* 67. Improbus, intestabilisque. Tacit. *Annal. lib.* 15. *c.* 55. Incusat ultro intestabilem, & consceleratum. Plin. *lib.* 30. *c.* 1. de magia: Proinde ita persuasum sit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam utilitatis umbras. Gell. *lib.* 7. *c.* 18. Et tamen qui ad Hannibalem non rediissent, usque adeo intestabiles, invisosque fuisse, ut tædium vitæ ceperint.

INTESTATO, id est, testamento non facto *l.* 19. *D. de testam. mil. & alibi passim.* Ab intestato *l.* 30. *D. de adquir. vel omitt. her.* Intestato facti codicilli *l.* 16. *D. de jur. codicill.* decedere *l.* 4. *D. und. cogn.* defuncta *l.* 3. *C. ad SC. Orfic.* data fideicommissa *l.* 13. *D. de inoff. test.* hereditatem petere *l.* 19. *D. eod. tit.* possidere *l.* 29. *D. de manum. test.* heres, bonorumve possessor *l.* 13. *D. de inoff. test.* mortuus *l.* 31. §. 1. *D. de fideic.* obire *l.* 77. §. 26. *D. de legat.* rem auferre *l.* 12. *D. de injust. rupt.*

INTESTATUS est non tantum, qui testamentum non fecit, sed etiam cujus ex testamento hereditas adita non est *l.* 64. *D. de verb. signif.* Intestatus decedit, qui aut omnino testamentum non fecit, aut non jure fecit, aut id quod fecerat, ruptum, irritumve factum est, aut nemo ex eo heres exstitit *pr. Inst. de hered. quæ ab intest.* Intestati proprie adpel-

pellabantur, qui, quum possent testamentum facere, testati non sunt. Sed & is, qui testamentum fecit, si ejus hereditas adita non est, vel ruptum, vel irritum est testamentum, intestatus non improprie dicetur decessisse. Sed & hos quoque pro intestatis accipere debemus, qui testari non potuerunt *l.* 1. *D. de suis & legit. hered.* Paullus *in Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 16. §. 3. Intestati dicuntur, qui testamentum facere non possunt, qui ipsi linum, ut intestati decederent, abruperunt; vel hi, quorum hereditas repudiata est, cujusve conditio defecerit. Quinctilian. *Declam.* 308. Neque ego negaverim, non uno genere fieri intestatos. Aut enim is est intestatus, qui non scripsit omnino testamentum, aut qui id scripsit, quod valere non possit.

Intestatus quoque, quantum ad tutelam, decessisse dicitur, qui testamento liberis suis tutores non dedit *l.* 6. *D. de legit. tut.*

INTESTINARIUS, cujus mentio fit in *l.* 2. *C. Theod. de excus. artif.* est artifex, qui *intestinum* opus facit. *Opera* autem *intestina* vocabantur, quæ ex ligno fiebant, sed fabrica elegantiore, quæ minutiaria hodie appellantur. Dicta vero sunt *intestina* ideo, quod intra ipsam domum locum tantum habeant, & in interiore ædium parte sita sint, veluti scamna, sedes, fulcra, abaci, armaria, scrinia, quæ pro exemplis adducuntur. Alciat. in *l.* 241. *D. de verb. signif.* Jac. Gothofred. *ad d. l.* 2. *C. Theod. de excus. artif.* Car. Du-Fresne *in Gloss. lat. h. v.*

INTEXERE purpuram vestimento *l.* 7. *D. ad exhib.*

INTHRONIATICA. Vide supra Ἐνθρονιστικὰ & infra *thronus*.

INTIMARE insinuare actis. *Intimare* cœlestes apices *l.* 3. *l. ult. C. de aquaduct.* adrogationem *l.* 2. *C. de adopt.* donationem *l.* 16. 19. *C. de sacros. eccles.* apud magistratus *l.* 13. *C. eod.* Intimata gesta *l.* 12. §. 4. *Cod. de reb. cred.*

Intimari docere, significare, notum facere, indicare. Cunctis per Ægyptum intimetur *l.* 1. *C. Theod. de nav. non excus.* Jubemus id nostræ intimari clementiæ *l.* 7. *C. Theod. de extraord. & sord. mun.* Lis intimata *l.* 1. *C. Theod. de denunc.* id est, denunciata, insinuata, ut *ea ipsa lege & sequent.* Rerum nobis notitia intimetur *l. ult. C. Justin. & Theod. de bon. vac.* Si quando faustorum nunciorum gaudia provincialibus intimantur *l.* 3. *C. Th. ne quid publ. lætit.*

INTIMATIO denunciatio *l.* 7. *C. de requir. reis.*

INTIMUS, *a*, *um*. Post nudata intima *l.* 3. §. 1. *D. de recept. arb.* Intima pars domus *l.* 13. §. *ult. D. de usufr.* Intimæ sedis tenebras (id est, carcerem abstrusiorem) pati *l.* 1. *C. de custod. reor.*

INTOLERABILIS injuria *l.* 2. *D. de his, qui sui vel al. jur.*

INTONARE dominis dicuntur servi, qui deferunt eos, vel accusant *l.* 2. *C. Th. ne præt. crim. majest.*

INTRA ætatem legitimam *l.* 20. §. 1. *D. de liberat. leg.* Intra annum, & *post annum* opponuntur *l.* 1. *D. de calumniat.* Intra calendas facere quid jussus, an etiam calendis ipsis recte faciat, dubitat Gell. *lib.* 12. *c.* 13. Sed hoc duobus jurisconsultorum locis rectissime definitur. Unus est in *l.* 133. *D. de verb. signif.* alter in *l.* 1. §. 9. *D. de successor. edict.* his verbis: Quod dicimus, *intra* dies centum bonorum possessionem peti posse, ita intelligendum est, ut ipsa die centesimo peti possit,

 quem.

quemadmodum intra calendas etiam ipsæ calendæ sunt.

Intra fines agri, imperii *l.* 7. *D. de incend. ruin. naufr. l. ult. D. de capt.* intra horreum *l.* 32. §. 4. *D. de aur. arg. leg.* Intra numerum esse *l. ult. D. de excus. profess. Intra* utile tempus *l.* 39. *D. de min.* Intra viam publicam prædia *l. ult. D. de servit. rust. præd.*

Intra pretium emere est minoris emere *l.* 5. §. *ult. D. mand.* Elegantis hujus loquutionis complura exempla collegit Jo. Frid. Gronov. *lib.* 1. *observ. c.* 10. *pag.* 94. Hein.

Intrare apud judicem *l.* 61. *D. de jur. dot.* portum *l.* 4. *C. Theod. de navicul.* in possessionem *l.* 4 *D. de usurp.* in rem debitoris *l.* 7. *D. ad Leg. jul. de vi privat.*

Intribuere contribuere *l.* 9. §. *ult. D. de tribut. act.* Trajanus apud Plin. *lib.* 10. *epist.* 35. Possumus desiderio eorum indulgere, modo ne quid ideo aut intribuant, aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

Intributio pro collatione, & contributione *l.* 6. §. *ult. D. de mun. & hon. & passim.*

Intricare peculium *l.* 1. §. *ult. D. de serv. corrupt. l.* 21 *D. de pecul.*

Introducere actionem *l.* 43. *D. ex quib. causs. maj.* condictionem *l.* 66. *D. de condict. indeb.* exceptionem *l.* 20. *D. ad SC. Vellei.* interdictum *l.* 14. *D. de precar.* jus Ulp. *reg. tit.* 29. §. 6. obligationem *l.* 1. *D. de condict. ex leg.* petitionem *l.* 58. *D. de verb. oblig.* postulationem *l.* 4. *in fin. C. Th. de princip. agent.* remedium *l.* 2. *D. de usufr. ear. rer.* Senatusconsultum *l.* 5. *pr. D. de SC. Silan.*

Introire. Domum suam vi introitam esse dicit *l.* 4. *D. de injur.*

Introitus militiæ *l.* 102. §. *ult. l. pen.* §. *pen. l. ult. D. de legat* 3.

Introitus, antiphona, quæ a choro canitur, dum celebraturus sacerdos procedit ad altare. Institutum illum quidam volunt a Cælestino I. Walafr. *Strab. c.* 22. licet alii jam ante obtinuisse scribant Cassian. *lib.* 4. *de inst. mon. c.* 11. In introitu antiquitus psalmus integer canebatur, sed postea propter populi tædium detruncatus est ita, ut unicus psalmi versiculus cum replicatione antiphonæ cani cœperit, d. Aug. *Serm.* 115. Missarum introitus alii sunt regulares, qui quotidie ex more canuntur, alii irregulares, qui secundum varietates solemnitatum instituti sunt, Durand. *lib.* 4. *c.* 5. *Honor. lib.* 1. *c.* 87.

Introitus pretium a clericis dignitates, vel functiones ecclesiasticas ineuntibus, patronis ecclesiarum præstandum, a Conciliis vero prohibitum: *Concil. Vienn. an.* 892. *c.* 4. *Rotomag. an.* 1074. *c.* 1.

Intromisisi in arenam *l.* 4. *D. de accus.*

Intrusus adpellatur is, qui obtinuit dignitatem a non habente potestatem illam conferendi, ut *cap. cum venissent de in integr. restit. & c. ex frequentibus de instit.* & gesta per talem intrusum non valent, quantumcumque dicatur toleratus; quia intruso non habet locum tolerantia, ex quo non habuit ingressum ab habente potestatem, ut notat Inn. *in c. qualiter & quando* 2. *de accus.* Intrusus dicitur etiam, qui titulo legitimo non præcedente ingerit se ad administrandum, etsi præcessisset electio. Idem si est præsentatus sine legitimo titulo prius habito, ut notat Inn. supra & Abb. *in cap. cum jam dudum de præbend.*

coll

coll. 2. dicit tamen ibi Abb. quod in foro animæ propter reverentiam sacramenti gesta per intrusum valent. Intrusus Episcopus non est habendus pro Episcopo, nec habet executionem .62. *dist.* c.1. & 63. *dist.* *super.*

INTUERI jus *l.* 31. *D. de pos.* peculium *l.* 19. §. 1. *D. de pecul.* scripturam *l.* 10. §. 1. *D. de test.* tempus *l.* 22. *D. de mort. causs. don.*

INTUITU adfectionis *l.* 67. §. 1. *D. de rit. nupt.* humanitatis *l.* 47. §. *ult.* *D. de fidejuss.* pietatis *l.* 16. *D. de alim. & cibar. leg.*

INVADERE negotia *l.* 5. *D. de oblig. & act.* pecuniam communem *l.* 1. §. 1. *D. de usur.* possessionem *l.* 3. §. 8. *D. de vi, & vi arm.* res mobiles *l.* 57. *D. de adquir. possess.*

INVALESCIT sententia *l.* 32. §. 27. *D. de instr. vel instr. leg.*

INVALIDI, & imbecilles *l.* 5. *C. Theod. de milit. adparit.* Invalidum argumentum *l.* 1. §. 26. *D. de quæst.*

INVASOR locorum *l.* 5. *C. und. vi.*

INVEHERE merces pro navem *l.* 122. *D. de verb. obl.*

Invecta illata modo ἀσυνθετως a jurisconsultis adpellantur, quæ ab inquilinis in ædes conductas, & in prædia urbana inducuntur, importanturque *l.* 4. *D. de pact.* & *alibi.* item inducta, invecta, importata *leg.* 32. *D. de pignor.* Si in fundum communem duorum pignora sint ab aliquo invecta *l. ult.* *D. de Salvian. interd.* Tertullian. *de patient.* c. 13. Rector animus facile communicat spiritui invecta cum habitaculo suo.

INVENDITA prædia *l. ult.* §. *ult.* *D. de rescind. vend.*

INVENIRE reperire. Invenire advocatum *l.* 8. §. *ult.* *D. de offic. proconf.* aquam *l.* 10. *D de serv. rust. præd.* meliorem conditionem *l.* 3. *D. quib. mod. pign.* creditorem *l.* 137. §. *ult.* *D. de verb. oblig.* emtorem *l.* 59. *D. ad SC. Trebell.* fidejussores *l.* 15. §. 3. *D. de re judic.* heredem *l.* 36. *D. de bon. libert.* instrumenta *l. ult* §. *ult.* *D. de fidejuss.* obligationes *l.* 38. §. 17. *D. de verb. oblig.* pecunias *l.* 3. *D. de eo quod cert. loc.* nuptias *l.* 64. *D. de condit. & demonstr.*

Invenire deprehendere. Invenire hominem *l.* 1. *pr.* *D. de curat. furios.* id est, talem ex probatione deprehendere. *Inventus* est sui juris *l.* 1. §. *ult.* *D. ut legat.* Si verum non inveniatur *l.* 2. §. 1. *D. de jur. fisc.* Invenitur liber *l.* 11. §. 6. *D. de don. int. vir. & ux.* Quum minor modus invenitur *l.* 42. *D. de act. emt. vend.*

Invenire excogitare. Si inveniatur, vel inventa sit ratio *l.* 24. §. 2. *D. de liberal. causs.* *l.* 7. §. 5. *D. de reb. cor.* *l.* 1. §. 5. *D. de Carbon. edict.*

INVENTARIUM, repertorium, quod bonorum descriptionem continet *l.* 1. §. 3. *D. de tut. & rat. distr.* *l.* 7. *D. de admin. & peric. tut.* *l.* 1. §. *pen.* *D. de ventr. in possess. mitt.* Vetus Glossarium: Inventarium dicitur quidam libellus, in quo omnia bona, quæ apud aliquem inveniuntur, conscribuntur.

Nec bonorum modo, sed & instrumentorum elenchus *inventarium* dicitur *l.* 15. *D. de reb. auct. jud. possid.* Ex inventario debitores convenire *l.* 57. *D. de administr. & peric. tut.*

Ceterum de Latinitate hujus vocabuli dubitat Tabor, & indignatur tamen collegæ, qui vocem, tamquam parum latinam, ausu non minus vano, quam irrito proscripserit. Sed verum tamen est, nec *inventarium*, nec *repertorium* apud bonos scriptores reperiri,

 utrum-

utrumque tamen tum analogia, tum usu diuturno Jurisconsultorum & satis antiquo, tamquam technicum, recte defendi. Vid. Ducker. *de Latin. Vet. Ictor. p.* 441. Hein.

Inventarii beneficium, quo heres rite confecto inventario, post aditam hereditatem ultra vires hereditatis non tenetur §. 6. *Inst. de her. qual. & diff. l. ult.* §. 2. 3. 4. *C. de jur. delib.* Rite autem fit inventarium (1) si intra 30 dies a momento notitiæ inchoetur (2) si intra alios 60 dies, vel in locis dissitis, vel absentibus heredibus, intra annum perficiatur (3) adhibitis tabellionibus (4) citatis iis, quorum interest, veluti legatariis, & creditoribus (5) aut istis absentibus, convocatis tribus testibus (6) repertorio perfecto, heres vel ipse subscribat, & rerum summam exprimat, vel scribendi imperitus tabellionem subscribere jubeat *d. l. ult.* §. 2. 3. *C. de jur. delib. Nov.* 1. *c.* 2. §. 1. Conf. *Hert. diff. de effectib. genuini non confecti inventarii vol.* 1. *opusc. T.* 3.

INVENTOR thesauri *l.* 63. §. *ult. D. de aquir. rer. dom.*

INVERECUNDA inhiatio petentium *l.* 1. *C. de petit. bon. subl. Inverecundum* desiderium *l.* 22. *D. de hered. pet.*

INVERECUNDE desiderare *l.* 8. §. 6. *D. quib. mod. pign.* postulare *l.* 1. §. 5. *D. de postul.*

INVESTIGARE arbitrum *l.* 32. §. 12. *D. de recept. arb.* fidem *l.* 1. *C. de fugit.* fugitivum *l.* 1. §. 1. *D. eod. tit.* maleficia *l.* 8. *D. de quæstion.*

INVESTIGATIO veritatis *l.* 1. *C. de quæstion.*

INVESTITURA, traditio, missio in possessionem. Fiebat illa non nudo verbo, aut per simplex instrumentum, vel chartam, sed per symbola quædam, quæ rei in alterius dominium translationem factam reapse denotarent. Varii autem *investituræ* modi, ac symbola apud scriptores occurrunt, ex quibus aliquos dabimus per *annulum* in majorum prædiorum, ac dignitatum investituris per *baculum* itidem, per *baculum* & *annulum* ecclesiarum investitura facta, per *bibliothecam* seu *biblia*, per *cambutam* Episcopi investitur Abbas per *candelabrum*, per *capellum*, per *chirothecam*, per *claves ecclesiæ* cum *cruce* Abbatis, per *communionem*, per *denarios*, per *eleemosynarium*, hoc est, marsupium, per *ferulam pastoralem*, per *funes* seu chordas campanarum Episcopi, & Abbates investiti leguntur, per *lapidem*, per *librum*, per *librum missalem*, vel *collectarium* cum libro *regulæ*, per *lignum*, per *martyrologium*, per *pallium* seu *pallam*, per *pergamenum*, per *scyphum*, per textum *evangelii*, per *virgulam*, vel *virgam*. Hæc & similia symbola asservabantur apud donatarios in rei gestæ memoriam.

INVETERATÆ *arteriaces*, id est, tonsillæ *l.* 14. §. 8. *D. de Ædil. edict.* leges *l.* 2. *C. de suscept.* Inveteratæ militiæ testimonium *l. un. C. Th. qui proba. tiron.*

INVICEM, reciproce *l.* 39. *D. solut. matrim. & passim.*

INVICTUS princeps *l.* 23. §. 5. *C. de nupt.* Fuit hoc sollemne elogium Imperatorum. Jul. Capitolin. *in Maximo & Balbin. c.* 17. Suscepisse vos rempublicam, a nefarii latronis scelere servandam, reddendamque legibus, domini sanctissimi, & invictissimi Augusti. Add. Sueton. *in Tib. c.* 7.

INVIDENDUM non erit *l.* 4. *D. de usu & habit.*

INVIDA quodammodo est lex Fufia

Fufia Caninia *tit. Inst. de Leg. Fus. Can. toll.*

INVIDIA sæpe pro quovis odio accipitur, sæpe pro ignominia, & infamatione. Ad invidiam alicui nocere nullam dignitatem oportet *l. 6. C. de his, qui vi met.* Ad invidiam ejus, qui provinciæ præest, spectat, opprimi aliquem per adversarii potantiam *l. 9. §. ult. D. de offic. proconf.* Sub quodam potentiæ terrore infirmos fatigari, ad judiciorum spectat invidiam *leg. 6. C. Th. de pact. & transact.* Si quis ad invidiam alicujus, veste lugubri, aut squalida utatur *leg. 15. §. 27. D. de injur.* Ad invidiam alterius imaginem Imp. præferre, & portare *l. 28. §. 7. D. de pœn. l. 38. D. de injur.*

INVIDIOSA dicendi vox pro criminatione *l. 12. C. Th. de accus.*

Invidiosum commentum *l. 22. §. 2. D. de jur. fisc.* Invidiosum est, Imperatorem litis caussa heredem institui *l. 42. D. de her. inst.*

INVIOLARE hereditati *l. 25. §. 8. D. de adquir. vel omitt. her.*

INVINCTUS pro vinctus *l. 6. §. ult. D. de Leg. Fab. de plagiar.*

INVIOLABILIS observatio *l. 6. C. de offic. rect. prov.*

INVIOLABILITER custodiantur *Auth. Sacramenta pub. C. si advers. vendit.*

INVISIBILES vocantur ii, qui latitant *l. 53. §. 1. C. de episc. & cler.*

INVITARE ad bonorum possessionem *l. 1. D. und. cogn.* ad cœnam *l. 18. D. commod.* ad fideicommissum *l. 77. §. 27. D. de legat. 2.* ad furandum *l. 5. D. de pact. dot.* ad hereditatem *l. 14. D. de capt. & postl. revers.* ad honores *l. 6. §. 1. D. de mun. & honor.* ad testamentum *l. 71. §. 1. D. de cond. & demonstr.*

INVITUS aliquando pro nolente, contradicente, ac reluctante accipitur *l. 53. §. ult. D. de adquir. vel omitt. hered. l. 91. D. de solut. & passim.*

Alias *inviti* etiam dicuntur, qui tametsi non contradicant, vel reluctentur, non tamen consentiunt. Quando invitus procurator non dicitur dari, *invitum* accipimus non eum tantum, qui contradicit, verum eum etiam, qui consensisse non probatur *l. 8. §. 1. D. de procurat.* Sed & in servitutibus invitum accipere debemus, non eum, qui contradicit, verum eum etiam, qui consentit *l. 5. D. de servit. præd. urb.* Denique & in eo jure, quod dicit, invito patrono libertam, quæ ei nupta est, alii nubere non posse, invitum accipere debemus eum, qui non consentit ad divortium *l. 45. pr. D. de rit. nupt.* Sic & invito Domino servus stipulatus adquirit *l. 46. D. de jur. dot. Invitis* nobis per servos adquiritur *l. 32. D. de adquir. rer. dom.* In invitum redditur judicium *l. 83. §. 1. D. de verb. oblig.*

INVIUM iter *l. 4. §. 5. D. si serv. vind.*

INULTA accusatio *l. 7. D. de accus.* injuria *l. 15. §. 35. D. de injur.* mors *l. 39. D. fam. ercisc. Inultum* crimen *l. 3. C. de condict. ob turp. causs.*

INUMBRATA quies *l. 18. §. 1. D. de adquir. possess.* opinata tantum, falso credita.

INUNDARI dicitur prædium, quum uno, eodemque impetu aqua cooperitur *l. 7. §. 6. l. 30. §. 3. D. de adquir. rer. dom.* & aliis locis.

INUNDATIO speciem fundi non mutat *l. 7. §. 6. D. de adquir. rer. dom.*

INVOCARE jus publicum *l. ult. D. quod met. causs* arbitri officium *l. 13. §. ult. D. de serv. præd. rust.*

In-

INVOLANTUR anchoræ de mare *l. 6. D. de incend. ruin. naufr.*

INVOLVERE, implicare. Si dominium quoque conſcientia talis involverit *l. 6. C. Th. de deſert. Involuta* criminibus magnis conſcientia *l. 2. C. Theod. de repud.* Publicis functionibus involutus *l. 183. C. Theod. de decur.* Viginti librarum auri mulcta & litigatorem & judicem involvat *l. 260. C. Th. quor. adpell.* Publicis, privatiſque rationibus involutus *l. 3. C. Theod. de his, quæ ad eccleſ.* Et accipientem, & dantem illicitæ tranſactionis reatus involvat *l. 4. C. Th. trib. in ipſ. ſpecieb.* privatarum quoque litium cognitor, itemque mercator, parem capitis ac vitæ, quæ peculatus reos conſuevit involvere, cogetur ſubire jacturam *l. 9. C. Theod. ad Leg. Jul. repetund.* Profeſſis, teſtatiſque ſceleribus involutus *l. ult. C. Th. de bon. proſcript.*

INURERE. Avita elogia inurenda impiis elogiis *l. 4. C. Th. de legit. her. Inuſti* infamia *l. 34. C. Th. de heret.*

INUSITATA res *l. 19. C. de excuſ. inuſitatum* miniſterium *l. 17. §. 1. D. de uſufr.*

INUTILE, quod nulli uſui, & nullius effectus eſt. Si is homo in eam valetudinem inciderit, propter quam operæ ejus inutiles factæ ſunt *l. 79. D. rei vind. Inutilis* acceptilatio *l. 8. D. de acceptil.* actio *l. 8. § 5. D. mand. & paſſim.*

Inutile pro noxio. Eſt inutile fidem frangere *l. 1. §. 4. D. depoſ.* Inutile eſt pupillis, ſi adminiſtratio eorum (tutorum) non ſervatur, nemine ſcilicet emente *l. 12. §. 1. D. de adminiſtr. & peric. tut.*

INUTILITER fruſtra, ſine effectu. *Inutiliter* agi *l. 4. D. de uſu & habit.* facta conventio *l. 5. C. de remiſſ. pignor.* opponitur exceptio *l. 96. §. 2. D. de ſolut.* fideicommiſſum relictum *l. 5. C. de fideic.* fidejubere *l. 1. §. 5. D. quod. juſſu.* inſtitui *l. 6. D. de bon. poſſ. ſec. tab.* intercedere *l. 1. §. 1. D. de migr.* legare *l. 30. §. 8. D. ad Leg. Falcid.* datur libertas *l. 4. §. 1. D. de ſtatul.* obligatus *l. 29. §. 1. D. mand.* promittere *l. 38. D. de verb. oblig.* ſtipulari *l. 38. D. de damn. inf.* concepta ſtipulatio *l. 45. D. ſolut. matrim.* factum teſtamentum *l. 97. D. de adquir. vel omitt. hered.*

JOVINIANISTÆ a Joviniano quodam monacho dicti, aſſerentes nullam nuptarum, & virginum eſſe diſtantiam, nullumque inter abſtinentes, & ſimpliciter epulantes eſſe diſcrimen *c. 39. cauſſ. 24. Quæſt. 3.*

IPSE aliquando exprimit, quod adverbio *omnino* exprimere ſolemus. Sed ſi ipſorum viginti annorum erit in *l. 66. D. de verb. oblig.* opponitur illi, ſi *minor ſit viginti annis.* Cicero *Brut.* 15. Cato mortuus eſt annis *ipſis* 83. ante me Conſulem. Et *lib. 3. ad Attic. Epiſt. 11.* Triginta dies erant *ipſi*, quum has dabam litteras. Et *lib. 5. Epiſt. 11.* Quum ibi decem *ipſos* fuiſſem dies, venerat Pontinius. Add. *lib. 2. Epiſt. lib. 6. Epiſt. 8.* Sed & Græci ita loquuti ſunt, veluti Lucianus in *Hermot. p. 505. Tom. 1. op.* εικοσιν ετη ταυτα εστι, *ipſi jam viginti anni circumacti ſunt.* Alii ſcriptores id exprimunt per *ſolidos, totos, unos* dies, vel annos. Varro apud Non. Marcell. *c. 14. n. 451.* Vlyſſem decem annos ſolidos erraſſe. Terent. *Adelphi. Act. 3. ſc. 3. v. 43.* An non ſex totos menſes olfeciſſem, quam ille quidquam caperet? Plaut. in Trinum. *Act. 1. SC. 2. v. 129.* Quia cure-dum

dum sum Ego, unos sex dies. Plura notant viri docti ad Ciceronem. *Hein.*

IRA *l. 32. §. 10. D. de don. int. vir. & ux. l. 5. C. Th. de accus.*

IRACUNDIÆ calor. Ex quo, quod factum est divortium, non prius ratum est, quam si ex perseverantia adparuit, judicium animi fuisse *l. 3. D. de divort.*

IRE & *ambulare* in jure conjunguntur *l. 1. pr. D. de serv. præd. rust.* ne quis existimaret, ei, cui itineris servitus constituta sit, non posse, nisi urgente necessitate, per alterius fundum ire. Erat enim is juris antiqui rigor, ut servitus solius voluptatis, veluti *spaciandi*, cœnandive in alieno caussa, constitui non posse videretur *l. 8. pr. D. de servit.* At qui iter habet, potest & sella, vel lectica, puta gestatoria ibi ferri *l. 7. pr. D. de serv. præd. rust.* Quod voluptatis caussa factum esse, pluribus ostenderunt Ger. Noodt *de usufr. lib. 1. c. 5.* Averan. *Interpr. jur. lib. 1. c. ult.* Atqui *ire*, & *ambulare* ita differunt, ut illud sit necessitatis, hoc voluptatis, ut recte docuit Auson. Popma *de differ. verb. lib. 1. voce ambulare.* Sensus ergo non alius est, quam eum, cui iter debetur, & urgente necessitate ea ire, & voluptatis, vel animi caussa ambulare, spaciari, & lectica, sellave ferri posse. Addatur Ger. Noodt. *Commens. in Pandect. lib. 8. tit. 3. p. 215.* Hein.

Ire & *agere* eo differunt, quod *ire* dicitur, qui pedes, vel equos absque vehiculo incedit, commeat, iter facit *l. 12. D. de servit. præd. rust.* Agere vero est jumentum minare, vel vehiculum agere *l. 1. D. eod. tit. pr. Inst. de servit.*

Ire ad arbitrium, vel ad arbitrum *l. 10. l. 37. D. de recept. arb.* ad cognitionem *l. ult. §. 1. D. quod met. caus.* ad fidejussores *l. 76. D. de procurat.* ad interdictum *l. 4. D. de liber. exhib.* ad judicem *l. 9. 11. 16. D. de recept. arb.* ad judicium *l. 7. §. 1. D. de hered. pet.*

Ire in bona, id est, in eorum possessionem e magistratu mitti *l. 3. §. ult. D. de lib. hom. exhib.* Plane *ire* in possessionem, legimus in *l. 3. §. ult. D. de adquir. vel omitt. possess.* & alibi passim.

Ire in jus. Vid. infra sub art. *jus.*

Ire in creditum *l. 19. §. ult. D. ad SC. Velleian.*

Ire defensu adversus creditores *l. 18. D. de pecul. legat.* heredem *l. 1. §. 1. 19. D. de dot. præleg.* Quæ loquutio omnino maxime inusitata, & analogiæ vix consentanea est, ut non sit dubitandum, librarios omisisse lineolam ultimæ litteræ imponendam, tamquam signum litteræ M. legendumque adeo utroque loco esse *defensum* pro *defensu*. Hein.

Ire in obligationem *§. 3. Inst. quib. mod. toll. oblig.*

IRENARCHA. Ita adpellabatur, qui disciplinæ publicæ, & corrigendis moribus (*motibus* legendum censet Jac. Gothofr. *ad tit. C. Th. de irenarch.*) præficiebatur, quippe facinorosos homines conquirebat, ac denique qui ad provinciæ tutelam quietis ac pacis stare faciebat concordiam *l. 6. D. de custod. reor. l. ult. §. 7. D. de muner. & honor. l. un. C. de irenarch. l. 9. C. de jur. fisc. l. ult. C. Theod. eod. tit. l. ult. C. Th. de patron. vicor.* Euseb. *lib. 4. Hist. eccl. c. 15.* υπηντα αυτῳ ο ειρηναρχης Ηρωδης. Rufinus ita vertit: *Obvius illi præfectus pacis Herodes.* Similique modo Irenarchæ præpositi pacis vocantur, in *l. 49. C. Th. de decurion.* ubi pro pacis *pagis* legit Jac. Gothofr.

thofr. *ad d. l.* Ad eos pertinent, quos D. Auguftinus *Epift.* 160. ait: *circumcelliones quofdam, & clericos Donatiftas, cura eorum, qui difciplinæ publicæ ferviunt, præmiffa notoria ad judicia, legefque perduxiffe*. Et *epift.* 159. *Illorum notoria, ad quos tuendæ pacis vigilantia pertineret*. Utroque enim verborum circuitu vim Græci verbi εἰρηναρχεῖν exprimere voluit. Etenim ad eorum officium fpectabat, nunciare crimina, noxios prehendere, eofque ad præfides, & magiftratus deducere. Et ita Polycarpum ab Herode irenarcha comprehenfum legimus tum apud Eufebium, tum apud Niceph. *lib*, 3. *Hift. eccl. c.* 35.

Irrepere. Quum utilitas pignorum irrepferit *l.* 14. §. 1. *D. de pecun. conftit.*

Irrevocabilis donatio *l.* 34. §. *ult. D. de donat.*

Irrigare agros *l.* 1. §. 13. *D. de aqu. quot. l.* 17. *D. de ferv. præd. ruft.* Hinc

Irrigatio *l.* 3. §. 2. *D. de aqu. & aqu. pluv.*

Irrigua loca *l.* 7. §. 6. *D. folut. matrim.*

Irritare ad iram accendere *l.* 11. §. 5. *D. ad Leg. Aquil.*

Irritare in *l.* 2. *C. de feriis* eft irritum facere. Locos quofdam recentiorum, qui ita loquuti funt, attulerunt Barth. *lib.* 33. *Adverf. c.* 8. Voff. *de Vit. Serm. lib.* 1. *c.* 23.

Irritum, invalidum, vel quod ratum non eft. Sic *irrita* eft adprobatio *l.* 24. *D. locat.* cautio *l.* 39. §. 5. *D. de admin. & peric. tut.* divifio *l.* 12. *C. famil. ercifc.* donatio *l.* 3. §. 4. *D. de don. int. vir. & ux.* emtio *l. ult. D. de refcind. vend.* pactio *l.* 31. §. 4. *D. de don. int. vir. & ux.* fententia *l.* 6. *C. de fent. interloq.* folutio *l.* 59. *D. de condict. indeb.* fubftitutio *l.* 41. §. 7. *D. de vulg. & pup. fubft.* *Irritus* codicillus *l.* 30. §. *ult. D. de fideic. libert.* contractus *l.* 9. *C. de refcind. vend.* *Irritum* teftamentum, de quo vid. infra fub art. *teftamentum*.

Irrogare damnum, aut incommodum *l.* 1. *C. fi adv. delict. l.* 4. *fi vend. pign.* deportationem *l.* 47. *D. de fidejuff.* exfilium *l.* 8. *D. de poftul.* infamiam *l.* 1. *D. de fepulcr. viol.* injuriam Paull. *lib.* 5. *fent. tit.* 4. §. 10. mulctam *l.* 1. *C. de fifcal. ufur.* mutationem militiæ *l.* 6. §. 7. *D. de re milit.* neceffitatem *l.* 23. *C. de rei vind.* pœnam *l.* 1. *D. de conft. princ.* præjudicium *l.* 2. *C. quib. rei judic.* fervitutem *l.* 26. §. 3. *D. de fideic. libert.* Irrogandum totum alicui ex fidejufforibus *l.* 48. *D. de fidejuff.*

Irrumpere fundum *l.* 9. *D. de adquir. poffeff.*

Irruptio fluminis *l.* 8. *D. fin. regund.*

Isauri. Eorum fit mentio *l. ult. C. de fer. l. ult. C. ad Leg. Jul. de vi publ. l. ult. C. de quæft.* quos infami latrocinio jam inde ab antiquis temporibus nobilitatos oftendit Dio Caff. *lib.* 55. *p.* 567. Ἴσαυροι τε γὰρ ἐκ λῃστείας ἀρξάμενοι, καὶ ἐς πολέμου δεινότητα προεχώρησαν, μέχρις οὗ κατεδαμάσθησαν. *Ifauri, facto a latrociniis initio, ufque ad belli molem provecti funt, donec perdomarentur.* Confirmat Ammian. Marcellinus *lib.* 14. *c.* 1. Namque & Ifauri, ait, quibus ufitatum eft, fæpe pacari, fæpeque inopinis excurfibus cuncta mifcere, & latrociniis occultis, alente impunitate adolefcentem in pejus audaciam, ad bella graviora proruperunt. Idem *lib.* 19. *c.* 13. eorum furta, & latrocinia, quibus finitimos adflictabant, memorat. Quamobrem a Zonara *Tomo* 3. *p.* 3. ἔθνος μάχιμον, *peffimus*

mus populus merito adpellatur. Vetus Glossarium Græcum : *Isauri οἱ ἀρπάγες, οἱ φῶρες, καὶ οἱ χειρᾶσται. Isauri, fures, sicarii, prædones.* Auctor est Vopiscus *in Probo c.* 16. Imperatorem illum, quum Isaurorum loca peragrasset, dixisse, *Facilius esse ab illis locis latrones arceri, quam tolli*, constituisseque, ut Isaurorum filii ab anno octavo decimo, mares dumtaxat, ad militiam mitterentur, ne ante latrocinari, quam militare discerent.

Ἰσάζον *l.* 13. *D. de stipul. serv.* Est vero τὸ ἰσάζον hic æquivalens.

I S O I N U S color *l.* 78. §. 5. *D. de legat.* 3. *Quin minus porro coracinum; aut isginum, aut melitum, suo nomine, quam coccum, purpurave designatur?* Est vero color flavus in hyacinthorum similitudinem tingens. Plin. *lib* 21. *hist. nat. c.*26. Hyacinthus in Gallia eximie provenit, hoc ibi pro cocco *hysginum* tingitur. Addatur idem *lib.* 38. *c.* 6. Hein.

I S O S T A T E S æqualitatis recognitor in *l. quoties C. de pond. & aur. collat.*

I T A pro deinde *l.* 47. §. 2. *D. de fideic. libert. l.* 22. *D. de manum. testam. l.*13. *D. qui test. fac. l.*36. *D. de cond. & demonstr. l.*7. §. *ult. D. de jur. patron. l.* 7. *pr. D. si tab. test. null. exst. l.*38. *D. de judic. l.*20. *D. de excus. l.* 38. *D. solut. matr. l.* 51. §.1. *D. de adquir. vel omitt. her. l.*8. §. 3. *D. de jur. codic. l.* 6. *D. de bon. poss. contr. tab.*

Ita in *l.* 1. §.28. *D. de sepulcr.* est illativum, uti apud Plaut. Amphitr. *Act.* 5. *sc.* 1. *v.*3. Aulul. *prol. v.* 9. *Act.* 3. *sc.* 6. *v.* 27. 29. *Act.* 4. *sc.* 2. *v.* 2. *Mil. glor. Act.* 4. *sc.* 4. *v.* 44. Hein.

Ita ut sæpe non tam conditionem, quam modum faciunt, ut *l.* 42. *D. de oper. libert. l.*17. §. 2. *D. de manum. test. l.* 17. *pr.* & §. 1. & 2. *D. de cond. & demonstr.*

I T A Q U E in *l.* 3. *D. de reb. dub.* est illativum, idemque sonat ac *ergo*, *proinde.* Hein.

I T A L I A in *l.*9. *D. ad Leg. Rhod.* legitur, pro qua rescribit Heineccius Aithalia. Vid. supra in voce *Aethales*.

I T A L I C E N S I S *l.* 27. *D. de pœn.* ab Italica, Hispaniæ urbe. Gell. *lib.* 16. *c.* 13. Hadrianus in oratione, quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit. Eutrop. *lib.* 8. *c.* 3. de Hadriano: Natus est ipse Italicæ in Hispania. Spartian. in *Hadr. c.* 1. originem ejus ab Hispaniensibus repetens, majores ejus, Hadria ortos, apud Italicam, Scipionum temporibus, resedisse, refert. Stephanus *de urbib. p.* 425. Ἔστι καὶ Ἰταλικὴ πόλις Ἰβηρίας τὸ ἐθνικὸν Ἰταλικησίος. Est ea Italica urbis Hispaniæ, cujus gentilitium Italicense.

I T A L I C U M jus *l.* 1. *l. ult. D. de censib.* Istud initio discernebatur a jure Civitatis, Latii, & Provinciarum, & sicuti postremo pinguius, ita prioribus haud paullo deterius erat. Habebant Itali suos magistratus, eaque in re melior eorum erat, quam provinciarum, conditio. Sed & censebantur in civitatibus suis, & pendebant vectigalia, & certum sociorum militum numerum ex fœdere submittebant, neque honorum participes ullatenus erant. Quin ex ipsis Italis quidam in duriorem redacti sunt conditionem, Hannibale Italia submoto, & in his præcipue Bruttii, Picentini & Lucani, qui non amplius pro sociis habiti, nec milites amplius, sed servos publicos dabant. Gell. *lib.* 10. *c.* 13. Enimvero ab anno ab V. C. 664. confecto bello feciali, gentes pleræque Italicæ per Leges Juliam & Plotiam jus civi-

civitatis paullatim sunt consequutæ. Vellei. Paterc. *lib.* 2. *c.* 16. *seq.* Appian. *de bell. civ. lib.* 1. *p.* 379. participes ex eo tempore juris suffragii, honorum, census, sacrorum, vectigalium, quin & juris privati, si populi fundi fieri vellent. Gell. *lib.* 21. *cap.* 13. Cic. *pro Balbo c.*8. Ceterum magnam mutationem jus Italicum subiit. primum sub Augusto, postea sub reliquis principibus. Ipsi Itali sua quique suffragia in civitate dare cœperunt sub Augusto Suet. *Aug. c.* 36. post ea tempora vero illud jus suffragii paullatim plane evanuit. Remissa quoque illis sunt munera militaria Herodian. *Hist. lib.* 2. *c.* 2. Iisdem Hadrianus præfectos præposuit consulares, Spartian. *Hadr. c.* 12. juridicos Marcus Aurelius Antoninus, Jul. Capitolin. in *Marco c.* 11. Severus Italos in trecentesimum ab urbe lapidem præfecto urbi, reliquos correctoribus parere jussit. Quamvis vero ad jus civitatis pridem adspirassent Itali, jus tamen Italicum multis extra Italiam civitatibus dari cœpit, de quibus plura jurisconsulti in *l.* 1. *&* *l. ult. D. de censib.* Id vero tunc constituit in immunitate a censu capitis, & soli (unde Barcinonenses in *d. l. ult.* immunes vocantur,) quam immunitatem contra Cujacium præclare evicit Christ. Gottl. Schwarz. *de jur. Ital.* §.9. *&* 10. quocum jungendus Bynkersh. *lib.* 5. *obs. c.* 24. Præterea civitates istæ gaudebant juribus dominii legitimi, usucapionis, præscriptionis, excusationis a muneribus publicis ob numerum quatuor liberorum, similibusque privilegiis, de quibus Ulpian. *Fragm. tit.* 19. §. 16. & Cujac. *Paratitl. C. tit. de usuc. transf.* & *tit. de annal. exc. Ital. contr. toll.* A Diocletiani & Maximiani temporibus etiam coloniæ juris Italici, præter paucissimas, tributa pendere coactæ, vix umbram pristinæ immunitatis retinuerunt *l. un. C. Th. de ann. & trib.* Reliquas etiam prærogativas evanuisse paullatim, postquam Justinianus soli Italici, & provincialis discrimen sustulit *l. un. C. de usuc. transf.* & *l. un. C. de nud. jur. Quirit. toll.* neminem dubitatorum, arbitramur, *Hein.*

His præmissis tanto facilius intelligetur, qualia sint negotia *Italica l.* 100. *D. de solut.*

Italicum patrimonium *l.*35. §. 3. *&* §. *ult. D. de hered. inst.* *Italica* prædia, quæ provincialibus opposuit Plin. *lib.*6. *epist* 9. *Italicæ* res *l.* 2. §. 2. *D. de curat. bon. dand. l.*111. *D. de legat.* 1. *l.* 3. § 3. *l.* 39. §. 7. *l.* 47. §. 2. *D* §. *ult. D. de admin. & per. tut.* quæ, uti accipiendæ sint, docet *l.* 35. *pr. &* §.3. *D. eod. tit.* Opponuntur iis res provinciales in *l.*16. §. 6. *D. ad SC. Trebell. l.*2. *C. de excus. tut.* *Italicum* solum *pr. Inst. de usuc.* *Italica* terra *l.* 8. §. 1. *D. qui test. fac. poss.* vel terra *Italiæ*, ut in *l. ult. D. de abig.*

ITER pro via, qua privatim, & publice commeamus, & ipso commeandi actu. Sic *iter* pedestre *l.* 1. §. 14. *D. de flum.* privatum *rubr. D. de itin. actusq. priv.* publicum *rubr. D. de loc. & itin. publ.* Iter facere per publicum, vel per privatum *l.* 31. *D. ad Leg. Aquil.* *Iter* agentes, id est, viatores *l. un. in fin. C. furt. adv. naut.*

Iter aquæ *l. pen. D. si serv. vind.* & passim.

Iter navigio deterius fit *l.* 1. *pr. &* §.19. *D. de flumin.* Et sic *iter* navibus sæpissime attribuunt scriptores Græci, & Latini. Exempla, quæ hic repetere nihil attinet, habes apud Ev. Otton. *de Tutel. Viar. p.*255. & 523. *Hein.*

Iter

Iter præterea eſt ſervitus ruſticorum prædiorum, quam auctores noſtri definiunt jus eundi, ambulandi hominis, non etiam jumentum agendi *l.* 1. *D. de ſerv. ruſt. præd.* Iter enim eſt, qua quis pedes, vel equos commeare poteſt *l.* 12. *D. eod. tit.* Jumentum vero ducere non poteſt, qui tantum iter habet *l.* 7. *D. eod. tit.* Vetus Gloſſarium interpretatur τυ βαδιζειν δικαιον με πεζον δια τυ συ αγρυ jus, per quod mihi liceat pediti per agrum tuum commeare. Varro *lib.* 4. *de Ling. lat. Iter via. Quidam iter, quo vehendo teritur, actus, iter in agris, quod agendo teritur. Etiam ambitus iter, quod circumeundo teratur.* Itineris autem certa, & definita non eſt latitudo, ſed prout demonſtrata eſt, vel ab arbitrio definita ita ſervatur *l.* 13. §. 16. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Iter nihil prohibet ſic conſtitui, ut quis interdiu dumtaxat eat *l.* 14. *D. commun. præd.* Ceterum de diſcrimine itineris, actus & viæ legenda omnino epiſtola erudita Aegid. Menagii ad Car. Hann. Fabrott. inſerta *Amoenit. jur. civ. c.* 36.

Interdictum de *itinere*, actuque privato reſtituendo prohibitorium, ad tuendas tantummodo ruſticas ſervitutes; ei datur, qui proximo anno itinere, actuve, ſive jure, ſive injuria dies non minus triginta, nec vi, nec clam, nec precario eſt uſus, ſi eo uſu nunc prohibeatur; item ei qui iter, actumve, quo anno proximo eſt uſus, reficere prohibetur, ſi ſe uſum hoc anno, & jure ſervitutem illam habere doceat *l.* 1. *l.* 3. *D. de itin. act.*

ITERARE reſtitutionis auxilium *l. ult. C. ſi ſæp. reſt. in int.* baptiſmum *rubr. C. ne ſanct. bapt. iter.* honores, munera *rubr. C. de non iter honor. l.* 14. §. *ult. D. de mun. & hon.* ſacerdotium *l.* 17. *D. eod. tit.*

ITERATIONE fiebat civis Romanus, qui poſt Latinitatem, quam acceperat, major 30. annorum, iterum juſte manumittebatur ab eo, cujus ex jure Quiritium ſervus fuerat. Ulpian. *Reg. tit.* 3. § 4. ex quibus interpretationem recipiunt verba hæc Juſtiniani *Novell.* 74. *præf.* και τας λατινικας ως ατελεις εξεβαλλομεν, και τας επαναληψεις περιττας απεφηναμεν. *Et Latinitates, tamquam imperfectas, excluſimus, & iterationes ſuperfluas demonſtravimus.*

ITERUM duas res, auctore Paullo, ſignificat, alteram, qua demonſtratur tempus ſecundum, quod Græci δευτερον dicunt, alteram, quæ ad inſequentia quoque tempora pertinent, quæ Græce vocant παλιν *l.* 7. *D. de edend. l.* 2. §. 7. *D. ſi quis caut. in jud.* Priore ergo caſu eſt *ſecundum*, ut quando *iterum* & *ſemel* opponuntur *l.* 7. *D. de fer. l.* 15. §. *ult. D. de reb. auct. jud. poſſid.* Poſteriore *rurſum*, *denuo*, ut *l.* 1. *D. de jur. patron. l.* 2. §. 7. *D. ſi quis caution.* Deſinit tutor & iterum coepit eſſe, *l.* 9. §. 2. *D. de tut. & rat. diſtr.*

JUBENTIUS *Celſus leg.* 7. *D. de op. lib. l.* 27. *D. qui teſt. fac. poſſ. l.* 18. *D. de jur. codic. l.* 13. *D. de lib. & poſt. l. ult. C. de ſerv. reip. manum.* Vide ſupra art. *Celſus* At male id nomen ſcribitur *Jubentius*, quum rectius exaretur *Juventius*. Nam hanc formam & nummi præferunt, & impreſſa Juventiarum denariis Juventæ Deæ figura, argumento luculentiſſimo eſt, eos nomen ſuum non a *jubendo*, ſed a *juventute* derivaſſe. Vide denarium gentis Juventiæ apud Hub. Goltz. *Faſt. magiſtr. & triump. p.* 134. Heim.

Ju-

JUBERE inprimis dicuntur superiores, ut principes, magistratus, patres, domini. Sic *jubent* ædiles *l.* 23. §. 1. *D. de Ædil. ed &.* prætor *l.* 10. §. *ult. D. de prætor. stip.* constitutio *l.* 2. *D. de fideic. libert.* dominus, vel pater *l.* 3. *l. ult. D. quod jussu* judex *l* 19. §. 3. *D. comm. divid.* Jubet Lex, utpote cujus virtus est imperare, & præcipere *l.* 7. *D. de legib. l.* 7. *D. de Leg. jul. repet.* prætor *l.* 1. *D. si quis caut.*

Jubere etiam dicitur testator *l.* 25. §. 2. *D. ad SC. Treb.* & alibi passim.

Jubere etiam aliquando dicitur, qui permittit magis, quam præcipit *l. ult. C. ubi in rem act.* Restitui debere, & posse hereditatem, fideicommissum, Apronianum SC. jubet *l.* 26. *D. ad SC. Trebell.* Nec enim ad eos transire quidquam jubemus *l.* 1. *in fine C. Th. de legit. hered.* Contra ea non jubere idem aliquando est, ac vetare, vel inhibere, uti *l.* 24. *C. Th. de oper. publ. l. ult. C. Th. quib. equor. usus.*

Immo & *Jubeo* aliquando pro *volo* ponitur Donat. *in Andr. Act.* 3. *sc.* 3. Cujac. *lib.* 11. *obs. c.* 25. & Voss. *lib.* 14. *rhet. c.* 10. Vid. Non. Marcell. *c.* 4.

JUBILEUM in ecclesia romana denotat plenariam peccatorum indulgentiam iis, qui limina SS. Apostolorum Romæ visitarent tempore jubilæi indultam. Primus fuit Bonifacius VIII. qui quolibet sæculi fine celebrandum jubilæum instituit an. 1300. Jo. Rubens in *vit. Pontif. lib.* 1. *c.* 11. Sed a Clemente VI. an. 1350. ad instar jubilæi V. T. quolibet semisæculo reductum: Contin. Nangii an. 1350. & ab Urbano VI. an. 1389. ad annos triginta tres limitatum. Tandem Sixtus IV. an. 1474. humanæ vitæ brevitatem considerans, ad terminum quinque lustrorum stabilivit, prout postea ad nostra usque tempora observatum fuit.

JUDÆIS tantum filios suos circumcidere permittitur *l.* 11. *D. ad Leg. Cornel. de sicar.* Judæorum fit mentio *l.* 15. *D. de excus. & tit. C. Just. & Theod. de Judæis.*

Per latus judæorum in Pandectis plerumque perstringi Christianos, maxime vero *l.* 15. §. 6. *D. de excus. & l.* 3. *D. de decur.* existimant Andr. Alciatus & Guil. Budæus. Quamvis vero negari non possit, initio nascentis Christianismi satis frequentem fuisse Judæorum, Christianorumque confusionem, de qua viri docti *ad Suet. in Claud. c.* 25. Pith. *lib.* 2. *Advers. c.* 2. & Casp. Barth. *ad Rutil. Numantian. itinerar. lib.* 1. *v.* 159. notius tamen Ulpiani, Paulli, & Modestini temporibus fuit Christianorum nomen, notiorque capitalis illa inter utrosque inimicitia, quam ut sectas parum inter se amicas, concordesque confundere potuerint. Vid. Ez. Spanhem. *Orb. Rom. Exerc.* 1. *c.* 15. *p.* 100. *seq.*

JUDAICE contradicere *l.* 7. §. 1. *D. de summ. Trinit.* id est, pertinaciter.

Judaica nota fœdare, id est, circumcidere *l.* 22. *C. Th. de jud.* Judaica superstitio *l.* 3. §. *ult. D. de decur.*

JUDEX est, qui de re aliqua, vel jure suo, vel magistratus, qui jubendi potestatem habet, auctoritate cognoscit, & judicat. Prætor ipse, teste Livio *lib.* 3. *c.* 55. judex olim adpellabatur. Varro *de ling. lat. lib.* 5. *Hinc judex*, ait, *quod tunc jus dicat, accepta potestate, id est, quibusdam verbis finis.* Et ita qui tribunali præest, vel aliquam jurisdictionem habet, judex vocatur *l.* 1. *D. de judic. rubr. D. de reb. auct. jud. possid.*

Te-

Tales majores *judices* *l.* 32. §. 7. *D. de recept. arb.* Hilar. *ad Constantium lib.* 1. *c.* 1. *p.* 537. *edit. Maff.* Provideat, & decernat clementia tua, ut omnes se ubique judices, quibus provinciarum administrationes creditæ sunt, a religiosa observantia se abstineant. Augustin. *Homil.* 49. Non dico judices publicos, non proconsulem, non vicarium. Sic & rectores provinciarum vocantur judices *l.* 2. *l.* 5. *l.* 7. *C. Theod. de oper. publ.* & judices provinciarum *l.* 2. *C. Th. eod. tit.*

Plerumque vero magistratus, & judices separantur, ut *l.* 1. *D. de reg. jur.* Judicumque nomine veniunt ii, qui & *judices dati*, & *speciales judices*, & *pedanei*, & *delegati* adpellantur *l.* 46. *D. de judic. l. pen. D. judicat. solv. l. ult. D. de offic. præsid. l.* 4. *D. de tut. dat. l.* 3. *D. ne quis eum, qui in jus voc. l.* 5. *D. de offic. præsid.* Quales judices *postulari*, *dari*, *addici*, *adiri*, *accipi*, & *sumi* dicuntur a litigantibus *l.* 1. *D. de quib. reb. ad eund. jud. l. pen. D. de judic. l.* 2. *C. eod. tit. l.* 6. *D. de fidejuss. tut. l.* 1. §. 1. *D. de usur. l.* 38. *D. mand. l.* 1. *C. de in lit. jur.* Sic intellige *Judex* inter aliquos *l.* 19. §. 3. *D. comm. divid.* bonæ fidei *l.* 39. *D. de rei vindic. l.* 3. §. 3. *D. comm.* Ad judicem, id est, virum bonum *l.* 137. §. 2. *D. de verb. oblig.* Arbitratu judicis, quasi boni viri *l.* 17. §. 5. & §. 9. *D. de injur.* *Judex* enim κατ' ἐξοχὴν dicebatur *vir bonus*, quia honestissimi ordinis senatorii, atque equestris viri in judicum decurias legebantur. Vid. infra sub art. *Vir bonus*. Judex edititius. Vid. supra art. *edititius*, compromissarius *l.* 42. *D. de recept. arbitr.* hereditatis *l.* 50. §. 1. *D. de legat.* 1.

Judex delegatus. Vid. supra *delegatus*.

Quod *judicis* arbitrio, auctoritate, & jussu fit, id per judicem fieri dicitur. Sic Per *judicem* auferre *l.* 4. §. 6. *D. de dol. mal. except.* consequi *l.* 16. *D. judicat. solv.* exercere actionem *l.* 1. *C. de servit.* exigere *l.* 8. *D. de legat.* 3. solvere *l.* 9. §. 5. *D. de admin. & per. tut.* His adversatur *sine judice*, id est, sine interventu judicis, vel non inuniente judice. Sic sine *judice* accepta pecunia *leg.* 38. *D. de condict. indeb.* Si prætendentibus aliquid sine judice credatur *l.* 1. *D. de vacat. & excus.* Sine *judice* dare partitus *l.* 16. *D. judic. solv.* dari ad bestias *l.* 11. *D. ad Leg. Cornel. de sicar.* dividere *l.* 36. *D. fam. ercisc.* id est, consensu, ut ait *l. ult. D. eod. tit.* exigere *l.* 22. § 1. *D. rat. rem hab.* possidere *l.* 7. *D. ad Leg. Jul. de vi priv.* id est, sine ejus auctoritate, ut *l. ult. D. eod. tit.* reddere dotem *l. ult.* §. 1. *D. quæ in fraud. cred.* redhibere *l.* 23. *D. de Ædil. edict.* restituta res *l.* 18. §. *ult. D. commod.* solvere *l.* 9. *C. de reb. cred.*

Ordinarii *judices* vel a caussis, vel ab officiis definiri possunt. His scilicet modis *ordinarius* est, qui jurisdictionem jure suo, non alieno beneficio habet. Vel aliter: Is est *ordinarius*, qui nativam, non dativam modo jurisdictionem habet, hoc est, qui eam jure magistratus, non mandato speciali obtinet, seu qui jurisdictionem ordinariam habet. Justinianus *Novell.* 112. *c.* 3. κελεύομεν γὰρ τοὺς ὀρδιναρίους δικαστὰς, οὓς τοὺς ἐμβαθμοὺς, μὴ μόνον τῶν κηρύκων φωναῖς. . . *Jubemus enim ordinarios judices, qui & ambathmi, non solum præconum vocibus* &c. Ac plane Constant. Harmenop. *lib.* 1. *c.* 4. judices ordinarios ἐμβαθμοὺς δικαστὰς, eorumque jurisdictionem ἐμβαθμίαν adpellat. Justinian. *Novell.*

20. *c.* 3. *Ηνικα μονον το της αρχης της καλλιστης αρξιναζιας ειχε σχημα.* Dum solum administrationis ordinariæ habet schema. Et sic ordinarii judices in *l.* 6. *C. Th. de offic. Rect. prov. l.* 5. *C. Th. de proxim. comit. dispos. l.* 2. *C. Th. ne quis in palat. man. l.* 16. *C. Th. de cohort.*

JUDICARE invitus cogitur, qui non habet excusationem *l.* 13. *D. de excus. vel vacat. mun.* Lege Julia cautum, ne minor viginti annis judicare cogatur *l.* 41. *D. de recept. arb.* Judicandi necessitas inter munera personalia habetur *l. ult. §. ult. D. de mun. & hon.* Judicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere *l.* 1. *C. Th. de judic.* juncta *l.* 9. *Cod. Just. eod. tit.*

JUDICATUS, *a, um. Judicata res*, vel *judicatum* vocatur, quando caussa finem, pronunciatione judicis, sive absolutoria, sive condemnatoria, accepit. Hinc rei *judicatæ* auctoritas *l.* 7. *C. de condict. indeb.* exceptio *tit. D. de except. rei jud.* Res judicata pro veritate accipitur *l.* 25. *D. de stat. hom.* Et hinc quod semel judicatum, retractari non potest. Hinc eleganter Don. ad *Ter. Andr. Act.* 3. *sc.* 1. *v.* 75. & *Adelph. Act.* 2. *sc.* 2. *v.* 27. explicans formulam comicis perfamiliarem: *Actum est*, hæc subjicit: Hæc res secundum jus civile dicitur, in quo cavetur, ne quis rem actam apud judicem repetat. Sic ipse in Phormione: *Actum*, aiunt, *ne agas*. Et alibi *Actum agam*, proverbium est, id est, nihil agam. Quod enim in jure semel judicatum fuerit, rescindi, & iterum agi non potest. *Hein.*

Judicati actio, quæ ex sententia datur *l.* 28. §. 8. *D. de jusjur.* agere *l.* 28. *D. de procur.* conveniri *l.* 41. §. *ult. D. de fidejuss.* Judicatum facere, id est, solvere *l.* 6. *D. de fer. & passim.* Quæ loquutio ex XII Tab. manavit, in quibus, teste Gellio *lib.* 20. *Noct. Att. c.* 1. scriptum fuit: *ni judicatum facit* [illegible] ea & Cicero *pro Flacco c.* 19. [illegible] ste, quum judicatum non faceret, Hermippo addictus, & ab hoc ductus est.

Judicatum solvi stipulatio tres clausulas in unum collatas habet de re defendenda, de judicio solvendo, & de dolo malo *l.* 6. *D. judic. solv.* Vetus Glossarium interpretatur *της κρισεως λυσιν*, *solutionem ejus quod judicatum est. Λεγει γαρ ο Αττικος προς τον μη ομολογεις, καταδικασον με ο συγγηται κηθεν επι το λυθηναι την κρισιν. Ait enim actor reo: Tunc te præstiturum, ais, judicatum, solve soluturum judicatum.* Vid. [illegible]

Judicatus, condemnatus. Sic *judicatus* contutor *l.* 1. *C. de contrar. tut. jud.* judicio publico calumniæ, prævaricationisve ca[illegible] fecisse judicatus *l.* 1. *D. de* [illegible] *qui not. infam.* Judicatus secous *l.* 8. §. *ult. D. rat. rem hab. l.* 3. *C. solut. matr.* Et sic *judicati* accipiendi *l.* 51. *D. de pecul. l.* 1. *C. qui bon. ced. l.* 3. *pr. D. de usur. l.* 7. *D. de re judic. l.* 4. §. 3. *l.* 6. §. 2. *l.* 13. §. 6. *fin.* §. 7. *l.* 29. *l.* 34. *l.* 56. *D. eod. tit. l.* 1. *l.* 3. *l.* 6. *pr.* §. 2. 3. *D. de confess.*

JUDICATIO judicandi facultas *l.* 4. §. 8. *D. de re milit.* Cui judicatio data est *l.* 131. §. *ult. D. de verb. signif.* Alias *judicatio* est judicatum. Ut sibi ex judicatione satisfiat *l.* 30. *D. de procur.* Hoc verbo usi sunt Cicero *de Invent. lib.* 1. *c.* 13. & 14. & Quinctilian. *lib.* 3. *Inst. orat. c.* 13.

JUDICIALIS quæstio *l.* 38. *D. mand.*

Judiciales stipulationes. Vid. infra sub art. *stipulatio.*

JU-

JUDICIARIA conventio, id est aditio judicis *l. un. C. Th. si cert. pet. ex chirogr.* domus *l. 8. C. Theod. de oper. publ.* id est, judicis prætorium, uti in ea ipsa lege, seu publica domus, ut *l. 4. C. Justin. eod. tit.* vocatur.

Judiciaria lex *l. 1. in fin. D. de Leg. Jul. amb.* id est, lex Julia judiciorum, ut *l. 2. §. 1. D. de judic.*

Judiciariæ, seu lusoriæ naves in *l. un. C. Th. de lusor. Danub.* id est, naves, quæ ultro citroque discurrebant, exploratoriæ, speculatoriæ, & prohibitoriæ, ne qua parte hostis perrumpat, ut ad eam legem pluribus ostendit Jac. Gothofred.

JUDICIUM pro disceptatione forensi, ipsaque actione, quæ in judicium deducitur. Sic judicio absolvi *l. 14. §. ult. D. judic. solv.* Judicium accipere, vel suscipere dicuntur litigatores *l. 36. D. famil. ercisc. l. 45. §. 1. D. de procur. l. 1. D. de obseq. par.* Accipitur autem judicium litis contestatione, adeoque hæc verba, *accepto judicio*, & *lite* contestata idem significant. Actionem in judicium perducere, vel rem in judicium deducere *l. 31. D. de judic. l. 66. l. ult. D. de procur. l. 13. D. de pact. l. 17. §. pen. D. de jurejur.* Res autem in judicium deducta non videtur, si tantum postulatio simplex celebrata sit, vel actionis species ante judicium cognita res *l. 1. C. de lit. contest.* Judicium capitis, pecuniæve *l. 7. D. de leg. jul. repet.* Judicium dare dicitur Prætor, quum agendi potestatem facit, in eamque rem actionem, & judicem dat *l. 26. D. de dol. mal. l. 1. D. naut. caup. stabul. & passim.* Judicio destringi *l. 16. D. judic. solv.* judicium famosum *leg. 11. §. 10. D. de postul.* Judicio interesse *l. 6. C. de judic.* Judicium manet & pendet, quamdiu sententia dicta non est *l. 60. D. de cond. indeb. l. 43. D. mand. l. 14. D. de interrog. in jur. fac. l. 16. in fin. D. de vi & vi arm.* Judicium proponere *l. ult. D. ne vis fiat ei* reddere *l. 21. D. de negot. gest.* Judicium tutelæ *l. 28. D. de adpell. l. 20. §. ult. D. de tutel. & rat. distrah.*

Judicium bonæ fidei. Vid. supra art. *fides.*

Judicia Dei. Vid. *purgatio canonica vulgaris.*

Judicia duplicia quædam vocantur, quoniam ut in interdictis duplicibus par utriusque litigatoris in his conditio est, nec quisquam præcipue reus, vel actor intelligitur, sed unusquisque tam rei, quam actoris partes sustinet *§. 7. Inst. de interd.* ita ex eadem ratione *familiæ erciscundæ*, *communi dividundo*, & *finium regundorum judicia duplicia* adpellantur *l. 2. §. ult. D. comm. divid.* ex qua decurtato uno verba desumta est *l. 13. D. de judic.* nimirum quoniam & in his uterque actor est *l. 37. §. ult. D. de oblig. & act.* & in his singulæ personæ *duplex* jus habent agentis, & ejus, quocum agitur *l. 10. D. fin. regund.*

Judicium publicum. Publica judicia non idcirco dicta sunt, quod, ut Justinianus tradit, eorum exsequutio cuivis ex populo, quomodo idoneus sit accusator, detur. Hac enim ratione popularia judicia essent, quod est inconsequens: Sed quod ex Legibus publicorum judiciorum veniant, atque descendant *l. 1. D. de publ. judic.* Idque aperte ostenditur *l. 3. D. de prævaricat.* ubi prævaricationis judicium, alterum moribus esse indictum dicitur, alterum esse publicum, quod de eo lege Julia publicorum judiciorum cavetur. Verum est tamen, & id ex eodem Ulpiano Justinianus hausit, pu-

blico judicio cuilibet ex populo experiri licere, nisi cui lege aliqua publico judicio accusandi non est potestas *l.* 43. §. 10. *D. de rit. nupt.* Unde Joann. Chrysostom. *Homil. in dictum Apostoli: utere modico vino. Tom. 1. oper. p.* 19. Κοινὸν ἔστιν [illegible] τῶν βουλομένων κατηγορεῖν. Commune crimen est, publica injuria, volenti cuique accusare licet. Publicorum vero judiciorum hæ sunt leges Julia majestatis, Julia de adulteriis, Cornelia de Sicariis, & veneficiis, Pompeia de parricidiis, Julia peculatus, Cornelia de testamentis, Julia de vi publica, Julia de vi privata, Julia ambitus, Julia repetundarum *l.* 1. *D. de public. jud. pr. Inst. eod. tit.* Quæstiones autem de falso, sicariis, & parricidiis Cornelius Sulla dictator constituit *l.* 4. §. 32. *D. de orig. jur.* Antea L. Piso Tribunus plebis de pecuniis repetundis quæstionem constituerat, ut Cicer. *in Brut. c.*27. *Verrin.* 3. *c.* 84. *de offic. lib.* 2. *c.* 21. De injuriis vero, quemadmodum vitiose in omnibus codicibus (Florentinis exceptis) scriptum est, quæstio publica ab eodem non est constituta. Actio enim ex Lege Cornelia de injuriis privata est, non publici judicii *l.* 42. §. 1. *D. de procur. l. ult. C. de injur.* Notum fuisse hunc errorem, qui libros omnes antehac occupavit, ex eorum imperitia probabile est, qui apud Ulpianum eam actionem pro publica utilitate exerceri legerant: quasi vero non & privata judicia pro publica utilitate exerceantur, quum & jus suum cuique tribui, & qualiacumque nocentium peccata puniri reipublicæ intersit. Raptus porro crimen publicum esse dicitur in *l. pen. C. de noxal. act. Publica* igitur judicia videntur definienda, quibus vindicantur delicta, quorum vin[illegible]

dicta directe, & principaliter reipublicæ interest. Vid. *Quæ[illegible]*

Ab his di[illegible]runt Ju[illegible]cia [illegible]ta, quæ ad rem familiarem c[illegible]jusque pertinent, per ar[illegible] [illegible]u-dicesque datos exp[illegible]n[illegible]r. C[illegible] *lib.* 1. *de orat. c.* 38. N[illegible]m vo[illegible]tare in foro, hercle in Prætorum tribunalibus, judicia pr[illegible]ata magnarum rerum obire. [illegible]em *Topic. c.* 17. Privata judicia maximarum quidem rerum in [illegible] consultorum mihi videntur [illegible] e[illegible] prudentia. Plin. *lib* 6. *Epist.* [illegible] intervenit acri[illegible]us ill[illegible] & cre[illegible] frequens necessitas judicandi [illegible] ac pene calculos, tabul[illegible] m[illegible] [illegible]n-di, ut repente in privati ju[illegible] formam centumvirale vertere[illegible] In *l.* 3. §. 1. *D. de crim. St[illegible]* ad privata judi[illegible]a referuntur [illegible] ex contractibus competunt. [illegible] infra *publicum.*

Judicium ordinarium, extraordinarium. Vid. his vocib[illegible]

Judicii sistendi causa cautio. Vid. *cauti[illegible].*

Judicium pro re judicata. S[illegible] judicium a curatoribus fac[illegible] id est, si judicatum non [illegible]o[illegible] *l.* 20. §. *ult. D. de tute[illegible] & rat. distr.*

Judicium pro facultate res [illegible] scernendi *l.* 5. *D. de di[illegible]* [illegible]dicio carent mutus, surd[illegible], perpetuo furiosus, & impubes [illegible] §. 2. *D. de judi..*

Judicium pro deliberatione animi: Qui dignitates princi[illegible] [illegible]dicio consequuti sunt *l. ul[illegible]. de alb. scrib.* judicio ani[illegible] *l.* [illegible] *D. de seg. jur. l.* 3 *D. de d[illegible]*

Judicium etiam in speci[illegible] [illegible]statoris voluntas *l.* 22. *in fin. D. de vulg. & pupill. subst. l.* [illegible] *in fin. D. de legat.* 3. & a[illegible] m[illegible]sis locis. Seneca *lib.* 2. *de* [illegible]a [illegible] 7. Alius judicia patris acc[illegible] quæ mereri satis fuerat [illegible]a cum matre consistit. Sic de [illegible]tium judicium *l.* 9. *C. Th[illegible]*

de infirm. his, quæ sub tyran. Judicium defuncti *l.* 8. §. 10. *l.* 23. §. 1. *D. de inoff. test.* extremum *l.* 10. *Cod. Th. de Episc.* supremum *l.* 20. §. 3. *D. famil. ercisc.*

Judicium pro judice *l. ult. C. Theod. de jurisd. l.* 9. *l.* 10. *C. Theod. eod. tit. l.* 58. *C. Th. de adpell. l. ult. C. Th. de superexact. l.* 1. *C. Th. de repar. adpell.*

Judicium pro rescripto principis *l.* 2. *C. Th. de offic. omn. jud.* Eodem pertinet *l.* 11. *C. de fund. patrim.*

Judicium catholicæ religionis, id est, fides catholica *l.* 28. *C. Th. de hæret.*

JUGATIO agrorum, possessionumve mensuram significat, pro cujus modo certa Cæsaribus pensitatio præstabatur *l.* 1. *C. de quib. muner. vel præst. l.* 10. *C. de susceptor. l.* 1. *C. de impon. lucrat.* Dicta est a jugis animalium, quibus possessiones exercebantur, pro quorum numero ea præstatio inferebatur *l.* 6. *C. Theod. de extraord. mun. l.* 1. *C. Theod. de impon. lucrat. describ.* Et ita *juga* & jugationes accipe in *l.* 3. *C. Theod. de Episc. & cler. l.* 1. *l.* 2. *l.* 3. *C. Theod. de privil. dom. Aug.* & alibi passim. Justinianus in *Novell.* 17. *c.* 8. Ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας τοὺς ἀπαιτητὰς ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα, ἐφ᾽ οἷς αὐτὰς διδόασιν αἰτίαις τὸ, τί ποτε τῶν ζυγοκεφάλων ἢ ἰούγων, ἢ ἰουγαλίων, ἢ ὅπως δήποτε ἂν αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν, καὶ ὑπὲρ τίνων αὐτὰ καὶ ποίων χωρίων ἀπαιτοῦσι. Coges autem publicos exactores in suis de susceptis (apochis) manifesta facere omnia, in quibus ea dederint, nempe quantitatem Zygocephalorum, aut jugerum, aut jugalium, aut quolibet modo per regiones nuncupantur, & pro quibus hæc, & qualibet a prædiis exiguntur. Sane id agri spacium, quod juncti boves uno die exarare poterant, olim in Hispania ulteriore *jugum* adpellatum Varro *de re rust. lib.* 1. *c.* 10. tradit, Cicero *in Verr.* 3. *c.* 11. Quid qui in singulis jugis erant? Cassiodor. *lib.* 4. *var. c.* 20. Constanti supplicatione comperimus sacrosanctæ ecclesiæ, ipsius unum jugum, veterum principum pietate collatum, nunc quorumdam violenta usurpatione detineri.

JUGERATIO idem, quod jugatio in *l.* 33. *C. Th. de decurion.*

JUGERUM. *Jugera* vineæ, vel oliveti *l.* 4. §. *ult. D. de act. emt.* Jugeribus enim arva, prata, & pascua metiebantur. Unde Ulpianus: Id arvum, quod in decem annos proximos satum erit, quot jugerum sit, vinea quot vites habeat, olivæ quot sint jugerum, & quot arbores habeant, pratum, quod intra annos decem proximos sectum sit, quot jugerum, pascua quot jugerum esse videantur *l.* 4. *D. de censib. Jugerum* autem adpellatum, quod uno jugo boum in die exarari posset, Plin. *lib.* 18. *c.* 3. tradit. Varro *lib.* 1. *de re rust. cap.* 10. jugerum quadratos duos actus habere, scribit. Similiterque Columella *lib.* 5. *c.* 1. de actu quadrato loquens: Hoc duplicatum dit, jugerum; & ab eo, quod erat junctum, nomen jugeri usurpavit. Vid. supra *actus*.

JUGE, continuum. Ejus portionem consequitur jugi dominio possidendam *l. ult. C. Th. de bon. matern.* Litigatio, quæ consultationis ambiguo jugi exspectatione pendet *l.* 57. *C. Th. de adpell.* Post jugis militiæ tempus *l.* 13. *C. Th. de agent.*

JUGITAS, perpetuitas, copia. Jugitas concessa illibata servatur *l.* 32. *C. Th. de curs. publ.*

Mali jugitas *l.* 287. *C. Th. de decurion.*

JUGITER continuo *l.* 4. *C. Th. de medic. & prof.* & aliis multis locis.

JUGULATUS *l.* 1. §. 17. *D. ad SC. Sil.*

JUGUM proprie est copula jumentorum *l.* 31. *D. de ædil. edict.* Translate vero ita vocatur quodvis onus. Cervicibus imposita velut quædam juga *l. un. C. Th. de infirm. pæn. cælib.* Jugum nuptiale *l.* 10. *D. de cond. & dem.* servitutis *l.* 8. *C. de postlim. revers.*

JULIA Lex agraria memoratur in *l.* 3. *D. de termin. mot.* & apud Suet. *in Jul. c.* 20. Vid. supra art. *agraria.*

Julia Lex de adulteriis coercendis, ad quam librum singularem scripsit Brisson. Hanc legem signat Juvenal. *Sat.* 2. *v.* 37. quum ait: Ubi nunc lex Julia? dormis. Et Martial. *lib.* 6. *epigr* 7. Julia lex populis ex quo, Faustine, renata, atque intrare domos jussa pudicitia est: Aut minus; aut certe non plus tricesima lux est, Et nubit decimo jam Thelesina viro. Idem *lib.* 6. *epigr.* 22. Quod nubis, Proculina, concubino, Et mœchum modo nunc facis maritum, Ne lex Julia te notare possit. Non nubis, Proculina, sed fateris. Horat. *lib.* 4. *Od.* 5. *v.* 26. Nullis polluitur casta domus stupris: Mos & lex masculosum edomuit nefas. Laudantur simili prole puerperæ. Culpam pœna premit comes. Sed locos veterum omnes, qui ad hanc legem pertinent, exposuit, totamque hujus rogationis Juliæ exsequutus est Guil. Hoffman. *de Leg. Jul. de adult. c.* 2. Lata est hæc Lex anno V. C. 737. C. Furnio, & C. Junio Silano Coss. & quidem ex rostris, & in foro, uti refert Seneca *de benef. VI.* 32. Eamdem in usum revocavit L. Septimius Severus Imperator, ceu docet Dio Cassius apud Xiphilin. *lib.* 76. *p.* 869. Ex quo simul ratio reddi poterit, cur de adulteriis, & ad Legem Juliam de [illegible] eo tempore certatim scripserint Papinianus, Ulpianus, Paullus, & [illegible]

Julia Lex de ambitu in id lata, ut qui petiturus magistratum, vel provinciam, vel sacerdotium turbam suffragiorum caussa conduxerit, servos advocaverit, aliamve quam multitudinem conduxerit, convictus, ut vis publicæ reus in insulam deportaretur: Sueton. *in Aug.* Paul. *Sent.* 5. *c.* 32. Diversum tamen Dio tradit *lib.* 65. Ut qui magistratum ambiissent, quinquennium a magistratibus [illegible]cerentur, quod ipsum Zonaras *lib.* 2. sequutus est. Hanc aut[illegible]gem ideo Octavius Augustus t[illegible] quod per Triumvirorum tempora jus creandorum magistratuum populo ablatum fuisset, ip[illegible] que Triumviri magistratus reipu[illegible]cæ darent. Postea tamen creatione [illegible]gistratuum ad curiam prin[illegible]s [illegible] lata, cessavit Romæ hæc [illegible] ut ait Modestinus. Hinc Qu[illegible] de ambitu loquens *lib.* 6 hoc genus, inquit, nostris tempor[illegible]us totum pene sublatum est, cum omnia tutelæ, curæque u[illegible]ius [illegible]nixa periclitari nullo judici[illegible] e[illegible]tis possint, quod & notat Ammia[illegible] *lib.* 14.

Julia Lex de annona *l.* 1 [illegible] *de publ. jud. &* §. 11 [illegible] *Inst.* [illegible]

Julia Lex *caducaria* [illegible]it ipsa [illegible] Julia, & Papia Poppea, cu[illegible]us postrema pars de caducis præc[illegible]pit, ut si nemo sit, ad quem [illegible] rum possessio pertinere po[illegible] sit quidem, sed jus s[illegible]m o[illegible]rit, bona publicentur Ulp. [illegible] 18. *l.* 4. §. 17. *D. de fideic.* [illegible] *bert.* eamdem legem significat Julianus *l.* 96. §. 1. *D. de legat.* [illegible] Quoties lege Julia bona va[illegible] ad fiscum pertinent, & legata, & fideicommissa præstantur[illegible]

Julia Lex de cæde & veneficio, cujus meminit Sueton. *in Neron.* c.33. ubi conferri meretur Schubartus *de fatis jurispr. Exerc.* 3. §.52. p.595. *seq.* Herman. Noord Kerk. *disquisit. de lege Petron.* p.89.

Julia Lex de civitate, lata anno ab V. C. 662. ut civitas sociis, & Latinis omnibus, qui arma deponerent, daretur, Italici belli restringendi caussa; vel sic, ut iis qui bello Italico exorto, in fide manserant (manserant autem omnes Latini) & iis, qui in amicitiam postea rediissent, civitas daretur. Additur *in Orat. pro Balbo.* Qui fundi facti essent. Gell. *lib.*4. c.4. Appian. *lib.*1. *de bell. civ.* Vid. & Eutrop. Hujus autem Legis beneficio coloniarum omnium, & municiporum, quæ in Italia fuerant, æquata jura sunt, non ut legibus Romanis æque uterentur. (nam coloniarum duntaxat Romanarum hoc fuit, municipia suis legibus, atque institutis vivebant) sed ut æque jus illud civium Romanorum, ferendi scilicet suffragii, & adipiscendorum magistratuum obtinerent, quod antea municipiis, & Romanis coloniis licuerat. Latinis vero Coloniis, & Latino populo non item. Postea sublatam hanc legem licet opinari, cum dicat Suetonius, homini Latino jus Quiritum a Claudio Imperatore propositum, nisi si hoc intelligas, omnibus id propositum, qui jam tum Latii jus habebant, cujusmodi erant omnes extra Italiam Latinæ Coloniæ, omniaque municipia, quæ jus Latii habebant, jus autem Quiritum nondum essent adsequuta. Hujus enim legis beneficium intra terminos Italiæ continebatur. Manutius hanc Legem latam fert a L. Cæsare Consule P. Rutilii collega. Juliam autem dictam, quod solus eam Cæsar, cum ejus collega Rutilius in prælio esset occisus, ex SC. tulit.

Julia lex de bonis cedendis memoratur *l.*4. *C. qui bon. ced. poss. rubr. C. Theod. eod. tit.* Ad cujus cognitionem sciendum est, moris olim fuisse, ut debitores qui non existerent solvendo, in vincula conjicerentur, addicerenturque creditoribus, quousque ære alieno se liberassent Gell. *lib.*20. c.1. Quinctilian. *lib* 3. *Inst. orat.* c.6. Postea temporis progressu cœptum est cum illis mitius agi, & Lege Julia cautum, ut inopes debitores bonis suis cedendo possint evadere carceris molestias, aliasque creditorum vexationes.

Julia lex de fœnore. Quum populus novas tabulas frequentissime postularet, improbam illam spem disjecit Cæsar, lata lege, ut debitores creditoribus satisfacerent per æstimationem possessionum, quanti quasque ante civile bellum comparassent, deducto summæ æris alieni, si quid usuræ nomine numeratum (id est, de domo solutum) perscriptumve (id est, per argentarios) fuisset. Qua conditione quarta fere pars crediti peribat. Sueton. in *Jul.* c.42. Jul. Cæsar *de bell. civil. lib.*3. c. 1. Ex quo loco simul colligitur legem hanc perlatam esse Cæsare, & Servilio Coss. an. ab V. C. 507. quum victo Pompeio in urbem victor revertisset.

Julia lex de fundo dotali *l.* 1. *l.*13. *D. de fund. dot.* quæ vetat fundum dotalem alienari, vel oppignorari, ut *l.*16. *D. eod. tit.* & *pr. Inst. quib. alien. lic.* pars fuit legis *juliæ* de adulteriis, uti tradit Paull. *sent. lib.*2. *tit.* 21. §.2. *Hein.*

Julia lex de legibus. Ut ei, qui in suas leges non jurasset, capitale esset. Appian. *de bell. civ.* 2.

Julia Lex judiciaria *l.* 1. *D. de Leg. jul. ambit.* qua duo sunt genera judicum equestris ordinis, & senatorii. Tribuni vero ærarii

 quod

quod erat tertium sublatum Suet. *in Cæs.* Gell. *lib.* 14. *c.* 12. Eaque lex Juliæ Legis adpellatione exaudienda est *l.* 9. §. 2. *l.* 41. *D. de recept. arbitr.*

Julia lex majestatis, cujus meminit Cic. Philip. I. 9. Ea, quæ in Pandectis explicatur, non Julii Cæsaris, sed Augusti esse videtur: Sigon. *de jud.* c. *II.* 29. Quod quidem non satis expeditum esse arbitratur *Hein.* quum contra certissimum sit, legem hanc sæpe sub malis potissimum principibus auctam, & acrioribus pœnis firmatam esse. Tacit. 3. *Annal.* 72. Freher. *parerg. II.* 9. De ejus legis capitibus videndi Sigon. *ibid. p.* 429. &, qui singularia ejus legis expendit Gundling.

Julia Lex de maritandis ordinibus; cujus fit mentio *l. un. D. unde vir & ux. l.* 6. §. *ult. D. de jur. patron. l.* 44. *D. de rit. nupt.* & apud Ulp. *Reg. tit.* 11. §. 20. Ei lex Papia Poppea propter argumenti adfinitatem in infinitis prope legum nostrarum inscriptionibus connectitur. Complectebatur autem ea Lex totam matrimoniorum inter Pop. Romani ordines pro cujusque statu & conditione contrahendorum rationem. Eam legem, quæ in Pandectis utramque facit paginam, ipsi integritati suæ restituit, & explicuit *Hein.* singulari commentario ad Legem Jul. & Pap. Pars ejus fuit etiam Lex Julia caducaria, de qua paullo ante.

Julia Lex peculatus. Ne quid ex pecunia sacra, religiosa, publicave auferat, neve intercipiat, neve in rem suam vertat, neve faciat, quo quis auferat, intercipiat, vel in rem suam vertat, nisi cui utique lege licebit, neve quis in aurum, argentum, æs publicum quid indet, neve immisceat, neve quo quid indatur, immisceatur, faciat sciens dolo malo; quo id pejus fiat Ulpian. *l.* 1. *D. ad Leg. Jul. peculat.* Eadem memoratur *l.* 1. *D. de publ. judic.* Item de residuis *l. cit.* ne quis pecuniam, quæ in usum publicum erogari, vel in ærarium inferri debuit, privatim retineat.

Julia lex de provinciis, & magistratibus in provincias missis. Tulit Jul. Cæsar consul cum Bibulo anno ab V. C. 691. ut Achaia, Thessalia, cuncta Græcia liberæ essent, neque in iis magistratibus populi Romani jus dicere liceret Cic. *pro domo sua in Pison.* & *de Prov. consul.* Item ut magistratibus transeuntibus, eorumque comitibus fœnum, aliaque ab oppidis, & vicis subministrarentur. *Ad Attic. lib.* 5. & *in Pison.* Item duabus in civitatibus provinciæ suæ magistratibus decedentes rationes suas relinquerent, easdemque totidem verbis ad ærarium referrent Cic. *lib.* 5. *ad famil. c.* 20. *in Pison.* Item ne coronarium aurum iis qui provincias obtinerent, vel decerni, vel ab iis accipi liceret, nisi decreto triumpho Cic. *in Pison.* Ne qui cum imperio essent, injussu populi, aut senatus de provincia exire, exercitus educerent, aut bellum sua sponte injussu populi, aut Senatus gererent, in regnum alienum accederent. Cic. *in Pison. pro Posthumo.* Ne provinciæ prætoriæ plusquam annum, seu plusquam biennium Consulares obtinerentur Cic. *Philipp.* 1. & 3. & 8. item Dio *lib.* 43.

Julia lex repetundarum, seu de repetundis, de qua proprio titulo in Pandectis tractatur, & eo amplius in *l.* 10. §. *ult. D. de offic. proconsf. l.* 3. §. 1. *D. de calumniat. l.* 12. *D. de senat. l.* 3. *D. de vacat. mun.* Lata a Jul. Cæsare in primo Consulatu anno ab V. C. 695. Cic. *in Vatin. c.* 12. *pro Rabir. c.* 4. *pro Sext. c.* 64.

lege ... in

in *Pison.* c. 21. in *Bruto* c. 27. *de offic.* lib. 2. c. 21. *in Verr.* 3. c. 84. Sueton. in *Jul.* c. 43. Legis quædam capita supersunt in *d. tit. D. ad Leg. Jul. repet.* Alia ex Cicerone collegit Car. Sigon. *de judic.* II. 27. p. 425. *seq.* Fuit hæc ex Legibus amplissimis, quippe cujus plura quam centum capita fuisse observat Cic. ad *famil.* lib. 8. *epist.* 7. Quum enim multiforme sit hoc crimen, & quod se facile in omnes species commutat, non mirum profecto est, oppositam illi legem capitibus compluribus constitisse. De poena criminis, hac lege proposita, omnia satis incerta sunt. Quæ tamen de ea dici possunt, omnia occupavit Ant. Schulting. *Jurispr. vet. antejust.* p. 515.

Julia Miscella de testamentis. Ut conjugi superstiti legatum sibi a demortuo ea lege, ne iterum nuberet, ita capere jussus esset, si intra annum (luctui nondum præfinitus erat annus) jurarat, se liberorum quærendorum caussa velle nubere. *Tit. C. de dicta viduit. & Lege Julia Miscella toll.* & *Novell.* 22. ubi Justinianus Julium Miscellam hujus legis auctorem nominat. At vide aliam de hac denominatione sententiam infra sub art. *Miscella.*

Junia lex de sacerdotiis: Ut in cooptandis sacerdotibus etiam absentium ratio haberetur. Cic. lib. 1. *Epist. ad Brutum.*

Julia lex sumtuaria, quam memorat Gell. lib. 2. c. 24. Postremo, inquiens, lex Julia ad populum pervenit, Cæsare Augusto imperante, qua profestis quidem diebus ducenti (nummi) finiuntur, calendis, nonis, idibus, & aliis quibusdam festis treceni.

Julia & Sempronia de limitibus, ut per actuarios limites populo eundi jus esset, sicut per viam publicam. Hygin. in *lib. de limit.* constit. Apud Frontinum autem Tiberii Cæsaris constitutio legitur, ex qua hæc desumta sunt: Est & aliud monumentum, quod non longe ab ædibus, vel itinere publico constitutum, id est juxta legem Semproniam, & Juliam, quod cardinibus, & decumano constitutum esse monstratur; quod rationem finium recipere videtur, id est, concurrentium linearum, atque secantium se invicem, & ordinem in utroque custodit, limitum rationem discernens.

Julia Theatralis. Ut equitibus Romanis, quibus ipsis, parentibusve equester census unquam fuisset in quatuordecim ordinibus lege Roscia Theatrali constitutis considere liceret. Suet. in *Aug.* Plin. lib. 43. c. 2.

Julia & Titia lex de tutoribus. Ut provinciarum præsides mulieribus, pupillisve tutores non habentibus, tutores darent. *Tit. Inst. de Attilian. tut.* Lata est anno ab U. C. 722. Cæsare Aug. III. & ex Kal. Maiis. M. Titio Aulo Coss. Henr. Vales. ad *excerpt. Peiresc.* unam legem duobus nominibus Julia & Titia notari existimat. Hanc sententiam deseruit Aug. Christ. Marche in *dissertat.* de Tutoribus *ex lege Julia & Titia datis*, duas statuens leges, quarum *Titia* antiquior lata sit anno ab V. C. vel 488. vel 516. sive a C. Titio, sive a Q. Titio Tribunis plebis, *Julia* contra a Cæsare Augusto anno 726. Et sunt sane ejus argumenta non nullius momenti. Urget enim testimonium Theophili *paraphr. pr. Inst. de Atil. Tut.* ubi diserte memorat β. νόμους Ἰούλιον καὶ Τίτιον *duas leges, Juliam & Titiam.* Urget copula, &, quæ interjici non solet inter collegarum nomina, a quibus lex aliqua cognominetur. Enimvero quemadmodum non adeo classicum videtur Theophili de re tam antiqua

tiqua testimonium, ita exemplo non caret copulativa *&*, etiam unius legis auctorum nominibus interjecta. Quod ut uno probetur exemplo, notissima est lex Licinia & Mucia constanter ita vocata a Cicerone *pro Balbo c.* 21. *in Bruto c.* 16. & in fragmentis *orationis pro C. Cornelio perduellion.* Hein. *Hist. jur. civ. lib.* 1. §. 164.

Julia Lex de veneno nominatur a Sueton. in *Neron. cap.* 33. Credit tamen Hein. eam potius partem legis de vi publica, & privata fuisse.

Lex *julia* de vi duplex est, altera de *vi publica*, altera de vi privata §. 6. *Inst. de interd.* Quas leges etiam *Julias privatorum*, & *publicorum* adpellari notandum est *l.* 1. §. 1. *D. de vi & vi arm. l.* 32. *D. de poen.* Hæc etiam *Julia vis privatæ* vocatur *in l.* 4. *C. und. vi.* Harum legum, earumque aliquot capitum fit mentio in *l.* 3. §. 5. *D. de test. l.* 3. §. 4. *l.* 12. §. 4. *D. de accus. l.* 8. *D. de sepulcr. viol. l. ult. D. de vi bonor. rapt.* §. 2. *Inst. de usuc.*

Julia lex de vicesima. Vid. infra art. *vicesima.*

JULIANUS Salvius Jurisconsultus, de quo infra art. *Salvius.*

JULIUS *Cæsar* dicitur Imperator maximus in *Novella* 47. *c.* 1.

Julius Pollux æqualis Ulpiani temporum, quem juris peritissimum Lampridius in *Alexand. c.* 69. vocat, Imperatorique Alexandro in consilio fuisse, refert. Hic in auditorio Aemilii Papiniani, præfecti prætorio, agitatam quæstionem proponit in *l.* 40. *D. de reb. cred.* Fuit hic πολυγραφωτατος; scripsit enim, ut ex Pandectis colligimus, *Ad edictum* libros 80. *Quæstionum* libros 26. *Responsorum* libros 23. *Breviam* lib. 23. *Ad Sabinum* libros 16. *Ad Vitellium* libros 4. *Ad Neratium* libros totidem. *Ad leges, seu ad Legem Juliam, & Papiam* libros 10. *Ad legem Aeliam Sentiam* libros 4. *Regularum* libros 7. *Sententiarum receptarum* libros 5. *Fideicommissorum* libros 3. *Decretorum*, seu *Imperialium sententiarum* in cognitionibus prolatarum libros 6. Vid. supra art. *Imperialium sententiarum.* Scripsit itemque *De adulteriis* libros 3. *Manualium* æque tres, *institutionum* libros 2 *De officio proconsul.* totidem *De jure fisci* totidem, *De censibus* totidem, *Ad edictum Aedilium curulium* totidem: Præterea μονοβιβλα, seu libros singulares plures, quos ordine alphabetico recensebimus. Sunt vero sequentes. De appellationibus, de adsignatione libertorum, de adulteriis, de articulis liberalis caussæ, de cognitionibus, de conceptione formularum, de dotis repetitione, de excusationibus tutelarum, seu tutorum, de extraordinariis criminibus, de forma testamenti, de gradibus, & adfinibus, de inofficioso testamento, de instructo, & instrumento, seu de *instrumenti* significatione, de jure codicillorum, de jure singulari, de juris, & facti ignorantia, ad legem Cinciam, ad legem Falcidiam, ad legem Fusiam Caniniam, ad legem Velleiam, de liberali caussa, ad municipalem, de officio adsessorum, de officio consulis, de officio præfecti vigilum, de officio præfecti urbi, de officio prætoris tutelaris, ad orationem D. Marci, seu Antonini, & Commodi, ad orationem D. Severi, de poenis militum, de poenis omnium legum, de poenis paganorum, de portionibus, quæ liberis damnatorum conceduntur, de publicis judiciis, ad regulam Catonianam, de secundis tabulis, ad senatus consultum Libonianum, seu Claudianum, ad SC. Orphitianum, ad SC. Silanianum, ad SC. Tertullianum, ad SC. Turpillianum, ad SC. Vel-

lei-

leianum, de septemviralibus judiciis, de tacitis fideicommissis, de variis lectionibus, de usuris, τῶν νεοθεμάτων: Hoc amplius & Epitomarum, seu Epitomatorum Alpheni digestorum libros 5. scripserat: Notas item ad libros Digestorum Juliani. Ejus quoque Notæ additæ Marcelli Notis ad Julianum citantur in l. 14. D. de in rem vers. Notas etiam ad libros Quæstionum, & Responsorum Papiniani scripserat, nec non & notas ad Scævolam. Quin & ad Javolenum notas scripsisse eum, testatur l. 69. D. de adquir. vel omitt. her. Similiterque ad Plautium notas scripsisse illum testatur l. 13. D. de opt. vel elect. legat. Atque adeo ex XII. ejus ad Plautium libro desumta est l. 49. D. ad Leg. Falcid. Sed & Labeonis πιθανῶν libros in epitomen eum contraxisse, notis additis, testimonio sunt l. 5. D. de instruct. vel instrum. l. ult. D. de bon. libert. l. 65. D. de adquir. rer. dom. l. 23. D. de acceptil. l. 91. D. de furt. l. 23. l. ult. D. de captiv. l. ult. D. de usurp. & usucap. l. 244. D. de verb. signif. quæ omnia capita hanc inscriptionem habent Labeo libro πιθανῶν a Paulo epitomatorum. Citatur ab Herennio Modestino in l. 9. D. de inoff. test. l. 6. l. 13. D. de excusat. l. 18. D. de SC. Silan. ut & ab Aemilio Macro l. 1. D. de veteran. & milit. succes. l. 2. D. quand. adpell. & l. 13. D. de re milit. Ipse vero Ulpianum citat in l. 43. D. de act. emt. Consultum etiam per litteras non semel a Latino Largo, & Nesennio Apollinari indicant l. ult. D. qui. sin. manumiss. l. 30. §. 1. D. de except. rei judic. l. 83. D. de legat. 2. l. 34. D. de negot. gest. & l. 22. D. ad leg. Falcid. ut & a Licinio Rufino l. 4. D. quib. ad liber. procl. Vir prudentissimus vocatur a Gordiano l. 6. C. de nupt. Ejusque liber tertius fideicommissorum citatur in l. 1. C. comm. serv. manum. Ejusdem liber singularis ad SC. Tertullianum laudatur l. 14. C. de legit. hered. & liber singularis de publicis judiciis l. 6. C. ad Leg. Jul. majest. & notæ ad Papinianum in l. 13. D. de sentent. pass. & in l. 1. C. Th. de respons. prud. Citatur & a Justiniano l. 5. C. de recept. arb. & §. 1. Inst. de hered. inst.

Licebit hic quædam, quæ ad celeberrimi jurisconsulti vitam pertinent, per modum spicilegii subjicere. Eum alii Patavinum, alii Phoenicium, alii Græculum fuisse contendunt. Laur. vero Fignorius Epist. Symbol. l. 41. & singulari libello ea de re scripto, Romanum fuisse censet. Sed origo vere incerta est, &, sicut orationis, & stili strigiligine ubique fere obvia, judicandum, vix Romæ, vel in Italia eum lucem vidisse credideris. Fuit in Severi Imperatoris consilio l. ult. D. de jur. fisc. l. 97. D. de adquir. vel omitt. hered. eamdemque postea operam navavit Antonino Caracallæ l. 38. D. de minor. Fuit etiam inter Papiniani adsessores l. 40. D. de reb. cred. & ab Elagabalo actus in exsilium, sub Alexandro pristinam dignitatem recuperavit. Aurel. Victor. in Cæs. c. 24. Quin & ad præfecturam prætorianam sub eo adspiravit. Lamprid. in Alex. c. 26. Vapulat plerisque, tamquam optimorum jurisconsultorum, ipsiusque Papiniani defricator, Balduin. Jurispr. Mucian. p. 299. Petr. Faber ad l. 145. D. de reg. jur. Ever. Otto in Papin. p. 491. nec non tamquam Ulpiani obtrectator. Merill. lib. 1. c. 33. Sunt etiam, qui in eo variationes deprehendere sibi videntur, ut idem Merill. lib. 1. obs. c. 9. eidemque exprobrant subtili-

silitatem pene ridiculam, tantasque stili tenebras, ut sæpe rem data opera nebulis involvere voluisse videatur. Nos nec adgroscimus hæc Paulli nostri elogia, & viro de arte nostra immortaliter merito nævos quosdam facile condonamus. Filiam, vel cognatam saltim, habuisse videtur Juliam Paullam γυναῖκα εὐγενεστάτην, *illustris prosapiæ feminam*, uti vocatur apud Herodianum *lib.* 5. *cap.* 6. quam Elagabalus aliquamdiu uxorem habuit, & cujus nummos exposuit Vaillant. *de numism. Imp. p.* 157. *&* *p.* 269. Hein.

JULIUS AQUILA jurisconsultus incertæ ætatis; cujus ex *Responsorum* libro nonnisi duo supersunt in Pandectis fragmenta, puta *l.* 34. *D. de admin. & per. tut. & l.* 12. *D. de suspect. tut.* Elagabalus uti Juliam Paullam, de qua paullo ante, ita & Juliam Aquiliam Severam virginem Vestalem in matrimonio habuit. Vaillant. *Numism. Imp. p.* 270. Eam cognatam jurisconsulto nostro fuisse, ex nomine & cognomine colligere par esset, nisi jam illo tempore maxima fuisset gentium familiarumque confusio. *Hein.*

JUMENTUM. Ea adpellatione equus, equa, mulus, mula, & cetera νωτοφόρα & dorsuaria animalia continentur. Seneca *Epist.* 76. *Quare fortia dorso jumenta sint, quæris. Quia eorum hic unus est usus, sarcinam ferre* Hinc elephanti & cameli jumentorum operam præstare dicuntur *l.* 2. *in fin. D. ad Leg. Aquil.* Plin. *lib.* 8. *c.* 18. de camelis: *Omnes autem jumentorum in iis terris dorso funguntur.* Columella *lib.* 6. *c. ult.* Jumenta nomen a re traxerunt, quod nostrum laborem, vel onera subvectando, vel arando juvarent. At apud veteres aliam verbi hujus significationem & notationem [illegible] sciendum est. Gellius enim *lib.* 20. *c.* 1. ex Sex. Cæcilio. Jumentum in XII. Tabulis, uti acciperetur, docet his verbis: Jumentum quoque non id solum significat, quod nunc dicitur, sed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim nostri jumentum a *jungendo* dixerunt. Sed & Non. Marcellus, jumentum a jungendo veteres dictum putant, littera in eo nomine adtrita. Nam & vectabulum dicunt, quod nunc vehiculum.

In Ædilium tamen edicto *jumentorum* adpellatione omne pec[illegible] non continetur. Nam aliud significant jumenta, aliud significatur pecoris adpellatione. Boves utiq[illegible] jumentorum adpellatione non contineri, sed pecoris, verius est *l.* 37. §. 4. 5. 6. *D. de Ædil. edict.* Boves enim magis *armentorum* [illegible] quam jumentorum generis adpellantur *l.* 89. *D. de verb. sig[illegible].* ac proinde jumentis legatis [illegible]ves non continentur, nec contra *l.* 65. §. 5. *D. de legat.* 3.

JUNCIANUM senatusconsultum *l.* 51. §. 8. *D. de fideic. libert.* Conditum est sub Commodo, Aemilio Junio, & Junio Severo Coss. anno ab U. C. 935. *l.* 28. §. 4. *D. eod. tit.* Juneum *Junctum*, & alterum Cos. *Antium Severum* vocat Lamprid. *in Commod. c.* 4. Immo hic in fastis quibu[illegible] m A. Hibius Severus vocatur. Eo S[illegible] cautum fuerat, ut retineret [illegible]s patronatus heres, qui non t[illegible] toris, sed suum servum ma[illegible] tere rogatus esset, si vel [illegible] servus libertatem pron[illegible] prætoris esset conse[illegible]tus. *Hein.*

JUNCTOR servus *l.* a[illegible]. *D. de verb. signif.* ubi Cujacius & alii *unctores* pro *junctoribus* [illegible]vituunt. Goeddeus crasin [illegible]be[illegible]e censet, quasi *junctores* [illegible]ur pro *jumentoribus*. A[illegible] in Com-

men-

mentar. *ad d. l.* *vectores* legit. Albericus Gentilis junctores interpretatur lecticarios, qui lecticæ gestandæ juncti fuerint. Sed quum alii sint *juncti*, alii junctores magis est, ut intelligamus servos vectores, qui jumenta vehiculis jungunt.

Unctores pro junctoribus substituit etiam Victorius *lib.* 37. *var. c.* 1. Sed ipse Cujacius conjecturæ suæ nuncium misit *lib.* 14. *obs. c.* 3. ubi Florentinam lectionem prætulit. Et *junctores* etiam probat. Laur. Pignor. *de serv.* p. 213. Et sane quum voce *adjunctor* usus sit Cicero *lib.* 8. *ad Attic. epist.* 3. quis Latinum neget illud Alfeni *junctor*? Hein.

Junctura in *l.* 6. *Cod. Theod. de strenic.* pro biga equorum. Paull. *lib* 3. *sent. tit.* 6. §. 91. Caricca cum junctura legata, mulæ quoque legatæ, non multo videtur, propter quotidianam loquendi consuetudinem, ubi Alciat. *lib.* 8. *parerg. cap.* 14. pro simplici negatione *non*, legendum *nec non mulio* existimat. Alias *junctura* est, qua mulæ carrucariæ boves, aut jumenta ad aratrum junguntur. Jac. Gothofr. in *C. Theod. d. l.* 6. interpretatio satis solida videtur. At tanto minus admittenda conjectura Alciati, quamvis quædam veteres editiones habeant *nec non & mulio*. Mulionem enim juncturæ legato contineri, diserte ibi in subjuncta interpretatione negatur.

Jungere tignum ædibus *l.* 3. *D. ad exhib.* pupillam filio suo *l.* 66. *D. de rit. nupt.* *Jungi* enim matrimonio legitimis nuptiis legitur in *l.* 17. *D. eod. tit.* *l.* 11. §. 12. *D. ad Leg. jul. de adult.* Jungere inter se litem *l.* 1. *D. de litigios.*

Junia *Norbana* Lex de Latinis libertis a M. Junio, & L. Norbano Flacco Coss. quos tempore Tiberii consulatum gessisse Dio Cass. *lib.* 57. p. 615. testis est, lata, cujus meminit Justinianus §. *ult. Inst. de libert.* & §. *ult. Inst. de success. libert.* *l. un. pr. C. de lat. lib. toll. Nov.* 78. *præf.* ut & Ulpian. *Reg. tit.* 1. §. 10. *tit.* 3. §. 3. ita Brisson. At Consules isti, a quibus lex nomen tulit, rectius vocantur M. Junius Silanus, & L. Junius Norbanus, qui fasces tenuerunt anno ab V. C. 771. Hermannum Noordkerkium, qui in *Disquis. de lege Petron.* p. 91. legem hanc centum annis ante, C. Junio Norbano Balbo, & L. Cornelio Coss. latam existimat, refellit. Jo. Guil. Hoffmannus *de leg. jul. de adult. c.* 1. p. 107. Hein. Hac autem lege fuit constitutum, ut manumissi per epistolam, aut inter amicos, aliisque modis minus sollemnibus non civitatis; sed Latinorum tantum jura consequerentur, ceu locus ex Ulpiano citatus ostendit. Hinc Latini Juniani, quorum eadem erat conditio, ac Latinorum in colonias deductorum Ulpian. *Reg. tit.* 19. §. 4. *Fragm. Reg. ex vet. Jurecons. VIII.* p. m. 805. quales coloniæ passim in orbe Romano extabant etiam ævo Imperatorum. Ez. Spanhem. *Orb. Rom. Exercit.* I. 9. Libertate igitur gaudebant, participes erant commerciorum, & mancipationum cum civibus, Ulp. *tit.* 19. §. 4. & familiæ emtores, & testes, & libripendes fieri, Ulp. *tit.* 20. §. 8. quin & fideicommissum capere poterant Ulp. *tit.* 26. §. 6. Sed tamen nihil ex testamento capere poterant, nisi intra centum dies a cretione jura Quiritium consequerentur. Nec testari iis licebat Ulp. *tit.* 17. §. 1. nisi forte volentibus, concedentibusque patronis. Nam & domini permittere poterant ipsis servis testamenti factionem, ceu adparet ex Plin. *lib.* 8. *epist.* 18. Vid. infra art. *Latini* *Ju-*

Junia Petronia lex de libertate memoratur in *l.* 24. *D. de manumiss.* Hanc tulere C. Junius Cæsonius, Petronius Turpilianus Coss. anno ab V. C. 813. ut si dissonantes pares judicum exstarent sententiæ, pro libertate pronunciaretur. Ab eodem quoque Petronio lex Petronia de servis lata infra memoratur art. *Petronia.*

Junia Velleia lex, *l.* 10. §. 2. *D. de testam. tut. l.* 13. *in fin. D. de injust. rupt. irrit.* Et ita emendandum est hoc nomen in §. 2. *Inst. de exher. liber.* ubi vulgo perperam *Julia* legitur. Idemque error est apud Ulpian. *tit.* 22. §. 19. Ad eam vero legem Paullum librum singularem scripsisse, index Pisanus testatur. Fit præterea ejus mentio in *l.* 29. *D. de lib. & postum. l.* 31. §. 1. *D. de in* [illegible] *rupt. irrit. l.* 6. §. 1. *D. de b* [illegible] *nod. instit. l.* 2. *D. de vulg. & pupill. substit. l.* 2. *C. de lib. præt. l.* 34. *C. de inoff. testam.* Hujus sententia fuit, ut qui testamentum faceret, omnem virilis sexus, qui ei suus heres futurus erit, cum nasceretur, instituendi, exheredandive potestatem haberet, etiam si vivo testatore nasceretur. Item ut si quis ex suis heredibus suus heres esse desineret, liberi ejus, & ceteri in locum suorum sui heredes succederent *d. l.* 29. *D. de lib. & postbum.* Vel sic, ut qui testamentum faceret, omnes eos virilis sexus necessario institueret heredes, qui cum nascerentur, ei heredes sui futuri essent, eorumque in locum liberi succederent, qui nisi instituti essent, aut si exheredati ad exemplum postumorum essent, testamentum ne valeret. Duplex itaque in hac lege caput fuit, primum, ut mortuo filio nepotes nondum nati, possint institui; item, ut vivente filio, nascituri nepotes possint institui [illegible], avo [illegible] vivente, & mortuo filio n[illegible] tur, ne facti sui [illegible] cu[illegible] si se præteritos juvene[illegible] pant testamentum. Alte[illegible] cautum est, nepotes jam [illegible], vivente filio, ab avo h[illegible] stituantur, vel nominat[illegible] redentur, ne forte [illegible] testamentum filio, [illegible] su[illegible] heredes, ad exemplum po[illegible]mo[illegible] testamentum inf[illegible]en[illegible]

JUNIANI La[illegible] apud [illegible] *tit.* 1. *regul.* §. 1[illegible]. *& tit.* 11. V[illegible] supra *Junia Norbana lex.*

JUNIORATUS, be[illegible] um ecclesiasticum, q[illegible]d [illegible] bus clericis dabatur, [illegible] qui in ecclesiis junio[illegible] assignabatur.

JUNIORES ludi pœna a[illegible] ci solent *l.* 8. §. 11. *D. de p*[illegible]

Juniores pro tironibus [illegible] *C. Th. de tiron. & agent* [illegible]

Juniores in ordin[illegible] ecc[illegible] sunt ii, qui inferioris gra[illegible] sunt, ut diaconus dic[illegible]ur [illegible] or presbytero in *Con*[illegible] *Bme* [illegible] *c.* 5. Dein videntur adpel[illegible] vis clerici post subdia[illegible] sunt lectores, exorci[illegible], [illegible] fossarii in *Capitul. Car. M. lib.* 5. *c.* 21.

JUNIUS *Gracchanus* cit[illegible] in *l.* 1. *pr. &* §. [illegible] *D. de* [illegible] *quæstor.* ubi dicitur, e m[illegible] de potestatibus, q[illegible]orum [illegible] ibi laudatur, scri[illegible] D[illegible] h[illegible] Guil. Grot. *de vet. juri*[illegible] *lib.* [illegible] *c.* 9. §. 9. ubi eum e jurisco[illegible] torum numero exclusit. V[illegible] pra art. *Gracchanus.*

Junius Mauricianus [illegible] sultus Imperatoris Anto[illegible] poribus, ut adparet ex *l.* 23 [illegible] *de usu & usufr. l.* 57. *D. de legat.* 2. Hic ad Leges, seu ad Le[illegible] Juliam & Papiam libros [illegible] fe[illegible] sit, De pœnis libros [illegible]q[illegible], ex quibus, supra secundum, a[illegible]s [illegible]ullus in pandectis laudatur. A[illegible] que hic est *Mauricianus*, [illegible]

Ju-

Julianum recte reprehensum, ait Ulpianus *l.* 7. §. 2. *D. de pact.* Nec uno hoc loco, verum etiam in *l.* 25. §. 1. *D. de usufr.* notatur a Mauriciano Julianus. Fuit hic Junius Mauricianus procul dubio filius adoptivus Junii Maurici, fratri celeberrimi Stoici Junii Aruleni Rustici. Hic enim quum plures filios reliquisset, unum ex his a patruo Junio Maurico fuisse adoptatum, tradit Plinius *lib.* 2. *epist.* 5. ex qua adoptione ipsi nomen adoptivum Junii Mauriciani hæsisse oportet. Hein. ad h. v. & in *Histor. jur. civil. lib.* 1. §. 237. *&* 309.

JUPITER Tarpeius, inter eos fuit Deos, quibus Romani ridiculo instituto jus liberorum dederant, ut ex testamentis capere possent. Dio Cass. *lib.* 4. *init.* Ulpian. *Reg. tit* 22. §. 6. Cognomen hic Jupiter habuit a rupe Tarpeia, cui Capitolium impositum. De eo plura Pet. Faber *lib.* 3. *semestr. c.* 4. Hein.

JURAMENTUM: Id vocabulum occurrit in *l.* 25. §. 3. *D. de probat.* Sed cum locum a Triboniano esse interpolatum, credit Cujacius. At eodem vocabulo & alibi usus est Ulpianus *l.* 34. §. 9. *D. de jurejur.* quin & Seneca *lib.* 2. *de Clement. c.* 1. ubi philosophus: O vocem in concionem omnium mortalium mittendam, in cujus verba principes, regesque *juramentum* faciant. Quamquam & hoc loco damnarint eam vocem Lipsius, Muretus, Gruterus, & And. Schottus, qui pro *juramentum faciant*, rescripserunt *jurent*. Alias Justiniano usitatissimum est hoc vocabulum, Vid. *l.* 1. *pr. l.* 2. *pr.* §. 2. *in fin.* §. 3. §. 8. *C. de jurejur. propt. calumn. l.* 4. §. 1. *seq. C. de recept. arb. l.* 14. §. 1. *C. de judic. l.* 11. *in fin. l.* 12. *pr.* §. 1. 3. 4. 5. *C. de jurejur.* Hæc Tabor: At certum est, id vocabulum ante quartum sæculum a nullo bono auctore esse usurpatum, & nec Senecæ, nec Ulpiani testimonia esse indubiæ lectionis. Vid. Christ. Cellar. *in Cur. poster. sub hac voce.* Hein.

Juramenti vocabulo adpellatur purgatio canonica. Ejus autem effectus est, ut qui impositum delictum a se amoliri vult, id præstito sacramento diluat, cui quidem in rebus haud magni momenti vel accusator deest, aut nullas habeat probationes, aut habeat illegitimas, quæ non admittuntur. Quod si res majoris esset momenti, non solus, sed ut vulgo dicitur, *sola manu sua* jurabat reus, sed alii deligebantur, qui id ipsum, quod ille perinde jurarent, vel saltem sacramento affirmarent, quæ ille juraverat, vera esse. Horum augebatur numerus pro rei, vel caussæ, de qua agebatur, momento. In sacramento varii observati ritus, ac primo ea peragebantur a jejunis, *Capitula Car. M. incertis anni* 39. in ecclesia *Capitul. Car. M. lib.* 6. *c.* 209. super crucem, super altare, super sancta evangelia *ibid. l.* 5. *c.* 34 super canonem ecclesiæ, super sanctas reliquias & tumulos &c. Plures jurandi modos, & formulas dabit Du-Fresne in *Glossar.*

JURARE de calumnia *l.* 16. *D. de jurej.* id est, jurare, se non calumniæ caussa quid postulare, vel desiderare, ut *l.* 15. *D. ad exhib. Jurare* per caput suum, vel filiorum suorum *l.* 3. §. *ult. l.* 4. *D. de jurejur.* conceptis verbis Gell. *lib.* 7. *c.* 21. per Deum *l.* 3. §. *ult. l.* 33. *D. de jurejur.* propositis sacrosanctis evangeliis *l.* 2. *pr. Cod. de jurejur. propt. calumn. Auth. sed judex C. de episc. & cler. & aliis locis* per genium principis *l.* 13. §. *ult. D. de jurejur.* per salutem

suam

suam *l. 5. l. 33. D. eod. tit.* Vid. infra art. Jusjurandum.

Jurare in litem *rubr. D. de in lit. jur.* est religionem jurisjurandi declarare, quanti æstimetur tota res controversa ab actore. Cum enim judex in hoc juramento adfectum actoris, & fidem sequatur in litis æstimatione propter contumaciam non obtemperantis, merito dicitur jusjurandum *in litem*, quasi in universam æstimationem litis, nulla certa consideratione in unam, aut alteram rem facta. Quemadmodum fere *in factum* agere dicimus, qui in totam facti seriem experitur, nulla specialiter introducta, ex facto persequendi formula. Quare alias in litem, alias adfectionis juramentum dicitur *l. 5. §. 1. D. ne quis eum, qui in jus voc. l. 1. & seq. D. de in lit. jur. l. 4. D. eod. tit.* Vide infra *jusjurandum in litem.*

JURATUS pro adjuratus. *Juratus* scripsit *l. 13. D. de dot. praleg.*

JURATO promittere *l. ult. D. qui satisd. cog.*

JURGARE. Eutych. *lib. 2. de discernend. conjug. p. 2177.* ab eo, quod est *jure urgeo*, deductum, ait, verbum erat XII. Tabularum, ex quibus Cicero *lib. 4. de republ.* hæc retulit: *Si jurgant*, subditque; *benevolorum concertatio, non lis inimicorum, jurgium dicitur.* Et mox *jurgare igitur lex putat inter vicinos, non litigare jurgantibus*, id est, litigantibus *l. 6. C. de postul.* & ita jurgare accipe in *l. 24. l. 30. C. Th. de appell. l. un. C. Th. de domin. rei qua posc. l. 6. C. Th. de jurisd. l. un. C. Theod. de dilat. & consens.* Ita

JURGIUM litem, & controversiam significat in *l. 35. §. 1. C. de donat.* Apud veteres *jurgia* plerumque a litibus separantur Cic. *lib. 1. de divinat. c. 45.* Litibus & jurgiis se abstinere Idem *lib. 2. de legib. c. 8.* Jurgia ferus amovento. Ovid. *lib. 1. fastor. v. 75.* Lite vacent aures, insanaque protinus absint *jurgia.*

Jurgium vox veluti propria iis, qui de finibus regundis litigant. Hinc jurgium finale *l. 4. l. 5. C. Theod. fin. regund. l. 5. C. Justin. eod. tit.*

Jurgium quoque iram, & animorum contentionem inter conjuges significat *l. 27. D. de pact. dot.* Et ita jurgium a divortio separatur in *l. 31. D. de jur. dot.* Juvenal. *satyr. 3.* Semper habet lites, alternaque jurgia lectus, in quo nupta jacet. Sed & in lapide apud Grut. *p. 963. 2.* Irenæus quidam laudat Aureliam Cattam conjugem, *quæ vixit an. 24. sine jurgio.*

JURIDICUS, qui jus aliquo loco dicit, ac reddit *l. 41. §. 5. D. de fideic. libert.* & apud Jul. Firmic. Matern. *lib. 3. Mathem. c. 12.* & Apulei. *de Asin. aur. lib. 1. p. 104.* Jul. Capitolin. *in M. Antonin. c. 11.* Datis *juridicis* Italiæ consulit ad id exemplum, quo Hadrianus consulares viros jura reddere præceperat. Atque hoc speciali *Juridici* nomine insignitus fuit is, qui Alexandrinæ jurisdictioni præerat *rubr. tit. D. & C. de offic. jurisd. Alex. civit.* [illegible] vocat Strabo *lib. 17. p. 1147.*

Juridicorum vocabulum maxime notum fuit sæculo Christi nono secundo, & sequentibus, quibus celebrantur Juridici per Flaminiam, & Picenum apud Gruter. *p. 1093, 3.* item per Apuliam & Picenum *ibid. p. 465. 5, 6.* Asturiæ, & Gallæciæ *p. 463. 4.* Juridicus Alexandrinæ civitatis, qui valut κατ' ἐξοχὴν id nomen tulit, non uni illi civitati jus dixit, ceu credidisse videtur Brisso-

nius,

nibus, sed cum *Præfecto Aug.* universam Aegyptum rexit, cujus actiones videtur simul speculatus, ne res novas moliretur. Cujac. *lib.*20. *Obs. c.* 31. Reines. *ad Inscript. p.*271. Hinc vocatur *Juridicus per Aegyptum* apud Gruter. *p.* 372. 4. quin ex constitutione Græca, quam laudatus Cujacius eo loco protulit, patet, solum Juridicum Alexandriæ, & Thebaidos Præsidem relegare potuisse in Oasin. Relegare autem in locum, qui ipsi non subesset, nemo poterat *l.* 7. §. 9. *D. de interd. & releg.* adeoque non solum Alexandriam, sed totam Aegyptum, Lybiamque sub ejus non minus, quam Præfecti Augustalis dispositione fuisse oportet. *Hein.*

JURISCONSULTUS. Ita adpellatus, qui jura publice interpretatus est, vel cui a Cæsare jus respondendi datum, & cui permissum jura condere §.8. *Inst. de jur. nat. gent. & civ. l.*2. §. 47. *D. de orig. jur.* Cic. *de orat. lib.*1. *c.* 48. Sin autem quæreretur, Jurisconsultus quisnam vere nominaretur, eum dicerem, qui legum, & consuetudinis ejus, qua privati in civitate uterentur, & ad respondendum, & ad agendum, & ad cavendum peritus esset. Theophilus *in* §.8. *Inst. de jur. nat.* Επετετραπτο δε τουτοις νομοθετειν, ητοι τους νομους ερμηνευειν, οιτινες Jurisconsulti προσηγορευοντο, τουτεστιν, οι περι το νομον εκπεφροντισμενοι, consulere γαρ εστι το ερωταν. Concessum autem erat eis, ut publice jura constituerent, vel interpretarentur, qui & jurisconsulti adpellati sunt, quod de jure consulerentur; nam consulere interrogare est. *Juris* item *auctores*, & *studiosi*, & *juris prudentes* vocantur. Horum partes erant cavere, consilium dare, in consilium adhiberi a magistratibus, iisque adsidere, libellos agere, rescribere, de jure respondere, vadimonia concipere, de quibus singulis suo loco. Testamentis etiam condendis, scribendisque adhibitos esse, constat ex Cicerone *lib.*2. *de orat. c.* 6. Suetonio in *Neron. c.* 32. aliisque, ad eumque morem respiciens Lucius Titius *l.* 88. §. *ult. D. de legat.*2. Lucius Titius, inquit, hoc meum testamentum scripsi sine ullo jurisperito, rationes animi mei potius sequutus, quam nimiam, & miseram diligentiam, etsi minus aliquid legitime, minusve perite fecero, pro jure legitimo haberi debet hominis sani voluntas.

Admonendi autem sumus, diversas Jurisconsultorum scholas exstitisse. Quæ res originem ab Antistio Labeone, & Ateio Capitone duxit, qui duo, ut ait Pomponius in *l.* 2. §.47. *D. de orig. jur.* primum diversas sectas fecerunt. Nam Ateius Capito in his, quæ ei tradita fuerant, perseverabat, Labeo ingenii qualitate, & fiducia doctrinæ, qui & ceteris operis sapientiæ operam dederat, plurima innovare instituit. Proculus plane, & Sabinus, & Cassius eas dissensiones valde auxerunt. Et inde adpellati sunt partim *Proculeiani*, partim *Sabiniani*, partim *Cassiani*, ut idem Pomponius *d. l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* scribit Quarum invicem pugnantium scholarum fit mentio *l.* 11. *D. de adquir. dom.* §.2. *Inst. de emt. vend.* §.8. *Inst. de mandat.* §.25. *Inst. de rer. divis.* & apud Ulpian. *Regul. tit.*11. §.28. Earum dissidentes aliquas sententias reperies cum in locis jam indicatis, tum in *l.*1. *D. de contrah. emt. l.*7. §.7. *D. de adquir. rer. dom. l.* 27. *l.*28. *l.*138. *D. de verb. oblig. l.*26. §.2. *D. de legat.* 1. *l.* 1. §.14. *D. ad leg. Falcid. l.* 14. *D. de jur. codicill.* Observandæ etiam sunt dissensiones

Jurisconsultorum in *l.* 5. §. 1. *l.* 30. *D. de legat.* 1. *l.* 29. *pr.* & §. 1. *l.* 100. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 15. *l.* 26. *D. de instruct. vel instr. leg.* *l.* 6. §. 4. *D. de penul. legat.* *l.* 36. *D. de aur. arg. mund. leg.* *l.* 12. *D. quand. dies leg. ced.* Quin & Proculus, & Pegasius dissentiunt, ut in *l.* 11. *D. de jurisd.* Contra interdum Nerva, & Cassius consentiunt, & a Proculo, & Sabino dissentiunt, ut in *l.* 1. *D. de act. rer. amot.* Successio utique Labeonis scholæ fuit hujusmodi: M. Antistius Labeo. 2. M. Cocceius Nerva pater. 3. M. Cocceius Nerva filius. 4. Sempronius Proculus. 5. Pegasus. 6. Juventius Celsus pater. 7. Juventius Celsus filius. 8. Neratius Priscus.

In alias vero partes discesserunt, diversamque sententiam amplexi sunt 1. Ateius Capito 2. Masfurius Sabinus. 3. C. Cassius Longinus. 4. Coelius Sabinus. 5. Priscus Javolenus. 6. Alburnus Valens. 7. Tuscianus. 8. Salvius Julianus.

Cæterum non alienum hoc loco fuerit, juris auctores omnes, qui tam præclaram boni, & æqui artem, divinarum atque humanarum rerum notitiam, justi atque injusti scientiam scriptis responsisque suis excultam ad summum fastigium evexerunt, nomina edere, & sub uno veluti adspectu ponere. Jurisconsulti certe, qui in Pandectis memorantur, fere sunt ii, quos seriem litterarum, non ordinem, rationemve temporum sequutus subjecit Brisson.

Aburnus Valens.
Aelius Gallus.
Aelius Marcianus.
Aelius Tubero.
Aemilius Macer.
Aemilius Papinianus.
Alfenus Varus.
Anteus.
Antistius Labeo.
Appius Claudius unus ex decemviris.
Appius Claudius Centimanus.
Arrianus.
Arrius Menander.
Ateius Capito.
Atilicinus.
Aufidius Namusa.
Aufidius Tucca.
Aulus Cascellius.
Aulus Ofilius.
Aurelius Arcadius Charisius.
Balbus Lucillius.
Blaesus.
Brutus.
Coelius Antipater.
Coelius Sabinus.
C. Aquilius Gallus.
C. Ateius Pacuvius.
C. Cassius Longinus.
Caius Juventius.

C. Scipio Nasica.
C. Trebatius Testa.
Callistratus.
Campanus.
Cartilius.
Cinna.
Claudius Tryphoninus.
Claudius Venuleius Saturninus.
Cornelius Maximus.
Domitius Ulpianus.
Drusus.
Flavius Mela.
Flavius Priscus.
Florentinus.
Fufidius.
Fusius Anthianus.
Gaius.
Gallus Aquila.
Granius Flaccus.
Herennius Modestinus.
Hermogenianus.
Julius Paulus.
Junius Gracchanus.
Junius Mauricianus.
Juventius Celsus pater.
Labeo.
Laelius.
Licinius Rufinus.
L. Crassus Mucianus.

M.

M. Manilius.
M. Porcius Cato.
Massurius Sabinus.
Mettius.
Minicus.
Nerva, pater.
Nerva, filius.
Octavenus.
Paconius.
Papirius Fronto.
Papirius Justus.
Paullus Virginius.
Pegasus.
Plautius.
Pomponius Priscus.
Priscus Fulcinius.
Priscus Javolenus.
Priscus Neratius.
Publicius Gellius.
Publius Ælius.
Publius Atilius, Sapiens.
P. Juventius Celsus, filius.
Publius Mucius.
P. Rutilius Rufus.
Puteolanus.
Q. Cervidius Scævola. P. F. Pontif. Max.
Q. Mucius, Volusi auditor.
Q. Saturninus.
Q. Tubero.
Rutilius Maximus.
Salvius Aristo.
Salvius Julianus.
Sempronius Proculus.
Sempronius Sophus.
Servilius.
Servius Sulpicius.
Sex. Ælius.
Sex. Cæcilius, Africanus.
Sex. Papirius.
Sex. Pædius.
Sex. Pompeius.
Sex. Pomponius.
Tarunteius Paternus.
Terentius Clemens.
Tertullianus.
Tiberius Coruncanius.
Titus Cæsius.
Tuscianus.
Valerius Severus.
Varius Lucullus.
Venuleius Saturninus.
Vindius.
Vitellius.
Vivianus.
Ulpius Neratius Marcellus.
Volusius Maecianus.
Urseius Ferox.

JURISDICTIO late accepta, quemadmodum & hodie vulgo accipitur, est jus adplicandi Leges factis hominum in civitate summi Imperantis auctoritate. Atque ita imperium etiam, de quo supra suo loco dictum est, significat, & ad caussas criminales pertinet, ceu patet ex *l. 2. C. de privil. schol.* his verbis: In criminalibus controversiis, & publicis tributis congruam jurisdictionem observare. Vid. supra art. *imperium.*

At *Jurisdictio* in specie Romanis fuit jus cognoscendi absque exsequutione, seu cognitio nec armata. Hanc autem habent & explicant, qui juri dicundo præsunt, sive ipsi extra ordinem cognoscant, sive dent judices, eosque judicare jubeant, & idcirco a *notione* separatur in *l. 5. D. de re judic. l. 99. D. de verb. signif.* quæ fuit jus a magistratu delegatum in certa aliqua caussa cognoscendi. Qualis erat judicis a Prætore dati, qui cognoscebat saltim, non vero suo nomine pronunciabat; id quod liquet ex formula, sub qua dabatur *Si paret . . . condemna.* Vid. *l. 99. D. de verb. signif.* Ulpianus *l. 3. §. ult. D. de jurisd.* Jurisdictio, ait, est etiam judicis dandi licentia. *το γαρ διδοναι δικαστην δικαιοδοσιας εστιν.* *Judicem enim dare, jurisdictionis est*, inquit Harmenopulus *lib. 1. tit. 4. §. 1.* Judicem utique dare possunt, quibus hoc lege, vel constitutione, vel SC. conceditur, item hi, quibus id more concessum est propter

Jurisconsultorum in *l*. 5. §. 1. *l*. 30. *D. de legat*. 1. *l*. 29. *pr*. & §. 1. *l*.100. §. 1. *D. de legat*. 3. *l*.15. *l*.26. *D. de instruct. vel instr. leg*. *l*.6. §.4. *D. de pecul. legat*. *l*. 36. *D. de aur. arg. mund. leg*. *l*.12. *D. quand. dies leg. ced*. Quin & Proculus, & Pegasius dissentiunt, ut in *l*.11. *D. de jurisd*. Contra interdum Nerva, & Cassius consentiunt, & a Proculo, & Sabino dissentiunt, ut in *l*.1. *D. de act. rer. amot*. Successio utique Labeonis scholæ fuit hujusmodi: M. Antistius Labeo. 2. M. Cocceius Nerva pater. 3. M. Cocceius Nerva filius. 4. Sempronius Proculus. 5. Pegasus. 6. Juventius Celsus pater. 7. Juventius Celsus filius. 8. Neratius Priscus.

In alias vero partes discesserunt, diversamque sententiam amplexi sunt 1. Ateius Capito 2. Massurius Sabinus. 3. C. Cassius Longinus. 4. Coelius Sabinus. 5. Priscus Javolenus. 6. Alburnus Valens. 7. Tuscianus. 8. Salvius Julianus.

Cæterum non alienum hoc loco fuerit, juris auctores omnes, qui tam præclaram boni, & æqui artem, divinarum atque humanarum rerum notitiam, justi atque injusti scientiam scriptis responsisque suis excultam ad summum fastigium evexerunt, nomina edere, & sub uno veluti adspectu ponere. Jurisconsulti certe, qui in Pandectis memorantur, fere sunt ii, quos seriem litterarum, non ordinem, rationemve temporum sequutus subjecit Brisson.

Aburnus Valens.
Aelius Gallus.
Aelius Marcianus.
Aelius Tubero.
Aemilius Macer.
Aemilius Papinianus.
Alfenus Varus.
Anteus.
Antistius Labeo.
Appius Claudius unus ex decemviris.
Appius Claudius Centimanus.
Arrianus.
Arrius Menander.
Ateius Capito.
Atilicinus.
Aufidius Namusa.
Aufidius Tucca.
Aulus Cascellius.
Aulus Ofilius.
Aurelius Arcadius Charisius.
Balbus Lucillius.
Blaesus.
Brutus.
Coelius Antipater.
Coelius Sabinus.
C. Aquilius Gallus.
C. Ateius Pacuvius.
C. Cassius Longinus.
Caius Juventius.
C. Scipio Nasica.
C. Trebatius Testa.
Callistratus.
Campanus.
Cartilius.
Cinna.
Claudius Tryphoninus.
Claudius Venuleius Saturninus.
Cornelius Maximus.
Domitius Ulpianus.
Drusus.
Flavius Mela.
Flavius Priscus.
Florentinus.
Fufidius.
Fusius Anthianus.
Gaius.
Galius Aquila.
Granius Flaccus.
Herennius Modestinus.
Hermogenianus.
Julius Paullus.
Junius Gracchanus.
Junius Mauricianus.
Juventius Celsus pater.
Labeo.
Laelius.
Licinius Rufinus.
L. Crassus Mucianus.

M.

M. Manilius.
M. Porcius Cato.
Maffurius Sabinus.
Mecilius.
Menicus.
Nerva, pater.
Nerva, filius.
Octavenus.
Paconius.
Papirius Fronto.
Papirius Justus.
Paullus Virginius.
Pegafus.
Plautius.
Pomponius Prifcus.
Prifcus Fulcinius.
Prifcus Javolenus.
Prifcus Neratius.
Publicius Gellius.
Publius Ælius.
Publius Atilius, Sapiens.
P. Juventius Celfus, filius.
Publius Mucius.
P. Rutilius Rufus.
Puteolanus.
Q. Cervidius Scœvola. P. F. Pontif. Max.
Q. Mucius, Volufi auditor.
Q. Saturninus.
Q. Tubero.
Rutilius Maximus.
Salvius Arifto.
Salvius Julianus.
Sempronius Proculus.
Sempronius Sophus.
Servilius.
Servius Sulpicius.
Sex. Ælius.
Sex. Cæcilius, Africanus.
Sex. Papirius.
Sex. Pædius.
Sex. Pompeius.
Sex. Pomponius.
Tarunteius Paternus.
Terentius Clemens.
Tertullianus.
Tiberius Coruncanius.
Titus Cæfius.
Tufcianus.
Valerius Severus.
Varius Lucullus.
Venuleius Saturninus.
Vindius.
Vitellius.
Vivianus.
Ulpius Neratius Marcellus.
Volufius Mæcianus.
Urfeius Ferox.

JURISDICTIO late accepta, quemadmodum & hodie vulgo accipitur, eft jus adplicandi Leges factis hominum in civitate fummi Imperantis auctoritate. Atque ita imperium etiam, de quo fupra fuo loco dictum eft, fignificat, & ad cauffas criminales pertinet, ceu patet ex *l. 2. C. de privil. fchol.* his verbis: In criminalibus controverfiis, & publicis tributis congruam jurifdictionem obfervare. Vid. fupra art. *imperium.*

At *Jurifdictio* in fpecie Romanis fuit jus cognofcendi abfque exfequutione, feu cognitio nec armata. Hanc autem habent & explicant, qui juri dicundo præfunt, five ipfi extra ordinem cognofcant, five dent judices, eofque judicare jubeant, & idcirco a *notione* feparatur in *l. 5. D. de re judic.* *l. 99. D. de verb. fignif.* quæ fuit jus a magiftratu delegatum in certa aliqua cauffa cognofcendi. Qualis erat judicis a Prætore dati, qui cognofcebat faltim, non vero fuo nomine pronunciabat; id quod liquet ex formula, fub qua dabatur *Si paret ... condemna.* Vid. *l. 99. D. de verb. fignif.* Ulpianus *l. 3. §. ult. D. de jurifd.* Jurifdictio, ait, eft etiam judicis dandi licentia. *το γαρ διδοναι δικαςω δικαιοδοσιας εςιν. Judicem enim dare, jurifdictionis eft*, inquit Harmenopulus *lib. 1. tit. 4. §. 1.* Judicem utique dare poffunt, quibus hoc lege, vel conftitutione, vel SC. conceditur; item hi, quibus id more conceffum eft propter

vim imperii ſicut præfectus urbi, ceterique Romani magiſtratus *l.* 12. §. 1. *D. de judic.* Juriſdictio ergo eſt magiſtratuum, non etiam judicum datorum *l.* 5. *l.* 57. *D. de re judic. l.* 5. *D. de verb. obl. tot. tit. Inſt. de diviſ. ſtip.* eaque complectitur poteſtatem in poſſeſſionem mittendi, in integrum reſtituendi, judicem dandi.

Juriſdictio aſſidua in §. 1. *Inſt. de fideicomm. hered.* id eſt, perpetua extraordinariæ oppoſita. Ita in *juriſdictionem aſſiduam converſum* de fideicommiſſis accipiendum, quod in locum extraordinariæ juriſdictionis perpetua de his prætorum fideicommiſſatiorum juriſdictio ſurrogata eſt. Ita Heineccius recedens ab interpretatione Scipionis Gentilis *lib.* 1. *de juriſd. c.* 1. *p.* 5. hunc locum comparantis cum *l.* 3. §. 1. *D. de recept. arb.* in qua quid extra neceſſitatem juriſdictionis eſſe dicitur, ut ſenſus ſit, fideicommiſſa initio libera fuiſſe, poſtea homines a magiſtratibus ea ſolvere coactos.

Juriſdictio delegata eſt, quæ in certa aliqua cauſſa eſt ab eo, qui propriam habet, alteri exercenda datur. Vocabuli *delegare* latinitas immerito in dubium vocatur, idem vero eſt ac mandare, ita enim laborem alteri delegare Cælius *lib.* 8. *ep.* 1. *ad Cic.* ſcripſit & *l.* 32. §. 16. *D. de recept. arb.* idem confirmat. Et ita quidem delegata juriſdictio idem eſt, quæ mandata, de qua mox. Servavit tamen uſus, qui juri canonico debetur (vid. *tit.* 10. *de offic. Jud. deleg.*) neque omnino reſtagatur *Tit. C. de jud.* ut delegatus dicatur, cui non omnis juriſdictio, ſed tantum in aliqua cauſſa mandata eſt. Et ab hac diverſa eſt

Juriſdictio mandata, quam is, qui imperantis nomine exercet alteri concedit totam. Hæc igitur opponitur propriæ; mandatarius eam enim non ſuo jure, ſed beneficio ejus, cui conceſſa erat exercet, adeoque mandantis perſonam repræſentat *l.* 1. §. 1. *D. de off. ejus cui mand. juriſd.* Scilicet fieri poterat, ut Prætor, Proconſul, aliuſve magiſtratus aliunde evocaretur, quo caſu neceſſe erat, ut alium in locum ſuum ſubſtitueret, qui eo abſente jus diceret. Tâle factum a M. Æmilio Prætore legimus apud Livium *lib.* 34. *c.* 44. Wurffel. *juriſpr. defin.* §. 89. Mandare autem juriſdictionem is demum poteſt, qui eam ſuo jure, non alieno beneficio habet *l.* 5. *D. de juriſd.* Et illa mandata, ea demum, quæ jure magiſtratus competant, non item, quæ ſpeciali lege, vel Senatuſconſulto, vel conſtitutionibus Principum tribuuntur, transferuntur *l.* 1. *D. de offic. ejus, cui mand. juriſd.*

Juriſdictio vero propria eſt, quam quis ſuo jure, non alieno beneficio habet, ut ait *d. l.* 5. *D. de juriſd.* id eſt, quam ipſe magiſtratus exercet, ſeu quam a magiſtratu non accepit, qui habet. Vid. art. *judicis* ordinarii.

Juriſdictio voluntaria dicitur jus confirmandi, id eſt, legi convenire teſtandi, ea quæ unus, vel plures inter ſe fieri volunt. Quæ *confirmatio* vel cum, vel ſine cognitione fit, illo caſu *mixta*, hoc *mera*. *Mixta* v. g. competebat, ſi quis hominem ſui juris adrogare vellet. Ibi antequam populus initio, poſt magiſtratus arrogationem confirmaret, inquirebatur in facultates adrogatoris, & adrogandi, aliaque plura. Ita & tranſactio ſuper alimentis in teſtamento relictis *leg.* 8. *pr. D. de tranſact.* alienatio bonorum minorum *l.* 1. *D. de reb. eor. qui ſub tut. &c.* non niſi prævia inquiſitione confirmantur. *Mera* confirmatio in uſu eſt, cum confirmantur teſtamen-

menta, contractus, transactiones, unde & talis confirmatio semper fit salvo jure tertii. Hæc autem *jurisdictio voluntaria* nomine venit, quia omnium voluntas hic concurrit, petentium scilicet, & confirmantis.

Jurisdictio contentiosa est jus cognoscendi de factis dissentientium inter se, iisdemque leges adplicandi.

Jurisdictio prorogata dicitur, si cui jurisdictione gaudenti, sed non in personas litigantium, ab his defertur facultas cognoscendi de factis suis, legesque iisdem adplicandi. Inconcinne satis hoc vocabulum, in juris Romani voluminibus nullibi obvium, huic notioni accommodare ICtos, elegans observatio est Perizonii *Animadv. hist. c.6. p.229. seq.* Prorogare enim nativo suo significatu notat populi rogatu proferre, vel producere aliquid. Vide infra in verbo *prorogare*, adhibeturque solum de tempore *l. 2. §. 2. 3. D. de judic. l.24. pr. D. loc. l. 19. pr. D. de legat 1.* Idenque prolatam vel propagatam jurisdictionem eam dicere maluit Perizonius *l. c.* cui subscribit Noodt. *de Jurisd. c. 12.* Est conventionalis. Differt judex prorogatus ab arbitro, qui pariter conventione constituitur, in eo, quod ille jurisdictione, & quidem ea specie, sub quam lis cadit, gaudeat *l. 3. C. de jurisd. l.61. §.1. D. de judic.* arbiter vero privatus esse possit. Hinc caussa matrimonialis in judicem secularem prorogari nequit, bene vero ejus arbitrio poterit committi. Vid. Wurffel. *jurispr. defin. §. 100. & seq.*

Jurisdictio aliquando denotat legem judiciariam, vel edictum perpetuum, ut in *l.2. C. de test. mil. l.31. D. de Leg. Cornel. de fals. l. 2. C. de condit. serv.* & aliis pluribus locis. Edictum præterea vocatur forma jurisdictionis *l. 3. §. 1. D. ut legat. seu fideicom. l. 13. C. de testam. l.9. C. de legat.* jurisdictionis tenor *l. 5. C. de his quæ vi metusv. causs.* modo perpetua jurisdictio *l. 2. C. de vestit. mil.* Et eo pertinent loquutiones moderari jurisdictionem, itemque eam temperare *l. 11. D. de in jus voc. l.2. C. quæ res pign.*

JURISPERITUS. Vid. *Jurisconsultus.*

JUS vocabulum valde πολυσήμον pluribus modis dicitur, uno modo jus dicitur complexus legum. Atque aliud est Divinum, aliud humanum. Illud rursus est vel naturale, vel positivum. Hoc est quod ratio humana non assequitur, quodque nisi Deus per se, vel per ministros revelaverit, constitutum non intelligitur.

Naturale vero *jus* est, quod assequitur humana ratio ex eo, quod cernit, quid naturæ hominum conveniens quidve ab ipsa recedens sit. Hoc vero est vel primarium, vel secundarium. *Primarium* est, quod homini qua tali simpliciter considerato adplicatur. *Secundarium*, quod hominis factum accedens præsupponit, sub quo hoc, illudve justum est.

Jus Gentium autem dicimus ipsum *jus naturale* negotiis gentium ut personarum moralium consideratarum adplicandum. Ita quidem nos. Jurisconsulti vero Romani, iique stoæ addicti definiebant. *Jus naturale* id, quod natura omnia animalia docuit *l. 1. §. 3. & 4. D. de just. & jur.* quod quidem minus late patet ac id, quod modo definivimus, si quidem eo Ulpianus tantum significat, quod naturæ hominis, & brutorum communi respondet; sub nomine *juris gentium* comprehendens id, quod e natura hominibus propria derivatur *leg. 1. §.4. D. eod. tit.* Hocque in *primarium*, & *secunda-*

tium non verbis ipsis, sed ex sententia dividebant, unum dicentes *quod naturalis ratio* (non natura communis omnium animalium, sed propria hominibus) *inter omnes homines constituit, & apud omnes peræque custoditur* §. 1. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* alterum *quod usu exigente, & humanis necessitatibus est introductum* §. 2. *Inst. eod. tit.* vel uti Modestinus *l. pen. D. de Legib. quod necessitas constituit.* Quæ definitiones non abludunt ab iis, quas juris naturalis utriusque *primarii*, & *secundarii* modo adduximus.

Jus humanum alias *civile* est, quod quilibet Imperans in civitate constituit. Vel ut Caius *in l. 9. D. de just. & jur. quod quisque populus* (in regimine democratico) sibi constituit, *& cujusque civitatis* (ab eo quolibet constitutum qui leges ferendi jus habet) *proprium est.* Κατ' ἐξοχὴν civile vocatur jus Romanum, vel Quiritium; quemadmodum & Roma κατ' ἐξοχὴν urbs dici solet §. 2. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.*

Jus Civile angustiori significatu dictum vide supra in art. *Civile*

Porro *jus Civile* modo jus publicum denotat, uti *l. ult. pr. C. Th. de collat. donat.* de quo mox dicemus, modo jus privatum proprium illud civium Romanorum, de quo modo dictum.

Jus canonicum, compilatio legum Ecclesiasticarum ab ecclesia in normam recepta. Hujus partes sunt tres. 1. Vetus Codex canonum. 2. Quinque libri decretalium editi a Gregorio IX. sed a Bonifacio VIII. Clemente V. & aliis Pontificibus aucti. 3. Constitutiones Conciliorum generalium, & summorum Pontificum, post libros Decretalium pro tota ecclesia per modum legis præscriptæ.

Jus commune interdum juri proprio cujusque civitatis opponitur, ipsumque illud est, quod alias jus gentium dicunt, nos jus naturale adpellamus. Sic κοινὸν νόμιμον apud Euripid. *in Orest. v. 496.* Aliquando vero jus commune juri singulari, veluti militari opponitur. Vid. supra art. commune.

Jus partitum, cujus libros scripsit Ofilius *l. 55. §. 7. D. de legat. 3.*

Jus prætorium, quod prætores introduxerunt adjuvandi, supplendi, corrigendive juris civilis gratia propter utilitatem publicam, quod & honorarium dicitur, ad honorem prætorum sic nominatum *l. 7. D. de just & jur.* Vid. art. *pretorium* jus, & *honorarium.*

Jus publicum pro lege publice constituta, quo differt a lege privata, id est, pactione conditione, quæ in contractibus apponitur, idemque *jus vulgatum* adpellatur in *l. 32. §. 24. D. de don. int. vir. & ux.* Et ita accipe *jus publicum* in his quæ sequuntur. Patronus impuberi liberto quosdam ex libertis tutores, aut curatores testamento dedit: Quamvis eos idoneos esse consistet, nihilominus *jure publico* potuerunt excusari, ne decreto confirmentur *l. 30. in fin. de excus. tut.* An *jure publico* uti possit, & nihilo minus trium filiorum nomine vacationem postulare *l. 36. in fin. D. eod. tit.* Patronus quoque tutor liberti sui fidem exhibere debet, & si qua in fraudem debitorum, quamvis pupilli liberti gesta sunt, revocari *jus publicum* permittit *l. 8. D. de tutel.* id est, Paulliana actione. Vid. *tit. quæ in fraud. cred.* Ex sententia Senatusconsulti Liboniani tutor non erit, qui in testamento pupillo tutorem scripsit. Cum autem patris voluntas hoc ipsum manu sua declarantis ambigua non esset, cum quamvis alii tutores essent, curatorem dandum respondi, nec admittendam excusa-

ſationem, quam *jure publico* habebat, quoniam promiſiſſe videbatur, nec ut ſuſpectum removeri *l.* 29. *D. de teſtam. tut.* Venditionem irritam eſſe conſtabit, *jure publico* cauſam pignorum integram obtinebis *l.* 7. §. 6. *D. de donat. int. vir. & ux. Jure publico* habere excuſationem *leg.* 29. *D. de teſtam. tut.* Ideo autem vocatur jus publicum, quod publica auctoritate, non voluntate privatorum ſit introductum, vel etiam quod publica quadam utilitate ſit conſtitutum. Hinc uſucapio *publico* jure contingere, & bono publico introducta dicitur *l.* 18. §. 1. *D. de damn. infect. l.* 1. *D. de uſucap.*

Quod vero publica lege invectum eſt *jus*, id vel naturæ ejus eſt, ut poſtulaverit quidem publica utilitas ita ſaltim conſtitui, ut ei juri voluntate privatorum in negotiis obviis alia veluti quadam lege derogari poſſit, modo id fiat ab eo cujus intereit, cujuſque in favorem conſtitutum eſt jus, ut in exemplis legum modo allatarum videri poteſt. Vel ejus naturæ *jus* eſt, ut ne actus ei contrarii valere ex privatorum voluntate queant, publica poſtulat utilitas, & hoc ſenſu ſpecialiori *publicum jus* intelligitur, cui privatorum conventio non derogat *l.* 45. §. *ult. D. de regul. jur.* Add. *l.* 28. *D. de pact.* Et ita *publici* juris dicitur eſſe teſtamenti factio. Hocque intellectu accipe jus publicum in hiſce: Julianus libro 21. Digeſtorum hujuſmodi ſpeciem proponit. Quidam decedens filiis ſuis dederat tutores, & adjecerat: *Eoſque analogiſtos eſſe volo:* Et ait Julianus, tutores, niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari debent, quamvis teſtamento comprehenſum ſit, ut analogiſti eſſent. Nec eo nomine ex cauſa fideicommiſſi quidquam conſequi debebunt, ut ait Julianus, & eſt vera iſta ſententia, non enim *jus publicum* remittere poteſt hujuſmodi cautionibus, nec mutare formam antiquitus conſtitutam *l.* 5. §. 7. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* Cerdonem ſervum manumitti volo, ita ut operas heredi promittat, non cogitur manumiſſus promittere, ſed etſi promiſerit, in eum actio non dabitur, nam *juri publico* derogare non potuit, qui fideicommiſſariam libertatem dedit *l.* 42. *D. de oper. libert.* Quicumque civis Romanus poſt hanc legem rogatam teſtamentum faciet, is quantumcumque civi Romano pecuniam jure publico, dare legare volet, jus poteſtaſque eſto, dum ita detur legatum, ne minus quam quartam partem hereditatis ex teſtamento heredes capiant *l.* 1. *pr. D. ad Leg. Falcid.* Frater cum heredem ſororem ſcriberet, aliam ab ea, cui donatum volebat, ſtipulari curavit, ne Falcidia uteretur, & ut certam pecuniam, ſi contra feciſſet, præſtaret. Privatorum cautione legibus non eſſe refragandum conſtitit *l.* 5. §. 1. *D. eod. tit.* Nemo poteſt teſtamento ſuo cavere, ne leges in ſuo teſtamento locum non habeant *l.* 55. *D. de legat.* 1. Ob maritorum culpam uxores inquietari leges vetant. Proinde Rationalis noſter, ſi res quæ a fiſco occupatæ ſunt, dominii tui eſſe probent, *jus publicum* ſequatur *l.* 2. *C. ne uxor. pro marit.* Si inter magiſtratus hoc convenerit, ut alterius tantum periculo tutores darentur, conventiones pupillo non præjudicare D. Hadrianus reſcripſit: Conventione enim Duumvirorum *jus publicum* mutare non poſſe *l.* 1. §. 9. *D. de magiſtrat. conven.* Qui remiſſionem abſentis nomine deſiderat, ſive ad privatum, ſive ad *publicum jus* res pertineat, ſatisdare cogi-

gitur *l.* 5. §.19. *D. de nov. oper. nunciat.* Neratius quærit, si is qui dotem dederat pro muliere stipulatus est duas partes dotis reddi, tertiam apud maritum remanere, pactus sit, ne quid maritus in funus conferret, an funeraria maritus teneatur? Et ait, si quidem ipse stipulator mulierem funeravit, posse eum maritum convenire, quia pacto hoc *publicum jus* infringi non possit *l.* 20. *pr. D. de religios. & sumt. fun.* Ad utramque porro *juris publici* notionem illam pertinent verba: Non dubitandum est, judicem, si quid a litigatoribus, vel ab his, qui negotiis adsistunt, minus fuerit dictum, id supplere, & proferre, quod sciat legibus, & juri publico convenire *l. un. C. ut quæ desunt advocat.*

Rursus, quod posteriori sensu accepimus *jus publicum*, id, ubi ad negotia privata immediate spectat, ut ex allatis exemplis cernere licet, hoc respectu *privatum jus* dici posse videtur, *publicum* eo respectu tantum, quo utilitas publica in eo maxime eminet, sed utique diversum ab alio jure publico, quod ad negotia publica, publicumque interesse immediate spectat. Quo referenda sunt verba hæc: *Publicum jus* est, quod ad statum rei Romanæ spectat, quod in sacris, in sacerdotibus, in magistratibus consistit, privatum, quod ad singulorum utilitatem spectat *leg.* 1. §.2. *D. de justit. & jur.* Si quis filius familias sit, & magistratum gerat, patrem suum, in cujus est potestate, cogere poterit suspectam dicentem hereditatem adire, & restituere *l.* 13. *fin. D. ad SC. Treb.* Nam, quod ad *jus publicum* attinet, non sequitur jus potestatis *l.* 14. *pr. D. eod. tit.*

Jus publicum aliquando commune jus significat, & ad differentiam ejus, quo quædam personæ utuntur, quodque non cuivis e populo competit, ut quum aiunt *jure publico* adulterii accusari, non jure viri *l.* 40. *D. ad leg. jul. de adult.*

Jus scriptum l. 16. *D. de cond. & demonstr.* & jura scripta in *l.* 35. *D. de legib.* Ab his diversum *jus sine scripto venire* dicitur in *l.* 2. §. 5. *D. de orig. jur. l.* 6. §. 1. *D. de justit. & jur.* §.3. & 9. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* Jus autem *scriptum* non est jurisconsultis in scripturam redactum, sed promulgatum. Sequuntur ea in re Græcos, quibus *γραφειν νομους* non est *leges scribere*, sed *promulgare*. Hinc Libanius *Tom.* 1. *p.*47. Lycurgum ait, *γραψαι νομους*, *scripsisse leges*, quum tamen leges ab eo latæ in scripturam redactæ non fuerint. Plutarch. *in Lycurg. p.*47. Et Plato, qui apud Laertium itidem jus dividit in *γεγραμμενον, και αγραφον*, hoc definit, quod sit *νομος κατ' εθη γινομενος*, *jus per consuetudinem constitutum.* Itaque diversa Atheniensium & Lacedæmoniorum instituta potuerunt quidem occasionem dedisse huic juris partitioni, uti ait Justinianus in §. 10. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* quia Athenienses omnino jure scripto, Lacedæmonii non scripto usi sunt, sed tunc alio sensu, puta grammatico, distinctio ista accipitur. Occasionem ergo istæ civitates dedere partitioni juris in *αγραφον* & *εγγραφον*, sed non illi acceptioni harum vocum, qua jurisconsulti utuntur. Porro *jus sine scripto* in sola prudentum interpretatione consistere dicitur in *l.* 2. §.12. *D. de orig. jur.* Ne putes tamen hac phrasi absolvi juris nec scripti notionem. Alias repertæ a jurisconsultis definitiones disputatione fori, ubi usu receptæ erant, vim juris habebant & tum vocari solebant receptæ sen-

fententiæ, receptum jus, receptus mos, poſt multas variationes receptum *l.* 213. *D. de verb. obl. l.* 3. *C. in quib. cauſ. l.* 41. *D. de reb. cred.* Vid. Noodt *ad Leg. Aquil. XV.* p.106. *de Pact. & transact.* 19. p. 718.

Jus singulare eſt, quod contra tenorem rationis (juris communis) propter aliquam utilitatem auctoritate conſtituentium introductum eſt *l.* 16. *D. de legib. l.* 23. §. 1. *l.* 44. §. 1. *D. de adquir. poſſeſ. l.* 2. §. 16. *D. pro emtore l.* 44. §. 3. *D. de uſucap. l.* 15. *D. de reb. cred.* & reſpiciens genus quoddam perſonarum, qua parte dici poſſunt *beneficia legis ſpecialia*, hæc a privilegio differunt, quo quid alicui certæ perſonæ, vel rei tribuitur ita, ut ad exemplum non trahatur §. 6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Vid. art. *beneficium.*

Ipſo *jure*, id eſt, mero jure, ſola juris civilis auctoritate, citra prætoris auxilium, interventum, tuitionemve. Ipſo ergo jure, vel jure in libris noſtris fieri dicitur, quod ipſo jure civili, & ipſa legis poteſtate, & auctoritate, abſque magiſtratus auxilio, & ſine exceptionis ope fit. Ac proinde illi adverſatur, quod fit jure *prætorio*, vel per tuitionem prætoris *l.* 1. *D. quib. mod. uſuſr. amitt. l.* 1. *in fin. D. de ſuperfic. l.* 1. §. 5. *& pen. D. quod falſ. tut. l.* 9. §. *uſufruct. quemadm. cav. pr. Inſt. de perpet. act.* Opponuntur etiam hæc *Ipſo jure*, & *per exceptionem leg.* 17. §. 1. *ſeq. D. de pact. l.* 34. §. 1. *D. de oblig. & act. l.* 60. *D. de fidejuſſ. l.* 38. §. 1. *D. de ſolut. l.* 22. §. *pen. D. rat. rem. hab. l.* 1. §. 7. *D. quar. rer. act. non dat.* §. 30. *Inſt. de act. Ipſo jure* & *per fideicommiſſum l.* 19. *in fin. D. de teſtam. milit.* Nam inſtitutiones & legata *ipſo jure*, id eſt, directo, & imperative valent, quippe quæ lege XII. Tabularum firmantur, quum fideicommiſſa ſola prætoris fideicommiſſarii tuitione conſiſtant. Qua ratione & *legitime*, & *ex cauſſa fideicommiſſi* ſeparantur *l.* 3. *D. ſi uſuſr. pet. Ipſo* ergo *jure* fit, quod ex legibus fit, veluti XII. Tabularum *l.* 1. *leg.* 25. §. 13. *D. famil. erciſc. l.* 6. *C. eod. tit. l.* 49. §. 1. *D. de fidejuſſor. l.* 26. *C. de pact. l.* 1. §. 19. *D. ut legat. vel fideic. cauſſ. cav.* vel ex alia lege, uti ex Falcidia *l.* 1. §. 5. *D. quod legator.*

Nonnunquam *ipſo jure* fieri dicitur, quod fit, etiam ſi de eo lege nihil cautum ſit *l.* 17. §. *ult. D. pro ſoc.* Poſtremo in eo, quod ipſo jure fit, partes prætoris ceſſant, nec ſe interponit Prætor *l.* 16. *D. de minor. l.* 4. *l. ult. C. in quib. cauſſ. in integr. reſt. l.* 3. *C. ſi advers. libert.* Ceterum *ipſo jure*, *communi auxilio*, & *mero jure* idem valent. Et ita intelligendæ loquutiones *Ipſo jure* non habere actionem *l.* 112. *D. de regul. jur.* Ipſo jure adcreſcit *leg.* 2. §. 8. *D. de bon. poſſeſſ. ſec. tab.* id eſt, ſine impetrata bonorum poſſeſſione. *Ipſo jure* ademta *l.* 14. §. 1. *D. de legat.* 1. id eſt, vi legis adquiſita cautio *l.* 1. §. 16. 17. *D. quod legator.* id eſt citra ceſſionem: *Ipſo jure* egere non poteſt *l.* 28. *D. de act. emt. l.* 4. *D. uſuſr. quemadm. cav.* non committitur ſtipulatio *l.* 40. *D. de reb. cred. l.* 3. §. *ult. D. uſuſr. quemadm. cav.* non committitur poena *l.* 25. §. *ult. D. de recept. arb. Ipſo jure* compenſatio negligentiæ facta *l.* 10. *D. de compenſ.* Non *ipſo jure* corporis, ſed dotis, fit deminutio. Ibi enim admittimus diminutionem dotis *ipſo jure* fieri, ubi non ſunt corpora in dotem, ſed pecunia. Proinde ſi æſtimata corpora data ſint, ipſo jure dos deminuetur per impenſas neceſſarias *l.* 5. *D. de impenſ. in res dot. fact.*

Jus

Jus esse, & *jure* fieri dicitur, quidquid justum est, & juste fit. Et sic pugnant *jus* & *injuria l.* 2. *D. de injur. l.* 1. *D. de oper. nov. nunc.* Donat. ad hæc verba Terent. *Andr. Act.* 1. *sc.* 3. *Quo jure quave injuria*, ait: *Proverbiale hoc est, qualia sunt, fas & nefas, velis, nolis*. Attamen alias *jus* & *fas* separantur. Virgil. *lib.* 1. *Georg. v.* 269. *fas & jura sinunt*. Tacit. *lib.* 3. *hist. c.* 5. *jus fasque* exuere. Scholiastes Euripidis *in Hecubam*: Τὸ δίκαιον, ὥσπερ γένος ὁ διαιρ[...] εἰς ὅσιον, καὶ δίκαιον καὶ τὸ μὲν πρὸς θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων γενόμενον, ὅσιον καλοῦμεν, τὸ δὲ πρὸς ἀνθρώπους δίκαιον. *Jus tamquam genus, in fas & jus dividitur. Nam quæ erga Deos observare decet homines, fas, quæ erga homines, jus adpellamus*. Non jure factum testamentum illud adpellatur, in quo si omnia rite facta essent, jure factum diceretur *l.* 6. *D. de Leg. Cornel. de fals.*

Jus pro scientia juris. Sic Celso dafinitur jus, quod sit ipsa ars æqui, & boni *l.* 1. §. 1. *D. de just. & jur.* Et hoc *jus* a justitia adpellatum dicitur *l.* 1. *pr. D. de just. & jur.* quod quidem non grammatice, sed moraliter procedit. De qua derivatione videndi Jac. Rævard. *lib.* 1. *var. c.* 2. Bachov. in *comm.* ad *d. l.* Strauch. *Exercitat. Justin.* 1. *Aphor.* 1. & Aegid. Menag. *c.* 39. *Amoen. jur. civ. p.* 294. *seq.*

Jus interdum pro facultate homini jure legeque competens. Atque hoc sensu etiam *jus Quiritium* quandoque accipitur, & tunc modo latiore significatu universa jura civitatis Romanæ, tum publica tum privata complectitur, eoque sensu Ulpianus *tit.* 3. *Regul.* quod §. 1. vocaverat *jus Quiritium*, paullo post §. 6. civitatem Romanam adpellat, adeoque hæc promiscue accipit. Modo illud *Quiritium jus* a *jure civitatis Romanæ* ita distinguitur, ut unum sine altero datum esse animadvertamus, uti apud Plin. *lib.* 10. *Eoist.* 4. & 6. Et tunc prærogativas civium ad jus tantum privatum pertinentes comprehendit, quemadmodum *civitatis Romanæ jura* potius ad jus publicum, veluti jura sacrorum, honorum, militiæ, suffragii, & similia referenda sunt. Qua de re plura notarunt Car. Sigon. *de jur. civ. Rom. lib.* 1. *c.* 6. *seq. de antiq. jur. Ital. lib.* 2. *c.* 3. Ez. Spanhem. *Orb. Rom. exercit.* 1. *c.* 4. *seq.* Schulting. *jurispr. vet. antejustin. p.* 574. Hein.

Hoc amplius *jus* in specie potestatem significat. Ex eo personæ quædam *alieni juris*, id est in aliena potestate esse dicuntur *l.* 4. *D. de his, qui sui vel alien. jur.* Et ita in alienum jus transire, vel pervenire *l.* 14. §. *ult. D. quand. dies legat.* Alieno juri subjecta persona *pr. Inst. de his, qui sui vel al. jur.* Contra & *sui juris* sunt *l.* 2. *D. solut. matr.* qui sunt suæ potestatis *l. ult. D. de liberal. causs.* Tales sunt familiarum suarum principes, interprete Ulpiano *tit.* 4. *Regul.* §. 1. Sic *sui juris adfectus* Seneca *lib.* 2. *de ira c.* 12. eleganter vocat liberos indomitos, & nulli subjectos, ut ibi Lipsius interptetatur. *Sui juris* effectus *l.* 195. §. 2. *D. de verb. signif. l.* 38. *D. de bon. libert.* Quum sui juris fuerit factus. Quæ scriptura ex conjectura mentis testatoris interpretationem accipit, ut alias potestatis liberationem, alias pubertatem, alias perfectam ætatem significet *l.* 50. §. *ult. D. de legat.* 3.

Nonnumquam *jus* pro necessitudine dicimus, veluti Est mihi *jus* cognatioais, vel adfinitatis *l. ult. D. de justit. & jur.* agnatio-

nis

nis *l.* 38. *D. de poll.* *Jura sanguinis* *l.* 23. *D. de adopt.* *l.* 8. *D. de regul. jur.*

Jus interdum facto adversatur, ut in *rubr. D. de jur. & fact. ignor.* De quo vide supra sub art. *factum*. Multum interest, conditio *facti* an *juris* esset *l.* 21. *D. de condit. & dem.* Quatenus cujus intersit, in *facto* non in *jure* consistit *l.* 14. *D. de reg. jur.* Probatio traditæ vel non traditæ possessionis non tam in *jure*, quam in *facto* consistit Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 11. §. 2. Illa verba, arbitratu Titii fieri, *jus* significant, & in servum non cadunt *l.* 68. *D. de verb. signif.*

Sed & *jus corpori* opponitur tamquam res incorporalis. Incorporales enim res sunt, quæ tangi non possunt, qualia sunt ea, quæ in jure consistunt, sicut hereditas, ususfructus, obligationes quoquomodo contractæ §. *un. Inst. de reb. corp. & incorp.* *l.* 1. §. 1. *D. de rer. divis.* Usufructus in *jure* non in *parte* consistit *l.* 66. §. 4. *D. de legat.* Quæ in jure consistunt, ut immissa, protecta *l.* 15. §. 2. *D. de precar.* *Corporis* Dominus, sive is, qui *jus* habet, ut servitutem *leg.* 13. §. 1. *D. de damn. infect.* Hereditas sine ullo corpore *juris* intellectum habet *l.* 50. *D. de hered. pet.* *Juris* magis, quam corporis successi *l.* 5. §. 1. *D. de bon. possess.* Hinc legatarius, qui in rem succedit, & in certum corpus, *juris* successor non esse dicitur *l.* 9. §. 1. *D. de edend.*

Jura prædiorum urbanorum, & rusticorum, quæ etiam servitutes vocantur *l.* 1. *D. de divis. rer.* *l.* 2. *l.* 6. *D. de serv. præd. urb.* *l.* 4. §. 4. *D. de alien. jud. mut.* *Jura* prædiorum rusticorum, veluti iter, actus, via *pr. Inst. de servit.* Interdum latius *juris* hoc sensu nomen acceptum patet. Nam ut dicit Celsus *l.* 86. *D. de verb. signif.* quid aliud sunt *jura* prædiorum, quam prædia qualiter se habentia, ut bonitas, salubritas, amplitudo. Et ita accipiendum illud: Quamdiu aliquid *juri* rei deest *l.* 27. *D. de solut.*

Jus alia significatione dicitur locus, in quo jus redditur, adpellatione collata ab eo, quod fit, in eo, ubi fit. Quem locum ita determinare possumus, ubicumque prætor, salva majestate imperii sui, salvoque more majorum, jus dicere constituit, is locus recte *jus* adpellatur *l.* 11. *D. de just. & jur.* Hinc Victorinus *lib.* 2. *de invent.* & Donat. *in Eunuch. Act.* 4. *sc.* 7. *in jure* interpretantur *apud Prætorem*. Idem Donat. *in Phorm. Act.* 1. *sc.* 5. *In jus*, inquit, *eamus id est, ad prætoris sellam. Modo enim locum significat.* Hinc *in jure* & *in judicio* separantur *l.* 2. *D. de interrog. in jur. fac.* quandoquidem *in jure* est apud magistratum, *in judicio* apud judicem datum, ut ex *l.* 1. §. 1. *D. de postul.* & *l.* 3. *D. ne quis eum qui in jus voc.* colligi potest.

Nimirum omnis disceptatio aut *in jure* fiebat, aut *in judicio*, aut *apud populum*. Quidquid in judiciis ordinariis ante litis contestationem, vel in extraordinariis cognitionibus peragebatur, id in jure fieri dicebatur. Post litis contestationem res redibat ad judices pedaneos, arbitros, recuperatores; & quidquid apud eos explicabatur, id fieri dicebatur *in judicio*. Denique si quando de capite civis Romani erat judicandum, id fieri oportebat *apud populum* teste Pomponio *l.* 2. §. 16. *D. de orig. jur.* Ad quem fori Romani morem adludens Plaut. *in Mænechm. Act.* 4. *sc.* 2. *v.* 18. tria illa eleganter conjungit, Aut ad populum inquit, aut *in jure*, aut ad judicem res est. *Hein.*

Ita-

Itaque, quod ait Prætor: *Qui in jure interrogatus responderit*, sic accipiendum esse, Ulpianus ait, apud magistratum populi Romani, vel præsides provinciarum, vel alios judices.

Juri enim tunc saltim locum esse, ubi juris dicundi, vel judicandi gratia consistis *l. 4. §. ult. D. de interr. in jur. fac.* Cic. in Muræna *c. 11. Quando ego te in jure conspicio*. Plaut. *in Rudent. prol. v. 14. Quique in jure abjurant pecuniam.* Cic. *lib. 7. ad famil. epist. 13. In jure* manus consertum. Quæ verba Gellius *lib. 20. c. 9.* manasse docet ex duodecim tabulis, in quibus scriptum erat: *Si qui in jure manum conserunt. In jus* produci, id est, vocari *leg. 23. §. ult. D. de hered. inst.* Ambula *in jur* Plaut. *Curcul. Act. 5. sc. 2. Pers. Act. 3. sc. ult.*

In jure Cessio. Vid. supra art. *cessio.*

Aliquando tota disceptatio forensis *jus* vocatur. *Jura* differri debent, natalitiis diebus urbium maximarum, quia & ab ipsis nata sunt. Sic *l. 7. C. de fer.* Nam in *l. 2. C. Theod. eod. tit.* pro *differri* legitur *deferre*. At Justinianeam lectionem, præter codicem Aniani Regium, probant libri Basilicorum, quæ *αργειν τα δικαστηρια*, *feriari judicia*, habent. Vid. Jac. Gothofr. *ad d. l. 2.*

Jus pro sententia. Attamen *jus dicere*, & *judicare*, & *sententiam proferre* diversa faciunt præceptores nostri in *l. 4. in fin. D. de interrog. in jur. fac. l. 57. D. de re judic. l. 1. C. ne quis in sua causs.* Etenim *jus dicere* est actiones, & judicia dare, eaque omnia facere, quæ ad officium magistratus, vel *jus* dicentis pertinere, scribit Ulpian. *l. 1. D. de jurisd.* Ac plane *jus* dicere soli magistratus dicebantur, qui tribunali, & jurisdictioni præerant *l. 5. D. de fer. l. 11. D. de just. & jur. l. 2. §. 13. D. de orig. jur. l. 3. D. de offic. ejus cui mand. jurisd. l. 1. §. 10. D. de postul.* Judicare autem, & proferre sententiam judicum erat, immo posterius etiam arbitrorum *rubr. D. de recept. arb.* Hinc *jus* dicens & magistratus *rubr. D. si quis jus dic. non obtemp. l. 2. D. quod quisq. jur. in al. stat. l. 13. D. de vulg. & pup. substit. l. 1. D. de jur. delib. Jus* dicentis officium latissimum est. Nam & bonorum possessionem dare potest, & in possessionem mittere, pupillis non habentibus tutores constituere, judices litigantibus dare *l. 1. D. de jurisd.* An jus faciat judex *l. 14. D. de adpell. Jus* fit ex sententia *l. 17. §. ult. D. de inoff. testam. Jus* facit pronunciatio *l. 50. §. 1. D. de legat. 1. Jus* proconsulare dicere *l. 25. C. de procur.* id est, jurisdictionem proconsularem exercere.

Privati vero *sibi jus dicere* dicuntur, qui sine auctoritate judicis res debitoris occupant, vel quod deberi sibi putant, non per judicem reposcunt. Aequissimum vero Prætori visum est, unumquemque non sibi ipsum *jus* dicere, occupatis legatis, sed ab herede petere *l. 1. D. quod legatorum.* Quisquis probatus fuerit rem ullam debitoris, non ab ipso sibi traditam, nec ullo judice temere possidere, eumque sibi jus in eam rem dixisse *l. 13. D. quod met. caus. l. 7. D. ad leg. jul. de vi priv.*

Porro non de re pecuniaria tantum, sed & de capite *jus dici* legimus. Pompon. in *l. 2. §. 23. D. de orig. jur. De capite civis Romani injussu populi non erat lege permissum consulibus jus dicere*

Jus reddere, idem ac jus dicere: Prætor quoque jus reddere dicitur, quum inique decernit, re-

la-

latione scilicet facta non ad id, quod ita prætor facit, sed ad illud, quod prætorem facere convenit *l.* 11. *D. de just. & jur.* Prætor in urbe jus reddit *l.* 2. §. 27. *D. de orig. jur.* Reddere *jura d. l.* 2. §. 34. *D. eod. tit.* Denique & *jus* repræsentare dicitur præses provinciæ in *l.* 1. *C. ubi caus. stat.*

Jus legitimum. Vid. infra art. *legitimum.*

JUSJURANDUM est adfirmatio religiosa per divinum numen, vel religionem aliquam interposita, ut Cic. *lib.* 3. *de offic. c.* 29. docet. Cujus tres species statuuntur. Aliud enim est *voluntarium*, aliud *judiciale*, aliud *necessarium rubr. D. de jurejur. volunt. judic. & necess. Voluntarium* est, quod ex conventione partium extra judicium defertur, & suscipitur *l.* 17. *D. de jurejur.* quo ex pactione ipsorum litigatorum deciduntur controversiæ *l.* 1. *D. eod. tit.* seu quo ex consensu utriusque partis caussa deciditur *l.* 1. *C. de reb. cred.* uti in specie *l.* 39. *D. de jurejur. Judiciale*, quod in judicio, imminente adversario, ex auctoritate judicis defertur, vel refertur *l.* 1. *D. de jurej. Necessarium*, quod judex in dubiis caussis, & probationum inopia pro motu suo defert *l.* 31. *D. l.* 3. *C. eod. tit.* Quibusdam tamen non sine ratione id, quod vulgo *judiciale* dicitur, *necessarium* magis placet adpellare, & contra *judiciale*, quod *necessarium*. Quorum sententia Græci interpretis auctoritate nititur, cujus verba sunt hæc: Ιουδικιαλιος ορκος εστιν ο παρα κριτου διδομενος. Βολονταριος, ο κατα συναινεσιν αμφοτερων των μερων. Νεκεσσαριος, ο εντος του δικαστηριου εξ αιτησεως του αντιδικου. *Judiciale jusjurandum* est, quod a judice delatum est, *voluntarium*, quod ex consensu utriusque partis præstatur, *necessarium*, quod in judicio defertur ab adversario.

Hæc ad jurisjurandum litis decisorium pertinent. Est vero jusjurandum, quod & aliis in negotiis celebratur. Ut igitur res a genere exponatur, dicendum erit, *jusjurandum* in genere esse provocationem divinæ vindictæ in casum, si fides dictis adhibita fallatur. Hinc

Jusjurandum declaratorium, quod adfirmationi, vel negationi cujuspiam adjungitur, *promissorium* quod promissioni connectitur alicujus faciendi, vel non faciendi.

Jusjurandum judiciale est, quod in judicio præstandum, & quidem vel ob litem recte instituendam, vel ad decidendam, & hoc casu dicitur vulgo *litis decisorium*. quod quidem ea intentione utriusque litigantis præstatur, ut secundum id judex pronunciet. Id si alter alteri litigantium defert, *voluntarium* dici potest; si judex imponit *necessarium*; utrumque ab extrajudiciali diversum, quod alias *voluntarium* adpellari vidimus supra. *Judiciale* vero, quod ab altero litigantium defertur, ideo *voluntarium* dici potest, quod ejus, cui delatum jusjurandum est, arbitrio relictum sit, an jurare, anne vero jusjurandum referre, aut probatione uti velit *l.* 34. §. 7. *D. de jurejur.* Quod vero judex imponit, ideo *necessarium* dici debet, quod recusari, vel referri non potest, nisi quis caussa cadere velit. Vid. Wurffel. *Jurispr. defin.* §. 317.

Jusjurandum calumniæ memoratur in *l.* 8. §. 5. *D. qui satisd. cog.* Vid. supra art. *jurare* de calumnia. Hoc promittit quis se litem dolo malo non protracturum esse. Etiam, qui novum opus alteri nunciaverat, jurare debebat, se id non calumniæ caussa facere

l. 15.

l. 15. §. 14. *D. de nov. op. nunt.* item qui jusjurandum alteri detulerat, jurabat se non calumniose id deferre *l.* 37. *D. de jurejur.* Justinianus in principio litis generatim de calumnia jurare litigantes voluit, ita ut hocce sufficeret jusjurandum; Hoc autem DD. vocant *generale* calumniæ, quippe quod super tota caussa præstatur. Idque vel hodie fit in hunc modum, ut juret litigans, (1) se credere, justam se fovere caussam, (2) interrogationem se nolle diffiteri, (3) se nihil dedisse, quo calumnia alteri fieret; (4) se probationibus non nisi legitimis usurum, (5) se nec petiturum dilationes superfluas, nec (6) litem protracturum, & denique (7) si animadverterit, se injustam defendere caussam, ei statim renunciaturum. Quum vero hoc calumniæ jusjurandum interdum a litigantibus non exigatur, vel a judice remittatur, interim tamen suspicio oriri possit, jus canonicum *c.* 2. §. *f. de juram. cal. in* 6. *speciale* jusjurandum *calumniæ* introduxit, *malitiæque* nomen ipsi tribuit. Hoc autem est, quod in qualibet judicii parte super certo caussæ articulo præstatur. Vid. Wurffel. *jurispr. defin.* §. 318.

Jusjurandum quo quis promittit, se velle ad propositas positiones secundum scientiam respondere, *respondendorum*, quo vero ponens afferit positionum veritatem, *dandorum* adpellant doctores. Utrumque *malitiæ* species est, jurat enim unus, se non dolo dare, alter se non dolo respondere. Utriusque formulam suppeditat *Ordinatio Cameræ Imp. Cart.* 3. *tit.* 38. *in fin.*

Jusjurandum suppletorium est id, quos is, qui semiplene probavit, probationem perficit *c. f. Decretal. de jurejur. Purgatorium* vero id, quod præstat indiciis gravatus, ut liberet se ab eis. Vid. *purgatio*.

Jusjurandum perhorrescentiæ Doctores adpellant, quo litigans adfirmat, se metuere, ne judex contra jus pronunciet.

Jusjurandum in litem. Vid. supra art. *Jurare*.. Hocce vero in specie in *veritatis*, *affectionis*, & *singularis interesse* doctores distinguunt. *Veritatis* est, cum quis jurato litem æstimat ex vero rei pretio, tanto scilicet, quod communiter esse potest respectu cujuslibet similem rem habentis; *Affectionis*, cum æstimat magis ex voluptate, quam ex utilitate rei, *singularis interesse*, cum ex utilitate æstimat, quam percipiebat ipse, aut percipere poterat; ob adjuncta respectu æstimantis particularia.

Jusjurandum Zenonianum est, quo res vi ablata, vel damnum vi datum æstimatur. Ab Imperatore Zenone nomen accepit, a quo quippe introductum in *l.* 9. *C. und. vi*

Jusjurandum dare, id est, præstare *l* 37. §. 5. *D de legat* 3. & apud Plaut. *Amphitr. Act.* 3. *sc.* 3. Terent. *Adelph. Act.* 1. *sc.* 1. Dato jurejurando, id est, præstito *l.* 5. §. 2. *D. de jurejur. l.* 9. *D. eod. tit.* Aliquando tamen *dare jusjurandum* est dicere formulam jurisjurandi, ut apud Senecam *Rhet. lib* 7. *controv. in præfat.* In quodam, ait, judicio centumvirali quum diceretur jurisjurandi conditio aliquando facta ab adversario; induxit (*Albutius rhetor*) ejusmodi figuram, qua ille omnia crimina retegeret. Placet, inquit, tibi rem jurejurando transigi? Jura, sed ego *jusjurandum dabo*. Jura per patris cineres, qui inconditi sunt. Jura per patris memoriam. Et exsequutus est locum, quo perfecto fur-

surrexit L. Aruntius ex diverso ait: Accipimus conditionem, jurabit. Clamabat Albutius: Non detuli conditionem, schema dixi. Aruntius instabat. Centumviri rebus jam ultimis se parabant. Albutius clamabat: Ista ratione schemata de rerum natura tolluntur. Aruntius aiebat: Tollantur: poterimus sine illis vivere. Summa rei hæc fuit, centumviri dixerunt: Dare ipsos secundum adversarium Albutii, si juraret, ille juravit.

Jusjurandum deferre, id est, adversario suo jurisjurandi conditionem ferre, eumque veluti judicem caussæ suæ facere *l.* 2. *D. quar. rer. act.*

Jusjurandum referre, est delatam ab adversario jurisjurandi conditionem in eum transferre *l.* 17. *pr. l.* 24. *l.* 25. *l.* 34. §. 6. 7. 8. *l.*38. *D. de jurejur. l.*8. *l.* 9. *C. de reb. cred. l.* 11. §. *ult. l.*13. *D. de act. rer. amot.*

Jusjurandum remittere est adversario parato jurare, gratiam jurisjurandi facere, contentumque esse voluntate suscepti jurisjurandi *l.* 6. *D. de jurejur.*

Jurisjurandi religio *l.* 1. *D. de jurejur. l.* 2. *C. de reb. cred.* ibi: Jurisjurandi contemta religio satis Deum ultorem habere dicitur. Quod ipsum & Tiberius rescripsit consulibus, Deorum injurias Diis curæ fore, apud Tacit. *lib.* 1. *Annal. c.* 73. Ceterum an certa olim perjurii poena fuerit, disquirit Henr. Bern. Reinoldus *Varior. c.* 15.

J U S S O legis *l.* 16. *C. ad Leg. Falcid.* patris *l. ult. C. ad SC. Maced.* testatricis *l.* 44. *D. de manum. test.*

J U S S U M aliquando pro voluntate ac consensu accipimus, ut in *l.* 1. *D. de his, qui not. infam. pr. Inst. de nupt.* ut adpareт ex conjunctione *l.* 3. §. 5. *D. de bon. possess. contr. tab.* & Paull. *lib.* 2. *recept. sent. tit.*19. §. 2.

J U S S U S, *us* est quodlibet præceptum superioris, sive testato quis, sive per epistolam, sive verbis, aut per nuncium, sive specialiter in uno contractu jusserit, sive generaliter *leg.* 1. *D. quod jussu. Jussum* etiam ejus, qui in potestate habet, non est simile tutoris auctoritati, quæ interponitur perfecto negotio, sed præcedere debet *l.*25. §.4. *D. de adquir. vel omitt. her.*

Quod *jussu* actio adjectitiæ qualitatis datur ei, quocum filius, vel servus patris, vel domini jussu contraxit, contra patrem dominamve in solidum §. 1. *Inst. Quod cum eo, qui in al. potest.*

J U S T E id est jure. At *juste* manumissus apud Ulpian. *Reg. tit.* 3. §.4. accipi debet is, qui vindicta, vel testamento, vel censu manumissus est.

J U S T I N I A N E A urbs. *Novell.* 28. *præf.* Variæ urbes id nomen a conditore, ac instauratore suo Justiniano sunt consequutæ, quarum XVIII. recenset Eichelius *ad Procop. Anecdot. p.* 194. *seq.* Hæc, cujus in *Novella* 28. fit mentio, fuit in tractu Colchidis, quem Lazii occupaverant, antea dicta Petrea. *Hein.* Justinianarum & Sycorum transitus in *Nov.* 59. *c.* 5.

J U S T I T I A definitur ab Ulpiano constans, & perpetua voluntas suum cuique tribuendi *l.* 10. *D. de justit. & jur. pr. Inst. eod. tit.* Et probo, ait Triphoninus, hanc esse justitiam, quæ suum cuique ita tribuit, ut non distrahatur ab ullius personæ justiore repetitione *leg.*31. §.1. *D. depos.* De constante autem illa, perpetuaque voluntate notandum est, a Stoicis definitam fuisse virtutem constantem, & perpetuam

vitæ

vitæ rationem. Vid. Cic. *de legib. lib.* 1. *c.* 17. Aristot. *ad Nicomach. V.* 1. Gell. *Noct. Att.* ut perinde se habeat Ulpiani definitio justitiæ, ac si dixerit virtutem *suum cuique tribuendi*. Ut autem virtus philosophica definiri potest, habitus vivendi juxta leges naturales, similiter & *justitia* late accepta definiri poterit. Et, ut aliud est, quod homini ab homine lege naturali debitum est perfecte, seu jure externo cogenteque, aliud ex mero amore, pudore, ex mera pietate, atque ex lege naturali generaliter accepta; hinc justitia sensu angustiori erit virtus suum cuique tribuendi, quod nempe ex jure externo, cogenteque ipsi debetur, quam alii *particularem* justitiam adpellant, quæ differt ab *universali* ea, quæ quis debitum latissime acceptum omnibus præstat.

Sæpe etiam tribuitur *justitia* factis hominum. Et hoc dupliciter. Vel *justitia* est ejus, quod debitum est, & tribuendum. Sic *justitia* animadversionis *l. ult. D. de fugit.* ut enim in sontes animadvertatur debitum est reipublicæ. Vel *justitia* est ejus facti, quod cum alias debitum non est, tamen nec ei quod debetur repugnat, seu quod ne fiat, debitum non est, quemadmodum id factum justum dixeris, quod nec injustum.

Ut porro aliud justum mero jure civili, quodque hoc jure salvo, immo juvante, exigere, vel facere possis, aliud quod etiam ex lege naturali. Hinc videas *justitiam* civili sensu intellectam æquitati opponi, ut in *l.* 8. *C. de judic.* maxime igitur justitiæ illi universali, quam modo definivimus.

Justitia in casu sexto idem sonat ac jure, & rite, ut in *l.* 1. *C. Theod. si vag. pet. mancip.* his verbis: Qui vaga mancipia juris alieni petunt, si *justitia* eadem probant.

Justitium, ait Sosipater *lib.* 1. *Instit. Grammat. p.* 19. est, *quando jus stat.* Gell. *lib.* 20. *c.* 1. Justitium, juris quasi interstitio quædam, & cessatio. Lucanus *Pharsal. lib.* 5. *v.* 32. Clausique justitio tristi fora. Suet. *in Galb. c.* 20. Justitium indicere. Vide plura apud Brisson. *lib.* 2. *Formul. c.* 158. *p.* 241.

Justus, *a*, um plerumque pro legitimo accipitur, ut *justus* accusator, quem leges accusare patiuntur *l.* 2. §. *ult. D. ad Leg. Jul. de adult.*

Justa ætas plerumque 25 annorum accipitur, quippe Lege Lætoria adolescentibus ad rerum suarum administrationem consequendam præstituta *l.* 16. *D. de jur. fisc. l.* 2. §. 1. *D. de vac. & excus. mun.* Ex mente tamen testatoris ad pubertatem solam refertur *l.* 50. *in fin. D. de legat.* 3. Sed in *l.* 8. *D. de condict. causs. dat.* justa ætas & duodecim annorum ætatem significat puellis ad matrimonium contrahendum ex Augusti constitutione definitam, ut Dio Cass. *lib.* 54. *p.* 531. tradit. Fuit hæc legitima, vel justa ætas puellarum ex Lege Julia & Papia. Dio Cassius ibid. Αὐταῖς γὰρ ταῖς κόραις ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν ἔτη πλήρη νομίζεται. *Puellis enim duodecimus annus plenus ad nuptias definita ætas censetur.* Legibus ergo illis definita ad nubendum ætas recte dicta est *legitima*, vel *justa*. Prius certe vocabulum legimus apud Grut. *p.* 690. 4. D. M. Juliæ Secundinæ Filiæ & forma singulari & moribus piissimis doctrinaque super legitimam sexus sui ætatem præstantissimæ *Quæ vixit ann. XI. mens* VIII. *d.* XX. Julia certe illa Secunda vix duobus mensibus abfuit ab anno duodecimo, nondum ætatem legitimam adsequuta, dotibus tamen ingenii moribusque duodecennes

nes longe fuperasse dicitur. *Hein.*

Justa conjux apud Senecam in *Octav. Act.* 1. *sc.* 3. Sic & apud Ovid. *lib.* 2. *de art. amand. v.* 597. *Quos faciet justos ignis & unda viros*, id est, legitimos, & justis nuptiis conjunctos, eo ritu, quo aqua & igni nova nupta accipi solebat.

Justa conventio *nuda* opponitur *l.* 5. §. *ult. D. de rescind. vend.* Justa igitur conventio est, cui caussa aliqua subest præter conventionem *l.* 19. *D. de jurejur.*

Justa hereditas, quæ jure legitimo obvenit *l.* 3. §. 2. *D.* Varro *lib.* 2. *de re rust. c.* 10. Si hereditatem justam adiit. Cic. *lib.* 3. *de nat. Deor. c.* 35. Eamdemque potestatem, quam ipse per scelus erat nactus, quasi justam & legitimam, hereditatis loco, filio tradidit. Unde jocus Apuleji *in Apolog. p.* 335. de patruo immerente, sed ad quem lege redibant bona: Etiam, ait, suam spem bonus patruus temperat in isto, & fovet, qui sciat, intestati pueri, legitimum magis, quam justum heredem futurum.

Justa servitus, quæ gentium, vel civili jure consistit *l.* 6. *D. de stat. hom. l.* 28. *l.* 34. *D. de nox. act. l.* 34. *D. de stipul. serv. pr. Inst. de libertin.* Cic. *pro Cæcina c.* 34. Quum hi, qui in servitute justa fuerint, censu liberentur. Plane apud Terent. *Andr. Act.* 1. *sc.* 1. *v.* 9. justa servitus pro facili, humana, & clemente usurpatur, ex Donati sententia.

Justa uxor *l.* 31. *D. de rit. nupt.* quæ civiliter, id est, secundum juris civilis regulas nupta dicitur in *l.* 28. §. 3. *D. de lib. & posthum.* alias legitima uxor *l.* 4. *D. de rit. nupt.* Sueton. in *Calig. c.* 24. Mox L. Cassio Longino, consulari, collocatam abduxit, & in modum justæ uxoris propalam habuit. Idem *in Vespas. c.* 3. Antoniam, libertam, quondam dilectam, revocavit in contubernium, habuitque etiam Imperator pœne justæ uxoris loco. At in *l.* 13. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult. justa* & *injusta* uxor.

Justa uxor accipienda est, quæ in manum mariti convenerat confarreatione, aut coemtione, aut usu, & sic facta erat mater familias; *Injusta* vero, quæ ne usu quidem venerat in manum mariti, sed instrumentis saltim factis dotalibus se marito junxerat, & ne usu caperetur, atque ita in viri manum iret, ante annum finitum, usurpatum iverat, id est trinoctium abfuerat, ut in potestate patris, vel in tutela agnatorum maneret, sine quorum auctoritate in manum convenire non poterat. Quo ritu contracto matrimonio uxor non fiebat *mater familias*, sed matrona Gell. *lib.* 18. *c.* 6. Et hinc neque succedebat ab intestato marito, neque hic uxoris bona omnia dotis nomine accipiebat. Vocabatur tamen uterque conjux ad bonorum possessionem edicto unde vir & uxor. Utriusque autem generis uxorem, justam scilicet illam & injustam, & quam in manu habet maritus & quam non habet, & matrem familias, & matronam, adulterii accusare jure mariti posse maritum, sententia est Ulpiani in *d. l.* 13. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* his verbis: Plane sive *justa* uxor fuit, sive *injusta* accusationem instituere vir poterit. Vid. Cujac. 6. *obs.* 16. Ræward. *var. lib.* 4. *cap.* 16. & Brisson. *in libro singulari ad leg. jul. de adult.*

Justi dies dicebantur, qui judicatis ad solvendum ex Lege XII. Tabularum dabantur, ut est apud Gell. *lib.* 20. *c.* 1. *Justi* quoque dies adpellabantur illi, quibus, exercitu imperato, vexillum in arce ponebatur, ut Festus Pompei.

pei. *lib.* 9. & Macrob. *lib.* 1. *Saturn. c.* 16. docent. Juſtos etiam dies pro ſtatis & ſollemnibus dixit Cicero *de Legibus lib.* 2. *c.* 9. his verbis: *Prætor Idææ matris famulos, eoſque juſtis diebus, ne quit ſtipem cogito.*

Juſtus filius *l.* 3. §. 5. *D. de bon. poſſ. contr. tab. l.* 12. *D. de adopt. l.* 12. *D. de ſtat. hom. l.* 1 §. *C. de nupt.* Ac juſtum quidem filium Sophocles ἔτυμον γόνον adpellat, ubi *juſtum* pro *vero* Sophoclem dixiſſe Priſcianus *lib.* 18. *p.* 1180. notat. His opponuntur *vulgo quæſiti*, quos μὴ ὀρθῶς γεγενημένους, non recte generatos, vocavit Iſæus ὑπὲρ τῦ Πύῤῥε. Similiter *juſti liberi*, & *vulgo quæſiti* opponuntur *l.* 4. §. *ult. D. de in jus voc.*

Juſtum matrimonium *l.* 13. *D. de his quæ ut indign.* Illud autem, interprete Ulpiano *tit.* 5. *regul.* §. 2. eſt, ſi inter eos, qui nuptias contrahunt, connubium ſit, & tam maſculus pubes, quam fœmina viri potens ſit, & utrique conſentiant, ſi ſui juris ſint. Cui contrarium eſt *injuſtum* matrimonium *l.* 1. *C. und. vir. & ux.* itemque *pellicatus* apud Juſtin. *lib.* 10. *c.* 2. & *lib.* 36. *c.* 4.

Juſtæ nuptiæ, id eſt, legitimæ, quæ ſecundum jura civitatis Romanæ inter puberes cives contrahuntur *l.* 3. 5. 12. 18. *D. de ſtat. hom. Juſtas* nimirum nuptias inter ſe Cives Romani contrahunt, qui ſecundum præcepta legum coeunt, maſculi quidem puberes, feminæ autem viripotentes, ſive patres familias ſint, ſive filii familias §. 1. *Inſt. de nupt.*

Juſtus pater, qui ex legitimis nuptiis pater eſt, quem juſtæ nuptiæ demonſtrant *l.* 44. §. 3. *D. de rit. nupt. l.* 25. *D. de capt. & poſtl. l.* 9. *D. ad municip.* in qua *juſtus* pater *naturali* opponitur, ut in *l.* 3. *C. ad Leg. Jul. de adult.*

Juſtam perſonam habere, id eſt idoneam & legitimam *l.* 11. *C. qui dar. tut.*

Juſta poſſeſſio. Vid. *poſſeſſio.*

Juſtum etiam dicitur, quidquid rationem habet, vel probabile, & æquitati conſentaneum eſt. Huc pertinent *Juſta* abſentia *l.* 2. *C. quib. non objic.* æſtimatio *l.* 12. §. 1. *D. de jur. dot.* cauſſa *l.* 15. §. 5. *D. quod vi aut clam. l.* 29. *D. de fideicommiſſ. lib.* & *alibi paſſim*, deliberatio *l.* 3. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* dubitatio *l.* 68 *D. de fidejuſſ.* erogatio *l.* 3. *C. quod cum eo*, ignorantia id eſt probabilis, & excuſatione digna *l. ult.* §. *ult. D. de legat.* 2. infamia *l.* 7. *pr. C. Theod. de hæret.* quæ ſcilicet merito irrogatur, interpretatio *l.* 3. *C. de interd. matrim.* inſtigatio, vel *indignatio d. l.* 7. *C. Theod. de hæret.* nominatio *l.* 11. *C. de adpell.* provocatio *l.* 6. *C. de adpell.* adpellatio *l.* 1. *C. ſi un. ex plurib.* querela *l.* 31. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.* ratio & adprobatio *l.* 5. *D. de ſerv. corrupt.* res *l.* 39. *D. de damn. infect.* retentio *l.* 14. *D. de damn. infect.* ſententia *l.* 3. *C. de ingen. manum.* Juſtum deſiderium *l.* 6. *D. de edend.* privilegium *l.* 15. *C. Th. de tiron.* Juſtus error, id eſt, probabilis, & excuſatione dignus *l.* 2. *D. de minor.*

Juſtus metus, id eſt, non vanus, ſed qui in conſtantem hominem cadat *l.* 7. *D. quod met. cauſ.* timor *l.* 3. *D. ex quib. cauſſ. major. Juſti* ſumtus *l.* 6. §. *ult. D. ſi pars hered.* id eſt, probabiles, ut *l.* 31. §. *ult. D. de negot. geſt.*

Juſtum, quod defectu non laborat, ſuiſque numeris perfectum, & abſolutum eſt. Sic *juſta* arma Tacit. *lib.* 14. *Annal. c.* 32. Juſta claſſis Suet. *in Domit. cap.* 4. libertas, id eſt, plena abſoluta,

&

& perfecta, ex qua nimirum civitas Romana contingebat, uti eveniebat, quum testamento, vindicta, censu ab eo, qui & dominus ex jure Quiritium, & major viginti annis erat, libertas servis majoribus triginta annorum, & quorum status non erat extrinsecus suspensus, dabatur, quemadmodum Cicero *pro Cæcin. c.*34. Ulpianus *Reg. tit.* 1. §. 6. *seq.* & Theophil. *in* §. 3. *Inst. de libert.* docent. Atque ita verbum *justa* libertatis accipimus in *l.*26. *D. qui & a quibus* & aliis locis Seneca *de vita beata c.* 24. *Hominibus prodesse natura habet, servi liberive sint hi, ingenui, an libertini, justa libertatis, an inter amicos data.* Nam qui *inter amicos* manumittebantur, Latini tantum, non cives Romani, fiebant, teste Ulpiano *ibid.* Sic & apud Sueton. *in Aug. c.* 40. verbum hoc interpretatum est, quum ait: Servos non contentus multis difficultatibus a libertate *justa* removisse. Hanc *legitimam libertatem* vocat auctor *fragmenti regularum* §. 6. apud Schulting. *p.* 804. & Imperatores *l.* 1. §. 1. *C. comm. serv. manum. majorem libertatem* Justinianus §. 3. *Inst. de libertin.* Justæ operæ servorum *Coll. Leg. Mos. & Rom. tit.* 3. §. 3. Justa sepultura, Justum sepulchrum. Vid. infra his vocibus, ubi etiam de phrasi *justa facere*.

Justum pretium, quod est, quanti res est *l.* 66. Vid. infra art. pretium.

Justus judex in *l.*14. §.13. *D. de religios.* est æquitatis, & justitiæ amans.

JUVARE erogationem publicam *l.* 6. *C. Theod. de lustral. collat.* Proximis juvantibus *l.*7. *C. Th. de decurion.* id est, suffragantibus.

JUVENCUS, quem bos peperit *l.* 10. §. *ult. D. de usurp.*

JUVENILIS facilitas, levitas *l.* 15. §. 6. *D. ad Leg. Jul. de adult. l.*24. §.2. *D. de minor.* At in dicta lege 15. §. 6. legitur *juvenalis* in Florentina.

JUVENIS plerumque pro adolescente ponitur, qui nondum eam ætatem attigit, qua virilis vigor completur *l.* 17. §. 1. *l.* 25. §. *ult. D. de minor.* Et ita curatorem juvenis intellige *l.* 24. §. *ult. D. de adpell.* At quum quidam codicillis suis ita cavisset: *Omnes juvenes, quos in ministerio habeo, dari volo*, Marcellus interrogatus, respondit, existimari posse, juvenem eum, qui adolescentis excessisset ætatem, quoad inciperet inter seniores numerari *l.* 69. §. *ult. D. de legat.* 3.

Juvenis etiam dicitur, qui pupillus est *l. ult.* §. *ult. D. de adpellat. & relat.*

Juvenes & *clericis* junguntur in *l.* 10. *C. Th. de Episc.* Qui quales sint, non bene constare, ait Car. Du-Fresne *in Glossar. Lat. voc. juvenes.* Acoluthos vero intelligit Jac. Gothofr. *in Comment. ad d. Leg.*

JUVENTIUS Celsus. Vid. supra art. *Celsus* & art. *Juventius.*

JUXTA ædificium, monimentum, id est, prope *l.* 13. §. 7. *D. de damn. infect.* At cadente Latinitate & pro *secundum* usurpari cœpit. *Juxta* juris publici auctoritatem *l.* 2. *C. quib. morbo*, constituta *l.* 3. *C. qui num. lib.* inventas leges *l.* 8. *C. Th. de suscep.*

FINIS TOMI SECUNDI.

pei. *lib.* 9. & Macrob. *lib.* 1. *Saturn.* c.16. docent. Justos etiam dies pro statis & sollemnibus dixit Cicero *de Legibus lib.* 2. c. 9. his verbis: *Prætor Idææ matris famulos, eosque justis diebus, ne quis stipem cogito.*

Justus filius *l.* 3. §. 5. *D. de bon. poss. contr. tab. l.* 12. *D. de adopt. l.* 12. *D. de stat. hom. l.* 19. *C. de nupt.* Ac justum quidem filium Sophocles ἔμαιον γονον adpellat, ubi *justum* pro *vero* Sophoclem dixisse Priscianus *lib.* 18. p. 1180. notat. His opponuntur *vulgo quæsiti*, quos μη ορθως γεγονοτας, non recte generatos, vocavit Isæus υπερ τυ Πυῤῥυ. Similiter *justi liberi*, & *vulgo quæsiti* opponuntur *l.* 4. §. *ult. D. de in jus voc.*

Justum matrimonium *l.* 13. *D. de his quæ ut indign.* Illud autem, interprete Ulpiano *tit.* 5. *regul.* §. 2. est, si inter eos, qui nuptias contrahunt, connubium sit, & tam masculus pubes, quam femina viri potens sit, & utrique consentiant, si sui juris sint. Cui contrarium est *injustum* matrimonium *l.* 1. *C. und. vir. & ux.* itemque *pellicatus* apud Justin. *lib.* 10. c. 1. & *lib.* 36. c. 4.

Justæ nuptiæ, id est, legitimæ, quæ secundum jura civitatis Romanæ inter puberes cives contrahuntur *l.* 3. 5. 12. 18. *D. de stat. hom. Justas* nimirum nuptias inter se Cives Romani contrahunt, qui secundum præcepta legum coeunt, masculi quidem puberes, feminæ autem viripotentes, sive patres familias sint, sive filii familias §. 1. *Inst. de nupt.*

Justus pater, qui ex legitimis nuptiis pater est, quem justæ nuptiæ demonstrant *l.* 44. §. 3. *D. de rit. nupt. l.* 25. *D. de capt. & postl. l.* 9. *D. ad municip.* in qua *justus* pater *naturali* opponitur, ut in *l.* 3. *C. ad Leg. Jul. de adult.*

Justam personam habere, id est idoneam & legitimam *l.* 11. *C. qui dar. tut.*

Justa possessio. Vid. *possessio.*

Justum etiam dicitur, quidquid rationem habet, vel probabile, & æquitati consentaneum est. Huc pertinent *Justa* absentia *l.* 2. *C. quib. non objic.* æstimatio *l.* 12. §. 1. *D. de jur. dot.* caussa *l.* 15. §. 5. *D. quod vi aut clam. l.* 29. *D. de fideicommiss. lib.* & *alibi passim*, deliberatio *l.* 3. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* dubitatio *l.* 68 *D. de fidejuss.* erogatio *l.* 3. *C. quod cum eo*, ignorantia id est probabilis, & excusatione digna *l. ult.* §. *ult. D. de legat.* 2. infamia *l.* 7. *pr. C. Theod. de heret.* quæ scilicet merito irrogatur, interpretatio *l.* 3. *C. de incerd. matrim.* instigatio, vel *indignatio d. l.* 7. *C. Theod. de heret.* nominatio *l.* 11. *C. de adpell.* provocatio *l.* 6. *C. de adpell.* adpellatio *l.* 1. *C. si un. ex plurib.* querela *l.* 31. *D. ad Leg. Corn. de sicar.* ratio & adprobatio *l.* 5. *D. de serv. corrupt.* res *l.* 39. *D. de damn. infect.* retentio *l.* 14. *D. de damn. infect.* sententia *l.* 3. *C. de ingen. manum.* Justum desiderium *l.* 6. *D. de edend.* privilegium *l.* 15. *C. Th. de tiron.* Justus error, id est, probabilis, & excusatione dignus *l.* 2. *D. de minor.*

Justus metus, id est, non vanus, sed qui in constantem hominem cadat *l.* 7. *D. quod met. caus.* timor *l.* 3. *D. ex quib. causs. major. Justi* sumtus *l.* 6. §. *ult. D. si pars hered.* id est, probabiles, ut *l.* 31. §. *ult. D. de neg. gest.*

Justum, quod defectu non laborat, suisque numeris perfectum, & absolutum est. Sic *justa* arma Tacit. *lib.* 14. *Annal.* c. 32. Justa classis Suet. *in Domit. cap.* 4. libertas, id est, plena absoluta,

&

& perfecta, ex qua nimirum civitas Romana contingebat, uti eveniebat, quum testamento, vindicta, censu ab eo, qui & dominus ex jure Quiritium, & major viginti annis erat, libertas servis majoribus triginta annorum, & quorum status non erat extrinsecus suspensus, dabatur, quemadmodum Cicero *pro Cæcin. c.* 34. Ulpianus *Reg. tit.* 1. §. 6. *seq.* & Theophil. *in* §. 3. *Inst. de libert.* docent. Atque ita verbum *justæ* libertatis accipimus in *l.* 26. *D. qui & a quibus* & *aliis locis* Seneca *de vita beata c.* 24. *Hominibus prodesse natura habet, servi liberive sint hi, ingenui, an libertini, justæ libertatis, an inter amicos datæ*. Nam qui *inter amicos* manumittebantur, Latini tantum, non cives Romani, fiebant, teste Ulpiano *ibid.* Sic & apud Sueton. *in Aug. c.* 40. verbum hoc interpretatum est, quum ait: Servos non contentus multis difficultatibus a libertate *justa* removisse. Hanc *legitimam libertatem* vocat auctor *fragmenti regularum* §. 6. apud Schulting. *p.* 804. & Imperatores *l.* 1. §. 1. *C. comm. serv. manum. majorem libertatem* Justinianus §. 3. *Inst. de libertin.* Justæ operæ servorum *Coll. Leg. Mos. & Rom. tit.* 3. §. 3. Justa sepultura, Justum sepulchrum. Vid. infra his vocibus, ubi etiam de phrasi *justa facere*.

Justum pretium, quod est, quanti res est *l.* 66. Vid. infra art. pretium.

Justus judex in *l.* 14. §. 13. *D. de religios.* est æquitatis, & justitiæ amans.

JUVARE erogationem publicam *l.* 6. *C. Theod. de lustral. collat.* Proximis juvantibus *l.* 74 *C. Th. de decurion.* id est, suffragantibus.

JUVENCUS, quem bos peperit *l.* 10. §. *ult. D. de usurp.*

JUVENILIS facilitas, levitas *l.* 15. §. 6. *D. ad Leg. Jul. de adult. l.* 24. §. 2. *D. de minor.* At in dicta lege 15. §. 6. legitur *juvenalis* in Florentina.

JUVENIS plerumque pro adolescente ponitur, qui nondum eam ætatem attigit, qua virilis vigor completur *l.* 17. §. 1. *l.* 25. §. *ult. D. de minor.* Et ita curatorem juvenis intellige *l.* 24. §. *ult. D. de appell.* At quum quidam codicillis suis ita cavisset: *Omnes juvenes, quos in ministerio habeo, dari volo*, Marcellus interrogatus, respondit, existimari posse, juvenem eum, qui adolescentis excessisset ætatem, quoad inciperet inter seniores numerari *l.* 69. §. *ult. D. de legat.* 3.

Juvenis etiam dicitur, qui pupillus est *l. ult.* §. *ult. D. de adpellat. & relat.*

Juvenes & *clericis* junguntur in *l.* 10. *C. Th. de Episc.* Qui quales sint, non bene constare, ait Car. Du-Fresne *in Glossar. Lat. voc. juvenes.* Acoluthos vero intelligit Jac. Gothofr. *in Comment. ad d. Leg.*

JUVENTIUS Celsus. Vid. supra art. *Celsus* & art. *Jubentius.*

JUXTA ædificium, monimentum, id est, prope *l.* 13. §. 7. *D. de damn. infect.* At cadente Latinitate & pro *secundum* usurpari cœpit. *Juxta* juris publici auctoritatem *l.* 2. *C. quib. morbo*, constituta *l.* 3. *C. qui num. lib.* inventas leges *l.* 8. *C. Th. de suscept.*

FINIS TOMI SECUNDI.

pei. *lib.* 9. & Macrob. *lib.* 1. *Saturn.* *c.* 16. docent. Justos etiam dies pro statis & sollemnibus dixit Cicero *de Legibus lib.* 2. *c.* 9. his verbis: *Praetor Ideae matris famulos, eosque justis diebus, ne quis stipem cogito.*

Justus filius *l.* 3. §. 5. *D. de bon. poss. contr. tab. l.* 12. *D. de adopt. l.* 12. *D. de stat. hom. l.* 19. *C. de nupt.* Ac justum quidem filium Sophocles ἐτήτυμον γόνον adpellat, ubi *justum* pro *vero* Sophoclem dixisse Priscianus *lib.* 18. *p.* 1180. notat. His opponuntur *vulgo quaesiti*, quos μὴ ὀρθῶς γεγενημένους, non recte generatos, vocavit Isaeus ὑπὲρ τοῦ Πύῤῥου. Similiter *justi liberi*, & *vulgo quaesiti* opponuntur *l.* 4. §. *ult. D. de in jus voc.*

Justum matrimonium *l.* 13. *D. de his quae ut indign.* Illud autem, interprete Ulpiano *tit.* 5. *regul.* §. 2. est, si inter eos, qui nuptias contrahunt, connubium sit, & tam masculus pubes, quam femina viri potens sit, & utrique consentiant, si sui juris sint. Cui contrarium est *injustum* matrimonium *l.* 1. *C. und. vir. & ux.* itemque *pellicatus* apud Justin. *lib.* 10. *c.* 2. & *lib.* 36. *c.* 4.

Justae nuptiae, id est, legitimae, quae secundum jura civitatis Romanae inter puberes cives contrahuntur *l.* 3. 5. 12. 18. *D. de stat. hom.* *Justas* nimirum nuptias inter se Cives Romani contrahunt, qui secundum praecepta legum coeunt, masculi quidem puberes, feminae autem viripotentes, sive patres familias sint, sive filii familias §. 1. *Inst. de nupt.*

Justus pater, qui ex legitimis nuptiis pater est, quem justae nuptiae demonstrant *l.* 44. §. 3. *D. de rit. nupt. l.* 25. *D. de capt. & postl. l.* 9. *D. ad municip.* in qua *justus* pater *naturali* opponitur, ut in *l.* 3. *C. ad Leg. Jul. de adult.*

Justam personam habere, id est idoneam & legitimam *l.* 11. *C. qui dar. tut.*

Justa possessio. Vid. *possessio.*

Justum etiam dicitur, quidquid rationem habet, vel probabile, & aequitati consentaneum est. Huc pertinent *Justa* absentia *l.* 2. *C. quib. non objic.* aestimatio *l.* 12. §. 1. *D. de jur. dot.* caussa *l.* 15. §. 5. *D. quod vi aut clam. l.* 29. *D. de fideicommiss. lib.* & *alibi passim*, deliberatio *l.* 3. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* dubitatio *l.* 68 *D. de fidejuss.* erogatio *l.* 3. *C. quod cum eo*, ignorantia id est probabilis, & excusatione digna *l. ult.* §. *ult. D. de legat.* 2. infamia *l.* 7. *pr. C. Theod. de haeret.* quae scilicet merito irrogatur, interpretatio *l.* 3. *C. de interd. matrim.* instigatio, vel *indignatio d. l.* 7. *C. Theod. de haeret.* nominatio *l.* 11. *C. de adpell.* provocatio *l.* 6. *C. de adpell.* adpellatio *l.* 1. *C. si un. ex plurib.* querela *l.* 31. *D. ad Leg. Corn. de sicar.* ratio & adprobatio *l.* 5. *D. de serv. corrupt.* res *l.* 39. *D. de damn. infect.* retentio *l.* 14. *D. de damn. infect.* sententia *l.* 3. *C. de ingen. manum.* Justum desiderium *l.* 6. *D. de edend.* privilegium *l.* 15. *C. Th. de tiron.* Justus error, id est, probabilis, & excusatione dignus *l.* 2. *D. de minor.*

Justus metus, id est, non vanus, sed qui in constantem hominem cadat *l.* 7. *D. quod met. caus.* timor *l.* 3. *D. ex quib. causs. major.* *Justi* sumtus *l.* 6. §. *ult. D. si pars hered.* id est, probabiles, ut *l.* 31. §. *ult. D. de negot. gest.*

Justum, quod defectu non laborat, suisque numeris perfectum, & absolutum est. Sic *justa* arma Tacit. *lib.* 14. *Annal.* *c.* 32. Justa classis Suet. *in Domit. cap.* 4. libertas, id est, plena absoluta,

&

& perfecta, ex qua nimirum civitas Romana contingebat, uti evenire ebat, quum testamento, vindicta, censu ab eo, qui & dominus ex jure Quiritium, & major viginti annis erat, libertas servis majoribus triginta annorum, & quorum status non erat extrinsecus suspensus, dabatur, quemadmodum Cicero *pro Cæcin. c.* 34. Ulpianus *Reg. tit.* 1. §. 6. *seq.* & Theophil. *in* §. 3. *Inst. de libert.* docent. Atque ita verbum *justæ* libertatis accipimus in *l.* 26. *D. qui & a quibus* & *aliis locis* Seneca *de vita beata c.* 24. *Hominibus prodesse natura habet, servi liberive sint hi, ingenui, an libertini, justæ libertatis, an inter amicos datæ.* Nam qui *inter amicos* manumittebantur, Latini tantum, non cives Romani, fiebant, teste Ulpiano *ibid.* Sic & apud Sueton. *in Aug. c.* 40. verbum hoc interpretatum est, quum ait: Servos non contentus multis difficultatibus a libertate *justa* removisse. Hanc *legitimam libertatem* vocat auctor *fragmenti regularum* §. 6. apud Schulting. *p.* 804. & Imperatores *l.* 1. §. 1. *C. comm. serv. manum. majorem libertatem* Justinianus §. 3. *Inst. de libertin.* Justæ operæ servorum *Coll. Leg. Mos. & Rom. tit.* 3. §. 3. Justa sepultura, Justum sepulchrum. Vid. infra his vocibus, ubi etiam de phrasi *justa facere*.

Justum pretium, quod est, quanti res est *l.* 66. Vid. infra art. pretium.

Justus judex in *l.* 14. §. 13. *D. de religios.* est æquitatis, & justitiæ amans.

JUVARE erogationem publicam *l.* 6. *C. Theod. de Instrat. collat.* Proximis juvantibus *l.* 74. *C. Th. de decurion.* id est, suffragantibus.

JUVENCUS, quem bos peperit *l.* 10. §. *ult. D. de usufr.*

JUVENILIS facilitas, levitas *l.* 15. §. 6. *D. ad Leg. Jul. de adult. l.* 24. §. 2. *D. de minor.* At in dicta lege 15. §. 6. legitur *juvenalis* in Florentina.

JUVENIS plerumque pro adolescente ponitur, qui nondum eam ætatem attigit, qua virilis vigor completur *l.* 17. §. 1. *l.* 25. §. *ult. D. de minor.* Et ita curatorem juvenis intellige *l.* 24. §. *ult. D. de adpell.* At quum quidam codicillis suis ita cavisset: *Omnes juvenes, quos in ministerio habeo, dari volo*, Marcellus interrogatus, respondit, existimari posse, juvenem eum, qui adolescentis excessisset ætatem, quoad inciperet inter seniores numerari *l.* 69. §. *ult. D. de legat.* 3.

Juvenis etiam dicitur, qui pupillus est *l. ult.* §. *ult. D. de adpellat. & relat.*

Juvenes & *clericis* junguntur in *l.* 10. *C. Th. de Episc.* Qui quales sint, non bene constare, ait Car. Du-Fresne *in Glossar. Lat. voc. juvenes.* Acoluthos vero intelligit Jac. Gothofr. *in Comment. ad d. Leg.*

JUVENTIUS Celsus. Vid. supra art. *Celsus* & art. *Jubentius.*

JUXTA ædificium, monimentum, id est, prope *l.* 13. §. 7. *D. de damn. infect.* At cadente Latinitate & pro *secundum* usurpari cœpit. *Juxta* juris publici auctoritatem *l.* 2. *C. quib. morbo*, constituta *l.* 3. *C. qui num. lib.* inventas leges *l.* 8. *C. Th. de suscept.*

FINIS TOMI SECUNDI.

Tipografia RAFFAELE ESPOSITO

